SVMMA DIANA

In qua

A. R. P. D. ANTONINI DIANA

PANORMITANI CLERICI REGVL.
Coram S. D. N. Vrbano VIII. Episcoporum Examinatoris, & S. Officij Regni Siciliæ Consultoris,

OPERA OMNIA SEX PARTIBVS COMPREHENSA,

DIANA ipso committente & approbante,

AVSONIO verò NOCTINOT SICVLO
Tertij Ordinis S. Francisci operam dante,

In vnicum Volumen arctantur,
Alphabetico simul & doctrinali ordine digestum, & bipartitum.

Cum additionibus Cruce notatis eorum, quæ vel ad Summæ integritatem necessaria, vel ad explicationem, aut confirmationem doctrinæ, vel aliter, vtilia visa sunt, &c.

PARS POSTERIOR.

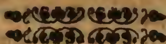
ROMÆ, Apud Franciscum Caballum. M. DC. XLIV.

SVPERIORVM PERMISSV.

ILL.MO ET EXCELL.MO D.

D. PHILIPPO SPINVLAE

Marchioni de Arquato, &c.

ON diutiùs immorandum mihi erat EXCELLENTISS. DOMINE, quin obseruantiæ, quin gratitudinis in Te meæ documentum aliquod publicæ luci darem. Inofficiosus Ædepol audirem, si Genuæ diù versatus, quæ Vrbs Tuorum, vt Tuæ olim familiæ, præclarorum gestorum theatrum est, publica Tuæ virtuti reuerentiæ signa non exhiberem: ingratus, si intra domus Tuæ muros admissus, familiaribus à Te dignatus colloquijs, fœcunda denique nactus Tuæ beneuolentiæ semina, ea in sola mente reposita, velut in sicco solo, sterilescere passus essem. Verùm enimuerò, inurbanitatis & ingratitudinis Carybdim hinc declinanti, cauenda inde est Scylla temeritatis: in quam proculdubio inciderem, si breuem & malè consarcinatam orationem Tuæ familiæ laudibus referre vellem, quæ omnibus sæculis vberrimam, nec vnquam exhauriendam scribendi materiam felicioribus calamis subministrauit. SPINVLA certè Gens est, quæ in peruetusta Vrbe antiquissima, primas in ea dignitatis & existimationis meruit, & obtinuit, regijs virtutibus, regijs

opi-

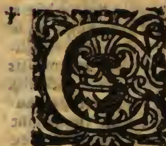
opibus ; regio ſplendore conſpicua.: ex qua Patres omni æuo coluit Patria, Duces ſibi aſciuere Reges, Purpuratos aſſumpſere Pontifices. Ea denique, quam virtus propria ne regnaret effecit, aliorum fortuna, vt latiùs ipſi, diutiùsque eius virtute regnarent. Tu verò, EXCELLENTISS. DOMINE, clarorum æmulator Auorum, dum eorum inſiſtens veſtigijs, ſingulari corporis & animi fortitudine non ceſſas domi, foriſque egregia patrare facinora; id ſanè efficis, ne decurſis ſæculis noſtra ætas inuideat; & ferax heroum Liguria, Maiores Tuos deceſſiſſe non ſentiat, quos veneratur in Te. Magnificentiam porrò, liberalitatem, humanitatem, cæteraſque eorum virtutes, ideo fortaſſe non imitaris, quia ſuperas. Domum enim nactus, Potentiſſimo Rege, Cluuerio teſte, dignam; pari ornatu cultam, parique ſupellectili inſtructam tenes, eo famulorum & aulicorum ſtipatus numero, quo in libera Ciuitate maior eſſe non poteſt. Beneficia verò tàm hilaris, tàm promptus conferre ſoles, vt videaris ipſe recipere: nec expectas exorantium preces, ſed præuertis. Denique, tanta Tibi felicitas facilitatem non adimit, & Tua Te ſublimante gloria, non ſuperbis. Age ergò, & ſingulari hac humanitate, & qua me, qua meum Ordinem dignaris beneuolentia, meum hoc munuſculum, in quo ſeruitutis chirographum Tibi trado, benigna fronte intuere. Quamquam enim doctrinæ moralis liber, Eccleſiaſticis fortè, quàm ſæculi Principibus, aptior ſit: in hoc tamen multa ſunt, quæ viros Principes & populorum rectores, ad Rempublicam pace, belloq. rectè adminiſtrandam, latere non debent: omnia verò, quæ omnibus ad vitam per ſalutis ſemitas dirigendam, moreſque ad legis præſcriptum inſtituendos ſunt neceſſaria: Vale.

SVMMAE DIANA PARS POSTERIOR.

INQVISITORES.

INQVISITORES

† VM tres Auctoris Tractatus, quibus omnia ferè Inquisitorum iurisdictionem & praxim concernentia complexus est, infrascripta methodo disposuerimus; pauca hic præmittenda sunt, veluti præambula: vtpote quæ ad Ipsorum requisita, vel alia generalia pertinent, & commodum in inferiori tractatione locum habere non potuerunt. †.

1 Nota ergò primò, quòd in Inquisitoribus de iure cõmuni requiritur ætas annorum quadraginta, *Clem. nolentes, de haret.* & si minores eligerentur, electio esset nulla. Zabarella *nu.* 3. Sed, cum hodie inquisitores Italiæ creentur à DD. Cardinalibus Inquisit. Romanæ de scientia Summi Pontificis, parum curandum est de ætate. Farinacius *de hær. q.* 186 *n.* 51. Qui verò creantur à Generali Inquisitore Hispaniæ, sufficit, si attingant annum trigesimum, ex priuilegio Summi Pontificis. Zanardus *p.* 1. *c.* 6. *q.* 12. Et hæc etiam ætas sufficit in eorum Commissarijs. Molina *tom.* 5. *tr.* 5. *disp.* 28. *nu.* 23. *Parte* 4. *Tractatu* 8. *Resolut.* 54.

De iure communi deberent habere annos 40.

Sed in Hispania sufficit attigisse 30.

2 Nota secundò, quòd Inquisitores secundùm Zanardum *p.* 2. *c.* 6. *q.* 12. debent esse magis Theologi, quàm Iurisperiti. quia debent de propositionibus hæreticalibus iudicium ferre: ad processum verò & examen adhibere possunt peritos Consultores &c. At Simanca *tit.* 41. *nu.* 3. testatur, experientia iam in Hispania compertum esse, quòd commodius sit, Inquisitores Iurisperitos eligere, quàm Theologos. Et certè ipsi plura facere debẽt vt Iurisperiti, quã vt Theologi. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 52.

Secundùm aliquos debent esse magis Theologi.
Secundùm alios magis Iurisperiti.

3 Nota tertiò, Inquisitores extorquentes pecuniam prætextu officij Inquisitionis, secundùm Suarez *de cens. disp.* 23. *sec.* 5. *nu.* 24. incurrere excommunicationem *Clem.* 2. *de hær.* Sed Sanctarellus *de hær. cap.* 40. *dub.* 5. *num.* 26. aduertit aliquos contrarium docere, & multis rationibus probat, Inquisitores in dicta *Clem.* non includi. Stando autem in sententia affirmatiua, puto cum Bonacina *tom.* 3. *disp.* 2. *quæst.* 10. *punct.* 10. non incurrere excommunicationem, si accipiant pecuniam spontè, etiam prætextu officij, oblatam: aut procurent, vel extorqueant prætextu mutui dati, crediti &c. vel, titulo etiam officij, extorqueant mutuum, &c. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 28.

AN incurrant excommunicationẽ extorquentes pecuniam prætextu S. Officij?

Et quid de esculentis, & poculentis?

4 In Hispania secundum Scacciam *de iud. lib. 1. cap. 87. num. 12.* Inquisitores, alijque S. Officij ministri, non solum pecuniam, sed neque esculenta & poculenta accipere possunt, sub pœna excommunicationis, priuationis officij, restitutionis dupli, & alijs. Et sub ijsdem pœnis tenetur minister reuelare, si alium ministrum hoc accepisse sciat. Alibi tamen, vbi hæ prohibitiones non extant, esculenta & poculenta non reijci. *P. 4. T. 8. Ref. 8.*

INQVISITORES non procedentes contra hæreticos lucri vel praui alterius affectus causa, incurrunt excõmunicationem.

5 Omnes verò Inquisitores incurrunt excommunicationem *Clementis. §. verum*, si omittant procedere contra hæreticos, odij, rancoris, vel lucri causa, & ab ea extra mortis articulum, à solo Romano Pontifice absolui posse. Non ità, si procedere omittant propter timorem, vel ad euitanda scandala. *Locatus in prax. Inquisitor num. 19. P. 4. T. 8. Ref. 37.*

SI verò remittant familiares reos ad iudicem laicum, quando non gaudent immunitate, non fiunt irregulares.

6 Nota quartò, Inquisitores remittentes reos familiares iudici laico in casu, quo non gaudent priuilegio fori, non incurrere irregularitatẽ: nam iudex Ecclesiasticus, vt notat Vanshel *in c. si iudex laicus, de sent. excomm. in 6.* tenetur id facere, quoties ad ipsum defertur à iudice laicus incedens in habitu clericali. Id quod etiam faciendum præcipitur in Concordia. quia nimirum Inquisitores tunc non damnant; nec iurisdictionem committunt, sed remittunt causam ad iudicem laicum, qui alias erat illius competens. Ita Suarez *de cens. disp. 47. sect. 1. n. 10.* & alij. Et probatur à fortiori, quia iudices Ecclesiastici & Inquisitores, tradentes brachio sæculari degradatum, vel de hæresi conuictum; non fiunt irregulares, cum ex cap. *nouimus*, & cap. *si iudex, de verb. signif.* tum ex Bulla Greg XIV. in qua Pontifex cum iudicibus tradentibus reos in casibus exceptis brachio sæculari, non dispensat, sed declarat non incurrere irregularitatem. Quod autẽ ait Gambacurta *de immun. Eccl. lib. 2. §. 8.* in cit. capite Inquisitores & Episcopos ab irregularitate excusari ex vi præcepti Apostolici, mandantis reos tradi, & irregularitatem tollentis: posset quis negare: nam secundum Suarez & alios excusantur, quia nõ sunt causa proxima, nec cooperantur ad mortem. Manifestator autem malefactoris tunc incurrit irregularitatem cap. *tua nos de homicidio*, quando esset accusator, vel testis necessarius ad cognitionem causæ, vel hoc faceret vt minister iustitiæ. Sed, his non obstantibus, in casu occurrente consulerem, vt Inquisitores non remitterent absque consultatione Supremi Inquisitoris. *P. 4. T. 12. Ref. 101.* Quid quando tradunt bracchio sæculari reum hæreticum? Vide *infra, n. 254.*

Quamuis expediret in hoc casu cõsulere supremum Inquisitorem.

INQVISITORVM IVRISDICTIO Qualis.

INQVISITOrum iurisdictio est ordinaria quoad vtilitates ordinariæ, & delegata quoad vtilitates delegatæ.

7 INquisitorum iurisdictionem esse delegatam, tenent Narbona *in 3. p. recomp. lib. 4. tit. 1. leg. 20. Gloss. 22. nu. 79.* Zanardus *in direct. Theolog. p. 2. prac. 1. cap. 6.* & alij. Portocarrero *in Alleg. super compet. Iurisd. inter Inquisit. & Ministr. regales, nu. 48.* & alij, esse ordinariam. Vtraque opinio est probabilis. Imò vtraque vera. Nam in se & à principio est delegata: accedit tamen ad conditiones ordinariæ

nariæ. Vel, vt rectè ait Moura *opus. 1. de ensalmis & incant. sect. 5. c. 1. nu. 6.* quoad vtilitates ordinariæ, est ordinaria, & quoad vtilitates delegatæ delegata. Non placet distinctio Barbosæ *in l. Prætor §. 1. nu. 65. ff. de iudic.* quòd Inquisitor Generalis habeat iurisdictionem ordinariam, alij verò delegatam, eo quia sunt ab ipso amouibiles. Nam etiam Inquisitor Generalis est amouibilis à Summo Pontifice, à quo non solùm ipse, sed etiam alij Inquisitores iurisdictionem accipiunt immediatè, & mediante solùm nominatione personarum Inquisitori Generali à Papa indultam. Ità Torreblanca *de magia lib. 3. cap. 5. n. 2. 11. & 12.* & alij. *P. 4. T. 8. Res. 1.*

Loquendo tamen de Inquisitore Generali, quàm de alijs.

8 Inquisitorum iurisdictio, quamuis concessa sit cum clausula *ad beneplacitum*, non expirat ob mortem concedentis. Et hoc in fauorem fidei. Ità Pegna *in direct. p. 1. comm. 56. & 57.* & alij. *Ibid. in fine & Res. 19.*

Nec expirat per mortem concedentis.

9 Imò neq; iurisdictio Vicarij, seu delegati aut Cōmissarij expirat per mortem Inquisitoris: etiam pro causis ante illius mortem nondum inceptis. Ita Triuisanus *lib. 1. decis. 66. nu. 7. 9. 10.* & alij, *ex cap. ne aliqui, & Glossa ibi in v. non cœpta de hæret. in 6. Res. 19 cit.* Suppono autem cum Pegna *p. 3. comm. 61. §. Sed tam* & alijs, posse Inquisitores suam iurisdictionem subdelegare: quia id potest delegatus Principis *ex c. super quæstionum de offic. deleg.* Imò posse etiam sibi Vicarium seu Commissarium constituere, cum Treuisano *vbi supra à n. 4.* & alijs. An verò delegatus Inquisitoris possit subdelegare, vide Pegnam *p. 3. comm. 64. § Hæc tamen ratio.* Causas, ob quas Inquisitores delegare possint, vide apud Eymericum *p. 3. q. 15. §. Respondemus. P. 4. T. 8. Res. 18.*

Sicut nec eorum Vicarij, delegati, aut Commissarij. Nam possunt Inquisitores suam iurisdictionē subdelegare.

10 Possunt etiam delegare examen testium, si aut ipsi, aut testes essent legitimè impediti. Cessante verò impedimento, debent ipsi examinare. Et sic cautum est in instructione Hispalensi, docentque Cantera *quæst. crim. cap. 2. n. 8.* & alij. *P. 4. T. 8. Res. 29.*

Et delegare examen testium, si illi, aut ipsi sint legitimè impediti.

11 Iurisdictio Inquisitorum secundum Farinacium *tr. de hæresi q. 186. n. 38.* & alios concessa est cumulatiuè quoad Episcopos: vnde illis non præiudicat. *P. 4. T 8. Res. 2.* Imò neque præiudicat Capitulo Sede vacante, quod, sicut Episcopus, est ordinarius iudex in causa hæresis, iurisdictionem exercens per Vicarium ad id specialiter deputatum, vt patet ex cap. *ad abolend. de hæret.* ibi, *vel Clerici ipsi sede vacante.* Et colligitur ex *Clem. 1. §. propter de hæret.* docentque Gundissaluus *de hæret. q. 7. n. 8.* & alij. Et procedit non solùm, quando sedes vacat absolutè, sed etiam quando Episcopus esset captiuus, vel non haberet expeditas litteras. Et ità docet Decianus *in tr. crim. lib. 5. cap. 21. n. 13.* Sed quoad exemptos in causa hæresis, cum Episcopus non sit iudex ordinarius, sed delegatus, vt docet Simanca *Cathol. inst. tit. 25. nu. 6.* contra Hostiensem *in cap. ad Abolend. n. 13.* Capitulum sede vacante cognoscere non potest: quia succedit Episcopo in his, quæ sibi competunt de iure ordinario, non autem ex delegatione. Ità Decianus *vbi supra, nu. 14.* contra Socinum *in cap. ad Abolend. nu. 44. P. 4. T. 8. Res. 33.*

INQVISITORum iurisdictio cōcessa est cumulatiuè quoad Episcopos, & Capitulum Sede vacante.

Circa non exemptos.

12 Quoad ministros verò Inquisitorum Hispaniæ, Iurisdictio ipsis Inquisitoribus inest priuatiuè, etiam quoad Episcopos. Et hoc ex exemptione Apostolica, additis Regijs litteris illam obseruari iubentibus. Ità Portocarrero *in alleg. de Iurisd. Inquisit. n. 49. P. 4. T. 8. Res. 2. §. Notandum*

At quoad ministros proprios priuatiuè.

Imò Inquisitores Hispaniæ in causa hæresis soli procedunt, assistentibus Episcopis per se, aut per Vicarios.

tandum. Et in Hispanica Inquisitione obtinuit consuetudo, vt in causa hæresis generaliter, soli Inquisitores cognoscant, Episcopis aut per se, aut per Vicarios assistentibus; Et quod Episcopi non possint separatim ab Inquisitoribus cognoscere, sed denunciationes sibi factas ad Inquisitores transmittere debeant; qui soli processum forment, inque suis tantùm carceribus rei custodiantur. Ita notat Sanctarellus *tr. de haret. cap. 40. dub. 2. nu. 15.* qui addit, esse in Hispanijs litteras Apostolicas mandantes, vt Episcopi & alij Ordinarij Inquisitoribus hæc relinquant; neque in eis se intromittant. Quod si ipsi reperiant, efficere debeant summariam de rebus informationem, eamque ad Inquisitores trasmittere, sicut & reos, quando expediens sit eos capere, nè fugiant. Vide etiam Riccium *p. 3. decis. 279. nu. 1 Ibid. §. Sed consuetudine*.

Nam eorum iurisdictio ampliatur ex consuetudinibus.

13 Generaliter enim Inquisitores non solùm possunt exercere, quæ sibi competunt de iure, sed etiam quæ ex consuetudine. Ità Molina *de iust. tom. 5. tr. 5. disp. 28. n. 14.* Portocarrero *Alleg. pro Iurisd. Inquisit. nu. 24.* & alij: quia consuetudo, quemadmodum priuilegium, dat iurisdictitionem. Accedunt litteræ Philippi II. & Philippi III. talem consuetudinem confirmantes, quam citatus Portocarrero probat habere vim legis. *P. 4 T. 8. Ref. 3.*

Quid de Sortilegijs?

14 De sortilegijs autem, etiam non manifestè sapientibus hæresim, Inquisitores cognoscunt per Bullam Sixti V. Sed cumulatiuè quoad Episcopos. Ità Leone *in lib. de Sortileg. cap. 8.* qui addit, quòd causas superstitionum, incantationum, veneficiorum & blasphæmiarum Episcopi possunt cognoscere, &, nisi sapiant manifeste hæresin, absque Inquisitorum interuentu decidere & terminare, per textum in *c. accusatus de haret. in 6.* Et sic censuisse Sacram Congregationem Generalem Romanæ & Vniuersalis Inquisitionis sub die 21. Decembris 1602. *P. 4. T. 8. Ref. 107. & 119.*

Et causis lamiarum?

15 Eodem pacto in causis lamiarum Inquisitio Hispanica obseruat procedere simul cum Episcopo, vt præcipiunt textus cap. *per hoc de haret. in 6. Extrauag. ex eo, de haret. & Clem. 1. de haret.* Quamuis doceat Pegna *Paralip. ad tr. de strigibus Bernard. Comensis*, quòd si in hac causa soli velint procedere, id possint, & quodcunque soli fecerint validum sit, ex const. Alexandri VI. directa ad Angelum de Verona Inquisitorem. *P. 4. T. 8. Ref. 120.*

CITATVS ab Inquisitore simul & Episcopo, cuinā comparere tenetur?

Variæ sententiæ.

Sed in Hispania Episcopi non citant.

16 Citatus eodem tempore ab Episcopo & ab Inquisitore, ex Molina *tr. 5. disp. 20 nu. 17.* potest adire quem velit. Ex Rojas *singul. 44. nu. 7.* debet adire Ordinarium. Pegna *p. 3. qu. 5. comm. 54.* docet, quòd, si Episcopus procedat iurisdictione ordinaria, debet talis adire Inquisitorem: quia iurisdictio Inquisitoris tanquam delegata est maior ordinaria Episcopi. Quod si Episcopus & Inquisitor compatibilia iubeant, scil. vt diuersis horis coram se compareat, reus secundùm Zanardum *p. 2. cap. 6. qu. 13.* tenetur vtrique obedire. Sed hæc quæstio non habet locum in Inquisitione Hispanica, vbi soli Inquisitores reos citant. Episcopis autem id non permittitur, cum nec permittatur, edicta contra hæreticos promulgare. Ità Molina *disp. 29. nu. 17. P. 4 T. 5. Ref. 52. §. Notandum & T. 8. Ref. 47.*

NON licet Inquisitoribus iudicare

17 Non licet Inquisitoribus, cogere suspectum vehementer de hæresi ad abiurandum sine Episcopo. Ità Azorius *tom. 1. lib. 8. cap. 18. qu. 16.* &

16. & Molina *disp.* 28. *nu.* 16. contra Campegium *add. ad Zanch. de haeret. cap.* 8. *litt.* E. At, si cogerent, abiuratio teneret, & reus maneret subiectus poenae relapsi, cum non sit aliud expressè sancitum. Idem dic de Episcopo, si sine Inquisitore id faceret. Ità Farinacius *de haer. qu.* 186. *nu.* 79 contra Castrum qui *to.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 13. *n.* 18. contrarium probare nititur ex *Clem. de haeret. §. duro. P.* 4. *T.* 8. *Res.* 49. Adde, quod Sousa *lib.* 1. *cap.* 3. *nu.* 5. docet, extare consuetudinem, quòd Inquisitores abiurare & purgari cogant sine Episcopo: quam consuetudinem, vbi recepta est, non damnarem. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 50. in fine & antea *T.* 7. *Res.* 3. in fine *§. Quaero secundo.*

abiurationem de vehementi sine Episcopo. Sed si faciant, abiuratio habebit effectum.

Et vbicunque id facere consueuerunt, eis licet.

18 Reum absoluere sine Episcopo Inquisitores non posse, docet Simanca *cath. Instit. tit.* 3. *nu.* 9. Posse, Molina *disp.* 28. *n.* 15. Zanardus *p.* 2. *cap.* 6. *qu.* 15. distinguit: & posse, inquit, si reus non est conuictus, nec confessus, nec indiciatus sufficienter ad torturam; in quo etiam casu posse Episcopum seorsim ab Inquisitoribus. quia non est inuentus reus, non posse verò, quando est confessus, aut sic indiciatus, vt debeat torqueri: quia tortura non potest infligi, nisi ab vtroque simul, & negotium graue postulat congregationem. Ex his prima opinio placeret, quae fundatur in *Clem.* 1. *de haeret.* Sed in aliquibus prouincijs est consuetudo, vt Inquisitores sine Episcopo sententiam absolutoriam proferant. Quam consuetudinem approbo cum Sanctarello *de haeresi cap.* 40. *dub.* 2. *nu.* 13. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 50. Videtur etiam, posse Inquisitores absque Episcopo reconciliare apostatas, qui vulgò dicuntur *renegati*, si spontè ad ipsos veniant, & poenitentiam postulent: quia id se practicari vidisse fatetur Molina *de iust. tom.* 5. *tr.* 5. *disp.* 28. *nu.* 16. Licèt aduersus ipsum insurgat Palaus *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 13. *nu.* 17. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 3. *§. Quaero secundò.*

Et vbi adest talis consuetudo, possunt reum absoluere,

19 Quando in infligendis poenis Inquisitores & Ordinarij discrepant, consulendus est Summus Pontifex. Ita Sanctarellus *vbi supra* & alij ex cap. *per hoc, de haeret. in* 6. Quod procedit in Inquisitione Romana; nam in Hispanica ex priuilegio Sedis Apostolicae & in particulari Clem. VIII. non ad Papam, sed ad Supremum Senatum recurrendum est. Quod etiam obseruatur in quibuscunque appellationibus. Ità Freytas *de Conf. solicit. q.* 15. *nu.* 20. Sed in hoc Regno Siciliae, vbi sunt tres Inquisitores, si vnus cum Episcopo sentiat, & alij duo dissentiant, remittenda est causa ad Senatum; si verò duo sentiant cum Episcopo, sententia protinus ferenda est, ait Simanca *tit.* 60. *c.* 10. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 37.

QVANDO in imponendis poenis Inquisitor & Ordinarius discordant, consulendus est Summus Pontifex. Et in Hispania Supremus Senatus.

20 Aliud discrimen est inter Inquisitionem Romanam & Hispanicam. Nam in Romana, vbi Inquisitor cum Episcopo poenam delinquenti imposuit, potest cum eodem illam minorare, quòd in Hispanica solus Supremus Inquisitor facere potest. Ita Pegna *direct. p.* 3. *comm.* 108. Quòd verò in Romana id solùm cumulatiuè fieri possit, adest decretum Vrbis de mandato D. N. Vrbani VIII. apud Bariolam *Aphor. V. Poena §.* 15. Vnde opinio Zanchini *tr. de haeret. cap.* 21. *nu.* 2. quòd id possint Inquisitores, petito & non obtento consensu Episcopi quoad laicos, non est amplius amplectenda. *Ibid. §. Notanda.*

IN Hispania poenam impositam solus Supremus Inquisitor minorare potest: In Romana verò Inquisitores cum Episcopo.

21 Vbi sunt plures Inquisitores, vnus sine altero potest leuiora exercere. Non tamen procedere ad capturam reorum, ad indicendam purgationem, ad publicationem testium, ad copiam actorum reo danda:

VBI Inquisitores sunt plures, non possunt seorsim actus graues iu-

sisdictionis exercere.

dum: nisi alter illorum absit. Ità habet instructio Toletana *an.* 1562. *nu.* 3. & docet in terminis Simanca *tit.* 34. *nu.* 37. *P.* 4. *T* 8. *Res.* 66 *&* 90.

Nec pœnas imponere sine consilio,

Quod tamen in Hispania non tenentur sequi.

21 Debent in imponendis pœnis consilium petere, ex cap. *fin. ad med. de hæret in 6. & ex cap. vt commissi* §. *aduocandi*, *eodem tit. & libro*. Sed dubium est, an in tali casu vota consultorum sint decisiua, ità vt illa Inquisitores sequi teneantur? Esse decisiua in Inquisitione Lusitana testatur Sousa *Aphor. lib.* 1. *cap.* 1. *nu.* 14. *& lib.* 2. *cap.* 36. *nu.* 9. Et vniuersaliter in omni, Albertinus *qu.* 26. *concl.* 15. Zanardus *p.* 2. *pr.* 1. *c.* 6. *qu.* 42 ait, periculosum esse & reprehensione dignum, Inquisitores à votis Consultorum in tribus casibus discordare. Primò, quando cum Consultoribus consentit Episcopus. Secundo, quando omnes Consultores sunt vnius voti. Tertiò, quando maior pars consentit in innocentiam inquisiti. Sed in Inquisitione Hispanica puto, Consultorum vota non esse decisiua, sed tantùm consultiua; quod patet ex instruct. Toletana. Et ità docent Bariola *v. Vota Consultorum*, & Barbosa *Collect. to.* 3. *lib.* 5. *tit.* 2. *cap.* 12. *n.* 8. Non tamen esse tutum, si Inquisitores sunt Theologi, à suffragijs Consultorum discedere. Ità idem Bariola. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 38.

Sed quid si non petant? Videtur sententia fore inualida, Sed contrarium suaderi potest.

22 Sed quid, si Inquisitores sine aduocatione Consultorum sententiam protulerant? Videtur, quòd talis sententia sit inualida; quia peritorum consilium requiritur pro forma, sine qua actus non subsistit, cap. *dilecta, de rescrip.* & cap. *cum in veteri, de elect.* vb irritatur electio ob omissum consilium. Ità tenet Palaus *tr.* 4. *disp.* 8 *punct.* 11. *nu.* 4. Sed posset quis dicere, quòd si habenti potestatem mandatur peti consilium, mandari censetur, vt actus rectè præstetur, non vt validè, vt docet Syluester v *Consilium* 1. *qu.* 3. Hoc autem accidit in casu nostro. quia Inquisitores ab Vrbano IV. Clem. IV. & alijs Pontificibus habebant potestatem sententiandi contra hæreticos absolutam: postea verò à Bonifacio VIII. præceptum habuerunt de adhibendo in sententijs peritorum consilio, vt patet ex cap. *fin. Ibid.* §. *sed maior*.

In captura reorum, an Consilium sit necessarium?

23 Quoad capturam verò reorum, Sousa *lib.* 2. *cap.* 26. *n.* 16. tenet consilium non esse necessarium, sed conueniens. Quod habetur in instruct. Tolet. & cap. *commissi, de hæret. in* 6. vbi dicitur consilium adhibendum, quando ità expediens iudicauerint. Cui capiti concordari debet cap *fin.* §. *Iubemus*. *Ibid.* §. *An verò*.

Possunt autem capere in alieno territorio absque litteris dominorum.

24 Inquisitores possunt reum capere in alieno territorio absque litteris subsidialibus Dominorum temporalium, quia hæresis est crimen fori Ecclesiastici, nullo pacto spectans ad iudices laicos. Idem dicendum est quoad Dominos spirituales, saltem in Hispania. Nam iudex potest citare per proprium nuncium, quando loca sunt sub eodem Præside: omnia autem loca subsunt imperio spirituali Summi Pontificis, cuius Inquisitores, & Episcopi sunt delegati. Sed Inquisitores obseruant, alijs Inquisitoribus & Episcopis litteras requisitorias mittere. Ità Scaccia *de iudic. lib.* 1. *cap.* 23. *nu.* 4. *&* 5. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 7.

INQVISITORES habere possunt familiam armatam.

25 Inquisitores habere possunt familiam armatam. Ità cum alijs Pegna *p.* 3. *q.* 56. *comm.* 103; qui addit, eos armorum licentiam non solùm dare posse officialibus destinatis ad denunciandos, vel capiendos hæreticos, & comitandos Inquisitores: sed etiam cæteris ministris, qui quauis alia ratione S. Officio inseruiunt, vt Aduocatis, Notarijs, Consultoribus, &c. Ex quibus notat Zabarella *in Clem.* 2. §. *Porro n.* 9. eos

puni-

punire posse Dominos temporales impedientes supradictos pro armorum delatione, tamquam turbatores sui officij. *P. 4. T. 8. Res.* 31.

26 In causis criminalibus suorum familiarium Inquisitores Hispaniæ habent iurisdictionem, exceptis certis criminibus, de quibus Ioannes de Heuia *Curia Philipp. p.* 3. §. 1. *nu.* 19. & alij. In causis ciuilibus Ferdinandus de Castro *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct* 12. §. 2. *n.* 9. tenet, habere iurisdictionem solùm respectu officialium, qui sunt à secretis, non autem respectu aliorum externorum. Sed hæc opinio non placet quoad Regnum Valentiæ, & Siciliæ, vbi (ait Rojas *p.* 2. *n.* 422.) ex concordia inter Regiam Maiestatem & Inquisitionem, Inquisitores cognoscunt in causis ciuilibus omnium familiarium. Quod etiam ait Paramus *de orig. Inquis. lib.* 3. *qu.* 6. *nu.* 27. ex iure municipali Regni Siciliæ, ex iuris Pontificij decisionibus, priuilegijs, & consuetudine immemorabili. Narbona *recompil. lib.* 4. *tit.* 1. *leg.* 20. *Gloss.* 1. *nu.* 14. & *Gloss.* 6. *n.* 2. testatur, id seruari etiam in Catalonia, & in Regno Aragoniæ, & Maioricarum. Et ex Paramo obseruat, quòd in hoc Regno Siciliæ non solùm familiares, sed etiam eorum vxores, adhuc viduæ, quamdiù viduæ fuerint, gaudent priuilegio fori. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 55. — Suosque familiares cognoscere in criminalibus, & ciuilibus.

27 Porrò iurisdictio DD. Inquisitorum in suos familiares in quibuscũque causis est Ecclesiastica, non sæcularis. nam Ioannes XXII. illis concessit familiam armatam; cuius nomine ait Zanardus *p.* 2. *pr.* 1. *cap.* 6. *qu.* 31. venire Notarios, Aduocatos, Consultores, Fiscales, Birruarios, & familiares omnes. Quod autem in concordatis Siciliæ, Valentiæ, &c. Rex talem iurisdictionem limitat in aliquibus casibus, id factum est noncontradicente Senatu, ad restringendam omnimodam iurisdictionem, quam ipsi habebant, non quòd in ipsis concordatis Rex illis tribuat iurisdictionem, vt ait Pontius *lib.* 5. *cap.* 12. *nu.* 15. Ità Narbona *tom.* 2. *in* 3. *p. recopil. lib.* 4. *tit.* 1. *leg.* 20. *Gloss.* 22. quem vide. *P.* 1. *T.* 2. *Res.* 136. Ex quibus patet, Regem non posse hanc Inquisitorum in suos familiares iurisdictionem pro aliquo casu sine ipsorum consensu limitare. Quod etiam verum est, dato quòd esset regia. Primò; quia hoc priuilegium concessum fuit propter seruitia & benemerita facta à Tribunali S. Officij ad bonum publicum, vnde est remuneratorium, degenerans in contractum, ac proinde factum irreuocabile, per ea, quæ tradunt Cochier *de liberat. Eccl. p.* 1. *cap.* 30. *nu.* 10. & alij communiter. Secundò; quia, dato quòd talis iurisdictio sit regia, iam per incorporationem cum Ecclesiastica facta est Ecclesiastica etiam ipsa: & cum sit concessa non subditis, non potest amplius reuocari, vtpote quæ semel ab ipsis acceptata transiuit in ius, vt dictum est de omni priuilegio concesso Ecclesiæ à Principibus V. *Immunitas Ecclesiastica, nu.* 7. *P.* 4. *T.* 1. *Res.* 82. — Iurisdictione Ecclesiastica, non sæcular

28 Inquisitores an possit legere, & dare licentiam legendi libros hæreticorum, vel alios prohibitos, vide V. *Hæreticorum, à nu.* 45. — INQVISITOres non possunt legere libros prohibitos,

29 Inquisitores non excusantur à residentia parochiali. Ità Sanctarellus *p.* 1. *qu.* 11. *nu.* 4. contra Cenedum. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 71. — Non excusantur à residentia Parochiali;

30 Habentur tamen pro præsentibus & residentibus, & percipiunt fructus suarum præbendarum, simul cum distributionibus quotidianis, ex priuilegio speciali Pauli III. & Pij V. illis concesso in fauorem fidei. Ità Armendariz *in recomp. leg. Nauar. lib.* 2. *tit.* 23. *leg.* 2. §. 2. *n.* 7. & alij ex declaratione Cardinalium apud Garsiam *de benef. tom.* 1. *p.* 3. *cap.* 1. *n.* 356. — Habentur tamen in suis præbendis vt residentes. & fructus percipiũt.

nu. 356. *Ibid.* §. *Quoad secundum*.

INQVISITORES soli publicant in Hispania edicta fidei.

31 In Regnis Hispaniarum soli Inquisitores publicare possunt edicta fidei. Non autem Episcopi. Ita Molina *disp.* 26. *nu.* 13. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 126.

Et possunt præcipere sub censura, vt Clerus & populus eorum sermonibus assistat, & edicta fidei audiat.

32 Inquisitores possunt sub pœna excommunicationis præcipere, vt Clerus & populus eorum sermonibus assistant. Ità habetur in cap. *vt commissi, de hæret. in* 6. ibi, *conuocandi etiam Clerum & populum*. Et ità docet Simanca *tit.* 34. *nu.* 24. contra Angelum *tom.* 1. *v. Inquisitor nu.* 9. Quod obseruari ex consuetudine Tribunalis, testatur Direct. *v. Prædicare nu.* 2. Ex quo à fortiori concludit Auila *de cens. p.* 2. *cap.* 5. *disp.* 1. *dub.* 3. quod præceptum Inquisitorum, vt omnes sub excommunicationis pœna in templum conueniant ad audienda edicta fidei, obligat sub mortali. quia est ad exaltationem fidei, vt sciant quid debeant ipsis denunciare. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 89.

INQVISITORES non possunt dispensare super irregularitate contracta propter hæresim.

33 Videtur cum Locato *v. irreg. nu.* 2. quod Inquisitores dispensare possint super irregularitate contracta ab hæreticis, ex Bulla Clem. VIII. quæ incipit, *Cùm sicut*, §. *vobis etiam*. Sed hoc priuilegium vel fuit personale, vel non fuit vsu receptum, vel per alias Bullas posteriorum Pontificum fuit reuocatum. Et ideo Pius V. *an.* 1567. prohibuit dispensare cum Sacerdotibus hæreticis pœnitentibus, vt Missam celebrent, teste Sanctarello *de hær. cap.* 25. *dub.* 1. *nu.* 6. Et hanc sententiam tuetur absolutè Sanchez *in sum tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 25. *nu.* 19. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 85.

POSSVNT Inquisitores recusari vt suspecti.

34 Quidquid dicat Menochius *lib.* 1. *cons.* 94. *nu.* 12. docent Scaccia *de iudic. lib.* 1. *cap.* 67. *nu.* 7. *& cap.* 66. *nu.* 13. *&* 16. cum alijs, posse Inquisitores recusari vt supectos. In quo casu determinauit Instructio Toletana *ann.* 1561. *nu.* 52., quod recusatus cessare debet, & certius facere consilium, quousque cognita suspicionis causa, Consilium de iure prouideat. Idemque fieri si omnes simul suspecti habeantur. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 5.

Sed à diffinitiua illorum sententia non datur appellatio.

35 A sententia Inquisitorum lata contra hæreticos, & eorum fautores &c. non datur appellatio, nisi ab interlocutoria, vt dictum est V. *Appellatio*, *nu.* 3. Modum appellandi vide *Ibid. nu.* 15. Ad quem *Ibid. nu.* 12.

Quæ tamen datur à sententia torturæ.

Sed si sit friuola, respui potest.

Si verò dubia, admitti debet.

36 Datur etiam appellatio à sententia torturæ ex *l.* 2. *c. de appellat. recipien. & l. penult. c. quorum appellat. non recipiuntur*, nisi appellatio esset friuola & calumniosa; qua non obstãte possent ad vlteriora procedere. Quando nam fit friuola, ipsorum arbitrio remittitur. Farinacius *qu.* 36. *nu* 27. aduertit, tunc esse friuolam, quando in processu apparent legitimà indicia torturæ, & purgata non sunt in termino defensionis. Sed, quando appellationis calumnia non est clara, sed summus in dubio tam facti, quàm iuris, debent DD. Inquisitores supersedere à tortura, & expectare quid pronũciet iudex super appellatione, vt opptimè obseruat Carauita *in ritu Mag. Cur.* 259. *nu.* 10. *P.* 4. *T.* 6. *Ref.* 20. *& T.* 8. *Ref.* 32. §. *Notandum*.

37 Debent etiam supersedere à processu nouiter delati criminis cõtra reum, qui iam in alia causa appellauit, & Superioris responsum expectare. nisi causa sit grauissima; nam tunc, non obstante appellatione, circa illud procedere possunt. *P.* 4. *T.* 6. *Ref.* 20. §. *Nota secundo*.

AN in Inquisitores habeat iurisdictionem Legatus Papæ?

38 Docet Sanctarellus *cap.* 40. *dub.* 5. *nu.* 31. olim legatum Summi Pontificis habuisse iurisdictionem in Inquisitores, vt patet ex const.

Vrba-

Vrbani IV. hodie verò fine speciali facultate Pontificis, vel supremæ Inquisitionis Romanæ non solere legatos Pontificis se ingerere. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 27.

40 Inquisitores Regulares, delinquentes in officio Inquisitionis, non posse puniri à suis Prælatis, sed à Cardinalibus Vniuersalis Inquisitionis, & in Hispania à Generali Inquisitore, certum est: quia exempti sunt quoad hæc à Prælatis Regularibus. Ità Rojas *de hæret. p.* 2. *n.* 418. & alij. Sed nec si deliquerint extrà officium, possunt suis Prælati pœnam dare, quæ aliquo modo retardare possit officium: sed solùm in tali casu Superiores Regulares sumere possunt informationes, & transmittere ad supremum Tribunal. Aliàs daretur via impediendi indirectè Officium S. Inquisitionis. Ità Castrus *to.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 12. §. 2. *nu.* 23. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 53. Et in Regulares Regularis Prælatus?

Saltem in delictis commissis extra officium?

41 Videtur docere Molina *disp.* 28. *nu.* 7. quòd Inquisitor Generalis possit ad libitum alios Inquisitores ab officio remouere, & à loco ad locum transferre. Sed contrarium tenendum est cum Castro *vbi supra n.* 23. nisi interueniat iusta causa. Quæ quoad remouendum potest esse triplex. Prima, si non haberent debitas conditiones. Secunda, si superueniente infirmitate, ad officium inhabiles fierent. Tertia, si in exercendo officio dolosè deliquissent. Quoad translationem etiam triplex. Prima, quando vnus Inquisitor admodum aptus, esset constitutus in loco non tantam aptitudinem requirente, quantam requirit alter. Secunda, quando contrà ipsum suscitatæ essent rixæ & odia capitalia ex eo, quod processerit contrà nobiles & insignes personas, vnde immineat scandalum. Tertia, quando non benè se haberent cũ Principibus. Sed in his duobus casibus posterioribus, si hæc contra Inquisitorem suscitata sint sine iusta causa, ad meliorem locum trãsmitti debet, nè puniatur, vbi meretur. Ità Zanardus *p.* 2. *cap.* 6. *qu.* 9. & 19. & alij. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 34.

An Inquisitor Generalis possit alios ab officio remouere, aut trãsferre?

Et qua de causa?

42 Inquisitores in remittendis & temperandis pœnis habent maiorem potestatem, quàm alij iudices, ex cap. *vt commissi, de hæret. in* 6. Vnde Cartharius *in pract. interrog. reos lib.* 2. *cap.* 1. *nu.* 27. docet, posse eos licitè reo impunitatem promittere, si verum fateatur. Vide *n.* 200.

INQVISITORES in remittendis pœnis habent pleniorem, quàm alij iudices, potestatem.

43 Inquisitores non possunt permittere, quòd laici in causis fidei cũ ipsis assistant. Ex permissione tamen Pontificis possunt: non quidem vt votum habeant decisiuum, sed vt solummodo videant, rectè contra hæreticum agi. Ità Zanardus *p.* 1. *prec.* 1. *cap.* 6. *qu.* 29. Et hoc pacto existimo procedere consuetudinem Venetijs introductam, quòd cum Inquisitore assistat vnus ex Senatoribus, vt testatur Thuanus *lib.* 4. *hist. ann.* 1548. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 105.

An permittere possint quod in causis fidei laici cum ipsis assistãt?

INQVISITORVM IVRISDICTIO in quas personas.

44 INquisitores, sicut & omnes Ecclesiastici iudices, non cognoscũt, nisi Christianos baptizatos; vt constat ex Tridentino *sess.* 14. *c.* 2. siue hæresim punire velint, siue Iudaismum, aut Paganismum. Ità DD. communiter. Excipe tamen aliquos casus, de quibus infrà *n.* 103.

INQVISITORum iurisdictio in baptizatos.

Et in certis casibus etiam in non baptizatos, Et in baptizatos inualidè.

in quibus Inquisitores procedere possunt contra Iudæos & alios cuiuscunque sectæ. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 78.

45 Si verò aliquis sit baptizatus inualidè ex defectu formæ, materiæ, aut intentionis, Sanctarellus *de haret. cap.* 1. *dub.* 2. *nu.* 6. & alij docent, non subiacere iurisdictioni Inquisitorum, quia non est membrum Ecclesiæ, & debet rebaptizari. Sed Simanca *tit.* 31. *nu.* 5. & alij dicunt, si se baptizatum reputat, subiacere: nam baptizatus fuit Baptismo flaminis: & in hac re plus valet opinio, quàm veritas. Idem docet Savrus *lib.* 3. *cap.* 4. *nu.* 11. in casu, quo reus habuerit intentionem suscipiendi Baptismum, vel communiter reputetur vt baptizatus, vt semper contingit. Et Palaus *to.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. § 6. *n.* 3. testatur, hunc casum *anno* 1619. Cæsaraugustæ accidisse. Varios etiam casus distinguunt Ricciullus *de iur. pers. lib.* 3. *cap* 6. & Cantera *qq. crim. cap.* 1. *de har. nu.* 5. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 78.

Quid si dubitetur de susceptione Baptismi?

46 In dubio autem de susceptione ipsa Baptismi, sic distinguit Cantera. Aut reus natus & conuersatus est inter Christianos, & tunc præsumitur baptizatus: aut natus & conuersatus inter infideles, & non præsumitur baptizatus: aut natus inter Christianos, & conuersatus cũ infidelibus: & tunc, si captus fuit infans, licèt præsumatur baptizatus, non potest ab Inquisitoribus puniri: si verò captus fuisset post annos discretionis, posset. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 113.

NON in Papam,

47 Cœterum ex baptizatis Inquisitores in primis non possunt procedere contra Papam in hæresi deprehensum, vt dicemus V. *Papa*, *n.* 10.

Nuncios & Officiales Sedis Apostolicæ,

48 Deinde non possunt procedere contra Nuntios & Officiales Sedis Apostolicæ. Ità Zanardus *p.* 2. *cap.* 6. *qu.* 21. Officiales Sedis Apostolicæ secundùm Molinam *de iust. tr.* 5. *disp.* 28. *nu.* 20. illi sunt, qui nomine Sedis Apostolicæ ad negotium ipsimet Sedi pertinens deleganttur. Non illi, qui ab eadem quotidie mittuntur ad causas particulares inter alios iudicandas ac dirimendas. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 24.

Episcopos, etiam non consecratos,

50 Tertiò non possunt procedere contra Episcopos (Nec eos ex quauis causa excommunicare. sicut nec Episcopus Inquisitores secundùm Megal *in* 3. *p. lib.* 2. *cap.* 3. *qu.* 2. *nu.* 43. licet Cantera *c.* 1. *de har. n.* 65. contrariam praxim adducat. *P.* 5. *T.* 9. *Ref.* 51.) Idque procedere ait Acugna *de confess. solic. qu.* 12 *nu.* 7. & 11 etiam in titularibus & in electis & nondum consecratis. Quod si Episcopus de hæresi suspectus, suspectus esset de fuga, vel aliquid molietur in manifestũ fidei detrimẽtum, capi posset & custodiri, donec Summus Pontifex consulatur. Ità Zanardus *qu* 22. In alijs casibus Inquisitores recipere possunt dicta testium, & processum ad Pontificem mittere cum cautelis, de quibus Pegna *part.* 3. *comm* 76. Ità Suarez *de fide disp.* 20. *sect.* 4. *nu.* 25. contra Gloss. in c *Inquisitores v. Apostolica* ibi, *Monachum & Archidiaconum*. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 21.

51 Hoc ipsum facere potest Episcopus contra Inquisitorem suspectum de hæresi. Imò, si crimen esset notorium, aut ille Inquisitoris officium dimisisset, Episcopus posset contra illum absolute procedere. Sed in primo casu adhibendo cautelam, ne scandalum oriatur. Ità Rojas *singul.* 109. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 25.

Aut in alios Inquisitores.

52 Tandem vnus Inquisitor non potest procedere contra alium Inquisitorem: quia par in parem non habet iurisdictionem. Ità Zecchius *to.* 1. *tit. de har. cap.* 11. *nu.* 13. & alij communiter. *P.* 4. *T.* 8.

Ref.

Res. 25. † Ex quibus patet, minus procedere posse contra Cardinales.

53 Contra alios procedere possunt, etiã si sint Magistratus † vel Religiosi exempti. Et, quamuis Pius V. in const. *Pastoris aeterni* limitationẽ posuerit, dummodo à suis superioribus præuenti non fuerint, hodie tamen extat Constitutio Pauli V. interdicens Prælatis Regularibus de causis hæreticalibus suorum subditorum cognoscere, eosque punire. Ità Sanctarellus *de hær. cap.* 40. *dub.* 3. *nu.* 21. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 23. §. *Notandum*.

MAXIME autem procedere possũt contra Magistratus, Religiosos.

54 Sed quid de Generalibus Ordinum? Hieronymus & Emanuel Rodriquez, ille *comp. resol.* 73. *nu.* 1. hic *qq. reg. tom.* 2. *q.* 81. *art.* 1. putant, esse, sicut Episcopi, immediatè Apostolicæ Sedi subiectos. Sed meritò contrarium docet Freytas. *add. ad Atug. qu.* 12. *nu.* 20. quia in cap. *Inquisitores* excipiuntur solùm Episcopi: vnde extendi non debet ad Generales Ordinum, ex regula *l. si quidem §. fin. ff. de pœna legat.* At, quamuis hoc verum sit, non debent Inquisitores contra illos procedere, inconsulto Supremo Inquisitionis Senatu, vt bene obseruat Zanardus *p.* 2. *cap.* 6. *qu.* 23. Ex hoc tamen non sequitur, Generales communicare in priuilegio Episcoporum. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 23.

Etiam Generales.

55 Et tandem procedere possunt contra defunctos hæreticos, dummodo de hæresi conuincantur, citatis hæredibus, &c. Vide V. *Hæreticus*, *nu.* 24.

Et in defunctos de hæresi conuictos.

INQVISITORVM IVRISDICTIO

in quæ delicta.

56 † DElicta ad Tribunal Sacræ Inquisitionis pertinentia sunt quæ sequuntur. Primum & principale est hæresis. Deinde omnia hæresim sapientia, de quibus mox suo ordine †. Aduerte autem, quod, dum Inquisitores cognoscunt de hæresi, possunt etiam cognoscere de connexis & incidentibus, qualia sunt, quæ tradit Pègna *p.* 3. *comm.* 10. Et ratio desumitur ex *l. nulli c. de iudicijs*: Nam, cui conceditur causa principalis, conceduntur quoque connexa incidentia & emergentia ex illa. Ità Menochius *de arbitr. lib.* 1. *qu.* 45. *nu.* 9. Notat tamen Decianus *lib.* 5. *cap.* 23. *nu.* 13. quòd, cum Inquisitores habeant iurisdictionem limitatam, non possunt cognoscere de emergentibus & dependentibus, quæ hæresim immediatè non tangerent. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 70.

INQVISITORES puniunt hæreticos.

57 Nomine hæreticorum non solùm veniunt hoc loco proferentes propositiones hæreticas, sed etiam erroneas, temerarias, scandalosas, piarum aurium offensiuas, & alias huiusmodi: quarum multos gradus enumerant & declarant Ioannes de la Cruz *p.* 1. *præc.* 1. *ar.* 1. *concl.* 3. & alij. Ratio est praxis Ecclesiæ tales propositiones damnantis. Multas enim huiusmodi damnauit Concilium Constantiense in Vvicleph, & Pius V. nec non Gregorius XIII. in Michaele Bay. *P.* 3. *T.* 8. *Res.* 34.

Et proferentes propositiones erroneas, Temerarias, Scandalosas, Piarum aurium offensiuas, Et similes.

58 Quapropter procedere possunt contra dicentes, *Confessos Religiosis ab Episcopo approbatis, teneri iterum eadem peccata Parocho confiteri, vt adimpleant præceptum Innocentij III. in cap. omnis vtriusque sexus*,

Vide hic multa exempla.

quæ fuit opinio Hostiensis & aliorum apud Adrianum *in 4.qu.5. de Confessione*. Et ratio est; quia talis propositio sapit hæresim. Vnde Ioannes de Poliaco, illam pertinaciter defendens, vocatus Romam, compulsus est à Ioanne XXII. palinodiam canere. Ideo meritò Sixtus IV. commisit Inquisitoribus hoc delictum punire, vt aduertit idem de la Cruz *de statu Relig. lib. 2. cap. 6. dub. 1. concl.* 3. & alij. *P. 4. T. 8. Res.* 102.

59 Prædicantes autem opinionem Soti *in 4. dist. 19. qu. 3. ar. 2. quod Animæ in Purgatorio non detineantur vltra decem aut viginti annos*, secundùm Henriquez *lib. 7. cap. 16. nu.* 4. cognosci etiam possunt ab Inquisitoribus; quia talis opinio est temeraria, vt pote contra morem Ecclesiæ, celebrantis anniuersaria & Missas vltra 20. annos. Apud quem Concionator quidam compulsus est à S. Inquisitionis Senatu talem sententiam retractare. Sed Suarez *in 3. p. tom. 4. disp. 46. sec. 4. nu. 6.* putat, talem sententiam non esse dignam censura; sed solùm esse incertam & voluntariam. *P. 4. T. 8. Res.* 101.

60 Confessarium, qui diceret pœnitenti: *Non possum te absoluere, nisi reueles complicem*, docet Medina *in summ. lib. 2. cap. 4. §. 1.* esse denunciandum vt hæreticum, & vt talem ab Inquisitore puniendum. Sed Villalobos *sum. tom. 1. tr. 9. diff. 38. nu. 9.* negatiuam sententiam tenet: quia dicere *non possum*, multoties coincidit cum *nolo*. Eandem sententiam tenet Coriolanus *de cas. reser. p 1. sec. 3. ar. 9. nu.* 3. Et ratio est: quia quamuis sit hæresis dicere, quod liceat proximum infamare; dubitum tamen est, an reuelare complicem in Confessione, sit illum infamare. *P. 4. T. 8. Res.* 97.

61 Aduerte hic cum Zanardo *tom. 2. prec. 1. cap. 6. qu.* 44. quod, quamuis Tridentinum sæpe dicat, Episcopos contra propositiones temerarias, & cæteras huiusmodi debere procedere; non tamen propterea derogat potestatem Inquisitorum in hoc casu. quia Delegatus est maior Ordinario. Sed loquendo de Episcopo, intelligitur quoque locutum de Inquisitore, qui vnà cum Episcopo in causis fidei, vel ad fidem pertinentibus procedit. Inculcat autem Episcopis expresse; quia vbique sunt, & Inquisitores non ità. *P. 4. T. 8. Res.* 94. §. *Verùm*.

62 † Delicta sapientia hæresim, in quibus dictum est supra, Inquisitores procedere, sunt sequentia †. Igitur

PVNIVNT item apostatas à fide Vulgo [rinegati.]

63 Secundò procedere possunt Inquisitores contra Apostatas à fide vulgò *Renegati*, qui nimirum à Catholica fide recedentes, in alias sectas transierint. Quamuis enim c. *contra Christianos, de hær. in 6.* loquatur de transeuntibus ad ritus Iudæorum, idem tamen dicendum est de transeuntibus ad ritus Saracenorum & Paganorum: quia in fauorē fidei etiam in pœnalibus fit extensio. Ità Sanctarellus *de hær. c. 2. dub. vn. nu. 1.* & alij. *P. 4. T. 7. Res.* 3.

Non autem apostatas à Religione.

64 At verò Apostatæ à Religionibus non puniuntur à S. Officio, nisi Apostasiæ aliquid addant, quod sapiat hæresim. Ità Pegna *p. 2. com.* 4. Adminicula aliqua recenset Zanardus *p. 2. pr. 1. cap. 5. §. 19.* Primum, si à Religione transeat ad partes hæreticorum. Secundum, si habitum laceret, pedibus conculcet, blasphæmias in Religionem euomat. Tertium, si vxorem ducat, celebret cum excommunicatione, vel aliquid aliud contra Ecclesiæ determinationem efficiat. Sancta-

Nisi in certis casibus.

rellus

rellus *de hær. cap. 41. dub. 3.* addit quartum, si per annum in excommunicatione perstiterit, negligens ad Religionem redire. *Ibid. §. Quæro igitur.*

65 Tertiò procedere possunt Inquisitores contra euomentes blasphemias hæreticales, etiam ex iracundia, etiam sub conditione, vt v. g. *Non credo in Deum, nisi te occidam*. quia in hac blasphæmia includitur pura affirmatio, quòd, si ad occidendum illum opus sit non credere in Deum, blasphæmus paratus est libenter id facere. Ità Rojas *de hær. p. 2. nu. 172. & 173. P. 4. T. 8. Ref. 87.* Falsum autem est, quod docent Palaus *de iust. hær. pun. lib. 1. cap. 12.* & Corduba *lib. 1. qu. 12. §. 15. notab. 4.* blasphæmiam hæreticalem esse misti fori, & in ea dari locum prævuentioni, tam quoad Iudicem Ecclesiasticum, quàm quoad laicum. Nam soli Inquisitores possunt de illa cognoscere. Ità Lorca *in 2. 2. qu. 13. ar. 2. disp. 51.* & alij. Imò Sanctarellus *de blasph. cap. 8 dub. 1. nu. 1.* ex Bulla quadam Iulij III. putat, Inquisitores esse iudices contra omnes blasphæmos, siue blasphæmia hæreticalis sit, siue non. *P. 4. T. 7. Ref. 8.*

Item blasphæmos hæreticaliter, Etiam ex iracundia, Etiam sub conditione.

66 Porrò blasphæmia hæreticalis dicitur, quæ hæresim seu falsum contra fidem formaliter, seu virtualiter continet. Ad blasphæmiam item hæreticalem pertinent nomina quædam conuicij Deo attributa, vt si eum quis dicat iniustum: Nam licet id expressè non affirmetur enunciando, sed simpliciter nominando; nichilominus satis virtualiter affirmatur, cum profertur. Blasphemia autem non hæreticalis dicitur omnis illa, quæ nec formaliter nec eminenter continet falsitatem contra fidem, vt sunt omnes blasphæmiæ, quæ proferuntur per modum optandi, imperandi, aut imprecandi. Item, quæ fiunt nominando aliquid, quod in Deo verè est; sed per modum contumeliæ & irrisionis. Igitur hæc blasphæmia *al dispetto di Dio*, est hæreticalis, quia sensus illius est, quòd id, quòd blasphæmans profert, fieri omninò debeat, etiam si Deus sua omnipotentia id nolit, ac proinde derogat diuinæ potentiæ: vnde possunt Inquisitores tales blasphæmos punire. Ità Floronus *de cas res. p. 2. cas. 3. nu. 8.* & alij contra Suarez *de Relig. tom. 1. lib. 1. cap. 5. nu. 8.* Idem dicendum est de illis verbis, *Rinego Dio*. Ità Rojas *de hæret. p. 2. nu. 170.* & alij communiter. De his autem, *Rinego Maria Vergine, San Pietro &c.* dubium est, & Sanchez *sum. tom. 1. lib. 2. cap. 32. nu. 36.* negat esse hæreticales, & de illis Inquisitores cognoscere. Nota, quòd blasphæmus punitus sufficienter à iudice laico, potest iterum ab Inquisitoribus propter suspicionem hæresis examinari. At si plenè examinatus fuit à iudice Ecclesiastico, non potest iterum examinari ab Inquisitoribus, quia est crimen misti fori quoad Ecclesiasticum. Ità Sousa *Aph. lib. 1. cap. 19. nu. 24. P. 4. T. 7. Ref. 8. à §. Nota* vsque in finem.

Blasphæmia hæreticalis est, quæ hæresim formaliter, aut virtualiter includit.

Vt hæc, Al dispetto di Dio.

Et hæc, Rinego Dio.

Quid de his, Rinego Maria Vergine? Rinego S. Pietro?

67 Quartò procedere possunt Inquisitores contra conspurcantes & percutientes sacras imagines, etiam si id faciant ex iracundia. Ità Bellochius *p. 2. qu. 1. nu. 73.* & alij: quidquid dicant Ghirlandus *de sortil. q. 10. nu. 12.* & Torreblanca *de Mag. lib. 3 cap 8. nu. 17.* Hoc enim factum olet hæresim Lutheranam de Imaginibus explodendis. P. 4. *T. 7. Ref. 9.*

ITEM puniunt conspurcantes & percutientes sacras Imagines.

68 Quintò contra Schismaticos. Modi & species Schismatis recensentur infra *nu. 160. P. 4. T. 7. Ref. 29.*

Schismaticos.

69 Sextò

Sortilegos, diuinat. res, magos.

69 Sextò contra sortilegos, diuinatores, magos & similes. Circa quos quamuis de iure antiquo tunc solùm cognoscere potuerint, quando dicta crimina saperent hæresim manifestè; hodie tamen ex iure nouo Sixti V. cognoscunt omnes sortilegos & maleficos, vt facientes breuia cum caracteribus, seu litteris ignotis, vel recitantes quasdam orationes pro sanandis infirmis, fabricantes imagines cereas & puncturis eas cruciando ad amorem vel infirmitatem inducendam, vel maleficia faciendo capillis, ferramentis, clauis, lapidibus &c. ab ore maleficiatorum euomendis. Item aspicientes speculum aut phialam cum candela & aqua benedicta, & dicentes aliqua verba pro inueniendis furtis, vel ad scienda secreta. Hi omnes ex Riccio *to. 1. res.* 423. subduntur iurisdictioni DD. Inquisitorum. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 103. post initium. Sed cumulatiuè quoad Episcopos: nam correctio iuris vitanda est quoties potest, & constitutio Sixti V. est odiosa Ordinarijs, & ideo restringenda. Ità Scaccia *de iud. causs. lib.* 1. *cap.* 12. *nu.* 53. & alij. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 107. §. *Nota tertiò*. Qui omnes loquuntur de dicta Constitutione, quasi vbique vsu recepta sit. Sed de hoc dubitat Azorius *tom.* 1. *lib.* 9. *cap.* 26. *q.* 4. & Moura *opusc.* 1. *sec.* 3. *cap.* 1. *nu.* 9. suspicatur, saltem in Lusitania non esse receptam. Vnde si sortilegia hæresim non sapiant, Freytas *qu.* 5. *nu.* 35. putat etiam à laicis iudicibus cognosci posse, si præuenerunt. *T.* 7. *Res.* 10. circa medium §. 1. Verùm Inquisitores cognoscere poterant sortilegium in dubio, an saperet hæresim manifestè, seclusa etiam Constitutione Sixti V. quia iudex delegatus cognoscit, an sua sit iurisdictio. Ità Simanca *tit.* 30. *nu.* 21. qui id probat iure, ratione, & consuetudine. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 112.

Etiam si non sapiant hæresim manifestè.

Quod non poterant ante Const. Sixti V.

Poterant autem in dubio, an saperent.

70 Porrò sortilegium sapit manifestè hæresim, si in eo adhibeantur Sacramenta. Ità Bernardus Comensis *Lucerna Inquisitoris v. Sacramentis abuti*, & alij contra Locatum *v. Sacerdos. nu.* 4. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 13. Secundò, si adhibeatur hostia non consecrata, sed super quam sit celebrata missa. Ità Scaccia *de indic. lib.* 1. *cap.* 12. *nu.* 34. & alij contra Ghirlandum *de sortil. q.* 10. *nu.* 15. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 10. §. *Quæro*. Tertiò, quoties adhibentur sacramentalia, aut verba sacra, vt Euangelium, Symbolum, Pater noster, Aue Maria, Psalmus aliquis, aut alia verba Sacræ Scripturæ, seu aliæ Sanctæ Orationes, aut imagines ceræ, quas vocamus *Agnos Dei*, vestes Sacerdotales, & similes res sacræ. Ita Sesse *tom.* 4. *decis.* 463. *nu.* 9. & alij communiter contra Torreblancam *de mag. lib.* 3. *cap.* 8. *nu.* 16 Et ratio horum omnium est, quia, qui res supradictas sortilegijs adhibent, significant, se credere, illas ad maleficiorum operationem vim habere. Idem dic cum supradictis DD. si adhibeantur Sanctorum Reliquiæ. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 14.

SAPIT verò manifestam hæresim, sortilegium, si adhibeantur Sacramenta, Hostia, benedicta, quamuis non consecrata, Sacramentalia, Verba sacra.

Agnus Dei, Vestes Sacerdotales, & similia.

71 Præterea omnis dæmonis inuocatio sapit hæresim manifestam, etiam si nulla rerum aut verborum mistura interueniat. Ità Spina *apol.* 4. *contra Ponzinibium*. Et hoc siue inuocatio fiat verbis imperatiuis, siue deprecatiuis: hæc enim distinctio est ridicula: Nam O homo tu quis es, qui imperes illi, cui nulla comparari potest terrena potestas? Omnis ergo inuocatio vt effectum habeat, supponit pactum cum dæmone, cuius commercium, vt pote inimici Dei, nobis interdictum est. Ità Simanca *tit.* 30. *nu.* 17. Igitur hæreticos sapiunt sortilegi, quoties præsentia vel præterita occultà reuelant, vt furta, &c. quia hæc dæmone suggerente sciunt. Itē si à dæmone petant, vt tentet alterius pudici-

Omnis etiam dæmonis inuocatio sapit manifestè hæresim, Siue sit deprecatiua, siue imperatiua. Nam omnis supponit pactum cū illo. Ità est, cum dæmon consulitur de occultis,

dicitiam, vt inueniat thesaurum, vt impediat, nè ignis filum comburat, transferat hominem, vel rem aliquam de loco ad locum, inducat nebulas, & tempestates, & similia, quæ dæmon naturali virtute præbere potest, & scire. P. 4. *T.* 7. *Res.* 10. *à §. Sed oritur. & T.* 8. *Res.* 15.

Sollicitatur ad tentandam Tertius pudicitiam, Inueniendum thesaurum, Inducendas tempestates, & similia.

72 Hùc spectat primò causa lamiarum & strigarum, contra quas ait Pegna *in Paralip. ad tr. de strig. Bern. Comens.* tutius esse quod Inquisitores procedant requisitis Ordinarijs, sicut in causis hæreticorum ex cap. *per hoc, de hær. in 6.* Si vero soli procedant, ratum fore, quidquid siue absoluendo, siue condemnando decreuerint, ex const. Alex. IV. ad Angelum de Verona Inquisitorem. Sed praxis Inquisitionis Hispanicæ cōtra tales consortium Episcoporum admittit. P. 4. *T.* 8. *Res.* 120.

PVNIVNT similiter lamias, vulgò Dōne di fora,

73 Hùc spectat secundò causa ensalmatorum: Nam Inquisitorum est ensalmos cognoscere, & ensalmatores punire, etiam quando non sapiunt hæresim manifestam, saltem cumulatiuè, ex const. Sixti V. Ità Llamas 3. *p. method. cap.* 3. *tit. incant. §. ad secundum*, qui latè ostendit, quinam ensalmi sapiant hæresim manifestam, & qui hodie Inquisitoribus subdantur. Vnde patet contra Valentiam *tom.* 3. *disp.* 6. *qu.* 15. delictum ensalmorum non esse misti fori respectu Magistratuum sæcularium. P. 4. *T.* 8. *Res* 122.

Ensalmatores,

74 Possunt etiam cognoscere reuelationes mulierculorum. Ità Moura *opusc.* 2. *de incant. sec.* 2. *cap.* 3. *nu.* 19. Et Torre *in* 2. 2. *tom.* 2. *q.* 95. *ar.* 2. *disp.* 3. dat regulas ad cognoscendum, quando reuelationes sunt à Deo, vel à dœmone. P. 4. *T.* 8. *Res.* 125.

Reuelationes à dœmone proferentes,

75 Hùc spectat tertiò causa Astrologorum iudiciariorū, quos DD. Inquisitores cognoscunt ex Const. Sixti V. quia eorum modus reuelandi est valde periculosus Reipublicæ, multis superstitionibus expositus, & ex occulta dœmonum societate pendere præsumitur. Quod enim dicunt, se euentus non certò affirmare, dicere videntur ad tegendas fraudes & vitandas pœnas statutas. Ità Scortia *in Bull. Pont. Epit.* 140. *theor.* 361. & alij. P. 4. *T.* 7. *Res.* 17.

Astrologos iudiciarios,

76 Et tandem hùc spectat cognitio Ægyptianarum vulgò *Zingare*, quæ bonam vel malam fortunam diuinant. Possunt enim Inquisitores illas punire, vt docet Villadiego *polit. cap.* 5. §. 20. *nu* 30. P. 4. *T.* 8. *Res.* 128. Et hæc quoad sortilegos, maleficos diuinatores &c.

Ægyptianas vulgò zingare, diuinantes fortunā.

77 † Septimo procedere possunt Inquisitores contra legentes aut retinentes libros hæreticorum, necromanticorum pentacula †, & ex constit. nouissima Vrbani VIII. libros Astrologiæ iudiciariæ, nec non libros ab ipsis Inquisitoribus prohibitos. Ità Sousa *aphor. Inqu. lib.* 1. *cap.* 31. *nu.* 54. P. 4. *T.* 7. *Res.* 61. *§. Non desinam.*

ITEM puniunt legentes aut retinentes libros hæreticorum, necromanticorum &c.

78 Octauò procedere possunt contra laicos & Ecclesiasticos non Sacerdotes Missam celebrantes, aut Confessionem excipientes, ex constitutionibus Pauli IV. Gregorij XIII. Sixti V. & Clem. VIII. quas affert & explicat Scortia *in Bull. epit* 162. *theor.* 403. P. 4. *T.* 7. *Res.* 11. *&* 12. Item contra Sacerdotem non consecrantem hostiam & vinum appositum, eò quod est in peccato mortali, sed verba consecrationis super Particulam consecratam proferentem, & eleuantem hostiam non consecratam. Ità Bariola *v. Sacerdos*, §. 12. *Res.* 12 *cit §. Notandum*.

Non Sacerdotes celebrantes, aut Confessionē excipientes, Sacerdotes celebrantes & non consecrantes,

79 Nonò procedere possunt contra Confessarios sollicitantes pœnitentes in Confessione, vel Confessioni prætextu &c. iuxtà Constitutiones Pauli IV. Pij IV Clem. VIII. & Gregorij XV. Imò Sanctarellus

Confessarios sollicitantes,

de hær.

de hær. cap. 44. *dub. vn. nu.* 2. putat, Inquiſitoribus hanc cognitionem competere de iure communi, quia tales Confeſſarij ſunt ſuſpecti de hæreſi, vt probat Peyrinus *priu. Min. m. tom.* 2. *conſt.* 4. *Greg. XV. §.* 3. *nu.* 6. Sed cumulatiuè quoad Epiſcopos. Vide V. *Epiſcopi iuriſdictio in Confeſſarios ſollicitantes. P.* 4. *T.* 7. *Reſ.* 7.

Non declarantes pœnitenti ſollicitatæ obligationẽ reuelandi,

80 Item contra Confeſſarios non declarantes pœnitenti ſollicitatæ obligationem denunciandi, vel (& multò magis) ſi dicant, non teneri, cum teneretur. Ità Souſa *aphor. lib.* 1. *cap.* 34. *nu.* 73. *P.* 4. *T.* 7. *Reſ.* 7. *§. Nota etiam.*

Aut reuelantes Confeſſiones cum aliquo errore circa fidem.

81 Item contra Confeſſarios reuelantes Confeſſiones cum errore, putantes ſcilicet id ſibi licere, vel aliter malè de Sacramentis Eccleſiæ ſentientes. Secluſo errore, non poſſunt contra eos procedere. Ità Molfeſius *tom.* 1. *tr.* 7. *cap.* 23. *nu.* 68. *P.* 4. *T.* 8. *Reſ.* 95.

Quid ſi prætextu Iubilæi hæreſim abſoluant? Varia placita.

82 Vaſquez *in* 3. *p. tom.* 4 *de excom. dub.* 19. *nu.* 15. *&* 16. aduertit, Inquiſitores procedere etiam ſolitos contra Confeſſarios prætextu Iubilæi hæreſim abſoluentes. Sed hoc factum diſplicet Sancio *ſelect. diſp.* 44. *nu.* 23. quia nemo puniri debet abſque culpa ex *l. ſi putatur, ff ad leg. Aquiliam,* C. *ſatis peruerſum, diſt.* 56. 1. *inuentum*; talis verò Confeſſarius cum vtatur opinione probabili, nullam culpam committit. Sed ego huius dubij reſolutionem prudentiæ DD. Inquiſitorum remitto. *P.* 4. *T.* 8. *Reſ.* 179.

ITEM puniunt Matrimoniũ contrahentes poſt votum caſtitatis ſolemne,

Sicut votum ſolemne emittentes poſt coniugiũ ſine licentia vxoris.

83 † Decimò, contra Clericos conſtitutos in Sacris, vel Religioſos profeſſos matrimonium contrahentes †. Item contra coniugatum, qui, vxore manente in ſæculo, abſque eius licentia in Religione profitetur, vel Ordines ſacros aſſumit. Ità Cantera *cap.* 1. *de hær nu.* 71. *P.* 4. *T.* 7. *Reſ.* 4. *§. Nota ſecundò.*

Ducentes vxorẽ hæreticam,

84 Vndecimò, contra ducentem vxorem hæreticam. Ità Sanctarellus *de hær. cap.* 41. *dub.* 3. *nu.* 1. An verò ſimile matrimonium poſſit ex aliqua cauſa iuſtificari, vide ſup. V. *Impedimenta, nu* 30. *P.* 4. *T.* 7. *Reſ.* 5. *§. Notandum eſt.*

Aut contrahentes binas nuptias.

85 Item contra contrahentes binas nuptias, non ſolùm quando ſunt ex genere Mahumetano, & nuptias palam celebrant, vt perperam docuit Simanca *tit.* 40. *nu.* 3. *&* 4. ſed abſolute & ſimpliciter in quocunque caſu. Ità Freyta *add. ad Acugn. qu.* 2. *nu.* 32. & alij. *P.* 4. *T.* 7. *Reſ.* 4. *§. Verùm* propè finem.

86 Sed difficultas eſt, an tale crimen ſit miſti fori. Et Souſa *lib.* 1. *cap.* 35. *nu.* 18. tale fuiſſe inquit, ſtando in iure communi; nunc autem ad ſolos Inquiſitores pertinere, & extare de hac re declarationem Summi Pontificis ad Inquiſitorem Luſitaniæ. Sed Genuenſis *prax. c.* 68. *c* 13 etiam nunc eſſe miſti fori, inquit; cum hoc tamen, quòd ſi reum Curia ſæcularis præueniat, ad Inquiſitorem remittere debeat, qui ipsũ torqueat ſuper intentione & abiurare faciat, & deinde ad Curiam ſæcularem remittat, puniendum pro bigamia. Si verò præueniat Inquiſitor, puniatur in totum ab ipſo, nec ſe poſſit amplius Curia ſæcularis ingerere. Idque ex litteris Congregationis S. Officij, quæ conſeruãtur in Curia. *P.* 4. *T.* 7. *Reſ.* 4.

ITEM puniunt ſpretores campanarum,

87 Duodecimò procedere poſſunt contra ſpretores campanarum, vt quidam olim fuit, qui nocte Sabbati Sancti abſtulit à quibuſdam campanis malleolum, & appoſuit in arbore nucis. Ratio eſt, quia deſpectus campanarum eſt vnus de Turcarum erroribus. Ità Ricciũs *tom.* 1. *reſ.* 423. *P.* 4. *T.* 8. *Reſ.* 103. in fine.

88 De-

88 Decimotertiò, contra frangentes ceduloues, in quibus aliqui declarantur excommunicati; quia tales sunt suspecti de hæresi. Et sic obseruat Homobonus *p.* 4. *resp.* 16. *vol.* 1. in Curia Archiepiscopali Salernitana decisum esse. *Ibid.* initiò.

Frangentes cedulones declarantes quempiam in excommunicationé incurrisse.

89 Decimoquartò, contra insordescentes in excommunicatione per annum; quia tales sunt suspecti de hæresi, vt docet Tridentinum *sess.* 25. *cap.* 3. & cum multis DD. Rojas *sing.* 60. *nu.* 2. Imò hanc sententiam Palaus *in sum. tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 4. *punct.* 2. *nu.* 6. adeo veram existimat, vt dicat, eam procedere, etiam quando excommunicatio lata fuit ex causa ciuili: quia æqua, imò maior contumacia videtur in eo, quem à comparendo lenior causa retardat. Sed ego cum Barbosa *to.* 3. *lib.* 5. *tit.* 2. *cap.* 6. *nu.* 6. contrarium teneo, quod decidit Romana Rota apud Gonzales *in reg.* 8. *Cancell. Gloss.* 5. *nu.* 106. Imò Inquisitores Hispani contra eos tantùm excommunicatos post annum procedunt, qui excommunicati sunt ex causa fidei. Idem docet Genuensis *in prax. cap.* 68. *nu.* 8. de Inquisitione Romana: sed Sousa *lib.* 1. *cap.* 27. *nu.* 6. negat. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 18.

Insordescentes in excommunicatione per annum

ex causa fidei.

90 Decimoquintò, contra comedentes carnes diebus prohibitis, & non recipientes Sacramenta Pœnitentiæ vel Eucharistiæ semel in anno; quia tales sunt de hæresi vehementer suspecti. Ità Zechius *tom.* 1. *tit. de fide cap.* 11. *nu.* 5. Verum tamen est, quòd supradicta fieri possunt sine mentis errore; quod Inquisitores ex personarum, facti, & temporis qualitatibus deprehendēt. Sed contra non communicates in Paschate procedere solent Episcopi. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 38. Et in esu carnium excusat parua materia, vt dictum est V. *Ieiunium*, *nu.* 49.

Comedentes carnes diebus prohibitis,
Non confitentes et nō communicantes in Pascha te,

91 Decimoseptimò, contrà sumentes in Communione plures Hostias seu Particulas. Ità Hæredia *de sacr. tit. de Euch dist.* 2. *p.* 9. *dub. vn. n.* 1. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 96.

Sumentes in Cōmunione plures Hostias.

92 Decimooctauò contra disputantes de fide in casibus à jure prohibitis iuxta ea, quæ diximus V. *Excommunicationes*, *nu.* 9. Ità Zanardus *p.* 2. *cap.* 6. *qu.* 32. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 56.

Et disputantes de fide in casibus prohibitis,

93 Decimononò contrà fautores, defensores, & receptatores hæreticorum. Ità Duardus *in Bull. Coen. lib.* 2. *can.* 1. *qu.* 33. *nu.* 4. ex DD. communi. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 21.

PVNIVNT item Inquisitores hæreticorum fautores, defensores, & receptatores.

94 Vigesimò proindè procedere possunt contra Magistratus, primò si aliquid statuant, quòd eorum iurisdictionem impediat, cogendo eos censuris, vt talia decretà reuocent; quæ ipso iure sunt irrita ex cap. *statutum*, *de hær. in* 6. & ex Bullis Alexandri IV. Innocentis IV. & Vrbani IV. Ità Zanardus *p.* 1. *cap.* 6. *qu.* 28. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 104. Secundò, si negligant præstare auxilium & fauorem pro capiendis hæreticis &c. Ità Castrus *lib.* 2. *cap.* 1. *nu.* 16. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 65. & 104. ante §. *Notandum*. Tertiò, si latam contra hæreticos sententiam exequi nolint, cogendo illos censuris, & inquirendo contra illos tamquam fautores hæreticorum. Neque obstat prætextus, quòd sententia sit iniusta; nam nullo pacto se in causis hæreticalibus intromittere possunt. Ità Pegna *p.* 3. *qu.* 36. *comm.* 85. *P.* 1. *T.* 2. *Res.* 135. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 26. Quartò, si ministros S. Inquisitionis, denunciatores, testes &c. perterrefaciant. Quintò si aliquem ex ipsis, vel eorum Aduocatum, Procuratorem, Notarium, Testem, accusatorem, vel alium S. Inquisitionis ministrum offendant, offendere tentent, teneant, deijciant, vel

Et vt tales, Magistratus aliquid cōtra eorum iurisdictionem statuentes.

quomodolibet Officium S. Inquisitionis impediant, vt minetim recenset Pius V. in Bulla *si de prot. gendis*, *edita ann.* 1569. §. 2. 3. 4. quam Bullam Vrbanus VIII. nouiter renouauit. Quæ omnia a fortiori procedunt in alijs personis similia perpetrantibus. P. 4. *T.* 7. *Ref.* 13. & ex parte, etiam in P. 3. *T.* 1. *Ref.* 9. §. *Sed his*, circa finem.

aut cuiuis modo S. Officium impediunt. In quibus casibus puniri iure possunt personas subditas,

95 Qui omnes subduntur etiam Inquisitorum iudicio, si aliquem ex illis iniuriauerint, siue factis, siue verbis: quia non solùm ipsi iniuriantur, sed etiam S. Officium Inquisitionis, ac proinde Ecclesia & fides. Ita Bobadilla *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 17. *nu.* 114. P. 4. *T.* 8. *Ref.* 91.

Maxime, si illorum quempiam iniuriauerint,

96 Item, si dent consilium reo detento in carceribus Inquisitorum, ipsis inuitis, etiam iustum. Ita Loçatus *pr. Inqu. cas.* 10. *Placent.* P. 4. *T.* 8. *Ref.* 67.

Reo in suis carceribus consilium dederint,

97 Item, si transferant arma, equos &c. in terras infidelium. Sed contra tales procedit tantum Inquisitio Hispanica. Ita Cantera *qq. crim. cap.* 1. *de hær. nu.* 68. P. 4. *T.* 7. *Ref.* 19.

Arma, equos &c. in terras infideliū transtulerint.

98 † Vigesimoprimo procedere possunt Inquisitores contra falsos testes deponentes in causa hæresis, eorumque corruptores &c. Sanctarellus *de hær. cap.* 39. *dub.* 3. *nu.* 17. P. 4. *T.* 7. *Ref.* 16.

ITEM testes falsum deponentes in causa fidei, eosque corrumpentes.

99 Vigesimo secundo Inquisitores Lusitaniæ ex const. Pij IV. & Gregorij XIII., & ex Priuilegio Regis, vt notat Moura *de incant. opus* 1. *sec.* 3. *cap.* 1. *nu.* 16. procedere possunt contra sodomitas. Quod etiam de Inquisitoribus Valentiæ, Aragoniæ, & Barcinonæ ex Bulla Clem. VIII. testatur Palaus *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 12 *nu.* 11. P. 4. *T.* 7. *Ref.* 20.

Et in certis Regnis Hispaniarum sodomitas.

100 Vigesimo tertio secundùm quosdam apud Rojas *singul.* 98. *nu.* 1. & 3. Inquisitores sunt iudices competẽtes super reconcialiatos, Hispanice *sanbenitados*. Sed ipse meritò contrarium tenet. Nec obstat cap. *aliud* 11. q. 2. Nam, vt obseruat Pegna, varias habet expositiones. Attamen non est dubitandum, si inter se dicti pœnitentes rixati fuerint, dum in carceribus detinentur, vel propter habitum pœnitentiæ vnus in alterum conuicia dixerit, posse Inquisitores illos punire. Ita Rojas *ibid.* contra Farinacium *de hær. qu.* 186. *nu.* 37. *in fine*. P. 4. *T.* 8. *Ref.* 69.

AN sint iudices competentes reconciliatorũ Hispanicè (Saubenitados?) Respondeo in aliquibus casibus affirmatiuè.

101 Possunt etiam tales & omnes alios punire, si pœnitentias ab ipsis impositas non adimpleant: sunt enim de hæresi suspecti, quasi præcedens illorum conuersio ficta fuerit. Ita Simanca *each. tit.* 61. *nu.* 7. P. 4. *T.* 7. *Ref.* 14.

Sicut si pœnitentiam ab ipsis impositam non impleuerint.

102 Hæc sunt delicta, in quibus Inquisitores habent iurisdictionem in Christianos. Nam;

103 Vigesimoquartò procedere etiam possunt ex Bulla Gregorij XIII. *edita anno* 1581. contra Iudæos negantes, quæ habent cũ Christianis communia circa fidem, vt Deum esse vnum, æternum, omnipotentem, omnium creatorem; aut id alicui etiam priuatim insinuantes. Et ex hoc capite punire Iudæos possunt, si ad sectã v. g. Saracenorum transierint, quia tunc necesse habent peccare in his, quæ communiter nobiscum credunt. Ita Directorium *p.* 2. *q.* 46. contra Sousam *lib.* 1. *cap.* 37. *nu.* 27. P. 4. *T.* 7. *Ref.* 20. initio & §. *Sed ex dictis.* Dæmones item inuocantes, consulentes, eis immolantes, thus & alias fumigationes offerentes. Verbo, facto, exemplo aliove modo nefaria huiusmodi docentes Christianos, vel ad ea perducere tentantes. Christum purum hominem, aut peccatorem, Deiue Matrem non Virginem,

PVNIVNT item Iudæos negantes Deum vnũ, æternum, omnipotentem, creatorem omnium, Et sic ad sectam Saracenorum vel aliam impiam transeuntes; Dæmones inuocantes, colentes, Atq; ad hæc Christianos perducere tentantes;

nem, similesue hæreticales blasphæmias proferentes. Auxilio, consilio, opere Christianum à fide ad impias sectas, superstitiones, aut hæresim sollicitantes. Aliquem à fide, vel Baptismo post eius declaratam nutu, verbo, facto, aut alio quocúnque modo voluntatem retrahentes, dehortantes, aut quouis modo impedientes. Hæreticos, apostatasue scienter receptantes, alentes, commeatu iuuantes, associantes, deducentes, vel deducendos & associandos curantes, defendentes, & quomodolibet auxilium, consilium, fauorem deferentes, vel facientes, ne ab eis perpetrata inuestigari queant. Prohibitos libros deferentes, retinentes, aut diuulgantes, vel ad eam rem operam suam conferentes. Derisioni habentes Christianos: sacram Hostiam, Crucem, Christum Dominum conspuentes, vel facientes quid simile. Agnum, ouem, aut aliud quid cruci affigentes aut appendentes. Christianas nutrices tenentes, vel cogentes quando communicant, vno, aut pluribus diebus effundere lac in cloacas, aut latrinas. Et in his casibus Inquisitores procedere possunt non solùm contra Iudæos, sed etiam Mauros, & alios quoscunque infideles. Ità Ricciullus *de iure pers. lib. 1. cap. 5. nu. 7.* P. 4. *T.* 7. *Res.* 2.

Hæreticaliter de Christo & Christi para blasphemantes:
Christianos ad hæresim vel aliam falsam sectam sollicitantes,
Aliquem a voluntate Baptismi retrahentes,
Hæreticos & apostatas receptantes, aut quouis modo iuuantes,
Libros prohibitos deferetes, &c.
Christianos deridentes,
Christum, Hostiā, Crucem contumeliosè tractantes,
Et similia nefaria peragentes.
In quibus casibus puniunt etiam Mauros & alios infideles.

INQVISITORVM IVRISDICTIO

Quoad torturam.

104 INquisitores debent esse proniores ad torturam; quia crimen hæresis est occultum & difficilis probationis. Ità Rojas *de hær. p. 2. nu.* 295. 296. & alij contra Torreblancam *de mag. lib. 3. cap. 19. nu.* 3. Simanca *Ench. cap.* 52. *nu.* 26. *& cath. inst. tit.* 65. *nu* 51. addit aliam rationem, quia confessio rei in casu hæresis non solùm Reipublicæ, sed ipsimet hæretico proficit. Vnde inter remedia terminandi processum, quando reus est tantùm indiciatus, tortura videtur cœteris ad veritatem eruendam accomodatior: cum purgatio & abiuratio potiùs inuentæ sint ad escludendam suspicionem & infamiam hæresis. Ità Pegna *p. 3. comm.* 39. ex Instructione Tolet. *ann.* 1561. *nu.* 46. 47. 48. Secundùm quam, licet quando adsunt indicia ad torturam, indici possit purgatio: meliùs tamen esse, ait Genuensis *in praxi cap.* 32. quòd reum torqueant. Et ita conclusum esse in Curia Archiep. Neapolit. P. 4. *T* 6. *Res.* 1. Quod etiam procedit in Clericis. Ità Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defen.* 30. *cap.* 10. *nu.* 6. *Ibid. Res.* 36. in fine.

INQVISITORES debent esse proniores ad torquendum, quam alij iudices:
Est enim tortura accomodatior ab iuratione & purgatione ad terminandum processum semipleuum.

105 Cœterum, cum tortura sit remedium subsidiarium & vltimum, adhibendum solùm in defectu testium, vt inter alios Portell. *v. Tortura, nu.* 4. quoties delictum alia via probari potest, à tortura abstinere debent. *Ibid. §. Notandum.*

Non debet tamen adhiberi, quando delictum alia via probatur.

106 Et quamuis doceat Delrius *disq. mag. appen.* 2. *lib. 5. qu.* 22. leuiora indicia requiri ad torquendum reum in crimine hæresis, quàm in alijs criminibus: Simanca *in ench. tit.* 52. *nu* 5. & alij ex l. 1. *in prin. ff. de quæst.* ibi, *ita vt sola seruorum confessio deesse videatur*, & ex l. *milites § oppertet* & l. *cum cognitionaliter C. eod. tit.* requirunt in hoc crimine indicia magna & vehementer vrgentia, ita vt sola rei confessio deesse videatur. (Quod imparticulari de Clericis & Religiosis

Nec sine sufficientibus indicijs,
Et quoad Clericos & Religiosos vrgentioribus.

docet Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defens.* 30. *cap.* 10. *nu.* 6. propter præsumptionem bonitatis, quam ipsi habent. *Vbiinfra Ref.* 36. in fine.)

Quænam autem sint indicia magna & vrgentia, docent Blancus *de indic. nu.* 10. & Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defen.* 30. *cap.* 4. *nu.* 3. Sed ego puto, in hoc dari non posse certam regulam, sed standum arbitrio DD. Inquisitorum, pensatis circunstantijs in casu particulari. Ità Caballus *res. crim. cent.* 3. *cas.* 251. *nu.* 14. & alij. Verùm Inquisitorum arbitrium non est absolutum, sed limitatum secundùm iuris dispositionem. Ambrosinus *de prec. inform. lib.* 4. *cap.* 1. *nu.* 15. & alij communiter. Vnde, si reus sine legitimis indicijs tortus confiteatur, talis confessio nihil confitenti præiudicat; etiam si superueniant legitima indicia. Ità Binsfeldius *comm. de malef. & math. leg.* 7. *qu.* 2. *concl.* 2. Imò etiam si indicium superueniens sit indicium confessionis extraiudicialis. Ità Queuedo *de indic. & tort. p.* 2. *cap.* 4. *nu.* 11. contra Marsilium *in l. quæst. nu.* 63. *de quæst.* P. 4. *T.* 6. *Ref.* 2.

Arbitrio Inquisitorum.

Vnde si reus sine legitimis indicijs tortus cōfiteatur, confessio non illi præiudicat.

107 Si sint Indicia sufficientia ad torturam, sed reus illa eliderit per alia indicia, non potest torqueri. Ità Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defen.* 20. *cap.* 4. *nu.* 23. & DD. communiter. Imò secundum Grammaticum *vot.* 3. *nu.* 20. & alios, vnum indicium pro reo tollit indicia fisci, vt torqueri non possit. Sed hoc non placet. Sicut non placet doctrina Baiardi *add. ad Clar. qu.* 64. *nu.* 98. quòd sit in arbitrio iudicis, super quale indicium reus debet torqueri: quia vt torqueri debeat, omnia indicia cumulari debent. Ità Caualcanus *de brach. regio*, *p.* 3. 134. *Ibid.* §. *Et tandem*.

Quid si reus indicia sufficiētia per alia indicia confutaret?

108 Si Inquisitores habent vehementem opinionem contra reum, quamuis extrà processum, possunt eum verbaliter terrere, minando torturam, etiam si indicia legitima nón procedant: quia hoc non est torquere. Nisi sit persona timida. Ità Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defen.* 30. *cap.* 5. *nu.* 3. Qui addit, quòd quando adsunt indicia ad terrendum, vel leuiter torquendum, possunt iudices reum in loco torturæ spoliare, & funi alligare, vel in saltum eleuare. Quod Personalis *tr. de indic. nu.* 78. exemplificat, quando iudex haberet vnicum testem non integrum, vel duos testes singulares deponentes de indicijs remotis. Et Peregrinus *cons.* 2. *nu.* 104. docuit, vnum indicium remotum sufficere ad inferendam torturam leuem. Sed hæc doctrina in nostro Tribunali non est in vsu. *Ibid.* §. *Notandum*.

Et an deficiente sufficienti probatione, terrere reū possint, Minando torturā? Ducendo ad locū torturæ? Spoliando ibi? Et funi alligando?

109 † Vt ergo reus torqueri possit, requiritur sufficientia testium deponentium vel immediatè de ipso delicto, vel de confessione rei extraiudiciali, vel de fama, vel de indicio proximo, & maximè inferente delictum, vel etiam de remotis †. Nam indicium proximum, quamuis vnicum sufficit ad torturam, vt patet ex Carerio *in pract. l. obseruare curabis. nu.* 109. & alijs. Vnicum verò indicium remotum non sufficit: sed debent esse saltem duo. Et tunc Bertazzolius *in l. mox cit.* docet sufficere, etiam si sint leuia. Cui subscribit Delrius *app.* 2. *lib.* 5. *qu.* 2. etiam in casu, quo in iure nonsint expressa; dummodo sint verisimilia, & probata saltem per duos testes; quod est valde notandum. P. 4. *T.* 6. *Ref.* 4.

QVID requiratur ad indicendā torturam? Quænam indicia?

110 Cœterum, si testimonium sit immediatè de ipso delicto, sufficit etiam si sit vnicum, dummodo sit omni exceptione maius. Ità Villadiego *in pol. cap.* 3. *nu.* 367. Erit verò omni exceptione maior testis secun-

Et testes?

cundùm Gloss. *ver. maiores cap. 1. de affin.* & *consang.* si nulla exceptione repelli poterit, seu nullam prorsus maculam contraxerit. P. 4 *T. 6. Res.* 6.

111 Aduerte tamen, quòd si reus sit bonæ famæ, non potest torqueri ex dicto vnius testis, etiam omni exceptione maioris, vt docet Sanctarellus *c. 45. dub. 1. num. 1.* quamquam contrarium doceat Caballus *cent. 1. cas.* 84 *num.* 15. E contra verò, si reus sit malæ vitæ, torqueri potest ex testimonio vnius de visu, quamuis non omni exceptione maioris, vt docet Farinacius *qu.* 37. *nu.* 65. dummodo non sit ipso iure inhabilis, vel non patiatur plures defectus. *Ibid. §. Sed quid.* Præsertim in reo bonæ famæ?

112 Quando habentur duo indicia remota, vt ad torturam sufficiat, probari debent singula duobus testibus. Idque Farinacius *nu.* 14. adeo verum putat, vt *nu.* 16. dicat vnicum testem, quamuis omni exceptione maiorem, non probare remotum indicium. Et iuxta hanc doctrinam Clarus *lib. 5. §. fin. qu. 22. nu.* 2. concordat Gloss. *in l. fin. v. vel indicijs C. fam. hæresc.* cum Gloss. *in l. si quis v. vel conuictus C. ad leg. Iuliæ maiest.* quæ videntur sibi contrariæ. P. 4. *T.* 6. *Res.* 3. Duo autem testes contestes probant indicia remota, etiam si alias non sint idonei, vt familiares, infames, &c. Ità Rojas *de hær. p. 2. nu.* 289. contra Menochium *de præsumpt. lib. 1. cap. 91. nu.* 5. Et ratio est; quia indicia remota, vt sufficiant ad torturam, debent esse duo, & probata per duos & duos, & ità quatuor testes: quos proinde non oportet esse omni exceptione maiores, sicut is, qui immediatè deponit de delicto; hic enim solus sufficit ad torturam. *Ibid. §. Nota.*

113 Si verò indicia remota sint plura duobus, tunc & satis est probari testibus singularibus, vt docet Locatus *qu.* 35. contra Simancam *tit.* 65. *nu* 4. Et Caballus *cent. 2. cas.* 193. *nu.* 6. probabiliter sentit, sufficere singulares minus idoneos & repulsatos. Quamuis Sousa *lib. 2. cap.* 39. sententiam Locati limitet ad indicia proxima. P. 4. *T. 6. Res.* 5.

114 Et ad particularia descendendo, Inquisitores Romani (nam Hispani Confessarios sollicitantes torquere non solent) non possunt torquere Confessarium sollicitantem ex delatione vnius fœminæ quantumuis honestæ & bonæ famæ. Quidquid contra sentiat Zanardus *p.* 3. *cap* 88. Probatur à maiori; quia delatio cuiusuis fœminæ vnicæ non sufficit ad detrudendum in carcerem Confessariũ, vt contra Canteram *apud ipsum* optime obseruat Sousa *de Confes. solicit. tr. 2. cap. 21. nu.* 6. ergo multò minus sufficiet ad eum torquendum. Et ratio est; quia mulier nunquam est testis omni exceptione maior. Igitur Inquisitorum arbitrio remittitur, quinam testium numerus in hoc delicto sufficiat, consideratis circunstantijs, qualitate reorum & testium &c. In Tribunali Hispanico talis Confessarius nunquam detruditur, nisi à duobus vel tribus denuncietur, vt obseruat Sousa *ibid. nu* 7. Et si est Religiosus, non detruditur in carcerem secretum sine consilio supremi Senatus. P. 4. *T.* 6. *Res.* 21. Certè nõ possunt torquere Confessarium sollicitantem ex delatione vnius fœminæ quãtumuis honestæ. Imo nec incarcerare.

115 Præterea non possunt Inquisitores torquere reum ex dicto vnius testis minoris viginti annis. quia talis testis non est omni exceptione maior, nec integer, cum non habeat ætatem requisitam in *l. in testimonium*. Ità Cantera *qq. crim. cap. 2. de prob. per testes qu. 1. nu.* 31. contra Bartolum *in l. de minor. de quæst. in prin.* Sufficiunt tamen duo testes minores, quia secundus facit nouum indicium, cum quo testimonium Item nec ex dicto vnius testis minoris 20. annis.

monium vnius sufficit ad torturam. Ità Delrius *disq. mag. app. 2. lib. 5. qu. 15. litt F.* Et Cantera *vbi sup.* obseruat, in Consilio Supremo Inquisitionis ex dicto vnius testis mulieris & minoris captos fuisse duos homines pro hæresi, qui erant de genere Maurorum, & quorum ceremoniæ erant Mahumetanæ; quia nimirum contra eos erat præsumptio, cum ex malis parentibus præsumatur contra filios, ex cap. *quia verisimile, de præsump.* P. 4. T. 6. Res. 25.

Et in Clericis præter indicia plum est, exigere infamiam.

116 In Clericis præter indicia requiri infamiam, docet Cantera *qu. 11. de reo, nu. 1.* & alij. Quæ opinio est probabilis & pia, ac multum fauens statui Clericorum. Sed in casu hæresis contrarium tenendum puto cum Pegna *p. 3. comm. 110. litt. P.* & alijs. quia maius periculum imminet in Clerico & Doctore, qui magis possunt alios lædere sua doctrina, quam in laicis ignaris. Et dato quod infamia necessaria sit ad Clericum torquendum, hæc sufficienter habetur ex semiplena probatione, alijsque indicijs, quę eum suspectum & infamatum reddunt. Obseruent tamen Inquisitores, quòd in casu occurrenti, cæteris paribus, mitiùs torquendi sunt Clerici, quàm laici. Ità Pegna *ibid.* & alij contra Queuedo *de indic. p. 1. c. 12. nu. 17.* P. 4. T. 6 Res. 36.

Et in casu, quo torquendi sunt, torquere mitiùs.

NON sufficit ad torquendum reum dictum socij criminis,

117 Inquisitores non possunt reum torquere ex solo dicto socij criminis, nisi aliud indicium, aut præsumptio concurrat: quia ex dictis *supra* ad torturam tunc sufficit vnicus testis, quando est omni exceptione maior, qui facit probationem semiplenam: talis autem non est socius criminis. Ità Cantera *qq. crim. cap. 2. qu. 1. nu. 57.* & alij contra Blancum *de indic. ad l. fin. de quæst. num. 378 & 379.* & alios. P. 4. T. 6. Res. 7.

Nisi concurrant

118 Quænam verò adminicula sufficiunt ad torquendum, si adsit dictum vnius socij criminis? Peguera *decis. crim. 5. nu. 33.* ait, id in lege non inueniri determinatum, ideo Inquisitorum arbitrio remittit. Sed, ad sedandos illorum scrupulos, apponam aliquos casus ex Queuedo *de indic. & tort. p. 2. cap. 5. nu. 5.* & Sousa *lib. 2. cap. 25. nu. 24.* in quibus dari potest tortura cum vnius socij dicto. Primus est, quando concurrunt testes de auditu. Secundus, quando concurrit fama. Tertius, quando concurrit fuga. Quartus, si concurrat stricta amicitia nominati cum socio. Quintus, si secreta allocutio & conuersatio cum eodem. Mascardus *de prob. concl. 1318. nu. 43.* ait, dictum socij facere indicium, si interrogetur à iudice, non autem si sponte proferatur. Contrarium sentit Queuedo *vbi supra nu. 17.* nam dictum voluntarium minus corruptum præsumitur. Sed quidquid sit de hoc: nam in nostro Tribunali socij criminis semper habentur ex interrogatorio iudicis, & si se diffundunt, id faciunt ex metu censurarum. P. 4. T. 6. Res. 7. §. *Notandum est tamen hic obiter.* & Res. 9. §. *Notandum.*

Testes de auditu,
Fama,
Fuga,
Stricta amicitia, aut collocutio cū tali socio.
In quibus casibus nō oportet quod præcesserit interrogatio iudicis,

119 Monticellus *in prax. crim. reg. 4. nu. 46.* ait, non sufficere dictum socij criminis adminiculatum, nisi accedat mala nominati conuersatio & fama. nam bona fama elidit indicium resultans ex socij dicto. Sed ego id remitto Inquisitorum arbitrio; nam si cum tali dicto concurrerent tot adminicula & præsumptiones, vt superarent bonam famam, nominatus omninò torquendus esset. Ita Farinacius *q. 34. nu. 188.* Non nego tamen, personas ingentis famæ & qualitatis torqueri nō posse ex dicto vnius socij quantumuis adminiculato, vt si Princeps a subditis denunciaretur, ait Delrius *disqu. mag. append. 2. lib. 5. qu. 6.*

Et, si adminicula superant bonam famam, hæc non obest,
Quamuis fama ingens elidat dicta etiam duorum & trium sociorum criminis.

aut

aut (addo ipse) denunciaretur persona, quæ in Ciuitate pro Religiosa eximiæ sanctitatis publice haberetur. Nam merita præcedentis vitæ plurimi facienda sunt ex *l. 3. §. sed si ex improuiso*. & alijs. Vnde cum his non solum vnius, sed etiam duorum & trium sociorum criminis dictum non sufficeret ad torturam; quod tamen in alijs sufficit, etiam si nulla adsint indicia, vt docet Palaus *tom. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 15. §. 4. nu. 1.* contra Zanardum *p. 3. cap. 94.* imò etiam si non sint contestes, ex Sousa *Aph. lib. 2. cap. 39. nu. 55. P. 4. T. 6. Res. 7. §. Notandum est tamen 1. §. quod, & §. & tandem, & Res. 9.*

Quod in alijs sufficit ad torturam,

Etiam, si nulla adsint indicia, Et ipsi non sint contestes.

120 Sed quid, si socius criminis præter hoc crimen, quod confitetur, patitur alios defectus? vt si est infamis? periurus &c? Respondeo, non posse Inquisitores ex eius dicto quantumuis adminiculato reum torquere. Ità Delrius *lib. 5. sec. 3.* qui tamen *append. 2. q. 17. lib. 5.* contrariam sententiam tenendam esse putat, vt pote Reipublicæ & iustitiæ vtiliorem: nam alioqui nunquam inueniretur idoneus, cum malefici & similes plurimis, horrendisque criminibus sint innodati. Sed contraria opinio, quam docuimus, est communis. Et ex ea Farinacius infert, quòd si reus primò examinatus delictum negaret & complices, vel de se confessus delictum, interrogatus de complicibus, illos taceret; si postea iterum de complicibus interrogatus, vel tortus, sponte, aut per torturam, à prima depositione variando, socios nominaret, talis nominatio non faceret indicium ad socios torquendos sufficiens, & hoc ex defectu periurij, nisi cum illius dicto grauia concurrerent adminicula. *P. 4. T. 6. Res. 8.*

Socius criminis alias inhabilis nō sufficit ad torquendum complicem.

Corollarium.

121 Vt socij criminis fidem faciant, secundum Delrium *lib. 5. sec. 3.* & alios torqueri debent. Sed placet opinio Simancæ *tit. 53. nu. 38.* quòd sufficiat iuramentum. Et ità seruatur in Tribunali Inquisitionis Hispanicæ, & teste Ballo *tr. var. lib. 1. qu. 26. nu. 6.* in magna Regia Curia huius Regni. *P. 4. T. 6. Res. 10.*

Facit tamen fidem absque tortura,

122 Similiter nec torqueri debent testes inhabiles, vt excommunicati, infames &c. quos dicemus infra *nu. 204.* in causis fidei admitti posse. Sed indicium faciunt, siue maius, siue minus, spectatis personarum qualitate, & alijs circunstantijs, etiam si sponte & sine tormento testificentur. Possunt tamen, imò quandoque etiam debent torqueri, quando id DD. Inquisitores iudicauerint expedire. Ita Pegna *p. 3. qu. 46. comm. 113.* & alij contra Sanctarellum *de hær. c. 38. dub. vn. nu. 1.* Et ità sine tortura admittuntur testes inhabiles in Inquisitione Hispan. & (teste Riccio *p. 2. decis. 1. 268.*) in Curia Archiepiscopali Neapolitana. *P. 4. T. 6. Res. 11.*

Sicut etiam testes inhabiles.

123 Qui tortus ex dicto socij criminis adminiculato, non confitetur, potest iterum torqueri, si postea alij duo socij criminis de eodem delicto testificentur. Ita Giurba *cons. crim. 50. nu. 42.* Licet alij in homine bonæ famæ & vitæ id procedere negent. *P. 4. T. 6. Res. 7. §. Notandum secundò.*

Tortus autem ex dicto socij criminis, & negatiuus, superuenientibus testificantibus alijs duobus potest iterum torqueri.

124 Dictum sagarum & lamiarum, vulgò *Donne di fora*, quòd in suo ipsarum conuentu personam viderint alioqui bonæ famæ, non sufficit ad illam torquendam: quia in testimonio sagarum est peculiaris difficultas, quoniam multoties non corporaliter, sed per dæmonum illusionem, alios in suis conuenticulis vident, quo modo videre possunt quascunque personas, etiam sanctas, si in earum personam se alij trans-

Dictum lamiarum vulgò (Donne di fora) non sufficit ad torturam.

formant. Ità Farinacius *de hær. q.* 185. §. 8. *nu.* 151 & alij contra Delrium *lib.* 5. *sec.* 3. Ideo in casu contingenti DD. Inquisitores consulant Tannerum *tom.* 3. *disp.* 4. *q.* 5. *dub.* 2. Palaus *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. §. 5. *nu.* 2. obseruat, in Tribunali Hispanico ex depositione præcisa complicum, sine indicij; alijsque adminiculis, reum pro hoc delicto minime capi. P. 4. *T.* 6. R*es.* 30.

SOLA fama non sufficit ad torturam;

125 Fama sola ad torturam non sufficit, nisi persona infamata sit vilis, & fama non sit orta à maleuolis aut leuibus hominibus, sed ab honestis & fide dignis, & tandem per idoneos testes probata sit. Ità Simanca *tit* 65. *nu.* 37. nec satis esse, quod testes dicant, hanc esse publicam famam, nisi etiam rationem addant necessariò concludentem. Quid quid autem doceat Caballus *cent.* 1. *cas.* 84. *nu.* 14. communis opinio tenet, quod si fama esset vehemens, sufficeret ad torturam absque adminiculis. Quænam sit fama vehemens, aliqui relinquunt arbitrio iudicis. Farinacius *q.* 47. *nu.* 28. aduertit, non esse vehementem, si ortum habeat à personis inhonestis & non fide dignis, nisi numerus testium in probatione famæ hunc defectum suppleat. Deinde non esse vehementem, si nulla appareat causa; etiam si procedat a mille personis. Sed, cum hæc requisita ad famam vehementem sint adminicula, quæ recensuit Simanca, hæ sententiæ non pugnant: & idem est dicere famam vehementem, ac famam adminiculatam. Multi asserunt, famam habentem ortum ab aliqua verisimili causa & coniectura, sufficere ad torturam, etiam si testes non sint ità honesti & fide digni. Sed hanc sententiam meritò reprobat Farinacius *ibid. nu.* 159. Debent enim testes deponentes de fama esse spectatæ vitæ, & omni exceptione maiores, & ad minus duo. Ità Miranda *de ord. iud. tom.* 2. *q.* 26. *ar.* 5. P. 4. *T.* 6. R*es.* 13.

Nisi sit vehemēs,

Seu adminiculata,
Et de ea testentur personæ honestæ,
fide dignæ,
Omni exceptione maiores,
lis ad minus duæ.

AN ad torturam sufficiat fuga ante, vel post accusationem?

126 Fuga post commissum delictum antequam accusetur, secundum aliquos, inter quos Miranda *ibid. ar.* 8. est sufficiens indicium ad torturam; quia facit semiplenam probationem. Sed fuga post accusationem non ità, cum ex alia causa procedere possit. Non desunt tamen, qui dicant, fugam à carcere, etiam attentatam, esse sufficiens indicium ad torturam, dummodo non adsit animus reuertendi. Vide Farinacium *qu.* 30. *nu.* 85. *P.* 4. *T.* 6. R*es.* 14

An sola titubatio & mutatio vultus in interrogando?
An variatio?

127 Sola titubatio & mutatio vultus in interrogatione rei, non est indicium sufficiens, vt Inquisitores possint illum torquere, nisi aliqua adminicula concurrant. Ità Menochius *de præsump. lib* 1 *qu.* 89. *nu.* 71. Variatio seu vacillatio debet etiam adminiculari aliqua coniectura, indicio, seu præsumptione, aliàs non sufficit ad torturam. Ità Zanardus *p.* 3. *cap.* 93. Idem etiam dic de mendacio, cum Miranda *to.* 2. *qu.* 26. *ar.* 12. *concl.* 1. contra aliquos apud Giurbam *cons.* 87. *nu.* 27. docentes, quod mendacium super facto principali per se solum sufficiat ad torturam. Et contra eundem Giurbam *ibid. n.* 26. docentem, quòd plura mendacia ab inuicem adminiculantur pro tortura. P. 4. *T.* 8. R*es.* 15.

An mendacium?

SVFFICIT ad torturam confessio extraiudicialis,
Verisimilis,
Seria,
Distincta quoad locum & tempus,

128 Confessio extraiudicialis sufficit, vt Inquisitores reum torquere possint. quia non est credendum, aliquem sibi falsò crimen imponere. Ità Syluester *v. Indicium qu.* 2. & alij. Follerius verò 2. *p. pract. nu.* 204. adducit septemdecim requisita, vt confessio extraiudicialis sufficiat ad torturam. Sed quatuor sunt necessaria. Primum, quod sit verisimilis, & causam præexistentem habeat, Secundum, quod fiat seriò, non ioco.

cose,

cosè, aut ex iracundia. Tertium, quod sit specialis de loco & tempore, non generalis. Quartum, quod sit probata testimonio duorum. Ità Menochius *de præsump. lib. 1. qu 89. nu. 16.* Et quoad vltimum Villadiego *polit. cap. 3. nu. 311.* contra Sousam *lib. 2. c 21. nu. 10* qui putat sufficere, si probetur testibus singularibus. quod etiam docet Albertinus *de agnosc. q. 25. nu. 20.* si confessiones extraiudiciales essent plures, vnaquæque singularibus testibus comprobata. Sed quid, si reus confessionem extraiudicialem reuocaret? Adhuc torquendus esset, nisi error probetur. Ità Clarus *qu. 21. nu. 31.* & Caballus *cent. 1. cas. 81.* contra Menochium *loc. cit. nu. 25. P. 4. T. 6. Res. 12.*

Et probata testimonio duorum.

Etiam si illam reus reuocaret.

129 Quando delictum est vehementer indiciatum, & reus negat, non possunt Inquisitores eum punire aliqua pœna extraordinaria, sed debent torquere, & veritatem elicere, ex l. *edictum ff. de quæst.* In Tribunali maxime Inquisitionis, in quo non tam pœna reorum, quam emendatio intenditur, quæ obtinetur confessa veritate. Ità Sanchez *in opusc. to. 1. lib. 3. cap. vn. dub. 12. nu. 4.* & alij, Sed Menochius *lib. 1. qu. 92. nu. 3.* id remittit prudentiæ Inquisitorum. P. 4. *T* 8. *Res* 18.

TORQVERI debet omninò reus vehementer indiciatus, qui negat delictum, Maxime in S. Officio.

130 An debeant admittere appellationem à torturæ sententia, dictum est supra *nu.* 35.

131 Si superueniant noua indicia, possunt Inquisitores reum tortum & negatiuum iterum torquere. Ità Simanca *tit. 65. nu. 75.* Sed indicia superuenientia, ex Guazzino *to. 2. lib. 1. diff 30. cap. 23. nu. 8.* debent esse talia, vt per se sufficiant ad torturam. & præterea propinqua, non remota. quamuis Queuedo *p. 2. cap. 7. nu. 6.* putet satis esse indicia remota sufficientia; & Caballus *cent. 2. cas. 193. nu. 5* quod sufficiant plura remota ad leuiter torquendum. Pegna præterea *p. 3. comm. 39. nu. 156.* requirit, vt indicia superuenientia sint diuersa specie & substantia à primis. Sed contra sentit Queuedo *vbi supra. P. 4. T. 6. Res. 16.*

SI superueniant noua indicia, possunt Inquisitores reum semel tortum & negatiuum secundò torquere.

132 Idem potiori iure dicendum est de reo semel torto & confesso, ac confessionem postea reuocante: posse nimirum secundò torqueri; quia ex illa reuocatione videtur resultare nouum indicium ortum ex torti vacillatione & variatione. Ità Cantera *vbi supra* qui obseruat, sic obseruari in sacro Tribunali. Et Simanca *tit. 65. nu. 80.* qui declarat Instructionem Hispanam *ann.* 1484 *nu.* 15. quæ contraria videtur. P. 4. *T.* 6. Res. 23.

Possunt etiam si in prima tortura confessus, se retractauit.

133 At DD. Inquisitores non debent reum bis tortum & confessum, sed bis etiam confessionem retractantem, tertiò torquere. Nisi priores torturæ leues fuerint, & reus in posteriori confessione alia noua signa confessioni priori addiderit, Ità Cantera *qq. crim. cap. 2. de prob. per test. q. 1. nu. 67.* Guazzinus *tom. 2. lib. 1. defens. 30. cap. 14. nu. 6.* & alij multi contra alios multos cum Binsfeldio *comm. de mal. & Math. lib. 2. qu. 1. concl. 14. P. 4. T. 6. Res. 24.*

Non tamē tertiò.

134 Inquisitores possunt torquere reum, qui non vult respondere interrogationibus, non ad extorquendam veritatem, cum adhoc requirantur indicia sufficientia ad torturam, sed ad extorquendam respōsionem affirmatiuam, aut negatiuam. Ità Baldus *in l. accusatione, post nu. 11. C. qui accusare non poss.* cuius opinionem in facti contingentia approbauit Concilium Neapolitanum apud Capycium *decis.* 145. Debent tamen in hoc sequi praxim sui Tribunalis. *P. 4. T. 6. Res.* 34.

REVS nolens respondere, torqueri potest ad extorquendam responsionem,

Et, si est confessus, ad extorquẽdos complices.

135 Reus confessus potest ab Inquisitoribus torqueri ad extorquendos complices, & (vt in iure dicitur) in caput alienum. Multi enim curant plùs de complicibus, quàm de seipsis. Ità decreuit Pius V. *die* 28. *Iulij ann.* 1569. & docet contra Rojas *de haret. p.* 2. *nu.* 243. Cantera *cap.* 2. *de prob. per test. qu.* 1. *n.* 52. qui testatur, ità practicari in supremo Consilio. Neque opus est indicijs, quod habuerit complices criminis, vt docet Lessius *lib.* 2. *cap.* 29. *dub.* 16. *nu.* 152. & alij: quia Pius V. in suo decreto id non requirit. Et hoc etiam seruat Romana & vniuersalis Inquisitio. Ratio est; quia, vt obseruat Locatus *v. Hereticus*, §. *hareticus conuictus*, delictum hæresis est tale, vt communiter cum socijs & complicibus committi soleat. *P.* 4. *T.* 6. *Ref.* 27.

Et si confessus verba hæreticalia, vel facta, de quibus non conuincitur, torqueri potest super intentione.

136 Conuictus, vel confessus de factis hæreticalibus, neget intentionem; torquendus est super intentione secundum Canteram *qq. crim. tub. de her. cap.* 1. *dub.* 6. *nu.* 69. Sed Rojas *de her p.* 1. *nu.* 276. *&* *à nu.* 573. putat, tradi debere Curiæ sæculari. Si vero conuictus vel confessus sit de verbis hæreticalibus, & neget intentionem, conueniunt, torquendum esse super intentione. Mihi opinio Canteræ admittenda videtur, quando reus vltra confessionem, non conuincitur de delicto. Nam si fateatur, & conuictus sit, quamuis neget intentionem, tradendus est Curiæ sæculari: aliàs omnes subterfugerent, & se excusarent. Et sic obseruatur in Inquisitione Hispanica, vt testatur Sesse *in decis. Regn. Arag. tom.* 4. *decis.* 441. *nu.* 3. *P.* 4. *T.* 7. *Ref.* 34.

Sicut legentes & detinentes libros hæreticorum, secundum Genuensem.

137 Retinentes & legentes libros hæreticorum, Necromanticorum pentacula, &c. torqueri posse super intentione & complicibus, ait Genuensis *in pr. Archiep. cap.* 68. *nu.* 12. *P.* 4. *T.* 7. *Ref.* 6.

NON possunt torqueri laborantes morbo Gallico, bracchio debilitato, crudatione venæ, difficili anhelitu.

138 Cæterum persona valetudinaria torqueri non potest. Vnde Inquisitores non debent in primis torquere laborantes morbo Gallico, bracchio debilitato, patientes crudationem venæ; vel difficultatem anhelitus. Ità Landerchius *cons.* 184. Circa quartanarios, consulant medicos. *P.* 4. *T.* 6. *Ref.* 29. §. *& tandem*:

Non mulier prægnans.
Aut puerpera ante 40. dies.

139 Item nec mulierem grauidam, etiam terrendo: Ità Pegna *p.* 3. *comm.* 39. Quamuis Zanardus *p.* 3. *cap.* 88. dicat, terreri posse. *Ibid.* §. *Dicendum est.* Nec etiam puerperam ante quadraginta dies. Vnde si infra hunc terminum torta confiteretur, non ei confessio præiudicaret. Ità Baiardus *add. ad Clarum qu.* 64. *nu.* 67. Quamuis Gomez *to.* 3. *var. cap.* 13. *nu.* 3. remittat hunc terminum arbitrio iudicis. *Ibid.*

Non minores 14. annis.

140 Rursùs torquere non possunt minores 14. annis: Ità Delrius *lib.* 5. *sec.* 9. contra Villadiego *pol.* 1. 3. *nu.* 322. Possunt tamen tales terrere ducendo sub equuleo absque ligatura. Ità Miranda *Ibid.* initio.

Aut senes.

141 Et tandem non possunt torquere senes. Sed senectus non est annorum numero computanda (vt docet Villagut *prax. crim. tit.* 5. *cap.* 21. *nu.* 12. requirens anno 60.) sed valetudine, robore, qualitate delicti & delinquentis Inquisitorum arbitrio. Quandò verò torqueri non possunt, posse terreri ait Caualcanus *p.* 3. *n.* 126. *Ibid.* §. *Nota etiam*.

QVOTIES Inquisitores reum torquent ex opinione probabili, non possunt puniri.

142 Inquisitores reum torquentes ex opinione probabili quod possint, relicta probabiliori, secundum Delrium *lib.* 5. *app.* 2. *q.* 1. & Sancium *disp.* 44. *cap.* 72. non possunt à suis Visitatoribus puniri; quia rationabiliter ac prudenter agunt; nec vllam culpam committunt. *P.* 4. *T.* 6. *Ref.* 38.

IN-

INQVISITORVM IVRISDICTIO

Quoad pœnas.

143 POEnas hæreticorum formalium inuenies V. *Hæreticorum pœnæ*. Circa pœnam abiurationis, vide V, *Abiurare*.

144 Abiurantes in Tribunali S. Inquisitionis de leui, secundùm Zanardum *p. 3. cap.* 134. non possunt puniri pœnis grauibus, vt triremium, fustigationis, &c. Sed pœnis pecuniarijs, vel carceris per aliquot menses, vel alterius publicæ pœnitentiæ non multum grauis. Sed praxis Inquisitionis Hispanicæ est in contrarium: nam ex dicendis, solicitantes in confessione aliquando damnantur ad triremes, sicut qui duas vxores ducunt; & tamen vtrique abiurant solùm de leui. Ideo Palaus *in sum. tom. 1. tr. 4. disp. 7. punct. 1. nu. 9.* qualitatem pœnæ remittit Inquisitorum arbitrio, pensata qualitate personæ & delicti. *P. 4. T. 7. Res. 1.*

ABIVRANTES de leui in Inquisitione Hispanica puniri possunt pœnis grauibus.

145 Negantem propositionem Theologicam, quæ euidenter infertur ex propositione de fide, non possunt punire tanquam hæreticum; quia talis non est hæreticus, sed præsumitur. Ità Villalobos *tom. 2. tr. 1. diff. 10. nu. 6.* contra Canum *de loc. theol. lib. 12. cap. 9.* Nisi in illa negatione persliterit; nam tunc erit puniendus tamquam hæreticus negans principium reuelatum. Ità Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 8. nu. 12. P. 4. T. 8. Res. 79.*

PRO hæretico puniri nõ potest negans propositionẽ Theologicã, quæ euidenter infertur ex fide;
Nisi sit pertinax.

146 Iudæos, Mauros, & alios Infideles in casibus recensitis supra *n.* 103. possunt Inquisitores ex Sousa *lib. 1. cap. 37. nu. 29.* punire pœna arbitraria, maiori vel minori pro qualitate delicti, videlicet pœna priuationis conuersationis cum Christianis, pecuniaria, carceris, verberũ, triremium, etiam in perpetuum; tradi præterea possunt Curiæ sæculari, ac vltimo supplicio puniri, ex const. Greg. XIII. Nam quoties pœna remittitur arbitrio iudicantis, extendi potest vsque ad mortem, vt ait Pegna *p. 2. comm. 69. P. 4. T. 7. Res. 2. §. Sed deueniendo.*

IVDÆI & alij Infideles delinquentes vt supra, puniuntur pœna arbitraria pro qualitate delicti,
Vsque ad mortẽ.

147 Apostatas, vulgò *Renegati*, punire etiam possunt pœna arbitraria, pecuniæ, triremium, fustigationum &c. Et si abiurant de formali, pœnis hæreticorum. Ità Lorca *in 2. 2. qu. 12. ar. 1. disp. 50. nu. 3.* In sacro Tribunali huius Regni Mauri facti Christiani, qui postea cum alijs Mauris ad terras Turcarum fugiunt, torquentur super intentione, & si negent apostasiam, adhuc ad triremes per triennium damnantur. *P. 4. T. 7. Res. 3. §. Et tandem, & §. Nota tandem.*

Sicut etiam Apostatæ à fide, vulgo (Renegati.)

148 De captis à Sarracenis docet Rojas *de hæret. p. 1. nu.* 108. quod si metu mortis vel tormentorum fidem abnegauerint, sed nihilominus mente retineant, non sunt hæretici, nec reconciliandi, sed in loco Religioso reponendi sunt, & in fide instruendi, maxime si capti fuerint minores natu. Sed optimè docet Ricciullus *tr. de iur. person. lib. 6. cap. 5. nu. 7.* hoc procedere, si tales cessante metu, doluerint & pœnitentiam egerint. minimè verò, si metu cessante, adhuc in negatione fidei perseuerauerint; aut si personæ graues sint, vt Prælati, Monachi, Theologi, aut similes, & metus non fuerit mortis aut tormentorum, sed exilij, carceris, fustigationis, vel alterius generis non

Quid si exterius solum ex metu fidẽ abnegauerint, mente verò retineant?
Distinguendum est.

cadentis in virum constantem. Nam in his casibus essent vehementer suspecti; nec enim videtur animus: & alioqui omnes possent talem metum adducere. Si verò negatio fiat à personis infimæ conditionis, & non benè fidei causam callentibus, adhuc oritur suspicio leuis. Ad hoc ergo vt metus excuset in aliquo casu, debet in iudicio probari. *P. 4. T. 7. Res. 3. à §. Non desinam.*

CONFESSVS & conuictus de factis, aut verbis hæreticalibus tradi debet Curiæ sæculari, etiam si neget intentionem.

149 Posse Inquisitores punire vt hæreticum eum, qui confessus, vel conuictus, dicat se actus hæreticales fecisse, sed neget intentionem, docet Rojas *de hær. p. 1. nu. 276. & à nu. 573.* Sed Cantera *rub. de hær. cap. 1. dub. 6. nu. 69.* putat, torquendum esse super intentione. quod etiam docet Decianus *lib. 5. cap. 36. nu. 19.* si agatur non de factis, sed de verbis hæreticalibus. Sed ego puto, quod si quis fateatur, & simul etiam conuictus sit, se actus hæreticales exercuisse, aut verba hæreticalia protulisse, dandus esset bracchio sæculari: alioqui omnes hoc subterfugiunt inuenirent. Secus, si essent tantùm confessi, vel tantùm conuicti. *P. 4. T. 7. Res. 34.*

At qualiter puniri debent conspurcantes & percutientes sacras Imagines?

150 Conspurcantes sacras imagines, debent Inquisitores ex Simanca *tit. 27. nu. 20.* punire interdum dura & vltrice sententia, quemadmodum Gregorius X. in Conc. Lugd. constituit: interdum pœnitentia publica, vel ieiunijs, eleemosynis & orationibus, mulcta pecuniaria, aut fustigatione. Quod si comprehendantur errore intellectus id fecisse, plectendos esse instar hæreticorum, aut suspectorum, primò tortura aut abiuratione, mox tradendo Curiæ sæculari. Ex Genuense *cap. 18. nu. 12.* puniri debent fustigatione, triremibus, carcere, infamia, exilio &c. Aduertit Sousa *lib. 1. cap. 42. nu. 16.* quòd si hoc delictum sit

Maximè si delictum sit publicum?

publicum, siue animum hæreticalem fateatur, siue non, tradi debet Curiæ sæculari vltimo supplicio puniendus, ob facti qualitatem. Et si fateatur, & misericordiam petat, adhuc mori debere; quoniam tantum scelus non potest manere impunitum, & de rei conuersione semper timeri potest. *P. 4. T. 7. Res. 9.*

NOBILES hæreticaliter blasphemantes pecunia mulctantur, & in monasterium recluduntur: Ignobiles, fustigantur & lingua comprehensa ad spectaculum ducti ad triremes mittuntur. Secus si blasphemiæ sint leues, Ortæ ex vehementi aliqua passione, Nec frequentes,

151 Blasphæmi hæreticales & graues, si sint viles, secundùm Salzedum *in add. ad Diaz cap. 110. litt. A.* flagellis cæduntur cum publica pœnitentia, in publico spectaculo, lingua ferro, vel ligno comprehensa, adque triremes mittuntur. Si sint nobiles, pœna pecuniaria mulctantur, & ad tempus in Monasterium recluduntur. In blasphæmijs leuioribus condemnari solent, vt in die festo in Ecclesia, dum diuina celebrantur, stent nudo capite sine chlamyde, nudis pedibus sine veste succincti, dextera facem ferentes, & Sacris peractis sententiam publicè audiant, ieiunia, precationes, pecuniariam mulctam. Ità Salzedus & Simanca *tit. 8. nu. 10. 11.* qui addit, quod post flagella in exilium mittuntur. Sed in nostro Tribunali Hispanico magis frequens est pœna triremium. Vide Rojas *de heret. p. 2. nu. 176.* Qui autem ira magna, vel alia vehementi passione bis, aut ter blasphæmaret, & sedata passione dolorem ostenderet, salutaribus pœnitentijs plecti deberet, habita ratione loci, personæ, blasphæmiæ. Ità Zanardus *p. 3. cap. 134.* contra Comitolum *resp. mor. lib. 4. qu. 9. cap. 3.* qui existimat absolutè remittendum esse Qui verò ioco, aut linguæ vitio verba hæresim sapientia proferret, iam dictum est pœna ordinaria plectendum esse; nam ad blasphæmum pertinet probare, se ioci causa ea verba dixisse. Ità Pegna *p. 3. comm. 17. P. 4. T. 7. Res. 8.*

152 Reti-

152 Retinentes & legentes libros hæreticorum, puniendos esse tamquam hæreticos, docet Carrerus *tr. de hær. nu.* 125. Sed rectè id negat Torreblanca *de Mag. lib.* 3. *cap.* 15. *nu.* 31. Sunt enim tantum de hæresi suspecti, leuiter, aut vehementer iuxtà personarum & librorum qualitatem, quo pacto leuiter, aut grauiter puniri debent. Pegna *p.* 2. *comm.* 3. ait, se talibus ieiunia, orationes & peregrinationes imponi vidisse. Potest tamen casus contingere, vt ex circunstantijs delicti & qualitate personæ, tales grauioribus pœnis plectendi sint. P. 4. *T.* 7. *Ref.* 6.

LIBROS hæreticorum legentes & retinentes puniuntur iuxtà qualitatem personarum & librorum.

153 Iudæi & alij Infideles commorantes in terris Christianorum, libros & codices Talmudicos, cabalisticos & alios nefarios audentes habere, legere, scribere, vel exemplare aduehere, donare, commutare, aut aliàs quomodolibet distrahere & alienare, puniendi sunt Inquisitorum arbitrio, pœna amissionis librorum, Fisco applicandorum, alijsque grauioribus & corporalibus. Ità Sousa *lib.* 1. *cap.* 21. *nu.* 52. ex const. Clem. VIII. Qui idem docet de Typographis, & Bibliopolis. *Ibid.* §. *Notandum est*.

Sicut etiam Iudæi imprimentes Talmud, libros cabalisticos, puniri debent Inquisitorũ arbitrio, Confiscatione librorum, & alijs grauioribus.

154 Hæreticorum fautores, defensores, & receptatores, præter pœnas recensitas à Pontifice in C. *excommunicamus*. §. *credentes*, *de hæret* quas non incurrunt, nisi per annum in excommunicatione insorduerint, vt notat Palaus *in sum. to.* 1. *tr.* 4. *disp.* 3. *punct.* 6. *nu.* 4. & præter illas, quas enumerat Sanctarellus *tr. de hær. qu.* 182. puniri possunt arbitrio Inquisitorum, pœnis pecuniarijs, exilio, fustigatione, triremibus, alijsque corporalibus pœnis pro qualitate delicti, &, si opus fuerit, etiam confiscatione bonorum, stante const. Pij V. *si de protegendis*. Ità Palaus *ibid.* Quibus quidem pœnis habentibus latitudinem mulctādi sunt etiam consanguinei & amici hæreticorum, si eis fauerint, &c. sed mitiùs, vel acriùs pro maiori vel minori sanguinis coniunctione & amicitia. Quod procedit etiam in dubio, an tales faueant hæretico consanguineo, vel amico propter consanguinitatem & amicitiam, vel ob crimen hæresis. Nam id præsumi debet, quod excusat à culpa. Ità Palaus *ibid. punct.* 5. *nu.* 13. Hi ergo puniuntur exilio, vel pœna pecuniaria. Maximè si sint bonæ vitæ. Ex quibus infertur cum Lorca *in* 2. 2. *q.* 11. *ar.* 4. *disp.* 48. *nu* 6. contra Suarez *de fide disp.* 24. *sec.* 1. *nu.* 9. quòd tales non incurrunt excommunicationem latam in Bulla Cœnæ contra fautores & receptatores hæreticorum; quia ad hanc incurrendam requiritur intentio formalis fauendi hæretico vt hæretico. *c. accusatus* §. *Sacerdotes, de hæret. in* 6. P. 4. *T.* 7. *Ref.* 21. §. *Hoc supposito*, prope finem.

HÆRETICOrum fautores receptatores, &c. puniuntur, præter alias multas pœnas, pœna pecuniaria, Exilio, Fustigatione, Et alijs, arbitrio Inquisitorum. Etiam confiscatione bonorum. Etiam si sint eorũ consanguinei vel amici, sed mitiùs pro gradu consanguinitatis & amicitiæ, Et vt plurimum exilio, Aut pœna pecuniaria.

155 Sed quid, si effectus fautoriæ non sequatur? v. g. quis hæreticum domi recepit, vt ab Inquisitoribus liberaret; sed hoc non obstante, Inquisitores ibi inuenerunt. Subijciturne is supradictis pœnis? Negatiuè respondet Bonacina *tom.* 3. *in Bull. Cœnæ disp.* 1. *qu.* 2. *punct.* 3. *nu.* 3. Primò, quia mandans percuti Clericum, si percussio non sequitur, non incurrit excommunicationem. Secundo, quia quando aliquis effectus prohibetur sub excommunicatione, & minus principaliter prohibetur mandatum, vel consilium &c. si effectus non sequitur, à consulente, mandante &c. excommunicatio non incurritur. Tertiò; quia fauor hæreticis prohibetur, nè in hæresi foueantur, ergò dum quis fouere non potuit, non erit puniendus vt fautor. Sed affirmatiuè respondentQui verò faueret hæretico ratione hæresis, incurreret, etiam si effectus fautoriæ frustraretur.

pondent-

pondendum est cum Suarez *de fide disp. 24. sec. 1. nu. 14.* Tum; quia supradicta opinio in particulari practicari non potest: nam, qui non denunciat hæreticum, cùm tenetur, etiam si alius denunciet, atque adeo effectus fautoriæ non sequatur, incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ. Tum etiam, quia fauor hæretico prohibetur, ne hæresis commissa habeat firmitatem, qui effectus semper obtinetur, saltem pro aliquo tempore; ergo &c. Primum argumentum Bonacinæ procedit in casu, quod mandatum ordinatur ad executionem eiusdem delicti, v. g. ad percussionem Clerici; at in casu nostro non procedit, cum fauor prohibeatur in ordine ad tuitionem hæretici, non verò ad hæresim patrandam. Et ratio est; quia in hoc casu delictum semper est consummatum in suo genere. Secundum item non habet locum in casu hæresis; quia Bulla Cœnæ & alia iura æquè excommunicationem iniungunt hæreticis, eorumque fautoribus &c. Ad tertium responsio patet ex nostro argumento secundò. *Ibid. §. Sed in fine.*

NON reuelantes hæreticos non puniuntur vt fautores hæreticorum;

156 De non reuelantibus hæreticos videtur dicendum cum Deciano *lib. 5. cap. 51. nu. 25.* quòd puniri debeant tamquam hæreticorum fautores: nam tales ex Castro *de iust. hær. pun. lib. 2. cap. 23.* sunt vehementer suspecti de hæresi. Sed Sanctarellus *de hær. cap. 9. dub. vn. nu. 19.* & alij id negant, si aliæ circunstantiæ non concurrunt. Sed puniendos esse arbitrio DD. Inquisitorum tamquam eorum mandatis inobedientes. Vnde puto cum Rojas *singul. 3. nu. 18.* tales nec leuiter suspectos esse de hæresi. Id verò limita in personis, quæ ex officio vel speciali præcepto denunciare tenentur, vt fiscus, familiares &c. qui non denunciantes hæreticos, puniendi sunt vt hæreticorum fautores, vt docet Sousa *in Bull. Cœn. cap. 2. disp. 11. nu. 6.* & alij. *Ibid. §. Et tandem.*

Nisi ad hoc ex officio teneantur.

Nam tunc puniuntur vt illorum fautores,

Sicut puniuntur sæculares iudices & Magistratus.

157 Vt fautores etiam hæreticorum punire possunt Inquisitores sæculares Iudices & Magistratus in omnibus illis casibus, quos enumerauimus supra *nu. 94.* Sed Farinacius *de hær. qu. 182. nu. 80.* eos à talibus pœnis excusat, si non in contemptum & odium S. Officij talia perpetrarent, sed ex alia causa, vt de fautoribus hæreticorum diximus. Et hoc ex verbis ipsius Bullæ ibi, *Nemo autem expurgationem habere &c.* At Scortia *epit. 106. theor. 278.* non excusat. Bullamque ait illos excipere, qui datis probationibus docerent, se minimè S. Officium violasse: non autem eos, qui se violasse probarent, non ex odio &c. Esse etiam de hæresi suspectos, Officium S. Inquisitionis quacunque ex causa impedientes, docet Sousa *lib. 1. cap. 28. nu. 17.* contra Sanctarellum *de hær. cap. 41. dub. 3. num. 5. P. 4. T. 7. Res. 13. & T. 8. Res. 26. 65. & 104.*

Item requisiti ad præstandum auxilium contra hæreticos, & recusantes.

Etiam si sint personæ priuatæ.

158 Vt fautores hæreticorum etiam puniendi sunt, auxilium præstare requisiti ad hæreticos capiendos &c. & repugnantes. *P. 4. T. 8. Res. 65.* Et quamuis multi Doctores apud Palaum *tom. 1. tr. 4. disp. 3. punct. 5. nu. 7.* excusent à fautoria personas priuatas & requisitas ex solo peculiari præcepto & non ratione officij, vt Farinacius *de hær. qu. 182. §. 2. nu. 36.* Nihilominus contrarium dicendum est cum Sousa *Aph. lib. 1. cap. 25. nu. 6. 7. 8.* omnes personas etiam priuatas, omittentes præstare auxilium, dum possunt, testimonium contra hæretico ferre, veritatem manifestare nolentes, cùm ab Inquisitoribus requiruntur, fautoriam incurrere. De Magistratibus auxilium negantibus

habe-

habetur in cap. *vt officium*, §. *denique*, *de haret. in 6.* & in cap. *ad abolendam*. §. *penult.* & in cap. *excommunicamus*. §. *moneantur de haret.* P. 4. T. 7. Ref. 21. à §. *Et tandem*.

159 Transferentes arma, equos &c. in terras Infidelium, animo ipsos adiuuandi in bello contra Christianos, possunt Inquisitores iuxtà gradũ suspicionis torquere, & tamquam fautores hæreticorum punire. Si vero hæc faciant lucrandi causa, & viles sunt, fustibus cæduntur. sin minus, exilio, pecunia in ea quantitate, qua equi & arma valebant, mulctantur, si verò transportata fuerint, pæna pecuniaria duplicatur. Ità testatur Bobadilla *polit. to. 1. lib. 2. cap. 17. nu. 69.* P. 4. T. 7. Ref. 19.

Item transferentes arma, equos, &c. in terras infideliũ, animo eos iuuandi contra Christianos.

160 Schismaticos ait Palaus *tom. 1. tr. 6. disp. 4. punct. 6. nu. 20.* puniri posse pœna pecuniaria, exilio, carcere, triremibus, & si pertinaces sint, tradi Curiæ sæculari. Sanchez autem *in sum. tom. 1. lib. 2. cap. 36. à nu. 10.* pœna amissionis iurisdictionis, excommunicationis latæ sententiæ, inhabilitatis ad beneficia Ecclesiastica acquirenda, etiam post schismatis pœnitentiam, & priuationis ipso iure beneficiorum ante schisma adeptorum. Vide alia pœnas in const. Pauli IV. *edita ann.* 1559 Non sunt tamen irregulares ex cap. *quia diligentia*, *de eluc.* vt vult Pegna *p. 2. comm. 75.* Nam ibi solum habetur, esse inhabiles ad beneficia. Ità Suarez *de cens. disp. 43. sec. 2. nu. 7.* Essent tamen irregulares irregularitate generali, si crimen esset notorium, dignumque depositione, quæ cessat, ablata infamia per contrariam pœnitentiam. Sayrus *de cens. lib. 7 cap. 12 nu. 16. v. 3.* Porrò schisma tribus ferè modis committi potest, vt optimè obseruat Lorca *in 2. 2. qu. 40. ar. 1. sec. 3. disp. 48. nu. 5.* Primò per separationem à membris & non à capite, vt si in spiritualibus Hispani nollent communicare cum Italis. Et de hac non fit mentio in iure, quia nunquam solet accidere. Secundò, recedendo simul à membris & capite, nimirum Romano Pontifice. Tertiò, recedendo solùm à Romano Pontifice. qui quidem recessus tripliciter contingere etiam potest. Primò negando obedientiam vero Pontifici. Secundò instituendo & sequendo pseudopontificem. Tertiò exercendo actus Pontificiæ potestatis sine auctoritate Pontificis. Et hi modi ferè omnes in diuersis Canonibus tamquam schismata reprobantur, vt in Bulla Cœnæ, in c. *licèt*, *de elect.* in c. *nec licuit*, *dist. 17.* & c. *de Liguribus 24. qu. 1.* Illud hic nota cum Coninch *in 2. 2. disp. 30. dub. 5. nu. 48.* non sufficere ad schisma, quòd quis in re aliqua nolit obedire Pontifici, quia ipsi videtur difficilis, aut contra suum honorem & commoditatem &c. aut quia putat sibi Summum Pontificem id non posse præcipere, dum eum Ecclesiæ capitem agnoscit: sed requiri inobedientiam coniunctam cum quadam rebellione, qua quis velit se subtrahere omnino à subiectione eius, quem certò nouit esse Pontificem, aut de quo nulla ratione dubitat probabiliter, an sit verus Pontifex. Si verò nollet subijci, quia dubitaret an verè, aut validè esset à Cardinalibus electus, non esset schismaticus. P. 4. T. 7. Ref. 29.

POENÆ Schismaticorum multæ referuntur;

Non tamen irregularitas.

Vide schismatis species.

161 Pœnas Sortilegorum, Magorum &c. ait Pegna *p. 2. comm. 67.* esse anathema, dignitatum suspensionem, verbera, exilium, carceres, monasteria, aliaque supplicia, spectata personarum qualitate; infami mitra ad spectaculum productio, aut scalis alligatio cum vituperatione propè Ecclesiæ fores. Sed hodie laici ignobiles vt plurimum traduntur triremibus, vt docet Genuensis *in pr. Archiep. cap. 68. nu. 8.* Sousa *Aph. lib. 1.*

POENÆ sortilegorum, Magorum &c. Anathema, Suspensio, Verbera, Exilium, Carceres,

Monasteria, Et aliæ.

lib. 1. *cap.* 58. *à nu.* 10. *ad* 17. inter multos casus obseruat, quod Sacerdos celebrans Missam super calamita, palla, aut similibus rebus aptis ad sortilegia peragenda, aut qui vasibus, aut vestibus sacris &c. in sortilegijs abutitur, vel in celebratione Sacrorum nefandas & turpes preces porrigit, deponitur, priuatur beneficijs, & in carcerem detruditur. Si vero celebrat pro viuis, vt moriantur, à Sacerdotio priuatur, & perpetuo exilio relegatur, vnà cum eo, qui hoc consuluit, aut mandauit. Nouissimè autem Gregorius XV. *in Bulla edita* 20. *Martij* 1623. mandauit, vt constito, quòd aliquis pactum cum diabolo iniuerit, & à fide apostatando, maleficijs siue sortilegijs vnam, aut plures personas mori fecerit, etiam pro primo lapsu Curiæ sæculari tradatur, debitis pœnis puniendus. Si verò aliquis ex tali pacto infirmitatem, diuortia, impotentiam generandi, siue animalibus, frugibus vel alijs fructibus notabile damnum intulerit, muris claudatur, siue carceribus in S. Officio Inquisitionis mancipetur. Et tandem, qui vteretur in sortilegijs SS. Eccharistiæ Sacramento, tradendus esset Curiæ sæculari, ex ordinatione S. Officij, vt tradit Moura *de incant. opus.* 1. *sec.* 3. *cap.* 5. *nu.* 29. & alij. Quæ omnia procedunt etiam de magis: nam si inueniuntur cum errore in intellectu, puniuntur vt hæretici formales; secus vero puniuntur supra dictis pœnis, pro qualitate personarum & circunstantijs delictorum. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 10. *à §. Verùm.*

Et si mors aliorū contingat, vltimum supplicium.

Sicut si in sortilegijs Sacratissima Hostia adhiberetur.

Quid de lamijs vulgo (Donne di fora) infanticidis?

162 Lamiæ vulgò *donne di fora* non traduntur Curiæ sæculari ob cædes infantium, sed puniuntur pœnis apostatarum à fide. Ità Pegna *in annot. ad Amb. de Vign.* contra ipsum *qu. de strigib. ar.* 2. *§. si vero dicunt*. Si verò à Iudice sæculari præuentæ fuerint & Inquisitoribus consignatæ, expedita hæresis causa, S. Officium debet ac solet eas remittere eidem iudici, & de hoc extat particularis constitutio Pij V. Ità etiam Pegna *vbi supra & in Paralip. ad tr. de strig. Bern. Com.* Vbi meritò addit, quòd aliquando ob infanticidiorum frequentiam, & alias circunstantias aggrauantes, facta abiuratione, de mandato Pontificis iudici sæculari traduntur, qui processum de nouo formans, eas puniat de homicidijs secundùm leges. Quod si se spontè præsentent, etiam si à fide aberrassent, & ex animo apostatassent, admittuntur ad reconciliationem, nec eorum bona confiscantur, nec habitus pœnitentiæ illis imponitur. Et si post abiurationem relabuntur, in Inquisitione Hispanica admittuntur ad reconciliationem bis & ter, teste Palao *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16 *§.* 5. *nu.* 3. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 118.

Et quid de Astrologis iudiciarijs?

163 Quoad Astrologos iudiciarios aliquid euenturum affirmantes de futuris contingentibus à libera hominum voluntate pendentibus, etiam si id se non certò affirmare asserant, Canonicis pœnis & alijs Inquisitorum arbitrio puniri, docet Sousa *Aph. lib.* 1. *cap* 48. *nu.* 15. ex const. Sixti V. Et sic in Hispania Clericū, qui prædixit tempus, genus & modum mortis Henrici IIII. Francorum Regis, vt postea contigit, suspensum fuisse ab Ordinibus & beneficijs priuatum, & à tota Hispania relegatum. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 17. *§. Quibus.*

NON Sacerdotes audientes Confessionem, de iure tradi debent Curiæ sæculari.

164 Laici & Ecclesiastici non Sacerdotes audientes Confessionem, ex const. Pauli IV Greg. XIII. Sixti V. & Clem. VIII. etiam si sint verè pœnitentes, traduntur Curiæ sæculari. De quo prodijt nouissimè Bulla Vrbani VIII. id extendens etiam ad minores 25. annis. Sed hæc pœna in Inquisitione Hispanica non est amplius in vsu. Sed, vt obser-

obseruat Sousa *Aph. lib.* 1. *cap.* 33. si talis sit laicus & persona vilis, fustibus cæditur, & ad triremes mittitur, aliæque pœnæ spirituales superadduntur. Si verò fuerit persona honesta & religiosa, damnatur ad triremes. Si mitti non potest ratione qualitatis, mittitur in exilium, & si in aliquo Ordine fuerit, ab eo suspenditur toto exilij tempore. Quod si delictum aliquas circunstantias habeat aggrauantes, aliæ pœnæ iuxtà grauaminis qualitatem adduntur. Sicut, ait Palaus *punct.* 16. §. 9. si circunstantiæ minuentes accedant, pœna supradicta minuitur. Aduerte hîc primo, quòd in supradictis decretis non comprehenditur simplex Sacerdos, vel etiam approbatus, sed suspensus ab audiendis cōfessionibus, si confessionē audiat & absolutionem impendat. Ità Sousa *opusc. de solicit. tr.* 1. *cap.* 9. *nu.* 5. *&* *aph. lib.* 1. *cap.* 33. *nu.* 3. Qui notat secundo, ad violationem dictorum decretorum sufficere, audire confessionem, quamuis absolutio ex aliqua causa non impendatur. sufficere etiam solam confessionem generalem audire, quamuis talis mitiùs puniri deberet. Specialem verò confessionem semel audire, vel vnum solum peccatum, sufficere ad pœnam ordinariam. Nota tandem, quòd Religiosi & Sacris Ordinibus initiati neque in hoc, neque in alijs delictis fustigantur. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 11.

Sed in Hispania, si sunt viles, fustigantur, & ad triremes mittuntur; Si vero honesti, mittuntur statim ad triremes, Et si non possunt, exulant, Suspenduntur etiā ab Ordinibus pro tempore exilij. Et hæc pœna crescit, & decrescit pro circunstantiarum grauitate, aut leuitate.

165 Ijsdem ferè pœnis in Inquisitione Hispanica puniuntur ex Sousa *ibid. cap.* 32. *nu.* 12. laici & non Sacerdotes Missam celebrantes. Nec Curiæ sæculari tradantur, non obstantibus constitutionibus Gregorij XIII. Clem. VIII. & nouissimè Vrbani VIII. Porrò dictas constitutiones violat, qui semel Missam celebrat, aut celebrare incipit, quamuis non perficiat, nec verba consecrationis proferat. Non tamen, si vestibus sacris induitur celebrare intendens, & postea non celebrat. Ità Sousa *ibid.* *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 12.

Ijsdem pœnis plectuntur non Sacerdotes celebrātes.

166 Contrahentes binas nuptias, si sunt viles, fustigantur, & per quinquennium ad triremes mittuntur. Honestiores verò & mulieres per idem tempus relegantur, alijs pœnis spiritualibus impositis. Ità Sousa *Aph. lib.* 1. *cap.* 35. *nu.* 20. & Castrus *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. §. 8. *nu.* 2. qui addit, nobiles vltra exilium plecti posse pœna pecuniaria. Et Moura obseruat, ijsdem pœnis puniri consulentes, vt quis binas nuptias contrahat. Aduerte hic, quod si adsit aliqua præsumptio in fauorem rei, nempe quia per longam absentiam coniugis, dicebant defunctam esse, loco fustigationis & triremium damnandus est ad exilium & pœnam pecuniariam. Quod etiam seruandum esse, ait Castrus, si quis post duas vxores assumptas ad Tribunal seipsum deferret, antequam ab alio denunciaretur; addens, interim non in carceribus secretis, sed in peculiari domo seruandum esse. Sed quid, si quis habens viuam vxorem, deueniat ad actum proximum contrahendi cum alia, v. g. faciendo contractum dotis, denunciationis in Ecclesia &c? Romæ in sacra Congregatione S. Officij punitur pœna exilij, carceris, vel alijs arbitrarijs, vbi prius super intentione tortus fuerit. Sed in Inquisitione Hispanica, in qua contra polygamos mitiùs proceditur, & delictum consummatum supradictis pœnis punitur, in attentato Inquisitores consulant Supremum Senatum. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 4.

BIS coniugati, si viles sunt, vapulant, & ad triremes mittuntur; Si honestiores, exulant, & alijs pœnis spiritualibus castigantur. Quid si adsit aliqua præsumptio de morte coniugis? Quid si se ipsum defert? Quid si viuente vxore, deuenit ad contractum dotis cum alia, &c?

167 Ijsdem fere pœnis punirem Religiosum professum, vel qui emisit vota biennij in Societate Iesu, Matrimonium contrahentem. Sic de Inquisitione Hispanica obseruat Palaus *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. §. 8. *nu.* 4.

Ijsdem pœnis plectitur Religiosus professus Matrimonium contrahēs,

Aut coniugatus in Religione profitens.

8. *nu.* 4. Idem dic de coniugato in Religione profitente, vel sacros Ordines assumente absque licentia coniugis manentis in sæculo. Vide Canteram *cap.* 1. *de har. nu.* 71. Vnde vtrumque damnarem per quinquennium ad triremes. Nisi qualitas personæ, vel aliæ circunstantiæ concurrerent, vt necesse foret reum torquere, & pœnam triremium augere, vt si esset de prouincia infecta hæresis Lutheranæ. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 5. *&* 4. *§. fin.*

CONFESSARII solicitantes suspēduntur ab Ordinibus, & beneficijs, & alijs pœnis plectuntur

Pro qualitate delicti.

168 Confessarij solicitantes puniuntur suspensione ab executione Ordinum, priuatione beneficiorum & officiorum quorumcunque, ac inhabilitate perpetua ad illa, priuatione vocis actiuæ & passiuæ: & si solicitator Religiosus sit, exilio, triremibus, carceratione, etiam perpetua, alijsue pœnis pro qualitate delicti; etiam traditione Curiæ sæculari. Ità Pontifex Gregorius XIII. in sua constitutione. Alij alias enumerant pœnas. Et Palaus *disp.* 9. *punct.* 11. *nu.* 2. quoad Religiosos, ait, præter priuationem vocis actiuæ & passiuæ, præcipi solere, vt in Choro & refectorio vltimam sedem habeant, & latam sententiam iterum per Secretarium in suo Conuentu, præsentibus omnibus Religiosis audiant; Quod si solicitatio ad plures personas se extendit, & cum illis turpitudines graues quis commisit, ab omnibus Religiosis post lectam sententiam flagellatur. Vltra quas, vt supra diximus ex Bulla Gregorij, damnari debet solicitans ad triremes per septennium, maxime si virorum solicitatio fuit, & ita in Regno Siciliæ practicatur, quando Confessarius plures solicitauit, maximè si solicitatio habuit effectum. Id ipsum generaliter seruari in Inquisitione Romana, testatur Bariola *tr. de Conf. solic.* Et hanc sententiam docent Freytas *add. ad Acug. qu.* 24. *nu.* 115. Cantera *qq. crim. cap.* 1. *de heret. nu.* 65. & alij. Dubium remanet quoad priuationem Confessariorum à Confessione, an possit esse ad tempus, & pro solis mulieribus. Nam Riccius *p.* 3. *colloc.* 549. testatur, Neapoli Parochum solicitātem suspensum fuisse à cura animarum per annum. Et Palaus *disp.* 9. *punct.* 11. *nu.* 2. ait, tunc priuandum esse in perpetuum, & virorum Confessione, quando solicitatio sit grauis & plurium personarum. Sed in Tribunali Regni Siciliæ practicatur, in omni casu solicitantes ad turpia priuari in perpetuum Confessione tam virorum, quàm mulierum. Et hanc opinionem vbique seruandam esse puto, stante Greg. XV. constitutione nouissima, extendente pœnas supradictæ Bullæ ad Confessarios solicitantes pueros. Et ità docet Sousa *de Conf. solic. tr.* 2. *cap.* 15. *nu.* 13. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 7.

Vt triremibus,

Et priuatione Cōfessionis in perpetuum, etiā quoad viros.

Quid, si non declarent solicitatis obligationem denunciandi?

169 Confessarius non declarans fœminæ solicitatæ obligationem denunciandi, aut ei dicens, denunciare non teneri, punitur ab Inquisitoribus pro qualitate culpæ. Et ità habetur in dicta constit. Greg. XV. & notat Sousa *Aph. lib.* 1. *cap.* 34. *nu.* 73. *Ibid. §. Nota etiam.*

Quid de solicitata non denunciante?

170 De fœmina verò solicitata non denunciante, an puniri ab Inquisitoribus debeat vt fautrix, disputant Freytas *add. ad tr. de Conf. solic. qu.* 20. *nu.* 28. & Sousa *vbi sup. cap.* 19. *Ibid.* in fine,

Et de Confessario reuelante Confessionem?

171 Confessarijs reuelantibus Confessionem nulla à iure imponitur pœna ipso facto incurrenda: sed in cap. *omnis vtriusque sexus*, *de pœnit.* dicitur, tales à Sacerdotali officio deponi; & in Monasterium ad agendam pœnitentiam detrudi debere: quæ pœnæ sententiam iudicis prærequirunt. Ità Coninch *de Sacr. disp.* 9. *dub.* 4. *nu.* 70. Sed pœnas talibus infligendas referunt DD. multi apud Barbosam *Collect. tom.* 2. *lib.*

5. *tit.* 38. *cap.* 12. *nu.* 15. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 95.

172 Insordescentes per annum in excommunicatione pro causa fidei contracta (quos tantùm cognoscere Inquisitores diximus) puniri possunt Inquisitores tamquam hæreticos, non veros, sed præsumptos, seu tamquam fautores & defensores hæreticorum. Ratio est; quia, vt ait Eymericius *p.* 3. *qu.* 41. si quis est leuiter de fide suspectus, & citatus ad respondendum, negligit intra terminum respondere, suspicio leuis transit in vehementem. Si autem in illa negligentia & excommunicatione perseuerat per annum, suspicio vehemens transit in violentam, ex cap. *cum contumacia*. Vide Scacciam *de iudic. &c lib.* 1. *cap.* 98. *nu.* 4. Annus autem debet esse continuus, & toto illo tempore cum potestate comparendi, & incipit à die declarationis, vel sententiæ, vel notorietatis. Ità Pegna *p.* 3. *com.* 172. *P.* 4. *T.* 7. *Ref.* 18.

IN excommunicatione per annum insordescētes puniri possunt tamquam fautores hæreticorum.

173 Sodomitas in Regno Portugalliæ Inquisitores puniunt hoc modo. Si sint conuicti, vel confessi, Curiæ sæculari in actu publico relaxantur. Ità Palaus *disp.* 8. *punct.* 12. *nu.* 11. Si verò delictum fuerit attentatum & non consummatum, flagellis cæduntur, & ad triremes mittuntur. Si verò membrum quis posuit in anum, quamuis extrà semen effuderit, probabile est puniendum esse pœna ordinaria. Ita Sesse *decis.* 475 *nu* 5. *tom.* 4. Sed Sousa *lib.* 1. *cap.* 59. *nu.* 63. id verum putat, quando hic actus fuerit repetitus, vt repetitio suppleat id, quod defuit ad complementum actus sodomitici. Et Freytas *qu.* 24. *nu.* 136. contra Mouram *apud ipsum ibid.* docet, non posse Inquisitores relaxare sodomitas Curiæ sæculari, nisi sint incorrigibiles. *P.* 4. *T.* 7. *Ref.* 20.

Quid de sodomitis in Portugallia?

174 Ei, qui daret consilium reo in carceribus S. Officij detento inuitis Inquisitoribus, ait Locatus *cas.* 10. *Placent.* deputari posse pœnam ad ipsorum arbitrium. *P.* 4. *T* 7. *Ref.* 67.

REO in carcere Inquisitorum detento consulens punitur Inquisitorum arbitrio.

175 Fugiens à carcere, in quo pro hæresi detinebatur, non est habendus pro conuicto, & damnandus pro hæretico, vt docuerunt Zanchinus *de hæret. cap.* 10. *nu.* 4. & Campegius *in add. litt. B.* quia præsumitur fugisse carceris tædio, metu falsorum testium, aut timore tormentorum, non quia errorem habeat in intellectu. Ità Rojas *de hæret. p.* 2. *asser.* 15. Consurgit tamen contra ipsum indicium ad torturam, & si non compareat, ex tali indicio cum alijs adiuncto potest citari ad comparendum, & si nec tunc compareat, condemnari. Ità Sesse *to.* 4. *decis.* 471. *nu.* 8. Si verò reuertatur, puniri debere pœna arbitraria, ait Sousa *Aph. lib.* 2. *cap.* 26. *nu.* 32. Et Pegna *p.* 3. *com.* 35 testatur, in Hispania præsertim, consuetudine receptum esse, vt si fugiens honestior sit, vt nobilis, Doctor, Religiosus, aut honorabilis ciuis, custodiatur arctiùs, & dulciùs puniatur. Si verò sit vilis, publicè verberibus flagelletur, & causa hæresis in sua forma procedat. Mitiùs tamen cum illis agendum esse, qui custodis incuria fugierunt. *P.* 4. *T.* 7. *Ref.* 15.

Fugiēs verò à carcere non statim habetur pro conuicto,

Nisi citatus, non compareat.

176 Non implentes pœnitentias ab Inquisitoribus impositas, Zanchinus *de hær. cap.* 10. *nu.* 4. & Rojas *singul.* 122. *nu* 3. putant puniendos esse tamquā relapsos. Quod cum Riminaldo *lib.* 2. *cons.* 156. *nu.* 13. contra Simancam verum puto, quando pœnitentia imposita tendat directè ad hæresim detestandam. nam tales pœnas non implere est vehemens signum a iure statutum approbationis erroris. Minimè verò quoad alias pœnitentias, etiam si reus cum iuramento illas seruare promiserit. Igitur is tamquam impœnitens damnandus est pœna arbitra-

NON implentes pœnitentias impositas contr. hæresim, puniuntur tamquam relapsi.

At non implentes alias, puniuntur pœna arbitraria.

bitraria, ieiunij, fustigationis, vel duplicata iam imposita. Ità Cantera *qq. crim. cap. 1. de haret. nu. 60.* Quod si quis pœnitentiam impositam propter hæresim probatam recipere renuit, vel alias impositam animo obdurato implere recusat, velut impœnitens est iudicandus, & si nolit resipiscere, Curiæ sæculari tradendus. Ità Pegna *p. 3. comm. 146. P. 4. T. 7. Res. 17.*

IN hæresi manifestè deprehensus abiurare recusans, traditur Curiæ sæculari.

177 In hæresi manifestè deprehensus, vel eam confessus, aut conuictus abiurare recusans, Curiæ sæculari tradendus est ex const. Martini V. Si vero confessus aut conuictus non fuerit, non statim Curiæ sæculari tradendus est, sed excommunicandus, & si in excommunicatione per annum steterit, tamquam hæreticus condemnandus. Ità Locatus *pr. Inqu. v. suspicio nu. 8. Ibid.*

Falsi testes in causa hæresis non puniuntur pœna talionis, Nisi in certis casibus.

178 Falsos testes in causa hæresis Rojas *de har. p. 2. nu. 156.* & alij puniendos esse asserunt pœna talionis, & ità habetur ex const. Leonis X. Et ratione probatur, quia in hoc crimine vrget maior ratio, quam in alijs, vt pœna talionis imponatur; quia nomina testium non publicantur, vnde datur maior ansa ferendi falsum testimonium. Sed regulariter contrarium seruatur in praxi vtriusque Inquisitionis. Dixi *regulariter*; quia Sousa *Aph. lib. 2 cap. 8. nu. 29* primam sententiam admittit, quando ex falsa testificatione reus combustus fuerit. Sed in tali casu consulendum iudico Supremum Inquisitorem, vt ait Salzedus *in add. ad Diaz cap. 93. litt. B.* quia decretum Leonis nec promulgatum fuit vt lex vniuersalis, nec vbique receptum est. Quando autem sine Supremi Inquisitoris consilio punire falsos testes velint, producere eos posse, ait Sousa *vbi supra nu. 27.* in publicum spectaculum, ligatis manibus & pedibus, discooperto capite in camisia, fustigare, ad triremes mittere, alijsque pœnis mulctare, vt mitra infami, exilio, & carcere etiam perpetuo. Sed quid, si testis falsum deposuit in fauorem inquisiti, negando hæresim, quam sciebat commisisse? Fustigari debet, vel ad triremes mitti, vel vtrumque simul pati, vel alijs pœnis extraordinarijs plecti. Ità Palaus *disp. 8. punct. 15. §. 6. nu. 9. & 10.* Corrumpens verò testem præcibus, minis, aut pretio, vt falso in Tribunali contra aliquem deponat, ijsdem pœnis subest, quibus ipse testis falsus. Ità Simanca *tit. 64. nu. 96. P. 4. T. 7. Res. 16.*

Quid si iurent falsum in fauorem hæretici? Et quid de corrumpente testes?

Quid si quis reuocet confessionem hæresis in tormentis factam? Si non docet de errore, tradi debet Curiæ sæculari.

179 Reus, qui confessionem in tormentis factam reuocaret, non docens de errore, & causa, ob quam errauit, tradendus esset Curiæ sæculari; quia in tali casu semper præsumitur malitia & dolus, vt nimirum pœnas debitas fugiat. Ità Rojas *de haret. p. 2. asser. 25. nu. 265.* & alij contra Canteram *qq. crim. c. 1. de har. nu. 70.* & Simancam *tit. 15. nu. 14.* Quorum opinio negatiua in vno casu admitti potest, quando scilicet reus reuocat aliqua non plenè probata ad excusandos complices affines, amicos &c. imò etiam plenè probata, dummodo aduersum se confessus sit, nec retractet, hæresim consummatam. in hoc enim casu non relaxandus erit; quia præsumitur illas res reuocare, vel cœlare metu, vel alia de causa. Ità San Vincente *in manuscrip. c. 5. nu. 3. & cap. 2. §. 6.* Vniuersaliter autem reuocans confessionem etiam contra se factam statim, & in præsentia iudicis, etiam si non probat errorem, non est relaxandus, quia reuocasse præsumitur propter errorem & lapsum linguæ. Qui vero confessionem de hæresi factam reuocat post impletam pœnitentiam, puniendus est tamquam temerarius, Inquisi-

Nisi reuocet statim, & in præsentia iudicis. Si vero reuocet post impletam pœnitentiam, puniendus est.

quisitorum arbitrio: fustigatione non nunquam, addita comminationē grauis pœnæ, si in eandem temeritatem inciderit: & si persistat, tradendus Curiæ sæculari vt impœnitens. Ita Sousa *Apho. lib. 1. cap. 48. nu. 23. P. 4. T. 7. Res. 22.*

niri debet ut temerarius Inquisitorum arbitrio.

INQVISITORVM PRAXIS
In procedendo.

180 IN accusatione hæresis non sunt necessariæ solemnitates legis libellorum *ff. de accus.* Ità Scaccia *de iud. lib. 1. cap. 52. nu. 3.* Vnde ait Paramus *de orig. Inquis. lib. 3. qu. 9. nu. 93.* in accusatione porrecta contra hæreticum per Procuratorem fiscalem non debere apponi locum & tempus præcisum commissi criminis, sed tantùm oppidum, seu ciuitatem, & mensem ac annum. P. 4. *T.* 8 *Res.* 40. §. *Notandum*.

IN accusatione hæresis non requiruntur solemnitates iuris libellorum, ff. de accusat.

181 Ad accusandum, ait Pegna *comm. 116.* non posse Inquisitores inimicum capitalem admittere. Et ità videtur inferri ex cap. *testes* 2. *q.* 7. vbi repulsus à testimonio, repellitur ab accusatione; nam vt omnes concedunt, inimicus capitalis in testimonium hæresis non admittitur. Sed ego puto cum Arelatano *nu.* 10. admitti posse, cautè tamen & tamquam suspectum. nam inimicus admittitur ad accusandum, vt persequatur suam & suorum iniuriam; & quidem iniuriam suam persequitur quis in accusatione hæresis: quia ex *l. Manichæos C. de hæret.* quæ in Religionem diuinam committuntur, omnium iniuriam respiciunt. *Ibid.* initio.

Et admitti potest ad accusandum inimicus capitalis,

Cautè tamen, & tamquam suspectus.

182 Ad denunciandum, admittere possunt absentes, si proprio nomine & iuramento denunciationem firment. Ita Simanca. *P.* 4. *T.* 8. *Res* 41.

Ad denunciandū verò admitti possunt absentes,

183 Admittere etiam posse denunciationem in scriptis sine nomine denunciatoris, & testes in tali denunciatione nominatos ad examen vocare, ait Paramus *qu. 6. nu. 93.* Quæ opinio olim non displicebat; nam ex Castro *tom. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 4. nu. 4. de hær. qu. 85. nu. 68.* & Farinacio, admitendi sunt testes, quos defert inimicus capitalis, vnde multo magis contra ipsos admittendi videntur, quos præstat denunciator occultus, cum illi sint suspectiores. Sed, quia praxis est in contrarium, à contraria ipsorum opinione non est recedendum. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 41.

At non scriptum, sine subscriptione denunciatoris,

184 Ad hoc vt possint Inquisitores procedere contra aliquem, & ipsum de hæresi interrogare, Valentia *tom. 2. disp. 6. qu. 13. punct. 4. §. 1.* & alij requirunt, vt talis sit suspectus, vel propter publicam infamiam, vel propter semiplenam probationem, vel propter grauia indicia. Sed Rojas *de hær. p. 2. nu. 20.* & alij docent, modicam & leuem suspicionem sufficere. Castrus *disp. 7. punct. 1. nu. 7.* distinguit, atque primam opinionem procedere, quando leuis suspicio de hæresi oritur ex iure aut consuetudine, vt in contrahentibus v. g. binas nuptias: secundam verò, quando leuis suspicio oritur ex delicto, cui ex opinione DD. adnexa est suspicio, non autem à lege, aut consuetudine. Omnes hæ opiniones sunt probabiles. Sed secunda magis placet, cum hoc, vt pro-

VT Inquisitores possint contra aliquem procedere, sufficit modica & leuis suspicio,

Si reus est vilis, improbus, & abiectus.
Siue procedere debeant per denunciationem aut querelam,
Siue per inquisitionem generalē.

vt procedat in persona vili, improba & abiecta; non in honesta, nobili, religiosa. Ita Pegna *p. 2. comm.* 12. *&* 80. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 39.

185 Iulius Clarus *lib.* 5. §. *finali*, *qu.* 6. *nu.* 7. quamuis admittat, in hoc crimine ex leui suspicione procedi posse; requirit tamen denunciationem, vel querelam; alias inquit, nimis latæ habenæ darentur Inquisitoribus. Sed ego teneo cum Scaccia *de iudic. lib.* 1. *cap.* 59. *nu.* 11. stante suspicione, quæ leuis sit per comparationem ad vehementem; in se tamen iudicis arbitrio sit notabilis, iuxta Gloss. 1. *cap. excommunicamus,* §. *qui autem, de hær.* (de qua re fuse Albertinus *de agnoscenda q.* 34. *nu.* 4.) procedi posse non solum per viam accusationis seu denunciationis, sed etiam per viam inquisitionis generalis non præcedente infamia, ex cap. *accusatus de hæret. in 6.* Ratio est; nam alioqui sequeretur, quod si quis Crucem combureret, vel aliud factum hæreticale committeret, & Inquisitor inquirendo generaliter, eum inueniret sine denunciatione & accusatione, non posset contra eum procedere, quod est absurdum. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 4.

AD capturam aliqui requiruntur indicia torturæ,

Et in certis personis consensum Supremi Senatus.

186 Ad reorum capturam non proceditur ex Cantera *qq. crim. cap.* 1. *qu.* 1. *nu.* 60. nisi sint sufficientia indicia ad torturam, & sic seruari testatur ab Inquisitoribus Hispaniæ, sicut etiam de Inquisitoribus Italiæ testatur Genuensis *in pr. cap.* 68. *nu.* 1. Qui addit, quòd quando persona denunciata est grauis, solet Inquisitor vni ex Consultoribus iniungere, vt se ab illius Parocho secretò informet de vita & moribus. Atque hæc, quia carceratio in rebus fidei famam non parum lædit. Imò testatur Palaus *tom.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 13. §. 1. *nu.* 5. statutum esse in Hispania, vt secluso periculo fugæ &c. nullus Inquisitor particularis capiat Religiosum, vel aliam personam nobilem, nisi supremum Senatum consulat, missis ad illum probationibus & indicijs contra illum. quod habetur in Instructione Toletana *ann.* 1561. *n.* 5. Rojas *de hær. p.* 2. *asser.* 1. *n.* 22. ait, sufficere testimoniū vnius omni exceptione maioris, secus si denunciatus sit nobilis & bonæ famæ. Quare Acugna *de Conf. solic. q.* 4. *n.* 27. ait, Sacerdotem in causa hæresis non esse incarcerandum ex vnius testis delatione. Sed in casu occurrēti DD. Inquisitores considerēt qualitates testis & rei. P. 4. *T.* 8. *Res.* 11. *&* 121. §. *Notandum est*. Quod etiam procedit in captura Confessarij solicitantis, qui non debet capi ex delatione vnius mulieris quantumuis honestæ, potest tamen ex hoc contra ipsum inquiri & si inueniatur leuis, seu malæ vitæ, tunc capi. Ita Freytas *add. ad Acug. qu.* 4. *nu.* 27. contra Canteram *qq. crim. cap.* 2. *qu.* 1. *nu.* 47. P. 4. *T.* 5. *Res.* 55.

Sed circa hoc Inquisitores considerent circunstātias & qualitates testium & rei.

Cum hoc, quod ad capturam ob duplex matrimonium præcedat plena probatio.

187 In casu tamen duplicis matrimonij, antequam ad capturam procedatur, præcedere debet plena probatio, vt constet, reum vno eodemque tempore duas vxores habere; idque non solùm ipsius rei delatione, sed etiam testibus legitimis, aut authentica de libro Parochi, vbi adscribi solet. Testes verò satis est, quod dicant, mulierem pro vxore rei haberi, illumque eam, tamquam vxorem tractare, in vna domo conuiuere, &c. Quod si talis antequam testificetur, seipsum Inquisitori detulerit, non in carcere secreto, sed in peculiari domo, recludendum esse, ait Castrus *tom.* 1. *sum. tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 16. §. 8. *n.* 2. P. 4. *T.* 7. *Res.* 4.

INQVISITORES in causa fidei procedere possūt

188 Possunt Inquisitores procedere in causis fidei simpliciter & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, ex priuileg. in cap. *statuta de hæret. in 6.*

in 6. Ità Scaccia *de iudic. lib. 1. cap. 52. nu. 2.* & alij. Quod tamen priuilegium non tollit solemnitates iuris diuini, aut iuris gentium, neque necessaria ac substantialia causæ, qualis est legitimatio personarũ, &c. alioqui processus esset nullus. *P. 4. T. 8. Res. 48.*

simpliciter & de plano,
Non tamen sine solemnitatibus iuris diuini, & iuris gentium,

189 Quod si denunciatus sit absens, & delictum plenè probabile videatur, mandat Hispalensis Instructio *ann. 1484. nu. 19.* vt per edictum citetur ad allegandum, firmandum processum, & omnes actus illius: infra terminum dierum triginta, de decem in decem, in tres terminos diuidendum, vel etiam plurium pro quantitate distantiæ. Dicit autem *ad omnes actus;* quia citatio est necessaria etiam pro sententia definitiua. Sed Castrus *tom. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 4. nu. 3.* quamuis doceat vnicam citationem tribus æquiualentem sufficere, quia in nullo iure expressè habetur, quòd debeat esse trina: maximè in hoc crimine, in quo iudex non tenetur ad solemnitates iuris aliàs requisitas; tres tamen ait expediri solere: P. 4. *T.* 8. *Res.* 80. Sed ego teneo cum Rojas *singul. 29. nu. 2.* & alijs, tres citationes requiri, quamuis Carterius *de hær. nu.* 128. habeat, sufficere duas. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 42. *§. Sed quot.* Citatio autem debet continere causam, scilicet, quòd compareat ex causa fidei. Ità Decianus *lib. 5. cap. 32. nu.* 8. Quamuis Pegna *p. 3. comm. 33.* putet, sufficere, quod citetur ad comparendum coram Inquisitoribus volentibus ab eo aliqua scire. *Ibid. §. Notandum.* In singulis verò citationibus, si reus sit conuictus, fiscalis libellum accusatoris edit, & cùm terminus elapsus fuerit, ad publicam sententiam proceditur, & eius statua comburitur. Si verò sit leuiter suspectus, & citatus sub pœna excommunicationis non compareat, fiscalis petat libellos aggrauatorios, quibus eius contumacia denuncietur, & tunc si post annum non compareat, Inquisitores declarent illum hæreticum. Ità Sousa *cap. 49. à nu. 2.* P. 4. *T.* 7. *Res.* 27. *& T.* 8. *Res.* 42. *§. Notandum* in fine.

Vnde si denunciatus est absens, citari debet ad allegandum infrà 30 aut plures, dies distinctos in tres terminos.

Citatio vero continere debet causam, ob quam vocatur.

Et si sit cõtumax, condemnatur.

192 Si contumaces post annum compareant, tenet Scaccia *ibid. c. 98. nu. 34.* quod audiri debeant tam quoad personam, quàm quoad bona, & ità seruari testatur Romæ in Tribun. General. Inquisitionis. Sed Simanca *tit. 2. nu. 21.* docet, quod circa bona non audiuntur, nisi de innocentia eorum plenè constiterit. *Ibid. & T.* 7. *Res.* 27. *§. Sed hic.*

Et si compareat post annum, non auditur quoad bona.

193 Carceratis in S. Officio, si petant Confessarium ante iudicialem Confessionem, securius est, non concedere, vt mandat Instruct. Toletana *ann.* 1561. *nu.* 71. nisi in articulo mortis. Ità Piasecius *p. 2. cap. 4. ar. 6. nu. 7.* qui addit, neque admittendos esse ad audiendam Missam. Sed Pegna *p. 2. comm. 25.* benignius videri inquit, vt reis etiam sanis Confessarius concedatur, etiam si confessi non fuerint in iudicio. Multaque inde commoda oriri posse. In hoc autem casu partes Confessoris erunt, reum ad iudicialem sui & aliorum confessionem hortari; & addere, neuè metu carceris, vel tormentorum sibi, aut alijs falsum crimen imponat. Non tamen illum absoluere, priusquam ab excommunicatione absolutus, & Ecclesiæ reconciliatus fuerit. P. 4. *T.* 8. *Res.* 6.

CARCERATIS tutius est Confessarium denegare ante iudicialem Confessionem,
Nisi in articulo mortis.
Sed si concedatur, quid facere debeat Confessarius?

194 Instructio Hispalensis *ann.* 1484. *n* 16. mandabat, dari reo Aduocatũ & Procuratorem. Sed quoad Procuratoré reuocata fuit per Instructioné Toletanam *ann.* 1561. *nu.* 35. Et sic hodie hæretico nõ datur Procurator, sed solum Aduocatus, vt tradit Simanca *tit. 1. nu. 23.* P. 4. *T.* 8. *Res.* 9. Quod si reus sit absens, & de hæresi tantùm suspectus, admittitur Procurator vt defensor innocentiæ: at si sit conuictus, admitti-

REO non debet dari Procurator, debet tamen dari Aduocatus,

mittitur solùm ad excusandam contumaciam. Ità Sousa *lib.* 2. *cap.* 49. *nu.* 11. P. 4. *T.* 7. *Res.* 27. §. *Notandum*. Quomodo autem se gerere debeat Aduocatus cum reo, eadem Toletana Instructio determinat *nu.* 36. quæ videatur. Quæ autem Aduocatus allegauerit reo præsente, habenda sunt, ac si ab eodem reo proferantur, nisi Aduocatus errauerit, & reus, etiam post triduum, contradixerit. Simanca *tit.* 1. *nu.* 8. Possunt verò Inquisitores compellere Aduocatos censuris, vt alicuius rei patrocinium suscipiant. Ita Narbona *lib.* 4. *tit.* 1. *leg.* 20. *Gloss.* 22. *nu.* 63. P. 4. *T.* 8. *Res.* 9.

Qui ab Inquisitoribus compelli potest.

CAVSAS reorum debent Inquisitores celeriter expedire.

195 Magna celeritate ait Simanca *tit.* 44. *nu.* 32. expediri debere causas hæreticorum. non esse differendas spe futurarum probationum, quæ nunquam fortasse venient, & rei interim aggrauantur; nec causas iam conclusas diutiùs differendas, vt plures simul rei ad spectaculum deferantur. Ideo Instructio Vallisolet. *ann.* 1488. *nu.* 30. mandat statim procedi, & reorum hæreticorum causas celeriter finiri. Et Inquisitor Generalis *ann.* 1499. in quadam Epistola ad Inquisitores Barcinon. *nu.* 3. docet, quòd intra decem dies à captura detur reo accusatio cum termino ad defendendum, & sic quam primùm potest ad sententiam definitiuam deueniatur; capiendum autem non esse, nisi post sufficientem probationem. P. 4. *T.* 8. *Res.* 72.

Et verba dubia regulariter in sensu Catholico interpretari.

196 Verba dubia, sicut & dubias testium depositiones, debent Inquisitores in sensu Catholico interpretari, nisi reus, qui dixit verba ambigua, habeat contra se sinistram præsumptionem, præsertim ex qualitate personæ. Vel si ipse reus contrarium confiteatur; & ideo eius intentio diligenter perquiri debet. Ità Albertinus *de agnosc. qu.* 34. *nu.* 48. Quod si neget, & indicia vrgeant, veniri potest ad torturam. Ita Rojas *p.* 1. *nu.* 105. 375. Sed in casu occurrenti videndi omninò sunt Nauarrus *lib.* 5. *cons.* 6. *nu.* 6. & Simanca *tit.* 54. *num.* 21. 22. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 83.

Vocare etiã Qualificatores Theologos.

197 Debent etiam Qualificatores Theologos vocare ad propositiones dubias declarandas, eisque omnimodam fidem præbere. Imò Delrius *lib.* 5. *sec.* 15. *excom.* 1. putat, quòd etiam si Inquisitores sint Theologi, non pertinet ad ipsos cognoscere, vtrum factum vel dictum sapiat hæresim, quamuis, quando certum est, quòd hæresim sapiat, cognoscere possint, an sapiat manifestam. Freytas vero *q.* 5. *nu.* 42. vtrumque ad Inquisitores spectare inquit, si sint Theologi. Sed in praxi semper vocãtur Qualificatores, quod etiam docet Instructio Toletana *an.* 1561. *nu.* 1. P. 4. *T.* 8 *Res.* 84.

INQVISITOres debent reum examinare de genere, De parentibus, De educatione, De disciplina; An sciat cur captus sit, An, & quos habeat inimicos, De cõsuetis Christiano, An confessus sit, An communicauerit,

198 Quod attinet ad reorum examen, sic procedendum est. In primis reus interrogetur de genere suo, de parentibus, de educatione, de disciplina, de bonitate & prauitate, de societate & amicitia, de moribus & verbis, & an sciat, cur captus sit, an aliquos habeat suspectos, quos, & qua de causa. Deinde intrà primos dies capturæ benigne admonendus erit ad veritatem dicendam. & dum interrogatur, poterit humile scamnum concedi, vt sedens, quietum animum habeat. Tertiò interrogetur de consuetis Catholicæ Religionis, quas deuotiones habeat, quando, & cui confessus sit, si communicauerit, Ecclesias frequentauerit; quas præces Ecclesia præcipuis diebus fundere soleat; & similia, quæ Christiani communiter sciunt. Et hæc omnia docet Zanardus *p.* 3. *cap.* 87. P. 4. *T.* 8. *Res.* 88.

199 Quamuis autem reus non teneatur respondere & veritatem dicere, antequam aliqualiter sibi constet processus & acta, & iudicem legitime interrogare, vt habet probabilior sententia Caietani *in 2. 2. q. 69. ar. 2.* & aliorum: hæc tamen sententia non procedit in causa hæresis; & ideo Inquisitores non tenentur manifestare infamiam, indicia contra reos &c. quia hæresis est crimen exceptum, vt etiam crimen læsæ maiestatis, & proditio Ciuitatis, in quibus procedi potest de plano, simpliciter, & absque figura iudicij. vt habetur in cap. *fin. de hær. in 6.* & docet Peguera *in pr. crim. §. 5. nu.* 13. P. 4. T. 8. Res. 130.

Ecclesias frequentauerit, Et similia. Reus verò tenetur veritatem dicere, absque eo, quod sibi manifestentur indicia, infamia, &c. Neque hæc Inquisitores manifestare illi tenentur.

200 Addit Cartharius *lib. 2. cap. 1. nu.* 27. posse Inquisitores interrogantes reum promittere illi impunitatem, si verum fateatur: quia in remittendis pœnis ampliorem habent, quam alij Iudices, potestatem. Sed Scaccia *de iudic. lib. 1. cap. 87. nu. 25.* id negat, docetque Inquisitores non debere promittere, nisi quòd secum aget benigniori, quo poterunt, modo, seu quòd Ecclesia, dummodo non sit relapsus, secum misericorditer aget. Sed Inquisitores circa hoc videant Pegnam *p. 3. comm. 23. nu.* 206. & Canteram *qq. crim. cap. 1. nu. 9.* P. 4. T. 8. Res 22.

An verò possint impunitatem promittere, si fateatur? Cartharius affirmat. Scaccia negat.

201 Si Inquisitores in examine cognouerint reum ad suum Tribunal non pertinere, *non se intromittant*, (habetur in cap. *accusatus*) *sed relinquant suis iudicibus puniendum*. Cuius sensus est, ait Moura *de incant. sec. 3. cap. 6. nu.* 10. quòd simpliciter relinquere debent, non alijs iudicibus puniendum remittere. Idque docet de sortilegio non sapiente hæresim manifestè. Sed hoc quoque delictum hodie ad Inquisitores pertinet ex noua constit. Sixti V. P. 4. T. 8. Res. 111. Confessarium etiam solicitantem, inuentum non esse suspectum, non tenentur remittere, sed possunt ipsi punire. P. 4. T. 5. Res. 54. §. *Non desinam. & T. 7. Res. 7. §. vlt.*

Et quid si cognoscant non esse de hæresi suspectum?

INQVISITORVM PRAXIS

Circa testes.

202 † De testibus ad torturam necessarijs & sufficientibus dictum est supra *à nu.* 104. Nunc aliqua dicenda sunt de differentijs & qualitatibus testium in generali, & eorum sufficientia ad plenam probationem, pro sententia condemnatoria ad pœnam ordinariam, deque eorum examine. Igitur †

TESTES in causa hæresis

203 Inquisitores non possunt admittere in testes inimicos capitales. Ità Simanca *tit. 64. nu.* 80. Imò Rojas *p. 2. nu.* 231. ait, tali inimico neque in articulo mortis credendum esse, neque in tortura; etiam si fuerit recenter reconciliatus. Quænam sint inimicitiæ capitales, docet Ciazzius *discept. crim. discept. 34. cap. 1. nu. 1.* & alij. Inimicitia non capitalis non impedit, quin aliquis in testem admitti possit, licèt diminutus. Ità Parinus *lib. 4. cons. 2. nu.* 46. Castrus Palaus *tom. 1. tr. 4. disp. 8. punct. 15. §. 1. nu.* 10. tenet, amicum strictum vel consanguineum inimici capitalis non esse admittendum in crimine hæresis, quod generaliter docet Gabriel *cons. 178. nu. 8. & 24. lib. 1.* de suspectis de inimicitia, quales sunt etiam subditi inimici capitalis &c. Sed Zanchinus apud Farinacium *de hær. qu. 158. §. 6. nu.* 107. tenet, admitti. Quæ senten-

non possunt esse inimici capitales, Non capitales admitti possunt vt diminuti, Sicut suspecti de inimicitia, si adminiculis adiuuentur.

sententia amplectenda est in casu; quo sunt probabiles coniecturæ, quod tales ex zelo fidei & non ex odio moueantur ad testificandum, vt docet Sousa *lib. 2. aph. cap.* 10. *nu* 8. Vnde dictis testibus non creditur, nisi legitimo adminiculo adiuuentur. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 16. & 57.

Admitti possunt excommunicati, criminosi, infames, & alij inhabiles

204 Admittuntur tamen excommunicati, criminosi, infames, socij criminum, vt patet ex cap. *in fidei fauorem, de hæret. in 6.* Vnde etiam periurus, Iudæus aduersus Christianum apostatantem, hæreticus, domestici familiares, consanguinei, mulieres, minores. Ità Gundisaluus *de hær. qu.* 13. *nu.* 10. & 12. P. 4. *T.* 8. *Res.* 57.

Absque alijs probationibus. Et tortura.

205 Et quidem hi omnes admittuntur, etiam si aliæ adsint probationes, & sine tortura. Ità Rojas *singul.* 188. *nu.* 6. Et hoc verum est siue procedatur via inquisitionis, siue via accusationis, quidquid in contrarium afferat Barbosa *tom.* 3. *lib.* 5. *tit.* 2. *cap.* 5. *nu.* 8. *Ibid.* §. *Dico secundò.* & *T.* 6. *Res.* 10.

Sed non in fauorem hæretici.

206 Sed tales non admittuntur in fauorem hæretici, si ab ipso adducantur. Ità Rojas *vbi sup. nu* 9. contra Gomez *tom.* 3. *cap.* 12. *nu.* 23. Admitti tamen possunt familiares, domestici, & consanguinei, maximè probatæ vitæ, sed tamquam testes diminuti. Ità Pegna *p.* 3. *com.* 119. contra aliquos apud Mascardum *de prob. lib.* 2. *concl.* 857. *nu.* 24. *Ibid.* §. *Dico tertiò.*

Admittitur etiam filius contra patrem.

207 Item contra patrem hæreticum admittitur filius. Qui tamen secundum Genuensem *in prax. cap.* 18. *nu.* 9. non debet cogi, si alij suppetunt; quia est ex priuilegiatis, qui cogi debent tantùm in subsidium. P. 1. *T.* 4. *Res.* 4. §. *Tertia opinio*, in fine.

Cæterum depositio vnius ex testibus inhabilibus non sufficit ad pœnam extraordinariam. Sed requiruntur saltem duo. Ad ordinariam verò, vel quatuor contestes, Vel duo omni exceptione maiores.

208 Cæterum depositio vnius testis ex inhabilibus supradictis rarò sufficit ad torturam, nisi adminiculis & grauibus præsumptionibus adiuuetur. Depositio duorum sufficit, sicut etiam ad pœnam extraordinariam. Ad ordinariam verò non sufficit, nisi sint tres ad minus, vel quatuor contestes. quia, cum sint inhabiles, non integrè probant; & ideo inhabilitas debet multitudine compensari. Ità Pegna *p.* 3. *qu.* 64. *comm.* 113. Imò Ciazzius *discept.* 17. *nu.* 46. putat, compensari non posse. P. 4. *T.* 8. *Res.* 57. §. *Dico quarto* & *Res.* 123.

209 Nec item plenè quoad pœnam ordinariam probatur delictum ex duobus testibus, quorum vnus sit omninò integer, alter verò inhabilis. Ità Sanctarellus *de hær. cap.* 38. *dub.* vii. *nu.* 7. P. 4. *T.* 8. *Res.* 57. §. *Dico quinto*, & *Res.* 129.

TESTES singulares singularitate obstatiua, nihil probant. Adminiculatiua, & diuersificatiua sufficiunt ad torturam, & ad pœnam extraordinariam.

210 Testes singulares alij sunt singularitate obstatiua, quando dictum vnius repugnat dicto alterius; alij adminiculatiua, quando dictum vnius fauet dicto alterius, vt si vnus testetur de visu, alius de auditu, &c. Alij denique singularitate diuersificatiua, quando scilicet ex diuersis testium dictis diuersus actus in substantia colligitur, vt si vnus deponat pro tali loco & tempore, alius pro alio loco & tempore. Primi ex his nihil probant. Secundi & tertij probant plusquam semiplenè, & sic sufficiunt ad torturam & ad pœnam extraordinariam, non tamen ad ordinariam. Ità Mascardus *de prob. lib.* 2. *concl.* 856. *nu.* 12. P. 4. *T.* 8. *Res.* 57. §. *Verùm*, & infra.

DVO testes omni exceptione maiores testificantes de duobus actibus hæreticalibus

211 Duo testes omni exceptione maiores testificantes de duobus actibus hæreticalibus diuersis, vt si vnus dicat, reũ ex obseruantia legis antiquæ Sabbatum custodisse, alius verò, se circumcidisse, non conuinceunt. Ità Rojas *de hær. p.* 2. *num.* 142. Sed contraria opinio Simancæ

tit. 37.

tit. 37. nu. 11. est etiam probabilis, & eam sequitur Inquisitio Lusitana. At Romana, Hispanica, ac proinde nostra Siciliæ sequitur opinionem Rojas. Porrò qui dicantur testes omni exceptione maiores, dictum est supra *nu.* 110. P. 4. *T.* 8. *Ref.* 57. §. *Dico septimò*, *& T.* 7. *Ref.* 31. — diuersis, non cōuincunt.

212 Si vnus deponat de hæresi pro tali loco & tempore, & alius deponat de eadem sine loco & tempore, non conuincunt. Ità Farinacius *qu.* 64. *nu.* 107. Si verò vterque deponat pro ijsdem loco & tempore, quamuis in verbis discordent, conuincunt. Ita Pegna *p.* 3. *com.* 121. contra Albertinum *in cap.* 1 *qu.* 16. *nu.* 24. *de hær.* P. 4. *T.* 8. *Ref.* 57. §§. *Dico nonò, & Dico decimò.* — Sicut si deponant de eodem, sed vnus pro tali loco & tempore, alius absque loco & tempore.

213 Ex duobus testibus contestibus & idoneis possunt Inquisitores punire hæreticum malæ vitæ & famæ pœna ordinaria. Ità Cantera *qq. crim. cap.* 1. *de hær. nu.* 61 & alij contra Spatharium *prax. Reg. tr.* 7. *cap.* 14. *nu.* 2. & alios; qui tamen vel id negant de testibus non idoneis, vel de reo bonæ alioqui vitæ. Nam *in ore duorum vel trium stat omne verbum.* nec ab hac regula hæreticus aliquo iure excipitur: Nec obstat quod nomina testium reo hæretico non publicentur, quin idonei esse possint & omni exceptione maiores; nam hic defectus Inquisitorum diligentia superabundanter impletur. Sed hæc dicta sint in rigore loquendo: nam nostra Inquisitio Hispanica ad pœnam ordinariam regulariter tres contestes & idoneos testes requirit. P. 4. *T.* 7. *Ref.* 32. — DVO testes idonei & contestes conuincunt reum malæ vitæ & famæ. — Sed Inquisitio Hispanica requirit tres.

214 Præsumptiones & indicia, quantumuis plenè probata, sicut non sufficiunt ad pœna ordinariam in alijs delictis, ex Glossa *ver. illorum, in cap. veniens* 1. *de testibus*, ità nec in crimine hæresis, in quo probationes debent esse luce clariores ratione maioris periculi. Ità Simanca *tit.* 50. *nu.* 21. *tit.* 51. *nu.* 2. *& in Ench. tit.* 34. *nu.* 1. contra Locatum *v. hæreticus nu.* 22. Et decisum videtur expressè in cap. *litteras, de præsumptionibus*. Sufficiunt ergo ad pœnam extraordinariam, triremium v. g. fustigationis, exilij, carceris &c. Ità Pegna *p.* 2. *comm.* 80. Quamuis Menochius *cons.* 82. *nu.* 144. putet, solùm sufficere ad pœnam pecuniariam, *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 36. † licet infra *in Ref.* 116. videatur sibi contrarius †. — PRÆSVMPTIONES & indicia nō sufficiunt ad damnandum reum ad pœnam ordinariam. — Sed tantum ad extraordinariam triremium, Fustigationis, Exilij, &c.

215 Ex duabus semiplenis probationibus non consurgere vnam integram, ait Sousa *Aph. lib.* 2. *cap.* 5. *nu* 10. ex qua Inquisitores possint reum punire pœna ordinaria. quia sunt in suo ordine diuersæ, ac proinde inunibiles. Sed contrarium tenent Locatus *v. testis* & Rojas *singul.* 188 *nu.* 16. quia vtraque semiprobatio tendit in eundem finem. Dicendum tamen cum Cantera *qq. crim. cap.* 2. *qu.* 5. *nu.* 2. secundam opinionem procedere, si præterea adsint alia indicia, secus procedere primam: & hoc pacto concordari posse. Inquisitio verò Hispanica sequitur absolutè primam sententiam, etiam si adsint alia indicia. *P.* 4. *T.* 7. *Ref.* 30. — DVÆ probationē semiplenæ nō vniuntur ad faciēdam vnam integram pro danda pœna ordinaria.

216 Quoad interrogationem testium, in crimine hæresis interrogari possunt lite non contestata, & parte non citata, ac recipi ad instantiam Fiscalis ad perpetuam rei memoriam: quia Inquisitores procedunt simpliciter & de plano. Et sic recepti faciunt fidem in plenario iudicio. Quod practicatum vidit Cantera *qq. crim. cap.* 2. *qu.* 1. *nu.* 46. in Inquisitione Regni Galiciæ, & videtur prouisum in text. cap. *in fauorem fidei, de hæret. in* 6. Sed negat Bartolus *in l. fin. ff. de quæst.* & Felinus *in cap* 2. *de testib. Ord. & Ref.* 115. — TESTES in S. Officio interrogari possunt lite non contestata, & parte non citata, Et capi possunt ad instantiam Fisci ad perpetuam rei memoriam.

217 Inquisitores possunt & debent interrogare testes an sint Iudæi, aut — Debent autem in

aut Sarraceni, & sic practicari testatur Cantera *qq. crim. cap. 2. nu. 41.*
Et quamuis hoc durum videatur, cùm nemo teneatur suam turpidi-
nem patefacere, vnde communis opinio apud Felinum *in cap. cum cau-*
*sam, de testib. nu.*44. contrarium tenet; sustinetur tamen in fauorem
fidei, & fundatur in quadam Instructione Inquisitionis apud Canteram,
qui aliam probationem addit, nimirum, quia est maxima præsumptio
contra testem ex tali genere, quod non dicat veritatem contra reum
eiusdem generis, idque est multum adnexum causæ principali, vt pro-
bari potest ex cap. *quia verisimile*. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 114.

> Interrogari an sint Iudæi, Sarraceni, &c.

228 Quando Inquisitores recipiunt testes, præter secretarium adhi-
bere debent duas personas Religiosas. Ità habetur in cap. *vt officium*,
§ verum, *de hær. in* 6. Sed ibi Simanca *tit.* 64. *nu.* 9. nomine Religioso-
rum intelligit etiam Clericos, & Pegna *p.* 3. *qu.* 63. laicos graues & pru-
dentes. Quæ opinio vera est, non solum in defectu Clericorum, vt
docet Genuensis *cap.* 68. *nu.* 1. sed etiam data eorum copia. Sed in
Tribunali Hispaniæ semper adsunt quinque personæ, Iudex, testis, scri-
ba, & duæ religiosæ personæ, religiosæ inquam non habitu, sed virtu-
tibus, vt docet Paramus *lib.* 3. *qu.* 4. *nu.* 50. Quando testes contra hæ-
reticos recipiunt Episcopi, Repertorium *v. exam. test.* ait non teneri
religiosas personas adhibere, sed optime Pegna *vbi supra* teneri docet.
P. 4. *T.* 8. *Res.* 12.

> Et recipi coram duobus Religiosis,
>
> Aut Clericis,
> Vel etiam laicis prudentibus.

229 In alijs delictis æquum est testes confrontare cum reo, ex l. *si*
postulauerit § *quæstioni ff. ad legem Iuliam de adult.* Sed hoc Inquisito-
res in causa hæresis facere non debent, & ità habetur in Instructione
Tolet. *ann.* 1561. *nu.* 72. Et docet Sanctarellus *de hær. cap.* 39. *dub.* 4.
nu. 22. Ratio est, quia ex hoc testes abstinerent à denunciando. Ge-
nuensis *prax. cap.* 68. *nu.* 6. id admittit in duobus casibus. Primò quādo te-
stes sunt socij criminis. Secundo, quando iudicatur abesse periculum,
vt si testis sit vilis, qui parum curat de bona fama, vt meretrix &c.
In quibus, vel alijs casibus quàm caute, & quo modo & forma talis con-
frontatio sit facienda, Inquisitores videant Scacciam *de iudic. lib.* 1. *cap.*
87. *nu.* 19. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 63.

> Non tamen confrontari cum reo:
>
> Nisi in certis casibus,
>
> Et tunc cum magna cautela.

230 Testes in summario recepti, & cum iuramento sic examinati,
debent iterum interrogari, seu vt vulgo dicitur, ratificari: aliter non
faciunt fidem in iudicio. Nec sufficit, quòd reus habeat illos pro repe-
titis. In hac autem ratificatione ait Simanca *tit.* 64. *nu.* 24. non sole-
re prius dictum Inquisitores ostendere, vt sic agnoscant, an verum di-
xerint: si enim falsum dixerunt, nisi valde memores sint, in ratifica-
tione diuersificabunt: Sed, si longum tempus à priori dicto secutum
sit, inhumanam hanc sententiam appellat Rojas *sing.* 206 *nu.* 2. cum
hominum memoria labilis sit: Et testem caute dicere debere, *quòd si ali-*
ter dixit in alia examinatione, ad illam se refert, in qua melius recordaba-
tur. Sed modum ratificationis ponit Instructio Toletana, quæ *ann.*
1561. *nu.* 30. in illa duos honestos Ecclesiasticos præsentes exigit, &
ann. 1576. *nu.* 3. ab ea Fiscalem excludit. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 14.

> Postquam vero in summario recepti sunt, debēt ratificari
>
> Corā duobus personis Ecclesiasticis, absente Fiscali.

231 Si posteriora testium dicta cum prioribus non congruant, tunc
ait Simanca *tit.* 24. *nu.* 4. legenda esse illis priora, & interrogandos, cur
tam varia dicant? monendos, vt in veritate maneant, &, quidquid
responderint, scribendum esse. Et si vacillent, mittendos in carcerem,
sique id causa postulat, torquendos & puniendos esse. *Ibid.* §. *Nota*
etiam quod

> Sed quid si in ratificatione diuersificent?
> Monendi sunt de diuersitate, & interrogādi de causa, scribēdo quid

232 Si

231 Si testis in priori dicto deposuit innocentiam, & in ratificatione reuocat prius dictum, & deponit hæresim, statur secundo dicto: quamuis in alijs delictis stetur primo. Ità Couarruuias *lib. 2. var. cap. 13. nu. 9.* & alij. Quæ doctrina vera est, non solùm quando testes deponunt contra se, & suos complices; sed etiam contra alios. Sed quid, si in priori dicto deposuit hæresim, in ratificatione autem neget? Mihi non displicent Delrius *lib. 5. sec. 5.* & Simanca *tit. 64. nu. 59* docentes, quòd in hoc etiam casu standum sit secundo dicto, quando constat talem reuocationem non leuitate, aut pretio &c. sed zelo Catholicæ fidei factam esse: quia in iudicio seruari debet æqualitas. Sed quia contraria sententia est communis, ideo ab illa non recedo. Et hæc omnia probantur ex cap. *accusatus §. licèt.* ibi, *contra se & alios complices deponendo*, iunctis verbis præcedentibus *tam de se, quam de alijs super facto hæresis &c.* Ex quo ait Treuisanus *lib. 2. decis. 59. nu. 13* sancitum esse, quod in causis fidei inter duo dicta iurata standum est illi, quòd fidei fauorem concernit. *P. 4. T. 7. Res. 22.*

quid responderint. Standum enim est secundo dicto, Si in primo deposuerit innocentiā & in secundo hæresim, Secus si contra.

233 Si reus nihil testibus opponat, ex cap. *præsentium de testibus*, testes præsumuntur idonei, & omni exceptione maiores. Vnde quamuis Ciazzius *discept. 22. nu. 27.* doceat, quod, vbi requiritur testis omni exceptione maior, vt requiritur in sacro Inquisitionis Tribunali, Fiscus probare teneatur, testem esse talem; id tamen Sacra Inquisitio non obseruat. Negari tamen non potest, quod Inquisitores debeant testiū vitam & conditiones inquirere, quamuis illis reus nihil opponat. Maximè quia illorum nomina reo non reuelantur. Ità Albertinus *in cap. 1. de hær. in 6. qu. 16. nu. 32. P. 4. T. 8. Res. 124.*

Si reus testibus nihil opponat, habentur pro idoneis;

Debent tamen Inquisitores illorū vitam, & conditiones inquirere,

234 Exceptiones in causa hæresis contra testes non admittuntur, nisi sint inimicitiæ capitales, coniurationes, subornationes, & ad summam tales, quæ illos penitùs reijciant. Ità Simanca *in Ench. tit. 35. n. 23. Ibid. §. Non desinam.*

In causa hæresis non admittuntur exceptiones, nisi penitus reijcientes.

235 Quamuis autem oppositiones testium in causa appellationis in alijs causis non admittantur, in causa tamen hæresis, in qua proceditur de plano, & sine strepitu, Cantera *qq. crim. cap. de prob. per test. §. de plena prob. nu. 58.* tenet admitti, etiam in causa appellationis, vbi hæc locum habuerit, etiam in quacumque parte; & (ex clementia iudicis) etiam post conclusionem in causa. Et citat Instructionem Madrilianam *ann. 1561. nu. 38. P. 4. T. 8. Res. 117.*

Oppositiones verò ex Cantera admittuntur etiam in causa appellationis, Etiam in quacumque parte, Etiam post conclusionem in causa.

INQVISITORVM PRAXIS

In torquendo.

236 FAlconius *reg. 468. nu. 5.* cum multis alijs asserit, reum torqueri posse sine data copia indiciorum & defensione, si ab ipso non petatur, idque colligi ex l. *vnius §. fin. ff. de quæst.* ibi, *postulante reo*? Et ideo Nauarrus *lib. 5. cons. 8.* excusauit quendam Inquisitorem, qui multos reos torqueri iussit absque data copia indiciorum, & absque termino ad defendendum; quia non petierunt sibi dari. Dicendum est tamen cum Simanca *tit. 52. nu. 8.* & alijs communiter, reo antequàm torqueatur dandam esse copiam indiciorum cum dilatione & termino

Priusquam reus torqueatur, dari ei debet terminus ad defendendum cum copia indiciorum.

ad defendendum. Et ideo in nostra Inquisitione Hispanica, vt obseruat Paramus *lib.* 3. *qu.* 4. *nu.* 53. & habet Instructio Toletana *ann.* 1561. *nu.* 32. Inquisitor propria manu testium dicta scribit, & reo præbet. Cantera *qq. crim. qu.* 9. *de Ind. nu.* 3. cum alijs distinguit: & dandam inquit, si reus est litteratus, secus si idiota. P. 3. *Add. secund. Res.* 29. & P. 4. T. 8. Res. 28.

Seclusis nominibus testium.

237 Quando reo datur copia indiciorum & testimoniorum, tacentur nomina testium, quod est peculiare in causa hæresis, vt tradit Simanca *apud Clarum in praxi qu.* 49. Nam in alijs criminibus ex cap. *qualiter & quando, extrà de accusat.* publicari debent. Sed quia cap. *fin. de hæret. in* 6. id docet in casu, quo immineat testibus periculum ex rei qualitate, Personalis *de iudic. & tort. à nu.* 19. tenet talem consuetudinem in omnibus casibus non valere. Quod etiam probari potest ex Bulla Pauli III. mandante, nomina testium etiam in hæresis crimine cessante periculo publicari. Sed non est recedendum à communi praxi sacrorum Tribunalium, quam determinauit Congregatio Cardinalium *die* 4. *Maij* 1566. & etiam Instructio Toletana 1561. *nu.* 39. Quæ vtraque etiam prohibet publicari reo responsiones testium super interrogatorijs rei, si ex illis reus venire potest in notitiam testium, sicut etiam aliarum circunstantiarũ, ex quibus talis notitia oriri posset. Vnde Inquisitorum arbitrio relictum est, quas circunstantias publicare velint, quasque tacere. Ità Pegna *p.* 3. *comm.* 124. & alij. P. 4. T. 6. Res. 28.

Si reus minor est, dandus est ei Curator,

Qui tamen non sit eius pater.

Nec sit præsens, dum reus torquetur,

Aut interrogatus de delicto, respondet,

238 Si reus minor sit, Iudex debet ei dare curatorem, aliàs eius cõfessio non valeret. Ità Monticellus *reg.* 10. *nu.* 17. & alij. Et quamuis alicubi contrarium obseruetur, quam consuetudinem non improbat Eymericus, *tit.* 6. *cap.* 21. *nu.* 3. in Tribunali tamen Inquisitionis Hispanicæ curator assignatur, iuxtà instructionem Toletanam *an.* 1561. *n.* 25. quæ aduertit Curatorem esse non posse de officialibus Inquisitionis. Et contra Gomez *lib.* 3. *c.* 1. *nu.* 64. non debet pater constitui in curatorem filij, & sic obseruatur. Curator autem non debet esse præsens quando minor torquetur, licèt præsens esse debeat, cùm sententia torturæ pronunciatur. Ità docet Garsia *ord. process. in S. Offic. fol.* 29. & obseruatur in Tribunali Hispanico: quamuis contrarium videatur colligi ex *l. clarum C. de auctorit. præst.* Benè etiam obseruat Gomez *vbi supra*, curatorem non debere esse præsentem, quando reus interrogatus de delicto respondet, quia debet respondere ex propria scientia, non ex aliunde suggestis. P. 4. T. 6. Res. 31.

CVM plures ex eodẽ delicto torquendi sunt, & omnes cum æqualibus indicijs, incipiendum est à debiliori, & viliori.

239 Si plures complices in delicto torquendi sunt, Iudicem incipere debere à viliori & debiliori, docet Simanca *tit.* 65. *nu* 66. cum alijs communiter; quia nimirum à tali faciliùs veritas sciri potest. Quæ opinio procedit etiam, quandò testes torquendi sunt. Sed aduertit Guazzinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defens.* 30. *cap.* 19. *nu.* 4. hæc vera esse, quando æqualia indicia de omnibus haberentur, secus si vnus esset alio magis indiciatus. Verùm hæc opinio suam patitur difficultatem. P. 4. T. 6. Res. 26.

NON debent Inquisitores adhibere aliud tormentum à fune,

Mitiori & duriori, pro qualitate personarum,

240 Quoad speciem tormenti, Inquisitores, saltem in hoc Regno, nõ debent recedere à tormento funis, quod recepit consuetudo, & approbat l. *nullus*, ibi, *fidicularum tormenta*. Cæterum aduertit Simanca *tit.* 65. *nu.* 62. non æquè omnes esse torquendos; sed mitius debiles, timidos, honestos &c. duriùs verò fortes, robustos, humiles &c.

Sou-

Sousa *lib. 2. cap. 39. nu. 30.* ait, considerandam etiam atrocitatem delicti, & qualitatem indiciorum. Nec nisi per horam torturam durare debere, aut plures tribus quassationes fieri. *P. 4. T. 6. Res. 35.*

241 Quando reus ex aliquo impedimento torqueri non potest, Inquisitores eum puniāt pœna extraordinaria cum abiuratione, pro qualitate delicti & probationibus. Ignis enim tormentum nec Magna Regia Curia, nec huius Regni Inquisitores amplius adhibent: quia praxis ostendit, quod ex multis sic tortis nemo confitebatur. P. 4. *T.* 6. *Res.* 35.

Et si torqueri non possunt, cogant abiurare, & dare pœnam extrà ordinarim.
Nunquā verò adhibeant ignem.

242 Inquisitores debent reos in tortura generaliter interrogare, vt veritatem dicant de omnibus, de quibus sunt accusati, & nullo pacto falsum contra se, vel alios proferant: minimè verò particulariter & nominatim: nam hoc esset potius falsum suggerere agonizanti, & facilè, quidquid expressè petierint, confessuro. Quod cautè, pièque prouidit Instructio Toletana *ann.* 1561. *nu.* 49. docentque Rojas *de hær. p. 2. nu.* 395. & alij. *P.* 4. *T.* 6. *Res.* 19.

DVM rei torquētur, interrogari debēt generaliter verum dicere velint in his, de quibus accusati sunt.
Minime verò in particulari.

243 Si timeant, reum in tortura veritatem ex incantationibus & maleficijs non fateri, docuit Pegna *p. 3. comm. 39. litt. F.* omnes vestes debere ab eo tollere; Binsfeldius *com. mal. f. & math. leg. 7. qu. 1. concl. 15.* omnes pilos abradere; Ambrosinus *de proces. inform. lib. 4. cap. 1. nu. 220.* os, foramina narium & aurium, anum, vel vuluam, & si qua plaga vel cauterium, aut incisio in corpore adsit, diligenter inquirere. Nam testatur Damhauderus *pract. crim. c.* 37. *n.* 21. se oculatim vidisse mulierculā veritatem in tortura tacuisse, donec pili omnes pudendorū per tonstrices abrasi ei fuerunt, & pergamena ibi ante & retro inserta inuenta fuit, peregrinis dæmonū vocabulis & aliquot crucibus depicta, à qua impassibilis plenè reddebatur. Et simile quid etiam ipse in Vrbe Neapolis accidisse testatur. Poterūt etiam Inquisitores Ecclesiasticis remedijs vti, nimirum præmittere exorcizationem Syluestri *lib. de strigimag. admir.* appendere collo sacras reliquias, agnos benedictos, effundere in os aquam benedictam, & inopinato instillationem cerei benedicti; quæ omnia adducit Delrius *append.* 2. *lib.* 5. *qu.* 25 *&* 29. Item possunt à tortura desistere, & post aliquot dies repetere, vt idem docet; quia dæmon non semper strigibus assistit, sed eas aliquando aut sua sponte, aut Dei iussu deserit. Alia etiam remedia adducunt Quevedus *de indic. & tort. p. 2. cap. 6.* Malleum maleficiorum *tom. 1. p. 3. qu. 15.* & ipse iterum Delrius *lib. 5. sec. 9. P. 4. T. 6. Res.* 37.

Quod si timeant maleficio detineri, quominus cōfiteantur,
Iubeant, denudari,
Omnes pilos abradi,
Os, & foramina aurium, narium,
Anum,
Et vuluam diligenter examinari.
Præmittant etiam exorcizationem Syluestri,
Appendant collo Sacras Reliquias,
Agnos benedictos,
Aspergant aqua lustrali,
Et instillent cereo benedicto.
Vel alia adhibeāt remedia.

244 Si in tormento reus confitetur, debet postea confessionem extrà locum torturæ ratificare, vt patet per Gloss. in l. 2. *ver. aliquid, C. quorum appellat. non recip.* & in l. *seruos C. ad leg. Iul. de vi public.* aliàs non illi nocebit. Idem dic si confessus sit ex propinqua realis tormenti comminatione, secus si ex remota. Ità Pegna *p.* 3. *comm.* 39. *nu.* 150. Modus talis ratificationis est, quòd non lecta sibi confessione moneatur ad repetendum quidquid in tortura pro veritate dixerat, & quidquid dicat notetur, & postea legatur ei confessio per extensum, & interrogetur, an ea, quæ sibi lecta sunt, sint illa ipsa, quæ dixerat in tortura, & tamquam vera velit ratificare. Et hæc est praxis Farinacij magis perfecta & recepta. Prætereà si reus est minor, ratificatio debet fieri coram curatore. Ità Garsias *ord. process. in S. Officio fol.* 35. *pag.* 1. *P.* 4. *T.* 6. *Res.* 22.

SI verò reus in tortura cōfitetur, debet confessionē extrà locum torturæ ratificare.
Modo, qui scribitur.
Et, si est minor, præsente curatore.

245 Tem-

Post dicta integrum.

245 Tempus ratificationis nullo communi iure præfinitum est. Bartolus *in l 1. §. Diuus Seuerus, ff. de quæst.* ait, hoc positum esse in arbitrio Iudicis. Cœterum Gomez *tom. 3. cap. 13. nu. 24.* rectè admonet, intercedere debere spatium vnius diei ab inflicta tortura. quam opinionem sequitur Inquisitio Hispanica, ratificationem postulans post horas 24. quod etiam statuitur in Instructione Toletana *ann. 1561. nu. 53.* Quamuis Miranda *tom. 2. qu. 26. ar. 17. concl. 3.* asserat, Inquisitores post tres dies ratificationem exposcere, quod illis permittit Instructio Hispalensis *ann. 1484. nu. 15.* & Pegna benignius esse inquit. Sed Cantera *qq. crim. cap. 2. qu. 1. nu. 67.* nobiscum obseruat, regulariter fieri post horas 24. *P. 4 T. 6. Res. 22. §. Sed praxis.*

Quod si confessionem reuocaret, & post iterum ratihaberet, confessio adhuc valeret.

246 Si quis in tortura confessus, postea ad bancum Iudicis reuocaret, & post reuocationem iterum sponte confiteretur, & confessionem in tortura factam ratificaret, tunc confessio in tortura facta valeret: Ità Cantera *ibid. Ibid. §. Notandum est tamen id.*

Confessio tamen torturæ etiam ratificata, reuocari potest.

247 Confessio facta in tortura & postea legitimè ratificata, reuocari potest, allegando & probando errorem. Ità Caballus *resol. crim. cent. 2. cas. 186. nu. 24.* Sed si error non probetur, deueniendum est ad sententiam definitiuam. *Ibid. §. fin.*

QVANDO reus torquetur super intentione & complicibus, torqueri debet cum clausula, citra præiudicium probatorum.

248 Quando reus conuictus torquetur super intentione & complicibus, tortura dari debet cum clausula, *citra præiudicium probatorum.* aliter si ipse persistat negatiuus, vel etiam si cum dicta clausula interrogetur de delicto, ipse negatiuus manens purgabit omnes probationes, quidquid asserat Gomez *tom. 3. cap. 13. nu. 20.* si verò torqueatur cum clausula, & nihil super delicto interrogetur, etiam si negatiuus maneat, damnandus est ad pœnam ordinariam; quia Fisci ius acquisitum non læditur. Ità Boerius *decis. 163. num. 13.* & alij communiter. *P. 4. T. 6. Res. 32.*

INQVISITORVM PRAXIS

In ferenda sententia.

INQVISITORES debent ferre sententias in scriptis, In publico, In die festo.

249 INquisitores debent ferre sententias in die, non in nocte, nisi multitudo negotiorum impediat. Debent præterea ferre in publico & in scriptis, aliàs erit nulla. Item in die festo, vt multitudo populi ad spectaculum congregata timere discat, & mala committere vereatur. Ità habetur in Instructione Toletana *ann. 1561.* docet Salzedo *pr. crim. Diaz cap. 114. lib. 1.* & approbat praxis Inquisitionis Hispanicæ. *P. 4. T. 8. Res. 98, & 106.*

Et in scripto sententiæ condemnatoriæ exprimere errorem, Citationes, Admonitiones, Probationes, Et reliqua processum concernentia.
Non tenetur proferre sedentes pro

250 Debent præterea in sententijs condemnatorijs exprimere specialem errorem, de quo reus notatus fuit, inuestigationē criminis, citationes, admonitiones, confessiones, probationes, legitimas inducias ad pœnitendum, obduratum animū, & reliqua processus iustitiam concernetia. Ità Pegna *p. 3. comm. 40. Res. 106. vis.* Non tenentur tamen sententiam proferre sedentes pro Tribunali, neque immediatè per se. *Ibid. §. Nota hic.* In determinanda qualitate culpæ contra fidem opinio Theologorum sequenda est; in procedendo & condemnando, Canonistarum. Ità Azorius *tom. 1. lib. 2. cap. 17. qu. 3.* Si ex parte iuris

sunt

sunt diuersæ opiniones, probabilius est, teneri Inquisitores sequi probabiliorem. Si verò opiniones sunt æquè probabiles, sicut si ex parte facti detur æquale dubium, sequenda est opinio, quæ fauet reo. *Ibid.*

Tribunali, & per seipsos.

251 Quando in imponendis pœnis Inquisitores ab Ordinario discordant, quid faciendum, dictum est supra *nu.* 19. Vbi etiam *nu.* 22. dictum est, vota Consultorum esse solum consultiua, non autem decisiua. Et si vero Inquisitores, Ordinarius & Consultores omnes conueniant in tradendo reum bracchio sæculari; id tamen facere non debent inconsulto supremo Senatu. Ità habetur in Instructione Toletana, & docet Molina. *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 121.

Quando Theologorum, quando Canonistarum opinionem præferre debeant?

In dubio fauente reo amplectantur opinionem.

At si vna opinio est probabilior, illam sequantur.

252 Vt autem tradendo reum bracchio sæculari non incurrant irregularitatem, aduertit Pegna *p.* 3. *comm.* 85. non debere expressè dicere Iudici laico, vt contra reum exequatur sententiam mortis, sed quod agat aduersus illum iuxtà leges, aut exequatur suam sententiam. Sed hos scrupulos abstulerunt Paulus IV. & Pius V. statuentes, vt Inquisitores & eorum Consultores, ministri &c. nullam irregularitatem incurrant ob qualemcumque concursum ad mortem hæretici. Vnde si Iudex sæcularis differret executionem mortis, possent Inquisitores instare, vt solicitet absque irregularitatis metu. Ità Barbosa *tom.* 2. *lib.* 5. *tit.* 7. *cap.* 13. *nu.* 5. contra Couarruuiam *in Clem.* 1 *p.* 2 §. 5. *nu.* 6. Ex quo patet, non teneri præmittere protestationem cap *nouimus de ver signif.* *P.* 4. *T.* 8. *Ref.* 51. & obiter olim P. 1. *T.* 2. *Ref.* 135. §. *Notandum*. Si quam vero Inquisitor irregularitatem incurreret, posset ab alio absolui ex priuilegio Vrbani III. *Ibid.* & *T.* 2. *Ref.* 102. Quod priuilegium secundum Pegnam *p.* 3. *comm.* 72. verius est competere etiam eorum Commissarijs. *Ref.* 102. *cit* in fine.

NON debent reũ tradere bracchio sæculari absque consilio supremi Senatus.

Tradentes verò nõn habeãt scrupulum irregularitatis.

Nec enim tenentur protestari.

Et si quis eorum irregularis fieret, ab inuicem absolui posset.

253 Illud vero in primis obseruent Inquisitores, neminem indefensum condemnare. (Defensionis substantia consistit in scientia eorum, quæ testes dixerunt, ex cap. *qualiter & quando, de accus. in* 6. ibi, *& exponenda sunt ei capitula, vt facultatem habeat se defendendi.*) Imò mihi placet communis Iurisconsultorum doctrina apud Farinacium *qu.* 39. *nu.* 35. quod defensio cõcedi debeat reo etiam confesso, & conuicto, etiã si non petat. Ratio est, quia defẽsio est de iure naturali & diuino, vt patet in *Clem. Pastoralis* ibi, *de re iudicata*, *de crimine graui delato*. Vnde in hoc neque de absoluta potestate Princeps dispensare potest. Et sic Summus Pontifex *c.* 1. *de causa possess. & proprietatis* fatetur, se nihil cõtra partem inauditam definire posse. Excipiuntur tamen aliqui casus, vt quando delictum est notorium, quando timetur populi tumultus, & alij, quos Villalobos *to.* 2. *tr.* 14. *diff.* 4. *nu.* 6. & alij numerant, in quibus scit Princeps reo nullam competere, nec habere posse defensionem. Extrà hos casus tollere defensionem, obseruat Aragon *in* 2.2. *qu.* 67. *ar.* 2. esse peccatum contra iustitiam, sicut est tollere ab aliquo arma, quibus se iustè tueri poterat. Quæ omnia procedunt non solùm, quando reus ad pœnam ordinariam mortis damnandus est, sed etiam quando ad extraordinariam triremium, exilij, &c. nam leges absolutè & sine distinctione loquuntur, & ideo nec nos distinguere debemus, ex l. *de pretio, ff. de public. in rem act.* Ità Lessius *lib.* 2. *cap.* 29. *dub.* 11. *n* 102. Neque obstat consuetudo, si qua est, in contrarium: nam consuetudo contra ius diuinum & naturale non preualet, vt docet Suarez *de leg. lib.* 7. *c.* 6. *nu.* 4. & alij communiter. Et quamuis Lessius *nu.* 99. doceat,

COETERVM neminem indefensum damnent

Ad quamuis pœnam.

defensionem esse de iure gentium, cui contraria consuetudo derogat, Glossa in l. *si locus, ff quemadmodum seruit, amit.* fatetur tamen procedere à iure naturali; ius verò gentium quando à naturali procedit, contraria consuetudine non abrogatur, vt obseruat Bonacina *de leg. disp.* 1. *q.* 1. *punct. vlt. nu.* 8. Adde ex Salas *de leg. tr.* 29. *resp.* 19. *sec.* 2. quòd vt ius gentium abrogetur, omnes gentes deberent in eandem consuetudinem conuenire, quod est moraliter impossibile. Concludamus igitur cum Medæa *apud Bobadill. in polit. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 5. *nu.* 36. quod quantumuis iuxta sit sententia, quæ inaudita parte fertur, Iudex iniustus erit. Sed quidam Inquisitor (inquies) apud Nauarrum *lib.* 5. *cons. tit. de accus.* 8. reos torquebat sine data copia indiciorum, & defensione: & in Regno Siciliæ Magna Curia sic etiam obseruat, vt ordinariè ex abrupto, & palatino modo reos torqueat. Respondeo, praxim illius Inquisitoris, & Regni Siciliæ à Theologis & Iurisperitis communiter refelli, & contra praxim Regni Siciliæ insurgit Rouitus *add. ad prag.* 1. *de bonis prod. n.* 20. Adde, quòd alia est ratio de tortura, & de sententia condemnatoria ad pœnas. Nam, vbi negatur defensio ad torturam, defensio non tam negatur, quam differtur, danda post tormentum, etiam si in illo confiteatur. Non ergo valet argumentari à paritate torturæ ad condemnationem. *P.* 3. *Add. secund. Res.* 29.

Imò nec ad torturam.

PROCESSVM nō plenum terminare possunt per abiurationem, Torturam, Et purgationem,

254 † Quando reus non est plenè conuictus, sed tantùm indiciatus, Inquisitores possunt tribus modis terminare processum: per abiurationem, per torturam, & per purgationem. De abiuratione dictum est *v. Abiurare.* de tortura, tam quoad requisita, quam quoad praxim, dictum est etiam supra *V. Inquisitorum iurisd. & praxis quoad torturam* †.

Sed hæc in Sicilia exoleuit.

255 Quoad purgationem instructio Toletana *an.* 1561. *n.* 46. 47. 48. eam remedium periculosum, fallax & incertum appellat. Quod etiam docet Farinacius *de hær. q.* 194. *n.* 64. qui addit, propterea in Sacræ Inquisitionis Tribunali supremo ferè aboletum esse. Modus eam indicendi habetur in alia instructione, ad quam instructio prędicta se refert *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 77.

Potest autem indici per solam infamiam. Sed grauem & vehementem, Probatam per testes integros,

256 Ad purgationem indicendam sufficit sola infamia, ex cap *inter sollicitudines, de purg. canon.* Ità Delrius *lib.* 5. *sec.* 3. *v. sed de infamia.* Sed hæc infamia debet esse publica, grauis & vehemens. Ità Gabriel *lib.* 1. *cons.* 160. *n.* 4. ex eodem textu. Rursus non debet probari per testes inhabiles, nisi essent plures quam duo, & deponerent verisimilia. Ità Pegna *p.* 3. *contr.* 19. 82. contra Locatum *v. Accusatio.* An sufficiat, quãdo ortum habet ab æmulis & vilibus hominibus, vide Pegnam *vbi supra* negatiuam sententiam docentem. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 82.

Aut inhabiles plures duobus. REVS tortus ex probatione plusquam semiplena, si est negatiuus, meretur pœnam extraordinariam. Nisi tortura atrox fuerit. Tortus verò cum semiplena, absolui debet.

257 Quando reus præmissa defensione remanet cum probatione plusquam semiplena, ac proinde torquetur; etiam si in tormento non confiteatur, indicenda ei est aliqua pœna arbitraria. Nisi acris tortura videatur omnem suspicionem euacuasse. Si verò tortus est cum probatione tantùm semiplena, absoluendus est. Ità habet instructio Toletana *an.* 1561. *n.* 54. & docet Cantera *qq. crim. c.* 2. *q* 1. *nu.* 65. *& q.* 22. *n.* 12. qui etiam testatur de praxi S. Inquisitionis Hispaniæ. Quamuis Paramus *lib.* 3. *q.* 4. *nu.* 6. absolutè doceat, per torturam omnia indicia purgari. *P.* 4. *T.* 6 *Res.* 33.

258 Si reus absoluatur, eo quod in tortura perstiterit, & deinde superueniant nouæ probationes, Farinacius docet has coniungi non posse cum

se cum præcedentibus; quia hæ per torturam mortuæ sunt, & nullam vim habent. Si verò absolutus sit sine tortura, eo quod indicia & probationes ad illam non sufficiebant, superuenientem probationem cum præcedente coniungi. Et hanc esse communem & vsu receptam sententiam. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 35.

Sed si adueniant nouæ probationes an sint cum præcedentibus coniungendæ? Negant Farinacius, Et Instructiones.

259 Idem expresse habetur in instructionibus Toletana *an.* 1561. *n.* 69. & Hispalensi *an.* 1484. *n.* 3. Quarum doctrinam Rojas *p.* 2. *asser.* 49. *n.* 385. veram putat, etiam si reus absolutus sit in totum, siue ab instantia Iudicis, siue definitiuè. Nec obstare legem *si cui* §. 1 *de accusationibus*, vt docet Decius *cons.* 137. *P.* 4. *T.* 8. *Res.* 10.

260 Sed quid, si reus ex defectu probationis non sit absolutus, sed ad pœnam extraordinariam condemnantus? Si nouæ probationes de eodem crimine superueniant, possuntnè iterum Inquisitores in pœnam ordinariam condemnare? Castrus *to.* 1. *tr.* 4. *disp.* 8. *punct.* 11. *n.* 11. & Sousa *lib.* 2. *c.* 37. *n.* 8. *&* 9. docent, condemnare posse, si pœna extraordinaria nondum sit executioni mandata; sin verò, non posse; sed ab ordinaria detrahendum, quantum extraordinaria importat, nè reus puniatur grauiùs, quam par est. Et ità obseruatum esse in Hispania testatur Castrus. Hanc autem doctrinam bene limitat Sousa, nisi pœna ordinaria sit capitalis; nam tunc esset indiuisibilis, & ab illa pœna arbitraria subtrahi non posset. *P.* 4. *T.* 7. *Res.* 35.

Quod si post torturam damnatus sit ad pœnam extraordinariam, superuenientibus probationibus cō uincentibus, damnandus est ad ordinariam. Sed si priorem subijt, subtrahi debet, Si potest.

INTERDICTVM.

1 † INterdictum est censura Ecclesiastica, Sacramentorū vsum, diuina officia, & sepulturam Ecclesiasticā prohibens secundùm seipsa. Primò triplex est. locale, personale, & mistum. Secundò quodlibet istorum aut est generale, aut speciale. Causas interdicti Vide *V. Censura*. Hîc solùm

INTERDICTI definitio, Species.

2 Nota primò, quòd quando interdicitur populus, aliqui tenent comprehendi eum, qui habet domicilium in loco populi interdicti, etiam si habeat aliud domicilium in loco non interdicto. Ità Calderinus *de interdicto*. Sed verius est, quod ait Suarez *disp.* 32. *sec.* 2. *nu.* 16. talem, dum habitat in loco interdicto, ferrè debere onus interdicti, in alio verò loco liberum esse. *P.* 5. *T.* 10. *Res.* 70.

CVM interdicitur populus, qui domicilium habet in loco interdicti, & alibi, ferre debet onus interdicti in loco interdicti, non in alio.

3 Nota secundò, quòd quando interdicitur Clerus, non intelliguntur interdicti Religiosi, nisi exprimantur, aut ex contextu id colligatur. Ratio est; quia Religiosi in odiosis non veniunt nomine Cleri. Ità Præpositus *in* 3. *p. q.* 4. *dub.* 2. *nu.* 11. contra Megalam *in* 3. *p. lib.* 2. *c.* 1. *q.* 2. *nu.* 15. Nisi Religiosus haberet beneficium sæculare, vt Canonicatū, &c. quo esset ab alijs segregatus. Quando verò interdicuntur Ecclesiastici, comprehenduntur Religiosi, etiam conuersi, & moniales. imò etiam Eremitæ. Et verius est comprehendi etiam Nouitios. Qui tamen non comprehenduntur, si interdicantur Religiosi, quia in odiosis nomine Religiosorum non veniunt Nouitij. Ità etiam Præpositus *ibid. P.* 5. *T.* 10. *Res.* 80.

CVM interdicitur Clerus non intelliguntur interdicti Religiosi, Qui tamen interdicuntur, quando interdicuntur Ecclesiastici, Sicut etiam nouitij, Conuersi, Moniales, Eremitæ.

4 Causa materialis proxima interdicti est peccatum. Vide *V. Censura, à n.* 10. Vnum hîc nota, quòd pro debito pecuniario non potest ferri interdictum locale tam generale, quàm speciale, *Extrauag. prouidè, de*

At sufficiat debitū pecuniarium?

sent. excom. quam Extrauag. Sotus *in* 4. *dist.* 22. *q.* 3. *ar.* 1. extendit etiā ad interdictum personale generale, propter paritatem rationis, quod scilicet inde multa animarum damna sequantur. Sed probabilior visa est contraria sententia Præposito *in* 3. *p. q.* 3. *dub* 1. *nu.* 5. quia ibi solum agitur de interdicto locali: & ex natura rei interdictum personale poni potest propter debitum pecuniarium. P. 5. *T.* 10. *Res.* 79.

INTERDICTI LOCALIS Effectus.

INTERDICTVM locale impedit publicam Missarū & Officiorum celebrationem in Ecclesijs, Monasterijs, Oratorijs priuatis & alijs locis solitis. In quibus celebrari possunt priuatim,

1 † PRimus effectus interdicti localis est, vt in loco interdicto nec Missæ, nec diuina Officia publice celebrentur. Ante Bonifacium VIII. neque secretò celebrari poterant, nisi semel in hebdomada ad renouandum Sacramentum. Bonifacius autem in cap. *Alma mater* concessit, vt in loco interdicto Missa & Officia secretò celebrarentur in Ecclesijs & Monasterijs †. An verò celebrari possint etiam in Oratorijs priuatis & alijs locis extraordinarijs? Negat Turrianus *lib.* 6. *disp.* 49. quia ibi fit mentio tantùm Ecclesiarum & Monasteriorum. Sed probabilior est contraria sententia Præpositi *in* 3. *p. q.* 4. *dub.* 3. *nu.* 29. quia in materia fauorabili Oratoria possunt sub Ecclesiæ nomine comprehendi. *P.* 5. *T.* 10. *Res.* 60.

interuenientibus omnibus Sacerdotibus, & Clericis, etiam coniugatis, si habent requisita Tridentini.

2 † Concessit etiam Bonifacius, vt in interdicto locali, quando Missæ & Officia secretò celebrantur, Clerici omnes & Sacerdotes intersint, non tamen laici, nisi in certis solemnitatibus, vt infrà dicemus †. Nomine autem Clericorum veniunt etiam coniugati; si habeant requisita Tridentini. nam eo ipso, quòd seruitio Ecclesiæ de mandato Episcopi deputati sunt, videntur in hoc æquales alijs Clericis. Adde, quod essent melioris conditionis, quam alij, si ipsi stipendia acciperent absque assistentia. Nisi dicas, debere stipendijs priuari, quod est valde durum, nulla presupposita eorum culpa. Ità Coninch *de Sacr. disp.* 17. *dub* 2. *n.* 30. contra Hurtado *de interd. diff.* 7. *n.* 19. P. 5. *T* 10. *Res.* 85.

Qui omnes etiam possunt communicare per manus aliorum.

4 Extendi etiam debet supradicta concessio ad communionem laicalem, vt scilicet tam Clerici quàm Sacerdotes celebrare non valentes, communicare possint per manus aliorum. quia ibi dicitur: *Dicantur diuina officia sicut prius*. at prius, hoc est, ante interdictum, id licitum erat; ergo etiam in eo. Adde quòd fauores sunt ampliandi. Et cui conceditur principale, conceditur etiam accessorium. Ita Faber *in* 4. *dist.* 25. *qu.* 1. *disp.* 5. *cap.* 2. *nu.* 25. contra Cornejo *in* 3. *p. tr.* 5. §. 1. *dub.* 4. *P.* 5. *T.* 10. *Res.* 82.

Laici verò interuenire possunt in die Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Corporis Christi, & Conceptionis pro Ecclesijs Minorum, cum suis Octauis.

5 † Laici tempore interdicti interesse possunt Sacro & diuinis Officijs in die Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. Virginis ex cit. cap. *Alma mater*. Item in festo Corporis Christi & eius Octaua, nec non in festo Conceptionis & Octaua in Ecclesijs, in quibus dicitur Officium, quod incipit *Egredimini*, ex concessione Martini V. & Eugenij IV. †. Sed dubium est, an per festa Paschatum intelligantur tantum primi dies. Et ità ait Suarez *disp.* 34 *sec.* 1. *nu.* 39. Sed probabilior sententia Fabri *vbi supra* docet, venire etiam festa sequentia, & sic omnes tres dies Paschæ, & Pentecostes, sicut etiam omnes dies

festo.

festos continuè succedentes Natiuitati. quia illi omnes pertinent ad festum principale. *P. 5. T. 10. Ref. 61.* Accipienda etiam sunt hæc festa iuxtà morem Ecclesiæ inchoantis à primis Vesperis. Et Festum Paschæ sumi potest saltem à *Gloria in Excelsis* Sabbati Sancti vsque ad Cõpletorium inclusiuè. Ità Moscoso *tr. 16. cap. 8. Ibid. à §. Notandum.* Festa autem Paschæ, Pentecostes, & Natiuitatis cõprehendunt festa sequentia immediatè, Et more Ecclesiæ.

6 In his solemnitatibus, in quibus laici possunt diuinis Officijs interesse, possunt etiam Sacram Eucharistiam sumere, sicut supra diximus de Clericis & Sacerdotibus non celebrantibus. nam qui assistunt Missæ, fiunt participes Sacrificij. Ità Mercerus *in 3. p. qu. 24. dub. 2.* contra Sotum *in 4. dist. 22 qu. 3. ar. 1.* & alios. Vnde si tempore interdicti contingat præceptum Communionis, vt in Paschate, poterit sæcularibus dari. *P. 5. T. 10. Ref. 83.* In quibus diebus laici possunt etiã communicare.

7 Præter solemnitates prædictas non possunt laici Officijs diuinis assistere. benè tamen possunt à Sacerdotibus celebrantibus in ministros assumi, deficientibus Clericis. quia cum Sacerdotibus concessum sit principale, concedi etiam præsumitur accessorium. Ità Præpositus *in 3. p. qu. 4. dub. 3. nu. 31.* Qui addit, Episcopum & simplicem etiam Sacerdotem tempore interdicti in celebrando duos ministros adhibere posse, vt antea solebat. *P. 5. T. 10. Ref. 87.* In alijs verò diebus laici non possunt diuinis Officijs assisterę, Quamuis in necessitate in ministros assumi possint.

8 Quod si laicus Sacris assistat seclusa necessitate, & secluso etiam contemptu & scandalo, puto peccare tantùm venialiter, idque contra Coninch *disp. 17. dub. 3. nu. 68.* etiam in Sacrificio Missæ. Imò Auila *p. 5. disp. 5. dub. 2.* probabile putat, nullo modo peccare. quia non prohibetur laicus interesse, sed prohibentur Clerici illum admittere. Qui proinde si interdictum violent, secundum Tannerum ex suo genere mortaliter peccant. *P. 5. T. 10. Ref. 68.* At si assistant, venialiter peccant.

9 † Alter interdicti localis effectus est, quòd non licet Eucharistiã ministrare, nisi tempore mortis. Excipe etiam casus, in quibus licitum est assistere Sacro & diuinis Officijs, de quibus supra †. Extrema vnctio in loco interdicto conferri non potest. Non est tamen improbabile, conferri posse, quando in articulo mortis quis non posset Pœnitentiã, aut Eucharistiam recipere, v. g. quia non exhibuit signum, aut motum pœnitentiæ. Nam tunc extrema Vnctio videtur habere locum Sacramenti Pœnitentiæ, & potest facere de attrito contritum. Ità Trullench *in Bull. Cruc. lib. 1. §. 3. dub. 7. nu. 2. P. 5. T. 9. Ref. 83. & T. 10. Ref. 77.* † Sacramentum Pœnitentiæ semper ministrari potest tempore interdicti, quod iure antiquo non licebat †. IMPEDIT etiam interdictum locale ministrationẽ Eucharistiæ extra articulũ mortis, Extremæ vnctionis, quando infirmus confessus est, aut communicauit. Non tamen Pœnitentiæ,

10 Matrimonium licet tempore interdicti contrahere. Nam quamuis in *c. si sententia, de sent. excom. in 6.* generatim prohibeatur susceptio Sacramentorum, exceptis casibus in iure expressis, & matrimonium in iure non excipiatur; tamen illa prohibitio intelligitur de Sacramentis commissis administrationi Ecclesiæ; administratio verò matrimonij competit ipsis contrahentibus. Deinde in *c. appellamus, de ferijs* dicitur, matrimonium quocumque tempore contrahi posse, ex quo videtur sequi, quòd non prohibeatur tempore interdicti. Et tandem matrimonium, licet sit Sacramentum, est etiam contractus, ac proinde non videtur simpliciter prohibitum. Ità Villalobos *tom. 1. tr. 19. diff. 3. nu. 15.* contra Suarez *disp. 33. sec. 1. nu. 51. P. 3. T. 7. Ref. 267. & P. 5. T. 10. Ref. 81.* Aut matrimonij.

11 Sed quoad benedictionem nuptiarum est peculiaris difficultas; quia Sed quid de bene

dictionibus nuptiarum?

quia inter diuina officia computatur, imò habet adiunctam Missam, & preces solemnes, quæ interdicti tempore prohibentur. Sed Turrianus *lib. 6. disp. 49. dub. 4.* docet, illam celebrari posse in diebus, in quibus permittuntur diuina Officia publicè celebrari; vt in diebus Paschatis &c. Et Couarruuias *in c. Alma mater p. 2. §. 2. nu. 7.* contra Henriquez *lib. 13. cap. 45. nu. 3.* ait, fieri posse quotidie eo modo, quo diuina Officia singulis diebus celebrantur, scilicet ianuis clausis. Insurgit tamen Faber *vbi sup. cap. 2. nu. 30.* contra hanc sententiam; quia quando diuina Officia priuatim celebrantur, laici interuenire non possunt, ergo non possunt interesse sponsus & sponsa. *P. 5. T. 10. Res. 84.*

Celebrari etiam posse, ait Couarruuias, ianuis clausis, vt celebrari debent diuina Officia.

Sub mortali.

12 Sed an circumstantia ianuarum clausarum, vel alia, sit seruanda in celebrando Sacro &c. sub mortali? Affirmat Hurtado *de interd. diff. 10. nu. 32.* Sed, vt ait Turrianus *lib. 6. disp. 49. dub. 6.* posset quis dicere, quod secluso contemptu & scandalo, non sit materia grauis. *P. 5. T. 10. Res. 65.*

INTERDICTI PERSONALIS
Effectus.

INTERDICTVS personaliter non potest licitè Sacramenta conferre, Potest tamen validè.

13 † EFfectus interdicti personalis sunt ferè ijdem. Primus est, quòd interdictus non potest Sacramenta conferre licitè †. Potest tamen validè; nam interdictum non tollit potestatem Ordinis aut iurisdictionis, sed impedit vsum licitum illius. Vnde interdictus validè absolueret. Quod si dicas, excommunicatum denunciatum non absoluere validè, ergo neque interdictum: nego consequentiam. Nam interdictus æquiparatur excommunicato non tolerato in hoc, quòd vterque prohibetur Confessiones audire, & vterque peccat audiendo Confessionem; non tamen tollitur interdicto, sicut excommunicato iurisdictio, quia non reperitur in iure expressum de interdicto, sicut de excommunicatione. Ità Cornejo *in 3. p. tr. 5. §. 1. disp. 2. dub. 3. qu. 4.* contra Fabrum *cap. 1. nu 23. P. 5. T. 10. Res. 62.*

EPISCOPVS interdictus à celebrando potest cõferre Ordines, etiam sacros,

14 Episcopus interdictus à Sacro faciendo, potest conferre Ordines minores: quia non necessariò conferantur in Sacro. Imò etiam maiores, vt ait Præpositus *in 3. p. qu. 4. dub. 3. nu. 25.* contra Henriquez *lib. 13. cap. 43. nu. 1.* quia non est necesse, vt ordinans Sacrum faciat, sed conferre Ordines potest, alio celebrante. *P. 5. T. 10. Res. 86.*

& confirmare.

15 Potest etiam conferre Sacramentum Confirmationis secundùm Fabrum *cap. 2. nu. 17.* etiam si causam dederit. quia hoc Sacramentum æquiparatur Baptismo propter moræ periculum. Per accidens autem peccaret non præmittendo Confessionem, quia confirmaret in mortali, non autem, quia violaret interdictum. Sed an probabiliter, alij iudicent. *P 5. T. 10. Res. 63.*

Et si celebrat, potest non interdictus Missam audire.

Idque probabile, etiam si sit denunciatus.

16 Si Sacerdos interdictus toleratus celebrat, licitum est non interdicto Missam audire, vt dictum est de excommunicato propter Extrauag. *ad euitanda*. Si vero sit denunciatus, Faber *nu. 47.* negat. quia dum prohibetur relatiuum, prohibetur etiam correlatiuum: ac proinde dum quis priuatur celebratione diuinorum, intelligitur etiam priuari assistentia passiua aliorum. Deinde, quia hoc est cooperari Sacerdo-

tis peccato mortali. Sed Suarez *apud Fabrum l. c.* & Turrianus *lib.* 2. *disp* 49. *dub.* 2. affirmant. quia interdum personale militat solùm contra persona interdictam. Nulla enim prohibitio apparet in iure, nè alij cum interdicto communicent. Nec vlla est species cooperationis in peccato Sacerdotis, dum ille non inducitur, &c. Vtraque opinio est probabilis. *P.* 5. *T.* 10 *Res* 64.

17 † Secundus effectus interdicti personalis est. Non potest interdictus diuinis Officijs interesse †. Quod si accedat, debet expelli. Si verò expelli non potest, ait Faber *nu.* 113. cessandum esse à diuinis, ex supradicta ratione, quod correlatiua simul prohibentur; vnde sicut non licet interdicto Sacrum audire, ità nec Sacerdoti coram interdicto celebrare. Sed contrariam sententiam tenet Mercerus *in* 3. *p. qu.* 24. *dub.* 3. quia iura dum præcipiunt excludi interdictos, loquuntur de interdicto locali. Nec est aliqua moralis cooperatio cum ipso, cum inuitè relinquitur. *P.* 5. *T.* 10. *Res.* 64. *secund.*

ITEM interdictus personaliter non potest Sacro, & diuinis Officijs interesse.
Vnde ab illis expelli debet
Quid si non potest?

18 Interdicto ab ingressu Ecclesiæ secundùm Gordonum *tom.* 2. *lib.* 7. *qu.* 16. *cap.* 8. *nu.* 55. *&* 56. omnis ingressus in Ecclesiam est prohibitus. Secundum Suarez *disp.* 35. *sec.* 4. prohibetur solum ingressus formalis ad orandum &c. Sed ego teneo cum Nauarro *cap.* 27. *nu.* 170. quòd solùm prohibeatur ingressus tempore diuinorum Officiorum. in alio autem tempore ingredi ipsi liceat etiam ad orandum. quia Ecclesia fundata est propriè ad celebranda & audienda diuina officia, non autem ad priuatas orationes fundendas, nisi per accidens: lex autem pœnalis propriè & strictè interpretari debet. Imò puto probabiliter cum Auila *p.* 5. *disp.* 4. *dub.* 5. *concl.* 6. quòd etiam dum diuina Officia celebrantur, transire possit per Ecclesiam, & sic transitoriè orare. P. 5. *T.* 10. *Res.* 72.

INTERDICTVS ab ingressu Ecclesiæ intelligitur solum prohibitus ingredi tempore Officiorum:
Nam in alijs temporibus potest ingredi, & orare.

19 Probabile est, per interdictum ab ingressu Ecclesiæ non prohiberi vsum Sacramentorum, sed tantùm diuinorum Officiorum, & sepulturæ, vt docet Henriquez *lib.* 13. *cap.* 32. *nu.* 2. contra Gordonum *tom.* 2. *lib.* 7. *qu.* 16. *cap.* 8. *nu.* 56. Vnde quamuis talis non possit in Ecclesia diuinis Officijs interesse, potest nihilominus in ea sacramenta recipere. P. 5. *T.* 10. *Res.* 73. Probabile item est, interdictum ab ingressu Ecclesiæ posse diuina Officia audire & Missam celebrare in cœmeterio. quia nomen Ecclesiæ in lege pœnali strictè sumendum est. Ità Filliucius *to.* 1. *tr.* 18. *cap.* 5. *nu.* 103. contra Villalobos *tom.* 1. *tr.* 19. *diff.* 9. *num.* 5. P. 5. *T.* 10. *Res.* 74.

Et Sacramenta recipere.

Et Missam ac diuina Officia audire in Cœmeterio.

20 Si interdictus ab ingressu Ecclesiæ decedat in gratia, sepeliri potest in loco sacro absque vlla absolutione. Nam est absolutus à iure, quod ponit talem pœnam, nisi pœniteat. ergo si pœniteat, interdictum sublatum manet. Ità Cornejo *disp.* 2. *§.* 4. *qu.* 2. *P.* 5. *T.* 10. *Res.* 74. † Atque hic est tertius interdicti personalis effectus, priuare Ecclesiastica sepultura. De quo vide fusiùs *V. sepelire*. Addi potest quartus, nimirum, quòd interdictus sit incapax noui beneficij, sed an ità, vt collatio nulla sit ipso iure, vide *V. Beneficium*, *nu.* 23. †.

Potest etiam in loco sacro sepeliri, si decedat in gratia.
Secus non potest, nisi sit absolutus.

21 Clericus interdictus dicens diuinum Officium, si ad Orationes præmittat *Dominus vobiscum*, secundum Suarez *apud Turrianum vbi infrà* peccat mortaliter. Sicut si benedicat aquam cum aspersione salis, vel Episcopus benedictionem det cum solemnitate. quia hi actus licèt quantitate parui, sunt tamen graues in qualitate, vt potè adnexi Or-

CLERICVM interdictum dicentem in Officio priuato Dominus Vobiscum, & benedicentem aquam

lustralem, probabile est peccare, solum venialiter.

xi Ordini sacro. Sed probabilis est sententia Turriani *de cens. lib. 6. disp. 49 dub. 5.* quod hæc omnia sint peccata solùm venialia ex paruitate materiæ. P. 5. *T.* 5. *Res.* 59

INTERDICTI ABLATIO.

INTERDICTVM quo pacto tollatur?

23 INterdictum latum ab homine tollitur à solo illo, qui tulit, vel eiùs superiore, successore, aut delegato. latum verò à iure, si sit in pœnam commissi peccati, tollitur lapso tempore, pro quo latum est. Si sit ob contumaciam & reseruatum, tollitur per eum, qui reseruauerit, nisi quod Episcopus secundum Tridentinum absoluere potest à reseruatis Pontifici, quando casus est occultus. Si reseruatum non sit, & locale sit, potest tolli ab Episcopo loci, vel habente iurisdictionem Episcopalem, vt etiam si sit personale generale. Personale verò speciale à quocumque Confessario absolui potest, modo detur cautio sufficiens. Ità Mercerus *in 3. p. qu. 24. dub.* 8. Cuius vltimi ratio est; quia interdictum personale speciale priuat perceptione Sacramentorum non minùs, quam excommunicatio; ergo sicut excommunicatio non reseruata absolui potest à quocunque Confessario, ità & interdictum. Sed quod ait Mercerus de Episcopo, contradicitur à Couarruu. *in c. Alma p.* 1. §. 11. *nu. 6. v.* 2. docente, quòd interdictum latum à Pontifice vel alijs sibi non subditis, non possit ab Episcopo tolli, vel ad tempus suspendi. Sed in hoc vide Barbosam *collect. tom. 1. lib. 2. tit. 28. cap. 55. nu.* 2. P. 5. *T.* 10. *Res. 69. & 71.*

INVIDIA.

INVIDIA quid? Quale peccatum?

1 † INuidia describitur à D. Thoma, tristitia de alieno bono in quantum propriæ excellentiæ est diminutiuum †. Ex sua natura & per se est peccatum mortale. Ità Valentia *tom. 3. disp. 3. qu. 13 punct.* 2. & alij. Sed Lorca *in 2. 2. qu. 36. add. ad ar.* 3. putat, tunc inuidiam esse mortale, quando quis ità vehementer tristatur de alieno bono, vt moueatur ad illum iniustè molestandum; secus, si secus. Nam dolere de bono proximi vt diminutiuum est proprij, non est dolere de illo vt est bonum proximi, sed ratione illius effectus, quem reuera causat, cum tollat singularem honorem inuidentis; vnde non videtur adeo inordinatum, vt sit mortale. Confirmatur, quia si quis doleat de alieno bono, eo quia dat alteri occasionem ipsum vexandi, non peccat, quia dolet præcipuè de suo incommodo. Sed non est recedendum à prima sententia. *P.* 3. *T. 6. Res.* 86. Cum hoc tamen, vt permittamus esse posse peccatum veniale ex leuitate materiæ, vt si quis doleat de aliqua re leui proximi, in qua illo minor esset; quam si ab illo auferret, non esset illi magnum detrimentum. Ità Duuallius *in 2. 2. de Char. qu. 12. circa finem. P. 5. T. 5. Res.* 67.

Et an admittat leuitatem materiæ?

IRRE-

In genere.

1 † IRregularitas est canonica inhabilitas Ordines suscipiendi, aut susceptos exercendi ex solo iure proueniens †. Et quidem Suarez *tom. 5. disp. 40. sec. 1. nu. 11.* & alij communiter dicunt, irregularem esse inhabilem etiam ad primam tonsuram. Contra quod adest maximum argumentum, posita communi sententia Theologorum cum D. Thoma *3. p. qu. 40. ar. 2.* & nouissimè Hurtado *tr. de Ord. diff. 2.* quod tonsura non sit Ordo, sed deputatio ad Ordines: Nam in odiosis non debet fieri extensio; sed Canones dicunt, irregularem esse incapacem Ordinum, ergo non erit incapax tonsuræ. Sed non est recedendum à prima sententia, quæ est communis. *P. 4. T. 2. Res.* 88. † Diuiditur immediatè irregularitas in eam, quæ oritur ex defectu, & eam, quæ oritur ex delicto. Quæ vtraque in varias species subdiuiditur. Nos prius, quæ omnibus irregularitatibus sunt communia, hîc ponimus, mox de irregularitate ex defectu, tertio de irregularitate ex delicto agemus. Quoniam vero homicidium & mutilatio inducunt tam irregularitatem defectus, quam delicti, agemus de ea seorsim †.

IRREGVLARITATIS definitio,

Species.

Et ordo dicendorum.

2 Vnum hîc nota, nimirum Sancium *in select. disp. 26. nu.* 18. docere, quod pueri ante pubertatem non contrahunt irregularitatem; quia odia sunt restringenda. Et citat Auilam & Henriquez. Qui tamen id non dicunt, & Gauantus *v. Irregul. nu.* 91. contrarium docet. *P. 4. T. 2. Res. 67.* † Quamuis ipse auctor in *P. 3. T. 6. Res. 88. §. Ex quibus* inclinauerit cum Sancio, & bona fide citauerit eosdem DD †. Putauit etiam Maiolus *lib. 1. de irreg. cap. 1. nu. 7.* irregularitates latas in iuribus generalibus non contrahi ab Episcopis. Sed absque fundamento. Nam cap. *quia periculosum 4. de sent. excomm.* liberat solùm Episcopos ab incursione suspensionis & interdicti in iure generali latarum, ab incursione vero irregularitatis & excommunicationis nec in cap. cit. nec in alio canone excipiuntur. Vnde non est recedendum à contraria sententia Turriani *de cens. lib. 8. disp 59. dub. 1. P. 4. T. 2* Res. 53.

An incurratur à pueris?

Et Episcopis?

3 Commune ergò in primis est omni irregularitati, non incurri, nisi in casibus expressis in iure, ex cap. *is qui, de sent. excom. in 6.* vnde non valet in hac materia argumentum à simili, nec à fortiori. Caput autem *ad audientiam* & cap. *significasti* loquuntur de dubio facti, non de dubio iuris. Ità Bariola *v. Irreg. §. 10. P. 4. T. 2. Res.* 80. Ob prædictam rationem nec est irregularis, qui ad triremes condemnatus fuit; quia in nullo iure habetur, quod damnatus ad triremes contrahat infamiam, & sic irregularitatem, vt docet Borellus *cons. 52. P. 4. T. 2. Res.* 83.

IRREGVLARITAS non contrahitur, nisi exprimatur in iure. Vnde, non contrahitur ex pœna triremium.

4 In actibus, per quos irregularitas incurritur, datur paruitas materiæ. Ità Henriquez *lib. 14. cap. 12. nu. 7.* qui dat exemplum de Clerico dicente reo, vt ascendat alterum gradum schalæ. Sed hunc ipse excuso, quia non cooperatur vt minister iustitiæ. Vide infra *nu. 109. Add. ad Res. 46. T. 5. P. 5.*

Et admittit paruitatem materiæ.

5 Ad incurrendam irregularitatem ex defectu non requiritur scientia iuris. & sic hominem occidens, etiam si nesciat homicidio impositam esse irregularitatem, illam incurrit: quia homicidium præter delictum includit defectum lenitatis, Ità Mercerus *in 3. p. qu. 66. ar. 9.*

AB irregularitate ex defectu nõ excusat ignorantia iuris,

Quæ tamen excusat ab irregularitate ex delicto. Etiamsi sit vincibilis.

nu. 6. Ad contrahendam verò irregularitatem ex solo delicto, requiritur non solùm scientia, quòd actus delicti sit prohibitus, sed etiam quòd sit prohibitus sub pœna irregularitatis. Quod etiam verum est de censuris Ecclesiasticis. Igitur ignoratia iuris excusat à pœnis Ecclesiasticis, etiam si sit vincibilis, dummodo non sit crassa, & mortalis. Atque ità aliquem occidens cum culpa solùm veniali, non incurrit irregularitatem ex delicto. Ità Merolla *tom. 1. disp. 1. dub. 3. nu. 83.* contra Hurtado *de irreg. disp. 1. diff. 8. nu. 28. P. 3. T. 5. Ref. 67. & P. 4. T. 2. Ref. 85. & 36.*

IN dubio facti circa homicidium iniustum homicida habendus est pro irregulari. Secus in quocumque alio dubio, siue facti, siue iuris.

6 An in dubio quis censendus sit irregularis? Respondeo, in alijs casibus præter homicidium negatiuè, siue dubium sit iuris, siue facti. Itaque dubitans, an sit legitimus, censeri debet legitimus in vtroque foro. Ità Henriquez *lib. 14. cap. 3. nu. 4.* In dubio homicidij affirmatiuè respondeo cum DD. communiter ex cap. *ad audientiam. de homicidio* in quo ità determinatur. Illud tamen non debet extendi ad mutilationē, nec ad homicidium iustum, quia loquitur tantùm de dubio homicidij prohibiti, & odia sunt restringenda. Ità Sanchez *in sum. tom. 1. lib. 1. cap. 10. nu. 49.* Imò Henriquez *vbi sup.* loqui solùm putat, quando homicidium verisimiliùs est esse patratum. *P. 3. T. 5. Ref. 72. & P. 4. T. 3. Ref. 5.*

OMNIS irregularitas secundum Honorium tollitur per Baptismū, præter bigamiā.

7 Docet Honorius *comp. Iur. can. lib. 5. tit. 39. nu. 111.* omnem irregularitatem per Baptismum tolli, præter eam, quæ contrahitur ex defectu Sacramenti, vt bigamia. Et Villalobos *tom. 1. tr. 21. diff. 7. nu. 2.* aduersùs Vgolinum *de irreg. cap. 56. §. 7. nu. 4.* communem & probabiliorem vocat opinionem, quòd per Baptismum tollatur irregularitas homicidij. *P. 4. T. 2. Ref. 51.* Irregularitas ex defectu natalium tollitur per professionem solemnem, vt dicemus *V. Professio*. Tollitur tamen irregularitas omnis per dispensationem, de qua infra.

IRREGVLARITAS
Ex defectu.

IRREGVLARITATEM bigamię non incurrit laicus contrahens bis inualidè, Vel contrahens secundo fictè, aut cum vidua, Non, ducens fœminam à se defloratam. Incurrit tamen professus contrahens cum virgine. Quid de Clerico sæculari in Sacris constituto?

8 INter irregularitates ex defectu enumeratur irregularitas bigamiæ, quæ non incurritur à laico contrahente bis inualidè. Neque à contrahente secundum matrimonium fictè, aut cum vidua. Neque à secundum matrimonium inualidè contrahente ob alium defectum. Nam ex nullo iure clarè deducitur, in his casibus contrahi irregularitatem. Ità Coninch *disp. 18. dub. 11. nu. 101.* Ducens fœminam à seipso defloratam, non incurrit irregularitatem; quia in hoc casu neuter diuidit carnem suam verè, aut interpretatiuè. Ità Turrianus *de cens. lib. 9. disp. 70. dub. 2.* contra multos. *P. 4. T. 2. Ref. 38.*

9 Religiosus professus contrahens matrimonium, etiam cum virgine, incurrit irregularitatem bigamiæ similitudinariæ ex cap. *quotquot 27. qu. 1.* Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp. 10. dub. 2. qu. 5.* & alij idem dicunt de Clerico sæculari in Sacris constituto. & probant ex cap. 1. *qui Clerici. vel vouentes* & ex cap. 2. *eodem tit.* Sed contra sentit Hurtado *de irreg. disp. 2. diff. 13. nu. 47.* Nam in cap. *nuper* sæcularibus in Sacris imponitur irregularitas, quando post matrimonium validum ante susceptos Ordines contractum contrahunt aliud. & in cap. *vlt. de bigamis*, quando post ordi-

ordinationem contrahunt cum vidua. quæ irregularitates superflué illis imponerentur, si ad hanc irregularitatem sufficeret contrahere cum virgine. Ad allatos Canones in contrarium respondet Turrianus *dub.* 3. ibi non apparere, quod Sacris initiati contraxerint cum virgine. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 39.

10 Maritus cognoscens vxorem vi ab altero cognitam, secundùm Sanchez *de matr. tom.* 2. *lib.* 7. *disp.* 84. *nu.* 15. incurrit irregularitatem bigamiæ. quia illa vis excusat quidem vxorem à culpa; at non relinquit matrimonium aptum ad significandam coniunctionem Christi cum Ecclesia. Sed Præpositus *in* 3. *p. qu.* 5. *dub.* 7. *nu.* 135. putat probabile, non incurrere. quia Canones requirunt, vt vxor commiserit adulterium, quod non committit, dum vi ab alio cognoscitur: nam leges in odiosis sunt restringendæ. Dices: ducens vxorem corruptam, etiam vi, est irregularis. ergo. Respondeo, de hoc esse expressam iuris decisionem, quæ non est in nostro casu. Ad argumentum Sanchez, respondetur, ob defectum illius significationis hanc irregularitatem non fore incurrendam, nisi esset iure imposita: in nostro autem casu non sufficienter constare, quòd sit apposita in iure. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 40. — Non incurrit maritus cognoscens vxorem vi adulterantem.

11 Cognoscens vxorē post adulterium, etiam occultum, incurrit irregularitatem bigamiæ, ex cap. *si cuius* & cap. *si laici, dist.* 34. Ita Sanchez *de matr. tom.* 2 *lib.* 7. *disp.* 84. *nu.* 5. contra Præpositum *dub* 7. *nu.* 133. Quod vero in d. cap. *si cuius* dicitur, *si cuius vxorem adulterium commisisse cùm esset Laicus, euidenter fuerit comprobatum*, refertur ad forum externum, non ad forum conscientiæ. Imo incurrit, etiam si cognoscat inscius adulterij; quia irregularitas ex defectu incurritur etiam ignoranter, vt diximus *nu.* 5 Et Auila *de cens. p.* 7. *disp.* 8. *dub.* 1. addit cum D. Thoma, id verum esse, etiam si maritus censuris compulsus adulteram vxorem cognouerit. Igitur talis, cognoscens vxoris delictū, soluto matrimonio debet ab Ordinibus abstinere. Ità etiam Cornejo *dub.* 2. *qu.* 4. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 41. — Incurrit verò, si cognoscat post adulterium formale, etiam occultum, — Etiā si id nesciat.

12 Ad incurrendam irregularitatem bigamiæ requiritur in copula emissio seminis viris intra fœmineum vas. Ità contra Auilam *vbi supra* Sanchez *de matr. tom.* 2. *lib.* 2. *disp.* 83. *nu.*6. apud quem huius sententiæ rationes inuenies. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 42. Semen mulieris non requiri, tenet Turrianus *de cens. lib.* 7. *disp.* 70. *dub.* 1. quia non est ad generationem necessarium, ex D. Thoma *in* 3 *p qu.* 31. *ar.* 5. *ad* 5. Sed est æquè probabilis contraria sententia Præpositi *in eundem locum qu.* 5. *dub.* 9. *nu.* 81. quia semen mulieris ex medicorum sententia ad generationem est necessarium. P. 4. *T.* 2 *Res.* 43. — Si tamen reuera semen intra vas naturale emissū, sit. Et ipsa etiā vxor seminet.

13 † Ex defectu natalium contrahitur irregularitas, quoties quis non oritur ex legitimo matrimonio, sed ex fornicatione, stupro, sacrilegio, vel alio illegitimo concubitu †. Expositi verò habendi sunt pro legitimis, ac proinde non sunt irregulares. Ità decreuit Gregorius XIV. in gratiam Confraternitatis pro expositis apud Cornejo *in* 3. *p. tr.* 5. *disp.* 15. *dub* 1. *nu.* 4. & Turrianum *de cens. lib.* 9. *disp.* 71. *dub.* 1. qui contra Hurtadum *de irreg. disp.* 2. *diff.* 14. *nu.* 57. & alios nostram sententiam tenent. Ratio verò est, quia tales in nullo iure illegitimi decernuntur, & interdum parentes filios legitimos ob paupertatem exponunt. P. 2. *T.* 15. *Res.* 22. *P.* 3. *nou. Add. Res.* 6. & *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 58. — IRREGVLARITATEM ex defectu natalium contrahit nascens ex fornicatione, Stupro, Adulterio, Sacrilegio, Nec Expositi verò nō sunt irregulares.

14 Non tenetur filius credere matri coniugatæ, etiam in fine vitæ & — Nec tenetur filius credere regulari.

ter patri testanti, se esse illegitimum.

cum iuramento dicenti, se esse illegitimum, nisi circumstantiæ valdè vrgeant, & rationes conuincant, vt si etiam pater id asserat. Ita Bonacina *de cens. disp. 7. qu. 2. punct.* 3. *nu.* 5. & DD. communiter. P. 4. *T.* 2. *Res.* 59 §. *Notandum*.

Illegitimus item non est, qui nascitur ex parentibus legitimè cõiugatis, quamuis conceptus sit, dũ habebant impedimentum dirimẽs. Nec etiam, qui natus est ex matrimonio cum impedimento dirimente, sed bona fide contracto. Illegitimus per matrimoniũ subsequens parentũ legitimatur. An etiam ad exercitium susceptorum Ordinum sine dispensatione? Affirmat Reginaldus.

15 Non est illegitimus, qui nascitur parentibus legitimè in matrimonium copulatis, etiam si tempore conceptionis impedimentum dirimens matrimonium detinebat. Ità Sanchez *de matr. lib.* 8. *disp.* 7. *nu.* 19. contra Præpositum *de cens. lib.* 6. *cap.* 10. *nu.* 19. nam talis legitimus nascitur post contractum legitimè matrimonium. *Ibid.* §. *Nota secundò*.

16 Item legitimi censentur filij nati ex matrimonio inualido propter aliquod impedimentum occultum, sed bona fide saltem vnius contracto & in facie Ecclesiæ. Secus, si clam, vel si vterque parens impedimẽtum sciuisset. Ità Bonacina *de cens. disp.* 7. *qu.* 2. *punct.* 3. *nu.* 3. & alij Quamuis Suarez *apud ipsum ibid.* requirat bonam fidem in vtroque parente. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 59. §. *Nota quartò*.

17 Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 30, *tr.* 2. *cap.* 7. *nu.* 72. probabile existimat, illegitimum sine dispensatione promotum, si postea parentes matrimonium ineant, posse susceptos Ordines exercere, & alijs initiari: quia per susceptionem illam Ordinum non incurrit nouam irregularitatem, sed tantùm suspesionem ab illorum exercitio, quæ tollitur sublata irregularitate per matrimonium parentum, sicut tollitur suspensio orta ex promotione ante ætatem, adueniente ætate. *Ibid.* §. *Nota tertiò*.

ÆTHIOPES probabile est non esse irregulares, ex defectu corporis, etiam inter nos. Non est irregularis carẽs auribus, sed crinibus defectum operiens, Non surdaster, Balbus, Blæsus,

18 Æthiopes secundùm Maiolum *de irreg. lib.* 1. *cap.* 21. & Gauantum *v. irreg. nu.* 18 non sunt irregulares, etiam inter nos. Quæ sententia satis probabilis videtur. P. 4. *T.* 2. *Res.* 84.

19 Non est irregularis, qui non habet aures, habet tamen crines, quibus defectum tegat, aut quid simile, vt non appareat: nam sic cessat deformitas. Ità Coninch *disp.* 18. *dub.* 13. *nu.* 108. contra Viualdum *tr. de irreg. tit. de aur. defectu*, *nu.* 4. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 73. §. *Et tandem*. Nec irregularis est surdaster, aut qui difficulter audit. Secus si est omnino surdus. Ità Maiolus *de irreg. lib.* 1. *cap.* 25. *nu* 1. Ità etiam, est irregularis, qui est mutus & non potest se explicare: non tamen blesus aut balbus, qui in loquendo notabilem difficultatem non haberet. Ità Sayrus *lib.* 6. *cap.* 8. *nu.* 17. & 21. Cœcus item, si caret aliquo oculo, est irregularis ex cap. *si Euangelica* 50. *dist.* minimè, si habet vtrumque oculum integrum, quamuis careat visu dextri, vel etiam sinistri, dummodo benè videat dextro, ità vt sine notabili conuersione possit Canonem legere, ad quod etiam Missalis aptatio iuuare potest. Ità Auila *de cens p.* 7. *disp.* 3. *dub.* 1. P. 5. *T.* 6. *Res.* 22. Denique, qui haberet sex digitos in manu coniunctos, dummodo non haberet impedimentum in vsu manus, & Episcopi iudicio non esset admodum deformis, non esset irregularis. Ita Henriquez *lib.* 14. *cap.* 8. *nu.* 3. *P.* 3. T. 6. *Res.* 61.

Carens visu dextri oculi, Vel etiam sinistri cum certis circũstantijs, Aut habens in vna manu sex digitos coniũctos,

AD quem spectet irregularitatis cognitio?

20 An Clericus sæcularis ex aliquo defectu corporis contrahat irregularitatem, ad Episcopum spectat iudicare. Quoad Regulares probabilis est sententia Auilæ *de cens. p.* 7. *disp.* 3. *dub.* 2. & aliorum contra Barbosam *de pot. Episc. p.* 2. *alleg.* 42. *nu. vlt.* quod spectet ad suum Prælatum: quia hoc magis spectat ad iurisdictionem, quam ad Ordinem Episcopi, iurisdictionem autem Episcopi quoad Regulares habent eorum Prælati. Aduertit tamen Suarez *de cens. disp.* 51. *sec.* 3. *nu.* 16. posse Episcopum respuere iudicium Superioris circa defectum corporis sui

sub-

subditi, quod non inducat irregularitatem. *P.* 4. T. 2. *Ref.* 73.

21 Irregularitas oritur etiam ex defectu scientiæ ex can. *illitteratos, dist.* 36. & alijs. Quænam scientia ad singulos Ordines requiratur, tradit Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 4. 13. 14. Minor autem requiritur in Regularibus, quam in sæcularibus, quia illi ad animarum curam non ordinantur. vnde in cap. *nullus de tempor. ordin: in 6.* illitteratus prohibetur tonsurari, nisi intret Religionem. Et ideo Peyrinus *tr.* 2. *de relig. Prel. qu.* 3. *cap.* 7. *nu.* 20. multos alios citans, docet, licere Episcopis ordinare etiam Sacerdotem Regularem, qui benè legit & cantat, quamuis sit minus litteratus. *P.*4. T. 2. *Ref.* 74.

ORITVR etiam irregularitas ex defectu scientiæ Quæ tamen minor requiritur in Religiosis, quàm in Clericis.

22 Curiales & qui publicis functionibus occupantur, sunt irregulares ex cap. 1. 2. & 3. *dist.* 15. irregularitate, vt aliqui dicunt, ex defectu liberationis. Nomine Curialium videntur etiam comprehendi Consiliarij Principum, vt Regentes, Præsides, Magistri Rationales &c. quia ibi dicitur: *Curiales quicunque Curiæ sæculari obligati sunt in ministerio alicuius publici officij, siue in perpetuum, siue ad tempus, siue ex iuramento, siue ex pacto, aut stipendio.* Sed vt notat Mercerus *in* 3. *p. qu* 24. *dub.* 13. & alij, Consiliarij excipiuntur ab hac generalitate, siue ex expressa concessione Pontificis, siue ex præscripta consuetudine. Officiales etiam Episcoporum & Administratores rerum Ecclesiasticarum, imò & rerum piarum, non sunt irregulares, secundum Hurtadum *de irreg. disp.* 2. *diff.* 18. *nu.* 60. quod deducitur ex *can. vlt. dist.* 86. & ex *can.* 1. *dist.* 88. P. 4. T. 2. *Ref.* 98.

SVNT irregulares Curiales, & publicis functionibus occupati;

Non tamen Consiliarij Principũ,

Aut Officiales Episcoporum, Et administratores rerũ piarum.

23 Obligatus ad ratiocinia non potest ordinari ante redditam rationem, etiam post desertum Officium. Ità Cornejo *in* 3. *p. disp.* 14. *dub.* 2. *nu.* 3. contra Toletum *lib.* 1. *cap.* 60. Potest tamen post redditam rationem, etiam ante solutionem debiti pecuniarij relicti ex officio vel administratione; quia solutio à nullo canone requiritur. Ità citati DD Ordinari etiam potest, si habet fideiussorem, qui ratiocinij causam sibi assumat. Ità Cornejo *vbi supr. Ibid. à* §. *Notandum.*

Obligatus ad ratiocinia non potest ordinari, nisi post redditam rationem, Vel destinatum fideiussorem, qui in se causam transferat.

IRREGVLARITAS
Ex delicto.

24 IRregularitas ex delicto non incurritur, nisi adsit culpa mortalis quia nullum ius imponit illam ob solam culpam venialem. Nec ponere debet. Imò ex Suarez *tom* 5. *disp.* 40. *sec.* 3. *nu.* 17. nec Papa potest: nam pœna debet esse proportionata delicto: & irregularitas est pœna grauissima. Hanc sententiam tenet Vasquez *in* 1. 2. *disp.* 158. *cap.* 1. & alij multi, quam proinde Megala *tom.* 2. *ref.* 159. *nu.* 4. improbabiliter improbabilem vocat. Ad cap. *continebatur, de homicidio* respondet Suarez *disp.* 45. *sec.* 6. *n.* 3. P. 2. T. 16. *Ref.* 18. & P. 2. T. 4. *Ref.* 41.

IRREGVLARITAS ex delicto non contrahitur absque culpa mortali.

25 Sunt autem multa delicta irregularitatem inducentia. In primis hæresis, etiam occulta. cap. *ad abolendam*, cap. *saluberrimum*, 1. *qu.* 3. Turrianus *lib.* 9. *disp* 62. *dub.* 1. & alij. Sed Cornejo *dub. vn. qu.* 4. alijque de hæresi occulta id negant; dicuntque, citata iura loqui de heretico publico: quam sententiam probabilem esse dicit Reginaldus *tom.* 2. *lib.* 30. *tr.* 2. *cap.* 5. *nu.* 193. P. 2. T. 15. *Ref.* 24. & P. 4. T. 2. *Ref.* 46.

Contrahitur autem per hæresim, etiam occultam.

† Et

† Et hanc sententiã amplexus fuerat Auctor *in* P.1.T.11.R*ef*.114 †. Aduerte etiam, probabile esse, quòd Clericus hæreticus post pœnitentiã & abiurationem possit susceptos Ordines exercere. Ita Sayrus *de cens. lib.* 7. *cap.* 12 *nu.* 16. contra Bonacinam *de cens. disp.* 7. *qu.* 3. *punct.* 7. *nu.* 6. P. 4. T. 4. R*ef*.38. † At *in* T. 2.R*ef*. 48. §. *Notandum* absolutè docuerat sententiam Bonacinæ †.

Propter fautoriã hæreticorum.

26 Suspecti de hæresi, quando suspicio oritur ex eo, quòd fauent hæreticis, vel illos defendunt, vel recipiunt, sunt irregulares. Ità Sanctarellus *tr. de her. cap.* 25. *dub.* 1. *nu.* 4. & alij ex cap. 2. §. *hæretici, de heret. in* 6. Hanc opinionem Coninch *disp.* 18. *dub.* 7. *nu.* 51. *concl.* 2. limitat ad fautores formales, qui scilicet hæreticum fouent præcipuè ob hæresim. Sed Cornejo *in* 3.*p.tr.*5 *dub* 7.*nu.*44. liberat ab irregularitate hæreticorum fautores. († & ipse auctor circa hoc *in* R*ef*. 44. suspensus manserat †.) Si verò suspicio oritur ex alio crimine, tunc suspecti nõ erunt irregulares propter suspicionem, sed solùm propter infamiam, quæ si auferatur, & suspicio purgetur, irregularitas tollitur. Ità etiam Sanctarellus *vbi supra*, & alij contra Pesantium *add. ad* 3. *p. qu.* 20. *disp.* 5. & alios. *P.* 4. T. 2. R*ef*.48. Neque obstat, quòd quis de hæresi suspectus cogatur abiurare de vehementi. quia in iure irregularitas imponitur tantùm hæreticis, non suspectis de hæresi. Ità Sa *v. hæresis nu.* 5. *Ibid.* R*ef*.47.*&* T.8. R*ef* 64. §. *Notandum &* 85.§. item *Notandum*, & olim P. 2. T. 15. R*ef*. 24. in fine.

Apostasiam fictã etiam occultam.

27 Apostata fictè negans fidem spontè, aut timore ductus, incurrit irregularitatem ex cap. *presbyteros, dist.*50. Ità Sanchez *in sum. tom.* 1 *lib.* 2. *cap.* 25. *nu.* 6. Sed contrarium probabile teneo cum Filliucio *tom.* 1. *tr.* 20. *cap.* 9. *nu.* 230. si crimen occultum sit. quia talis irregularitas, cum non sit apostatis peculiariter inflicta in aliquo canone, incurritur propter solam infamiam, quæ cessat in apostasia occulta. P. 4. T. 2. R*ef*. 49.

Incurrit etiam filius hæretici, qui post illum natum in hæresim incidit,
Et hoc ratione infamiæ.
Quæ cum non incurratur in partibus hæreticorum, ibi talis non fit irregularis.
Sicut non sunt irregulares filij Saracenorum, Paganorum, & Iudæorum ab infantia baptizati.

28 Filius natus ex patre Catholico, qui postea in hæresim incidit, & bracchio sæculari traditus est etiam pœnitens, in nostris partibus incurrit irregularitatem ex infamia, in locis autem hæresi infectis non incurrit. An verò incurrat irregularitatem latam contra filios hæreticorum in cap. *statutum*, affirmat Auila *p.* 7. *disp.* 4. *dub.* 7. negat Hurtado *de irreg. disp.* 2. *diff.* 3. *nu.* 8. Vterque probabiliter. P.4. T. 2. R*ef*. 45. Et certum est, non incurrere filios Saracenorum, Paganorum, Iudæorum &c. ab infantia baptizatos; quia non sunt filij hæreticorum. Ità Bonacina *de cens. disp.* 7 *qu.* 3. *punct.* 7. *nu.* 11. Si verò sint Neophiti, hoc est in adulta ætate conuersi & baptizati, sunt irregulares. Ita DD. communiter. Sed quantò durat hæc irregularitas? Iura non præscribunt aliquod certum tempus. Et placet Filliucius *tom.* 1. *tr.* 20. *cap.* 9. *nu.* 240. id Episcopi arbitrio remittens. Nota tamen quod post decem annos à Baptismo Neophitus non est amplius irregularis. Ità Hurtado *de irreg. disp.* 2. *diff.* 19. *nu.* 61. P. 4. T. 2. R*ef*. 50.

INCVRRITVR etiam irregularitas ex mala Ordinum susceptione,
Non quidem si Latinus ordinetur

29 † Aliud delictum per quod irregularitas incurritur, est mala Ordinum susceptio †. Quam irregularitatem putat Maiolus *de irreg. lib.* 4. *cap.* 32. incurri à Latino, si ordinetur à Greco, & à Græco si ordinetur à Latino, ex cap. *cum secundum*, & ex cap. *ex parte, de temp. ord.* Sed in cap. *cum secundum* prohibetur quidem hoc, at pœna irregularitatis non imponitur. in capitulo verò *ex parte* non est sermo de

hac

hac re. Ideo contrarium tenendum est cum Turriano *de cens. lib. 9. disp. 61. dub. 3.* Neque incurritur irregularitas à suscipiente Ordines ab Episcopo schismatico. Ità Præpositus *in 3. p. qu. 5. dub. 5. nu. 28.* qui interpretatur contrariam Instructionem Clem. VIII. super Ritibus Grecorum *ann. 1595.* P. 4. *T.* 2. *Res.* 54. Item non incurrit irregularitatem accipiens Ordines ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui quoad locum & dignitatem. Neque, qui ordinatur ab alieno Episcopo absque dimissoria. Neque, qui nō seruatis interstitijs. Neque, qui per saltū. Neque, qui extrà tempora sine dispensatione. Item neque, qui existens in irregularitate, absque ipsius dispensatione. Nam in his casibus sola suspēsio incurritur, de qua vide V. *Ordinis subiectum, à nu.* 8. Ità Filliucius *tom.* 1. *tr.* 20. *cap.* 7. *nu.* 190. P. 4 *T.* 2. *Res.* 55. Item non incurrit irregularitatem ligatus maiori excommunicatione sacros Ordines recipiendo, siue scienter, siue cum quacumque ignoratia. Idem dic de suspenso & interdicto, ac etiam de suscipiente Ordines ante Confirmationem. *Ibid. & P.* 1. *T.* 11. *Res.* 115. Denique in nullo casu incurrit quis irregularitatem in mala Ordinum susceptione præter duos sequētes. quia nulla exprimitur in iure. Ità Hurtado *de cens. disp.* 2. *diff.* 1. *nu.* 3. *Res.* 55. *cit.* §. *Nota etiam secundò.*

ab Episcopo Græco, vel è contra, Nec si quis ordinetur à schismatico,

Vel ab eo, qui renuntiauit Episcopatui quoad dignitatem.

Nec si quis ordinatur ante ætaté legitimam,

Aut absque dimissoria,

Non seruatis interstitijs,

Per saltum,

Extra tempora,

Cum irregularitate,

Vel aliqua censura,

Vel in quocūque alio casu.

Sed solum, si ordinatur furtiuè,

30 Incurrit autem primò, qui ordinatur furtiuè, hoc est, qui non examinatus, vel non admissus, suscipit Ordines, vel alium loco sui facit examinare, & ipse loco illius suscipit Ordines cap. 1. *de eo, qui furtiuè ordinatur.* Sed in hoc etiam casu Bonacina *de cens. disp.* 7. *qu.* 3. *punct.* 4. *nu.* 6. licèt cum formidine, docet, incurri irregularitatem solùm in acceptione Diaconatus; in aliorum verò susceptione furtiua incurri solùm suspensionem. Secundus casus est, si quis durante Matrimonio, etiam non consummato, præsumit Sacros Ordines suscipere. *Ibid.*

Vel si durante matrimonio etiam non consummato, sacros Ordines suscipit.

31 † Incurritur etiam irregularitas ex malo Ordinum exercitio †. Et ideo præsumens solemniter baptizare absque Ordine requisito, & sine Sacerdotali Ordine Missam celebrare, fit irregularis. ex cap. 1. & 2. *de Cler. non ordin. minist.* Item, si simplex Sacerdos Confirmationis, vel Ordinis Sacramentum conferre præsumat, vel alia Sacramenta sine Ordine requisito ministret, irregularitatem incurrit *cap.* 1. *cit.* Ità DD. communiter. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 56. Sed hanc irregularitatem non incurrit laicus supradictos actus exercens; quia titulus loquitur solùm de Clericis, & lex pœnalis non debet extendi. Ità Henriquez *lib.* 2. *cap.* 29. §. 1. contra Nauarrum & alios. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 77. † (Quamuis in *Res.* 55. *cit.* §. *Notandum* supradictum cap. 1. etiam ad laicos extenderit †.) Imò aliqui probabile putant, Clericos non contrahere irregularitatem in exercitio aliorum Sacramentorum sine Ordine requisito, præter Baptismum, & Sacrificium Missæ. Nam quamuis in cap. 1. *de Cler. non ord. minist.* dicatur, *Si quis baptizauerit, aut aliquod diuinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abijciatur ab Ecclesia, & nunquam ordinetur;* tamen non satis constat, hìc sub nomine diuini officij contineri administrationem Sacramentorum, cum sæpe in iure distinguātur, vt est videre in cap. *Episcoporum de priuilegijs in 6.* in Tridentino *sess.* 21. *cap.* 4. & alibi. Confirmatur; quia in cit. capit. Baptismus contradistinguitur à diuino Officio. Hanc sententiam tenet Syluester *v. Confessor* 1. Sed non est recedendum à communi supra allata. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 56. & 91.

EX malo item Ordinum exercitio fit irregularis qui solemniter baptizat absque Ordine requisito,

Aut sine Sacerdotio celebrat,

Item Sacerdos confirmans, ordinans,

Ministrans alia Sacramenta sine debito Ordine.

Non tamen laicus.

Imò secundū Syluestrum irregularitas incurritur solùm in Baptismo solemni, & Sacrificio absque debito Ordine, nō autem in alijs Sacramentis.

32 Ordinatus bona fide ante legitimam ætatem, & adueniente mala fide

NON fit irregula-

ris celebrans mala fide cum Sacerdotio ante ætatum bona fide suscepto.

fide sic celebrans, non incurrit irregularitatem: quia à principio non incurrit suspensionem. Ità Peyrinus *tom. 1. const. 1. Iulij II. §. 16. nu. 29.* P. 3. *T.* 4. *Res.* 182.

Nec faciens corā se celebrare censuratum.

Sed quid si sit excommunicatus etiam ipse?

Et in multis alijs casibus?

33 Non censuratus faciens coram se celebrare suspensum, excommunicatum, vel interdictum, non est irregularis. quia hæc irregularitas non reperitur in iure. Ita Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp. 6. dub. vn. q. 5. P. 4. T. 2. Res.* 57. §. *Nota tamen*. Clericus autem excommunicatus faciens coram se celebrare, ex Villalobos *tom. 1. tr. 21. diff. 14. nu.* 3. incurrit irregularitatem cap. *illud*, *de cler. excom.* Sed secundum Præpositum *in 3. p. qu. 5. dub. 6. num.* 38. non incurrit. *Ibid.* initio. Episcopus male vtens sua potestate inconferendo Ordines, non incurrit irregularitatem. Ità Turrianus *de cens. lib. 9. disp. 61. dub. 5.* contra Maiolum *lib. 4. cap. 1. nu. 8. Ibid. §. Nota etiam*. Et multo minus; si suspensus à Pontificalibus celebret in illis, quia suspensio est solùm à solemnitate. *Res.* 92. §. *Notandum*, & *P. 5. T. 10. Res. 4. §. Sed difficultas*. Item Irregularitas non incurritur per celebrationem cum prætermissione totius ritus Ecclesiæ. Nec per Missam Defunctorum dictam pro viuente: Nec per iteratam receptionem Confirmationis. Nec per fictam susceptionem Baptismi. Ità Turrianus contra Maiolum *ibid.* qui per quinquaginta ferè capita multis criminibus absque sufficienti argumēto irregularitatem iniungit. *Ibid.* § *Et nota*. Denique Sacerdos non approbatus confessiones excipiens, non incurrit irregularitatem; quia non exercet actum Ordinis, sed iurisdictionis, quam non habet. Habet enim Ordinem requisitum. Ità Bonacina *de cens. disp. 7. qu. 3. punct. 6. nu. 6.* Idem dic de Sacerdote administrante Extremam Vnctionem sine auctoritate. *P. 4. T. 2. Res.* 89.

Non bis confirmatus, Aut fictè baptizatus.

Incurrit verò Cōfessarius excommunicatus Confessionem excipiens,

Aut Eucharistiā ministrans.

34 Sacerdos excommunicatus Confessiones excipiens, incurrit irregularitatem. quia exercet actum Ordinis, & violat censuram, per quā prohibetur ministrare Sacramenta. Ità Portellius *v. Irregul. nu.* 13. qui id verum putat, etiam si excommunicatio, vel delictum sit occultum. Et Bonacina *vbi sup. punct. 5. nu. 6.* etiam si absolutio ob culpam pœnitentis esset inualida. Sed Perez *annot. ad Villad. de irreg. cap. 2. n. 12.* limitat, quando absolueret cum oratione, stola, & *Miserere*: secus si ordinario modo. Incurrit etiam irregularitatem ministrando Eucharistiam, etiam si non celebret: quia exercet actum Ordinis sacri. Ità Auila *de cens p. 7. sec. 2. dub. 2. P. 4. T. 2. Res.* 90.

Sed quid, si ministret dubius de excōmunicatione?

35 Sed quid, si dubitet, an sit excommunicatus? Respondet Mercerus *in 3. p. qu. 21. dub. 5.* quòd si inueniatur non fuisse excommunicatus, non est factus irregularis, ministrando Sacramenta, etiam si talem se existimarit; quia hæc pœna non infligitur ministranti Sacramenta cum censura existimata, sed vera. Si verò inueniatur fuisse excommunicatus, tunc videndum, an adhibuerit diligentiam in hoc inuestigando. Nam si diligentia excusat eum à culpa mortali, excusat etiam ab irregularitate: & contra. *P. 5. T. 9. Res.* 94.

Non incurrit excommunicatus dicens in Officio, Dominus vobiscum.

36 Excommunicatus recitando Horas, & dicendo *Dominus vobiscum* non peccat mortaliter, nec consequenter incurrit irregularitatem. quia quamuis ille versiculus iuxta vsum Ecclesiæ præseferat personam publicam, potest tamen quis illum dicere vt priuata persona, sicut etiam potest dicere: *Venite adoremus*. Et quamuis peccaret, peccatū esset veniale; quia materia est leuissima. Ità Hurtado *de excomm. diff. 2. disp. 5. nu. 3.*

nu. 3. contra Suárez *de cens. disp. 12. sec. 2. nu. 13. P. 4. T. 2. Res. 94. & P. 5. T. 9. Res. 39.*

37 Religiosus nulliter professus Ordines recipiens, & post Presbyteratũ celebrans, incurrit irregularitatem. quia recipiẽdo Ordines sacros sine titulo patrimonij, aut paupertatis & absque litteris dimissorijs legitimi Prælati, fuit suspensus. Nisi ignorantia, aut periculum grauis infamiæ excusaret; quia leges humanæ non obligant cum tanto onere. Ità Bonacina *de claus. qu 2. punct. 10. diff. 5. nu. 4.* P. 4. *T. 2.* Res. 82.

Incurrit verò Sacerdos Religiosus nulliter professus celebrans.

38 Simonia in Ordine non inducit irregularitatem, si sit occulta: quia nullus textus id exprimit: cap. enim *inquisitionis, de accusat.* inducit suspensionem, non irregularitatem. Imò Simonia in beneficio nõ inducit irregularitatem, etiam si sit publica. Ità Auila *de cens. p. 7. disp. 4. dub. 7. concl.* 1. contra Couarruuiam *in Clem. si furiosus, p. 2. §. 3. nu. 4.* P. 1. *T.* 11. Res. 113. *& P. 4. T. 2. Res 93. §. Hinc.* Idem dic de irregularitate ex infamia sodomiæ ex cap. *infames 6. qu.* 1. Nam non incurritur à Clerico sodomita occulto, in quo nimirum cessat infamia. Ità Valentia *tom. 4. disp. 7. qu. 19. punct. 3. §. 5. P. 2. T. 17. Res. 21. & 69.* Et generaliter omnis irregularitas ex infamia nõ contrahitur, nisi crimen sit publicum: si solum homicidium excipias, ex cap. *ex tenore de temp. ordin.* Ità Auila *de cens. p. 7. disp. 4. dub. 7. concl.* 1. *Res. 93. cit.*

Ex simonia occulta in Ordine non incurritur irregularitas, Sicut nec in beneficio. Vel in sodomia occulta.

39 Sacerdos publicus concubinarius, vel adulter, post peractam pœnitentiam & publicam vitæ emendationem, interposita aliqua temporis mora, potest sine dispensatione celebrare. nam ex infamia facti nõ oritur irregularitas simpliciter dicta, quæ ægeat dispensatione. Et quamuis Clericus concubinarius notorius ex cap. *præter, dist.* 32. & alijs suspensus sit ab officio; hæc tamen suspensio consuetudine ablata est, vt docet Sotus *in 4. dist. 1. qu. 5. ar. 6. Ibi l. §. Notandum.*

Vel in publica fornicatione, aut adulterio.

40 Rebaptizans aliquem, incurrit irregularitatem & pœnam mortis latam in C. *ne sanctum Baptisma. l.* 2. Vide V. *Baptismi, nu.* 30.

IRREGVLARITAS

Ex homicidio.

41 ✠ Ex homicidio, siue volũtario, siue casuali, siue etiã iuridico, oritur irregularitas. Porrò voluntariũ non dicitur homicidiũ, quod in iustam defensionem fit: vnde † quotiescunque quis cum moderamine inculpatæ tutelæ inuasorem occidit, iuxtà infra dicenda V. *Occidere inuasorem*, non fit irregularis; quia homicidio priuato irregularitas imposita est, quando est peccatum. P. 4. *T.* 2. *Res.* 4. in fine *§. Sed ego.* Imo quando in defensione moderamen exceditur, incurritur solùm irregularitas ex homicidio casuali. Ità Hurtado *de irreg. disp. 2. diff. 20. nu. 66.* Est ergo homicidium voluntarium, prout accipitur in Tridentino † *sess. 14. cap. 7. &* † *sess. 24. cap. 6.* quando fit ex proposito & per insidias. Vnde ex Vasquez ait Torrianus *de cens. lib. 9. disp. 63. dub.* 1. ad homicidium voluntarium requiri voluntatem expressam ipsius homicidij; & vulnerantem cum expressa intentione non occidendi, vel nihil de occisione cogitantem, non dici voluntarium homicidam, licèt homicidium in hoc casu sit voluntarium in causa. *P. 2. T. 15. Res. 19 & P. 4. T. 2. Res. 72.*

INCVRRITVR Irregularitas ex homicidio voluntario. Quale non est illud, quod fit in defensionem.

Nec voluntarium in causa. Sed illud quod fit ex proposito.

Effᴛctu secuto.

42 Ex homicidio attentato sui ipsius videtur non incurri irregularitas; quia hæc imposita est homicidio consummato. Cornejo tamen *in 3. p. tr. 5. disp. 1. dub. 2. qu. 4. nu. 1.* putat incurri: non quidem ratione homicidij attentati, sed ratione delicti enormis inducẽtis infamiam. Sed tu cogita. *P. 4. T. 2. Ref. 76.*

Incurrit autem omnis ad homicidium voluntarium cooperans.

43 † Porrò irregularitatem homicidij voluntarij incurrit non solùm physicus homicida; sed etiam mandans, consulens, cooperans, vel alio pacto ad homicidium concurrens, iuxtà versus, *Iussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus, Participans, Mutus, Non obstans, Non manifestans*, quos infra explicabimus, cùm de restitutione †. Non fit tamen irregularis, qui homicidium ab alio suo nomine factum ratihabet; quia hæc ratihabitio non est causa homicidij. Esto quòd ratihabitio quoad culpam æquiparetur mandato. Ità Vasquez *in manuscrip.* contra Syluestrum *v. homicidium 4. qu. 4.* Mandans aliquem verberari, qui deinde excessu mandatarij occiditur, secundùm Suarez *de cens. disp. 45. sec. 2. nu. 3.* fit irregularis, quantamcumque diligentiam adhibeat, ex cap. *vlt. de homic. in 6.* quia semper cogitare debet, mortem sequi posse, si non ex malitia ministri, saltem ex alio casu. At Præpositus *in 3. p. qu. 5. dub. 10. nu. 78.* æquè probabiliter negat. quia si diligentiam adhibuit, non est reus homicidij. ius verò citatum loqui de mandante verberationem, ex qua præuidere potuit homicidium secuturum. P. 4. T. 2. *Ref 19.*

Non ratihabens.

Nec mandans verberari, si fidelis minister ex excessu interficiat,

MANDANS & consulens homicidium non sunt censendi irregulares, si mandatarius &c. dicant, se non ex mandato vel consilio mortem dedisse.

44 Tam autem mandans, quàm consulens homicidium, tunc irregularitatem incurrit, quando homicidium sequitur ex vi mandati, aut consilij. Quòd si homicida dicat, se non occidisse motum ex suasione consulentis, consulens immunis erit. Ità Cornejo *in 3 p. tr. 5. disp. 1. dub. 2.* vbi benè docet contra Henriquez *lib. 13. cap. 16. nu. 3 in gloss. litt. D.* dubium, an homicidium ex suo consilio secutum sit, debere se reputare irregularem. Et Tabiena *v. Consilium, nu. 5.* aduertit, consilium censeri causam homicidij, etiam si post multos dies contingat. P. 4. T. 2. *Ref. 25.*

Vel si ante secutũ effectum mandatum reuocent,

45 Excusabitur autem mandans ab irregularitate, si ante patratum homicidium mandatum reuocet. nec ad aliud tenebitur. Nam cum mandatarius in gratiam agat mandantis, si post reuocatum mandatum adhuc homicidium peragat, non amplius in gratiam mandantis, & tamquam mandatarius illud committet; sed ex proprio arbitrio. Ità Auila *p. 7. disp. 6. sec. 2. dub. 4.* contra Hurtadum *de irreg. disp. 2. diff. 6. nu. 24.* P. 4. *T. 2. Ref.* 14. Contra verò, quia in consilio non agitur causa dantis, sed accipientis consilium, non satis est consulenti consilium reuocare; sed adhibere debet preces importunas, & si hæ non sufficiãt, monere occidendum vt caueat, iuxtà prudentis arbitrium. Ità Villalobos *tom. 1. tr. 21. diff. 20. nu. 7.* (Vnde, quia consulens abortum, non potest monere infantem, vt sibi caueat, etiam si preces adhibuerit, omnemque diligentiam, secuto abortu, euadit irregularis, vt benè docet Auila *vbi sup. concl. 3. P. 4. T. 2. Ref. 15.*) Sed Præpositus *dub. 8. nu. 63. & 64.* nullam disparitatem agnoscit inter mandatem & consulentem: ideoque sufficere reuocare consilium, sicut & mandatum: nam si reuocato consilio adhuc homicidium sequitur, non amplius consulenti imputabitur. Et sic in iure immunis est ab irregularitate, qui homicidium mandans, aut consulens, antequam sequeretur, mandatum reuocauit.

Et (secundum aliquos) consilium.

aut

aut dissuadere conatus est. Ità ille. quam sententiam probabilem putat Lessius *lib. 2. cap. 13. dub. 3. nu. 17.* P. 4. T. 2. Res. 14. † Et hanc sententiā amplexus fuerat Auctor *in P. 3. T. 5. Res.* 83 †. Vnde probabilis etiā videtur opinio Henriquez *lib. 14. cap. 16. n. 5.* quod reuocās consiliū abortus, excusetur ab irregularitate. P. 4. T. 2. Res. 15. Quod benè etiā aduertit Sayrus *lib. 7. cap. 3. n. 6.* dicendū esse de retractante consilium homicidij, existimante bona fide, solam retractationem sufficere. Quòd si mandatarius occidatur, mandans fit irregularis irregularitate homicidij casualis; quia dando operam rei illicitæ, cogitare debebat, tale quid contingere posse. Ità Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp. 1. dub. 2. qu. 2. nu. 4.* P. 4. T. 1. Res. 14. † Et hoc vltimū fusiùs *in Res. 12* †. Verum sententia contraria Vasquez *in 1. 2. tom. 1. disp. 100. qu. 73. ar. 9. dub. 3. nu. 45.* & aliorum, est etiam probabilis. Et hæc omnia procedunt etiam in consulente. *Res. 12. cit. &* P. 2. T. 15. Res. 17.

Præsertim si consulens putet solā reuocationem cōsilij sufficere.

Et si mandatarius aut qui consilium accepit, occidantur, probabile est, mandantem & cōsulentem non fieri irregulares.

45 † Præbens arma occisori, vt aliquem occidat, secuto homicidio fit irregularis homicidij voluntarij †. Sicut etiam si det petenti, quem scit aut coniectat petere ad occidendum. quia sic est illi sufficiēter voluntarium. Secus si nesciat, nec suspicetur. Ità Bonacina *de cens. disp. 7. qu. 4. punct. 8. nu. 35.* Sed Hurtado *de irreg. disp. 2. diff. 8. nu. 32.* negat, coniectantem, vel etiam scientem, arma peti ad homicidium, fieri irregularem; quia arma, quæ dat, promiscuo sunt vsui, vnde non videtur homicidium adiuuare, sed ad summum dare scandalum. P. 4. T. 2. Res. 11. Imò, licèt secundùm Suarez apud Turrianum *lib. 9. disp. 68. dub. 1.* irregularis sit, qui militibus dat, vendit, aut mutuat arma determinatè ad occidendum in bello iusto: probabilis tamen est sententia negatiua Auilæ *p. 7. disp. 5. sec. 3. dub. 2. concl. 1.* nam, si non fit irregularis Princeps imperans bellum iustum, multo minus fieri debet vendens ārma militibus. P. 4. T. 2. Res. 28. Et multo minus irregulares fiunt milites in bello iusto, propterea quòd eorum commilitones inimicos occidant. nam illos non adiuuant ad occidendum, sed solùm ad strenuè militandum, & sic peraccidens & remotè ad homicidium concurrunt. Quòd enim satellites propter similem concursum in reicidio fiant irregulares, habemus decisionem in iure, quam non habemus in casu nostro. Sed quid in bello iniusto? Coninch *de sacr. disp. 18. dub. 10. nu. 98.* docet, non omnes milites eiusdem exercitus fieri irregulares propterea, quòd vnus illorum occidat; sed ad summum quinquaginta, vel centum viciniores, qui occidentem videre & animare potuerunt. Sed opinio contraria Hurtado *disp. 2. diff 6. nu. 21.* & communis, magis placet: quia omnes milites animantur ab inuicem, & concurrunt vt vna causa totalis. *P. 4. T. 2. Res. 27.* Quod verò attinet ad bellum iustum, etiam si quis in eo incitet militem ad aliquem determinate occidendum, existimo non fieri irregularem, si proprijs ipse manibus ad mortem non concurrat. nam nullo iure talis irregularitas exprimitur; & alioqui absque irregularitatis metu suadere possumus milites ad strenuè pugnandum in bello iusto; quamuis in hoc eos inanimemus ad cædes inimicorum. Ità Mendoza *in 2. 2. tom. 2. disp. 169. sec. 2. §. 137.* P. 5. T. 14. Res. 98.

PRÆBENS arma occisori, vt occidat, fit irregularis.

Sicut si petenti arma ad occidendum ipse concedat, sciens vel coniectans homicidium.

At vendentem arma militibus pro bello iusto probabile est, non fieri irregularem.

Sicut nec ipsos milites, ex homicidio commilitonum.

Atin bello iniusto ex vnico vnius militis homicidio omnes milites fiunt irregulares.

In iusto autem, nec fit irregularis inuitans militem ad talem inimicū occidendum.

47 Circa non obstantem & non impedientem, dicendum est, non impedientem homicidium, quod ex iustitia impedire tenetur, fieri irregularem; quia influit moraliter in homicidium, priuans occidendum iure suo

OBLIGATVM ex iustitia impedire homicidiū,

& non impedientem probabile est non fieri irregularem,
Talis est pater nō impediens abortum vxoris,

re suo, & re sibi necessaria ad sui defensionem. Ità Bonacina *de cens. disp. 7. qu. 4. punct. 8. nu. 37.* Sed contraria sententia Vasquez *in manuscript. de irreg.* est etiam probabilis, imò Præposito videtur probabilior: quia non impediens homicidium, non influit positiuè in illud, quod requiritur ad irregularitatem. P. 4. *T. 2. Res. 7.* Ex quibus patet, quid dicendum sit de patre non impediente abortum adulteræ. Nam Bariola, qui est in nostra sententia, *in aph. v. irregular. est Sacerd.* tenet esse irregularem; quia putat, patrem teneri ex iustitia vitam filij custodire. Lessius verò putat, patrem ad id teneri solùm ex pietate; vnde etiam in nostra sententia probabile est, non incurrere. P. 4. *T. 2. Res. 8.* Vnde à fortiori probabile est, non incurrere quem irregularitatem ex eo, quòd videns amicos suam iniuriam vindicare, occidēdo suum inimicum, non impediat, vt ex Vasquez docuit Turrianus *de cens. lib. 9. disp. 63. dub. 4.* Et multò minus, si in rixa duorum vnus illorum admoneat accurrentes, ne malum alteri inferant, vt ait Bonacina *disp. 7. qu. 4. punct. 8. nu. 34.* contra Ofascum *decis. 104.* P. 4. *T. 2.* R*es 9.* In quo vltimo casu, si quis moritur ex vnico vulnere, ille solus fit irregularis, qui vulnus inflixit: cæteri verò minimè. Ità Sayrus *lib. 7. cap. 4. nu. 3.* contra Auilam *p. 7. dis. 6. sec. 3. dub. 3. P. 2. T 15. Res. 17.* Et si vulnus non fuit lethale, sed mors secuta fuit ex vulnerati, aut medici incuria, probabile est, nec vulnerantem fieri irregularem; quia non vulnus est causa mortis; sed negligentia ipsorum, qui sibi imputent, quod diligentes nō fuerint. cap. *significasti 2. de homic.* Et ità tenet Sotus *lib. 5. qu. 1. ar. 9.* Quamuis Villalobos *tom. 1. tr. 21. diff. 23. nu. 9* contrarium etiam probabiliter doceat, ex cap. *ad audientiam*, ibi, *in dorso aliquantulum vulnerauit. P. 4. T. 2. Res. 10.*

Et à fortiori is, qui non impedit vindicantes suam iniuriam;
Aut in subita rixa admonet accurrētes ne inimicum lædant:
In quo casu moriēte læso ex vnico vulnere, solus vulnerans fit irregularis
Si vulnus fuit lethale, & mors secuta non fuit ex medici aut patiētis incuria.

HOMICIDIVM casuale dicitur etiam illud, quod committitur ex excessu moderaminis,
Etiam plenè deliberatum.

48 Atque hæc esset irregularitas ex homicidio casuali, quod non est solùm illud, quod indirectè committitur modo, quo explicat Præpos. *in 3. p. qu. 5. dub. 10. nu. 74.* sed etiam commissum directè, excedendo moderamen inculpatæ tutelæ, & commissum ex subita ira, quamuis directè, & cum plena deliberatione, dummodo non fiat ex proposito & per insidias. Ità Hurtado *disp. 2. diff. 20. nu. 66. P. 4. T. 2* R*es. 72.* † & probabile putauit etiam *in P. 2. T. 15.* R*es. 19* †.

Et si non interuenit negligentia mortalis, irregularitas non incurritur.

49 Vt autem per homicidium casuale inducatur irregularitas, requiritur negligentia mortalis: nam propter negligentiam est imposita, & Ecclesia non videtur velle, tam grauem pœnam infligere ob solum veniale. Et sic Clerici in cap. *quæsitum, de pœnit.* declarantur irregulares ex oppressione filiorum, si illam procurant, aut studiosam negligentiam adhibent. Ità Syluius *in 2. 2. qu. 64. ar. 8. concl. 3.* & alij communiter contra Megalam *in 3. p. lib. 7. cap. 5. qu. 5. nu. 100.* P. 2. *T. 16. Res. 18. &* P. 4. *T. 2.* R*es. 21.* Quotiescunque ergò datur opera rei, siue licitæ, siue illicitæ, adhibetur tamen prudens diligentia & cautela nè homicidium sequatur, irregularitas non incurritur. (Nec ergò vertens diligenter infirmum in eodem lecto, vel de lecto ad lectum transferens, vel cibum porrigens &c. fit irregularis, si infirmus moritur, vt benè docuit Reginaldus *tom. 1. lib. 30. tr. 2. cap. 9. nu. 102.* P. 3. *T. 5. Res. 79. §. Non grauabor, & P. 5.* T. 3. R*es. 117.* Nec amicus secundùm Auilam bono animo amicum associans nè periclitetur in rixa, si postea amicus inimicum occidat, nisi (ait Præpositus *dub. 8. nu. 63.*) videatur amicum animare ad occidendum. Quod à fortiori procedit de patre, fratre, filio &c.

Siue detur opera rei licitæ, siue illicitæ.

P. 4.

P. 4. T. 2. Ref. 17. Nec adulter prudenter se gerens arbitrio prudentis, si adultera à viro interficiatur, vt probabiliter docet Filliucius *tom. 1. tr. 20. cap. 3. nu. 80. P. 4. T. 2. Ref. 1.*) Et ratio horum est; quia cùm adhibetur prudens cautela, homicidium non est plene voluntarium. Nec vllum ius talibus actibus prudenter gestis expressè irregularitatem imponit. Ità Coninch *disp. 18. dub. 9. nu. 80. P. 4. T. 2. Ref. 20.*

Vnde excusatur etiam adulter cautus, si adultera a viro occiditur.

50 Est verò expressa iuris decisio in cap. *tua nos, de hom.* quòd Clericus in Sacris chirurgiam exercens, fiat irregularis, quotiescumque ex eius incisione, vel adustione sequitur mors: quæ proinde irregularitas incurritur, etiam si quæcunque adhibeatur cautela. (vbi nomine incisionis non comprehenditur incisio venæ; nam hoc non pertinet ad chirurgū. vnde si infirmus moritur, Clerico incidente venam, hic non euadit irregularis, vt probabiliter docuit Molina *to. 4. disp. 75. nu. 4.* contra Auilam *p. 2. disp. 6. sec. 1. dub. 10. P. 4. T. 2. Ref. 24.*) Nec verò in cit. cap. prohibetur Clericis chirurgia in extrema necessitate, vt ex Vasquez docuit Turrianus *lib. 5 disp. 64. dub. 2.* Nec aperitio apostematis per emplastrum; nec iussio adustionis, vel incisionis. Vnde, si in his casibus sequatur mors, Clericus non fit irregularis. Ità Molina *loc. cit.* Sicut etiam si ipse abscidit, vel cremauit; mors tamen sequitur ob morbi grauitatē, &c. Ità Auila *dub. 10.* Quamuis contrasentiat Suarez *disp. 47. sec. 7. n. 4.* Adde quòd cit. cap. *tua nos* potest probabiliter interpretari de homicidio secuto propter adustionem, vel incisionem Clerici imperiti temerè se immiscentis. Nam in eo ait Pontifex, talem posse celebrare, si peritus omnem diligentiam adhibuit, & mors culpa mulieris acciderit. Et rouera, si hæc irregularitas imposita est propter homicidium, non magis dicendus est irregularis Clericus diligens & peritus in hoc casu, quam diceretur medicus laicus, si ad idem concurreret; nam prohibitio non potest facere de non homicida homicidam. Et ità tenet Coninch *disp. 18. dub. 9. nu. 87. P. 4. T. 2. Ref. 23.*

At verò Clericus in Sacris adurēs vel incidens, tam quam chirurgus, etiam diligenter & peritè, secuta morte fit irregularis, quia sic est decisum in iure. Quod non loquitur in extrema necessitate, & de alijs casibus.

Et probabiliter etiam exponi potest de imperito & incauto.

51 † Irregularitatem homicidij publici incurrunt personæ publicæ, quoquo pacto concurrentes ad sententiam, vel executionem mortis tāquam ministri iustitiæ. Tales sunt in primis iudex, fiscalis, accusator, testes, aduocatus, carnifex &c. †. Accusator verò non incurrit irregularitatem, si (ante sententiam, saltem in ipsa accusatione. *P. 4. T. 2. Ref. 75.*) protestatur, se non intendere mortem accusati. *cap. Prælatis de hom in 6.* dummodo accuset damni illati sibi, suo patri, fratri, filio, vel consanguineo sic stricto, vt damnum & iniuria illius habeatur vt propria: itē Ecclesiæ & Ecclesiasticis, vel ad vitandū graue damnū Reipublicæ, vel personæ innocentis, aliàs ineuitabilis. Ità Præpositus *dub. 13. nu. 101.* qui in hoc vltimo casu putat, non requiri protestationem. At illud de consanguineis negat Cornejo *disp. 11. dub. 1. q. 6. nu 4. P. 4. T. 2. Ref. 33.* Et, si protestatio ficto animo fiat, secundùm Bizozerum *de cens. cap. 5. nu. 5.* non excusat, secundùm Henriquez *lib. 14. c. 11.* excusat: quia cap. *Prælatis*, requirit solùm protestationem externam, quæ si sit ficta, apud iudices perinde valet, ac si esset vera. Et Ecclesia non respicit actus internos. Vnde à fortiori non fit irregularis, consulens accusationem cum debita protestatione faciendam. *P. 4. T. 2. Ref. 75.*

EX homicidio publico fiunt irregulares accusator, Testis, Aduocatus, Fiscalis, Iudex, Carnifex &c.
Accusator verò excusatur, si protestationem adhibeat.
In casu, quo iniuria sibi illata sit vel ei, qui censeri potest alter ipse, Ecclesiæ & eius subditis, Reipublicæ, Vel innocenti.
Et secundum aliquos sufficit protestatio ficta.

52 Verùm protestatio non excusat ab irregularitate aduocatum & testem in causa sanguinis; quia textus loquitur solùm de accusatore. Ità Villalobo, *to. 1. tr. 21. diff. 27. nu. 1.* Sed Præpositus *dub. 13. nu. 104 & 105.* putat,

Sed an protestatio excuset etiam aduocatum & testes?

putat, quòd, quoties protestatio iuuat accusatorem, iuuat etiam aduocatum & testes, nè facultas accusatoris frustretur, qui sine aduocato & testibus nihil potest. Quam opinionem probabilē vocat Cruz *p.* 2. *dub.* 6. *concl.* 5. P. 4. T. 2. *Res.* 32. eamque quoad testes satis probabiliter docet Mercerus *in* 3. *p. q.* 24. *dub.* 8. *resp.* 3. quoties præcepto iudicis obligati; graui metu, vel iure naturæ coacti, testimonium proferunt in causa sanguinis protestatione præmissa: quamuis Hurtado *de irreg. disp.* 2. *diff.* 11. *nu* 40. falsam appellet. P. 4. T. 2. *Res.* 31.

Qui, si sint in fauorem rei, & accusator ad mortem damnetur, non fiunt irregulares.

53 Et verò aduocatus rei non fit irregularis, secuta morte accusatoris (sicut neque testis in fauorem rei, cum eius testimonium non sit directa causa mortis accusatoris. Suarez *disp* 47. *sec.* 4. *nu.* 9. P. 4. *T.* 2. *Res* 96.) nisi ipse postulasset pœnam talionis. Imo secundùm Præpositum *vbi sup.* verisimile est non incurrere; etiamsi accusator suspendatur, obijciente ipso in progressu causæ delicta grauia cum debita protestatione, si id necessarium sit ad defensionem rei, grauiter alioquin periclitantis. P. 4. *T.* 2. *Res.* 34.

QVI autem non concurrit ad homicidium publicum vt persona publica, aut cum mortali, non fit irregularis.

Ex quo multos casus ipse decides

Circa Sacerdotes ducentes reum ad furcam,

Obligantes reum ad confitendū delictum capitale.

Vel Iudici interroganti an reus mereatur mortē, respondentes teneri.

Et similia.

54 Hanc verò irregularitatem homicidij publici non incurrunt personæ priuatæ; quia imposita est tantùm concurrentibus ad illud tamquam ministris iustitiæ. Ità Vasquez, & ex eo Turrianus *de cens. lib.* 9. *disp.* 66. *dub.* 3. Quo principio posito, eximuntur à metu irregularitatis multæ personæ. Et in primis Sacerdotes ducentes reum ad furcam, si illum hortentur vt scalam ascendat, vel aliquo modo cooperentur ad accelerandam ipsius mortem; etiam deliberate. Item vendentes vel accomodantes scalam, funes, ligna &c. pro occidendo reo. P. 3. T. 5. *Res.* 79. *& in add. secund. Res.* 15. & absolutiùs *P.* 5. *in add. ad Res.* 46. T. 5. Item Confessarius obligans pœnitentem ad confitendum delictum capitale, si legitimè interrogetur, vel consulat acquiescere sententiæ mortis, quam non potest differre, nisi per appellationem iniustam. Ità Cornejo *disp.* 11. *dub.* 1. *qu.* 4. *P.* 4. T. 2. *Res.* 99. Vel si interrogatus à iudice, an sit obligatus ad occidendum, respondeat, teneri. Ità Vasquez apud Turrianum *vbi supra dub.* 4. Nam quod docet Auila *sec.* 2. *dub.* 6. *concl.* 2. debere respondere, quòd consulat Iurisconsultos, & Molina *tom.* 4. *tr.* 3. *disp.* 74. *nu.* 4 debere ei explicare leges in communi, nihil descendendo ad particulare, implicitè est respondere affirmatiuè, nec est aliquod ius distinguens in hoc casu affirmationem explicitam ab implicita. P. 3. T. 5. *Res.* 80. Excusantur item Clerici assistentes, quando reus suspenditur, si nullum carnifici auxilium præstant. Sed secundùm Sayrum *lib.* 6. *cap.* 18. *nu.* 20. peccant mortaliter, propter prohibitionem cap. *sententiam sanguinis, nè Clerici vel Monachi*, secundùm Suarez *disp.* 47. *sec.* 4. *nu.* 10. venialiter tantùm, ex leuitate materiæ. Et ego puto, nullo modo peccare, & canonem prædictum abrogatum iam esse contraria consuetudine. P. 4. T. 2. *Res* 35. Item detegens malefactorem, vel clamans adesse lationem, vt comprehendatur, si non id facit vt testis, vel accusator, non incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis. Ità Turrianus *vbi sup.* contra Bonacinam *disp.* 7. *qu.* 4. *punct.* 1. *nu.* 18. P. 3. T. 5. *Res.* 80.

CLERICVS præcipiens iudici, vt exequatur sententiam mortis à se latam, fit irregularis.

55 Ecclesiasticus præcipiens iudici, vt manè exequatur sententiam mortis, quam iudex ipse tulerat, aut vt hunc furem, vel homicidam suspendat, fit irregularis. cap. *his à quibus* 23. *qu.* 8. ibi, *aut inferendas præcipiunt.* & Nauarrus *lib.* 5. *cons. de homic.* Si verò habentes iurisdictionē

tem-

temporalem, committant iudici laico casum alicuius capitalem, non fiunt irregulares: Ità ex cap. *ult. ne Clerici &c.* Cornejo *disp.* 11. *dub.* 1. *q* 1. contra Henriquez *lib.* 4. *c.* 3. *nu.* 6. Circa Inquisitores tradentes reum hæreticum bracchio sæculari, vide *V. Inquisitorum, n.* 252. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 78.

Causam tamē rei sibi in temporalibus sub diti capitalem potest iudici laico committere.

56 Episcopus permittens iudici laico exhumationem corporis occisi ab Ecclesia, ad capiendas informationes de delicto in genere, secundùm Lauorium *tit.* 2. *cap.* 7. *nu.* 31. non fit irregularis; quia hic actus est valdè remotus à morte occisoris, neque hîc habetur positiuus concursus, sed mera permissio. Et sic practicatum esse in Curia Archiep. Neap. testatur Genuensis *c.* 42. *nu.* 10. Vbi addit, in eadem Curia decisum esse, quòd possit Curiæ sæculari concedi copia sententiæ depositionis, seu degrationis verbalis alicuius Clerici, qui inquisitus de homicidio, allegat se esse Clericum, Curia sæculari negante. De quo tamen tu iudica. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 95.

Quid de Episcopo permittēte exhumationem cadauer occisi, vt iudex laicus inquirat de homicidio?

Vel tradente copiam degradationis Clerici inquisiti de delicto capitali, & se esse Clericum allegātis?

57 Qui plura homicidia committit, non videtur plures irregularitates incurrere, in dispensatione necessariò manifestandas: nam, vbi ad aliquem effectum concurrit vna causa totalis, non potest simul concurrere alia item totalis in eodem genere. Et sic copula inter affines sæpius repetita non multiplicat impedimenta, neque omnes copulæ sunt in dispensatione manifestandæ, vt tenet Sanchez *lib.* 8. *disp.* 24. *nu.* 7. Et qui tres, aut quatuor duxit vxores, non tenetur omnes manifestare, cùm petit dispensationem bigamiæ, vt tenet Vgolinus *de irreg. c.* 56. §. 7. *nu.* 3. Sed multi asserunt, hanc opinionem non esse tenendam; quia stylus Curiæ sequitur contrariam Coninch *disp.* 11. *dub.* 14. *nu.* 112. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 86.

AN plura cōmittens homicidia plures irregularitates incurrat?

IRREGVLARITAS

Ex mutilatione.

58 IRregularitas ex mutilatione contrahitur, cùm abscinditur aliquod membrum, ideſt aliqua pars corporis, quæ proprium habet officium distinctum ab alijs, vt sunt oculus, manus, pes, auris, membrū virile &c. non autem dentes, testes, labia, barba, capilli &c. Ità Villalobos *to.* 1. *tr.* 21. *diffic.* 19. *n.* 4. Abscindens alteri digitum, etiam pollicē, non fit irregularis; quia non est propriè membrum, sed membri pars. Ità Bonacina *de cens. disp.* 7. *q.* 4. *punct.* 8. *n.* 3. contra Sotum *de iust. lib.* 5. *q.* 2. *ar.* 1. *P.* 2. *T.* 15. *Res.* 20. & *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 26. Abscindens alteri auriculam, hoc est cartilaginem, non fit irregularis; nam ipsa non est membrum, sed solùm inseruit ad auris ornatum, & tutelam. Ità Auila *de cens. p.* 7. *disp.* 5. *sect.* 1. *dub.* 1. contra Nauarrum *penes ipsum ibidem*. Abscindens fœminæ mamillam, fit irregularis. Ità Molina *tom.* 4. *tr.* 3. *disp.* 69. *n.* 6. Sed negatiua sententia Villalobos *vbi sup.* est etiam probabilis. *P.* 4. *cit.* §. *Ex his.* Excœcans hominem, si visum solùm detrahat, & oculum non eripiat, non fit irregularis: quia non mutilat propriè. Ità Megala *in* 3. *p. lib.* 7. *cap.* 1. *n.* 31. Item debilitans aliquod membrum, illudque reddens inutile, non fit irregularis; quia non abscindit. Ità item Megala *ibid. nu.* 30. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 26. & *Res.* 71. propè finem.

EX mutilatione contrahit irregularitatem, qui abscindit membrū.
Vt oculum,
Manum,
Pedem,
Aurem,
Mēbrū virile &c.
Non autē dentes,
Testes,
Labia,
Barbam,
Digitum, etiam pollicem,
Cartilaginem auris &c.
Probabile etiā, nō fieri irregularem abscindentem mamillam,
Excœcātē oculū,
Et membrum debilitantem.

Consulens muti lationem an fiat irregularis?

59 Consulens mutilationē ex communi opinione DD. contrahit irregularitatem, sicut consulens homicidium. A qua sententia non esse recedendum, ait Molina *tom. 4. tr. 3. disp. 75. nu. 3.* At, quia non inuenitur aliquod ius expressum, & in pœnalibus non valet argumentum à pari, Cornejo *in 3. p. disp. 2. dub. vn. qu. 5. nu. 3.* in contrariam partem inclinare videtur. Stando autem in prima sententia, qui consulit mutilationem, vt dissuadeat homicidium, aliàs irreuocabile, non fit irregularis. Ità Cornejo *ibid. P. 4. T. 2. Ref. 18.*

Et quid si consulat ad vitandum homicidium?

Quid de mutilante seipsum?

60 Mutilans seipsum sponte, fit irregularis, etiam si digitum, vel digiti partem ex indignatione & impatientia sibi eripiat, vel aliud, ex quo nec ad celebrationem impedimentum, nec deformitas notabilis oriatur. cap. *qui partem, in 6. dist. 55.* In quo casu probabilius est, non requiri notorietatem facti, vt docet Fernandez *p. 2. cap. 10. §. 7. nu. 1.* Quamuis probabile sit, requiri, vt docet Tannerus *in 3. p. disp. 6. qu. 10. dub. 10. nu. 188. P. 4. T. 2. Ref. 60. §. Notandum.*

Et de mutilato ab alijs culpa sua?

61 Ab alio mutilatus culpa sua, quia dedit operam rei illicitæ, vt si fuit causa rixæ, in qua mutilatus est, aut si adulterando abscissum est ei membrum virile, aut testiculi, incurrit irregularitatem, etiam si mēbrum sit occultum, & non impediat vsum Ordinis. Ità Molina *de iust. tom. 4. tr. 3. disp. 70. nu. 18.* & DD. communiter. Sed contraria sententia Præpositi *in 3. p. qu. 5. dub. 114. nu. 117.* est probabilis. quia iura diligenter inspecta loquuntur tantùm de mutilante seipsum, vt colligitur ex cap. *si quis 1. 2. & 3.* & alijs, vbi habetur *affectauerint &c.* & irregularitas non incurritur, nisi in iure exprimatur. *Ref. cit.*

IRREGVLARITATIS

Effectus.

IRREGVLARIS nō potest assumere Ordines, Nec Tonsuram. Item non exequi Ordines iam susceptos.

1 † PRimus irregularitatis effectus est, reddere hominem inhabilē ad suscipiendos Ordines †. Imò etiam ad primam tonsuram vt dictum est *V. Irregularitas, nu. 1.*

2 Secundus effectus est, impedire exercitium Ordinum, quos quis acceperat. Quod in hæretico verum est, etiam post pœnitentiam & abiurationem. Ità Pegna *p. 3. comm. 175.* contra Hurtadum *disp. 2. de irreg. diff. 3. nu. 10.* Addens, Pium V. *ann. 1567.* prohibuisse Inquisitori Generali Hispaniarum, dispensare cum Sacerdotibus hæreticis pœnitētibus ad celebrandum. Suarez *de cens. disp. 43. sec. 1. nu. 6.* ait, cum prædictis posse Episcopos dispensare quoad exercitium aliorum Ordinū, non autem Sacerdotij. *P. 4. T. 2. Ref. 48.*

At si absolueret, absolutio esset valida.

3 Irregularis secundùm Hurtadum *de irreg. disp. 1. diff. 11. nu. 19.* inualidè absolueret: quia irregularitas impedit exercitium Ordinum, quantum Ecclesia potest impedire, potest autem Ecclesia ità impedire, vt omnino irritet actum Ordinis; & in hoc casu absolutionem, tollens ab irregulari subditos, sine quibus iurisdictionem absoluendi exercere non potest, cum absolutio in non subditum sit nulla. Sed placet contraria sententia Villalobos *tom. 1. tr. 21. diff. 2. nu 8.* quia, sicut irregularis validè consecrat, ità etiam validè absoluet. Aduerte autem, quòd talis absolutio esse posset inualida ex defectu pœnitentis, si peteret scienter

ter absolutionem ab eo, qui non licitè absolueret. nisi excusaretur bona fide. *P. 4. T. 2. Res. 68.*

4 Tertius effectus irregularitatis est, reddere hominem inhabilem etiã ad obtinenda beneficia. Et DD. communiter apud Sayrum *lib. 6. cap. 2. nu. 21.* tenent, collationem beneficij factam irregulari esse ipso facto nullam, ac si facta esset sæculari. quia beneficium datur propter exercitium Ordinum, quod irregularitas impedit. Sed contrária opinio Syluestri *v. excommunicatio, nu. 4.* est probabilis; quia sicut irregularis validè retinet beneficia, ità etiam valide potest noua recipere, cum in vtroque casu requiratur exercitium Ordinum. Ad argumentum supra factum negari potest consequentia. *P. 4. T. 2. Res. 79.*

Item non potest recipere beneficia.

At si ei conferantur, collationem probabile est fore validam.

IRREGVLARITATIS
Dispensatio, & absolutio.

5 Posita probabili sententia, quòd irregularitas proueniens ex delicto, & quæ est pura pœna peccati, veniat nomine censuræ; & posita item probabili sententia Trullench *exp. Bullæ, lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 18. nu. 12.* quod censuræ absolui possunt extrà Sacramentum Confessionis, prædicta irregularitas absolui potest extra Confessionem, & sic a Confessario abiente, habente scilicet facultatem ex Bulla, priuilegio &c. P. 4. T. 2. Res. 103.

IRREGVLARITAS ex delicto tolli potest per Bullam, Iubilæum &c. extra confessionẽ.

6 Quas irregularitates absoluere possit Confessarius virtute Bullæ Cruciatæ, inquire V. *Bulla Cruciata quoad censuras.*

7 Quæ irregularitates sint dispensabiles per Episcopum, & Prælatum Regularem, require V. *Episcopi iurisdictio in irregularitates,* & V. *Prælati Regularis iurisdictio in dispensando.*

8 Quæ irregularitates sint dispensabiles à Commissario Cruciatæ, inquire supra V. *Commissarius Cruciatæ.*

9 Quæ vero tollantur per Baptismum, & quæ per professionem Regularem, dictum est supra V. *Irregularitas, nu. 7.*

QVAS absoluere potest Confessarius per Bullam? Quas Episcopus? Prælatus Regularis? Commissarius Cruciatæ? Quæ tolluntur per Baptismum &c?

IVBILEVM
Quoad requisita.

1 † Iubilæum est indultum Pontificis ad excitandam fidelium deuotionem in publicis necessitatibus emanare solitum. Indulgentiam plenariam instar anni sancti, & pleraque priuilegia certa opera in Breui præscripta præstantibus concedens. Quæ quidem opera vt plurimùm sunt ieiunia, visitatio Ecclesiarum, confessio, communio, eleemosyna, de quibus primo loco agendum. prius quidem de omnibus in communi, dein de singulis in particulari †.

IVBILÆVM est Bulla concedens Indulgentiam & alia priuilegia præstantibus certa opera.

2 Igitur hæc opera præstari possunt intrà duas hebdomada si nimirũ ieiunando in prima, confitendo & communicando in secunda. Ità contra Leonem *de iubil. p. 2. nu. 18. & 169.* Naldus *v. Indulg. nu. 14.* affirmans, ità declarasse Sacram Pœnitentiariam Romanam. Sed aduertit

Quæ præstari possunt diuisim, & infra duas hebdomadas.

K Præ-

Dummodo ieiunia in vna hebdomada compleantur.

Præpositus *in* 3. *p. q.* 14. *dub.* 10. *nu.* 87. ieiunia omnia complenda esse infra vnam hebdomadam, quia Pontificis scopus est, vt caro ieiunijs maceretur, ad quem magis faciunt ieiunia magis vnita. *P.*3 *T.*4.*Ref.*153. *& P.* 5. *T.* 12. *Ref.* 24.

Et præstari possunt in duobus locis.

3 Possunt item impleri in duobus locis: vnde quis potest hîc Panormi visitare Ecclesias, & deinde in alio loco, si discedat, confiteri, communicare &c. quia fauor Iubilæi est personalis, nō localis. Ità Laymā *lib.*5 *tr.*7.*c.*8.*nu.*11.P.5 *T.*12.*Ref.*53. An vero si quis neglexisset lucrari Iubilæum in patria, lucrari posset in alio loco, vide infrà *num.* 48. †.

Item per opera aliàs præcepta.

4 Opera in Iubilæo præscripta compleri possunt per opera aliàs præcepta: quia nō repugnat, vnico actu pluribus obligationibus satisfieri, dūmodo natura talium obligationū id patiatur. Et in praxi Pontifices solent publicare Iubilæū in Quadragesima. Itaq; sufficit, fundere orationes aliàs debitas ex voto, vel pœnitentia, & dare eleemosynas extremè indigenti, cui debetur ex obligatione naturali. Ità Polacchus *de Iubil. p.*1.*n.* 152.*& p.*2.*n.*147.*P.*5.*T.*12.*Ref.*31.§.*Et tandè*, *Ref.*33. in medio, & *Ref.*54.

Et si indeterminate præscribantur, sufficit præstare semel, & infrà terminum quandocunque.

5 Si indeterminatè præscribatur Ecclesiarum visitatio, oratio, & eleemosyna, sufficit semel visitare, orare, & eleemosynam facere. Idque quandocumque, etiam die Dominico, ante, vel post communionem. Ità Bossius *de Iubil. sec.* 4. *cas.* 8. *nu.* 9. P. 5 *T.* 12. *Ref.* 22. §. *Notandum*, *&* Ref. 31. §. *Dico igitur*, *& Dico quartò.*

Qui præstare non potest, petat sibi commutari. Nam confessarius commutare potest, etiam, quæ omissa sunt ex malitia;

6 Qui vero non potest opera præscripta præstare, petat sibi à Confessario commutari in alia pia opera. Imo Confessarius non solùm commutare potest opera omissa ex legitima causa, ægritudinis, impotentiæ, &c. sed etiam omissa ex malitia. Et sic tradit Filliucius *to.* 1. *tr.* 8. *c.* 10. *nu.* 268. quòd si quis in die Dominico secundæ hebdomadæ inspiratus, dolens quod præscripta opera non compleuerit, petat sibi alia iniungi, vel tempus prorogari, potest Confessarius id præstare; quia hîc & nunc verè est impotens, & facultas Confessarij nondum expirauit. Idem dic, si quis alia opera præstitisset, & die Dominico communicaturus inaduertenter bibisset; huic enim Communio commutari potest in aliud opus pium. Ità Henriquez *lib.* 7. *c.* 10 *nu.* 8. *P.* 3. *T.*4. *Ref.* 152. *&* P. 5. *T.* 12. *Ref.* 25. *&* 26.

OPERA non debent necessariò præstari in gratia, sed sufficit esse in gratia in instanti consecutionis. Imò si ponatur obex, probabile est acquiri, recedente fictione.

7 Non oportet, quòd omnia opera Iubilæi fiant in gratia, sed satis est, quod pœnitens sit in gratia in vltimo instanti, in quo Indulgentia applicatur. Imò si quis Indulgentiam propter obicem non lucraretur, probabile est lucraturum postea, recedente fictione. Vide *V. Indulg. à n.* 15. vbi plura de requisitis inuenies. In particulari verò

AN satis sit eleemosynæ curam cō mittere, si is, cui committitur, non largiatur? Aut non tempore præscripto?

8 Circa eleemosynam aduerte, quòd si quis daret nummos famulo pro eleemosyna facienda, non lucraretur Iubilæum, ait Leo *de Iubil. p.* 2. *q.* 4. *sec.* 6. *nu.* 175. si famulus eleemosynam non præberet. Et alij idem asserunt, si famulus illam præberet post tempus præscriptum. Quia scilicet is non præstaret opus præscriptum ad consequendum Iubilæum. At Sà *v. Indulgentia nu.* 4. etiam post correctionem Romanam, contrarium docet. *P.* 5. *T.* 12. *Ref.* 31. Si verò eleemosynam certo die præscriptam quis per ignorantiam, obliuionem, aut inaduertentiam inculpabilem vsque ad Sabbatum differret, & tunc multò maiorem efficeret, probabile esse, ait Bossius *de Iubil. sect.* 4. *cas.* 8. *n.* 9. lucrari Indulgentiam & Iubilæum, ex quadam æquitate & tacita intentione Pōtificis. Ità etiam, si præscriptam fieri in tribus diebus ieiuniorum quis antici-

ticiparet, & totam simul præberet Feria IV. P. 5. T. 12. *Res.* 22.

9 Quoad visitationem Ecclesiarum, ait sufficere Filliucius *to.* 1. *tr.* 8. *c.* 10. *n.* 274. quòd duæ Ecclesiæ visitentur. Sed in hoc obseruanda sunt verba Breuis. Aduerte autem ex Bosso *de Iubil. sect.* 4. *cas.* 16. *n.* 6. quòd si Episcopus deputaret plures Ecclesias in Ciuitate, quàm Papa deputauit in Vrbe, tunc sufficeret visitare quot deputauit Papa; quia Episcopus non potest onerare priuilegium Papæ. Si verò Episcopus deputaret pauciores, aut vnam tantùm, illa sufficeret. Aduerte etiam, sufficere, quod Ecclesia visitetur deforis, si præ multitudine non detur ingressus. Et, nomine Ecclesiæ venire etiam cœmeterium adiunctum, quia verba in fauorabilibus latè interpretari debent. Ità Layman *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 3. *n.* 9. Qualiter autem orandum sit, vide *V. Indulg. à n.* 21. *P.* 1. *T.* 11. *Res.* 103. & P. 5. *T.* 12. *Res.* 19. & 55.

ECCLESIÆ visitari debent iuxta tenorem Breuis. Nô plures, quàm pro Vrbe designatæ sint. Sed si Episcopus designat pauciores, sufficiunt. QVOMODO Ecclesia visitanda? Quid nomine Ecclesiæ? Et qualiter in ea orandum?

10 Quoad confessionem, quando in Breue dicitur: *omnibus verè pænitentibus & confessis*; vel, *omnibus contritis & confessis, qui visitauerint &c. concedimus Indulgentiam*, tunc confessio non exigitur vt opus iniunctum, sed vt dispositio; vnde si quis aliàs esset in gratia per contritionẽ cum voto, seu proposito confitendi tempore debito secundùm præceptum Ecclesiæ, lucraretur Iubilæum. Ità Coninch *de Sacr. disp.* 12. *dub.* 7. *n.* 38. *P.* 5. *T.* 12. *Res.* 30. §. *Nota etiam*. Imo nec si confessio requiratur vt opus iniunctum, emitti necessario debet, si adsint tantum venialia; vt ex Coninch diximus *V. Bulla Cruciata, nu.* 15. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 126. & P. 5. *T.* 12. *Res.* 30.

CONFESSIO quando exigitur vt dispositio, non est necessaria in eo, qui est in gratia per contritionem.

11 Quando autem est necessaria, satis est confiteri intrà tempus Iubilæi. Et quamuis Breue dicat, vt infrà hebdomodam confiteamur, & in Dominica communicemus, confiteri possumus in Dominica: quia dies Dominicus habetur pro complemento hebdomadæ transactæ, in qua ieiunatum est. Ità declarauit Gregorius XIII. PP. Societatis apud Acostam *in Bull. Cruc. qu.* 14. *dub.* 3. qui nostram sententiam tenet contra Filliucium *tom.* 1. *tr.* 8. *cap.* 10. *num.* 272. P. 2. T. 15. *Res.* 28. & *P.* 5. T. 12. *Res.* 30. §. *Et tandem*.

Differri potest vsque ad diem Dominicum inclusiuè.

12 Quòd si quis die Veneris v. g. confiteretur, & in Sabbato, antequam Indulgentiam consequatur, peccaret mortaliter, secundùm Suarez *in* 3. *p. tom.* 4. *disp.* 12. *sec.* 3. *nu.* 7. deberet iterum confiteri. Sed hoc negat Granado *in* 3. *p. contr.* 12. *tr.* 5. *disp.* 4. *nu.* 8. quia Iubilæum vnam tantùm exigit confessionem, quæ cum fieri possit aliquot diebus, priusquam Indulgentiam consequamur, & aliunde is per contritionem redire possit in statum gratiæ, non est, cur onus confessionis multiplicemus. Ità etiam docet Præpositus *in* 3. *p. qu.* 14. *dub.* 10. *nu.* 84. Et vterque hanc doctrinam extendit ad casum, quo quis in confessione oblitus esset aliquod peccatum mortale. Cui sententiæ libenter adhæreo. P. 5. T. 12. *Res.* 1.

Nec tenetur quis bis confiteri, si post confessionẽ nouum peccatum committit, vel aliquod peccatũ oblitus est.

13 Quoad Communionem. Si requiritur in Dominica, videtur non lucrari Iubilæum, qui communicaret infrà hebdomadam; quia constat de mente Pontificis. Sed Bossius *de Iubil sec.* 4. *cas.* 20. *nu* 17. ait, id Pontificem non præcipere, sed consulere velut congruentius. Id quod deducit ex Bullis Iubilæorum post Sixtum V. qui ad tollendam hanc dubitationem, post illa verba *communicent in die Dominico*, addiderunt, *aut in alia die hebdomadarum*. P. 5. T. 12. *Res.* 17.

COMMVNIO si fieri præcipitur in Dominica, videtur anticipari nô posse. Sed Bossius ait, posse.

14 Debet autem, qui in peccato est, antequam communicet, confiteri,

Nemo autem ęg-

municare potest in peccato cum sola contritione, sed tenetur confiteri, etiam si præscriptam confessionem præmiserit.

fiteri, etiam si præscriptam confessionem præmiserit; quia ita exigit hoc Sacramentum. Vnde, si habens physicam, aut moralem impotentiam confitendi, post alia opera communicaret cum sola contritione, non lucraretur Iubilæum; quia hic non est casus, in quo quis possit communicare cum peccato mortali sine præuia confessione. Ita Suarez *tom* 4. *disp.* 52. *sec.* 3. *nu.* 6. contra Vegam *p.* 2. *cap.* 7. *cas.* 31. P. 5. *T.* 12. *Ref.* 29. † & se citat in P. 3. T. 4. *Ref.* 150. vbi in §. *Itaque* oppositum refert notare Leonem †.

Probabile tamen est, Communionem factam in peccato sufficere, si non sit vltimũ opus, & pœnitẽs in vltimo instanti sit in gratia.

15 Probabile tamen est, quod ait Bossius *de Iubil. sec.* 4. *cas* 20. *nu.* 17. communionem factam in peccato mortali sufficere ad satisfaciendũ oneri communionis pro Iubilæo consequendo, si communio non sit vltimum opus ex requisitis, & pœnitens in instanti, quo applicatur Indulgentia (quod est vltimum instans desitionis vltimi operis extrinsecum, in quo verum est dicere: *nunc primò omnia opera requisita completa sunt*,) sit in gratia. Quia non omnia opera requisita præstanda sunt in gratia. Et illa verba *deuotè & reuerenter* in Iubilæo apposita respectu communionis, sumi possunt pro deuotione & reuerentia extrinseca, quæ consistit in externa compositione & modestia, vel etiam intrinseca, quæ consistit in actu latriæ, & cultus diuini, intentione obediendi Papæ, lucrandi Iubilæum, & simili, quæ non excludit peccatum habituale. *P.* 1. *T.* 11. *Ref.* 6. in fine. P. 3. *T.* 4. *Ref.* 148. & *P.* 5. *T.* 12. *Ref.* 27. circa medium.

PVERIS, patientibus tussim, & vomitũm: item ei, qui inaduertẽter bibit, Communio commutari debet in aliud opus piũ.

16 Nota etiam hic contra Fernandez *in medull. p.* 3. *cap.* 8. §. 8. *nu.* 3. pueros non valentes præ ætate communicare, non acquirere Iubilæum communicando solum spiritualiter; sed debere illis commutari in aliud opus pium, vt ait Faustus *de Iubil. lib.* 4. *qu.* 45. Quod etiam procedit in infirmis patientibus tussim, vomitum, &c. in eo, qui inaduertenter bibit, & similibus. *Ref.* 17. *cit.* §. *Notandum*.

IVBILÆVM

Quoad Confessarium.

PER Iubilæum eligi potest in cõfessarium, Qui eligi potest per Cruciatam.

17 † PEr Iubilæum concedi solet facultas eligendi confessarium approbatum, qui pœnitentes absoluat à reseruatis & censuris, de quibus infrà. Ille autem confessarius est eligibilis per Iubilæum, quem diximus V. *Bulla Cruciata* eligi posse per Bullam. Vide ibi. Solum ergò hic dicendum quoad Regulares, quibus Bulla quoad hunc articulum non suffragatur †.

Et si non excipiatur Regulares, eligere possunt extra Ordinem inuito superiore, Dummodo sit approbatus ab Ordinario. Vel, secundũ probabilem sententiam, à suo Prælato.

18 Ergo Regulares, quibus tempore Iubilæi conceditur facultas eligendi confessarium approbatum ab Ordinario, possunt illum eligere extra Ordinem. (Ità Bossius *de Iubil. sec.* 3. *cas.* 4. *nu.* 17. contra Molfesium apud ipsum *ibid.* Contra quem etiam addit, non posse Superiores id eis prohibere. *P.* 5. *T.* 12. *Ref.* 37. §. *Notandum*.

19 Sed, an sufficiat confiteri cum approbato à proprio Prælato? Negat Henriquez *lib.* 6. *cap.* 6. *nu.* 4. *in Gloss. litt. K.* Quia in Breui dicitur, *approbatum ab Ordinario*; Prælatus autem Regularis non est ordinarius. Idque in Iubilæo cautũ esse, quia Summus Pontifex potuit animaduertere, Episcopos in approbandis Confessarijs esse plerumque Prælatis

Regu-

Regularibus cautiores. Bonacina *de Sacr. disp. 5. qu. 7. punct. 4. § 1. nu. 25.* affirmat, aitque, Papam verba illa *approbatum ab Ordinario* pro Religiosis apponere cumulatiuè, non priuatiuè; quatenus id possint, si velint; non tamen teneatur. Ità etiam Bossius *cas. 3. nu. 10.* qui ait, verba illa sumenda esse cum expositione accommoda, vt si agatur de laicis, debeant eligere approbatum ab Episcopo, si verò de Religiosis, à suo Prælato, qui est ipsorum Ordinarius. Lezana *qq. regul. cap. 19. nu. 19.* distinguit, aitque: Vel in Iubilæo dicitur *approbatum ab Ordinario* tantùm, vel, *approbatum ab Ordinario loci.* Si primū, possunt Religiosi eligere approbatum à suo Prælato: si secundum, non possunt. Omnes hæ sententiæ sunt probabiles. *P. 5. T. 12. Res. 37.* † & opinionem Bonacinæ, quam nouissimè sequitur Zambellus *v. Iubilæum nu. 29. in* P. 2. T. 17. *Res.* 47. & P 3. T. 2. *Res.* 21. solùm refert: vnde ignauiter & petulanter illum carpit Ferro *p. 2. qq. vicar. qu.* 72†.

20 Moniales secundùm Polacchum *in Bull. Iubil. Vrbani VIII. sec. 41. nu. 8.* non possunt in Iubilæo eligere confessarium approbatum, sed debent confiteri proprio Confessario. Et sic sacram Congregationem declarasse testatur. Sed ego hanc declarationem inuenire non potui. Et contrariam sententiam docent Bonacina *nu. 22.* Bossius *cas. 5. nu. 2.* & Peyrinus *tom. 3. cap. 4. nu. 4.* Qui addit, eas eligere posse Regularem à suo Prælato, vel sæcularem ab Episcopo approbatum, siue subiectæ sint Episcopis, siue Prælatis Regularibus: & si sunt subiectæ Regularibus, posse eligere ex Religione: quia fauorabilia sunt amplianda. Et quòd eligere possint quemcumque approbatum ab Ordinario loci, ait Peyrinus non esse difficultatem post Bullam S. D. N. Vrbani VIII. *Pontificia solicitudo*; in ea enim id Monialibus expressè conceditur. P. 5. T. 12. *Res.* 12. † Hoc loco Auctor non ponit suam sententiam licèt videatur inclinare cum secunda. At in *P.* 3. *T.* 2. *Res.* 29. quæ postea impressa iteratò est in *T.* 4. *post* 153. videtur pronior in primam †.

Quid de Monialibus?

IVBILÆVM

Quoad reseruata.

21 QVando in Iubilæo datur facultas expressa absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ, non requiritur expressa derogatio ipsius Bullæ, vel indiuidua mentio dictorum casuum. Ità Bossius *vbi infra* contra Duard. *in Bull. Cœn. lib. 3. § 2. qu. 1. nu. 13.* († An verò in tali casu absolui possit hæresis occulta, vide V. *Absoluere, n.* 74†.) Sed difficultas est, an quando conceduntur casus papales absque exceptione, intelligantur etiam concedi casus Bullæ Cœnæ? Et quidem Laurorius *de Iubil. p. 2. cap. 28. nu. 24.* & alij communiter negant; eo quia habent specialem quandam grauitatem, ob quam Pontifex in specie sciscitatus, non esset illa concessurus. Et hæc sententia apud me certa est. quia quando Pontifex vult comedere casus Bullæ Cœnæ, illos explicat. Sed Bossius *de Iubil. sec. 1. cas. 7. nu. 2.* affirmatiuam sententiam putat esse probabilem. quia cum facultas detur pro omnibus casibus papalibus, non est cur aliqui excipiantur, præsertim in re fauorabili. Bullam verò Cœnæ reuocare facultates particulares personarum, Religionum &c.

Per Iubilæum absolui possunt casus papales.

(Præter casus Bullæ Cœnæ, nisi exprimantur.)

mini-

minimè generales omnium fidelium & extraordinarias, quale est Iubilæum. P. 5. *T.* 12. *Ref.* 34. Casus episcopales, ait Bonacina *de cens. disp* 1. *qu.* 3. *ar.* 15. *n.* 10. absolui non posse, quia Clemens VIII. in quadam Bulla decreuit, ne vllus prætextu cuiuscunque priuilegij absoluat à casibus Episcopo reseruatis. Sed meritò hanc opinionem refellunt Zanardus *p.* 1. *c.* 31 *q.* 34. & alij; quia cum in Iubilæo expresse concedatur absolui à reseruatis Papæ, à fortiori conceditur, absolui à reseruatis Episcopo. Et aliqui rectè hanc opinionem extendunt ad casus & censuras reseruatas ab Episcopo post publicationem Iubilæi. P. 3. *T.* 4. *Ref.* 149.

Et episcopales.

22 Qui tempore Iubilæi obtinuit absolutionem reseruatorum animo lucrandi iubilæum, quod postea culpa sua non lucratur, non propterea in reseruationem reincidit: Ità Suarez *in* 3. *p. to.* 4. *disp* 31. *sec.* 4. *n.* 5. contra Rodriquez *in Bull. Cruc.* §. 2. *n.* 8. quia non fuit absolutus ad reincidentiam; id enim nec habetur in diplomate, nec confessarius absoluere potest sub conditione de futuro, *si lucraberis Iubilæum*; quia absolutio debet esse absoluta. Adde cum Sanchez *de matr. to.* 2. *lib.* 8. *disp.* 15. *n.* 21. contra Suarez *vbi sup. n.* 23. quod si is in confessione aliquot reseruata oblitus fuit, illa non remanent reseruata; sed potest per quencumque confessarium absolui: quia cum illa confessio fuerit valida, absolutio cecidit etiam indirectè super oblita, & confessarius absoluendo, habuit, & habere debuit intentionem tollendi quamcunque reseruationem. P. 3. T. 4. *Ref.* 145. & *P.* 4. T. 4. *Ref.* 124. §. *Nota*.

Qui, si Iubilæum non acquiritur, non propterea reincidunt.

Imò, si quæ in confessione oblita sunt, non remanent reseruata.

23 At non ita de eo, qui Iubilæum consecutus est, sed non est confessus, quia non fuit recordatus peccati mortalis; nam, cum nulla peccatorum absolutio data fuerit, si is postea alicuius reseruati recordetur, debet accedere ad Superiorem. Ita Henriquez *lib.* 6. *c.* 16. *n.* 6. Sed Sanctarellus *de Iubil. c.* 13. *dub.* 2. putat, hunc quoque confessarium sibi postea eligere posse, & per illum à talibus reseruatis absolui virtute Iubilæi, nam Iubilæum lucratus est; (nec enim tenebatur confiteri venialia, vt supra diximus.) & consequenter lucratus est priuilegium eligendi confessarium etiam pro reseruatis, quo vti potest transacto Iubilæo, quia non restringitur ad tempus Iubilæi: quæ opinio est probabilis. P. 3. T. 4. *Ref.* 150.

Quod non procedit in eo, qui putans se non habere mortale, non est confessus. Sed Sanctarellus probabile putat, etiam in hoc casu procedere.

24 Nota hìc à fortiori, quod si quis in confessione aliquod reseruatum non manifestauit, ne manifestaret complicem, vel ex alia iusta causa; transacto Iubilæo potest ab illo absolui per quemcunque confessarium; quia tale peccatum habetur ac si fuisset oblitum; & sic indirectè absolutum, Ità Homobonus *p.* 1. *tr.* 5. *c.* 6. *q.* 38. *Ibid.* §. *Notandum.*

Quod à fortiori dicendum de eo, qui in confessione aliquod reseruatum prætermisit ex iusta causa.

25 Sed an, qui absolutus fuit à reseruatis intuitu Iubilæi, & postea culpa sua non acquirit, peccet mortaliter? Suarez *de Relig. to.* 2. *lib.* 2. *c.* 6. *nu.* 11. respondet affirmatiuè. Sed ipse negatiuè respondeo cum Portellio *v. Indul. pro Iub. n.* 20. nam is nihil promisit, nec confessarius illi aliquam obligationem imposuit; nec ipse Pontifex: Cum igitur tale præceptum non appareat, non est cur pœnitens oneretur. P. 2. T. 16. *Ref.* 11. in fine. P. 3. T. 4. *Ref* 145. §. *Sed inquiret*, & *P.* 5. T. 12. *Ref.* 42.

Qui vero intuitu Iubilæi absolutus à reseruatis opera non perficit, non peccat mortaliter.

26 Confessarius potest absolutionem peccatorum in Iubilæo differre post illud, Primò, si pœnitens iudicetur probabiliter mansurus in proxima occasione peccandi, Secundò, si pœnitens completis operibus accedat ad confitendum Sabbato, & quia habet multos & intricatos casus,

Potest autem confessarius absolutionem differre, præcedendam, post Iubilæum in duplici casu.

con-

confessarius non potest illum statim audire. In hoc ergo duplici casu potest confessarius absolutionem differre post Iubilæum. Sed reseruationē tollere, & vota commutare debet infra tempus Iubilæi. Ita Bossius *sec. 1. cas. 38. & 39.* P. 3. T. 4. *Res.* 147. & P. 5. *T.* 12. *Res.* 26. §. *Hinc rectè.*

27 Sed difficultas in his casibus est, si is interim in nouos casus reseruatos incideret, an posset confessarius illa absoluere? Nam Sanctarellus *de Iubil. c. 8. dub. 7.* & alij negant. Sed magis placet affirmatiua sententia Bossij *cas. 39. nu. 6.* & aliorum. quia is nondum consecutus est Iubilæum, & virtute Iubilæi absolui potest ab omnibus peccatis commissis ante consecutionem Iubilæi. Et præterea hic, cum non posset amplius consequi Iubilæum, ex obedientia confessarij differentis absolutionem factus esset peioris conditionis, quàm cæteri. Et tandem, priuilegium Principis animæ fauorabile ampliandum est. P. 3. T. 4. *Res.* 147. §. *Difficultas,* & *P.* 5. T. 12. *Res.* 27.

Et tunc, si pœnitens incidat in noua reseruata, absolui potest etiā ab his.

IVBILÆVM

Quoad censuras.

28 † DE absolutione censurarum facienda virtute Iubilæi, vide *V Bulla Cruciata quoad censuras*, & omnia, quæ ibi dicta inuenies de cruciata, applica Iubilæo, nam omnes censuræ, quæ absolui possunt per Bullam, absolui etiam possunt per Iubilæum eodem modo, cum iisdem requisitis &c. †.

PER Iubilæū absoluuntur omnes censuræ, quæ absolui possunt per Cruciatam, & eodem modo.

29 Vnam disparitatem ponit Moscosus *tr. 16. c. 7. n. 5.* & 6. inter Bullam & Iubilæum quoad censuras, quod per Bullam non potest quis absolui ad reincidentiam, etiam de consensu partis; quia Bulla non dat, nec pars dare potest, talem facultatem. Per Iubilæum vero potest pro tempore necessario ad confitendum, communicandum, visitandum Ecclesias &c. adhibita tamen cautione pignoratitia, fideiussoria &c. ad satisfaciendum: & tunc, transacto Iubilæo, censuram redire quoad forū exterius, non quoad interius, nisi accedat noua culpa. *P. 5. T. 9. R.* 25.

Nisi quòd ait Moscosus, per Cruciatam excōmunicatum absolui non posse ad reincidentiam, Per Iubilæum posse.

IVBILÆVM

Quoad vota.

29 † PEr Iubilæum commutari possunt omnia vota, quæ commutari posse diximus per Cruciatam, & eodem modo. Vide *V. Bulla Cruciata quoad vota* †. Adde quod

PER Iubilæum commutari etiam possunt omnia vota, quæ commutantur per Cruciatam.

30 Quando in concessione generali non excipiuntur vota peregrinationis ad Ierusalem, ad limina Apostolorum, & Compostellam, licèt probabilius sit, commutari non posse, nisi exprimantur, vt docet Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 6. c. 25. nu. 4.* probabile tamen est commutari posse, vt ait Malderus *in 2. 2. tr. 10. c. 5 dub.* 10. qui hoc ponit discrimen inter vota castitatis perpetuæ & Religionis, ac alia Pontifici reseruata; quod illa duo non comprehenduntur in generali concessione, nisi exprimantur,

Et insuper peregrinationis Romæ, Cōpostellæ, & Ierusalem, si non excipiuntur.

tur, reliqua verò satis expressa censentur, dum non excipiuntur. Quòd si Papa concederet facultatem commutandi vota reseruata, certum esset, commutari posse etiam vota Religionis & castitatis. Sicut, si exciperet solùm hæc duo, commutari posse vota illa peregrinationis. quia exceptio firmat regulam in non exceptis. Ità Suarez. P. 5. *T.* 12. *Res.* 58.

Confessarius verò commutare potest vota in materiā post Iubilæum à se vel alio subrogandam.

Et tunc materiā subrogare potest pro votis emissis etiam post Iubilæum.

31 Potest confessarius in aliquibus casibus differre materiam subrogatam in commutatione voti ad vsque Iubilæum transactum, dicendo: *commuto tibi tale votum in id, quod postea tibi ipse assignabo, vel alius*, vt supra diximus de casibus reseruatis. In quo casu, si pœnitens noua vota emitteret posset illa confessarius commutare, vt dictum est de reseruatis *n.* 27. P. 3. *T.* 4. *Res.* 147. *&* P. 5. *T.* 12. *Res.* 27.

Et vota, quæ reperiuntur tempore Iubilæi, cōmutari possunt post multos annos,

Et multò magis oblita, ab eo, qui generalem cōmutationem obtinuit.

Etiam si sint reseruata.

32 Imò virtute Iubilæi commutari possunt vota, non solùm tempore ipsius Iubilei, sed etiam post multos annos. nam, qui Iubilæum lucratur, acquirit sibi ius ad priuilegium cōmutandi vota, quando sibi libuerit. Ità Bossius *sec.* 2. *cas.* 47. & Portellius *v. Indulg. pro Iubil. nu.* 18. contra Regium *cas.* 21. & alios. *P.* 2. *T.* 16. *Res.* 9. *&* P. 1. T. 12. *Res.* 40. Ex quò à fortiori sequitur, quòd si quis tempore Iubilæi generalem votorum commutationem & dispensationem obtinuit, possit sibi commutare vota oblita, etiam reseruata; quia reseruatio generali illa commutatione & dispensatione sublata fuit, vt supra n. 22. diximus de reseruatione peccatorum. Ità Bossius *de Iubil. sec.* 2. *cas.* 44. contra Pollachū *de Iubil. sec.* 42. *n.* 69. *Res.* 40. *cit.* §. *Hinc.*

Vota commutata cum intentione lucrandi Iubilæū, si hoc non acquiritur, nō redeūt.

Etiam si materia non adhuc sit subrogata.

Certè si quis votorum commutationem obtinuit, non peccat mortaliter, si illud postea culpabiliter non lucratur.

An verò quis trāsacto Iubilæo, quod non acquisiuit, petere possit commutationem votorum oblitorum? Affirmat Leo; Sanchez negat.

33 Qui commutationem votorum à confessario petijt virtute Iubilæi animo illud lucrandi, si postea ex negligentia culpabili illud non lucretur, non propterea redeunt vota, sicut diximus supra de reseruatis *nu.* 22. Quæ opinio vera est, etiam circa vota commutata tantum generaliter, remittendo opera à se, vel ab alio postea præscribenda. Ità Sanchez *to.* 1. *lib.* 4. *c.* 54. *n.* 50. P. 2. *T.* 16. *Res.* 10. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 25. §. *Quintò*, *&* P. 5. *T.* 12. *Res.* 41. §. *Certum.* Nec peccat morteliter, si illud postea culpa sua non lucratur. Vide sup. *n.* 25. *P.* 2. T. 16 *Res.* 11. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 25. §. *Quintò* in fine, *&* P. 5. *T.* 12. *Res.* 42. An verò in tali casu post Iubilæum transactum petere possit commutationem votorum oblitorum, non obstante, quòd lucratus non sit Iubilæum? Affirmat Leo *de Iubil. p.* 2. *n.* 203. quia is remanet liber à reseruatione peccatorū oblitorum. Sed Sanchez *n.* 52. negat, aitque, esse disparem rationem inter absolutionem peccatorum, & commutationem votorum. P. 5. *T.* 12. *Res.* 41.

34 Non oportet quod confessarius commutans vota, sit ille idem, qui à peccatis absoluit, dummodo sit approbatus ab Ordinario. nam hoc solum requirit Bulla Iubilæi. Ità Henriquez *lib.* 7. *c.* 10. *n.* 8. Qui testatur ità declarasse Gregorium XIII. P. 5. *T.* 12. *Res.* 50.

IVBILÆVM

Quoad alia.

QVI Iubilæum inuincibiliter ignorauit, potest illud lucrari infrà dies

35 QVI tempore, quo in sua patria publicatum fuit Iubilæum, ex ignorantia inuincibili non habuit illius notitiam, lucrari illud potest infra dies quindecim à die notitiæ. Ità Bottonius

nius *in Iubil. Sixti V. fol.* 131. Et idem de eo, qui Iubilæi notitiam primò haberet secunda die Veneris, vel Saturni. Sed huic Confessarius potest commutare ieiunia, & indicere Communionem die Dominico. Item si quis in sua patria Iubilæum lucrari negligeret, & post duas hebdomadas alio pergens, inueniret Iubilæum adhuc durare, posset ibi illud lucrari. Ità Sanctarellus *de Iubil. c.* 7. *dub.* 1. P. 3. T. 4. *Ref.* 151.

quindecim à die notitiæ:

Et negligens lucrari in patria, lucrari potest in alio loco, vbi adhuc durat.

36 Sed an possit quis Iubilæum in vno, vel duobus locis bis lucrari quoad omnia priuilegia? Negat Layman *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 8. *n.* 9. & alij. Et Filliucius *to.* 1. *tr.* 8. *c.* 10. *n.* 278. testatur Clementem VIII. respondisse, quòd Iubilæum tum in anno Sancto, quàm in alijs semel tantùm sumi potest. Idemque declarasse Sacram Congregationem Cardinalium. Et rationem assignat Torres *in* 2. 2. *to.* 1. *c.* 188. *ar.* 12. *disp.* 6. *n.* 8. quia in Breui dicitur, gratiam consequendam esse vna è duabus hebdomadibus disiunctiuè. Sed contrariam sententiam tenent Henriquez *lib.* 6. *c.* 16. *n.* 3. Benzonius *de Iubil. lib.* 5. *c.* 15. *dub.* 23. & alij. Et Molfesius *to.* 1. *tr* 7. *c.* 16 *n.* 45. probat; quia cum Iubilæum propter opera concedatur, & quis præscripta opera bis implere possit, non est cur Iubilæum bis obtinere non possit. Maximè quia gratiæ sunt ampliandæ. Ad argumentum Torres respondet, particulam disiunctiuam respicere commoditatem fidelium, vt, qui consequi nolit in prima, consequatur in secunda hebdomada. non autem tollere, quominus duabus vicibus acquiri possit. Ad declarationes Clem. VIII. & Cardinalium potest quis dicere, de illis non constare authenticè. *Ibid.* & iterum P. 5. *T.* 12. *Ref.* 28. & olim *P.* 2. T. 17. *Ref.* 49.

An verò possit bis acquiri? Aliqui negant.

Alij affirmant.

IVDEX.

1 ✠ IVdex quasi *Iusdicens*, est persona à Republica cõstituta ad quæstiones tum ciuiles, tum criminales dirimendas. Procedit cum ad instantiam partis, seu personæ priuatæ, quæ in ciuilibus actor, in criminalibus accusator dicitur: tum ad instantiam fisci, quæ est persona item publica, curans ex parte communitatis seruari iustitiam legalem &c. Et quidem cùm iudex in criminalibus procedit ad instantiam partis, dicitur procedere per viam accusationis, cùm ad instantiã fisci, per viam denunciationis, aut inquisitionis. De quibus multa diximus VV. *Inquisitores*, & *Inquisitorum*. Nunc pauca supersunt de iudice in communi, & mox plura de iurisdictione iudicis Ecclesiastici, & iudicis laici †.

IVDEX quis? E quomodo procedat?

2 In primis cœcus potest esse iudex, & dignitatem retinere, ex *l.* 6. *ff. vbi quis agere, vel conueniri*, & *l.* 2. *ff. de postulan. in* 5. *column.* ibi, *Quamuis autem cæcus pro alio postulare non possit, tamen & Senatorium ordinem retinet, & iudicandi officio fungitur.* & *l.* 8. *C. de Decurionibus lib.* 10. licèt Glossa ibi limitet, quando amborum oculorum cœcus non esset. Idem dic cùm Megalio *to.* 2. *ref.* 183. *nu.* 6. de surdo & muto ex l. 1. *ff. de postul cit.* & Megal. adducit etiam *l. cæcus, de iudicijs.* licèt Molina *de iust. to.* 5. *tr.* 5. *disp.* 39. *nu.* 1. doceat, mutum & surdum non posse esse arbitrum. *P.* 5. *T.* 6 *Ref.* 36.

Potest esse cæcus.

3 Quando crimen est notorium, & reus ignoratur, potest iudex ad vitandum scandalum, & propter vtilitatem Reipublicæ, de illius au-

Potest generaliter inquirere de reo ignoto in delicto notorio,

ctore generaliter inquirere; nam alioqui multa crimina manerent impunita magno cum Reipublicæ detrimento. Ità Malderus *in 2.2. tr. 6. cap. 1. dub. 18.* & alij contra Caietanum *in 2.2. qu. 69. ar. 2.* cap. vero *cum oporteat*, cap. *inquisitionis* & cap. *qualiter & quando de accus.* requirunt indicia & famam ad inquirendum in particulari, non in generali. *P. 2. T. 15. Res. 63.* Si autem, inuenta charta peccatorum alicuius, contra illum inquireret, peccaret mortaliter, & frangeret sigillum confessionis: quia illa charta dici potest confessio inchoata. Imo si reum conuictum condemnasset, & postea sciret, totam delationem, vel accusationem ortam fuisse ex fractione sigilli, teneretur reum absoluere & dimittere. Ità Fagundez *pr. 2. lib. 6. cap. 4. nu. 28. P. 3. T. 4. Res. 112.* in fine, *& P. 5. T. 11. Res. 27. §. Vnde.*

IVDEX in ciuilibus, cùm quæstio est de iure, an sequi possit opinionē probabilē, omissa probabiliori? Etiam sua?

4. In ciuilibus, quando quæstio est de iure, & adsunt variæ opiniones, iudex sequi potest opinionem probabilem, relinquendo probabiliorem, imò etiam suam. Ità Sancius *pract. disp. 44. nu. 50.* & Delrius *disq. lib. 5. qu. 1. §. quotiescunque*, qui asserit, hanc esse communem opinionem casuistarum, quibus adde nouissimè Palaum *tom. 1. disp. 2. punt. 11. tit. 7.* Quod contra Vasquez *in p. 2. tom. 1. disp. 64. nu. 5.* verum puto etiam in iudice supremo. At iudex arbiter, electus vt iudicet secundum suam sententiam, non potest alienam opinionem sequi. nisi teneat duplicem; nam tunc p[illegible] sequi, quam velit Ità Montesinus *in p. 2. tom. 1. disp. 19. qu. 5. nu.* [illegible] Circa verò quæstionem facti, tenetur sequi, quod est probabilius. *P. 2. T. 13. Res. 3. & P. 3. Add. secund. Res. 13.* Quod si probationes de facto æquales sunt, & ius æque actori fauet, ac conuento, potest sequi vtrum maluerit. Ità Sancius *disp. 54. nu. 51.* Sed probabilius est, in tali casu debere iudicem, si res est diuisibilis, eam diuidere, aut si non est diuisibilis, partes componere. Ità Filliucius *tom 2. tr. 21. cap. 3. nu. 144. P. 3. cit. §. Nota, & P. 4. T. 3. Res. 40.* In criminalibus sequi potest opinionem probabilem in fauorem rei, relicta probabiliori in fauorem partis, aut fisci. Ità Sayrus *lib. 1. cap. 11. nu. 13.* Imò ad hoc tenetur. quia nemo condemnandus est ad pœnam, nisi pro certa causa, & in criminalibus ad condemnandum reum requiruntur probationes luce meridiana clariores, *l. sciant cuncti, C. de probat.* quales non sunt probationes contra reum, si pro ipso stant probationes probabiles. Ità Palaus *tom. 1. disp. 2. punct. 11. nu. 4.* & alij. Quæ sententia non solùm procedit, quando opinio probabilis pro reo est circa factum, sed etiam, vt docet Villalobos *tom. 1. tr. 1. disp. 15. nu. 3. 4.* quando circa ius. Neque est par ratio de ciuilibus, in quibus diximus, iudicem sequi posse opinionem, quam maluerit, dummodo sit probabilis. Nam vt obseruat Martinez *in p. 2. tom. 5. qu. 19. ar. 6. dub. 6. concl. 3.* in moralibus aliud est agere de vita, aliud de bonis temporalibus. Sed, quia Bonacina *de leg. tom. 2. disp. 2. qu. 5 punct. 1. num. 15.* & Sancius *select. disp. 44. nu. 52.* tenent, iudicem sequi posse opinionem probabilem, etiam contra reum, quando quæstio est de iure, non illam refello tamquam improbabilem. *P. 3. Res. cit. à §. Sed hic.*

Quid si quæstio sit de facto, & neuter possideat?

IN criminalibus sequi tenetur opinionem, quæ fauet reo.

Etiam si contraria sit probabilior.

5. Nota hîc vnum notabile, quòd secundùm D. Thomam *2.2. qu. 67. ar. 2.* potest & debet iudex damnare ad mortem eum, quem testes conuincunt de delicto mortis, quamuis ipsi priuatim constet esse innocentem: quia in iudicando sustinet personam publicam communitatis, & sic debet vti scientia publica, non priuata. At Sylvius *in 2.2. qu. 66.*

Imò quamuis ex D. Thoma damnare possit ad mortem eū, quē scit innocentem, secundùm allega.

ar. 2.

l. 2. & alij tenent, non posse talem reum occidere: nā occidere [...]se est per se malum, & aduersatur tam charitati, quàm iustitiæ. [D]ebere auertere accusatorem ab accusatione, curare vt testes per [...]es viros corrigantur; si nolint desistere, debere litem protrahere, diligenter examinare ad deprehendendum indiciū variationis & [...]tis. Si id non proficit, curet carcerem aperiri, & dari locum reo [fu]gam. Si hoc non suffragatur, & partes instent pro sententia, di[ca]t se habere difficultatem, & eundum esse ad superiorem, quem ipse [secr]eto informet & personam testis induat. Iudex verò superior, etiam [si ei]us palam non faueat, mortis & mutilationis pœnam suprema sua [au]ctoritate relaxet. Denique, si iudex ordinarius nullam adinueniat viam liberandi à morte innocentem, officium deponere debere, etiam cum periculo vitæ. Ego verò existimo, quòd si adhibitis omnibus diligentijs, sententiam declinare non possit, & officium deponere nequeat absque magno incommodo, potest sequi sententiam D. Thomæ, & reū morti secundùm allegata & probata adiudicare. Vide Filliucium *tom.* 2. *tr.* 48. *cap.* 6. *nu.* 171. P. 5. T. 4. *Ref.* 22.

ta & probata. multi tamen dicunt, teneri adhibere omnes diligentias vt illum saluet.

Et, si nulla prodest, officium deponere, etiā cum periculo vitæ.

Quod vltimum nō admitto.

6 Nota præterea, quòd Lessius *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 9. *nu.* 64. *edit. Parisiens. ann.* 1618. putat, iudicem aliquid accipientem ab eo, in cuius fauorem iudicauit secundùm opinionem probabilem, quando liberum illi erat vtramlibet partem sequi, non peccare contra iustitiam, nec teneri ad restitutionem. quia in tali casu pretium non accipit pro iustitia sententiæ, sed pro eo, quòd præfert vnam opinionem alteri, ad quod non tenetur. Aduertit tamen, hanc doctrinam procedere, stando in iure naturali. nam ius positiuum id fieri prohibet. Sed etiam de iure naturali oppositum tenendum est cum Tannero *in* 2. 2. *disp.* 4. *qu.* 6. *dub.* 10. *num.* 290. & alijs communiter. P. 3. T. 5. *Ref.* 55. Potest tamen iudex pro ferenda sententia iusta aliquid recipere, quod detur ipsi, non ad redimendam vexationem, sed ad alliciendum animū eius ad ferendam sententiam iustam, vel ex mera liberalitate. Ità Ioann. Franciscus Suarez *Ench. lib.* 5. §. *cui restituendum v. quod accepisti.* contra Sotum *de iust. lib.* 4. *qu.* 7. *ar.* 1. *ad* 2. Qui tamen concedit, aliquid posse sumere à tertio. nam licèt ex iustitia teneatur v. g. ad bonum Petri, non tamen tenetur id facere ingratiam Pauli: à quo proinde potest aliquid accipere. Sed hæc sententia displicet Lessio *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 9. *P.* 3. *T.* 6. *Ref.* 4. Item secundùm Layman *lib.* 3. *sec.* 5. *tr.* 4. *cap.* 4. *nu.* 9. potest aliquid accipere à litigante, vt illius causam expediat ante aliam, quæ tamen simul cum illa ad ipsum delata fuit, spectato naturali iure. quia in hoc nulli infert iniuriam. & cum se obliget in gratiam Titij, eius causam ante alijs expedire, potest pretium sumere; quia hæc obligatio est pretio æstimabilis. P. 3. *T.* 5. *Ref.* 45.

IVDEX in causa vtrinque probabili, nō potest aliquid accipere ab vno pro ferenda sententia in eius fauorem.

Potest tamen aliquid accipere ex mera liberalitate.

Et secundū Layman ad expediēdam vnam causā ante aliam quæ simul ad ipsum delata est.

7 Iudex in proferenda sententia negligens, & ob negligentiam non condemnans, non tenetur restituere fisco, vel parti læsæ pœnam pecuniariam, alias debitam. quia fiscus & pars nondum acquisierunt ius ad talem mulctam, nec satis constat, iudicem teneri ex iustitia, hæc emolumenta fisco & parti procurare. Ità Lessius *lib.* 2 *cap.* 12. *dub.* 18. *nu.* 134. contra Molinam *de iust. tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 95. *nu.* 36. P. 3. *T.* 6. *Ref.* 35. §. *Tertiò.*

IVDEX non dānans ad pœnam pecuniariam alicui debitam, non tenetur illam restituere fisco, vel parti.

Dummodo ieiunia in vna hebdomada compleantur.

Præpositus *in 3. p. q. 14. dub. 10. nu. 87.* ieiunia omnia complenda esse infra vnam hebdomadam, quia Pontificis scopus est, vt caro ieiunnijs maceretur, ad quem magis faciunt ieiunia magis vnita. *P.3.T.4.Ref.153. & P. 5. T. 12. Ref. 24.*

Et præstari possũt in duobus locis.

3 Possunt item impleri in duobus locis: vnde quis potest hîc Panormi visitare Ecclesias, & deinde in alio loco, si discedat, confiteri, communicare &c. quia fauor Iubilæi est personalis, nõ localis. Ità Laymã *lib.5.tr.7.c.8.nu.11.P.5.T.12.Ref.53.* An vero si quis neglexisset lucrari Iubilæum in patria, lucrari posset in alio loco, vide infra *num. 48.* †.

Item per opera aliàs præcepta.

4 Opera in Iubilæo præscripta compleri possunt per opera alias præcepta: quia nõ repugnat, vnico actu pluribus obligationibus satisfieri, dũmodo natura talium obligationũ id patiatur. Et in praxi Pontifices solent publicare Iubilæũ in Quadragesima. Itaq; sufficit, fundere orationes aliàs debitas ex voto, vel pœnitentia, & dare eleemosynas extremè indigenti, cui debetur ex obligatione naturali. Ità Polacchus *de Iubil. p.1.n. 152. & p.2.n.147. P.5.T.12.Ref.31.§.Et tandè.* Ref.33. in medio, & *Ref.54.*

Et si indeterminate præscribantur, sufficit præstare semel, & infrà terminum quandocunque.

5 Si indeterminatè præscribatur Ecclesiarum visitatio, oratio, & eleemosyna, sufficit semel visitare, orare, & eleemosynam facere. Idque quandocumque, etiam die Dominico, ante, vel post communionem. Ità Bossius *de Iubil. sec. 4. cas. 8. nu. 9. P. 5 T. 12. Ref. 22. §. Notandum, &* Ref.31. *§. Dico igitur, & Dico quartò.*

Qui præstare non potest, petat sibi commutari. Nam confessarius commutare potest, etiam, quæ omissa sunt ex malitia;

6 Qui vero non potest opera præscripta præstare, petat sibi à Confessario commutari in alia pia opera. Imo Confessarius non solùm commutare potest opera omissa ex legitima causa, ægritudinis, impotentiæ, &c. sed etiam omissa ex malitia. Et sic tradit Filliucius *to. 1. tr. 8. c. 10. nu. 268.* quòd si quis in die Dominico secundæ hebdomadæ inspiratus, dolens quod præscripta opera non compleuerit, petat sibi alia iniungi, vel tempus prorogari, potest Confessarius id præstare; quia hîc & nunc verè est impotens, & facultas Confessarij nondum expirauit. Idem dic, si quis alia opera præstitisset, & die Dominico communicaturus inaduertenter bibisset; huic enim Communio commutari potest in aliud opus pium. Ità Henriquez *lib. 7. c. 10 nu. 8. P. 3. T.4. Ref. 152. &* P. *5. T. 12. Ref. 25. & 26.*

OPERA non debent necessariò præstari in gratia, sed sufficit esse in gratia in instanti consecutionis. Imò si ponatur obex, probabile est acquiri, recedente fictione.

7 Non oportet, quòd omnia opera Iubilæi fiant in gratia, sed satis est, quod pœnitens sit in gratia in vltimo instanti, in quo Indulgentia applicatur. Imò si quis Indulgentiam propter obicem non lucraretur, probabile est lucraturum postea, recedente fictione. Vide *V. Indulg. à n. 15.* vbi plura de requisitis inuenies. In particulari verò

AN satis sit eleemosynæ curam cõmittere, si is, cui committitur, non largiatur? Aut non tempore præscripto?

8 Circa eleemosynam aduerte, quod si quis daret nummos famulo pro eleemosyna facienda, non lucraretur Iubilæum, ait Leo *de Iubil. p. 2. q. 14. sec. 6. nu. 175.* si famulus eleemosynam non præberet. Et alij idem asserunt, si famulus illam præberet post tempus præscriptum. Quia scilicet is non præstaret opus præscriptum ad consequendum Iubilæum. At Sà *v. Indulgentia nu. 4.* etiam post correctionem Romanam, contrarium docet. *P. 5. T. 12. Ref. 31.* Si verò eleemosynam certo die præscriptam quis per ignorantiam, obliuionem, aut inaduertentiam inculpabilem vsque ad Sabbatum differret, & tunc multo maiorem efficeret, probabile esse, ait Bossius *de Iubil. sect. 4. cas. 8. n. 9.* lucrari Indulgentiam & Iubilæum, ex quadam æquitate & tacita intentione Pontificis. Ità etiam, si præscriptam fieri in tribus diebus ieiuniorum quis antici-

ticiparet, & totam simul prælibaret Feria IV. P. 5. T. 12. *Res.* 22.

9 Quoad visitationem Ecclesiarum, ait sufficere Filliucius *to.* 1. *tr.* 8. *c.* 10. *n.* 274. quòd duæ Ecclesiæ visitentur. Sed in hoc obseruanda sunt verba Breuis. Aduerte autem ex Bossio *de Iubil. sect.* 4. *cas.* 16. *n.* 6. quòd si Episcopus deputaret plures Ecclesias in Ciuitate, quàm Papa deputauit in Vrbe, tunc sufficeret visitare quot deputauit Papa; quia Episcopus non potest onerare priuilegium Papæ. Si verò Episcopus deputaret pauciores, aut vnam tantùm, illa sufficeret. Aduerte etiam, sufficere, quod Ecclesia visitetur deforis, si præ multitudine non detur ingressus. Et, nomine Ecclesiæ venire etiam cœmeterium adiunctum, quia verba in fauorabilibus latè interpretari debent. Ità Layman *lib.* 5. *tr.* 7. *c.* 3. *n.* 9. Qualiter autem orandum sit, vide *V. Indulg. à n.* 21. P. 1. T. 11. *Res.* 103. *&* P. 5. *T.* 12. *Res.* 19. *&* 55.

ECCLESIÆ visitari debent iuxtà tenorem Breuis. Nó plures, quàm pro Vrbe designatæ sint. Sed si Episcopus designat pauciores, sufficiunt. QVOMODO Ecclesia visitanda? Quid nomine Ecclesiæ? Et qualiter in ea orandum?

10 Quoad confessionem, quando in Breue dicitur: *omnibus verè pœnitentibus & confessis*, vel, *omnibus contritis & confessis, qui visitauerint &c. concedimus Indulgentiam*, tunc confessio non exigitur vt opus iniunctum, sed vt dispositio; vnde si quis aliàs esset in gratia per contritioné cum voto, seu proposito confitendi tempore debito secundùm præceptum Ecclesiæ, lucraretur Iubilæum. Ità Coninch *de Sacr. disp.* 12. *dub.* 7. *n.* 38. *P.* 5. *T.* 12. *Res.* 30. §. *Nota etiam*. Imo nec si confessio requiratur vt opus iniunctum, emitti necessario debet, si adsint tantum venialia; vt ex Coninch diximus V. *Bulla Cruciata, nu.* 15. P. 3. T. 4. *Res.* 126. *&* P. 5. *T.* 12. *Res.* 30.

CONFESSIO quando exigitur vt dispositio, non est necessaria in eo, qui est in gratia per contritionem.

11 Quando autem est necessaria, satis est confiteri intrà tempus Iubilæi. Et quamuis Breue dicat, vt infrà hebdomodam confiteamur, & in Dominica communicemus, confiteri possumus in Dominica: quia dies Dominicus habetur pro complemento hebdomadæ transactæ, in qua ieiunatum est. Ità declarauit Gregorius XIII. PP. Societatis apud Acostam *in Bull. Cruc. qu.* 14. *dub.* 3. qui nostram sententiam tenet contra Filliucium *tom.* 1. *tr.* 8. *cap.* 10. *num.* 272. P. 2. T. 15. *Res.* 28. *&* P. 5. T. 12. *Res.* 30. §. *Et tandem*.

Differri potest vsque ad diem Dominicum inclusiué.

12 Quòd si quis die Veneris v. g. confiteretur, & in Sabbato, antequam Indulgentiam consequatur, peccaret mortaliter, secundùm Suarez *in* 3. *p. tom.* 4. *disp.* 12. *sec.* 3. *nu.* 7. deberet iterum confiteri. Sed hoc negat Granado *in* 3. *p. contr.* 12. *tr.* 5. *disp.* 4. *nu.* 8. quia Iubilæum vnam tantùm exigit confessionem, quæ cum fieri possit aliquot diebus, priusquam Indulgentiam consequamur, & aliunde is per contritionem redire possit in statum gratiæ; non est, cur onus confessionis multiplicemus. Ità etiam docet Præpositus *in* 3. *p. qu.* 14. *dub.* 10. *nu.* 84. Et vterque hanc doctrinam extendit ad casum, quo quis in confessione oblitus esset aliquod peccatum mortale. Cui sententiæ libenter adhæreo. P. 5. T. 12. *Res.* 1.

Nec tenetur quis bis confiteri, si post confessioné nouum peccatum committit, vel aliquod peccatũ oblitus est.

13 Quoad Communionem. Si requiritur in Dominica, videtur non lucrari Iubilæum, qui communicaret infrà hebdomadam; quia constat de mente Pontificis. Sed Bossius *de Iubil. sec.* 4. *cas.* 20. *nu.* 17. ait, id Pontificem non præcipere, sed consulere velut congruentius. Id quod deducit ex Bullis Iubilæorum post Sixtum V. qui ad tollendam hanc dubitationem, post illa verba *communicent in die Dominico*, addiderunt, *aut in alio die hebdomadarum*. P. 5. T. 12. *Res.* 17.

COMMVNIO si fieri præcipitur in Dominica, videtur anticipari nó posse. Sed Bossius ait, posse.

14 Debet autem, qui in peccato est, antequam communicet, con-

Nemo autem cõ-

municare potest in peccato cum sola contritione, sed tenetur confiteri, etiam si præscriptam confessionem præmiserit.

fiteri, etiam si præscriptam confessionem præmiserit; quia ità exigit hoc Sacramentum. Vnde, si habens physicam, aut moralem impotentiam confitendi, post alia opera communicaret cum sola contritione, non lucraretur Iubilæum; quia hic non est casus, in quo quis possit communicare cum peccato mortali sine præuia confessione. Ita Suarez *tom* 4. *disp.* 52. *sec.* 3. *nu.* 6. contra Vegam *p.* 2. *cap.* 7. *cas.* 31. P. 5. T. 12. *Res.* 29. † & se citat in P. 3. T. 4. *Res.* 150. vbi in §. *Itaque* oppositum refert notare Leonem †.

Probabile tamen est, Communionem factam in peccato sufficere, si non sit vltimũ opus, & pœnitẽs in vltimo instanti sit in gratia.

15 Probabile tamen est, quod ait Bossius *de Iubil. sec.* 4. *cas* 20. *nu.* 17. communionem factam in peccato mortali sufficere ad satisfaciendũ oneri communionis pro Iubilæo consequendo, si communio non sit vltimum opus ex requisitis, & pœnitens in instanti, quo applicatur Indulgentia (quod est vltimum instans desitionis vltimi operis extrinsecum, in quo verum est dicere: *nunc primò omnia opera requisita completa sunt*,) sit in gratia. Quia non omnia opera requisita præstanda sunt in gratia. Et illa verba *deuotè & reuerenter* in Iubilæo apposita respectu communionis, sumi possunt pro deuotione & reuerentia extrinseca, quæ consistit in externa compositione & modestia, vel etiam intrinseca, quæ consistit in actu latriæ, & cultus diuini, intentione obediendi Papæ, lucrandi Iubilæum, & simili, quæ non excludit peccatum habituale. *P.* 1. *T.* 11. *Res.* 6. in fine. P. 3. *T.* 4. *Res.* 148. & *P.* 5. *T.* 12. *Res.* 27. circa medium.

PVERIS, patientibus tussim, & vomitum: item ei, qui inaduertẽter bibit, Communio commutari debet in aliud opus piũ.

16 Nota etiam hic contra Fernandez *in medull. p.* 3. *cap.* 8. §. 8. *nu.* 3. pueros non valentes præ ætate communicare, non acquirere Iubilæum communicando solum spiritualiter; sed debere illis commutari in aliud opus pium, vt ait Faustus *de Iubil. lib.* 4. *qu.* 45. Quod etiam procedit in infirmis patientibus tussim, vomitum, &c. in eo, qui inaduertenter bibit, & similibus. *Res.* 17. *cit.* §. *Notandum*.

IVBILÆVM
Quoad Confessarium.

PER Iubilæum eligi potest in cõfessarium, Qui eligi potest per Cruciatam.

17 † PEr Iubilæum concedi solet facultas eligendi confessarium approbatum, qui pœnitentes absoluat à reseruatis & censuris, de quibus infra. Ille autem confessarius est eligibilis per Iubilæum, quem diximus V. *Bulla Cruciata* eligi posse per Bullam. Vide ibi. Solum ergò hic dicendum quoad Regulares, quibus Bulla quoad hunc articulum non suffragatur †.

Et si non excipiãtur Regulares, eligere possunt extra Ordinem inuito superiore, Dummodo sit approbatus ab Ordinario.

18 Ergo Regulares, quibus tempore Iubilæi conceditur facultas eligendi confessarium approbatum ab Ordinario, possunt illum eligere extrà Ordinem. (Ità Bossius *de Iubil. sec.* 3. *cas.* 4. *nu.* 17. contra Molfesium apud ipsum *ibid.* Contra quem etiam addit, non posse Superiores id eis prohibere. *P.* 5. *T.* 12. *Res.* 37. §. *Notandum.*

Vel secundũ probabilem sententiam, à suo Prælato.

19 Sed, an sufficiat confiteri cum approbato à proprio Prælato? Negat Henriquez *lib.* 6. *cap.* 6. *nu.* 4. *in Gloss. litt. K.* Quia in Breui dicitur, *approbatum ab Ordinario*; Prælatus autem Regularis non est ordinarius. Idque in Iubilæo cautũ esse, quia Summus Pontifex potuit animaduertere, Episcopos in approbandis Confessarijs esse plerumque Prælatis

Regularibus cautiores. Bonacina *de Sacr. disp.* 5. *qu.* 7. *punct.* 4. § 1. *nu.* 25. affirmat, aitque, Papam verba illa *approbatum ab Ordinario* pro Religiosis apponere cumulatiuè, non priuatiuè; quatenus id possint, si velint; non tamen teneatur. Ità etiam Bossius *cas.* 3. *nu.* 10. qui ait, verba illa sumenda esse cum expositione accommoda, vt si agatur de laicis, debeant eligere approbatum ab Episcopo, si verò de Religiosis, à suo Prælato, qui est ipsorum Ordinarius. Lezana *qq. regul. cap.* 19. *nu.* 19. distinguit, aitque: Vel in Iubilæo dicitur *approbatum ab Ordinario* tantùm, vel, *approbatum ab Ordinario loci.* Si primū, possunt Religiosi eligere approbatum à suo Prælato: si secundum, non possunt. Omnes hæ sententiæ sunt probabiles. *P.* 5. *T.* 12. *Res.* 37. † & opinionem Bonacinæ, quam nouissimè sequitur Zambellus *v. Iubilaeum nu.* 29. *in* P. 2. T. 17. *Res.* 47. & P. 3. T. 2. *Res.* 21. solùm refert: vnde ignauiter & petulanter illum carpit Ferro *p.* 2. *qq. vicar. qu.* 72 †.

20 Moniales secundùm Polacchum *in Bull. Iubil. Vrbani VIII. sec.* 41. *nu.* 8. non possunt in Iubilæo eligere confessarium approbatum, sed debent confiteri proprio Confessario. Et sic sacram Congregationem declarasse testatur. Sed ego hanc declarationem inuenire non potui. Et contrariam sententiam docent Bonacina *nu.* 22. Bossius *cas.* 5. *nu.* 2. & Peyrinus *tom.* 3. *cap.* 4. *nu.* 4. Qui addit, eas eligere posse Regularem à suo Prælato, vel sæcularem ab Episcopo approbatum, siue subiectæ sint Episcopis, siue Prælatis Regularibus: & si sunt subiectæ Regularibus, posse eligere ex Religione: quia fauorabilia sunt amplianda. Et quòd eligere possint quemcumque approbatum ab Ordinario loci, ait Peyrinus non esse difficultatem post Bullam S. D. N. Vrbani VIII. *Pontificia solicitudo*; in ea enim id Monialibus expresse conceditur. P. 5. T. 12. *Res.* 12. † Hoc loco Auctor non ponit suam sententiam licèt videatur inclinare cum secunda. At in *P.* 3. *T.* 2. *Res.* 29. quæ postea impressa iterato est in *T.* 4. *post* 153. videtur pronior in primam †. *Quid de Monialibus?*

IVBILÆVM

Quoad reseruata.

21 QVando in Iubilæo datur facultas expressa absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ, non requiritur expressa derogatio ipsius Bullæ, vel indiuidua mentio dictorum casuum. Ità Bossius *vbi infra* contra Duard. *in Bull. Cœn. lib.* 3. § 2. *qu.* 1. *nu.* 13. († An verò in tali casu absolui possit hæresis occulta, vide V. *Absoluere, n.* 74 †.) Sed difficultas est, an quando conceduntur casus papales absque exceptione, intelligantur etiam concedi casus Bullæ Cœnæ? Et quidem Lauorius *de Iubil. p.* 2. *cap.* 28. *nu.* 24. & alij communiter negant; eo quia habent specialem quandam grauitatem, ob quam Pontifex in specie sciscitatus, non esset illa concessurus. Et hæc sententia apud me certa est. quia quando Pontifex vult concedere casus Bullæ Cœnæ, illos explicat. Sed Bossius *de Iubil. sec.* 1. *cas.* 7. *nu.* 2. affirmatiuam sententiam putat esse probabilem. quia cum facultas detur pro omnibus casibus papalibus, non est cur aliqui excipiantur, præsertim in re fauorabili. Bullam verò Cœnæ reuocare facultates particulares personarum, Religionum &c. *Per Iubilæum absolui possunt casus papales, (Præter casus Bullæ Cœnæ, nisi exprimatur.)*

mini-

minimè generales omnium fidelium & extraordinarias, quale est Iubilæum. P. 5. T. 12. Ref. 34 Casus episcopales, ait Bonacina *de cens. disp* 1. *qu.* 3. *ar.* 15. *n.* 10. absolui non posse, quia Clemens VIII. in quadam Bulla decreuit, ne vllus prætextu cuiuscunque priuilegij absoluat à casibus Episcopo reseruatis. Sed meritò hanc opinionem refellunt Zanardus *p.* 1. *c.* 21 *q.* 34. & alij; quia cum in Iubilæo expressè concedatur absolui à reseruatis Papæ, à fortiori conceditur, absolui à reseruatis Episcopo. Et aliqui rectè hanc opinionem extendunt ad casus & censuras reseruatas ab Episcopo post publicationem Iubilæi. P. 3. T. 4. *Ref.* 149.

Et episcopales.

Qui, si Iubilæum non acquiritur, non propterea recidunt.

22 Qui tempore Iubilæi obtinuit absolutionem reseruatorum animo lucrandi iubilæum, quod postea culpa sua non lucratur, non propterea in reseruationem reincidit: Ità Suarez *in* 3. *p. to.* 4. *disp* 31. *sec.* 4. *n.* 5. contra Rodriquez *in Bull. Cruc.* §. 2. *n.* 8. quia non fuit absolutus ad reincidentiam; id enim nec habetur in diplomate, nec confessarius absoluere potest sub conditione de futuro, *si, lucraberis Iubilæum*; quia absolutio debet esse absoluta. Adde cum Sanchez *de matr. to.* 2. *lib.* 8. *disp.* 15. *n.* 21. contra Suarez *vbi sup. n.* 23. quod si is in confessione aliquot reseruata oblitus fuit, illa non remanent reseruata; sed potest per quencumque confessarium absolui: quia cum illa confessio fuerit valida, absolutio cecidit etiam indirectè super oblita, & confessarius absoluendo, habuit, & habere debuit intentionem tollendi quamcunque reseruationem. P. 3. T. 4. *Ref.* 145. & P. 4. T. 4. *Ref.* 124. §. *Nota.*

Imò, si quæ in confessione oblita sunt, non remanent reseruata.

Quod non procedit in eo, qui putans se non habere mortale, non est confessus.
Sed Sanctarellus probabile putat, etiam in hoc casu procedere.

23 At non ita de eo, qui Iubilæum consecutus est, sed non est confessus, quia non fuit recordatus peccati mortalis; nam, cum nulla peccatorum absolutio data fuerit, si is postea alicuius reseruati recordetur, debet accedere ad Superiorem. Ita Henriquez *lib.* 6. *c.* 16. *n.* 6. Sed Sanctarellus *de Iubil. c.* 13. *dub.* 2. putat; hunc quoque confessarium sibi postea eligere posse, & per illum à talibus reseruatis absolui virtute Iubilæi, nam Iubilæum lucratus est; (nec enim tenebatur confiteri venialia, vt supra diximus.) & consequenter lucratus est priuilegium eligendi confessarium etiam pro reseruatis, quo vti potest transacto Iubilæo, quia non restringitur ad tempus Iubilæi: quæ opinio est probabilis. P. 3. T. 4. *Ref.* 150.

Quod à fortiori dicendum de eo, qui in confessione aliquod reseruatum prætermisit ex iusta causa.

24 Nota hìc à fortiori, quòd si quis in confessione aliquod reseruatum non manifestauit, ne manifestaret complicem, vel ex alia iusta causa; transacto Iubilæo potest ab illo absolui per quemcunque confessarium; quia tale peccatum habetur ac si fuisset oblitum; & sic indirectè absolutum. Ita Homobonus *p.* 1. *tr.* 5. *c.* 6. *q.* 38. *Ibid.* §. *Notandum.*

Qui vero intuitu Iubilæi absolutus à reseruatis opera non perficit, non peccat mortaliter.

25 Sed an, qui absolutus fuit à reseruatis intuitu Iubilæi, & postea culpa sua non acquirit, peccet mortaliter? Suarez *de Relig. to.* 2. *lib.* 2. *c.* 6. *nu.* 11. respondet affirmatiuè: Sed ipse negatiuè respondeo cum Portellio *v. Indul. pro Iub. n.* 20. nam is nihil promisit, nec confessarius illi aliquam obligationem imposuit; nec ipse Pontifex: Cùm igitur tale præceptum non appareat, non est cur pœnitens oneretur. P. 1. T. 16. *Ref.* 11. in fine. P. 3. T. 4. *Ref* 145. §. *Sed inquires,* & P. 5. T. 12. *Ref.* 42.

Potest autem confessarius absolutionem differre, præcedendam, post Iubilæum in duplici casu.

26 Confessarius potest absolutionem peccatorum in Iubilæo differre post illud, Primò, si pœnitens iudicetur probabiliter mansurus in proxima occasione peccandi, Secundò, si pœnitens completis operibus accedat ad confitendum Sabbato, & quia habet multos & intricatos casus,

confessarius non potest illum statim audire. In hoc ergo duplici casu potest confessarius absolutionem differre post Iubilæum. Sed reseruationē tollere, & vota commutare debet infra tempus Iubilæi. Ita Bossius *sec. 1. cas. 38. & 39. P. 3. T. 4. Res. 147. & P. 5. T. 12. Res. 26. §. Hinc rectè.*

27 Sed difficultas in his casibus est, si is interim in nouos casus reseruatos incideret, an posset confessarius illa absoluere? Nam Sanctarellus *de Iubil. c. 8. dub. 7.* & alij negant. Sed magis placet affirmatiua sententia Bossij *cas. 39. nu. 6.* & aliorum. quia is nondum consecutus est Iubilæum, & virtute Iubilæi absolui potest ab omnibus peccatis commissis ante consecutionem Iubilæi. Et præterea hic, cum non posset amplius consequi Iubilæum, ex obedientia confessarij differentis absolutionem factus esset peioris conditionis, quàm cæteri. Et tandem, priuilegium Principis animæ fauorabile ampliandum est. *P. 3. T. 4. Res. 147. §. Difficultas, & P. 5. T. 12. Res. 27.*

Et tunc, si pœnitens incidat in noua reseruata, absolui potest etiā ab his.

IVBILÆVM

Quoad censuras.

28 † DE absolutione censurarum facienda virtute Iubilæi, vide *V. Bullæ Cruciatæ quoad censuras*, & omnia, quæ ibi dicta inuenies de cruciata, applica Iubilæo, nam omnes censuræ, quæ absolui possunt per Bullam, absolui etiam possunt per Iubilæum eodem modo, cum ijsdem requisitis &c. †.

PER Iubilæū absoluuntur omnes censuræ, quæ absolui possunt per Cruciatam, & eodem modo.

29 Vnam disparitatem ponit Moscosus *tr. 16. c. 7. n. 5.* & 6. inter Bullam & Iubilæum quoad censuras, quod per Bullam non potest quis absolui ad reincidentiam, etiam de consensu partis; quia Bulla non dat, nec pars dare potest, talem facultatem. Per Iubilæum vero potest pro tempore necessario ad confitendum, communicandum, visitandum Ecclesias &c. adhibita tamen cautione pignoratitia, fideiussoria &c. ad satisfaciendum: & tunc, transacto Iubilæo, censuram redire quoad forū exterius, non quoad interius, nisi accedat noua culpa. *P. 5. T. 9. R. 25.*

Nisi quòd ait Moscosus, per Cruciatam excōmunicatum absolui non posse ad reincidentiam, Per Iubilæum posse.

IVBILÆVM

Quoad vota.

29 † PEr Iubilæum commutari possunt omnia vota, quæ commutari posse diximus per Cruciatam, & eodem modo. Vide *V. Bulla Cruciata quoad vota* †. Adde quod

PER Iubilæum commutari etiam possunt omnia vota, quæ commutantur per Cruciatam.

30 Quando in concessione generali non excipiuntur vota peregrinationis ad Ierusalem, ad limina Apostolorum, & Compostellam, licèt probabilius sit, commutari non posse, nisi exprimantur, vt docet Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 6. c. 25. nu. 4.* probabile tamen est commutari posse, vt ait Malderus *in 2. 2. tr. 10. c. 5 dub. 10.* qui hoc ponit discrimen inter vota castitatis perpetuæ & Religionis, ac alia Pontifici reseruata; quod illa duo non comprehenduntur in generali concessione, nisi exprimantur,

Et insuper peregrinationis Romæ, Cōpostellæ, & Ierusalem, si non excipiantur.

tur, reliqua verò satis expressa censentur, dum non excipiuntur. Quòd si Papa concederet facultatem commutandi vota reseruata, certum esset, commutari posse etiam vota Religionis & castitatis. Sicut, si exciperet solùm hæc duo, commutari posse vota illa peregrinationis. quia exceptio firmat regulam in non exceptis. Ità Suarez. P. 5. *T.* 12. *Ref.* 58.

Confessarius verò commutare potest vota in materiã post Iubilæum à se vel alio subrogandam.

Et tunc materiã subrogare potest pro votis emissis etiam post Iubilæum.

31 Potest confessarius in aliquibus casibus differre materiam subrogatam in commutatione voti ad vsque Iubilæum transactum, dicendo: *commuto tibi tale votum in id, quod postea tibi ipse assignabo, vel alius.* vt supra diximus de casibus reseruatis. In quo casu, si pœnitens noua vota emitteret posset illa confessarius commutare, vt dictum est de reseruatis *n.* 27. P. 3. *T.* 4. *Ref.* 147. *&* *P.* 5. *T.* 12. *Ref.* 27.

Et vota, quæ reperiuntur tempore Iubilæi, cõmutari possunt post multos annos,

Et multò magis oblita, ab eo, qui generalem cõmutationem obtinuit.

Etiam si sint reseruata.

32 Imò virtute Iubilæi commutari possunt vota, non solùm tempore ipsius Iubilei, sed etiam post multos annos. nam, qui Iubilæum lucratur, acquirit sibi ius ad priuilegium cõmutandi vota, quando sibi libuerit. Ità Bossius *sec.* 2. *cas.* 47. & Portellius *v. Indulg. pro Iubil. nu.* 18. contra Regium *cas.* 21. & alios. *P.* 2. *T.* 16. *Ref.* 9. *&* P. 1. T. 12. *Ref.* 40. Ex quo à fortiori sequitur, quòd si quis tempore Iubilæi generalem votorum commutationem & dispensationem obtinuit, possit sibi commutare vota oblita, etiam reseruata; quia reseruatio generali illa commutatione & dispensatione sublata fuit, vt supra *n.* 22. diximus de reseruatione peccatorum. Ità Bossius *de Iubil. sec.* 2. *cas.* 44. contra Pollachũ *de Iubil. sec.* 42. *n.* 69. *Ref.* 40. *cit.* §. *Hinc.*

Vota commutata cum intentione lucrandi Iubilæũ, si hoc non acquiritur, nõ redeũt.

Etiam si materia non adhuc sit subrogata.

Certè si quis votorum commutationem obtinuit, non peccat mortaliter, si illud postea culpabiliter non lucratur.

An verò quis trãsacto Iubilæo, quod non acquisiuit, petere possit commutationem votorum oblitorum?

Affirmat Leo; Sanchez negat.

33 Qui commutationem votorum à confessario petijt virtute Iubilæi animo illud lucrandi, si postea ex negligentia culpabili illud non lucretur, non propterea redeunt vota, sicut diximus supra de reseruatis *nu.* 22. Quæ opinio vera est, etiam circa vota commutata tantum generaliter, remittendo opera à se, vel ab alio postea præscribenda. Ità Sanchez *to.* 1. *lib.* 4. *c.* 54. *n.* 50. P. 2. *T.* 16. *Ref.* 10. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 25. §. *Quintò*, *&* P. 5. *T.* 12. *Ref.* 41. §. *Certum.* Nec peccat morteliter, si illud postea culpa sua non lucratur. Vide sup. *n.* 25. *P.* 2. T. 16 *Ref.* 11. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 25. §. *Quintò* in fine, *&* *P.* 5. *T.* 12. *Ref.* 42. An verò in tali casu post Iubilæum transactum petere possit commutationem votorum oblitorum, non obstante, quòd lucratus non sit Iubilæum? Affirmat Leo *de Iubil. p.* 2. *n.* 203. quia is remanet liber à reseruatione peccatorũ oblitorum. Sed Sanchez *n.* 52. negat, aitque, esse disparem rationem inter absolutionem peccatorum, & commutationem votorum. P. 5. *T.* 12. *Ref.* 41.

34 Non oportet quod confessarius commutans vota, sit ille idem, qui à peccatis absoluit, dummodo sit approbatus ab Ordinario. nam hoc solum requirit Bulla Iubilæi. Ità Henriquez *lib.* 7. *c.* 10. *n.* 8. Qui testatur ità declarasse Gregorium XIII. P. 5. *T.* 12. *Ref.* 50.

IVBILÆVM

Quoad alia.

QVI Iubilæum inuincibiliter ignorauit, potest illud lucrari infrà dies

35 QVI tempore, quo in sua patria publicatum fuit Iubilæum, ex ignorantia inuincibili non habuit illius notitiam, lucrari illud potest infra dies quindecim à die notitiæ. Ità Bottonius

nius *in Iubil. Sixti V. fol.* 131. Et idem de eo, qui Iubilæi notitiam primò haberet secunda die Veneris, vel Saturni. Sed huic Confessarius potest commutare ieiunia, & indicere Communionem die Dominico. Item si quis in sua patria Iubilæum lucrari negligeret, & post duas hebdomadas alio pergens, inueniret Iubilæum adhuc durare, posset ibi illud lucrari. Ità Sanctarellus *de Iubil. c. 7. dub.* 1. P. 3. T. 4. Ref. 151.

quindecim à die notitiæ.

Et negligens lucrari in patria, lucrari potest in alio loco, vbi adhuc durat.

36 Sed an possit quis Iubilæum in vno, vel duobus locis bis lucrari quoad omnia priuilegia? Negat Layman *lib. 5. tr. 7. c. 8. n. 9.* & alij. Et Filliucius *to. 1. tr. 8. c. 10. n.* 278. testatur Clementem VIII. respondisse, quòd Iubilæum tam in anno Sancto, quàm in alijs semel tantùm sumi potest. Idemque declarasse Sacram Congregationem Cardinalium. Et rationem assignat Torres *in 2.2. to. 1. c. 188. ar. 12. disp. 6. n.* 8. quia in Breui dicitur, gratiam consequendam esse vna è duabus hebdomadibus disiunctiuè. Sed contrariam sententiam tenent Henriquez *lib. 6. c. 16. n.* 3. Benzonius *de Iubil. lib. 5. c. 15. dub.* 23. & alij. Et Molfesius *to. 1. tr. 7. c. 16 n.* 45. probat; quia cum Iubilæum propter opera concedatur, & quis præscripta opera bis implere possit, non est cur Iubilæum bis obtinere non possit. Maximè quia gratiæ sunt ampliandæ. Ad argumentum Torres respondet, particulam disiunctiuam respicere commoditatem fidelium, vt, qui consequi nolit in prima, consequatur in secunda hebdomada; non autem tollere, quominus duabus vicibus acquiri possit. Ad declarationes Clem. VIII. & Cardinalium potest quis dicere, de illis non constare authenticè. *Ibid.* & iterum *P. 5. T.* 12. *Ref.* 28. & olim *P. 2. T.* 17. *Ref.* 49.

An verò possit bis acquiri? Aliqui negant.

Alij affirmant.

IVDEX.

1 ✠ IVdex quasi *Iusdicens*, est persona à Republica cõstituta ad quæstiones tum ciuiles, tum criminales dirimendas. Procedit cum ad instantiam partis, seu personæ priuatæ, quæ in ciuilibus actor, in criminalibus accusator dicitur: tum ad instantiam fisci, quæ est persona item publica, curans ex parte communitatis seruari iustitiam legalem &c. Et quidem cùm iudex in criminalibus procedit ad instantiam partis, dicitur procedere per viam accusationis, cùm ad instantiã fisci, per viam denunciationis, aut inquisitionis. De quibus multa diximus VV. *Inquisitores*, & *Inquisitorum*. Nunc pauca supersunt de iudice in communi, & mox plura de iurisdictione iudicis Ecclesiastici, & iudicis laici †.

IVDEX quis? E quomodo procedat?

2 In primis cœcus potest esse iudex, & dignitatem retinere, ex *l. 6. ff. vbi quis agere, vel conueniri*, & *l. 2. ff. de postulan. in 5. columna.* ibi, *Quamuis autem cæcus pro alio postulare non possit, tamen & Senatorium ordinem retinet, & iudicandi officio fungitur.* & *l. 8. C. de Decurionibus lib.* 10. licèt Glossa ibi limitet, quando amborum oculorum cœcus non esset. Idem dic cùm Megalio *to. 2. ref.* 183. *nu.* 6. de surdo & muto ex l. 1. *ff. de postul cit.* & Megal. adducit etiam *l. cæcus, de iudicijs.* licèt Molina *de iust. to. 5. tr. 5. disp. 39. nu.* 1. doceat, mutum & surdum non posse esse arbitrum. *P. 5. T.* 6 *Ref.* 36.

Potest esse cæcus.

3 Quando crimen est notorium, & reus ignoratur, potest iudex ad vitandum scandalum, & propter vtilitatem Reipublicæ, de illius au-

Potest generaliter inquirere de reo ignoto in delicto notorio.

ctore generaliter inquirere; nam alioqui multa crimina manerent impunita magno cum Reipublicæ detrimento. Ità Malderus *in 2.2. tr. 6. cap. 1. dub. 18.* & alij contra Caietanum *in 2.2. qu. 69. ar. 2.* cap. vero *cum oporteat*, cap. *inquisitionis* & cap. *qualiter & quando de accus.* requirunt indicia & famam ad inquirendum in particulari, non in generali. *P. 2. T. 15. Res. 63.* Si autem, inuenta charta peccatorum alicuius, contra illum inquireret, peccaret mortaliter, & frangeret sigillum confessionis: quia illa charta dici potest confessio inchoata. Imo si reum conuictum condemnasset, & postea sciret, totam delationem, vel accusationem ortam fuisse ex fractione sigilli, teneretur reum absoluere & dimittere. Ità Fagundez *pr. 2. lib. 6. cap. 4. nu. 28. P. 3. T. 4. Res. 112.* in fine, *& P. 5. T. 11. Res. 27. §. Vnde*.

IVDEX in ciuilibus, cùm quæstio est de iure, an sequi possit opinionē probabilē, omissa probabiliori? Etiam suā?

4 In ciuilibus, quando quæstio est de iure, & adsunt variæ opiniones, iudex sequi potest opinionem probabilem, relinquendo probabiliorem, imo etiam suam. Ità Sancius *pract. disp. 44. nu. 50.* & Delrius *disq. lib. 5. qu. 1. §. quotiescunque*, qui asserit, hanc esse communem opinionem casuistarum, quibus adde nouissimè Palaum *tom. 1. dis. 2. punt. 11. tit. 7.* Quod contra Vasquez *in p. 2. tom. 1. disp. 64 nu. 5.* verum puto etiam in iudice supremo. At iudex arbiter, electus vt iudicet secundum suam sententiam, non potest alienam opinionem sequi. nisi teneat duplicem; nam tunc p[illegible] sequi, quam velit. Ità Montesinus *in p. 2. tom. 1. disp. 19. qu. 5. nu.* [illegible] Circa verò quæstionem facti, tenetur sequi, quod est probabilius. *P. 2. T. 13. Res. 3. & P. 3. Add. secund. Res. 13.* Quod si probationes de facto æquales sunt, & ius æquè actori fauet, ac conuento, potest sequi vtrum maluerit. Ità Sancius *disp. 54. nu. 51.* Sed probabilius est, in tali casu debere iudicem, si res est diuisibilis, eam diuidere, aut si non est diuisibilis, partes componere. Ità Filliucius *tom 2. tr. 21. cap. 3. nu. 144. P. 3. cit. §. Nota, & P. 4. T. 3. Res. 40.* In criminalibus sequi potest opinionem probabilem in fauorem rei, relicta probabiliori in fauorem partis, aut fisci. Ità Sayrus *lib. 1. cap. 11. nu. 13.* Imo ad hoc tenetur. quia nemo condemnandus est ad pœnam, nisi pro certa causa, & in criminalibus ad condemnandum reum requiruntur probationes luce meridiana clariores, *l. sciant cuncti, C. de probat.* quales non sunt probationes contra reum, si pro ipso stant probationes probabiles. Ità Palaus *tom. 1. disp. 2. punct. 11. nu. 4.* & alij. Quæ sententia non solùm procedit, quando opinio probabilis pro reo est circa factum, sed etiam, vt docet Villalobos *tom. 1. tr. 1. disp. 15. nu. 3. 4.* quando circa ius. Neque est par ratio de ciuilibus, in quibus diximus, iudicem sequi posse opinionem, quam maluerit, dummodo sit probabilis. Nam vt obseruat Martinez *in p. 2. tom. 5. qu. 19. ar. 6. dub. 6. concl. 3.* in moralibus aliud est agere de vita, aliud de bonis temporalibus. Sed, quia Bonacina *de leg. tom. 2. disp. 2. qu. 5 punct. 1. num. 15.* & Sancius *select. disp. 44. nu. 52.* tenent, iudicem sequi posse opinionem probabilem, etiam contra reum, quando quæstio est de iure, non illam refello tamquam improbabilem. *P. 3. Res. cit. à §. Sed hæc*.

Quid si quæstio sit de facto, & neuter possideat?

IN criminalibus sequi tenetur opinionem, quæ fauet reo.

Etiam si contraria sit probabilior.

Imò quamuis ex D. Thoma damnare possit ad mortem eū, quē scit innocentem, secundum allega-

5 Nota hîc vnum notabile, quòd secundùm D. Thomam *2.2. qu. 67. ar. 2.* potest & debet iudex damnare ad mortem eum, quem testes conuincunt de delicto mortis, quamuis ipsi priuatim constet esse innocentem: quia in iudicando sustinet personam publicam communitatis, & sic debet vti scientia publica, non priuata. At Syluius *in 1.2. qu. 66.*

ar. 2.

ar. 2. *concl.* 2. & alij tenent, non posse talem reum occidere: nã occidere innocentẽ est per se malum, & aduersatur tam charitati, quàm iustitiæ. Igitur debere auertere accusatorem ab accusatione, curare vt testes per prudẽtes viros corrigantur; si nolint desistere, debere litem protrahere, testes diligenter examinare ad deprehendendum indiciũ variationis & falsitatis. Si id non proficit, curet carcerem aperiri, & dari locum reo ad fugam. Si hoc non suffragatur, & partes instent pro sententia, dicat se habere difficultatem, & eundum esse ad superiorem, quem ipse secreto informet & personam testis induat. Iudex verò superior, etiam si ius palam non faueat, mortis & mutilationis pœnam suprema sua auctoritate relaxet. Denique, si iudex ordinarius nullam adinueniat viam liberandi à morte innocentem, officium deponere debere, etiam cum periculo vitæ. Ego verò existimo, quòd si adhibitis omnibus diligentijs, sententiam declinare non possit, & officium deponere nequeat absque magno incommodo, potest sequi sententiam D. Thomæ, & reũ morti secundùm allegata & probata adiudicare. Vide Filliucium *tom.* 2. *tr.* 48. *cap.* 6. *nu.* 171. P. 5. T. 4 *Ref.* 22.

ta & probata. multi tamen dicunt, teneri adhibere omnes diligentias vt illum saluet.

Et, si nulla prodest, officium deponere, etiã cum periculo vitæ.

Quodvltimum nõ admitto.

6 Nota præterea, quod Lessius *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 9. *nu.* 64. *edit. Parisiens. ann.* 1618. putat, iudicem aliquid accipientem ab eo, in cuius fauorem iudicauit secundùm opinionem probabilem, quando liberum illi erat vtramlibet partem sequi, non peccare contra iustitiam, nec teneri ad restitutionem. quia in tali casu pretium non accipit pro iustitia sententiæ, sed pro eo, quod præfert vnam opinionem alteri, ad quod non tenetur. Aduertit tamen, hanc doctrinam procedere, stando in iure naturali. nam ius positiuum id fieri prohibet. Sed etiam de iure naturali oppositum tenendum est cum Tannero *in* 2. 2. *disp.* 4. *qu.* 6. *dub.* 10. *num.* 290. & alijs communiter. P. 3. T. 5. *Ref.* 55. Potest tamen iudex pro ferenda sententia iusta aliquid recipere, quod detur ipsi, non ad redimendam vexationem, sed ad alliciendum animũ eius ad ferendam sententiam iustam, vel ex mera liberalitate. Ità Ioann. Franciscus Suarez *Ench. lib.* 5. §. *cui restituendum v. quod accepisti.* contra Sotum *de iust. lib.* 4. *qu.* 7. *ar.* 1. *ad* 2. Qui tamen concedit, aliquid posse sumere à tertiò. nam licèt ex iustitia teneatur v. g. ad bonum Petri, non tamen tenetur id facere ingratiam Pauli: à quo proinde potest aliquid accipere. Sed hæc sententia displicet Lessio *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 9. P. 3. T. 6. *Ref.* 4. Item secundùm Layman *lib.* 3. *sec.* 5. *tr.* 4. *cap.* 4. *nu.* 9. potest aliquid accipere à litigante, vt illius causam expediat ante aliam, quæ tamen simul cum illa ad ipsum delata fuit, spectato naturali iure. quia in hoc nulli infert iniuriam. & cum se obliget in gratiam Titij, eius causam ante alias expedire, potest pretium sumere; quia hæc obligatio est pretio æstimabilis. P. 3. *T.* 5. *Ref.* 45.

IVDEX in causa vtrinque probabili, nõ potest aliquid accipere ab vno pro ferenda sententia in eius fauorem.

Potest tamen aliquid accipere ex mera liberalitate.

Et secundũ Layman ad expediẽdam vnam causã ante aliam quæ simul ad ipsum delata est.

7 Iudex in proferenda sententia negligens, & ob negligentiam non condemnans, non tenetur restituere fisco, vel parti læsæ pœnam pecuniariam, alias debitam. quia fiscus & pars nondum acquisierunt ius ad talem mulctam, nec satis constat, iudicem teneri ex iustitia, hæc emolumenta fisco & parti procurare. Ità Lessius *lib.* 2 *cap.* 12. *dub.* 18. *nu.* 134. contra Molinam *de iust. tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 95. *nu.* 36. P. 3. *T.* 6. *Ref.* 35. §. *Tertiò.*

IVDEX non dãnans ad pœnam pecuniariam alicui debitam, non tenetur illam restituere fisco, vel parti.

IVDEX ECCLESIASTICVS.

IVDEX Ecclesiasticus punire potest laicum delinquentem vnà cū Clerico,

1 † AD Iudicem Ecclesiasticum spectant omnes causæ spirituales, siue tales sint ratione personæ, siue ratione obiecti. Et sic generaliter est competens iudex Clericorum, & aliquando etiam laicorum. Nam primò † potest punire laicum, si delinquat simul cum Clerico, maximè si præueniat in captura. quia magis dignum trahit ad se minus dignum, cap. *per tuas, de arbitr.* & causæ continentia non debet diuidi, l. *nulli C. de iudic.* & alibi. Et ratio est; quia sic vitantur absurda, quæ sequerentur, si vnus diuersam & fortasse contrariam ab alio sententiam ferret; cum tamen agatur de eodem delicto, & eædem sint probationes. Ità Fagnanus *resp. pro cens. Pauli V. p.* 3. & alij contra Pereiram *de manu reg. p. 2. c.* 41. *nu.* 3 Osascum *decis. Pedemont.* 103. *n.* 10. & alios. Et ità testatur Scaccia *de iud. caus. lib.1. c.* 11. *n.* 24. decisum esse à Sacra Congregatione Cardinalium *die* 10. *Decemb.* 1591. In l. *Si quis vxori, ff. de furtis*, solùm habetur, quòd socius vxoris in furando res sui viri, non gaudeat immunitate vxoris, eo quòd vxor non teneatur de furto pro rebus subtractis à viro; non quod ad diuersa Tribunalia pertineat. Bulla Pij IV. *die* 26. *Maij* 1565. fuit correcta, & redacta ad terminos iuris communis, & S. C. Trid. per aliam Bullam Pij V. *die* 20. *Iunij* 1566. P. 3. T. 1. *Res.* 1. & P. 4. *T.* 1. *Res.* 7.

Corā se peierātē.

2 Deinde potest iudex Ecclesiasticus punire laicum pro periurio coram se commisso; quia ratione periurij factus est illi subditus. Non ità de laico ergà Clericum coram se peierante. Ità Couarruu. *pract. qq. c.* 12. *nu.* 8. P. 3. *T.* 1. *Res.* 60. Et tandem punire potest laicum in quocunque delicto misti fori, de quo vide V. *crimina misti fori*.

Et in omni delicto mistifori.

COAAM Iudice Ecclesiastico conueniri potest laicus, si post motam litem coram laico, factus sit Clericus.

3 Item coram iudice Ecclesiastico conueniri potest laicus primò, si postquam lis contra eum in foro sæculari mota est, efficiatur Clericus. nam iudex laicus non solùm executionem sententiæ exercere non potest in Clericum, vt certum est; sed etiam debet à lite supersedere, & ipse Clericus declinatoriam opponere pro remissione. Si enim quis post delictum ad Ecclesiam confugiens, gaudet immunitate, quanto magis gaudere debet, qui personam Deo perpetuò consecrat per Ordinum susceptionem? Ità Marinus *res. quotid. c.* 54. *n.* 8. contra Grassum *de eff. Cler. eff.* 1. 1239. *P.* 4. T. 1. *Res.* 38. Secundò ratione fructuum præbendæ sibi locatæ. Ità Valboa *to.* 2. *ad tex. cap.* 2. *de iudic. à n.* 50. cum Abbate in cap. *si Clericus laicum*, 1. *not. col.* 4. *de foro compet.* vbi dicitur, quòd Clericus potest conuenire laicum coram iudice Ecclesiastico pro rebus Ecclesiæ, & suis, siue agat actione reali, siue personali. Ità etiā tenet nouissimè Sacra Rota Romana *die* 28. *Maij* 1631. *P.* 4. *T.* 1. *Res.* 24. & 56. & P. 5. T. 1. *Res.* 7. Sic ergò laicus emphyteuta Ecclesiæ, vel Clerici factus est subditus Ecclesiastico, maximè, si illi expresse se submisit, quod laicus iudex prohibere non potest. Et quamuis Ecclesia non posset laicum ad suum forum trahere, nisi in casu furti, aut violentiæ; vt docet Felinus *in cap. cum sit generale de foro compet. n.* 4. ad huc emphyteuta huiusmodi coram Ecclesiastico posset conueniri, si pensiones denegaret, aut non solueret, quia priuando Ecclesiam iure suo, violentiā illi faceret. Vide Maceratensem *lib.* 1. *res.* 48. *Res.* 24. *cit.* §. *Non reticeā*,

Item ratione fructuum præbendæ sibi locatæ.

Sicut emphyteusis Ecclesiæ, vel Clerici.

& ex

& ex parte *in* P 5. *T.* 1. Ref. 8. In iurepatronatu laicorum solus iudex Ecclesiasticus iudicat; quia, quamuis non sit proprie spirituale, est tamē adnexum spiritualitati. Ità etiam de possessione rei spiritualis, licèt sit merè temporalis & laicalis, quemadmodum & de proprietate, cum qualitas spiritualitatis qualitatem temporalitatis absorbeat. Rota Romana cit. P. 4. T. 1. Ref. 56. **Ratione iurispatronatus.** **Possessionis rei spiritualis.**

4 Solus item Ecclesiasticus est competens in causis decimarum, etiam Principibus feudi nomine concessarum. nam, licèt dominium fructuū omninò spectet ad laicos, & feudum censeatur sæculare; oritur tamen à iure spirituali & Ecclesiastico. Ità contra Rebuffum *de decim. q* 10. *n.* 39. Rota Romana cit. cum Tannero *in* 2. 2. *disp.* 5. *q* 3. *dub.* 2. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 90. *&* 91. P. 3. *T.* 1. Ref. 50. *&* *P.* 4. T 1. Ref. 56. §. *Tertia.* Qui explicat aliquos casus decimam ad Ecclesiasticum pertinentes. Primus est, quando Clerici cogunt laicos soluere decimas cōtra præscriptionem vel consuetudinem immemorabilem. Secundus, etiam quando quæstio non est iuris, sed facti, & etiam si agatur contra quempiam pro furto aut detentione decimarum. Tertius, quando laicus conductor decimæ iniuit pactum, vt coram iudice laico conueniri possit. Quartus, quando causa agitur contra laicos fures de soluendis fructibus decimæ, & non de ipso iure decimarum seruando. Bonacina quoque *de leg. disp. vlt. q.* 5. *punct.* 6. *n.* 1. addit, laicum non posse cognoscere in causa decimarum, etiam titulo compromissi. Et placet opinio Monetæ *de decim. c.* 8. *q.* 1. *n.* 10. quod de possessorio decimandi cognoscat solus Eccclesiasticus. Vnus casus est, in quo iudex laicus procedere potest in causa decimarum, si scilicet decimæ auctoritate Summi Pontificis in Principes tranlatæ sint contractu permutationis: quia nimirum Principes rebus alijs æqualis, aut maioris æstimationis illas conpensant. nam tunc decimæ ratione per mutationis debentur Principi, & Ecclesia ius suum transtulit à decimis in rem subrogatam. Ità Torre *in* 2. 2. *to.* 2. *q.* 87. *disp.* 8. *nu.* 4. P. 1. *T.* 2. *Ref.* 90. 91. 92. 93. 94 *&* P. 3. *T.* 1. *Ref.* 50. **Decimarum in omnibus casibus.** **Præterquā si decimæ auctoritate Papæ in aliud permutare sint cūm laico.**

5 Declarauit etiam Rota Romana cit. quòd iudex Ecclesiasticus est competens in possessorio matrimonij, quamuis agatur inter personas merè laicas; quia habet adnexam causam & titulum spiritualitatis. P. 4. T. 1. *Ref.* 56. Est etiam competens in causis sponsaliorum, &, si de illorum valore agitur, priuatiuè. Ità Sanchez *de matr. to.* 1. *lib.* 1. *disp.* 29. *n.* 19. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 131. Et, pendente lite super matrimonio, vel sponsalitijs, ad solum iudicem Ecclesiasticum spectat, sequestrare puellam causa explorandi consensus. ità Genuensis & alij communiter ex c. *cùm locum*, *de spons.* vnde etiam ille iudicare debet de loco tuto ex reg. l. *ad rem mobilem ad legatum. ff. de procur.* P. 1. T. 2. *Ref.* 132. **ITEM Iudex Ecclesiasticus est cōpetens in possessorio matrimonij.** **Et sponsaliorum.**

6 † Item in causa vsuræ †. Ac proinde potest præcipere iudici laico sub pœna excommunicationis, quòd supersedeat ab executione contractus, donec decidatur, an sit vsurarius, nec ne. Ità Guttierez *de iuram. conf. p.* 1. *c.* 2. *n.* 11. contra Barbatium *vol.* 2. *cons.* 45. *n.* 10. ex cap. *later quo filij sint legitimi.* Et hoc maxime si Ecclesiasticus præueniſſet in cognitione vsuræ talis contractus, vt notat Martha *de iurisd. p* 2. *c.* 45. *n.* 15. 20. Nec in hoc casu potest iudex laicus præfigere terminum parti exceptionem opponenti, intra quem causa incidens spiritualis coram Ecclesiastico terminetur, quia non potest suo superiori legem imponere: id tamen potest Ecclesiasticus. *P.* 3. T. 1. *Ref.* 18. Item executio legato- **Et vsuræ.**

rum

rum piorum pertinet ad Episcopum priuatiuè. Vide *V. Legatum, nu.*12.

Et in causis miserabilium,

7 Tertiò conueniri potest laicus coram iudice Ecclesiastico à personis miserabilibus ex text. cap. *super quibusdam*, *de verb. signif.* ibi, *Item viduis, pupillis, orphanis, & miserabilibus personis tenearis in iudicio Ecclesiastico respondere.* & ex cap. *si quis de potentibus* 21. *cap. si quis Romipetas* 23. *cap. illi, qui,* 25. *in ord.* 24. *q.* 3. in quibus iuribus indistinctè & absque alicuius causæ præfinitione hoc priuilegium miserabilibus conceditur. Quod etiam docent Aluarez *de priuil. paup. q.* 52. *n.* 13. Cenedo *qq. canon. q.* 14. *nu.* 4 & alij. Si vero pupillus, aut vidua esset diues, hoc priuilegio non gauderet. Iidem DD. *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 90.

Item in omnibus causis, quas sibi vendicauit consuetudo, vel præscriptio.

8 Quartò laicus coram Ecclesiastico conueniri etiam potest ex consuetudine & præscriptione, ex cap. *si Clericus laicum*, cap. *licèt ex suscepto, de foro comp.* Ità Cochier *p.* 1. *c.* 30. *n.* 7. *& c.* 26. *n.* 1. 2. & DD. cõmuniter in cap. *cum contingat, de foro com.* asserentes, merum & mistum imperium præscribi posse ità, vt facile iudex Ecclesiasticus laicam iurisdictionem præscribere possit, licet non è conuerso, ex cap. *significauerunt.* Neque dicas cum aliquibus, prædicta tunc esse vera, quando datur scientia Principis, nec sufficere scientiam officialium, vt tradit Capycius *decis.* 57. nam hoc procedit cum subditis & vassallis, qui non possunt aduersus superiorem præscribere, non autem cum Ecclesiasticis, per ea, quæ adducit Abbas in cap. *cum nobis de præscrip.* & alibi. Ità Cochier *vbi sup. c.* 3. *n.* 3. P. 4. T. 1. *Ref.* 53.

(Et Cõseruatores Religiosorum possunt capere eorum debitores laicos,)

9 Conseruatores Religiosorum secundùm Portellium *v. Conseruatores nu.* 7. & Rodriquez *in comp. resol.* 33. *nu.* 12. 22. contra Cabedum *lib.* 3. *c.* 18. *nu.* 4. procedere possunt contra eorum debitores etiam laicos; quia in cap *fin. de offic. deleg.* conceditur talibus posse cognoscere de manifestis iniurijs & violentijs, vbi iniuria sumitur non solum pro contumelia, sed pro omni eo, quod est contra ius, & infert damnum monasterio. Sed in contrarium est, quod exactio debiti requirit strepitum & figuram iudicij. Conseruatores vero secundum Tridentinum non possunt habere Tribunal erectum. Ità Ceuallos *de cogn per viam viol. p.* 2 *qu.* 20. *nu.* 16. Ad ipsos tamen pertinet causa animalium Religiosorũ facientium damnum in alienis agris. Ità Portell. *vbi supra nu.* 9. *P.* 3. *T.* 1. *Ref.* 20.

Et vniuersaliter in omnibus causis Clericorum.

10 Clericus autem semper coram Ecclesiastico conueniri debet, etiã pro euictione. Ità Tamburinus *de iure Abbat. tom.* 1. *disp.* 15. *qu.* 19. *nu.* 25. Vide infra V. *Iudex laicus.* Quòd si lis mota fuerit contra laicum, qui rem emit à Clerico, & Clericus resistat defensioni emptoris, tunc non potest causam trahere ad Ecclesiasticum. Vide Molinam *de iust. to.* 2. *tr.* 2. *disp.* 380. *nu.* 55. P. 3. T. 1. *Ref.* 22 Iudex etiam Ecclesiasticus cogere debet Clericum pro restitutione pecuniæ illi liberatæ cum cautione de restituendo, si creditor anterior compareat. Ità Marinus *resol. quot. c.* 206. P. 4. T. 1. *Ref.* 56. in fine. Et cogere etiam Clericum emphyteutam pro solutione laudemij. Ità Burgius *de laudem. p.* 3. *inspect.* 1. *nu.* 4. contra Cassaneum *consuetud. Burgund. rubr.* 11. §. 1. *Ibid Ref.* 111. §. *Et tandem.*

Etiam si cogendi sint ad restituendam pecuniam sibi liberatam cum cautione &c.

Vel ad soluendũ laudemium.

IVDEX Ecclesiasticus debet decidere, vtrum reus gaudeat immunitate Ecclesiæ, ad

11 Iudex Ecclesiasticus cognoscere debet, vtrum quis gaudeat immunitate loci sacri, vel ne, ex cap. *fin. de immun. Eccl.* & ex cap. *Episcopos* 17. *q.* 4. & alibi, & tandem ex Bulla Gregorij XIV. post quam non est amplius de hac re dubitandum. Ità Lotherius *de benefic. tom.* 1, *lib.* 1

lib. 1. qu. 13. nu. 96. & alij contra Pereiram *p. 2. cap. 56. num. 12* Ratio autem est; quia causa immunitatis, vtpote Ecclesiastica, tractari debet à iudicibus Ecclesiasticis. Nec obstat quævis contraria consuetudo: quia prædicta Bulla reuocat omnes contrarias consuetudines. Ità Tuschus *v. Immunitas concl. 59. à nu. 19.* contra Corream *relect. de immun. p. 1. nu. 18.* Nec item obstat, quod Episcopi & Pontifices tali consuetudini quandoque non contradicant. Non enim consentiunt, sed simulant, ad vitandum maius malum. Ità Laudensis *decis. Pitau. 36. nu. 265 p. 1.* Vnde etiam cognitio, an locus sit sacer, vel nè, pertinet priuatiuè ad Ecclesiasticum. Ità Giurba *cons. 10. nu. 7.* & patet ex cap. *ex parte de verb. signif.* P. 4. T. 1. Ref. 49.

quam confugit.

Et an locus sit sacer, vel nè.

12. Ad Ecclesiasticum etiam pertinet cognoscere, quando reus dicit se captum in loco sacro, negantibus satellitibus; quia hæc causa est accessoria immunitati, & accessorium sequitur naturam principalis. Et deinde in cap. *si iudex de sent. excom. in 6.* deciditur, quod reus captus à satellitibus affirmans se esse Clericum, pro Clericatus cognitione remitti debet ad Ecclesiasticum: ergo idem in casu nostro, cum sit par ratio, & æqualis possessio pro satellitibus Curiæ laicalis. Ità Peregrinus *de immunit. cap. 13. nu. 18.* & nouissimè Nouarius *sum. Bullar. tit. de immunit. nu. 95.* Aduertit hìc Decianus *tr. crim. tom. 2. lib. 6. cap. 29. nu. 10.* ex multis, quod Episcopus in hoc non debet facilè credere birruarijs, cum agatur de præiudicio tertij. Itàque considerabit circunstantias, quas adducit Peregrinus *vbi sup. nu. 16* P. 3. T. 1. Res. 32.

Et an reuera reus captus sit de loco sacro, dũ ipse affirmat, & satellites negant.

Et tunc non facile debet his credere.

13. Sed quid, si Iudex laicus fecerit processum an reus gaudeat immunitate, vel ne? Debet nè Ecclesiasticus stare illi processui? Affirmat Giurba *cons. 50. nu. 2.* Sed negandum est cum Ambrosino *cap. 11. nu. 12.* & omnibus ferè scribentibus post Bullam Gregorij, in qua talis cognitio iudici Ecclesiastico expresse committitur: nam quando delegatur cognitio causæ, intelligitur etiam delegata potestas sumendi probationes super illa causa. cap. *preterea, de off. deleg.* Et præterea ex communi Iuristarum apud Clarum *§. fin. q. 36. nu. 49.* iudex Ecclesiasticus non tenetur stare processui condito per iudicem sæcularem. quia acta instructorij vnius iudicij in alio non probant, nisi inter easdem personas, & in eisdem causis, ex cap. *inter dilectos, §. in omnibus, de fide instrum.* Et hoc à fortiori procedit, quando vrgeret aliqua suspicio contra testes examinatos à iudice laico, vel Episcopus esset dubius de fidelitate processus. Nec facit contra hanc sententiam, quod Clem. VIII. in breui directo ad Archiepiscopum Panormitanum dicat: *summariè, simpliciter, extraiudicialiter & quantum pro exoneratione tuæ conscientiæ sufficere tibi videbitur.* Nam non propterea tollitur substantia probationis, sed solum probandi modus per longum tempus. Ità Nouarius *sum. Bull. tit. de immunit. nu. 81.* Vel dic, quod ibi certo constabat de delicto, & solum erat dubium, an reus gauderet immunitate: vnde Pontifex nè videretur approbare processum iudicis laici, dispensauit pro eo casu, vt Archiepiscopus reos traderet præmissa informatione summaria: vnde non est idem faciendum in omnibus casibus. *P. 5. T. 1. Ref. 9.* & obiter olim P. 4. T. 1. Ref. 12. in fine.

Nec stare process. sui iudicis laici, probãtis nõ gaudere.

Maximè si adest aliqua præsumptio in contrariũ.

14. Ad hoc verò, vt iudex Ecclesiasticus tradat reum brachio sæculari, non sufficiunt indicia & coniecturæ, quod non gaudeat immunitate, sed requiritur probatio concludens: nam in Bulla dicitur: *con-*

Non enim debet remittere, nisi conuincatur, nõ gaudere.

stito

ritè recte de delicto. Et præterea, quando lex requirit probationem, intelligenda est de vera, non de præsumptiua. nam quãdo hanc vult sufficere, id exprimit, vt facit cap. *pro humani, de homicidio, in 6.* & alia. Rursus Ecclesia habet ius defendendi delinquentes ad se confugientes præter delicta excepta, & delinquentes habent ius ne præter talia delicta extrahantur, quo iure Prælatus iniuste vtrumque priuabit, si certò non constet esse casum exceptum. Maximè quod ad tollendum ius acquisitum regulariter requiritur plena probatio, ex Baldo *in l. iudices nu. 2. cap. de iudicijs*. Reliquas rationes inuenies penes Palaum *tom. 2. disp. vn. punct. 13. nu. 8.* & Sanchez *opusc. tom. 2. lib. 6. cap. 1. dub. 12. nu. 2.* nostram sententiam tuentes. Quibus adde nouissime Ciarlinium *contr. forens. cap. 10. à nu. 61.* fusè ac solide de hac quæstione tractantem, & ad breue Clem. VIII. sup. cit. respondentem. Castillus *decis. 156. nu. 9.* & alij docent, probationem sufficientem ad torturam super delicto, sufficere etiam vt declaretur non gaudere immunitate. P. 3. T. 1. *Ref.* 38. P. 4. T. 1. *Ref.* 112. in fine, & P. 5. *T. 1. Ref. 9. §. Notandum.*

Quod si Episcopus iudicat pro reo, non potest iudex laicus appellare.

15 Aduerte hîc, quòd si Episcopus in tali casu fert sententiam in fauorem rei, non potest iudex laicus de tali sententia appellare. Ita Peregrinus *de immunit. cap. 16. nu* 33. contra Farinacium *de immunit. cap. 22. nu.* 372. P. 3. T. 1. *Ref.* 38. & *P. 4. T. 1. Ref. 97.* in fine. Item si iudicat in fauorem iudicis laici, negat Guazzinus dari appellationem. *Ref. 97. cit.* Nouarius *sum. Bull. tit. de immunit. nu 96.* ait, iudicem Ecclesiasticum in tali cognitione non teneri citare reum. & testatur sic practicari in Curia Archiepiscopli Neapolis. Sed Peregrinus *de immunit. cap. 3. nu. 9.* & post illum Palaus *tom. 2. disp. vn. punct. 13. nu. 11.* contrarium docent, & praxim contrariam, si alicubi extat, abrogandam esse, vtpote iuri naturali contrariam. Sed, quidquid sit de hoc, certum est, quòd si reus spontè compareat non citatus, & audiri petat, omninò audiendus est, & quousque audiatur, potest se opponere sententiæ Episcopi declarantis, non gaudere immunitate: nam agitur de eius præiudicio, & de iure naturæ competit ei defensio. Ita Palaus *vbi sup. P. 4. T. 1. Ref. 112.*

Quid si iudicet contra reum?

Et an debeat illũ citare?

EST competens in dubio cuius sit iurisdictio.

Et appellationis, quando causa decisa fuit coram duobus iudicibus laico, & Ecclesiastico.

16 Iudex Ecclesiasticus est competens in dubio cuius sit iurisdictio. Vide V. *Opinio, nu. 11.* Et si causa decisa sit per duos iudices, vnum laicum & alium Ecclesiasticum, appellatio ad Ecclesiasticum ferenda est. Tum quia dignior trahit ad se minus dignum. Tum etiam, quia cum agatur de iustitia iudicum arbitrorum, quorum alter est Ecclesiasticus, & non subiectus potestati laicali, non potest appellatio fieri coram laico. Ita Felinus *in cap. 5. de præscrip. nu. 6. P. 4. T. 1. Ref. 54.*

Potest supplere defectus iudicis laici in administranda iustitia.

Et illum cõpellere vt suum munus rectè obeat.

17 Item Iudex Ecclesiasticus potest supplere defectus iudicis laici in administranda iustitia in causis, quæ aliàs sibi de iure non cõpeterent, & iudicem laicum compellere, vt suo munere rectè fungatur. Nam spectat ad commune bonum, & fidelium pacem, vt possit haberi recursus ad iudicem Ecclesiasticum, saltem vt peccata publica corrigantur. Et Prælatus Ecclesiasticus potest iudicare de peccatis omnium ouium suarum, iuxtà cap. *nouit, de iudic.* & alia. Non potest verò iudex laicus, vt infra dicemus, supplere defectum Ecclesiastici; quia hic non est eius subditus. Nec ille habet parem cum isto potestatem. Et tandem munus defendendi innocentes magis incumbit Prælatis Ecclesiasticis, quàm iudicibus & Magistratibus sæcularibus, vt docet Gloss. in cap. *Regum*, 23. *qu.* 5. Ità Barbosa *collect. tom. 1. lib. 2. tit. 2. cap. 10. num. 2.* cum

mul-

multis alijs apud ipsum. *P. 3. T. 1. Ref. 25, & P. 5. T. 1. Ref. 136. Vrget.*

18 Quòd si Iudex Ecclesiasticus vsurparet quandoque iurisdictionem laicalem, vel alia regalia, non posset à iudice laico puniri, neque quoad bona. Et quamuis ex doctrina Innocentij in cap. *cum olim, el 1. de restit. spoliat. & in cap. cum dilectus de pœnis*, ordinario competat iurisdictio in extraneos impedientes suam iurisdictionem, per cap. 1. *de off. deleg.* hoc non procedit quoad iudices laicos contra Prælatos Ecclesiasticos: quia non licet superiorem ab inferiore puniri: neque quoad bona; quia Clerici exempti sunt etiam quoad bona, etiam patrimonialia. Ità Bonacina *in Bull. Cœn. disp. 1. qu. 8. punct. 3. nu. 12.* & alij contra Bobadillam *tom. 1. lib. 2. cap. 18. nu. 60.* & alios. Vide V. *Gabellas soluere*: Quòd si alicubi contrarium in hac re practicatur, putat Megalius *in 3. p. lib. 3. cap. 11. nu. 12.* fieri cum expressa licentia Summi Pontificis. *P. 4. T. 1. Ref. 77.* Idem dic, si Clericus impediret, aut resisteret iurisdictioni laicali. Vide infrà V. *Iudex laicus, n. 2.*

Et si quandoque iurisdictionem laicalem, vel alia regalia vsurparet, non posset a iudice laico puniri. Nec quoad bona.

19 Iudex Ecclesiasticus potest implorrare contra suos reos bracchiũ sæculare pro executione suæ sententiæ. Nec tenetur præmittere censuras, & tunc bracchium petere, cùm censuræ non proderunt: quia omnia iura dicunt; posse illos implorare bracchium sæculare, *si necesse fuerit, si opus fuerit.* Ità Moneta *de iud. conf. cap. 8. nu. 268.* & alij contra Couarruuiam *pract. qq. c. 0. nu. 1.* Ad cap. 1. *de off. ordin.* cap. *dilecto, de sent. excom. in 6.* & cap. *cum ab homine, de iud.* respondetur, quod procedunt in proprio casu. Vel meliùs, quòd postea correcta fuerunt, præsertim per Tridentinum *sess. 15. cap. 5. & sess. 25. cap. 3. de refor.* Nota etiam cum Barbosa *collect. tom. 2 lib. 5. tit. 26. cap. 2. nu. 8.* quòd si iudex laicus bracchium præstare negligat, cogi potest ab Ecclesiastico per excommunicationem. P. 1. *T. 2. Ref. 121.*

POTEST petere bracchium sæculare etiam antequam ad censuras deueniat.

20 An Iudex Ecclesiasticus excommunicatus validè excommunicet, vide V. *Excommunicationis, nu. 51.*

IVDEX LAICVS.

1 † IVdex laicus non potest se intromittere in causis Ecclesiasticis, vel Ecclesiasticorum, & hoc sub pœna excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini. Nec excusatur prætextu, quòd non sit in sua Prouincia acceptata. Vide V. *lex.* Neque consuetudine, contraria quantumcunque immemorabili. Neque etiam excusatur ex tolerantia Summi Pontificis: quia simplex tolerantia, saltem dum superior commode obstare non potest, non inducit priuilegium, ex cap. *cum iamdudum, de prebend.* Adde, quòd non potest allegari tolerantia, cum Bulla Cœnæ excludat omnes prætextus. Ità Bonacina *in Bull. Cœn. to. 3. disp. 1. q. 15. punct. 4. §. 1. n. 5.* Vide *V. Consuetudo à nu. 2.* †.

IVDEX laicus nõ potest se intromittere in causis Ecclesiasticis, vel Ecclesiasticorum, Ex quocunque prætextu.

2 Igitur in primis non potest punire Ecclesiasticos impedientes, aut resistentes iurisdictioni laicali; quia sunt exempti ab eius iurisdictione, etiam quoad bona: nam bona gaudent priuilegio personæ. Vnde neque punire eos potest pœna pecuniaria; præsertim, quod talis pœna applicari deberet fisco, vnde causa esset criminalis ex glos. *in l. 3. ff. de sepul. viol* quam cum Ecclesiasticis ex Bulla Cœnæ non potest cognoscere. Ità Megalius *in 3. p. lib. 3. c. 11. n. 23.* contra Bobadillam *to. 1. lib. 2. c. 18. n. 84.* P. 4. *T. 1. Ref. 79.*

Et in primis non potest punire Clericum eius iurisdictionẽ impedientem.

Reuerentiæ signa non illi exhibentem, Coram se peierantem,

3 Et multo minus punire potest, eo quod reuerentiæ signa non illi exhibuerint, aut coram ipso deliquerint. Itá etiam Megalius *ib. lib.* 3. *c.* 11. *n.* 35. contra Bobadillam *ibid. n.* 89. *P.* 3. *T.* 1 *Ref.* 56. P. 1. *T.* 2. *Ref.* 26. Nec si corā ipso peierauerint. licet Ecclesiasticus possit punire laicū coram se peierantem: quia laicus ratione periurij fit subditus Ecclesiastico, minimè vero Clericus laico. Itá Afflictus *decis.* 219. An verò talis Clericus puniri possit à suo Prælato, vide Riccium *t.* 4. *decis.* 81. *P.* 5. *T.* 1. *Ref.* 60.

Crimen læsæ maiestatis committentem,

4 Item nec punire potest aliquo modo Clericos vel alios Ecclesiasticos crimen læsæ maiestatis committentes. Itá declarauit Clemens VIII. in quadam rebellione Regni Neapolis. Vnde ibi ait Genuensis hunc casum esse decisum, & contrariam constitutionem, quæ extabat à Principe laico, nullius esse roboris. Nec obstat quantumuis antiqua consuetudo; quia iurisdictio Ecclesiastica non potest cadere in laicum. Itá Bellectus *p.* 1. *tit.* 3. §. 1. *nu.* 4. & DD. communiter contra Ramirez *de leg. reg.* §. 27. *n.* 11. qui cautè legendus est. P. 1. T. 2. Ref. 20. & P. 3. *T.* 1. *Ref.* 30.

Delinquentem in Officio sæculari,

5 Rursus non potest iudex laicus punire Clericum delinquentem in officio sęculari. Quia Bulla Cœnę loquitur vniuersaliter, & excipit solùm casus in iure expressos, exceptio verò firmat regulam in non exceptis. Et, quamuis Clericus talia officia assumendo delinquat, non tamen amittit priuilegium fori. Itá post multos nouissimè Squillante *de priu. Cler. c* 7. *dub.* 3. *nu.* 87. contra Pereiram *de manu reg. p.* 2. *c.* 8. *n* 4. & alios. Et itá testatur Grassus *de eff. Cler. eff.* 1. *n.* 82. obseruatum in hoc Regno cum quodam Equite Ierosolimitano Capitaneo Calatayeronis. P. 1. T. 2. *Ref.* 19. & *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 39.

Etiam assassinum notorium, Et incorrigibilē.

6 Item non potest punire Clericum assassinum notorium, nisi post sententiam iudicis Ecclesiastici declaratoriam criminis. Quod etiam dicendum est de Clerico incorrigibili, vt habetur expressè in Bulla Clem. VIII. dat. Romę 18. *Decemb.* 159. Et de Clerico sodomita notoriò, vt docet Ceuallos *p.* 2. *qu.* 94. *ar.* 4. Nam in his omnibus casibus requiritur iudicis Ecclesiastici declaratio, depositio, & bracchio sęculari traditio. Itá Bonacina *de leg. disp.* 10. *q.* 2. *punct.* 1. §. 4. *n.* 8 & alij contra Garsiam *de nobil. glos.* q *n.* 19. & Grassium *p.* 1. *lib.* 4. *c.* 18. *n.* 15. cautè legendos. P 1. *T.* 2. *Ref.* 52.

Etiam si iudex Ecclesiasticus non procedat,

7 Quę omnia procedunt etiam in casu, quo iudex Ecclesiasticus Clericum punire negligeret; nam talis defectus non tribuit ipsi auctoritatem, cum sit iudici Ecclesiastico inferior. Itá definitum est in cap. *qualiter & quando, de iudicijs*, & alibi: Et itá docet Bonacina *in Bull. Cœn. disp.* 1. *q* 15. *punct.* 4. §. 4. *n.* 10. & communiter Canonistę contra Bobadillam *to.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *nu.* 91. Neque obstat cap. *filijs vel nepotibus* 17. *q.* 7. nam correctum fuit per cap. *qualiter* cit. ab Innocentio III. vt docet Bonacina, vel per cap. *si quis cum Clerico.* §. *si quis autem pecuniaria*, vt docet Duardus *in Bull. Cœn. lib.* 2. *can.* 14. *q.* 8 *n* 8. Vel in eo casu speciali dicitur implorari posse Rex, non tamquam iudex, sed tamquam Patronus, vt roget Prelatum pro executione iustitię. Itá Suarez *contra Regem Angliæ lib.* 4. *c.* 14. & alij contra Olibanum *de iure fisci c.* 13. *n.* 31. P. 1. *T.* 2. *Ref.* 15. *P.* 3. *T.* 1 *Ref.* 25. & P. 4. T. 1. *Ref.* 80.

Qui non debet à Clericis contrauc

8 Igitur, si iudex Ecclesiasticus non condemnet Clericum in pœnam legis laicalis contra contrauentores pragmaticę, quam ex lege tantùm dire-

directiua seruare tenetur, non poterit iudex laicus talem pœnam exigere, vt improbabiliter docuit Mexia *in prag. taxę panis concl.* 5. *n.* 71. Cum presertim iudex Ecclesiasticus neque debeat in tali casu eandem pœnā exigere à Clericis, quę laicis imposita est, vt docet Vasquez *in p.* 2. *to.* 2. *disp.* 167. *c.* 4. Imò ait Surdus *cons.* 301. *n.* 38. in tali casu, Clericum nō esse plectendum à Iudice Ecclesiastico pœna temporali, si lex Ecclesiastica non accessit. *P.* 4. *T.* 1. *Res.* 29. & ex parte etiam *P.* 3. *T.* 1. *Res.* 28. in fine.

nientibus iura laicorum, ad quę tenentur solum directiuè, exigere pœnam laicis impositam,

9 An verò in aliquo graui casu, in quo periculum esset in mora, & Summus Pontifex adiri non posset, possit Princeps sæcularis Clericos punire, vel in alio defectu iustitiæ Ecclesiasticæ eos priuare bonis à se collatis, vide sub verbo *Rex*, & *Princeps sæcularis*.

10 Contra autem iudex Ecclesiasticus potest se intromittere in causis sæcularibus in defectu iustitiæ sæcularis, vt dictum est supra V. *Iudex Ecclesiasticus*, *nu.* 57.

11 Vt ergò Clericus amittat priuilegium fori, requiritur primò, vt incedat sine habitu & tonsura. Secundò, vt plura delicta committat. Tertiò, vt in enormitatibus comprehendatur. Ità Barbosa *tom.* 2. *lib.* 5. *tit.* 9. *cap.* 1. *nu.* 2. 3. 4. Si verò aliqua ex his conditionibus desit, non potest iudex laicus se intromittere. Ità Ceuallos *de cogn. per viam violent. p.* 1. *qu.* 76. *nu.* 6. & DD. communiter contra Bobadillam, qui *to.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 95. *&* 96. contrariam sententiam docet in casu, quo delictum Clerici esset Reipublicæ adeo periculosum, vt pium esset illum punire. Quæ quidem sententia, præsertim si agatur de Clerico in Sacris constituto, prorsus exterminari debet à Tribunalibus. *P.* 4. *T.* 2. *Res.* 24. An etiam præcedere debeat trina monitio, Vide V. *Clericus*, *num.* 6.

QVÆ requirantur ad hoc, vt Clericus amittat priuilegium fori?

12 Item iudex laicus non potest punire Clericum pro delicto commisso ante Clericatum. Et ideo non potest punire notarium effectum Clericum pro falso instrumento antea confecto. Ità Grassus *de eff. Cler. eff.* 8. *nu.* 18. P. 4. *T.* 1. *Res.* 84. Et multò minus, si exul sit Clericus, & postea exilium frangit, quia hoc delictum committitur in Clericatu. Ità Marinus *resol. quot. cap* 189. *nu.* 2. *Ibid. Res.* 22.

IVDEX laicus nō potest punire Clericum de delicto commisso in sæculo,

13 Sed quid, si talis habitum assumpserit in fraudem Curiæ, vt scilicet se subtraheret à sæculari potestate? In hoc casu Molina *tom.* 4. *tr.* 3. *disp.* 49. *nu.* 21. & DD. communiter, affirmant à iudice laico puniri posse. Sed Bonacina *de leg. disp.* 70 *qu.* 2. *punct.* 1. §. 1. *nu.* 16. negat. & videtur ità decisum in l. *qui cum vno* §. *reus. ff. de re militari*. vbi habetur, quòd reus capitalis criminis accusatus, si efficiatur miles, à iudice militiæ puniri debet. quòd potiori iure procedere debet in Clericatu, in quo quis cœlesti militiæ se ascribit. Pro hac etiam sententia facit Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 4. vbi prohibens Episcopis ordinare eos, qui vt fugiant iudicium sæculare, Ordines suscipiunt, videtur docere, quòd si fraude Ordines suscipiant, acquirant priuilegium fori. Et maior etiam est ratio in hoc, quam in eo, qui ad Ecclesiam confugit. Nec obstat, quòd ex hoc multi Clericatum susciperent ad vitandum iudicium sæculare in delictis commissis. Nam Episcoporum diligentia id non permittit. Aduerte etiam, quòd stando in prima sententia, illius auctores nō volunt puniri posse pœnā corporali, sed tantùm pecuniaria. Ità Cenedo *collect. iur. can. p.* 1. *collect.* 3. *nu.* 13. Sed hoc etiam di-

Etiam si ad vitandum forum laicale assumpserit Clericatum,

ſplicet Genuenſi *cap.* 8. *nu.* 5. quia, vt ſupra dictum eſt, bona perſonæ exemptæ exempta etiam ſunt. *P.* 1. *T.* 2. *Reſ.* 27. & P. 3. *T.* 1. *Reſ.* 67. Item ſtando in eadem ſententia, neganti incumbit probare, ſtatum Clericalem aſſumptum fuiſſe in fraudem Curiæ. quod quomodo probetur, vide Maſcardum *tom.* 2. *conſ.* 815. Quod ſi dicat, illum ſuſcepiſſe vi voti, ſtandum eſſe eius iuramento, tenet Rodriquez *in Comp. reſ.* 101. *nu.* 9. licet neget Farinac. *de Inqu. qu.* 8. *n.* 114. *Reſ.* 67. *cit.* in fine.

Vel Religionem ingreſſus ſit.

14 Idem dicendum eſt de eo, qui poſt delictum commiſſum Religionem ingreditur. Nam is non poteſt à iudice laico puniri pœna corporali, etiam ſi ingreſſus ſit in fraudem legis. Ità Vechius *diſp.* 1. *dub.* 12. *nu.* 10. Imo Martha *de iuriſd. p.* 4. *cont.* 2. *caſ.* 121. *à nu.* 22. docet, neque in bonis puniri poſſe. Bullam verò Sixti V. contrarium determinantem, moderatam eſſe à Clemente VIII. *P.* 4. *T.* 1. *Reſ.* 95. & antea *in* P. 3. *T.* 1. *Reſ.* 33.

Nec punire nouitios poſt habitum dimiſſum pro delicto in Religione commiſſo.

15 An verò iudex laicus punire poſſit nouitios habitum Religionis dimittentes, vel Patres Societatis à Societate eiectos, pro delicto in Religione commiſſo? Affirmat Molina *de iuſt. tom.* 4. *tr.* 3. *diſp.* 49. *nu.* 24. Sed negandum eſt cum Bonacina *de leg. diſp.* 10. *qu.* 2. *punct.* 1. §. 2. *n.* 5. quia conſiderandus eſt ſtatus, in quo quis delictum commiſit. Et ſic teſtatur Grammaticus *deciſ.* 10. *nu.* 3. practicatum eſſe Neapoli in cauſa cuiuſdam Clerici, qui Clericatu dimiſſo vxorem duxit. P. 3. *T.* 1. *Reſ.* 34.

Poteſt tamen capere Clericum In flagranti delicto inuentum, Aut euntem ad delinquendum, Vt præſentet Prælato infra viginti horas.

16 Poteſt autem iudex laicus in aliquibus caſibus capere Clericum, vt ſuo Superiori præſentet, nimirum in flagranti delicto inuentum, aut euntem ad delinquendum, ſi præſumatur fuga, & à proprio Prælato non potuerit impetrari mandatum. Et hoc non titulo iuriſdictionis, vt conſtat ex cap. *cum non ab homine, de iudic. &c.* ſed ex tacita voluntate Prælatorum, vel quia tunc à iure præſumitur talis licentia cuilibet conceſſa ex l. *raptores de Epiſc. & Cler.* Sed in tali caſu ſecundùm communem opinionem apud Farinacium *qu.* 8. *nu.* 118 contra Villadiego *polit. caſ.* 5. *n.* 60. nequit illũ in ſuis carceribus detinere vltra viginti horas. Imò Palaus *tom.* 2. *diſp. vn. punct.* 6. *nu.* 14. neque hoc tempus concedit, ſi ſtatim præſentare poteſt. Et ſic Graſſus *de eff. Cler. eff.* 1. *nu.* 557. docet, quòd ſi ſtatim ſuo iudici non præſentet, incidit in excommunicationem. Res ergo eſt periculoſa. *P.* 5. T. 1. *Reſ.* 22. & recitatiuè *in* P. 1. T 2. *Reſ.* 11. & quoad detentionẽ in carcere *Ibid. Reſ.* 12. in fine, & *P.* 4. *T.* 1. *Reſ.* 85.

Sed non ſpoliare illum armis prohibitis.

17 Item non poteſt per ſuos miniſtros ſpoliare Clericum armis prohibitis. quia Clerici ad ſeruanda ſtatuta laicalia cogendi ſunt à iudice Eccleſiaſtico. Et armorum ſpoliatio violentiam continet, & rationem pœnæ, quæ Clerico per ſæcularem propria auctoritate infligi non poteſt. Et hoc verum eſt, etiam ſi armorum vſus eſſet ità periculoſus Reipublicæ, vt neque domi permitteretur. Neque dicas cum Vaſquez *in p.* 2. *to.* 2. *diſp.* 167. *cap.* 4. *nu.* 31. tales miniſtros non indicere pœnam legis, ſed impedire tranſgreſſionem. Nam, vt notat Salas *de leg. qu.* 96. *tr.* 14. *diff.* 14. *ſec.* 9. id quoque iudici Eccleſiaſtico competit. Vnde Epiſcopi (quod approbat Bonacina *in Bull. Cœn. diſp.* 1. *qu.* 16 *punct.* 5. *nu.* 27.) ſolent dare licentiam birruarijs laicis, vt ſi Clericum noctù inueniant cum armis prohibitis, ad ſe deducant, & ſic impediunt rixas & legis tranſgreſſiones. Adde, quòd ad impediendum &c. non deberent tollere arma abſolutè, quòd eſt pœnam infligere; ſed tollere pro

tunc

tunc, & postea aut ipsi, aut suo Prælato restituere. Ita Palaus *tom. 1. tr. 3. disp. 1. punct. 14. §. 6. nu. 9.* Quidquid Cutellius *ad leg. Federici cap. 15. not. 17. nu. 2.* contradicat. P. 1. *T.* 2. *Res.* 10. & 12. P. 3. *T.* 1. *Res.* 28. P. 4. *T.* 1. *Res.* 19. & P. 5. *T.* 1. *Res.* 4.

18 Ex quibus argue contra Ortiz *c. 4. summ. n. 9.* non posse iudicem laicum expoliare Clericum canibus, auibus &c. inuentum in venatione prohibita. Et contra Bobadillam *tom. 1. lib. 2. cap. 18. nu. 121.* non posse expoliare aliqua veste regia pragmatica prohibitam. Item contra Cutellium *ad l. Iacobi, cap. 58. not 71. & alibi.* & Pereiram *de manu reg. p. 2. cap. 39. nu. 15.* non posse priuare frumento, vel oleo venditioni exposito contra pragmaticam, & illos pœna pecuniaria punire. Imò in his casibus docet Suarez *de leg. lib. 3. cap. 34. nu. 17.* maiorem coactionem effici, exigendo à Clerico pœnam à lege impositam absque alia controuersia iudiciali. Argumentor enim. Quo iure cadunt in commissum talia Clerici bona? Certè propterea, quia inuenta sunt contra pragmaticam laicalem. Ergò hoc est infligere illi pœnam, quam sæpius diximus à iudice laico inferri non posse Clerico, etiam quoad bona. P. 1. T. 2. *Res.* 16. & 72. *P.* 3. *T.* 1. *Res.* 28. §. *Vnde ex his*, & *Res.* 41. P. 4. *T.* 1. *Res.* 8. & *P.* 5. *T.* 1. *Res.* 6.

Canibus, auibus, &c.
Si inueniat in venatione prohibita;

19 Obquam etiam rationem non potest iudex laicus procedere contra animalia Clericorum in alienis pascuis reperta. quia hæc etiam exempta sunt. Adde, quòd cum ipsa incapacia sint pœnæ, *arg. cap. 2.* sententia caderet in personam. Ità Sanchez *in opusc. to. 2. lib. 3. cap. vn. dub. 31. nu. 2.* contra Pereiram *vbi sup. n. 8. 9. 11.* & alios. *P.* 4. *T.* 1. *Res.* 72. & obiter *in Res.* 8. §. *Nota etiam hic*. Et dubitanter olim *in P. 1. T. 2. Res.* 87.

Nec procedere contra ipsius animalia in alienis pascuis reperta.

20 Petes hìc. Quid si iudex laicus inueniat quem delinquentem in habitu laicali, & dubitet de Clericatù? Respondeo, posse à iudice laico capi, et in suis carceribus detineri, quousq; declaretur Clericus: sed interì à causæ cognitione supersedendū. Si verò esset fama publica, quod esset Clericus, statim dimittēdū esse ad Ecclesiasticū. Quomodo probetur Clericatus, vide Bellectū *disqu Cler. p. 1. tit 3. §. 4. n. 20.* Quęnam vestes censendæ sint Clericales, vide Bonacinam *de leg. disp. 10. qu. 2. punct. 1. §. 4. nu. 17.* & nos supra V. *Clericus, nu. 6.* Porro cognitio Clericatus & habitus ad iudicem Ecclesiasticum spectat, ex cap. *si iudex laicus, de sent. excomm. in 6.* (Sicut etiam bigamiæ cap. *si iudex*. P. 4. T. 1. *Res.* 71.) Nam licèt cognitio de habitu, sit cognitio facti, est tamen cognitio facti spiritualis, scilicet Ordinis. Et præterea, sicut Episcopo incumbit Clericorum habitum præscribere, ita ad illum spectat cognoscere, an præscriptum deferant. Ità DD. communiter cum Molina *de iust. to. 3. disp. 49. nu. 11.* contra Pereiram *de manu reg. p. 2. cap. 44. nu 3.* Quod etiam tenuit Sacra Rota Romana *decis. 202. de sent. excom. in nouiss.* & declarauit Sacra Congregatio Cardinalium *die 11. Iulij* 1595. Quod si alicubi contrarium seruatur, ait Barbosa *collect. tom. 3. lib. 5. tit. 11 cap. 12. nu. 3.* tribuendum esse speciali Summi Pontificis priuilegio, quod an adsit, videant illi, ad quos spectat. Vbi verò iudex Ecclesiasticus declarauerit reum esse Clericum, iudex laicus tenetur infra viginti horas illum dimittere sine ipsius dedecore. Aliàs incurrit pœnam excommunicationis. *P.* 1. *T.* 2. *Res.* 28. *P.* 3. T. 1. *Res.* 15. & 63. & *P.* 4. *T.* 1. *Res.* 5.

CLERICVS in delicto comprehensus sine habitu, detineri potest in carceribus sæcularibus, donec declaretur esse Clericus

A iudice Ecclesiastico.

Tunc enim tenetur illum sine dedecore dimittere infrà 20. horas.

21 Item

Non potest tamẽ occulte processare, vt mittat processum iudici competenti,

21 Item nec potest pro quocunque delicto processare Clericum, animo mittend processum ad iudicem Ecclesiasticum. nam quamuis hoc, in rigore loquendo, non sit processare: est tamen se intromittere aliquo pacto in causis Ecclesiasticorũ, quod est contra eorum libertatem. Itá Bonacina *in Bull. Cœn. to. 3. disp. 1. qu. 20. punct. 1. nu. 7.* contra Duardum *ibid. can. 15. qu. 5. num. 2.* & Graffium *p. 1. lib. 4. cap. 18. nu. 135.* Limitat nostram sententiam Riccius *tr. 4. res. 460. nu. 5.* nisi iudex Ecclesiasticus non posset facile adiri, & periculum esset in mora. Sed hic casus est metaphysicus, & ideo à nostra sententia numquam recedendum. Quod si Clericus & laicus conueniant in eodem delicto, iudex laicus sic recipere posset dicta testium, quatenus faciunt contra laicum, & dicta contra Clericum non iudicialiter, sed solùm verbaliter, vt Prælato denunciet. Itá Filliucius *tom 1. tr. 16. cap. 11. nu. 312.* P. 1. T. 2. *Res. 53.* & P. 3. T. 1. *Res. 52.*

Item non potest illum cogere ad reparandam, vel mundandam viã ante domum suã, Ad destruendam domum ruinosã, Ad extirpandas de suo agro locustas, &c. Ad vendenda, vel reuelanda frumenta tempore caresti,

22 Præterea non potest iudex laicus cogere Clericos ad reparandam viam ante domum suam. Aut ad illam mundandam. Aut ad destruendam domum ruinosam, nè alijs noceat. Aut ad extirpandas locustas de suo agro ad communem vtilitatem. Sed in his, & similibus casibus cogi debet à iudice Ecclesiastico. Itá Sanchez *opus. tom. 1. lib. 2. cap. 4. dub. 55. nu. 9.* & alij contra Mexiam *in prag. taxa panis concl. 5. num. 44.* & *70.* P. 1. T. 2. *Res. 76.* & ex parte etiam *in P. 4. T. 1. Res. 8.* in fine. Similiter nec potest iudex laicus cogere Clericos, etiam coiugatos, vt vendant frumenta tempore carestiæ, aut eos astringere ad reuelationẽ faciendam. Neque ad suas ordinationes exequendas tempore pestis latas pro bono publico. Sed hoc vtrumque fieri debet per Ecclesiasticũ. Itá Caballus *cent. 1. cas. 9. nu. 10* P. 1. T. 2. *Res. 9.* & P. 4. T. 1. *Res. 87.*

Ad restituendam laico possessionẽ vi ereptam,

Ad restituendam depositum, Et similia.

23 Item non potest cogere Clericum, qui spoliauit laicum sua possessione, ad illam restituendam, etiam extraiudicialiter, & via defensionis. Sed hoc ad iudicem Ecclesiasticum spectat. Itá Afflictus *decis. 85.* & alij contra Bobadillam *tom. 1. lib. 2. cap. 18. nu. 193.* P. 4. T. 1. *Res. 74.* Item Surdus *lib. 3. cons. 396. nu. 33.* & alij affirmant contra Bobadillam *vbi supra cap. 28. nu. 130.* & alios, non posse iudicem laicum cogere Clericum depositarium ad restituendum depositum, etiam si se obligauit illud restituere in eius Tribunali. Quamuis declarare possit, quòd teneatur restituere, secundùm Martham *de iurisd. p. 4. cent. 2. cas. 104. nu. 9.* P. 1. T. 2. *Res. 22.*

CAVSA Clerici heredis laici incepta coram laico prosequi debet coram Ecclesiastico,

24 Causam Clericorum, qui heredes sunt alicuius sæcularis, saltem si sit ante eius mortem incepta, secundùm Heuiam *Cur. Philipp. p. 1. §. 5. nu. 20.* & alios apud ipsum, iudicari possunt per iudicem laicum. nam Clericus ratione hereditatis laicalis subijcitur foro laicali. Sed Bonacina *de leg. disp 10. qu. 2. punct. 1. §. 1. nu. 25.* & alij negant. & talem litem prosequendam docent coram Ecclesiastico: quia eadem ratio exemptionis militat, siue lis incepta sit, siue non. Et alioqui multa sequerentur incommoda. Nam si laicus sententiã in hoc casu contra Clericum ferret, hæc exequenda foret per Ecclesiasticum, qui cum ipsi non sit subditus, non teneretur dictam sententiam exequi. Hæc sententia magis placet. Contra verò, vt diximus, lis incepta coram Ecclesiastico, continuari debet contra laicum heredem Clerici coram ipso, P. 3. T. 1. *Res. 31.* P. 4. T. 1. *Res. 21.* & recitanter olim P. 1. T. 2. *Res. 25.*

25 Quan-

25 Quando fit inuentarium, citari debent omnes creditores & legatarij, de quorum præiudicio agitur. Et aliqui docent, posse iudicem laicum citare Clericum creditorem per edictum, aut specialiter, cum illa conditione, *si sua putauerit interesse*. quia, cùm hæc citatio non cogat ad comparendum, non est propriè actus iurisdictionalis. Ità Ceuallos *de cogn. per viam viol. p. 2. q. 78. n. 3.* Sed Duardus *in Bull. Cœn. lib. 2. can. 15. q. 11. nu. 50.* & alij id negant; quoniam tales citationes exorbitant à iure communi. P. 1. T. 2. Res. 21.

Laicus enim nec potest citare Clericum creditorē vt assistat inuentario, si voluerit.

26 Quando item debitor petit dilationem ex consensu maioris partis creditorum, vel beneficio cessionis bonorum vult gaudere, docet Ceuallos *vbi sup. q. 72. n. 3.* posse iudicem laicum citare Clericum ad exhibenda iura sua coram illo; quia hoc fit in ipsius vtilitatem, nè reliquis creditoribus recuperantibus sua debita, ipse suum amittat. vnde non præiudicat libertati Ecclesiasticæ. Sed hoc quoque faciendum esse ab Ecclesiastico, docet Duardus *vbi sup. n. 53.* nisi debitor detineretur in carceribus ad instantiam Clerici creditoris: nam tunc per viam reconuentionis petere posset contra Clericum, admitti ad beneficium cessionis. *P. 1. T. 2. Res. 23.*

Vel exhibeat iura sua, quando debitor vult cedere bona,
Aut ex creditorū consensu petere dilationem.

27 Clericus in feudalibus secundùm Suarez *de immunit. lib. 4. c. 14. n. 12.* conueniri potest coram iudice laico; quia iudicio domini feudi non subijcitur vt Ecclesiasticus, sed tamquam Comes, Dux &c. Sed hoc Squillante *de priu. Cler. c. 7. dub. 14. n. 105.* verum putat, si agatur de proprietate. Minimè vero, si iudicio possessorio impetitur. P. 3. T. 1. *Res. 59.* Nec conueniri potest pro executione instrumenti guarentigiati tempore, quo erat laicus. Ità contra Franchum *decis. 656.* Marinus *res. quotid. cap. 189. n. 8.* asserens, ità decisum esse in Sacro Consilio Neapolitano. P. 4. T. 1. Res. 23. Item non potest Clericus conueniri coram iudice laico pro solutione gabellæ, in casu, quo tenetur illam soluere. Ità Squillante *de priu. Cler. c. 8. dub. 1. n. 33.* contra Gutrierez *de gabell. lib. 7. q. 94.* P. 1. T. 2. Res. 42. & P. 3. T. 1. Res. 44. §. *Quòd autem.* Pro debitis regalibus probabile est, Clericum conueniri posse coram iudice laico, non de iure, vt tenet Ripol *de iurisd. omn. iud. c. 1. n. 17.* nam in cap. *nullus Clericus* 11. q. 1. & in Tridentino *sess. 24. cap. 20.* Clericus in quacumque causa, etiam ciuili, declaratur exemptus à iudicio sæculari. sed quia, vt ait Suarez *contra Reg. Ang. lib. 4. c. 14. nu. 13.* bona regalia, quando conceduntur Clericis, censentur concessa sub hac conditione, quæ cum non sit per se mala, & voluntariè apponi potuerit, seruanda erit, ex cap. *verum*, *de foro comp.* & ex cap. *verū*, *de cond. appos.* P. 4 T 1. Res. 66. In casu, quo Clericus coram iudice laico aliquod peteret contra laicum, reconueniri posset coram illo circa aliquid suam petitionem concernens: minime verò circa rem nullam connexionem habentem cum petitione. Ità Ripol *de iurisd. omn iud. c. 1. n. 125.* Quidquid contra videatur docere Viuius *to. 1. decis. 49. n. 6.* P. 4. T. 1. Res. 65. Nunquam vero reconueniri potest coram iudice laico de causa criminali. vel de spirituali, aut illi adnexa, vel propter quam incarcerari possit, aut si lis contra Clericum affectata procurata fuerit, animo eum reconueniendi. Ita Ripol *vbi sup. Ibid §. Notandum est hi.*

AN Iudex laicus cognoscere possit Clericum in feudalibus?
Pro executione instrumenti quarentigiati à tempore, quo erat in sæculo?
Pro solutione gabellæ, quando illam tenetur soluere?
Aut debiti regalis?
Potest quidem coram ipso reconueniri de causa ciuili habente connexionem cum petitione.
Nunquam verò de causa criminali,
Spirituali,
Vel illis adnexa.

28 Quando autē Clericus reconueniri potest corā iudice laico, reconueniri debet in principio litis, in ipsa litis contestatione, vel ante, aut statim

Et quando potest reconueniri, reconueniendus est in principio litis,

statim post. quia causa conuentionis & reconuentionis simul tractari debent. Ità Bonacina *in Bull. Cæn. disp. 1. q. 16. sec. 1. punct. 4. §. 6. n. 8.* P. 4. T. 1. Res. 65. §. 3. Et quàuis in talis casu possit iudex laicus ferre sententiã contra Clericum; non tamen potest eum cogere ad soluendum, sed executio sententiæ fieri debet per iudicem Ecclesiasticum: quia hic est actus iurisdictionalis. Ità Bonacina *ibid.* & DD. communiter. Vnde cautè legendus est Barbosa *in l. si quis, ff. de iud. nu.* 165. docens ex *l. quadam, de iurisd. omn. iud.* quod iudex competens ad condemnandũ, sit etiam competens ad exequendum. *Ibid.* in fine. P. 3. *T.* 1. *Res.* 4. & P. 4. *T.* 1. *Res.* 3. & obiter olim *P.* 2. T. 2. *Res.* 22. in fine.

Et si iudex laicus iudicet contra illum, non potest ipse sententiam exequi.

29 An verò iudex laicus possit cognoscere de causa possessoria beneficij inter duos Clericos, vel quando reus est Clericus? Affirmat Sesse *de inhib. c. 8. §. 3. nu. 16.* & alij. Primò ex consuetudine multorum Regnorum. Secundo; quia laicus cognoscit de facto ex *c. decernimus, de sent. excomm. in 6.* possessio autem magis est facti, quam iuris *c. cum nostris, de concess. preb.* Tertiò ex cap. *vlt.* & c. *petimus, de iudic.* Sed contrarium tenendum est cum Valboa & Villa-sante *in cap. decernimus, de iudicijs.* illo *n.* 95. hoc 184. & alijs. nam possessio beneficij est causa Ecclesiastica. Tum, quia beneficium Ecclesiasticum sine canonica institutione obtineri non potest. Tum etiam irrefragabili argumento: quia habens titulum beneficij, si possessionem litigiosam pecunia redimit, committit simoniam, ex cap. *delictum el. 1. de simonia & gloss. 1. ibi.* ergo possessoria benificij est Ecclesiastica; quia simonia non committitur, nisi in causis spiritualibus, & illis adnexis, ex cap. *qui studet 1. quæst. 1. quia Clerici de iurepatr.* Idem docet Rota Romana coram Peña *die 1. Decembris* 1595. Ad primum argumentum supra adductum, respondeo cũ Palao *to. 2. tr. 12. disp. vn. punct. 7. n.* 4. Regnorum consuetudines approbandas esse, si priuilegio Summi Pontificis innitantur, quod Regi Gallorum à Leone X. concessum fuisse, testatur Boerius *decis. 69. n.* 23. Ad secundum, iudicem laicum agnoscere factum, existente subiecto, quod in nostro casu deficit. Adde, quòd causa apprehensionis in possessione beneficij pertinet ad ius & titulum, cuius laicus est directè incapax. Ad tertium, *c. fin. de iud.* agere de temporali iurisdictione, & non inter Clericos. In cap. verò *petimus* cognoscere Ecclesiasticum, implorato auxilio bracchij secularis. P. 5. T. 1. *Res.* 23.

IVDEX laicus nõ potest cognoscere de possessoria beneficij inter duos Clericos, vel contra Clericum.

30 Clericus ab emptore interpellatus ad defendendum, non tenetur illum defendere coram iudice laico. nam sic consentiret in iudicem laicum, dum ab illo citaretur, vocaretur, & notificaretur ad defendẽdum, quod tamen ipsi prohibetur in cap. *si diligenti, de foro comp.* Ita Martha *de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 35. n. 21.* contra Couarruuiam *pract. 99. c. 8. n. 3.* Cuius sententia procederet, quando talis Clericus corã suo iudice denunciatus, vellet de illius licentia coram laico emptorem defendere. P. 4. *T.* 1. *Res.* 25.

CLERICVS non tenetur defendere emptorem interpellantem coram iudice laico.

31 Iudex laicus non potest extrahere reum ab Ecclesia sine licentia Episcopi, quando notoriè constat, immunitate non gaudere. Et de hoc post Const. Greg. non est dubium. Ità Lazarius *de Blasph. q. 5. n. 71* & Genuẽsis *c. 17. n. 5.* affirmãs, ita decisũ esse in Curia Archiepiscop. Neapol. P. 1. *T.* 1. *Res.* 14. & P. 4. T. 1. *Res.* 42. Imò si satellites, vel alij, vi, aut dolo, absque iudicis mandato reum ab Ecclesia extraherent, non posset iudex laicus contra illum agere: quia reus ille est affectus

IVDEX laicus nõ potest extrahere reum non gaudentem immunitate ab Ecclesia sine licentia Episcopi. Et si satellites vi aut dolo ipsum extraherent, neque

pro

pro Ecclesia dolo; aut vi spoliata, & sic semper transit cum hoc onere, sicut res furtiua. Preterea Bulla ait: *Extrahunt, capiunt, incarcerant.* quę verba disiunctiuè intelligenda sunt, idest *capiunt, vel captum incarcerant.* Et tandem Bulla Greg. excommunicat attentantes aliquid contra; vel præter eius formam, qualis esset iudex, qui reum sic extractum Ecclesiæ non restitueret. Ità Genuensis, affirmans, ità practicatum esse Neapoli in casu cuiusdam assassini. *P. 1. T. 1. Res. 16. & P. 4. T. 1. Res.* 102. Si verò ipse extraheret de licentia Episcopi iudicantis, non gaudere, & postea constaret, gaudere, teneretur ipse iudex reum restituere; quia constat debitam illi esse immunitatem, quæ adhuc seruari potest. Ità Marinus *res. quot. to. 1. c. 175. nu. 2. P. 4. T. 1. Res.* 34. & 97.

retur restituere Ecclesiæ.

Sicut etiam, si extrahat cum licentia Episcopi putantis, non gaudere, si postea cōstat gaudere.

32 Controuersiæ confraternitatum, an scilicet quis sit recipiendus vel non; vel an sit benè aut malè cancellatus, vel ad gubernationem canonicè electus, & similes, ad iudicem Ecclesiasticum spectant. Ità Grassus *de eff. Cler. eff. 1. n.* 613. Qui tamen ait, quod, quando duæ Cōfraternitates litigant in processione de præcedentia, iudex competens est laicus. Sed hoc, ait Barbosa *de pot. Episc. p. 2. alleg. 78. n. 42.* quamuis tolerabile sit, cùm agitur de possessorio, extra illud tamen non est admittendum. *P. 3. T. 1. Res.* 70.

AN Iudex laicus sit competens in controuersijs Confraternitatum laicorum?

33 Iudex laicus non potest facere inuentarium bonorum Episcopi in illius morte. quia tam mortuus, quàm successor, est Ecclesiasticus, v.g. Episcopus eligendus, Ecclesia, vel Camera Apostolica, quæ omnes sunt personæ exemptæ à iurisdictione laicali. Ità Barbosa *de iur. Pont. lib. 1. c. 8. nu.* 88. contra Guttierez *pract. qq. lib. 2 q. 49. nu 3. P. 4. T. 1. Res.* 110.

IVDEX laicus nō potest facere inuentarium bonorum Episcopi defuncti.

34 Iudex laicus non potest punire laicos in causis pertinentibus ad Tribunal Ecclesiasticum. Et sic in primis non potest punire laicum hæreticum vel apostatam, etiam si agatur de quæstione facti, *cap. vt Inquisitionis, §. prohibemus, de hær. in 6.* vbi non distinguitur de quæstione facti, vel iuris, & vbi lex non distinguit, neque nos debemus distinguere, cum præsertim agatur præiudicium Ecclesiæ. Tuschus *to. 4. v. Iudex Ecclesiasticus, concl. 446. n 4.* & alij contra Pereiram *de manu regia ar. 1. nu. 175. P. 3. T. 1. Res. 2. & P. 4 T. 1. Res.* 58. Et eadem ratione non potest punire apostatam a fide, etiam cum agitur de facto: quia apostasia a fide, non distinguitur specie ab hæresi. Et contraria sententia Pereiræ *de manu Reg p. 2 c. 74. n. 3.* non est probabilis; quia est contra *cap. vt inquisitionis* sup. cit. Ità Felinus *in cap. cū sit, nu. 1. de foro comp.* & alij. *P. 4 T. 1. Res.* 12.

Non potest punire laicos hæreticos,

Apostatas,

35 Item non potest iudex laicus punire laborantes in die festo contra eorum statutum, si habuerint licentiam Episcopi. quia hæc causa ex Sacris Canonibus est merè spiritualis, & ad Ecclesiasticum pertinet, vt declarauit Sacra Congregatio Cardinalium apud Megalium *cons. 97. nu. 2.* & docet Homobonus *p. 3. tr. 15. c. 7. q. 17. res. 3. P. 4. T. 1. Res* 94.

Aut laborantes in die festo cum licentia Episcopi.

36 Item de iure canonico non potest se intromittere in executione legati pij. Vide V. *legatum, nu.* 12.

Nec potest se intromittere in executione legati pij.

37 Iudex laicus excommunicatus denunciatus inualidè munus exercet, & omnia eius acta iurisdictionalia sunt irrita. Ità DD. communiter. Et colligitur ex *c. præsidentes, de hæreticis in 6.* vbi datur potestas iudici laico excommunicato, vt in aliorum defectu ad instantiam Ordi-

IVDEX laicus excommunicatus denunciatus, actus iurisdictionis inua-

lidę exercet.

dinarij contra hæreticum procedat, quam proinde potestatem Pontifex supponit per excommunicationem impeditam esse. Vide Turrianū *lib. 2. disp. 14. dub. 1.* qui hanc sententiam probat ex consensu & consuetudine Ecclesiæ, & colligit ex *c. penult. & vlt 15; q. 6.* vbi subditi absoluuntur ab obligatione obediendi superioribus excommunicatis. P. 5. T. 9. *Ref.* 108. Aduerte etiam, quod si secundum opinionem probabilem declaretur ab Ecclesiastico in excommunicationem incursus, tenetur se habere pro excommunicato, licet habeat opinionem probabilem quod non incurrerit, vt diximus V. *excommunicationis, n. 64.*

Etiam si habeat opinionem probabilem de nullitate censuræ.

IVDICIVM TEMERARIVM.

IVDICIVM temerarium rarò mortale.

1 † IVdicium temerarium fit, cùm quis absque sufficienti fundamēto iudicat malum de proximo suo, eumque apud se vilipendit. Estque ex suo genere peccatum mortale contra iustitiam †, si concurrunt hæc tria, quod scilicet quis deliberatè iudicet, sine sufficientibus indicijs, & asseueranter absque vlla formidine: quæ omnia cum rarò simul concurrant, rarò peccatum mortale iudicij temerarij committitur. Vide Tannerum *in 2.2. disp. 4. q. 3. dub. 2. n. 39.* Valentiam *to 3 disp. 5. q. 4. punct. 3* & alios. *P. 3. T. 5. Ref. 31.* post medium.

Admittit paruitatem materiæ.

2 Excusat quoq; paruitas materiæ, vt si quis temerè iudicaret in re leuis momenti, peccaret solùm venialiter. Ità Lessius *lib. 2. c. 29 dub. 2. n. 14.* qui putat esse solùm veniale, temere iudicare, quòd aliquis sit spurius, filius Iudæi, &c. Sed hoc negant Escobar *de puris & nobilit. p. 1. q. 8. §. 2. n. 33* & alij, quia, quamuis prædictæ qualitates sint merè naturales, cum tamen apud nos afferant secum infamiam, & reputationem lædant, sunt materia grauis. Vtraque sententia est probabilis. *P. 5. T. 5. Ref. 68.*

Et semper est eiusdem speciei.

3 Cæterum omnia iudicia temeraria sunt eiusdem speciei infimæ, vnde non est necessario explicanda in Confessione diuersitas personæ, vel mali iudicati; nam moraliter omnia aduersantur vni iustitiæ commutatiuæ in specie infima. Quod etiam dic de detractionibus & contumelijs. Ità Sancius *disp. 5. n. 10. P. 3. T. 4. Ref. 67. §. In Ref. 28.* Vide V. *Circunstantia, n. 33.*

IVRAMENTVM.

IVRAMENTI descriptio, Species.

1 † IVramentum est, Dei in alicuius dicti confirmationem inuocatio. Quadruplex est. Assertorium, in quo aliquid præsens, vel preteritum affirmatur, aut negatur. Promissorium, in quo aliquid iureiurando promittitur. Comminatorium, in quo promittitur malum pœnæ. Execratorium, in quo aliquid siue promittendo, siue asserendo affirmatur, vel negatur, apponendo sibi pœnam.

Et requisita.

2 In iuramento tres conditiones requiruntur, veritas, iustitia, necessitas. Veritas mendacio opposita, quæ ad iuramentum requiritur, est, cùm homo dicit, quod sentit, siue in re ità sit, siue non. Igitur si iurans aliquid, putat ità esse in re, iuramentum iustum est, etiam si reuera non ità sit †. Imò in foro conscentiæ potest quis iurare, quod à viro

fide

fide digno audiuit: quod tamē non sufficit in exteriori iudicio, in quo testis tenetur reddere rationem sui dicti, & alij sunt testes de dicto, alij de causa scientiæ. Ità Sanchez *in sum. to. 1. lib. 3. c. 4. n. 13.* P. 4. T. 4. Res. 77. & obiter olim *in P.* 3. T. 5. Res. 66. in fine.

3 Sed an liceat inducere aliquem ad iurandum falsum, quod tamen ipse ex ignorantia verum putat? Negat Azorius *to. 1. lib. 10. c. 11. q. 2.* quia præceptum de non committendo crimine obligat etiam ad vitandum crimen in altero, seu ad non inducendum alium ad actum materialē talis peccati. Sed contraria sententia Hurtadi *in 2. 2. disp. 173. sec. 16. §. 199.* est probabilis: quia proximus nunc non inducitur ad actum formaliter malum, cum ille non peccet iurando, nec materialiter; quia materia hîc & nunc potius est bona, quàm mala, quia est actus Religionis, & honor Dei, non iniuria. Non enim induco ad iuramentum falsum, quia hoc iuramentum est moraliter verum. Nec ipso teneor illū hominem veritatem docere: si enim non teneor vitare illius peccatum cum meo graui damno, multò minus teneor vitare ignorantiam, quæ non est peccatum. *P.* 5. *T.* 7. *Res.* 14.

PROBABILE est, licerè, inducere aliquem ad iurandum falsum, quod ipse existimat verum.

4 Contra verò, ait idem Mendoza *sec. 15. §. 200.* non licet inducere aliquem ad iurandum verum, quod ille ignorat, nisi iuraturus prius sibi persuadeat rem ità esse, probabili fundamento. nam iurare sine dictamine practico de honestate iuramenti, est peccatum mortale. Licebit igitur, prius persuadere illi rem ità esse, & postea illum ad iurandum inducere. Ille autem non poterit iurare rem aliter, quàm scit ex dictamine practico, v. g. si audiuit à fide digno Antonium esse nobilem, iurare poterit, illum esse nobilem, non autem, se id scire. Similiter, si rem ita esse probabiliter credit, absque vlla probabilitate dubitandi, non potest iurare id vidisse, &c. *P.* 5. *T.* 7. *Res.* 10.

Minime verò ad verum, quod ipse nescit, priusquam de veritate rei informetur.

5 Petere ab aliquo iuramentum, qui timetur falsò iuraturus, secundùm Syluium *in 2. 2. q. 98. ar. 4. concl. 2.* est peccatum mortale scandali, quod probat ex auctoritate & exemplo luculento D. Augustini. Sed merito Suarez *de Relig. to. 2. lib. 3. c. 15. nu. 10.* contrariam sententiam docet, dummodo non petatur, vt reus iuret falsum, & adsit iusta causa petendi iuramentum, vt necessitas aliqua, vel vtilitas. Nam non teneor abstinere à petendo actum cum graui damno, quem quis benè & malè præstare potest, quamuis ex sua malitia sit malè præstaturus. Et S. Augustinum explicat proprijs ipsius verbis. *P.* 5. *T.* 7. *Res.* 9.

LICET petere ab aliquo iuramentū, quod fieri potest benè, timetur tamen futurum falsum, cum aliqua necessitate aut vtilitate.

6 Licitum est, ex iusta causa iurando, vti amphylogia, proferendo scilicet iuramentum, quod a circunstantibus accipitur in sensu communi, ipse verò proferens aliud subintelligit. Ità Sanchez *sum. tom. 1. lib. 3. cap. 6. nu. 15.* contra Syluium *in 2. 2. qu. 89. ar. 7. qu. 3. concl. 5.* & alios. Igitur Clericus interrogatus in porta Ciuitatis, vtrum habeat aliquid, de quo soluenda sit gabella, ille habens, potest iurare, quòd non, intendens, quod non obligatur ad gabellam soluendam. Ità D. Antoninus *p. 2. tit. 10. cap. 1. §. 1.* Secundò, interrogatus in iudicio, an debeat centum sibi mutuata, si illa secretò restituit, potest respondere, se non debere. Vel si debet quinquaginta, potest negare petita prout petuntur. Ità Naldus *v. Interrogatus nu. 12.* Tertio, si quis à te petat mutuò librum, quo tu indigeas, vel quem timeas minimè restituendum, iurare potes, illum non habere, subintelligendo, vt illum accomodes. Ità Millardus *tom. 2. cap. 80. nu. 2.* Quartò, si persona priuata te com-

IVRARE amphibologicè potest.

Clericus interrogatus in porta Ciuitatis, an deferat aliquid subiectum gabellæ.

Interrogatus, an debeat centum Titio, quæ illi secretò restituit.

Rogatus mutuare librum sibi necessarium.

Compulsus à persona priuata iurare,

Interrogatus, quò vadit, quid noui est, &c.

Confessarius interrogatus de peccato audito in Confessione.

pellit iurare importunis precibus, potes iurare cum æquiuocatione. Ità Rodriquez *sum. tom. 1. cap. 190. nu. 7.* Quintò, in interrogationibus communibus; *Quid comedisti? Quò pergis? Quid noui est? &c.* iurare possumus, *Nos nil noui habere,* subintelligendo, *quòd tibi dicere debeamus, &c.* Ità Rodriquez *ibid. cap. 246. nu. 4.* Sextò, Confessarius interrogatus de peccato audito in Confessione, potest iurare, se illud nescire, subintelligendo, *tamquam homini subiectus*. Et si compellatur iurare, se non audisse, idem iurare potest, subintelligendo, *tamquam purum hominem*. Et tandem, si impius vrgeat, an audierit vt Deus, iurare etiam potest, se non audiuisse, subintelligendo, *ad modum causæ principalis*. Ità Graffius *p. 1. lib. 1. cap. 23. nu. 3.* Septimò, potest quis iurando negare suum crimen occultum, subintelligendo, *vt publicum*. Ità Petrus Nauarra *de restit. lib. 4. cap. 2. nu. 379.* Octauò, si quis à iudice interrogatus cum iuramento, an Franciscum interfecerit, illum in propriam defensionem interfecisset, negare posset; subintelligendo, de homicidio criminoso. Ità Lessius *lib. 2. c. 42. dub. 9. n. 47.* Nonò, si est probabilis opinio, quòd taxa alicuius rei sit iniusta; & propterea venditor falsis ponderibus, vel aliàs iniustitiam sibi compensat, a iudice postea interrogatus, potest id totum iureiurando negare; subintelligendo, se iniustè fecisse. Ità Sanchez *sum. tom. 1. lib. 3 cap. 6. nu. 29.* Decimò, qui necessitate, vel vtilitate compulsus, offert se ad iurandum nemine petente, potest vti amphibologijs, quia habet iustam causam. Ità Sanchez *ibid. nu. 21.* contra Lessium *vbi sup.* Vndecimò, reus iuridicè interrogatus de delicto, quod sine ipsius confessione plenè probari non potest, potest illud iureiurando negare. Item ad vitanda grauia tormenta sibi falsum crimen imponere. Vide *V. Reus*. Denique potest quis iurare simpliciter falsum, addendo aliquid mente, ex quo iuramentum sit verum, quoties interuenit iusta causa. Iusta causa esse potest necessitas, vel vtilitas ad salutem corporis, honoris, rerum familiarium, vel etiam quando iniusta interrogatio proponitur. Verum in his casibus animus iurantis non debet esse, fallere proximum, sed occultare veritatem, quam manifestare non expedit. *P. 3. T. 6. Res. 36.*

Vel de re aliqua quouis pacto occulta,

Interrogatus à iudice de homicidio inculpabili,

Vel etiam de facto legitimo,

Offerens se ad iurandum in necessitate, vel vtilitate,

Reus interrogatus de delicto vero à iudice, vt vitet mortem, vel grauia tormenta.

Et denique quilibet in omni casu, in quo id exigit necessitas,

Vel vtilitas circa corpus,

Honorem,

Rem familiarem.

Sed cum debita intentione.

At sine iusta causa est peccatum mortale, iurare cum æquiuocatione,

Quamuis probabile sit, esse tantùm veniale.

7 Iurare verbis amphibologicis sine iusta causa, vt quòd Princeps sit in aula, intelligendo *pictum*, probabilius est, esse peccatum mortale; vt aiunt Lessius *lib. 2. cap. 42. dub. 9. nu. 46.* & alij. Sed etiam probabile est, non esse mortale extrà iudicium, & præiudicium: nam in tali iuramento deficit sola necessitas, seu discretio, quia non deberet sine necessitate contra audientium sensum amphibologicè iurari. Sed iuramentum, cui deficit sola discretio, non est peccatum mortale. Ergò. Ità Sanchez *sum. tom. 1. lib. 3. cap. 6. nu. 22.* & alij. *Ibid.* in fine & *P. 2. T. 15. Res. 25.*

IVRAMENTA falsa orta ex praua consuetudine post sufficiens propositum illam extirpandi non sunt peccata mortalia.

8 Iuramenta falsa inaduertenter prolata ex praua consuetudine, ait Torres *in 2. 2. qu. 98. ar. 3. disp. 3.* esse peccata mortalia. quia sunt voluntaria in causa, propter prauam consuetudinem non correctam. Sed contraria sententia tenenda est cum Sancio *disp. 20. nu. 5.* quia vbi quis per propositum non amplius iurandi falsum prauam consuetudinem retractauit, non sunt amplius voluntaria nec in se, nec in causa. Erit tamen aliquod peccatum, negligentia in extirpanda praua consuetudine. *P. 3. T. 5. Res. 62.*

IVRAMENTVM.

9 † Iuramentum promissorium de faciendo peccato peccatum est †.

Et quidem quamuis sit de veniali, ait Turrianus esse peccatum mortale, quia in eo adducitur Deus vt fideiussor peccati faciendi, & ideo grauis iniuria illi infertur. Contrariam autem sententiam ipse improbabilem putat. Quæ tamen est probabilissima, eamque tenet Tannerus *in 2. 2. disp. 5. qu. 5. dub. 1. nu.* 14. & alij communiter apud ipsum, ratione paruitatis materiæ. *P.4.T.4.Ref.* 160. promissorium de faciendo peccato veniali, est veniale.

10 Quoad obligationem iuramenti promissorij, valde probabile est, iuramentum adiectum fictæ promissioni inducere obligationem: quia hoc est de natura iuramenti promissorij. Et iurans tenetur efficere, vt iuramentum sit verum, si potest, ne adducat, vel adduxerit Deum in testem falsi. Ità Lessius *lib. 2. cap.* 42. *dub.* 8. *nu.* 38. Sed contraria sententia Ochagrauiæ *de Sacr.tr. 1. qu.6. nu.* 3. est etiam satis probabilis, & ferè communis: quia iuramentum sequitur naturam actus seu promissionis, cui adnectitur; ergò si promissio ficta non obligat, nec iuramentum obligat. Adde quòd tale reuera non est iuramentum, quamuis exteriùs habeat similitudinem iuramenti; non enim intendit iurare, qui non intendit se obligare. *P. 5. T.* 14. *Ref.* 33. *&* 34. IVRAMENTVM adiectum promissioni fictæ probabile est obligare; Probabile etiam non obligare.

11 Iuramentum metu, aut dolo adiectum contractui inualido & à iure reprobato, obligat in conscientia: quia nec iure naturali, nec humano irritum est. (Itaque qui iurauit latroni minitanti dare 100. aureos, tenetur dare; quamuis hoc iuramentum & similia relaxari possint ab Episcopo, & commutari per Bullam. Ità Becanus *in 2. 2. qu.* 89. P. 4. T. 4. *Ref.* 19.) Sed contraria sententia Azorij *tom. 1. lib.* 11. *cap. 7.qu.*2. est etiam probabilis. Vide V. *Metus, n.*4. *P.*5. *T.*4. *Ref.* 278. *& P.*4. *T.* 4. *Ref.* 19. *&* 28. Adiectum autem contractui inualido, obligat.

12 Iuramentum adiectum promissioni prodigæ, obligat solùm pro quantitate licita intra limites liberalitatis. Vnde iuramentum de dando meretrici ob fornicationem centum aureos, non obligat, nisi pro illa quantitate, quam viri paris conditionis cum iurante consueuerunt dare. Ità Sotus *lib. 4. qu. 7. ar.1. ad* 2. contra Caietanum *in 2.2. qu.*32. *ar.* 7. Adde quòd multi probabiliter tenent, promissionem factam meretrici pro actu turpi, secluso iuramento, non obligare in conscientia, etiam post actum turpem. P. 4. *T.* 4. *Ref.* 27. IVRAMENTVM dandi meretrici centum aureos nõ obligat, nisi ad solutionem solitam,

13 Iuramentum seruandi statuta seu capitula Ciuitatum, Collegiorum &c. si sunt in vsu, qui non obseruant, sunt periuri, ex cap. *querelam, de iureiur.* Si vero aliqua vsu recepta non sunt, aut abrogata sint per contrarium vsum, illa non obseruantes non sunt periuri. nam iurantes intelligunt illa seruare more recepto. Ità Megala *conf.* 81. *nu.* 1. Quia in re materia iuramenti violati tunc est grauis pro periurio mortali, quando tanti momenti est, vt secluso iuraměto statutum obligaret ad mortale ratione materiæ. Ità Sanchez *sum. tom.1. lib* 3. *cap.* 14. *nu.* 10. contra Megalam *vbi sup. nu.* 4. Aduerte autem, quòd si aliquod ex talibus statutis reuocatum esset à facultatem habente, iuramentum illud seruandi cessaret. Ità Sanchez *vbi sup.* P. 3. *T.* 6. *Ref.* 39. Iuramenta item seruandi statuta Ciuitatum Collegiorum, &c. obligant seruare eo pacto, quo seruari solent; Et si non sunt reuocata.

14 Iurans in materia graui, non potest se obligare ad venialem culpam; non enim limitare potest obligationem, cum Deum adducat in testimonium rei promissæ. Ità Suarez *in 3.p. tom. 4.disp.*38.*sec.*7. *nu.*5. *P.* 3. *T.* 6. *Ref.* 91. §. *Hinc.* IVRANS in materia graui induit obligationem sub mortali, etiam si nolit, nisi leuem.

15 Ad implendum iuramentum satis est præstare promissum, absque eo quòd præstetur cum intentione satisfaciendi pro iuramento. Nam AD implendum iuramentum non

absque

oportet præstare promissum cū intentione illud implendi.

absque hac intentione iam præstatur, quod quis præstare iurauit. Ità Sanchez *sum. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 13. *n.* 18. contra Suarez *de Relig. to.* 2. *lib* 4. *c.* 26. *n* 8. Plus addit Lessius *lib.* 2. *c.* 37. *dub.* 10. *n.* 59. iuramentum scilicet impleri etiam, si res iurata præstetur cum animo expresso non satisfaciendi iuramento per talem rem. Quæ omnia applica præceptis, & votis. *P.* 3. *T.* 6. *Res.* 77.

IVRAMENTVM de non ludendo in quauis modica quantitate, obligat.

16 Iuramentum de non ludendo valet, etiam si iurans habeat intentionem abstinendi a ludo modicæ quantitatis, & qui alias, secluso voto vel iuramento, esset actus virtutis eutrapeliæ. Ita Sanchez *sum. to.* 1. *lib.* 3. *c.* 18. *n.* 2. 3. contrà Nauarrum *man. c.* 12. *n* 11. Admittit tamen paruitatem materię, iuxta ea quæ dicemus infrà V. *Ludus*, *n.* 14. P. 5. *T.* 5. *Res.* 38.

IVRANS non bibere vinum, si bibat ordinariam potionem vini, peccat mortaliter.

17 In iuramento & voto de non bibendo vinum, materia peccati mortalis esset tantum vini, quantum sufficeret pro vno potatu moderate bibentis. Ità Sanchez *sum. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 12. *nu.* 21. *P.* 5. *T.* 5. *Res.* 37.

Secus si minus. Nam in iuramentis promissorijs datur paruitas materiæ.

18 Et hæc dicta sint secundùm probabilem sententiam Soti *de iust. lib.* 8. *q.* 1. *ar.* 7. *& q.* 2. *ar.* 3. & aliorum contra Lessium *lib.* 2. *c.* 42. *dub.* 5. *n.* 23. & alios, quod in iuramento promissorio detur paruitas materiæ. Nam si datur in violatione voti, cur non dabitur in violatione iuramenti, quod ex S. Thoma *in* 2. 2 *q.* 89. *ar.* 8. est minor obligatio? Ideo Villalobos *to.* 2. *tr.* 36. *diff.* 5. *n.* 9. ait, quod iurans per annum quotidie dicere semel *Aue Maria*, non peccat mortaliter, etiam si omittat per totum annum. Vide Escobar *p.* 1. *q.* 6. §. 5. *n.* 40. P. 4. T. 4. *Res.* 70. *& P.* 5. *T.* 5. *Res.* 4. At in violatione iuramenti assertorij non datur paruitas materiæ. quia quamuis res iurata sit parua, non tamen est paruū, confirmare mendacium iuramento, & adducere Deum in testimonium falsitatis. Ità Sanctarellus *de blasph. c.* 4. *dub.* 2. *n.* 8. & alij. *Res.* 4. *cit.*

Secus in assertorijs.

IVRAMENTVM de ignorātia iuris non tollit præsumptionem iuris in contrarium.

19 Iuramentum ignorantiæ non tollit præsumptionem scientiæ in contrarium, si illa adsit. Ità Alexander *in addit. in v. tamen breuius* &, alij contra Portellium *p.* 1. *cas.* 27. *nu.* 3. docentem, quod iuramentum super ignorantia excludit præsumptionem iuris in contrarium existenté. P. 5. T. 14. *Res.* 24. *à* §. *Dico primò.*

20 Iuramentum an possit à Principe prohiberi nè fiat, vel si fiat, an possit impedire eius effectum ità, vt non obliget, vide V. *Statutum laicale.*

IVRAMENTA pia relaxari possunt ab eo, qui potest relaxare vota.

21 Quando adest dubium de validitate iuramenti, de deliberatione, de quantitate, vel qualitate materiæ, &c. vide V. *Voti obligatio.* quia est eadem, ac voti, ratio & obligatio. Vnde quęnam iuramenta relaxari possint & commutari virtute Bullæ, aut Iubilæi, inquire *V. Bulla Cruciata quoad vota.* nam, quicunque habet potestatem relaxandi vota, relaxare potest iuramēta pia; quia arctior est obligatio voti, quàm iuramenti, & qui potest plus, potest minus. Et priuilegia in fauorem animarum concessa, sunt amplianda potius, quàm restringenda. Ità Tānerus *in* 2. 2. *disp.* 5. *q.* 5. *dub.* 1. *nu.* 36. contra Nauarrum *cap.* 27. *nu.* 275. P. 3. *T.* 5. *Res.* 25. §. *Secundò.*

1 LEctores secūdū Lezanā *c.10.n.32.* cōprehendūtur in Bullis pōtificijs, vt contra illas delinquentes lectura priuentur, quoties dicunt, contrauentores priuationem officiorum, graduum & dignitatum incurrere, qualis est Bulla Pij V. de clausura, Clementis VIII. de largitione munerum, & similes: quia talia verba sunt amplissima, & sine ratione restringerentur. Et ad quandam Bullam Sixti V. quæ contrarium declarauit, respondet, illam loqui quoad illam constitutionem peculiarem, non autem de cæteris, & id colligit ex verbis ibi positis, *hac in re, de qua nunc agitur*. Sed ego teneo cum Bonacina *de clausſ.p.4.n.6.* nomine officij, gradus & dignitatis venire solùm gradus honorificos cum superioritate coniunctos, qualem habent Generales, Prouinciales, Priores, &c. P. 4. *T.* 4. *Res.* 224.

LECTORES nō comprehenduntur in Bullis, quæ imponunt pœnā priuationis officiorum, graduū, dignitatum, &c.

2 Lectores non omnes excusantur à ieiunio. Vide V. *Ieiunium*, *nu.* 26.

Non omnes excusantur a ieiunio.

3 Lectores Regulares recitando sex, aut septem Psalmos assignandos à Prælato cum septem *Pater noster*, & bis Symbolo Apostolorum, satisfaciunt oneri Horarū Canonicarū, ex priuileg. cōcesso Ord. Theatinorū à Clemēte VII. apud Rodriq. *cōp.resol.20.n.6* .P.3.T.2.Res.68.§.*Non desinā*.

Sed Regulares excusatur ab officio si recitant certas preces.

LEGATVM.

1 † LEgatum est donatio quædā in testamento à testatore relicta. Modo idem est cū fideicommisso, & quidquid est iuris in vno, idem & in alio. Circa legata aliqua dicenda sunt primò quoad formam †.

LEGATI definitio.

2 Igitur legatum sub conditione relictum vxori, si non nupserit v. g. vel si Religionem non ingrediatur, ex foro exteriori acquiritur, etiam si illa nubat; vel Religionem ingrediatur: nam dictæ conditiones reprobantur & habentur pro non appositis in *l. reprehendenda, C. de instit. & subst.* in *l. quidam, ff. de instit. condit.* in *l. turpia, de legat.* 1. & alibi. Et idem dicendum cum Valero *v. legatum, diff.* 4. *n.* 1. pro foro cōscientiæ. nam, hæc testatoris voluntas est contraria iuri, & ideo non est seruanda, sed regulanda secundùm ius. Idque cum eodem Valero *v. Hereditas, diff* 12. *nu.* 3. extendendum est etiam in eo casu, quando testator illas conditiones adhibuisset pro conseruanda familia. P.3. *T.* 5. *Res.*57. Quod si quis legaret alicui centum v. g. si nubat, quinquaginta verò si Religionem ingrediatur; is, Religionem ingrediens, non quinquaginta, sed centum consequi debet. Ità Thorus *sum priuil. priu.*242. & alij contra Capiblancum *to.* 2. *frag.* 9. *c.* 6. *n.* 13. Vide Ambrosinum *p.* 2. *decis.* 30. P. 1. T. 2. *Res.* 125.§.*Ex quibus*, *P.*2.*T.* 16 *Res.* 50. §.*Et tandem*, & P.3. *T.* 6. *Res.* 29. §. *Sexto si quis*. Legatum relictum puellæ sub conditione, si caste vixerit, consequitur puella, si caste viuat per decennium, licet postea in fornicationem incidat. Ità Homobonus *vol.* 2. *p.* 7. *resp.* 44. P. 5. *T.* 14. *Res.* 84. §. *Notandum est*. An valeat legatū relictum Religioso cum conditione, vt nihil acquiratur Monasterio, dicemus infrà.

IN legatis certæ conditiones reprobantur, & sunt inualidæ, tā in foro fori,

Quàm poli,

Vnde si plus legetur nubenti, quam Religionem ingredienti, hic legatum maius acquirit.

Et conditio, si caste vixerit, impletur si puella caste viuat per decennium.

3 Quando res legatur indeterminatè & genericè, intelligi debet de minori. Sed hoc fallit in legatis pijs ex l. *Titia*, *ff. de auro & arg. legat.* §.*fin.* Vnde si testator nobilis pro suo funere relinqueret culcitram, soluenda

LEGATVM in mensuris indeterminatis, intelligitur de minoribus. Nisi sit pium.

uenda esset Ecclesiæ non de serico, sed de aureo vellere. Ità Thomas *sum. priuil. priuil.* 12. Et Genuensis *pract. Eccl. Tric. q.* 153. *n.* 5. docet; quòd legatum factum Ecclesiæ de florenis, intelligitur de magnis. Quod limitat Mantica *lib.* 6. *tit.* 3. *nu.* 17. nisi obstaret testatoris paupertas. P. 3. T. 6. *Ref.* 29. §. *Tertiò.* Aduertit etiam Lara *de Anniu. lib.* 1. *c.* 10. *nu.* 97. quod si testator iubeat maritari puellas, & non explicet numerum, is determinandus erit inspecta qualitate & facultate defuncti. P. 2. T. 16. *Ref.* 50. *in fine* §. *Nota etiam.* Si vero relinquat v. g. 100. aureos pro 100. Missis, & postea augeatur stipendium, tenentur heredes eleemosynam supplere, vt 100. omnino Missæ celebrentur, si hereditas suppetat, quia talis præsumitur intentio testatoris. Ità Riccius *p.* 3. *Ref.* 364. *nu* 3. P. 2. T. 14. *Ref.* 17

Vide quid agendum, quando legatur dos incerto numero puellarum,
Vel relinquitur certus numerus Missarum, & stipendium postea augetur.

4 † SECVNDO videndũ quibus legari liceat. Et † licitũ est legatũ perpetuum relictũ Fratribus Minoribus pro fabrica Templi, vel Sacelli, aut pro vestimentis & ornamentis Ecclesiæ & Sacristiæ. Quia Clement. *Exiui de verb. signif. in* 6. & Regula D. Francisci non prohibent legata pro illorum Ecclesijs, sed pro eorum victu. Ità Homobonus *p.* 2. *tr.* 9. *c.* 11. *q.* 33. contra Glemonensem *de leg. p.* 4. §. 6. *n.* 19. Et Sanchez *sum. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 26. *n.* 46. contra Quesadam *diuers. qq. iuris* 22. *n.* 23. licitum esse ait legatum annuum dictis Fratribus relictum pro studio, & emendis libris. P. 3. *T.* 2. *Ref.* 33. §. *Notandum.* Deinde probabile est, quod ait Sanchez *sum. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 26. *nu.* 47. non esse licitum legatum annuũ perpetuum relictum Fratribus pro infirmaria. Sed oppositum quoque est probabile. & tenet Portellius *v. legatum, n.* 7. *Ibid.* initio. Licitum tamen est legatum temporaneum dictis Fratribus relictum, si spatium decem annorum non attingat. nam tempus infrà decenium est modicum. Ità Layman *lib.* 3. *sec.* 5. *tr.* 5. *c.* 10. *nu.* 4. *Ibid.* §. *Nota secundò.* Ad vitam verò alicuius Fratris, præsertim iuuenis, & bonæ valetudinis, videtur negare Layman *ibid.* quia vita hominis communiter maior æstimari solet, quàm decennium. Sed ego cum Sanchez *sum. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 26. *nu.* 40. puto esse licitum. *Ibid.* §. *Sed difficultas.* Potest etiam testator legare Fratribus Minoribus in hac forma: *Instituo mihi heredem animam meam ità, quòd testamentarij teneantur bona relicta vendere, & pecuniam in emendo panem, vinum, oleum, pisces & alia necessaria in eleemosynam Fratribus Minoribus huius Ciuitatis insumere.* Et in hoc casu testamẽtarij ad talem eleemosynam soluendam cogi possũt ad instantiam cuiusuis ex populo. Ità Villalobos *to.* 2. *tr.* 30. *diff.* 12. *n.* 8. *Ibid.* §. *Nota tertiò.* Legatum factum Religioso particulari cum conditione, vt illud habeat independenter à voluntate sui Prælati, est inualidum; quia omnino aduersatur voto paupertatis. Ità Homobonus *p.* 2. *tr.* 9. *c.* 8. *q.* 21. P. 3. T. 2. *Ref.* 34. Idem dic. si apponatur conditio, vt in quoscunque vsus, etiam de licentia Superioris, expendat; nam talem licentiam Prælatus, vtpote contra votum, dare non potest. Si verò dicatur, ad vsus licitos, licitum est etiam, si accedat clausula, vt nihil iuris acquiratur Monasteriò. Vide V. *Paupertas.*

LICITVM est legatum annuũ relictum Fratribus Minoribus pro fabrica templi, apparat Ecclesiæ & sacristiæ.
An etiam pro emendis libris?
Et pro infirmaria?

Pro victu autem illorum licitum est, si decennium non attingat,
Vel si relictum sit ad vitam alicuius Fratris.

Et, vt tollantur scrupuli, eorum deuoti possunt illis legare in certa forma, quæ semper est valida.

Et quamuis legatum relictum particulari Religioso vt illud acquirat independenter à Prælato sit inualidum,
Est tamen validũ si legetur acquirẽdum, & in vsus licitos conuertendum de licentia Prælati.

5 † TERTIO sequitur dicendum, quibus personis soluenda sint legata, quando de mente testatoris est dubium †. Primò igitur, quamuis orphanus dicatur qui vtroque orbatus est parente, vt notant DD. communiter in l. *orphanotrophos, C. de Episcop. & Cler.* tamen legatum relictum pro maritandis orphanis, acquiritur à puella matrem

LEGATVM relictum Orphanis ac

trem

trem habente, si patris præsidio destituitur; quia mulieres non habent prudentiam pro gubernatione filiorum, vel etiam sui ipsius. Ita Sanchez *opusc. to. 2. l. 4. c. 2. dub. 63. nu. 4.* Qui recte reprobat Castrum *apud ipsum* idẽ docentẽ de ea, quæ caret tantum matre. *P. 4 T. 4. Res.* 164 Cœterũ, quãuis Sãchez *dub. 13. n. 2.* neget, tale legatũ distribui posse puellis habẽtibus parẽtes pauperes & inutiles; quia in dispositionibus testamentorũ verba proprie sumenda sunt: contraria tamen opinio non est improbabilis, & eam docet Nouarius *de elect. fort sec. 2. q 7. n. 3. in editione nouissima.* P. 2. T. 16 *Res.* 50 §. *Sed circa*, in medio, & P. 4. T. 4 *Res.* 140. Potest etiam distribui puellis expositis, quæ etsi parentes habeant, eos demonstrare non possunt. Ita Lara *de Anniu. lib. 1. c. 21.* Sed si concurrerent verè orbatæ, præferendæ forent. P. 2. T. 16. *Res.* 50. §. *Sed circa*, post medium.

quæritur à carentibus patre, quãuis matrẽ habeãt;

Non autem à carentibus tantùm matre.

Probabile tamen est, distribui posse puellis habentibus parentes pauperes.

Et puellis expositis.

6 Secundò, legatum relictum pro maritanda puella, si non exprimitur, quod debeat esse virgo, secundùm Larã *ibid.* conferri potest viduæ. *Res. 50. cit.* & *P. 3. T. 6 Res 29. §. Quartò.* Imo quando nulla est virgo nubilis, verum id puto cum Sanchez *de matr. to. 2. lib. 7. disp. 9. nu. 56. & 57.* etiam si relictum sit virginibus. & hoc ex testatoris voluntate præsũpta, nè tam pium opus differatur. P 2. T. 16. *Res.* 50. § *Aduerte*, & *P. 4. T. 4. Res.* 140. §. *Notandum*. Idem etiam dic de vidua, quæ primum matrimonium non consummauit Ita Naldus *v Legatum, n.* 42. Potest etiam legatum pro maritandis puellis dari puellæ iam nuptæ sine, vel cum parua dote. Secus ut sit pro dotandis. Quod tamen dari potest puellæ habenti aliquam dotem, sed infra suam conditionẽ. Nouarius *q. 125.* P. 2. T. 16. *Res.* 50. §. *Nota etiam*, circa medium; & P. 3. T. 6. *Res.* 29. §. *Septimò.* Rursus legatum pro maritandis virginibus retineri potest in conscientia à puella corrupta, quæ nupsit vt virgo. Nisi aliter constet de voluntate testatoris. *Res* 50 *cit* §. *Nota etiam.* † Decisum id fuit Bononiæ ann. 1635. & tenet nouissimè Trullench *in decal. to. 2. lib. 7. c. 18. dub. 12. n. 15.* †. Quando determinatur puella maritanda, & dos illi legatur pro anima, si illa moriatur innupta, ait Genuensis *pr. Eccles. Tric. 13. q. 386. n. 1.* legatum non extingui, sed conferri debere alteri puellæ pauperi. Sed quid, si legatum relinquatur pro dote primogenitæ, & hæc moriatur innupta? Imola *cons.* 103. dandum esse inquit secundo genitæ. Romanus id negat. Sed benè ait Mantica *lib. 8. tit 7. n. 10.* colligendum hoc esse ex coniecturis. Notat etiam Genuensis *pract. Eccl. Tric. 13. q. 387.* quòd legatum pro dotanda paupere, dari potest ei, quæ viuit ex suo labore. *P. 2. T. 16. Res.* 50. in fine §. *Nota etiam*, & in fine item §. *Aduerte etiam*. Quando legatum relinquitur naturalibus alicuius Ciuitatis, dari potest ijs, quæ quamuis naturales non sint, in ea tamẽ decennio habitarunt, dummodo non constet de animo mutandi domicilium. Ità Sanchez *opusc. to. 2. l. 4. c. 2. dub. 19. n. 1.* P. 4. T. 4 *Res.* 140. §. *Nota quintò*.

LEGATVM pro maritãda puella, conferri potest viduæ.

Sicut etiam si relictũ sit pro maritanda virgine & nulla sit virgo nubilis.

Aut vidua prius matrimonium nõ consummauerit.

QVANDO legatum relinquitur pro maritandis, dari potest iam nuptis sine vel cũ parua dote.

QVID si legatum pium relictum sit certæ puellæ, & hæc moriatur innupta?

Et similia?

AN legatum pro dotanda paupere dari possit ei, quæ viuit ex suo labore?

Et legatum relictum naturalibus certæ Ciuitatis dari possit incolis post decenniũ?

7 Et tandem, legatum relictum certæ puellæ pro ea maritanda, dari ei debet, si Religionem ingreditur. Ita Lara *lib. 1. capell. c. 21. n. 26.* Qui non idem docet in casù, quo legatum relinquitur incertis puellis maritandis. Et disparitatem assignat; quia in priori casu legatum non potest in specifica forma impleri, si alij fœminæ nupturæ tribuatur, & sic ius præsumit, testatorem voluisse eidem puellæ legatum dari, si Religionem ingrediatur, dum de contraria eius voluntate non constat,

LEGATVM relictum pro puellarum matrimonio, debetur etiã Religionem ingredientibus.

Siue relictum sit certæ puellæ.

In secundo autem casu potest impleri; cum testator non habuerit specialem affectionem ad eam, quæ Religionem ingreditur. Sed contrarium tenendum est cum Ochagrauia *de Sacr. tr. 1 de matr. q. 15. n. 17.* & Pontio *de matr. lib. 3. c. 7. n. 11.* qui suo tempore communem fuisse asserit hanc sententiam inter Doctores Salmaticenses. Et probatur ex *auth. de Santiss. Epis. collat. 9. §. Sed ex hac præsenti.* quòd, quamuis loquatur de legatis certis, tamen quia in fauorem Religionis id disponit, extẽdi etiam debet ad incerta ob paritatem rationis. Nam in iure naturali neutrum legatum subsisteret; cum omni legato conditionali commune sit non subsistere, non subsistente conditione. Voluntas autem testatoris bene præsumitur non exclusisse statum Religionis, etiam in secundo casu, dum contrarium non constat. *P. 5. T. 14. Ref. 35.* †. In sententiam Laræ inclinauerat in. P. 2. *T.* 16. R*ef* 50. *§. Sed circa, vers. Secundò* †.

Siue maritandis in genere.

8. Tertiò, legatum relictum pro monachatu, dari potest mulieribus vitam coelibem in propria domo vouẽtibus, vulgò dictis *Bizoche*, ex *auth. de Sanctiss.* supra cit. Ità nouissimè Nouarius *de elect. fori sect. 1. q. 66. n. 16.* contra Castillum *lib. 1. decis.* 88. *n. 2 P. 1. T. 2. Ref.* 85. *§. Ex his & P. 3. Add. secund. Ref.* 28. Quartò, legatum relictum propinquo pauperi, debetur pauperiori. Est tamen etiam pauper puella, vt supra diximus, quæ suis laboribus potest sibi victum conciliare. Ità Thorus *sum priuil. priu.* 269. P. 3. *T. 6. Ref.* 29. *§. Quintò*. Et probabile est, legatum relictũ absolute pauperibus, dari posse pauperibus extra patriam. Ità Homobonus *vol. 2. p. 5. resp. 29.* P. 4. T. 4. *Ref.* 140. *§. Nota sextò*. Quintò, legatum relictum pro liberatione incarceratorum, applicari potest, impediendo nè quis in carcerem detrudatur, nullo alio suppetente subsidio. Ità Sanchez *opus. to. 2. lib. 4. c. 2. dub. 9. n. 2. P. 4. T. 4. Ref.* 140. *§. Nota tertiò.* Sexto, legatum pro fabrica Ecclesiæ relictum, expendi potest pro ornamentis, & alijs diuino cultui necessarijs. Ità Couarruuias *in cap. fin. de test. n.* 4. contrà Abbatem *ibid. n.* 2. P. 4. *T.* 4. *Ref.* 140. *§. Nota secundò*.

Et relictum pro monachatu dari potest monachis domesticis, vulgò Bizochis.

LEGATVM relictũ propinquo pauperi debetur pauperiori.

Pro liberãlis captiuis, applicari potest, vt quis in carcerem non detrudatur.

Et relictũ pro fabrica Ecclesiæ, applicari potest ornamentis, & alijs necessarijs.

9 † QVARTO dicendũ venit de obligatione testamentariorum, & modo soluendi legata †. Igitur legata incerta ex aliquo extrinseco accidente, quia v. g. reperiuntur duo eiusdem nominis, & paris amicitiæ erga testatorem, vel quocunque modo contingat incertitudo personæ, in foro exteriori non debentur. *l. in tempus, §. 1 ff. de hered. instit.* & alij. Idque verum est, etiam si vnus illorum iuri suo renunciet, vel inter se pacifcantur, vt diuidantur. At in foro conscientiæ tenentur testamentarij legatum inter illos diuidere, si illi consentiant. Ità Molina *disp.* 197. Ratio est, quia ex doctrina Caietani *in 2. 2. q. 62. ar. 5. ad* 3. & aliorum, debitor certus de debito, & dubius an debeat Petro, vel Ioanni, tenetur soluere vtrique dimidium. Nota hîc cum Afflicto *decis.* 244. quòd legatum relictum Ecclesiæ v. g. D. Mariæ, si plures eiusdem nominis in eadem Ciuitate reperiantur, & inter illas sit Parochialis, debetur huic, alioquin maiori, vel pauperiori. Et si omnes sint æquales, dandum est Episcopo, qui illud pro suo arbitratu distribuat. Et si nulla est in oppido Ecclesia talis nominis, debetur Ecclesiæ Cathedrali illius dioecesis. P. 3. T. 5. Ref. 58.

IN dubio, an legatum debeatur huic vel illi, in foro externo nõ debetur.

Sed in conscientia diuidendũ est inter illos.

Quid si extent in eodem loco plures Ecclesiæ eiusdem nominis? Vel nulla?

10. Legata relicta in testamento minus solemni heres ab intestato tenetur in conscientia soluere, nam cessante fine legis, etiam in particulari,

LEGATA relicta in testamento minus solẽni tenetur heres ab inte-

culari, cessat lex. lex verò exigens solemnitates in testamentis, condita fuit ad vitandas fraudes, quæ si proinde non adsint, non est cur testamentum minus solemne in conscientia non teneat. Ità Comitolus *lib.* 7. *q.* 8. Ex quibus infer cum Becano *p.* 2. *to.* 3. *c.* 7. *q.* 3. *concl.* 1. primò, quod si heres ab intestato sit dubius, an testator heredem alium nominasset, tenetur cum illo pro qualitate dubij componere; quia par est in dubio vtriusque conditio, & neuter illorum possidere cœpit bona fide. Secundò, si heres ab intestato retineat hereditatem & legata, posse illos, quibus testamento minus solemni relicta sunt, vti compensatione. Tertio, si heres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, vt hereditatem nomine fideicommissi alteri traderet, si oblato iuramento iurare noluerit, cogi debere in foro externo hereditatem tradere, detracta quarta parte, quam vocant Trebellianam. Quæ probabiliter dicta sint. Nam contraria sententia Vasquez *in* 2. 2. *to.* 2. *disp.* 163. *c.* 3. *nu.* 19. est etiam probabilis. P 5. *T.* 3. *Ref.* 119. post medium. †. Vbi se citat alibi idem docuisse. Et locus est *Ref.* 75. T.8. P. 1. vbi potius videtur in oppositum inclinare †.

stato soluere in conscientia. (tria corollaria)

Sed oppositum etiam probabile.

11 Circa tempus soluendi legata, heres in conscientia tenetur illa soluere, cùm primum potest. Ità Villalobos *man. Confess. cap.* 5. *nu.* 16. Sed in foro exteriori habet tempus vnius anni ex *auth. hoc amplius. C. de fideicommiss* P. 3. *T.* 5 *Ref.* 59. & P. 4. T. 4. *Ref.* 162. §. *Et tandem*. Legatum tali anno soluendum, debetur in fine anni, ex l. *qui hoc anno, de verb. signif.* Sed legata pia debentur in principio ex l. *si ita fuerit libertas relicta, ff. de manum. test.* P. 3. *T.* 6. *Ref.* 29. §. *Secundò*. Legatum tali die soluendum, solui potest ante tempus determinatum. Ita Couarruuias *in cap. tua, de test. nu.* 5. P. 4. T. 4. *Ref.* 140 §. *Nota quartò*. † Contrarium docuerat *P.* 3. *T.* 6. *Ref.* 29. §. *Primò* †. Infert ex hoc Sanchez *opus. tom.* 2. *lib.* 4. *dub.* 12 *nu.* 4. legatum quolibet anno pauperibus distribuendum ad beneplacitum heredum, posse simul & semel distribui Hospitali v. g. vel Monasterio, vt illo fruatur in perpetuum. P. 4. *vbi sup.* Legatum Ecclesiæ relictum singulis annis in perpetuum Naldus *v. vsusfructus nu.* 12. putat extingui post centennium, quia iura abhorrent infinitatem. Quæ opinio in iure est probabilis. Sed contraria Bonacinæ *de contr. disp.* 3. *qu.* 17. *punct.* 8. §. 6. *nu.* 2. est etiam probabilis, & seruatur in praxi. *P.* 5. T. 14. *Ref* 84. Quando hereditas non est ità sufficiens, vt omnibus legatarijs simul satisfieri possit, docet Valerus *v. legatum, diff.* 2. *nu.* 2. in illorum solutione seruandum esse ordinem, qui seruari debet in debitis, vt scilicet prius soluantur legata magis pia, deinde minus pia, & tertiò prophana. Idem etiam docent Sanchez *sum. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 15. *nu* 40. & alij. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 60.

LEGATA in foro Ecclesiæ soluenda sunt stati. In foro fori infra annum. Soluenda certo anno, satis est quòd soluantur in fine. Nisi sint pia. Legata solui possunt ante tēpus. Corollarium Sāchez. LEGATVM perpetuū de iure videretur extingui post centenniū. Sed contrarium seruatur in praxi.

QVID agendum, si hereditas non sufficit, vt legata omnia simul soluantur?

12 Executio legatorum piorum spectare videtur ad Episcopum priuatiuè, ex cap. *tua, de testam.* ibi, *Cum igitur in omnibus pijs voluntatibus sit per locorum Episcopos prouidendum, vt secundum defuncti voluntatem vniuersa procedant, &c.* ex cap. item *si heredes, eod. tit.* & ex Concilio Tridentino *Sess.* 7. *cap.* 15. Accedit ratio, nam legata pia sunt extrà limites iurisdictionis laicalis, & nulla causa ferri potest extrà limites suæ actiuitatis. Ita Bonacina *de contr. disp.* 3. *qu.* 18. *punct.* 1 §. 10. *nu.* 1. & alij contra Sanchez *opus. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 1. *dub.* 54. *nu.* 4. P. 4. T. 1. *Ref.* 99. Episcopus verò in tali executione non solum contra heredes procedere potest, sed etiam contra laicos tertios possessores; quia iura indi-

EXECVTIO legatorū piorū pertinet ad Episcopum priuatiue.

Etiam contra laicū tertiū possessorem.

stinctè loquuntur, & alioqui facilè eius officium eluderetur, interuertendo possessionem bonorum in tertiam personam. Deinde ad consequenda legata dantur tres actiones, nimirum personalis, realis, & hypothecaria. §. *Nostra autem, inst. de legat.* ergo procedere poterit contra tertium possessorem actione reali, quæ solum requirit dominium ex parte agentis, & possessionem ex parte rei conuentæ. *l. in rem ff. de vid. §. omnium autem. Inst. de action.* Et tandem à fortiori; quia pro consecutione legati prophani potest contra tertium possessorem Saluianum interdictum intentari. Ità Ciarlinius *contr. for. c. 29. nu. 25.* P. 5. T. 1. *Ref.* 24.

Et transacto anno etiam legatorum prophanorum.

13 Igitur Episcopus est iudex competens in executione legatorum piorum priuatiuè quoad laicos. Transacto autem anno, qui testamentarijs à iure conceditur pro soluendis legatis, Episcopus est iudex executor vltimarum voluntatum, etiam quoad prophana. Nam adimpletio voluntatis defuncti in ipsius bonum, est commissa Episcopis ex officio, qualemcumque bonorum dispositionem fecerit. Ita Molina *de iust. to. 1 tr. 2. disp. 205. nu. 5.* & alij. Ex quibus infertur contra Bobadillam *to. 1. lib. 2. c. 17 nu. 103.* Episcopum esse competentem in tali casu, etiam si omnia testamenti legata sint prophana. Etiam si iudex laicus non esset negligens. Etiam ad instantiam partis. *P. 1. T. 2. Ref. 97. & P 3. T. 1. Ref. 21.* Nota hìc vnum ex Valero *v. legatum, diff. 1. n. 3.* quòd si heres post monitionem Episcopi negligit per annum legata soluere, & voluntatem testatoris implere, potest priuari hereditate, etiam si est filius, dempta legitima, per *auth. hoc amplius C. de fideicommiss. de test.* Et tunc transit ad substitutos, vel alios per ordinem. Ità ille. P. 3. T 5. *Ref.* 59.

In quo casu heredem negligentè obedire, priuare potest hereditate.

14 Petes: Potestnè Episcopus aliquod legatum in æquale, vel melius commutare? Respondent Naldus *v legatum, nu.* 39 & alij negatiuè. primò ex l. *legatum, ff de administ rer. ad Ciuit. pert.* Secundo, quia voluntas testatoris seruanda est pro lege, l. *in conditionibus primum locũ, de cond. & demonst.* & cap. *vltima voluntas* 13. q. 2. Tertio ex Clement. *quia contingit, de relig. dom.* ibi, *Cum ea, quæ ad certum vsum sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salua Sedis Apostolicæ auctoritate) conuerti, &c.* Et sic, aiunt Lara *de Anniuer. lib. 1. c. 21.* & Perez *de anniuer. lib. 1. c. 14 nu. 38.* legatum pro maritandis virginibus non pati commutationem, nisi à Summo Pontifice de plenitudine potestatis. Riccius *collect. p. 3. collect.* 558. & alij dicunt, Episcopum posse commutare aliquod legatum vna tantùm vice ex aliqua causa. Sed Vasquez *de test. c. 8. §. 5. dub. 3. nu.* 104. & alij absolutè docent, Episcopum commutare posse legatum in æquale, vel melius, maxime cum consensu heredum: & in tali casu non infringere voluntatem testatoris, sed interpretari. Ad Clementinam, *quia contingit*, respondet Peña *in l. vnica c. de expensis ludorum*, in ea sermonem esse, cùm non adest iuxta causa, vt erat in facto, quod illam constitutionem poposcit. Neque dicas, Tridentinum *sess. 22. c. 6.* in talibus permutationibus requirere iustam & necessariam causam. Nam ad hoc respondet Comitolus *lib. 7. q. 9. nu. 2.* Concilium sumere ly *&* pro *vel*, & intelligendum esse disiunctiuè, non copulatiuè. Aduertè autem, iustam causam sufficere, si se teneat ex parte rei, quòd nimirum commutatio fiat in æquale, vel melius. Nam causa iusta ex parte commutantis, nempe bonus

An Episcopus possit commutare aliquod legatum in aliud æquale, vel melius? Quidam absolutè negant.

Alij distinguunt.

Alij absolutè affirmant.

finis

finis &c. non sufficit. Ità Sylueſter *v. legatum* 4. *q.* 12. *P.* 2. *T.* 17. *Ref.* 26.

LEGATVS.

1 † TRia sunt genera legatorum Summi Pontificis. Quidam dicuntur *à latere*, & sunt Cardinales, quos appellat fratres. Alij dicuntur *datiui*, qui simpliciter in legationem mittuntur. Tertij dicuntur *nati*, qui prætextu suarum Ecclesiarum legatione funguntur, & hi sunt quatuor Archiepiscopi, nimirum Eboracensis, Cantuariensis, Remensis, & Pisanus. *c.* 1. *de off. deleg. lib.* 6 †.

LEGATVS triplex. A latere, datiuus, & natus.

2 Legati à latere possunt suam iurisdictionem exercere in Regulares & alios exemptos, non autem nati. Ità Abb. *in c.* 1. *de off. leg. in v. vniuersos*, ex cap. *si Abbatem de elect. in* 6. *& c.* 1. *de verb. signif.* P. 1. T. 2. Ref. 17. An legatus Papæ habeat iurisdictionem in Inquisitores, vide V. *Inquisitorum, nu.* 38.

Et primus habet iurisdictionem in Regulares & alios exemptos, non autē vltimus.

LEX

Quid, & quotuplex.

1 † LEX describi potest, rationis ordinatio, homini, quid agendum, quidue non agendum sit, ostendens, in commune bonum instituta.

LEX quid?

2 Est duplicis generis. Alia enim est diuina, alia humana. Illa est, quæ immediatè à Deo instituta est: hæc, quæ ab hominibus.

LEX alia diuina, alia humana.

3 Rursus lex diuina alia est naturalis, alia positiua. Illa est, quæ rationi humanæ insculpta est, & à ratione dictatur, qualia sunt Præcepta Decalogi. Hæc quæ non nisi per reuelationem innotescit, cuiusmodi in lege Euangelica sunt præcepta Sacramentorum, & fidei.

Et diuina alia naturalis, alia positiua.

4 Humana autem lex vel est Ecclesiastica seu canonica, vel sæcularis, seu ciuilis. Illa est, quæ à Papa, Concilio, Episcopo, vel alio Prælato Ecclesiastico procedit. Hæc, quæ ab Imperatore, Rege, Republica, &c.

Humana alia canonica, alia ciuilis.

LEX

Quos obliget.

5 NOn omnis lex obligat ad obseruantiam illius, nisi aliquas habeat conditiones.

6 Prima conditio est, vt lata sit à legislatore potestatem habente, ex cuius conditionis defectu † Legislator non tenetur seruare suas leges, quia non habet potestatē in seipsum. Intellige dè obligatione coercitiua: nā ad eas, quæ ex æquo obligāt omnes, vt sunt, quæ taxant pretia rerū &c. tenetur vi directiua, eo quia lex naturalis præcipit, caput cū suis membris conformari. Ità Granado *in* 1. 2. *contr.* 7. *tr.* 3. *p.* 2. *disp.* 17. *sec.* 3. *nu.* 24. Qui putat, legislatorem dictas leges frangentem peccare mor-

LEX non obligat nisi subditos. Nam legislator non tenetur seruare suas leges, nisi directiuè, & obligatione probabiliter solum veniali.

re mortaliter. Sed ego contrariam sententiam Illiucij probabilem existimo. nam omnis obligatio ex legislatoris voluntate dependet, qui non præsumitur voluisse sibi tantum onus imponere. Ex quo infero, non peccare mortaliter Papam, qui in Paschate non communicaret, aut cōtractū faceret iure tātum humano simoniacū, secluso scandalo. At peccaret mortaliter Princeps, qui frumentum v. g. supra pragmaticam venderet: nam tale pretium esset iniustum, vt pote maius eo, quod communis æstimatio in pragmatica declarat. Ita Lorca *in* 1. 2. *tom.* 2. *de leg. disp.* 26. *memb.* 3. Tenetur etiam Rex stare contractibus initis cum suis subditis, sicut stare tenentur illi; nam contractus debet esse æqualis, & Princeps potest se obligare subiectis. Ita Villalobos *tom.* 1. *tr.* 2. *dub.* 30. *nu.* 6. *P.* 1. *T.* 10. *Res.* 10.

Similiter nec Clerici tenentur legibus ciuilibus.

7 Secundò ob eamdem rationem omnis lex Principis laici disponens de causis Ecclesiasticis, vel aliquo modo tangens Ecclesiam, vel Ecclesiasticos, est inualida, vt dicemus V. *Statutum laicale*. Et Clerici legibus ciuilibus, etiam non pugnantibus cum iure Canonico, aut cum eorum statu, tenentur solùm directiuè, vt se conforment cum alijs membris eiusdem Reipublicæ. Ita Layman *tr.* 4. *cap.* 13. *nu.* 6. contra Lorcam *in* 1. 2. *tom.* 2. *de leg. disp.* 25. *memb.* 4. P. 1. T. 2. *Res.* 72. *&* T. 10. *Res.* 12. Ex quo infert Bonacina *de leg. disp.* 1. *qu.* 1. *punct.* 6. *nu.* 53. quod Clericus dictis legibus contraueniens, secluso scandalo, non peccat mortaliter. *Res.* 12. *circ.* §. *Non reticebo*.

Nec Regulares statutis Episcoporum, præter pauca in iure expressa,

8 Tertio Regulares non ligantur statutis Episcoporum, præter aliqua in iure expressa, quæ videbis apud Malderum *in* 1. 2. *qu.* 96. *ar.* 5. quia scilicet sunt exempti ab illorum iurisdictione. Solum ergo tenentur ex decentia, & ad vitandum scandalum, quo cessante, non peccabunt violantes. Ità Granado *in* 1. 2. *contr.* 7. *tr.* 3. *p.* 1. *disp.* 6. *sec.* 3. *nu.* 18. contra Vasquez *in* 1. 2. *tom.* 2. *disp.* 167. *cap.* 4. *nu.* 32. Et ideo docuit Llamas *p.* 3. *cap.* 5. §. 28. Regulares non teneri seruare ieiunia ab Episcopis indicta. P. 1. T. 10. *Res.* 11.

Nec peregrini statutis locorum, in quibus repetiuntur.

Aut statutis patriæ.

9 Quartò, legibus & statutis vnius loci non tenentur peregrini ibi manentes non pro maiori anni parte. quia hi non sunt pars illius communitatis, quæ est subdita illi legislatori. Vide V. *Peregrinus*, *à nu.* 1.

10 Quinto subditi & incolæ loci, in quo est statutum, non tenentur illud seruare extrà territorium. Et sic ieiunia & festa Panormi non tenetur seruare Panormitanus, qui reperitur Montis Regalis, etiam si ex industria illò se contulisset, vt vitaret ieiunium. Neque enim hæc est propria fraus, sed quædam fuga præcepti, quæ non est contra præceptum. Ità Sanchez *sum. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 12. *nu.* 35. & alij contra Syluestrum *v. Ieiunium qu.* 2. *dict.* 12. Infert ex hoc Fagundez *tr.* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. *nu.* 13. quod si in loco festiuitatis adsit aliqua domus exempta à iurisdictione episcopali, posset quis in ea festum non seruare, sicut etiam ieiunia episcopalia non implere, &c. quia locus exemptus habetur pro extraneo. Eadem ratione docuit Auila *de cens. p.* 2. *cap.* 3. *dub.* 5. excommunicationē Episcopi pro tota dioecesi non ligare eos subditos, qui in loco exempto commorantur. *P.* 1. *T.* 9. *Res.* 18. *&* *T.* 10. *Res.* 14. Inter loca exempta Bonacina *de cens. disp.* 1. *qu.* 1. *punct.* 15. *nu.* 8. enumerat Monasteria Regularium, contra Suarez *disp.* 5. *sec.* 4. *nu.* 6. P. 3. *T.* 5. *Res.* 74. §. *Dico*, in fine.

Tenentur verò

11 Sed petes primò. Quid si ieiunium seruatur in Oppido, & in loco, in

eo, in quo peregrinus quis reperitur, vtrobique ex ordinatione Episcopali? Respondet Fagundez *vbi sup.* teneri illud seruare, sed contrarium putat etiam probabile; quia non est subditus Episcopo illius loci, & ad leges patriæ non tenentur absentes. Et ità docet absolutè Sancius *disp.* 54. *nu.* 31. Sed hoc non placet: quia tales nulla ratione excusantur. *P.* 1. *T.* 9. *Res.* 18. *&* *T.* 10. *Res.* 13. in fine, *&* 14.

statutis, quæ simul seruantur in patria & in loco diuersorij.

12 Petes secundò: Quid dicendum de vagis, qui nullas habent certas sedes? Respondeo cum Suarez *de Relig. to.* 1. *lib.* 2. *c.* 14. *nu.* 20. & Doctoribus communiter, tales teneri ad leges locorum, in quibus reperiuntur: nam in illis domicilium acquirunt. Et alioqui exempti essēt ab omnibus legibus & statutis locorum, quod est absurdum. Sed Sayrus *lib.* 3. *c.* 4. *nu.* 8. & Lessius *lib.* 4. *c.* 2. *dub.* 7. *nu.* 49. contrariam sententiam vt probabilem admittunt ex paritate peregrinorum. nam est par ratio. Nec absurdum esse, quod vagi, qui nullas habent certas sedes, nullas habeant certas leges. Reuera hæc opinio est probabilis. P. 1. *T.* 9. *Res.* 2. §. *Notandum verò*, *&* *T.* 10. *Res.* 16.

Probabile autem est, neque vagos teneri ad leges locorum, ad quæ diuertunt.

13 Aduerte hîc, quòd lex pœnalis non ligat delinquentes extrà territorium. Ità omnes DD. Vide V. *Censura*, *nu.* 7. *&* 12. Vnde subditus extra territorium nec citari potest à proprio iudice, vt dictum est V. *Episcopi*, *n.* 50.

HINC etiam lex pœnalis non ligat delinquentes extra territorium.

14 Sextò Molfesius *to.* 1. *tr.* 9. *c.* 5. *nu.* 73. putat, Decretum Gratiani habere vim legis. quia Gelasius Papa illud approbauit, sicut etiam Eugenius. Et nouissimè Gregorius XIII. mandauit corrigi ad instar originalis, & excudi. Adde, quòd consuetudo habet vim legis, & dat auctoritatem. Et tandem ex communi iuristarum axiomate, *In vtroque iure satis est, allegare titulum, & probare possessionem.* Nam huius Decreti allegantur tituli, & adest possessio antiquissima ab anno 1059. quo illud Gratianus compilauit. Sed ipse existimo, nec testimonia Patrum in Decreto inserta habere vim legis, si aliàs ab aliquo Pontifice canonizata non sint, vel inter Decretales inueniantur: nec decreta Conciliorum Prouincialium obligare vltra Prouinciam. Nam Gratianus collector non potuit ei dare maiorem auctoritatem, quàm aliàs habebant, cùm fuerit homo priuatus. Vnde patet, minorem auctoritatem habere id, quod ipse addit de suo, & si aliqua Pontificum dicta parùm fideliter ab ipso citari constaret, aut essent dubiæ auctoritatis, non esset obligatio illis parendi. Ità Villalobos *tom.* 1. *tr.* 2. *diff.* 7. *n.* 3. & alij. Ad argumenta Molfesij respondetur, nec vllum Pontificem illud corpus approbasse, nec esse in contrarium consuetudinem. Vide Salas *de leg. tr.* 14. *disp.* 8. *sec.* 13. qui nostram sententiam cum communi Theologorum docet, & ad contraria argumenta respondet. P. 3. *T.* 6. *Res.* 26. *&* P. 5. *T.* 14. *Res.* 68.

Decretum Gratiani non habet vim legis.

15 Denique, ex defectu potestatis ius ciuile non obligat in Hispania, & in alijs Regnis extrà ditionem Imperatoris, in quibus statutum non sit à proprijs Principibus, vt seruetur. Et ratio est; quia Imperator non habet auctoritatem in totum Orbem. Quod verò in Hispania & alibi ius ciuile passim citetur, & vbi deest ius proprium, iudices se iuri ciuili conforment, id non faciunt ex obligatione legali, sed naturali, vel ex imitatione: quia ius ciuile est rationi valde conforme. quo pacto docuit Abbas *in c. Ecclesia S. Mariæ nu.* 10. *de const.* legem Imperatoriam, quando fundatur in iure naturali, posse ab Ecclesiastico iudice seruari, nō ratione

Et ius ciuile non obligat in Hispania & alijs Regnis non subiectis Imperatori.

tione legis, sed ratione naturali. Ità Salas *vbi sup. disp.* 7. *sec.* 9. *nu.* 18. & alij contra Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 87. *nu.* 29. P.5.T.14. *Ref.*69. Non solum autem requiritur potestas in condendis legibus, sed etiam in dispensandis. Sed de hac re vide V. *Dispensare*.

LEX

Qualis obliget.

ITEM debet esse iusta,

Idest æqualitatē seruans.

16 SEcunda legis conditio est, vt sit IVSTA. Ad quod primò requiritur, vt seruet æqualitatem ad ius alterius. Vnde si hæc æqualitas temporis successu deficiat, cessabit lex obligare. Et sic pandectæ antiquæ taxantes stipendia Notarijs & Commissarijs, modo non obligant: quia latæ fuerunt tempore, quo pecunia carior erat, & res viliores. Nec refert, quod tales iurent seruare taxas, nam iuramentum exponitur, quatenus iustæ sunt. Ità Sanchez *opusc. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14. *nu.* 14. P. 2. T. 17. *Ref.* 60.

Et in bonum finē directa, nimirum in bonum communitatis.

17 Requiritur etiam ad iustitiam legis, quod fiat in bonum finem, nempe in bonum communitatis. Ex defectu huius conditionis Decius *cons.* 197. *nu* 2. & alij dicunt, legem Principis prohibentem venationes in suis montibus, esse iniustam. Sed, quia hæ leges possunt concernere bonum publicum, vt nimirum venatio multiplicetur, licet Principi illas prohibere. Latiùs autem supremo, quàm alijs. Ità Valerus *v. Peccatum*, *diff.* 16. P.3. T. 6. *Ref.* 18.

Quo fine cessante in generali, vel in particulari, cessat etiam lex in totum, vel in partem.

18 Ex dictis sequitur, quòd cessante fine legis adæquato, cessat etiam ipsa lex obligare. Et quidem, si cesset finis in vniuersum, & in omni casu, certum est, legem cessare, contra Vasquez *in* 1. 2. *tom.* 2. *disp.* 163. *cap.* 3. *nu.* 19. & alios fere omnes. Sed ego teneo cum Granado *in* 1. 2. *contr.* 7. *tr.* 3. *p.* 1. *disp.* 15. *sec.* 2. & alijs, quòd, sicut cessante fine legis in vniuersum, cessat lex totaliter; ità cessante fine adæquato legis in vno casu, cessabit obligare lex pro illo casu. Sicut enim se habet lex in vniuersali ad rationem acceptam in generali, ità lex in particulari ad rationem acceptam in casu speciali. Et ex auctoritate legis, *qua de tota*, *ff. de rei vend.* tenet argumentum de toto ad partem. Deinde, quia lex non solum obligat omnes in generali, sed etiam singulos in speciali; ergo sicut deficiente fine respectu omnium, omnes ab obligatione eius soluuntur; ità deficiente respectu vnius, debet solui ille. P. 1. T. 10. *Ref.* 28. † Contrariam amplexus fuerat *in T.* 8. *Ref.* 75 § *Ad argumentum* †. Idem docet nouissimè Mendoza *in* 2. 2. *tom.* 1. *disp.* 74. *sec.* 3. §. 26. nisi quòd aduertit, quòd quando lex præter finem extrinsecum & remotum habet finem intrinsecum, & per se & independenter ad illum, honestum, & qui sit actus virtutis, tunc non cessat lex in particulari, cessante solùm fine extrinseco. Secus verò vbi nullus est finis intrinsecus, & lex non præcipit actum per se honestum. Igitur legē ieiunij, quæ condita est ad sedandos in homine motus turpes, non cessare in eo, qui motus turpes non patitur, quia ieiunium independenter ab illo fine habet honestatem Temperatiæ. At verò laicum doctum cum hæretico non disputare, non est actus alicuius virtutis, vnde, cum etiam cesset in eo periculum subuersionis, ob quod in cap.

inhi-

inhibemus id laicis prohibetur, disputare potest. P. 5. T. 14. Ref. 96.

19 Ex his sequitur primò generaliter, quod quotiescunque lex fundatur in præsumptione, non obligat in ijs casibus, in quibus præsumptio deficit. Ità Homobonus *p. 1. tr. 5. cap* 8. *qu.* 53. & alij. Vnde heres, qui non confecit inuentarium, non tenetur in conscientia soluere legata supra vires hereditatis. Ità Salonius *in* 2. 2. *qu.* 77. *ar.* 3. *dub.* 10. contra Molinam *tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 217. *nu.* 12. Item Professus inualidè, qui non ratificauit professionem, reclamare potest post quinquennium, non obstante Tridentino *sess.* 25. *cap.* 19. Item Religiosus, qui alteri Religioso munera absque ambitione præberet, non violaret Bullam Clementis VIII. de largitione munerum. Item heres in testamento minus solemni relictus, potest sibi hereditatē in foro conscientiæ retinere, vel compensare. Ità Sayrus *lib.* 3. *cap.* 7. *nu.* 9. Et tandem Aduocatus potest esse iudex pro foro conscientiæ in causa, in qua fuit Patronus, dummodo iudicet secundùm leges, & affectionem deponat. Et ratio horum omnium est; quia leges contrariæ his actibus fundantur in præsumptione fraudis, ratificationis, ambitionis. P. 1. T. 10. Ref. 27. & P. 3. T. 5. Ref. 56.

Sicut etiam cessante in aliquo casu præsumptione, cessat in eo casu lex in illa præsumptione fundata.

Ex quo multa inferes corollaria.

Præsertim quòd heres in testamento minus solemni relictus, potest hereditatem retinere.

Aduocatus esse iudex in causa, in qua fuit patronus.

20 Rursus, quia cap. *ad hæc de Iudæis*, & alia iura, prohibentia famulari, nutrire, &c. Iudæos, fundantur in præsumptione periculi subuersionis, ait Sanchez *sum. tom.* 1. *lib.* 2 *cap.* 31. *num* 2. illa non obligare eos, qui huic periculo non sunt expositi. Sed Mendoza *in* 2. 2. *disp.* 76. *sec.* 3 *nu.* 81. quamuis hoc concedat quoad solam familiaritatem, in qua finis legis est solùm vitare periculum; negat tamen quoad famulatum, nutritionem &c. quia in his non potest cessare finis prohibitionis, qui fuit tollere suspicionem fidei, & priuare Iudæos tanto honore, vt Christianorum famulatu fruantur. P. 5. T. 13. Ref. 11.

Item secundum Sanchez possunt Christiani Iudæos nutrire, &c. si nō patiuntur periculum subuersionis.

21 Deniquè, quia lex prohibens extrahere à Ciuitate pecuniam, arma, frumenta &c. facta est ad vitandum damnum Reipublicæ, quod ex tali asportatione pateretur, qui paruam quantitatem talium rerum abstraheret, quæ non noceret Reipublicæ notabiliter, non peccaret mortaliter: quia cessaret in hoc finis legis. Neque dicas cum Sanchez *sum. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 4. *nu.* 8. & Merolla *tom.* 2. *disp.* 4. *cap.* 3. *dub.* 25. *num.* 242. attendendum esse detrimentum, quod inferretur, si omnes ciues eamdem quantitatem asportarent, quæ esset sine dubio notabilis. Nè id inquam dicas. Nam ex hoc infert Palaus *tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 2. *punct.* 7. *nu.* 6. quòd si quis asportaret quantitatem, quæ in furto sufficeret ad peccatum mortale, peccaret mortaliter ex eo præcisè, quòd si omnes ciues tantam quantitatem extraherent, proculdubio nocerent Reipublicæ notabiliter; hoc autem est ridiculum. Ità etiam Granado *in* 1. 2. *contr.* 7. *tr.* 3. *p.* 1. *disp.* 4. *nu.* 19. Quòd si quæras, quæ sit notabilis quantitas sufficiens in tali extractione ad mortale, respondet Palaus, seclusa obsidione, & regulariter loquendo, esse centum aureos in pecunia vel mercibus, aut arma decem militum. P. 3. T. 6. Ref. 90. & P. 5. T. 5. Ref. 49.

Et non peccaret mortaliter, qui contra Ciuitatis statutum asportaret pecuniam, arma, &c. in modica quantitate.

Quæ regulariter secundum Palaū est 100. aureorum in pecunia & mercibus, & arma decem militum.

22 † Præterea, vt lex obliget, etiam in foro interno, opus est, vt sufficienter promulgetur †. Vnde qui sciret Principem cogitare de cōdenda lege, vel etiam condidisse, vt v. g. moneta expendatur secundùm pondus, non teneretur illam seruare priusquam promulgaretur, sed posset nihilominus de suis pecunijs aliquid emere, vel illas mutuo dare.

DEBET præterea lex esse sufficienter promulgata.

P. 1. T. 8. *Ref.* 54. † Tenet nouissimè Trulleach *in decal. tom. 2. lib. 7. c. 20. dub. 7. nu.* 5 †. Nec satis est, quod promulgetur apud paucos, sed debet sufficienter diffundi per totam communitatem. Et sic, qui præsens esset, dum aliqua lex primò publicatur, non statim teneretur seruare legem, sed expectare posset, donec per totam communitatem diffundatur. Et ratio est; quia lex prius obligat communitatem, quàm particulares: quia prius respicit totam, in cuius bonum ordinatur, quàm partes: ergo dum non obligat totum, non obligabit partem. Ità Suarez *de leg. lib. 3. cap. 17. nu.* 5. & 14. Qui etiam aduertit, quod si cui lex modo aliquo miraculoso & naturaliter impossibili innotesceret, non statim illum obligaret. P. 3. *T.* 6. R. *f.* 75.

per totam communitatem.

Quod verum est etiam de papali irritante contractum.

De alijs verò,

23 De legibus Pontificijs est maior difficultas, an scilicet vt obligent per totum Orbem, per totum Orbem promulgari debeant? Et quidem quoad leges irritantes contractus, affirmatiuè respondendũ est ex cap. *si in adiutorium, dist.* 10. & ex cap. 1. *de noui operis nunciat.* vbi habetur, tales leges non obligare, nisi sint promulgatæ in singulis prouincijs, & diœcesibus. De alijs nouis constitutionibus, in quibus contrarium non exprimitur, idem etiam sentit cum multis alijs Vvigers *in* 1. 2. *q.* 69. *ar.* 4. *à n.* 84. Primò ex iuribus citatis, propter paritatẽ rationis cũ illis irritantibus contractũ. Secundò, quia multi probabiliter docent, leges papales non obligare, nisi post duos menses a publicatione, propter conformitatem cum iure ciuili, vt infrà dicemus. quidni ergò Pontifex conformabitur etiam iuri ciuili in hoc, quòd eius leges nõ obligẽt, nisi vbi promulgãtur? Tertiò, quia multi etiã probabiliter docẽt, vt infrà dicemus, leges papales non obligare, nisi acceptentur; ergo multo minus, si non promulgentur. Quartò, quia Ecclesiæ corpus est vastum, & per totum orbem extensum, cui proinde non potest benè innotescere per solam publicationem Romanam. Non est autem credendum, quod Papa velit obligare aliquos, quibus aliquo tandem modo in notitiam venerit: nam hoc esset inducere magnam difformitatem in ratione viuendi inter fideles eiusdem prouinciæ & Ciuitatis, & inijcere scrupulos ijs, qui non benè audierunt, vel non vident seruari, &c. Et tandem; quia diuersitas locorum & gentium quandoque eidem legi parere recusat; vnde æquum est, Pontificem nolle aliquam prouinciam obligare, donec Episcopus, attenta eius cum prouincia conformitate, & proprietate, illam promulget, vel, si ità expedit, Sanctam Sedem informet, quam aptè conueniat. Addidit tamen hic Doctor, *nisi aliter in dictis Bullis exprimatur*. Nam quamuis expediat, & proptereà de Summo Pontifice æquum sit credere, quòd velit leges in singulis prouincijs & diocesibus publicari: potest tamen Summus Pontifex velle fideles obligare ex quacunque priuata notitia post publicationem Romanam habita. Et disparitas de Principibus est: quia hi receperunt suam iurisdictionem à populo, qui non præsumitur dedisse illis potestatem eos obligandi per legem in vno tantum loco promulgatam. At verò Pontifex suam iurisdictionem accipit immediatè à Deo, & nisi desint essentialia, potest nos obligare ad leges independenter à nostro consensu; & sic per quamcunque notitiam. Sed contraria sententia Vasquez *in* 1. 2. *to.* 2. *disp.* 156. *K.* 2. Aucrsæ *in* 1. 2. *q* 95. *sec.* 94. & aliorum multorum, est probabilior. Et probatur; quia omnes causæ, quæ ad Romanam Curiam referuntur, deciduntur iuxtà regulas Cancellariæ & alias

Cùm nihil exprimitur,

Probabilius est, obligare statim post promulgationem Romanam,

alias leges, quæ Romæ solum publicatæ sunt. Et Bulla Cœnæ nusquā nisi Romæ promulgatur. Item Pius IV. in sua Bulla obligauit totum Orbem ad obseruantiam Tridentini post promulgationem Romanam. Quibus tamen argumentis respondent aduersarij, iudices Curiæ Romanæ sequi hanc secundam opinionem, & ideo iudicare secundum leges solum Romæ publicatas. Bullam Cœnæ & alias leges contentas in Decreto non egere alia promulgatione, quia vbique ex pulpitis passim audiuntur, & e cathedris leguntur, quæ est quædam non solum virtualis, sed etiam actualis & solemnis promulgatio. Denique quoad Concilium Tridentinum respondet Vuigers, de eo aliter esse philosophandum, nam ad illud Patriarchæ & Episcopi ex toto ferè orbe conuenerant, qui decreta illius statuerunt, & de illis erant plenè instructi, ac proinde poterant in suis diœcesibus promulgare; & præterea Pius IV. in dicta bulla studiosè mandauit, vt post Romanam promulgationem statim prælo daretur, quò commodiùs per totum orbem spargeretur, ac proinde poterat bene sperare, quod post semestre (quod spatium ad obligationem concessit) omnibus innotesceret. *P.* 1. *T.* 10. *Res.* 8. *P.*4. *T.*4. *Res.* 127. in fine. & P. 5. T. 14. *Res.* 25.

Quamuis teneat Vuigers, illas quoque per totū Orbem publicari debere

24 Ex his infert Vuigers *in* 1. 2. *q.* 96. *ar.* 4. *dub.* 5. *nu.* 93. quòd si Papa significat, se velle ad alicuius legis obseruationem obligare, etiam si extra Romam non promulgetur, Episcopi tenentur curare, vt in suis diœcesibus seruetur, & consequenter vt promulgetur. Et si id non curent, eos, qui sciunt, non excusari ab obligatione. Quando verò Pontifex neque significat, neque negat, opus esse alia publicatione, & nō præcipit Ordinarijs, vt seruari eam faciant, nec populis prouinciarum vt seruent; probabile esse, quòd Episcopi non teneantur publicare & obseruari curare, nisi pro loco & tempore sperarent vtilitatem & fructum. nam mens Pontificis generalem legem præscribentis est, vt vbi cum vtilitate & fructu fieri potest, curetur obseruari, & quidem per Episcopos, quos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei. Ità ille, & ante illum Malderus *in* 1. 2. *q.* 90. *ar.* 4. *dub.* 3. P. 4. *T.* 4. *Res.* 127. & olim P. 1. T. 8. *Res.* 5. Nota, quod Episcopi tenentur publicare Bullam Cœnæ non solùm in Ciuitate, in qua degunt, sed etiam in tota diœcesi, si ità expedire iudicauerit. Excusantur tamen ex metu Principum graui, & non in odium fidei & Religionis incusso. Ità Sayrus *lib.* 3. *c.* 25. *nu.* 12. P. 3. T. 1. *Res.* 54. §. *Nota*.

Per Episcopos.

Qui tenentur publicare in suis diœcesibus Bullā Cœnæ secluso graui metu &c.

25 Petes hic. An sicut leges ciuiles non incipiunt obligare ante duos menses à die promulgationis, ex Auth. *Vt nouæ constitutiones*, idem quoque dicendum sit de Canonicis & pontificijs? Negatiuè respondent Suarez *de leg. lib.* 3. *c.* 18. & alij: quia id in nullo iure canonico statuitur, & dictum authenticum non potest obligare Pontificem. Hæc sententia est probabilis. Sed contraria Reginaldi *to.* 1. *lib.* 13. *c.* 16. *nu.* 152. & aliorum est etiam probabilis. Primò; quia, vt leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ità Sacri Canones Principum constitutionibus adiuuantur ex *c.* 1. *de noui oper. nunciat.* Vnde, cum in iure canonico cautum non sit oppositum, dictum Authenticum seruari potest. Maximè quia vbi Pontifex vult obligare statim, solet exprimere, vt expressit in c *cùm singula de preb. in* 6. & in *Clem.* 2. *de hæret.* Et secundò; quia dictum tempus præscriptum est, non solùm vt ignorantes non ligentur, sed etiam vt tollantur rixæ & imparitas subditorum, quæ se-

Imò lex ciuilis non obligat statim, ac promulgatur, sed post duos menses.

Quod probabiliter dici etiam potest de canonica.

queretur, si, aliquibus legem scientibus, ac proinde ad eam obligatis, alij ignorarent & exempti essent, vt notat Becanus *p. 2. to. 3 c. 6. concl. 2. nu. 3.* Quod verò Curia Romana puniat delinquentes contra leges infra bimestre publicatas, ideo est; quia sequitur contrariam sententiam. quo non obstante, possunt subditi sequi hanc posteriorem, cauendo à pœnis Curiæ. Nostra enim sententia procedit tantùm pro foro conscientiæ, non pro externo. Aduerte hìc cum Valentia *to. 2 disp. 7. q 5. punct. 5.* supradictam doctrinam procedere tantùm in Papa & Principibus supremis: nam leges Episcopi, & Magistratus agnoscentis superiorem, obligant statim, ac publicantur. P. 1. T. 10. *Res.* 9.

Non tamen de lege Episcopi & magistratus non supremi.

QVARTO lex ciuilis debet esse a populo acceptata,

26 Quartò, ad obligationem legis tam ciuilis, quàm pontificiæ, Lessius *lib. 2. c. 22. dub 13. nu 98.* Becanus *sum. p. 2. tr. 3. c. 6. q. 8. nu. 2.* & alij requirunt, quód sit à populo, seu maiori illius parte acceptata. videtur enim benignæ Pontificis & Principum menti conforme, vt leges promulgare faciant sub tacita conditione, si à subditis acceptentur, nè nimis onerentur. Et sic determinatum videri in l. *de quibus, ff. de legib.* ibi, *leges nulla alia ex causa nos tenent, quam quod iudicio populi recepta sunt.* Et sic Puteanus *in 1. 2. q. 11. ar. 4. dub. 2.* docuit, Bullam Cœnæ, vbi non est vsu recepta, non obligare. (Sed quoad Bullam Cœnæ Bonacina *in Bull. Cœn. to. 3. disp. 1. q. 15. punct. 4. §. 5. n. 2.* contrarium sentit: quia constat, mentem Pontificis esse, vt illa obliget independenter à cõsensu & acceptatione populi. quod patet eo, quia excludit omnem prætextum & prætensionem. P. 3. *T. 1. Res.* 54.) Et idem vniuersaliter de legibus pontificijs dicendum est cum Vasquez *in 1. 2. to. 2. disp. 156. c. 5. n. 36.* & alijs, & contrariam sententiam testatur Bonacina *loc. cit.* se à fide dignis audiuisse, à nonnullis Pontificibus reprobatam esse. quia Papa non habet suam potestatem dependenter à populo, vt suarũ legum valor à populi consensu petendus sit. Deinde argumentatur in vniuersum pro omnibus legibus Lorca *in 1. 2. de leg. disp. 20.* Nam quiuis superior leges imponit iure prælationis, & legis obligatio oritur ex subiectione subditorum ad Principem, quod vtrumque non dependet ex voluntate populi, nam si populus posset leges respuere, non ex necessitate, sed ex voluntate pareret. Adde, quod Princeps iustè iustam legem conderet, & populus iustè respueret, & sic daretur bellũ vtrinque iustum, quod est absurdũ. Et tandem non minor, sed maior est vis legis, quàm actualis præcepti: sed hoc obligat independenter à cõsensu eius, cui imponitur, vt certum est; ergò & illa. *P. 1.* T. 10. *Res.* 1.

Non tamen Bulla Cœnæ,

Vel alia lex pontificia.

27 Petes primò. An in dubio, vtrum aliqua lex sit alicubi vsu recepta, præsumi debeat vsu recepta? Affirmatiuè respondet Sanchez *sum. tom. 1. lib. 1. cap. 10.* quia possessio stat pro lege, quam certum est esse latam, & dubitatur solùm de executione. Sed contraria sententia Mouræ *de ensal. & incant. sec. 1. cap. 5. nu. 13.* est valde probabilis & tuta in praxi, vt eam iudicauit Palaus *tom. 1. disp. 3. punct. 7. nu. 4.* Ratio est; quia in odiosis benignior pars est amplectenda. Et possessio potius stat pro libertate subditorum, quàm pro lege: lex enim non possidet, nisi per acceptationem, de qua in tali casu non constat. *P. 1. T. 10. Res. 3. & P. 4. T. 3 Res. 14.*

In dubio verò an alicubi lex aliqua sit vsu recepta, præsumi probabiliter potest non recepta,

28 Petes secundò. An peccent subditi, legem Superioris non acceptando? Negatiuè respondet Valentia *tom. 2 disp. 7. qu. 5. punct. 5.* quia tenet cũ Doctoribus supra citatis, legem nõ obligare ante acceptationẽ

Sed peccant, qui primò legem iustam sine iusta

populi, quia nondum impleta est conditio tacita, sub qua lex conditur, id est, *si populus acceptauerit*. Et si Princeps vellet, quòd lex obligaret independenter à consensu populi, non esse validam; quia excitare posset in populo perturbationem, ex quo sequitur non esse latam in bonum publicum, nec proinde iustam. Bonacina *de leg. disp. 1. qu. 1. punct. 4. nu. 39.* qui tenet, leges condi posse, vt obligent independenter à consensu populi, distinguit, & si Superior intendit obligare independenter à consensu populi, hunc non acceptando peccare, secus si non intendat obligare, nisi de consensu populi. Sed non est recedendum à communi Vvigers *in 1. 2. qu. 96. ar. 4. nu. 99.* & aliorum DD. sententia docente, peccare subditos, qui primi legem legitimè promulgatam sine causa non recipiunt. *P. 1. T. 10. Res. 2. Edit Lugd. & P. 5. T. 14. Res. 8.* † retractans contrariam sententiam, quam docuerat *Res. 2. cit.* in prima editione †. — causa non acceptant.

29 Petes tertio. An possint subditi super aliqua lege supplicationem superiori porrigere, vt ad illam non obligentur, & interim non seruare? Negatiue respondet Vasquez *in 1. 2. tom. 2. qu. 94. ar. 3. disp. 156. cap. 5. nu. 43.* quia appellatio & supplicatio nusquam concessa reperitur cõtra legem, sed tantùm contra sententiam. Sed Salas *de leg disp. 13. sec. 4. nu. 20.* & alij communiter contrarium tenent. nam talis præsumitur benigna legislatoris intentio, vt si aliqua iusta causa suæ legi obstet, informetur, vt reuocare illam possit. Ad argumentum Vasquez respondeo, quod licet à lege non detur appellatio, potest tamen allegari causa & peti reformatio legum. Nota hìc, quod si superior audita vniuersitatis supplicatione non respondet, præsumitur consentire, & legem reuocare, nisi aliud constet. *P. 1. T. 10. Res. 6.* — Quamuis non peccent, si libellos supplices legislatori offerant, & interim legem nõ seruent.

30 Petes quarto. An si Princeps ignoret, legem a populo non recipi, adhuc lex obliget, ita vt ad non obligandum requiratur, quod ipse sciat, non recipi, & tamen toleret? Ità ait Syluester *v. lex, qu 6.* Sed contrarium dicendum est quoad leges ciuiles, quæ ferri intelliguntur sub conditione, *si populus consentiat*. Quamuis in Pontificijs, & præcipuè in materia immunitatis, nec sufficiat Pontificis conniuentia; quia Pontifices non consentiunt, sed sufferunt; quia non possunt commodum adhibere remedium. *P. 1. T. 10. Res. 4.* — Posteri verò non tenentur ad legẽ non receptã, etiã ignorante Principe.

31 † Quinto, vt lex obliget, oportet, vt non sit abrogata per contrarium vsum. Nam consuetudo legem facit & destruit secundùm iura. Sed de hoc vide V. *Consuetudo*. — DENIQVE lex non debet esse abrogata per contrarium vsum,

32 Sexto, vt obliget particulares, oportet vt non ignoretur ab illis: nam ignorantia excusat ab obseruantia legis. Vide V. *Ignorantia* †. — Aut ignorari.

LEX

Quomodo obliget.

33 † LEX diuina, siue naturalis, siue positiua, regulariter obligat pro grauitate materiæ. Si enim materia est grauis, eius transgressio mortale peccatum est. Secus si materia est leuis, vel actus non est plenè deliberatus. De humana tam canonica, quàm ciuili aliqua sunt certa, aliqua dubia. — LEX diuina obligat regulariter pro grauitate materiæ,

34 Cer-

Per legem humanam potest homo obligari ad mortale,
Sed non in materia leui,

34 Certum primò est, superiores, siue Ecclesiasticos, siue sæculares, posse suos subditos arctare ad legem sub pœna peccati mortalis †. Certum est secundo, non posse Superiores, siue Ecclesiasticos, siue laicos, imponere in materia leui obligationem grauem, quia talis sententia esset iniqua & iniusta. Ità Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. c. 4. n. 3.* contra Sayrum *lib. 3. c. 7. nu. 17.* qui contrarium docet de iudice Ecclesiastico. P. 3. *T.* 5. *Res.* 24. *&* *T.* 6. *Res.* 91. §. *Notandum est.* *&* *Res.* 47. *vbi infrà.* Solus enim Deus habet ius obligandi sub mortali in materia leui, vt probabile est obligasse prothoplaustos ad non edendum pomum scientiæ. Contingere tamen potest, vt res in se leuis ex circunstantijs fiat grauis, & sic admittat obligationem grauem, vt si ad seruandum silentium v.g. vel ad vitandum aliquod periculum prohiberetur, Religiosis ingressus in cellā aliorũ; nā tunc materia fieret grauis, & obligatio sub mortali teneret, etiam in casu particulari, quo periculum cessaret. Ità Palaus *to. 1. tr. 3. disp. 1. punct. 14. nu. 13.* *P.* 5. *T.* 5. *Res.* 47. Si tamen in materia omnino leui superior obligationem imponeret sub mortali, obligaret sub veniali. Ita Suarez *de leg. c. 26. nu. 6. Ibid. Res.* 48.

Quamuis in graui obligari possit leuiter.

35 Sed an possit superior in materia graui imponere obligationem leuem? Negatiue respondet Vasquez *in 1. 2. to. 2. disp. 158. c. 3. nu. 17.* quia voluntas superioris requiritur solùm ad imponendam obligationem in genere, obligationis vero qualitas ex grauitate, vel leuitate rei desumenda est. Sed ego contrarium teneo cum Lessio *lib. 2. c. 41. dub. 9. n. 96.* quia tota legis obligatio ex legislatoris voluntate dependet, ex *l. si quis nec causam*, & *l. non omnes, ff. si certum petatur.* Ex quo sequitur, vouentem posse se obligare ad materiam grauem sub leui culpa, vt docet Sanchez *de matr. tom. 1. lib. 1. disp. 9. n. 6.* Et Confessarium imponere posse pœnitentiam grauem sub obligatione veniali, vt docet Suarez *in 3. p. to. 4. disp. 38. sec. 7. n. 5.* quia tota obligatio voti, & pœnitentiæ pendet ex voluntate vouentis & Confessarij. *P.* 3. T. 6. *Res.* 91.

Idque si legislator intendit,

36 † Tertio, certũ est, tunc legem in materia graui obligare sub mortali, quando id legislator intendit; non obligare vero, quando non intendit †.

Ad cognoscendũ vero legislatoris intentionem,

37 Dubium autem est primò, vnde nam colligendum sit, quando nam legislator imponere voluerit obligationem in conscientia, & qualem?

Sit regula prima,

38 Sit igitur regula prima. Quoties lex traditur per verbum *oportet*, aut simile, non obligat sub peccato, sed solum importat quamdam cõuenientiam. Sà quoque *v. lex, nu. 6.* putat, verba *iubeo & mando* non importare obligationem grauem. Sed contrarium tenet Vasquez *in 1. 2. disp. 158. c. 3. nu. 22.* At quid dicendum de verbis imperatiuis, *facite, cauete, soluite, abstineant omnes, nemo audeat &c.* Castrus *de leg. pœn. lib. 1. c. 5. docum. 4.* docet, non continere præceptum. Sà *vbi sup.* obligare sub veniali. Sanchez vero *sum. to. 2. lib. 6. c. 4. nu. 39.* standũ esse consuetudini Religionis, et vbi de ea non constat, attendendam esse materiæ grauitatem & necessitatem. Et quidem decreta Pontificum & Conciliorum ferè semper censenda esse præceptiua, vt cap. 5. & 7. *sess.* 13. Tridentini, & Bullam Clementis VIII. prohibentem Superioribus Regularium, ne vnquam ad externam gubernationem notitia Confessionis vtantur. P. 3. *T.* 6. *Res.* 74.

Secunda.

39 Secunda Regula. Siue lex ciuilis sit purè pœnalis, vt si dicat: *Qui arma portauerit, habeat talem pœnam*, siue purè præceptiua, quæ aliquid

fieri iubet, vel prohibet simpliciter; siue mista, quæ & præcipit, aut prohibet, & addit pœnā, dū materia est grauis, & seriò conditur verbis imperatiuis, obligat in conscientia. Et ratio est, quia in pœnalibus puris & mistis, de quibus est difficultas, est maior ratio; nam vehementior cōspicitur voluntas legislatoris, dum aliquid præcipit, aut prohibet sub pœna: omnis enim pœna supponit culpam. Et alioqui tota vis legum humanarum periret, quia vt plurimùm sunt pœnales. Et tandem, quia quando legislator non vult in aliquo casu obligare ad culpam, id solet exprimere. Ita Lessius *lib. 2. c. 33. dub. 8. nu. 59.* & alij contra Nauarrum *man. c. 23. nu. 55.* Quanta verò sit obligatio legis pœnalis, ex grauitate pœnæ colligendum est. Vnde lex prohibens ferre sclopetum, vulgò *scopettoni*, obligat sub peccato mortali, quia imponit pœnam capitis. Ità docet Lorca. Sed Reginaldus *to. 1. lib. 15. c. 6. sec. 5. nu. 50.* & alij probabiliter docent, legem pœnalem puram, vel mistam nō obligare ad culpam, nisi aliàs res præcepta sit iure naturali, aut diuino. Etiā si imponat pœnam mortis, vel amissionis omnium bonorum. quia legislator, qui potest obligare ad pœnam temporalem & æternam, dum meminit solius temporalis, non videtur velle obligare ad æternā. lex enim interpretari debet de minori pœna: cap. *in pœnis 49. de reg. iur. in 6.* Adde, quòd Principes nunquam declararunt, suam intentionem esse obligare ad culpam, neque id consuetudo declarauit: quia hęc potius interpretatur leges pœnales non obligare ad culpam. Igitur probabile est, ferentem sclopetum non peccare mortaliter. *P. 1. T. 10. Res. 17. 18. &* *20. & recitatiuè P. 5. T. 9. Res. 21.* in fine; Et probabile quoque est, ex hoc capite fraudantes vectigalia iusta non peccare, nec ad restitutionem teneri, vt diximus V. *Gabellas*, *nu. 20.*

41 Tertia regula. Quoties verba legis intelligi possunt de obligatione veniali, non debent extendi ad mortalem; quia pœnæ semper benignè sunt interpretandæ ex l. *interpretatione*, *ff. de pœnis.* Ità Szyrus. *P. 3. T. 6. Res. 74. §. Notandum est etiam.* Vnde in dubio, an lex obliget sub mortali, an verò sub veniali, probabile est, obligare solum sub veniali, vt docet Molina *to. 3. disp. 674. nu. 6. & 7.* P. 1. T. 10. *Res.* 25. Tertia.

21 Quarta regula. Lex Ecclesiastica lata sub pœna excommunicationis maioris latæ sententiæ, obligat sub mortali. Ità DD. communiter. Quidem docent, quando imponitur pœna suspensionis, interdicti, vel irregularitatis. Sed Valentia *to. 2. disp. 7. q. 5. punct. 9. §. 13.* id negat: quia hę pœnæ incurruntur per solam culpam venialem. *P. 1. T. 10. Res. 21.* Quarta.

42 Quid dicendum de pœna excommunicationis comminatoriæ? de pœna priuationis officij, & vocis actiuę & passiuæ? Circa primum Caietanus & Nauarrus apud Ioannem Henriquez *in comp. cap. 20. n. 33.* tenent, obligare ad mortale. Ipse tamen Henriquez negatiuam sententiam tenet cum Valentia *vbi sup.* seclusis duobus casibus. Primus est, quando materia est grauis. Secundus, quando mandatum sub excommunicatione multiplicatum iterum ob pertinaciam imponitur, etiam si materia non sit admodum grauis: quia fit grauis, quando multoties præcipitur. *Ibid. &* P. 5. *T. 9.* Res. 21. Circa secundum, multi docuerunt, non obligare sub mortali, idque specialiter docebant de decreto Cardinalium, prohibente Religiosis colloquia cum Monialibus. Sed Sacra Cōgregatio contrariū declarauit *die 1. Iulij, 1606.* *P. 1. T. 10.* Res. 22.

43 Quin-

Et quinta.

43 Quinta regula. Pœnam in lege impositam nemo tenetur in conscientia subire ante iudicis sententiam. Vide V. *Pœna, à nu.* 2. Sed an idē dicendum sit de pœnis conuentionalibus, & pœnis, quæ in testamento apponuntur? Quoad conuentionales respondeo affirmatiuè cum Lessio *lib. 2. c. 20. dub. 15. nu.* 136. contra Molinam *to. 2. tr. 2. disp.* 317. *n.* 3. nimirum, non deberi ante sententiam iudicis. Quoad pœnas vero testamentarias, vt si quis relinquat legatum vxori *si castè viuat*, & c. negatiuè. nam hæ pœnæ potius dicuntur conditiones legati, quàm pœnæ. Vnde fœmina huiusmodi, turpiter vitam traducens, non posset sibi in conscientia retinere legatum. *P. 1. T.* 10. *Res.* 23. *§. Ideo*, in fine, *& §. Secundò.* † Et de pœna conuentionali probabilem hanc sententiam iudicauerat. *T.* 8. *Res.* 29. *&* 43. in fine †.

REGVLÆ Cancellariæ non obligant in conscientia.

44 Petes vlterius primò. An Regulę Cancellariæ obligent in foro conscientiæ? Negatiuè respondeo cum Valero *v. donatio, diff. 6. nu.* 2. quia tales Regulæ sunt tantùm pro foro exteriori, sunt enim iudiciales. Vnde donatio inter viuos facta per Episcopum infra viginti dies ante eius obitum, in foro conscientiæ est valida, quamuis in dictis Regulis reprobetur & declaretur irrita. P. 1. *T.* 10. *Res.* 43.

Et idem probabiliter dici potest de Bulla Sixti V. contra Astrologos.

45 Petes secundo. An Bulla Sixi V. contra Astrologos iudiciarios obliget in conscientia? Affirmatiue respondent Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. c.* 38. *nu.* 34. & alij. Sed contraria sententia Naldi *v. Astrologus. nu.* 4. est etiam probabilis. Vnde, quidquid Astrologis prædicere licebat ante dictam Bullam, in foro conscientiæ licet etiam nunc. Sed de hac re vide Delrium *disq. lib. 4. c. 3. q. 1. concl.* 2. Certe ipse non damnarem Astrologum, qui futura contingentia ex leui coniectura, quæ haberi potest per astra, prædiceret. Posset tamen ab Inquisitore puniri. Vide etiam Fillincium *to. 2. tr. 24. c. 4. nu.* 84. *P. 2. T.* 15. *Res.* 58.

LEX

Quomodo interpretanda.

LEX gratiosa amplianda, pœnalis restringenda. Et sic in pœnalibus non fit extensio, etiam vbi maior ratio militat.

46 † INter alias iuris regulas circa legum interpretationes, solemnis est illa, quòd *gratiæ sunt amplianda & odia restringenda* †. Vnde in legibus pœnalibus non fit extensio de casu in casum non expressum propter paritatem rationis; imò nec si in hoc vigeat maior ratio. Ità Portellius *add. ad dub. Reg. v. lex, nu.* 13. & alij. Ex quo principio multi casus decidendi sunt.

Ex quo multa inferes in particulari.

47 Et primò ante Bullam Gregorij XV. non erat denunciandus Cōfessarius solicitans in confessione puerum; quia præcedentes Bullæ latæ erant contra solicitantes fœminas. Secundò Clericus abutens fœmina, aut bestialitatem committens, non incurrit pœnas Pij V. contra Clericos sodomitas, quia non est propriè sodomita. Ità Barbosa *collect. to. 2. lib. 5. tit. 31. c. 4. nu.* 10. Tertiò, fœmina sæcularis nubens Religioso professo non incurrit excommunicationem latam in *Clem. vn. de consang. & affin.* contra Moniales professas nubentes, & illas in vxores ducentes, & professos matrimonium ineuntes. Ità Caietanus *in sum. v. excommunicatio, c.* 47. Quartò, docet Sanchez *sum. to. 1. lib. 4. c. 4. n.* 3. cogentes

viros Religionem ingredi, non incurrere excommunicationem Tridentini *Sess.* 25. *cap.* 8. contra cogentes fœminas ingredi monasteria. Quintò, Religiosus ministrans Baptismum, vel Pœnitentiam sine licentia Parochi, non incurrit pœnas *Clem. 1. de priuilegijs*, latas contra Religiosos ministrantes Eucharistiam, Matrimonium, & Extremam Vnctionē. Itá Glossa *in Clem.* 1. *de priu.* Sextò, Glossa in *Clem* 1. *de decimis* asserit, constitutionem, qua punitur Religiosus fraudans decimas Ecclesiæ, nō extendi ad Clericos sæculares idem facientes. Septimò, excommunicationem Gregorij XIII. contra ingredientes in Monasteria Monialium prætextu licentiarum, non incurrunt ingredientes sine prætextu licentiæ. Itá Suarez *de cens. disp.* 22. *sec.* 6. *nu.* 11 *P.* 1. T. 10. R*es.* 26. *&* P. 2. *T.* 17. R*es.* 66. Octauò, lex imponens pœnam priuationis vocis, intelligenda est tantùm de actiua, quæ est propriè & principaliter vox: nam passiua non est vera vox. Itá Palaus *to.* 2. *tr.* 13. *disp.* 6. *punct.* 6. *nu.* 15. contra Lessium *lib.* 2. *c.* 34. *dub.* 29. *nu.* 105 P. 5. *T.* 13. *Res.* 91. Nonò, cap. *ad hæc, de Iudæis*, in quo prohibetur Christianis famulari & nutrire Iudæos &c. non est extendendum ad Sarracenos & Paganos. Itá Hurtadus *in* 2.2. *disp.* 76. *sec.* 3. *nu.* 81. contra Suarez *de fide disp.* 18. *sec.* 6. *nu.* 6. P. 5. *T.* 13. R*es.* 11. §. *Notandum est.* Decimò, lex quæ interpretari potest de obligatione veniali, non est extendenda ad mortalem, vt supra diximus.

48 Petes hîc. an in casu dubio detur locus epycheiæ, seu æquitati? Negatiuè respondeo cum Sancio *select. disp.* 43. *nu.* 8. Nam, cum epycheia sit virtus, non debet spoliare legem sua possessione propter dubium: iniustum enim esset, ius dubium præferri iuri certo. Igitur in dubijs consulēdus est superior, an in lege voluerit casum, de quo est dubiū, comprehendere. Et si dubium est de potestate superioris, pro illa iudicandum est, non contra illam. Hanc sententiam Palaus *to* 1. *disp.* 3. *punct.* 1. *nu.* 4. docet etiam in casu vrgenti, in quo superior consuli non potest. Limitat autem Suarez *de leg. lib.* 6. *c.* 8. *nu.* 12. nisi lex alteri legi grauiori aduersari dubitetur; nam tunc licere exequi grauiorem, altera omissa. Sed hæc limitatiò displicet Palao: Syluester *v. Papa, q.* 16. *dist.* 2. & alij limitant, quando non vrget necessitas operandi cum illo dubio, vel quando dubium est completè practicum: nam si dubium est speculatiuum & incompletè practicum, licet operari cum illo. sicut quando dubito rationabiliter, an superior velit me obligare, sequi possum partem minus tutam ad vitandum notabile incommodum. Itá etiā Henriquez *lib.* 14. *c.* 3. *nu.* 3. *gloss. lit.* X. quos Doctores non solum de formidine, sed etiam de dubio æquilibri loqui, benè probat Palaus. *P.* 3. T. 4. *Res.* 22. *&* 23.

In dubio non datur locus epycheiæ.

LOCARE.

1 † Locare est, rem alteri sumpto pretio concedere vtendam. Et, qui dato pretio rem alienam vtendam recipit, dicitur cōductor; qui vtendam dat, locator. Circa locationem pauca dicenda sunt †.

QVID locare? QVIS conductor & locator?

2 Et primò, Nauarrus *man. c.* 17. *nu.* 195. putauit, non esse licitum locare domum meretrici absque iusta aliqua & vrgenti causa; quia hoc

AN liceat locare domū meretrici & vsurario?

Nauarrus negat.

est ministrare materiam ad abusum contra castitatem. Limitat hoc Mendoza *in 2.2. disp. 173. sec. 30. §. 394.* in casu, quo domus alteri locari potest. nam vnusquisque tenetur vitare actus turpes suæ domi exercendas, quoties absque incommodo potest. Imò si fœmina prudẽter existimetur alibi honeste victura, amittendum esse lucrum, & domum vacuam relinquendam. Valentia *to. 3. disp. 5. q. 21. punct. 4.* & Salonius *in 2.2. q. 77. ar. 4. contr. 6. post. 4. concl. corolla. 3.* dicunt, locari posse, etiam si alteri locari commodè posset. Nisi loci circumstantia datura foret occasionem pluries peccandi, aut nisi vicinia meretricis fœminis honestis multum noceret: nam in tali casu, si potest alteri æquali pretio locari, locari non debere meretrici; si verò non potest, posse. Et ratio est, quia locatio domus est nimis remota à peccato, ac proinde, si alia circunstantia non accedat, non est cooperatio peccato alterius, ac proinde illicita. Quæ omnia procedunt etiam pro vsurario publico. *P. 5. T. 7. Res. 26.* & obiter olim P. 1. *T. 8. Res. 41.* in fine, *&* P. 3. *T. 5.* R*es. 36. §. Item deducitur, & T. 6.* R*es. 45.* in fine. An verò liceat exponere domum ludo, vide *V. ludus, nu. 4.* Adde, quod si quis peteret ab amico domum ad meretricandum, quam si ille denegaret, grauissimum damnum illi obtigeret, posset illam concedere: quia commodare cubiculum non est malum intrinsecè, sed ex praua solum vtentis voluntate ordinatur ad malum. Ità Marullus *tom. 1. disp. 2. c. 4. dub. 10. corol. 4. nu. 295.* R*es. 45. cit.*

Valẽtia cum certis limitationibus affirmat.

Et sanè ad vitandum magnum incommodum commodari potest cubiculum ad meretricandum.

Domus autem meretrici locari potest cariùs, quam cæteris.

3 Petes. An domum meretrici liceat cariùs locare, quàm alijs? Negatiuè respondet Nauarrus *sum. c. 17. nu. 195. §. respondimus*: quia hoc videtur participium lucri prouenientis ex peccato. Sed ego contrariũ sentio: nam sicut locare domum meretrici, & pretium etiam turpiter acquisitum recipere, non est illicitum; ità nec illicitum est recipere maius pretium. Nam recipitur ob domum locatam, non ob turpitudinem. Addo, id fieri posse ratione lucri cessantis. nam domus locata meretrici vilescit, & sic postea minoris conducitur. P. 5. *T. 7. Res. 26. §. Nota tamen.*

LOCANS agrum ad aliquot annos certo pretio, in anno insolitæ sterilitatis tenetur remittere partem pretij.

Et conductor in anno magnæ fertilitatis soluere aliquid plus.

Quid si hic renunciauit omni casui fortuito?

4 Secundò, locans agrum alicui ad aliquos annos pretio singulis annis taxato, si contingat sterilitas agri fortuita ex insolito calore, tempestate, locustis & similibus, seclusa negligentia culturæ, & debilitate terræ, ità vt ex tribus partibus colligi solitis, colligantur vix duæ, & hoc damnum non compensetur abundantiori anni præcedẽtis, vel subsequentis collectione, tenetur illi aliquid pretij remittere ad arbitrium boni viri. Sicut hic, si contingat fertilitas fortuita, tenetur soluere aliquid plus. Ità Cruz *p. 1. pr. 7 q. 7. ar. 6. dub. 3. concl. 1.* Sed quid, quãdo conductor renunciasset omni casui fortuito, etiam rarissime euenienti? Respondeo, in foro fori hic tenetur soluere totam & integram pensionem l. *licet, C. de locato.* in foro autem conscientiæ, si non constat in contractu renunciare voluisse omnibus casibus fortuitis solitis & insolitis, tenetur locator partem pensionis dimittere: quia non præsumitur renunciasse, nisi casibus fortuitis ordinarijs. Secus, si secus. Ità Villalobos *to. 2. tr. 25. diff. 6. nu. 6.* P. 3. T. 6. Res. 17.

AN liceat locare ad decẽniũ tabernam aromatarij æstimã iam in assignatione & recep.

5 Tertiò. An sit licitus contractus aromatarij locantis omnia vasa & medicamenta suæ tabernæ ad decem annos certo pretio æstimata, & post decem annos reddenda etiam æstimata, cum pacto, vt singulis annis conductor soluat decem pro centenario pretij æstimati? Negatiuè

tiuè respondet Megala *cons.* 85. quia conductor præter naturam conductionis obligatur ad subeunda omnia pericula rei locatæ, quod grauamen deberet saltem compensari, diminuendo pensionem. At Caualcanus *p. 2. decis. 13. nu. 66.* licitum esse inquit, & sic decisum esse Papiæ & Mediolani *anno* 1582. Et rationem assignat, quia talis contractus non desinit esse locatio; ergo non potest esse vsurarius, cum vsura contingat solum in mutuo reali, aut virtuali. Probatur antecedens: quia quamuis in eo periculum rei locatæ, quod ex natura locationis manere debet pœnes locatorem, super imponatur conductori: sic tamen actum est inter contrahentes. Qua etiam ratione, depositum factum de pecunia numerata, & non consignata in sacculo, nō desinit esse depositum, licet dominium talis pecuniæ transierit in depositariū ex l. *lucius* & l. *dies sponsaliorum*, §. *qui pecuniam ff. deposit.* quod est contra naturam depositi. *P.* 1. *T.* 8. *Res.* 89.

tione, pretio decē pro centenario?

Megala negat.

Caualcanus affirmat.

LVDVS.

1 † LVdus est contractus quidam inter duos, aut plures dandi rem propositā victori. Alius est merè fortuitus, alius merè ingeniosus, alius mistus. Mere fortuitus est omnibus prohibitus. Clericis quidem in iure canonico *c. Clericus* 2. & *Auth. de sanctis Episcop.* §. *Interdicimus, de vita & honest. Cleric.* laicis verò in iure Cœsareo l. *alearum vsus*, *de relig.* & l. *solet*, *ff de aleat.* †.

LVDVS quid? Et quotuplex?

Fortuitus prohibetur laicis & Clericis

2 Sed aduerte, quod iura præcitata de Clericis non comprehendunt Clericos in minoribus, sed tantùm constitutos in Sacris, vel beneficiarios. Ità Sanchez *opusc. to.* 1. *lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 28. *nu.* 8. contra Alcozer *tr. de ludo*, *cap.* 11. Putat tamen Sanchez contra Salas *de ludo dub.* 24. *nu.* 31. comprehendere Religiosos, etiam non Clericos, quia ludi aleæ & taxillorum, de quibus loquimur, sunt statui Religioso valde indecentes. Verùm cum communi & probabiliori sententia addit, Clericum prohibitis his ludis semel, aut iterum sine scandalo ludentem, non peccare mortaliter; secus verò si sæpe, etiam si luderet recreationis causa; quia Canones id sibi prohibent sub grauibus pœnis. At Syluester *v. ludus*, *qu.* 4. & D. Antoninus *p.* 2. *tit.* 1. *cap* 23 §. 2. docent, nec esse mortale, tales ludos frequentare, & notabilem summam ludere: quia consuetudo licet aggrauet peccatum, non tamen mutat de veniali in mortale. Et Caietanus *v. Clericorum peccata* docet absolutè, ex vi iuris positiui Clericos nō peccare ludendo ludis prohibitis. P. 4. T. 4. Res. 183.

In Sacris, aut beneficiarijs.

Vel etiam Religiosis.

Sed frequens.

3 Quoad laicos etiam, ex vi legum, & seclusis circumstantijs, dicendum est, non peccare mortaliter, ludendo aleis & taxillis. quia ludus de iure naturæ non est prohibitus, nec per se destinatus ad vsum prauæ actionis, vt docet Molina *de iust. tr.* 2. *disp.* 510. contra Scacciam *de commer.* §. 1. *qu.* 1. *nu.* 104. Iura verò positiua supra citata abrogata sunt per contrariam consuetudinem, vt docet Salas *de ludo*, *dub.* 3 *nu.* 5. Cœterum, quia, qui ludunt, aut sunt minores, aut blasphæmant, aut dilapidant bona, & vxorum ornamenta amittunt, aut vendunt vili pretiō, aut peierant, aut furantur, ferè semper hi ludi sunt peccatū mortale. Ità Bellochius *p.* 2. *qu.* 4. *à nu.* 492 & alij. *P.* 2. *T.* 15. *Res.* 65.

Laici verò ludum frequentātes ex vi solius legis non peccant.

At ratione circūstantiarū, vt plurimum peccant mortaliter.

4 Ex quibus infertur primò contra quendam apud Lopez *p.* 2. *c.* 32.

Vnde nō licet exponere domū ludo.

§. *Iam scitu*, illicitum esse, exponere domum ludo, & exponentes peccare mortaliter. nam ministrant materiam hîc & nunc deputatam ad vsum prauum, & in ipso exercitio prauo: ministrant enim taxillos, candelas &c. actu ludentibus, blasphæmantibus &c. quæ non possunt hoc modo dari sine intentione mali euentus, aut absque eo, quòd dantes ex circunstantijs fiant causa per se hîc & nunc illius effectus praui. Et disparitas de meretricibus est; quia vsus domus non est ita proximè ordinatus ad fornicationem; sicut vsus taxillorum, alearum &c. ad malo fines. Et non solùm peccant mortaliter tales tenentes ludos, sed, si lusores ad restitutionem tenentur, in illorum defectu tenentur etiam ipsi. Ità Naldus *v. ludus*, *nu.* 6. *P.* 2. *T.* 15. *Res.* 65. §. *His ità*.

Nec id Principes possunt permittere.

5 Infertur secundò, non posse Principes concedere licetiam, vt quis domum ludo exponat. nam non potest dare licentiam peccandi mortaliter. Imò nec posse hoc permittere, & debere sub mortali tales exponentes punire: quia sub hoc onere tenentur impedire mala Reipublicæ, quorum omnium ludus dici potest sentina. Ità Bellochius *vbi sup.* Posse verò permittere ludum vulgo dictum *delli bonnuoglia*, & *nel corpo de la guardia* ad impediendum maius malum, primum scilicet ad mundandam perditis nebulonibus Rempublicam, secundum verò ad vitandum otium, &c. *Ibid.* §. *Secundò*.

Astantes ludentibus, non peccant mortaliter.

6 Quicunque autem notabili etiam tempore ludis prohibitis ludentes inspiciant, nisi ludi causa sint, aut non corrigant, dum tenerentur, vel adsit scandalum, non peccant mortaliter; quia hæc videtur materia leuis. Ità Sanchez *dub.* 28. *nu.* 9. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 183. in fine.

AMISSA in ludo nō sunt debita in conscientia,

7 Valentia *tom.* 3. *disp.* 5. *qu.* 6. *punct.* 5. *dub.* 8. & alij tenent, amissa in ludo soluenda esse in conscientia. nam sic obligat promissio mutua de iure naturæ: neque irritatur iure positiuo, quamuis in l. *alearum* C. *de Religios. & sumpt. fun.* detur actio ad repetendum. Sed contraria sententia Lessij *lib.* 2. *cap.* 26. *dub.* 4. est probabilior. nam cui datur actio ad repetendum, à fortiori conceditur exceptio ad non soluendum, iuxtà regulas iuris. Ex quo patet, quòd si alicubi perdenti non concedatur repetitio, aut ludentes beneficio legis concedentis repetitionem renunciauerint; perdens tenetur soluere in conscientia. Vide Sà *v. ludus*, *nu.* 9. *P.* 2. *T.* 17. *Res.* 8. & *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 94.

Potest tamen, qui vincit, victam retinere pecuniā.

8 Qui verò pecuniam vincit, non tenetur in conscientia restituere: quia leges aut non intendunt restitutionem pecuniæ semel solutæ, vel si intendunt, non fuerunt in hoc sensu receptæ. Ità Salas *de contr. dub.* 20. *nu.* 6. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 94. §. *Igitur*.

Nisi vicisset per fraudem.

9 Tenetur verò restituere, si quis aliquid lucratus est per fraudem, etiā si de hoc dubitet; quia in dubio nō potest acquirere. Imò Nauarrus & Reginaldus apud Bonacinam *de restit. disp.* 2. *qu.* 3. *punct.* 2. *nu.* 7. tenent, fraudulosum dubium, an cessante eius fraude, collusor lucraturus fuisset, teneri aliquid plus restituere. Sed ipse meritò id negat: quia in dubio melior est conditio possidentis. P. 4. *T.* 3. *Res.* 75.

Aut de hoc dubitaret.

Potest autem retinere iustè acquisitum, etiam ludendo cum minore.

10 Qui lucratus esset à minore, non teneretur in conscientia restituere (quamis hic beneficium à lege habeat restitutionis in integrum ab omnibus contractibus onerosis) donec ab eo repetatur. Ità Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 4. *qu.* 6. *dub.* 11. *nu.* 310. P. 3. *T.* 5. *Res.* 44. §. *Dico secundò*. Porrò filius familias in ludo alienare potest vigesimam partem alimento-

mentorum, quæ annuè sibi suppeditantur. Ità Valentia *tom.* 3. *disp.* 5. *qu.* 6. *punct.* 6. Item omne lucrum, quod ex ludo illicito, aut licito acquisiuit. non quidem ordinaria potestate, cum tale lucrum computetur inter bona profectitia, sed ex præsumpta patris voluntate. Ità Malderus *in* 2. 2. *tr.* 1. *cap.* 12. *dub.* 5. contra Armillam *v. ludus nu.* 8. P. 1. T. 8. Res. 67. §. *Nota*. Quamuis autem filius familias, & in vniuersum minor, parum possit perdere; si tamen magnam summam acquirat, potest eam sibi in conscientia retinere. Ità Lopez *p.* 1. *cap.* 183. *concl.* 3. contra Sotum *in* 4. *qu.* 5. *ar.* 1. Nam æqualitas, quæ in hoc contractu exigitur, non consistit in eo, quòd æqualem summam exponant, sed quod vterque sit dominus illius pecuniæ, quam exponit. Quæ opinio præcipuè militat in casu, quo qui summam amisit, sciebat suum collusorem non posse amittere æqualem. nam præsumitur cessisse iuri suo. Ità Sayrus *lib.* 11. *cap.* 12. *nu.* 9 Quamuis Sanchez *in sum. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 19. *nu.* 87. id neget. *Res* 67. *cit.*

Qui quamuis non possit multũ perdere, potest multum vincere.

Præsertim si collusor sciat, se plus posse perdere, quàm acquirere.

11 Ob eamdem rationem, docet Bonacina *de contr. disp.* 2. *qu.* 2. *punct.* 2. *nu.* 19. quòd si quis in ludo exponat capitale maius, vulgò *il resto*, sciens capitale colludentis esse minus suo, is licitè potest acceptare, & sic magis lucro exponi, quàm iacturæ. Et sic vsu acceptum videtur *nelle scommesse*, quòd vnus plus altero spondeat. Et multi vendunt libertatem ad remigandum in triremibus, quæ longè superior est omni pecunia. Vide Salas *de ludo*, *disp* 13. *nu.* 3. P. 1. T. 8. Res. 66. † quæ iterum ponitur pro 40. T. 17. P. 2. †. Idem dic, si quis ludat notabiliter meliùs, quàm alius, & de hoc contestatus, alter temerariè vult ludere. Ità Azorius *tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 25. *qu.* 4. P. 4. T. 4. Res. 186.

Ob quam rationẽ potest habens capitale minus acquirere capitale maius collusoris scientis.

Et ludens notabiliter meliùs vincere malè ludentem pertinacem.

12 Quando ex duobus alter ludit cum falsis chartis, vel taxillis, ait Victoria *apud Lopez de contr. lib.* 2. *cap.* 22. non solùm hunc teneri ad restitutionem, si lucretur, sed etiam alterum colludentem. quia cum debeat inter colludentes seruari æqualitas, sicut vnus lucrari licitè non potest, ità nec alter. Sed contrarium dicendum cum D. Thoma 2. 2. *qu.* 32. *ar.* 7. *ad* 2. quia in tali casu inæqualitas procedit ex malitia, non vtriusque, sed alterius tantùm, cui solùm imputanda est. P. 4. T. 4. Res. 169.

Nec vincens ludentem cum falsis chartis tenetur ad restitutionem.

13 Petes hîc. An qui cogit aliquem stare ludo, possit ab illo lucrari in conscientia? Negatiuè respondet Comitolus *lib.* 3. *qu.* 9. *nu.* 2. & alij. Primò, quia ille inuoluntariè ludit. Secundò, quia contractus graui metu factus est irritus iure naturæ, & non transfert dominium Tertiò, quia cogens alterum stare ludo cum alio, si ille amittit, tenetur illi restituere: ergo etiam cogens stare ludo cum seipso; quia est eadem ratio. Hæc sententia est probabilior. Sed contraria est etiam probabilis, quando quis cogit precibus importunis, obijciens v. g. miseriam, vel dicens, quòd tenetur stare ludo, aut quod ipse non soluet, nisi perseueret, vnde alter ex verecundia, aut timore pecuniæ ludum prosequatur. nam hic ludum coactè prosequens, non coactè amittit, potest enim lucrari. Alias rationes vide apud Molinam *de iust. tr.* 2. *disp.* 516. *nu.* 2. Et hanc sententiam probabilem putant Lessius *lib.* 2. *cap.* 26. *dub.* 2. *nu.* 9. & Sanchez *de matr. lib* 4. *disp.* 10. *n.* 10. Cæterum si quis vero metu veraque coactione colludentem stare cogeret, si lucraretur, teneretur restituere; si autem perderet, nulla facienda foret restitutio à coacto. P. 2. T. 17. Res. 27. & P. 4. T. 4. Res. 169. §. *Notandum.* † Sed aduerte, quòd in

PROBABILE est, cogentem aliquẽ stare ludo, & sic acquirẽtem, posse sibi retinere in conscientia.

Res.

Ref. 27. *cit.* probat cogentem precibus &c. non teneri restituere, quia coactus nō tenetur. quod argumētū ipsemet soluit *sup. n.* 12. & hactenus ex *resol.* 169. nos contrarium ab ipso dictum retulimus. quia fraus debet nocere suo tantum auctori, non autem innocenti. Vnde patet, se hanc sententiam tenere tamquam probabilem, & ex mente aliorū †.

14 In voto & iuramento non ludendi datur paruitas materiæ, quæ desumi debet in ordine ad id, quod vouens & iurans primario vitare intendit. si enim intendit se priuare delectatione, quæ est in ludo, parua materia erit parua recreatio. Si autem finis fuit, non consumere tempus in vanum, parua materia erit parua mora. Rursus, si finis fuit vitare iacturam pecuniæ, parua materia erit parua iactura. Et tandem, si finis fuit vitare rixas cum domesticis aut colludentibus, aut blasphæmias &c. tunc parua materia desumenda erit ex occasione data illis talium peccatorum. Ita Sanchez *sum. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 18. *nu.* 2. & 3. P. 5. T. 5. *Ref.* 38.

IN voto & iuramento non ludēdi datur paruitas materiæ.

Quæ non semper desumitur ab eodem capite.

LVXVRIA.

1 † LVxuria in generali, prout hîc eam accipimus, est deordinatus cōcubitus, aut actus sensitiuus per se ad illū ordinatus. Eius species sunt, simplex fornicatio, adulterium, stuprum, sacrilegium, incestus, raptus, peccatum contra naturam, delectatio turpis, oscula, tactus, & intuitus turpis. Est per se peccatum mortale, prohibitum partim in sexto præcepto Decalogi, partim in nono. Vide de singulis sub proprijs nominibus †.

LVXVRIÆ descriptio & species.

2 Petes primo hîc, An licitum sit, aspicere coitum bestiarum, aut ipsarum, vel hominis turpia? Respondet Granado *in p.* 2. *contr.* 6. *tr.* 4. *disp.* 7. *nu.* 3. se non damnaturum de mortali inspicientem verenda bestiarum turpiter commota, vel etiam illarum coitum: quia neutrum istorum multum prouocat ad luxuriam. At coitum hominum, aut verenda humana contrarij sexus studiose inspicere, esse mortale; quia valde pugnat cum honestate naturali, & est notabilis causa commotionis sensualitatis. Secus verò, si quis breuiter & per transennam aspiceret, aut aspiceret ille, qui, attenta ætate, aut complexione, prudenter iudicaret, non esse sibi periculosum. Sed in his materijs caue, & quasi à facie colubri fuge. P. 3. T. 5. *Ref.* 88.

An liceat inspicere coitum bestiarum?

Ipsarum, vel hominis turpia?

3 Petes secundò. An in rebus venereis detur paruitas materiæ? Affirmatiue respondent Salas *in* 1. 2. *disp.* 6. *sec.* 21. *nu.* 149. Marchantius *qq. past. ad Decal. c.* 6 *q.* 2. & alij, & cum aliqua formidine Lessius *lib.* 4. *c.* 3. *dub* 8. Quia delectatio venerea ex solo visu capta plerumque, vt diximus, non est mortale. Deinde, non potest assignari ratio, cur in hac materia, sicut & in alijs, non detur paruitas. nam quemadmodū litigium ex eo quòd disponit ad homicidium, non semper est peccatū mortale, sicut etiam haustus immoderatus ad ebrietatem disponens; quia nimirum sunt dispositiones peccatorum remotæ: ità, quamuis dicat Galenus, omne actum venereum esse initium pollutionis, non statim sequitur, esse peccatum mortale, quia potest leuiter & remotè ad illam disponere. Descendendo autem ad particularia, Marchantius probabile putat, oscula inter solutos, si absit periculum pollutionis, aut

Et an in rebus venereis detur parua materia?

con-

consensus in vlteriora, non esse peccata mortalia, dummodò etiam nõ sint cum magno libidinis ardore coniuncta. (Syluius vero *in* 2. 2. q. 154 *ar.*4.*concl.*4. distinguit. Aut delectatio, quæ in osculis & amplexibus sentitur, est merè sensualis, consistens in proportione obiecti ad sensum tactus, & non est aliud, quàm delectatio de re blanda, tepida, leni, tenera, &c. absque alia delectatione turpi: aut est delectatio coniuncta cum commotione carnis & spirituum generationi inseruiẽtium. Et tactus & oscula cum priori delectatione non esse libidinosa & mortalia, cum posteriori delectatione esse mortalia. nam oscula & amplexus non sunt ex sua specie libidinosa, vt docet D. Thomas *l. c. in corp. artic.* & in eis ponitur abesse omnis intentio & cogitatio voluptatis venereæ. Deinde, tangere res molles, suaues, & tẽperatas propter delectationem inde naturaliter resultantem, non est mortale. ergo nec tangere carnes alienas, secluso alio fine, & periculo. Sed hanc opinionem Syluij merito improbat Sanchez *in sum. to.* 2. *lib.* 5. *c.* 6. *n.* 12. *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 136.) Et sententiam docentem, dari paruitatem materiæ in rebus venereis, Claudius Aquauiua Generalis Societatis vetuit, nè quis ex suis Patribus publicè, vel priuatim doceret, aut se iudicare significaret vt tolerabilem, cuius decretum affert P. Trimarchi *de conf. solicit. disp.* 2. *sec.* 7. *nu.* 46. Et Texeda *to.* 1. *lib.* 2. *tr.* 3. *contr.* 13. *n.* 73. ac Baldellus *to.* 1. *lib.* 3. *disp.* 14. *nu.* 4. testantur, Clementem VIII. in Officio S. Inquisitionis definiuisse, in rebus venereis non dari paruitatẽ materiæ. Et ità est omninò tenendum. † Hæc est sententia Auctoris, quam expressè docet, & se docere profitetur P. 3. *T.* 5. *Ref.* 1. *&* 89. in fine, *P.* 4. *T.* 4 *Ref.* 136. §. *Notandum*, *&* T. 5. *Ref.* 5. *&* P. 5. *T.* 5. *Ref.* 5. *&* 9. retractans quæ docuerat *in Resol.* 89. *citata in primo* §. nimirum, quod tangere alterius verenda ex leuitate, vel tangere super vestes non alia intenta delectatione, quàm sit illa, quæ prouenit ex tactu mediato, item tangere digitum, vel manum fœminæ, & confricare partes obscœnas brutorum, non sit mortale, quę est doctrina Granado, quem ipse in *RR. cit.* confutat, *in* 1. 2. *contr.* 6. *tr.* 4. *disp.* 7. *n.* 5. *&* 6. †.

MARITVS.

1 MAritus habet dominium corporis suę vxoris, sicut è contra, & tenentur inuicem reddere debitum. Vide V. *Debitum coniugale*, V. *Copula*, V. *Oscula*, V. *Tactus*. Potest maritus irritare vota vxoris fere omnia. Vide V. *Voti Relaxatio*. Potest dimittere vxorem comprehensam in adulterio, non tamen occidere. Vide V. *Adulterium*, *nu.* 4. *&* 5. An verò inccurrat irregularitatem bigamiæ, si illam postea cognoscat, vide V. *Irregularitas*, *nu.* 20. Item potest cohabitare cum vxore excommunicata. Vide V. *Excommunicationis*, *nu.* 39. Vt maritus fiat Cardinalis, vxor siue sit iuuenis, siue senex, satis est quod maneat in sęculo cũ voto castitatis. Vide V. *Cardinalatus*, *nu.* 5. Sed quid si ipse, vel vxor Religionem vult ingredi? Vide V. *Ingredi Religionem*.

MARITVS habet dominium corporis vxoris.
Et potest irritare eius vota.
Illamque adulteram repertam dimittere.
Quid si fiat Cardinalis?
Aut Religionem ingrediatur?

VNDE cognosci possit, an in trãsgressione alicuius præcepti detur leuitas materiæ?

1 QVoniam actus distinctionem sumunt ab obiectis, ad cognoscendum, vtrum in trangressione alicuius præcepti detur materia leuis, quæ constituat culpam tantummodo venialem, hanc regulam tradit Baldellus *tom. 1. lib. 3. disp. 14. nu. 13.* Si ex ratione obiecti per se prima oritur notabilis oppositio ad virtutem versantem circa illud, in tali obiecto non datur materiæ leuitas. Si autem ex ratione obiecti per se prima oritur oppositio ad virtutem neque grauis, neque leuis, ità vt fiat deinde grauis ex ratione obiecti per se secunda, tunc dabitur materiæ leuitas, & culpa leuis. Exemplum. Quia in furto ratio per se prima est, quòd res quæ accipitur, sit aliena, & ex hoc furtum habet solum esse malum vt sic, & contra iustitiam vt sic, non autem notabiliter, id quod habet solùm ex eo, quòd res aliena sit notabilis, furtum erit grauis, vel leuis culpa iuxtà rei acceptæ magnitudinem, aut paruitatem. Contrà verò, quià in materia infidelitatis ratio per se prima est, quod negetur fides Deo aliquid reuelanti, quod ex se habet notabilem oppositionem ad virtutem fidei, ideo in peccato infidelitatis non datur materia & culpa leuis. Sed Palaus *tom. 1. tr. 2. disp. 2. punct. 7. nu. 2.* ex Ecclesiæ & fidelium sensu id autumat desumendum, qui fundatur in ipsarum rerum natura. Nam aliqua sunt ità ex natura sua inordinata, vt in quauis materia reputentur grauissima, vt idololatria, simonia, infidelitas &c. aliqua ità leuia, vt, nisi aliqua circunstantia accedat, semper reputentur leuia, vt verbum otiosum, scurrilitas, &c. alia denique ex natura sua mala quidem, sed nec leuia, nec grauia, crescentia tamen, & decrescentia iuxtà quantitatem materiæ, vt furtum &c. *P. 5. T. 5. Res. 1.*

Si op;ositio actus ad talem virtutem ex ratione obiecti per se prima non sit grauis, ait Baldellus.

Si ex natura sua peccatum in quãtauis materia nõ sit grauissimũ, Palaus.

Datur autem materia leuis in ieiunio & alijs multis.

2 † Igitur datur materia leuis in primis in iuramento promissorio, in laboribus, & esu carnium in diebus prohibitis, in ieiunio Ecclesiastico, in implenda Pœnitentia sacramentali, in acceptatione personarum quoad conferenda beneficia, in executione operum iniunctorum pro Indulgentijs, in ætate requisita ad Matrimonium, & Ordines sacros, in interruptione nouitiatus, in ingressu & egressu clausuræ Religiosæ, in recitatione Horarum, tam ex obligatione Ordinis sacri, quam beneficij, in surreptione gratiæ. Item in furto, etiam Reliquiarum, in voto, & iuramento promissorio, in formis Sacramentorum quoad accidentalia, eiusque interruptione, & coniunctione cum materia, in lectione & retentione librorum prohibitorum, in actione, & auditione Missæ, in celebratione post meridiem, & celebratione cum vestibus sacris, & additione in Missa, aut Officio Canonico, in violatione interdicti, in percussione Clerici, dimissione habitus religiosi, & tonsuræ Clericalis, & in omnibus excommunicationibus. Item in casibus reseruatis, in præcepto correctionis fraternæ, in inuidia, iudicio temerario, & detractione, in patrimonio requisito ad Ordines, in communicatione cum excommunicato, in mendacio facto etiam in Confessione, aut iudicio. In negatione debiti coniugalis, & in alienatione rerum Ecclesiasticarum. Quæ proinde omnia possunt esse peccata venialia. Vide singula sub proprijs nominibus, vbi etiam inuenies, quænam in singulis censenda sit parua materia.

In blasphemijs & multis alijs, non datur.

3 Non datur parua materia in hæresi, in blasphæmijs, in iuramento assertorio, in fractione sigilli, solicitatione facta in Confessione. Item non in rebus venereis, non in ieiunio naturali requisito ad Communionem.

nem. Non in ætate requisita ad Professionem, aut in anno nouitiatus. Non in infidelitate, sortilegijs, & magia. Nec in omissione alicuius essentialis in forma Sacramentorum. Vide etiam in singulis nominibus. An detur in simonia, & in obligatione continua celebrandi, vide V. *Simonia*, & *Missarum stipendium* †. An in materia leui possint superior subditam, & vouens seipsum obligare sub mortali, vide V. *Lex, nu.* 34. & V. *Voti*.

An detur in simonia? &c.

4 Petes hîc primò. An multæ materiæ leues coalescant in vnã grauẽ, ità vt in omnibus delinquere sit mortale? Respõdeo, si plures illæ materiæ pertineant ad diuersa præcepta, etiã simul tẽpore implenda, nõ coalescere. Et sic, Clericũ in die festo, in quo incidat ieiuniũ, si parũ laboret, parũ interdiù cõmedat, modicũ itẽ de Officio diuino recitare, & de Missa audire omittat, quæ omnia simul sũpta, essẽt quãtitas notabilis, nõ cõmittere vnũ peccatũ mortale, sed multa venialia. Ità Sãchez *in sum. to. 1. lib. 1. c. 4. n. 16.* Qui tamẽ non idem docet in violatione plurium votorum leuis materiæ in eodem die, etiam si materiæ sint diuersæ: quia plura vota eodem die obligantia, quamuis de diuersis materijs, vnam obligationem inducunt, quatenus omnia sub eadem ratione pertinent ad eandẽ Religionis virtutem. Igitur si quis vouisset, vna die orare, Sacrum audire, præbere eleemosynam, &c. & ex singulis modicum omitteret, secundùm Sanchez peccaret mortaliter; sicut (ait ille) qui multis promissionibus eidem personæ multa modica promitteret, vbi hæc omnia attingerent quantitatem notabilem, teneretur illa sub mortali præbere. Sed contra Sanchez tenet Suarez *de Relig. lib. 5. c. 5. nu. 11. & 12.* Nam, licèt omnia vota eodem implenda sint die, & ad eamdem Religionis virtutem pertineant; cum tamen emissa sint in honorem diuersi mysterij, vel Sancti, sunt omnino disparata, & se habent, ac si diuersis diebus implenda forent, in quo casu non continuarentur secundùm ipsum. Vtraque sententia est probabilis. *P.* 5. *T.* 5. *Res.* 55. † & sententiam Suarez absolute docuerat *in* P. 3 T. 6. *Res.* 42. †.

PLVRES materiæ leues non coalescunt in vnam grauem, si non habent in quo vniantur; Vt si ad diuersa præcepta pertineant,

5 Cœterum, quando quis vouisset v. g. singulis diebus recitare B. Virgini vnum *Aue*, vel *Salue Regina*, aut modicam eleemosynam largiri, existimo distinguendum cum Sanchez *vbi sup. n.* 14. & si vota orationis vel eleemosinæ alligatæ sunt diei, & diei honorẽ respiciũt, multis diebus non dicere *Salue*, vel eleemosynam non præbere, quæ simul sumpta foret notabilis, illas paruas materias non coalescere ad inducendam culpam mortalem. Si verò vota non sint alligata diei, sed dies præfigatur vt terminus, vltra quem obligatio differri non debeat, tunc coalescere. Et ratio est, quia in priori casu, cum votum alligatum sit diei, transacto die expirat, & sic non potest vniri cum alijs obligationibus ad constituendam vnam partem. At in posteriori obligatio voti transacto die non extinguitur, & sic vniri potest cum subsequentibus. *P.* 5. *T.* 5. *Res.* 53. † cui conformari vult *Res.* 24. T. 5. P 3. †. Sed quandonam censetur vouens alligare obligationem voti ad diem, & quando non? Respondet Palaus *to. 1. tr. 2. disp. 2. punct. 9. §. 4. nu. 9.* quòd quando in singulis diebus est diuersum motiuum, tunc votum intelligitur alligari diei, secus vbi est idem motiuum. Et in votis personalibus obligationem semper censeri alligatam diei, non autem in realibus. *Res.* 53. *cit.* §. *Sed difficultas*

Aut etiam ad vnũ singulis diebus implendum, ità vt obligatio alligata sit diei,

Vt si singuli dies habeant diuersum motiuum.

6 Quando autem plures materiæ pertinent ad idem præceptum numero,

Coalescunt verò,

mero, tunc coalescunt in vnam, & transgressio fit mortalis. Et sic, si pluries parum edas in eadem die ieiunij, cùm pertinges ad quantitatẽ notabilem, peccabis mortaliter. Vide V. *Ieiunium, nu* 8. Item in materia iustitiæ paruæ materiæ coalescunt, & sic si plura modica furatus sis, vbi furtum est in quantitate notabili, peccas mortaliter. Vide V. *furtum. nu.* 7. Et generaliter, quotiescunque plures materiæ moraliter cõtinuari censentur, ratione personæ, temporis, vel effectus, aut intentionis, &c. vltima transgressio est mortalis. Ità Sanchez *vbi sup. n.* 9. *P.* 5. T. 5. R*es.* 52.

quoties pertinẽt ad idem numero præceptum,

Et quoties censentur continuari ratione personæ, Temporis, Effectus, Intentionis, &c.

MATRIMONIVM

Quoad naturam & causas.

1 † MAtrimonium est coniunctio maritalis (inter Christianos vero Sacramentum consistens in coniunctione maritali) legitima viri & fœminæ inter legitimas personas, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Est autem Sacramentum necessarium, non quidem in diuiduis humanis seorsim, sed toti speciei †, ità quod si sæculares ad humanam speciem propagandam deficerent, tenerentur Religiosi vxorem ducere. Ità Sanchez *to.* 1. *lib.* 2. *disp.* 3 *nu.* 4. & alij. Vasquez *in* 3. *p. to.* 4 *disp* 1. *c.* 3 putat, in tali casu instare finem mundi, ac proinde homines multiplicari non posse, quod tamen, seclusa Dei reuelatione, constare non posset. P. 3. T. 4. R*es.* 289.

MATRIMONII definitio,

Et necessitas.

2 Neque verò matrimonium ità est Sacramentum inter fideles, vt Sacramenti rationem non possit aliquando exuere. Posito enim, quòd cõtrahentes (quos infra dicemus esse huius Sacramẽti ministros,) non habeant intentionem celebrandi matrimonium tamquam rem sacram, nõ esset Sacramentũ, cum ad essentiam Sacramenti concurrere debeat intentio ministri: & tamen valeret in ratione contractus, vt docent Vasquez *to.* 2. *in* 3. *p. disp.* 138. *c.* 5. Pontius *lib.* 1. *c.* 9. *nu.* 3. & alij contra Sanchez *Matr. to.* 1. *lib.* 2. *disp* 10. *nu.* 6. Non enim constat ex Concilijs, Patribus, aut DD. communi, Christum Dominum ità matrimonium instituisse, vt in eo ratio Sacramenti & ratio contractus sint inseparabiliter coniunctæ. P. 3. T. 4. R*es.* 255.

Potest non esse Sacramentum, etiam inter fideles,

3 Imò Estius *in* 4. *d.* 19. §. 5. Syluius *in* 3. *p. q.* 42. *ar.* 1. *q.* 3. *concl.* 2. & alij dicunt, matrimonium contractum per Procuratorem inter absentes, non esse Sacramentum; quia tam collatio Sacramenti, quam receptio sunt personales negatiuè, sicut absolutio Sacramentalis. Et aliàs sequeretur, Sacramenta conferre gratiam absentibus, etiam si de Sacramento non cogitent, nec actionem Sacramentalem recipiant. Sed opinio Sanchez *Matr. to.* 1. *lib.* 2. *disp.* 11. *q.* 2. *nu.* 10. & aliorum communior & securior tenet, matrimonium contractum inter absentes, intendentes saltem implicitè Sacramentum efficere, (quod præsumi debet, quoties habent intentionem faciendi, quod facit Ecclesia) esse Sacramentum; ac proinde taliter contrahentes teneri curare, vt sint in gratia, saltem cùm Procurator eorum nomine contrahit, non tamen ipsum Procuratorem, qui Sacramentum non recipit. Idque sub mortali. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 250.

Et de facto aliqui tale dicunt esse, quod celebratur per Procuratorẽ,

4 Quæ-

4 Quæres hic, posito quòd matrimonium inter absentes non sit Sacramentum, an possit fieri postea Sacramentum, renouando contractum in præsentia &c? Ità ait Villalobos *to. 1. tr. 13. diff. 9. nu. 3.* aduertens, bene facere contrahentes, si post contractum in absentia celebratum, iterum præsentes contrahant, ad tollendos scrupulos, vt si forte Sacramentum non receperint, recipiant. Sed ipse existimo cum Rebellio *p. 2. lib. 2. q. 5. concl. 2. nu. 9.* quod, cùm contrahentes iterum in facie Ecclesiæ iunguntur ad implendas solemnitates omissas, id saltem implicite facere intendunt: quia matrimonium peragere intendunt, vt de iure licet. *P. 3. T. 4. Ref. 250. § Et licèt.* Cœterum, quamuis contractus innouetur cum expressa intentione recipiendi Sacramentum, & gratiam; si tamen prior contractus fuit validus, & in ipso fieri contractus non adfuit ratio Sacramenti, & infusio gratiæ, non potest amplius fieri Sacramentum, vel consequi gratia; quia ratio Sacramenti est adnexa fieri ipsius contractus, quod non potest redire. Quod etiam dicendum de matrimonio contracto sine intentione conficiendi rem sacrã, & contracto inter infideles. Ità Vasquez *in 3. p. to. 2. disp. 138. c. 5.* & alij. P. 3. *T.* 4. *Ref. 255. § Ex his*. Neque enim approbo oppinionem Rebellij *p. 2. lib. 2. q. nu. 2.* quod coniuges infideles ad fidem conuersi, vbi primum nouos consensus exprimunt, vel antiquos aliquo signo confirmant, gratiam recipiant; & eorum matrimonium Sacramentum euadat. Et multo minus sententiam Sanchez *matr. to 1. lib. 2. disp. 9. nu. 5.* quòd matrimonium infidelium per Baptismi susceptionem fiat Sacramentum absque vllo consensu, eo quòd incipiat vnionem Christi cum Ecclesia repræsentare. P. 3. *T.* 4. R*ef.* 253.

Quod si verũ est, non potest fieri Sacramentum per nouum consensũ in præsentia præstitum.

Et idem dic de matrimonio infidelium ad fidem conuersorum.

5 MATERIA & FORMA Sacramẽti matrimonij sunt verba contrahẽtiũ ad se inuicẽ relata. Quatenus enim contractũ inchoant & offerunt, sunt materia; quatenus verò cõplẽt & acceptãt, sũt forma. Ità Sãchez *matr. to. 1. lib. 2. disp. 6.* Nauarrus *c. 22. n. 20.* putat, internũ consensũ esse materiã, verba vero formã. Maior *in 4. dist. 26. q. 1. & 3.* è cõtra. Victoria *sum. n. 245.* verba primi esse materiam, secundi formam. Layman denique *lib. 5. tr. 10. punct. 1. c. 2. n 3.* materiam esse coniugum corpora mutuò tradenda, formam verò eorundem verba. Quænam verò sint materia & forma matrimonij per Procuratorem contracti, dissident Sanchez *vbi sup. disp. 11. q 4. nu. 28.* & Pontius *lib. 1. c. 10. nu. 6. P. 3. T. 4. Ref. 251.*

MATERIA & forma huius Sacramenti verba contrahentium.

6 Consensus contrahentiũ †, qui est causa EFFICIENS instrumentalis matrimonij †, præstari potest per nutus & signa. nec enim necessaria sunt verba, nec contrarium colligitur ex cap. *tua fraternitas*, & cap. *licèt, de spons. duor.* aut ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 1.* In quibus iuribus, quamuis dicatur, consensum exprimi per verba, nullum tamen habetur præceptum, vt aduertit Sanchez *lib. 3. disp. 31. nu. 10.* Vnde parũ cõsequenter loquitur (ait Pontius *lib. 2. c. 7. nu. 14.*) dum ait, contrahentes per signa, cum possent per verba, peccare venialiter, cũ vbi non est præceptum, ibi nullum possit esse peccatum. Sed quidquid sit de hoc, non est audiendus Rodriquez *in sum. to. 1. c. 216. nu. 5.* docens, supradictos peccare mortaliter. P. 3. T. 4. *Ref.* 248.

Vel etiam signa consensum exprimentia.

7 Non est verò necessarium, quòd vtriusque contrahentis consensus eodem tempore præbeatur. Est tamen necessarium, quòd præbeatur simul moraliter, idest quòd non distent magno interuallo. Magnum interuallum appellat Bartol. Ledesma *de matr. dub. 15.* pro hac re vnum

Qui non debet necessariò esse vtriusque simul.

annum. Henriquez *lib. 11. cap. 3. nu. 6.* duos. Sotus *in 4. dist. 27. qu. 1. ar. 3.* septem; meliùs autem Petrus de Ledesma *de matr. qu. 45. ar. 3. dub. 2.* relinquendum existimat arbitrio boni viri, qui attentis circunstantijs id discernat. Vide Coninch *de sacr. disp. 24. dub. 7.* P. 3. T. 4. *Res. 292 §. Notandum.*

Et sufficit si sit tacitus.

8 Sufficit etiam consensus tacitus, ità vt, si præsentibus & tacentibus filijs, parentes contrahant, matrimonium sit validum, ex auctoritate Bonifacij in cap. *vn. de desponſ. impub. in 6.* Minimè verò, si puella taceat, & nemo pro ipsa respondeat. Imo nec sufficit, quod pro ea respondeat extraneus, vt docet Bonacina *de matr. qu. 2. punct. 1. nu. 8.* quamuis Syluius *in 3. p. qu. 45. ar. 2.* putet sufficere. Sed Pontius *lib. 2. cap. 14. nu 3.* dubitat, an consensus parentum sufficiat, & dispositio Bonifacij ad matrimonium extendi debeat, cum loquatur tantùm de sponsalibus, ad quæ multò pauciora sufficiunt, quàm ad matrimonium. & sanè maior libertas requiritur ad matrimonium, quàm ad sponsalia. Et fieri posset, vt filij tacerent ex metu reuerentiali parentum, qui secundùm ipsum matrimonium inualidat. Et tandem, quia præsumptio consensus, qui sufficit in sponsalibus, non est firmum fundamentum ad iudicandum validum matrimonium, quod veritate magis, quàm præsumptionibus est decidendum. P. 3. T. 4. *Res.* 272.

Probabile est, fictè contrahentem non teneri ex animo contrahere,

9 † Consensus fictus facit matrimonium nullum †. An uerò teneatur, qui fictè contraxit, contrahere iterum ex animo? Negatiuè respondet Sanchez *de matr. tom. 1. lib. 1. disp. 11. nu. 5.* si nullum damnum sequitur fœminæ. Sed in Sanchez inuehitur Pontius *lib. 2. cap. 5. nu. 5.* existimans, hanc opinionem esse improbabilem, & quæ si in praxim deduci posset, foret hominibus sceleratis, putantibus non teneri ad contrahendum, viam ad decipiendas fœminas apertura. Attamen opinio Sanchez, quam etiam docet Villalobos *tom. 1. tr. 13. diff. 8. nu. 2.* est probabilis, & in his casibus tenenda cum Layman *lib 5. tr. 10. p. 2. cap. 6. nu. 1.* Primò, si decepta se falsò iactauit pro virgine. Secundò, si ex tali matrimonio scandala, & infelices exitus timeantur. Tertiò, si decipiens sit status longè eminentioris. Quartò, si decepta, postquam se deceptam cognoscit, aliam compensationem sponte recipiat. Quintò, si deceptor contraxerit aliud matrimonium ex animo. P. 3. T. 4. *Res.* 247.

Præsertim in certis casibus.

Vt verò tale matrimonium reualidetur, probabile est requiri nouum consensum vtriusque.

10 Quoties autem sponsus, qui ficte contraxit, vult verè contrahere, sufficit, ait Sanchez *lib. 2. disp. 32. nu. 12. & 13.* quod ipse solus consentiat, si sponsa deceptionem ignoret. quia consensus huius verè & legitimè præstitus habitualiter perseuerat. At Pontius *lib. 4. cap. 24. & 25.* non minus probabiliter tenet, tale matrimonium non reualidari, nisi per consensum vtriusque sponsi. Ità declarauit Clemens VIII. Rectori Romanæ Pœnitentiariæ Societatis. Et ratio est, quia falsum est, perseuerare consensum eius, qui vere consensit: ex quo enim semel consensit, non iudicauit suum consensum amplius necessarium. *P. 3. T. 4. Res. 292. & P. 5. T. 13. Res. 87.*

Sed consensus debet esse liber; Pater verò cogēs filium cōtrahere, non incurrit excommunicationē Tridentini.

11 Consensus etiam contrahentium debet esse liber. Vnde si pater cogeret filium ad contrahendum cum qua ipse voluerit, matrimonium esset nullum, & ipse mortaliter peccaret; non tamen contraheret excommunicationem Tridentini *sess. 24. cap. 9.* latam contra Magistratus temporales quempiam matrimonium inire cogentes. Ità Sanchez *de*

matr. tom. 1. *lib.* 2. *disp.* 22. contra Lopez *apud ipsum ibid.* Filius verò non tenetur in conscientia contrahere matrimonium à patre promissũ, aut præceptum. Et, quamuis debeat ante contractum matrimonij parentes certiorare, quando non timet se iniustè impediturũ, aut alia rationabilis causa non obstat; potest tamen licitè hoc, aut illud matrimonium, ipsis inuitis, vel resistentibus, contrahere. Ità Hurtadus *de matr. disp.* 6. *diff.* 9. *nu.* 32. contra Bellarminum *de matr. lib.* 1. *cap.* 19. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 132. Sed quinam metus inualidet matrimonium, vide infra V. *Metus irritans contractum*.

Filius autem non tenetur i... in ducenda vxore,

Et ex iusta causa potest ducere, parentibus contradicentibus.

12 Debet etiam esse absolutus; nam conditionatus non valet. Vnde matrimonium contractum sub conditione etiam licita, v.g. *Contraho tecum, si pater tuus voluerit*, non conualidatur purificata conditione, sed requiritur nouus consensus, sine quo transit in sponsalia, & dissoluitur per contractum alterius matrimonij per verba de præsenti. Et ratio est, quia ex vna parte illa forma contrahendi coincidit cum contractu sponsaliorum, vt patet ex cap. *Super eo, de cond. appos.* ex alia vero nullum Sacramentum pendere potest à conditione de futuro. Ità Pontius *lib.* 3. *cap.* 14. *nu.* 15. & Theologi communiter. Contrariam tamen tenēt Canonistæ, cum quibus Coninch *de sacr. disp.* 29. *dub.* 1. *concl.* 3. *nu.* 11. quia cæteri contractus conditionales, purificata conditione, absque nouo consensu purificantur, vt patet ex l. *hec venditio ff. de contrah. empt.* Quæ sententia est valde probabilis, dummodo conditio adimpleatur coram Parocho & testibus, vel Parochus & testes cognoscant conditionem impletam esse. Ità Rebellius *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 10 *sec.* 6. *nu.* 44. Qui media via in hac re incedit, & putat, tale matrimonium reualidari absque nouo consensu, si contrahentes expressè paciscantur, vt adueniente conditione, matrimonium statim fiat, & in eodem consensu saltem virtuali permaneant. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 291. Cæterum, si conditio sit impossibilis, nulli dubium est matrimonium nullum esse. Vnde Guttierez *lib.* 1. *cap.* 22. *nu.* 17. existimans, consanguineos contrahentes sub conditione *si Papa dispensauerit*, supponere conditionem impossibilem, putat hoc matrimonium esse nullum, & contrahentes incurrere excomm. *Clem. vn. de consang.* Alij vero id negant: quia talem conditionem possibilem reputant. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 290. in fine.

Præterea consensus debet esse absolutus,

Aut saltem non includere conditionem impossibilem.

13 Aduerte hîc, pactum, quòd vir perpetuo habitet in domicilio vxoris sub aliqua pœna, non obstare libertati coniugij. ac proinde esse licitum. Ita Sanchez *tom.* 1. *lib.* 1. *disp.* 40. *nu.* 2. Sed si accidat noua causa mutandi domicilium, non tenet, etiam si accesserit iuramentum. *P.* 2. *T.* 4. *Res.* 213.

PACTVM quod vir perpetuò habitet in domo vxoris, non inualidat matrimonium,
Et ex iusta causa solui potest.

14 MINISTER Sacramenti matrimonij, seu causa eius efficiens principalis, sunt ipsi etiam contrahentes. Ità DD. communiter contra Canum *lib.* 8 *de locis cap.* 5. existimantem, quòd sit Sacerdos, ipsos coniungens in matrimonio, cuius sententiam Vasquez *in* 3. *p. tom.* 4. *cap.* 4. *nu.* 41. putat improbabilem & notà dignam, & Rebellius *p.* 2. *lib.* 2. *qu.* 4. *sec.* 2. *nu.* 6. appellat temerariam, ea ratione, quia in Tridentino & Florentino agentibus de hoc Sacramēto ex instituto ad nouiter exortas hæreses extirpadas, nihil de nouo requirunt in eo, præter ea, quæ in omni lege requirebantur in ratione contractus, cum tamen ante legem nouam, & hodie inter gentes, ad matrimonium non sit necessaria præsentia Sacerdotis. Attamen sententiā Cani docuerunt nostris tempori-

MATRIMONII minister sunt ipsi contrahentes,

poribus Estius *in 4. dist. 26. §. 10.* & Syluius *in 3. p. qu. 42 ar. 2 qu. 1.* Quod verò docet Toletus *lib. 7. cap. 6 nu. 4.* ante Tridentinu n non fuisse necessarium ministrum, esse tamen necessarium post illud, intellige de præsentia Parochi; nam alioqui Sacramentum numquam consistit sine ministro, nec Ecclesia potest aliquid mutare de essentia Sacramenti. P. 3. T. 4. *Res.* 254.

Qui tamen si in peccato contrahunt, vnum solũ peccatum committunt.

15 Ex his igitur, quia contrahentes non solùm suscipiunt Sacramentum matrimonij, sed ministrant, docuit Vasquez *in 3. p. tom. 3. disp. 136. cap. 3. nu. 38.* cum alijs, duo peccata mortalia eos committere, si contrahant in mortali. Sed contraria sententia Fillucij *tom. 1. tr. 1. cap 6. nu. 87.* est etiam probabilis; quia quamuis sint ministri, non sunt tamen ad hoc specialiter deputati. P. 3. T. 4. *Res.* 199. Idem dic, si contrahant cum excommunicatione. Vide V. *Excommunicationis, nu.* 19.

FINIS Matrimonij multiplex. Propagatio speciei, Conseruatio indiuiduorum, Remedium concupiscentiæ, Famulatus, &c. Et primus quidẽ est essentialis matrimonio. Vnde perpetuo impotentes non possunt contrahere. Nec impuberes. Nisi malitia suppleat ætatem.

16 Causa FINALIS matrimonij est multiplex. Nam matrimonium primò & principaliter institutum est in propagationem speciei. Secundò, in conseruationem indiuiduorum. Tertio, in remedium concupiscẽtiæ. Quartò, in commoditatem obsequij vtriusque ad inuicem. Vnde consummantes matrimonium causa captandæ voluptatis, conseruandæ valetudinis, aut vitandæ fornicationis, non peccant venialiter. Nec peccant venialiter contrahentes ob pecuniam, vel diuitias. Ità Pontius *lib. 1. cap. 21. à nu. 6. P. 3. T. 4. Res* 216. 218. 219.

17 Propagatio autem speciei adeo essentialiter intenditur in matrimonio, vt impotentes impotentia perpetua, non possint validè matrimonium contrahere, etiam in ordine ad castè conuiuendum, vt diximus V. *Impedimenta, nu.* 44.

18 In hunc etiam finem generationis iura statuerunt, ætatem matrimonij esse pubertatem, quæ scilicet ad generandum apta est, & in maribus est annorum 14. in fœmina 12, vt patet ex *c. de illis 2. de Sponsf. impub.* nisi malitia suppleret ætatem, quæ si non suppleat, matrimonium est inualidum, & transit in contractum sponsaliorum. Et contrahentes per verba de præsenti ante dictam ætatem, peccant mortaliter, vt bene colligit Villalobos *tom. 1. tr. 14. diff. 22. nu. 8.* ex *c. cit* ibi, *districtius inhibemus*. Quamquam id neget Sanchez *de matr. tom. 1. lib. 1. disp. 17. nu. 6.* quia matrimonium inter impuberes per verba de præsenti, permissum est c *fin. de sponf. impub. cap. vn. §. idem quoque, eodem tit. in 6.* interpretantibus, quasi contraheretur per verba de futuro, quæ iura non debemus dicere correcta esse per cap. 2. *cit.* cum ex vna parte correctio iuris sit odiosa & omninò vitanda, & ex alia ritè hoc interpretari possimus nè corrigat, dicendo cum Panormitano *eod. cap. 2. nu.* 5. ipsum impedire nè tales contrahant, simulque copulæ carnali dent operam, ne postmodum de valore matrimonij dubitetur. Sed stando in prima sententia, aduerte, non esse peccatum contrahere matrimonium ante ætatem cum Episcopi licentia & iusta causa. Ità Paludanus *in 4. dist. 28. qu. 2, ar. 2. n.* 8. P. 3. T. 4. *Res.* 276.

Et probabile est sufficere, quòd vltima dies sit incepta,

19 Aduerte etiam; docere Rebellium *lib. 3. q. 16. sec. 2. nu. 16.* quòd talis ætas absque iusta causa anticipari potest per vnum, aut alterum mensem; quia, quod parum distat, nihil distare videtur. Sed nimis amplè loquitur, vt ait Naldus *v. Ætas, nu. 1.* Ideo Ledesma *in 2. p. lib. 4. q. 60. ar. 1.* anticipari solùm posse ait per decem dies: Guttierez *de matr. c. 2. nu.* 20. per duos, vel tres: Villalobos *to. 1. tr. 14. diff. 22. n. 1* per

per aliquot horas, dummodo dies vltima, in qua ætas complenda sit, sit incepta. quæ sententia est probabilis. Sicut probabilis quoque est sententia Hurtadi *de matr. disp. 21. diff. 12. nu. 45.* requirentis ætatem mathematicè completam; nam termini in iure statuti, indiuisibiliter sumi debent, vt patet de pretij. rerum. *P. 3. T. 4. Ref. 277. & P. 5. T. 5 Ref. 16.*

Sicut etiam, quòd debeat esse perfecta.

20 Mutus autem & surdus à natiuitate, si videt, & est perspicacis ingenij, vt persæpe solent, est persona legitima ad contrahendum; quia potest signis & ipse doceri, quid sit matrimonium; & suum alijs significare consensum. Ità habetur in cap. *cum apud, de sponsal.* & tenet Sanchez *de matr. to. 1. lib. 1. disp. 8. nu. 12.* contra Abbatem *in cap. cum apud, nu. 6 P. 5. T. 6. Ref. 9.* Si autem est simul cæcus à natiuitate, non potest contrahere, ob contrariam rationem. Ità etiam Sanchez *vbi sup. nu. 13.* contra Angelum. *v. Matrimonium 3. imped. 18. init. Ibid. Ref. 10.*

MVTVS & surdus à natiuitate, si non est cæcus & stultus, potest vxorem ducere, Secus si secus.

21 Cœterum, cum inter impedimenta matrimonij iure communi statuta, nō sit ignorantia doctrinæ fidei, scilicet *Pater noster, Aue Maria, Credo*, & Decalogi, non debent, qui hæc ignorant, à contrahendo matrimonio arceri. Possunt tamen suauiter, & quadam prudenti ratione ad breue tempus impediri, vt sic doctrinam addiscere curent. Et sic intelligenda sunt Decreta Synodi Panormitanæ, & Bononiensis; aliter non approbanda; nam matrimonij impedimenta statuere non pertinet ad Episcopum, sed ad Papam. Ità Sanchez *de Matr. to. 1. lib. 3. disp. 15.* quidquid dissentiat Pontius *lib. 5. c. 36. nu. 8. P. 4. T. 4. Ref 85.*

NON sunt à matrimonio repellendi ignorantes Pater, Aue, Credo, & decalogū. Quamuis suauiter distrahi possint ad tempus, vt illa addiscant.

22 Petes. Quandonam matrimonium dicitur consumatum? Respondeo, quando vir intras vas naturale fœminæ, etiam ipsa non seminante, seminauerit. quia semen fœmineum non est necessarium ad generationem. Ità Sanchez *to. 1. lib. 2. disp. 21. nu. 11.* Sed quia hoc principium non est admodum certum, probabilem existimo contrariam sententiam Carancæ *de partu hum. c. 20. q. 11. nu. 6.* pro qua facit Baldus *in l. fin.* in fine *C. de seruis fugitiuis*, appellans filium compositum quoddam, & facere videtur Sacra Scriptura *Iob. 10.* ibi, *Nonnè sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?* *P. 5. T. 13. Ref. 54 & T. 14. Ref. 37.* in fine. Vide V. *Affinitas, nu. 2.*

MATRIMONIVM quandonā dicitur consummatum?

MATRIMONIVM

Quoad Procuratorem.

23 Matrimonium contrahi potest per Procuratorem, sicut alij contractus celebrari possunt. Et quidem Procurator viri potest esse fœmina &c. quia est tantùm instrumentum ministrans verba. & notat Villalobos *to. 1. tr. 13. diff. 9 nu. 2.* in eo non requiri determinatam ætatem, & institui posse sine scriptura: & à fortiori sine Parocho & testibus, quamuis matrimonium postea corā prædictis sit ineundum. Porrò non debet Procurator suum mandatum excedere, alioqui matrimonium foret nullum. *P. 3. T. 4. Ref. 250. §. Notandum est tamen*, & infrà.

PROCVRATOR potest esse cuiuscuius sexus, Et ætatis. Nec debet creari coram Parocho & testibus. Aut necessario in scriptis. Ipse verò non potest excedere suū mandatum.

24 Petes. An si misso Procuratore ad contrahendum, mandans in amenciam incidat, matrimonium sit validum? Affirmat Sanchez *de matr.*

AN sit validum matrimonium cō

tractum per Procuratorem tempore quo mandans euasit iam amens? Sanchez affirmat; Pontius negat.

matr. to. 1. *lib.* 2. *disp.* 11. *nu.* 12. quia manet consensus virtute, cum non sit reuocatus. ob quam rationem valet etiam Baptismus datus amenti petitus ante amentiam, ex cap. *maiores de Baptismo.* Sed contra sentit Pontius *lib.* 2. *c.* 15. *nu.* 14. quia deficit consensus actualis & virtualis, cum amens non possit habere consensum deliberatum: in hoc enim comparatur mortuo. Ex quo patet, diuersam esse rationem, si mandans tempore contractus dormiat, quia tunc non est incapax consensus. Aliam item esse rationem de eo, qui baptizatur in amentia; nam Baptismus non requirit consensum actu, sed tantùm, quod præcesserit, & non sit reuocatus. Confirmatur, quia si amens esset præsens, non posset contrahere per consensum ante amentiam explicatum: ergo neque Procurator pro ipso. P. 3. T. 4. *Ref.* 249. An matrimonium contractum per Procuratorem sit Sacramentum, dictum est supra *num.* 3.

DE Matrimonio per litteras.

25 Potest etiam matrimonium contrahi per litteras, cuius duplicem modum affert Villalobos *to.* 1. *tr.* 13. *diff.* 10. *nu.* 2. Primus est, quod exarentur litteræ, & mittantur per nuntium cum potestate acceptandi consensum nomine contrahentis, quod est contrahere simul per litteras & Procuratorem. Secundum, quod scribatur in litteris consensus & acceptatio traditionis alterius, qua coram Parocho & testibus lecta, si altera pars consentit, matrimonium tenet. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 250. *§. Idem.*

MATRIMONIVM

Quoad denunciationes.

DENVNCIATIONES ad matrimonium prærequisitæ à Tridentino possunt ex iusta causa postponi, vel etiam omitti.

26 † ANtequam matrimonium contrahatur, præmittendæ sunt tres denunciationes tribus diebus festiuis continuis à proprio contrahentium Parocho faciendæ inter Missarum solemnia, ex decreto Concilij Tridentini *sess.* 24. *c.* 1. Ità tamen, vt si probabilis suspicio fuerit, per dictas denunciationes matrimoniũ malitiosè impediendũ, vel vna, vel nulla denunciatione præmissa, mtrimonium contrahatur, & denunciationes postea ante consummationem fiant, vel etiam, si ità Ordinario visum fuerit, non fiant. Igitur †

SI absque iusta causa omittantur, matrimonium tenet, sed peccatũ mortale committitur.
Si autem omittatur vna, probabile est esse solum veniale.

27 Contrahentes ante denunciationes factas, peccant mortaliter: sicut etiam Parochus tali matrimonio assistens. Ità Villalobos *to.* 1. *tr.* 13. *diff.* 24. *nu.* 2. Matrimonium tamen esset validum, vt declarauit Sacra Congregatio apud ipsum *ibid.* & tenent DD. communiter contra Cephalum *lib.* 3. *cons.* 421. Imò si ex tribus omittatur vna, & impedimenti periculum probabiliter absit, probabile est, quod docuit Sanchez *de matr. to.* 1. *lib* 3. *disp.* 5. *nu.* 8. non esse peccatum mortale; quamuis contra illum insurgat Basilius Pontius *lib.* 5. *c.* 30, *nu.* 3. *P.* 3. T. 4. *Ref.* 236. & 241.

IN denunciationis regulariter, solus Ordinarius dispensare potest siue vt omittantur, siue etiam vt dif-

28 In denũciationibus non potest dispẽsare Parochus, nisi in articulo mortis cõcubinarius velit ducere concubinã in cõscientiæ quieté, aut filiorũ legitimationé, & nõ esset facilis aditus ad Ordinariũ. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 234. in fine, & P. 5. T. 3. *Ref.* 98. Extrà hũc casũ dispẽsare potest solus Ordinarius, & quidẽ cũ causa iusta, de qua vide Pontiũ *c.* 32. *n.* 2. Idque verum

verum est etiam in translatione ipsarum, vsquequo contractus celebratus sit, ex timore, ne malitiosè impediatur. Ità Coninch *de sacr. disp.* 27. *dub.* 5. *nu.* 53. Nomine Ordinarij Sanchez *disp* 3. *nu.* 4. intelligit tā Episcopum, quàm alios Prælatos habentes iurisdictionem quasi episcopalem, vt Abbates &c. Sed Pontius *c.* 31. *nu.* 2. intelligit solum Episcopum; & adducit pro se declarationem Cardinalium, cuius etiam meminit Villalobos *diff.* 23. *nu.* 6. qui tamen addit, circa hoc seruandam esse consuetudinem. P. 3. T. 4. *Res.* 237. Et dispensare posse Vicarium Episcopi Generalem, quia est Ordinarius, nisi talem facultatem sibi Episcopus reseruauerit. quod ante ipsum docuerat Sāchez *vbi sup. n.* 13. sed contra ipsum insurgit Pontius *vbi sup.* ex declaratione supradicta, & præterea ex limitatione ipsius. Nam si Episcopus potest sibi talem facultatem reseruare, signum est, quòd eam Concilium non delegauit Vicario eo ipso, quòd Vicarius est. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 238.

An nomine Ordinarij veniat Vicarius Generalis?

29 Docet etiam Sanchez *lib.* 7. *disp.* 7. *n.* 7. quod si sponsi sint diuersæ diœcesis, sufficit dispensatio alterutrius Episcopi; quia in hac re sponsi se habent vt vna persona. Contrarium tenet Pontius *nu.* 9. quia contingere potest, vt impedimentum, quod in vna diœcesi ignoratur, in alia notum sit, ac proinde ex dispensatione denunciationum in vno loco nō sequi dispensationem in alio. P. 3. T. 4. *Res.* 239.

Et vterlibet Episcopus, nimirum sponsi, vel spōsæ?

30 Denunciationes debent fieri in Parochijs, vbi sponsi diutiùs versati sunt, & principaliorē habuere larē. Ità Sanchez *to.* 1. *lib.* 3. *disp.* 6. *n.* 6. & Nouarius *concl* 74. *nu.* 3. & sic declarauit Sacra Congregatio apud Daualos *p.* 2. *c.* 16. *nu.* 19. Sed Pontius *c.* 30. *nu.* 5. ait, se talem declarationē non inuenisse, & de iure sibi videri, quòd denunciationes fieri debeant in Parochijs, vbi habitant, etiam ex modico tempore, quia hæ sunt propriæ contrahentium Parochiæ: An verò expediat, in alijs etiā fieri, vbi diutius versati sunt, arbitrio Episcoporum relinquit. P. 3. T. 4. *Res.* 235.

DENVNCIATIONES fieri debent in ijs Parochijs, in quibus sponsi diutius cōmorati sunt.

31 Denunciationes fieri posse extrà Ecclesiam, docet ex Sanchez Villalobos *to.* 1. *tr.* 13. *disp.* 24. *nu.* 3. si locus aptus est ad diuulgandum. Sed contrarium tenet Pontius *vbi sup. nu.* 3. Qui etiam contra Sanchez docet, non posse fieri in die profesto, quamuis populus, qui solet in festis interuenire, concurreret. Nota etiam, quòd non est peccatum mortale, denunciationes fieri in tribus festis non continuis, sed aliquo festo intercepto. Ità Villalobos *ibid.* contra Henriquez *lib.* 11. *c.* 7. *n.* 1. *in gloss. lit.* C. Imo in festis continuis immediatè sibi succedentibus immediatione etiam profesti, vt tribus diebus Paschæ, fieri non possunt. Vnde notat ex Sanchez Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *nu.* 10. inter vnā & aliam denunciationem duorum saltem dierum spatium debere intercedere. P. 3. *T.* 4. *Res.* 236. §. *Nota etiam*, & infrà.

An fieri possint extrà Ecclesiam?

Diebus pro festis?

Aut festis interpolatis?

Vel immediatis?

32 Ex vi denunciationum, ait Sanchez *to.* 1. *lib.* 2. *disp.* 13. *nu.* 2. teneri reuelare impedimentum etiam occultum, qui illud solus scit: quia ex cap *præterea, de spons.* vnus testis sufficit ad impediendum matrimonium contrahendum. Sed Pontius *c.* 34. *nu.* 5. id negat; & solidè probat oppositum. Et negat etiam, vnum testem sufficere ad impediendum matrimonium. Vide illum. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 221.

AN ex vi denunciationum reuelandum sit impedimentum occultum?

Quoad Parochum & testes.

PAROCHVS nõ debet interrogare sponsos de impedimentis.

Sed solùm de cõsensu.

Et formam benedictionis proferre iuxtà consuetudinem.

Neutrum tamen sub mortali.

33 † MAtrimonium ex Concilio supra citato requirit præsentiam Parochi & duorum testium †. Et quidem Parochus debet interrogare sponsos de mutuo consensu, an scilicet libere consentiant. Non tamen, an aliquod impedimentum habeant. Ità Sanchez *to. 1, lib. 3. disp. 38. nu. 8. & 10.* contra Veracruz *append. dub. 2. concl. 1 & 2.* Imò, vt idem ait, si constet Parocho, sponsos libere consentire, non peccat mortaliter, non inuestigando consensum. *P. 3. T. 4. Res. 294.* Debet etiam Parochus intellecto consensu dicere: *Ego vos coniungo in nomine Patris &c.* vel alia verba iuxtà Prouinciæ consuetudinem, vt habet Concilium. Sed si omittat, peccabit solum venialiter; quia nec materia est grauis, nec grauis obligatio ex Concilij verbis deducitur. Ità Coninch *de Sacr. disp. 27. dub. 4. nu. 45.* contra Rebellium *p. 2. lib. 2. q. 7. sect. 2. nu. 4. P. 3. T. 4 Res. 256.*

PROBABILE est, posse assistere matrimonio tam Parochũ spõsi, quam sponsæ, & Parochum vnius in Parochia alterius.

Minimè verò omninò extraneum sine licentia proprij.

34 Parochus matrimonio assistens, secundùm Pontium *lib. 5. c. 16. n. 4.* debet esse ille, in cuius Parochia contrahitur, & adducit multas declarationes, non quidem id exprimentes, sed ex quarum verbis id colligit. Verum satis probabilis est opinio Sanchez *to. 1. lib. 3. disp. 19. n 11.* quod possit esse Parochus alterutrius, etiam in Parochia alterius, vt Parochus viri in Parochia fœminæ, & è contra. quia in hoc Parochus vel non exercet iurisdictionem, vel non contentiosam, sed voluntariam. *P. 3. T. 4 Res 232.* Si verò assisteret Parochus neutrius coniugis, vel alius Sacerdos, absque licentia proprij Parochi, incurreret ipso facto suspensionem Tridentini *sess 24. c. 1. de reform.* Vbi correcta & moderata fuit pœna excomm. lata *in Clem. 1. de priu.* vt declarauit Sacra Congregatio apud Hurtadum *de matr. disp. 15. diff. 17. nu. 55* Moderata etiam fuit pœna suspensionis triennalis *c. vlt. §. fin. de cland.* contra Parochum assistentem matrimonio clandestino, & commutata in arbitrariam Ordinario. quia matrimonia clandestina ex quo irritata sunt, non sunt amplius adeo perniciosa. Ità Hurtadus *Ibid.* contra Coninch. *P. 5. T. 10. Res. 33.*

PAROCHVS excõmunicatus &c. validè assistit.

35 Parochus excommunicatus, suspensus, irregularis, validè matrimonio assistit, & licentiam dat alijs assistendi. Vide V. *Parochus, à n. 10.*

MATRIMONIVM contractum absque Parocho, aut testibus, in nullo casu est validum.

36 Petes. An in aliquo casu validum sit matrimonium contractum absque præsentia Parochi, aut testium? Affirmatiuè respondet Sotus *in 4. dist. 22. qu. 1. ar. 2.* & assignat quatuor casus. Primus est, si concubinarius in articulo mortis vellet concubinam ducere, ad legitimandos filios, vel alium finem honestũ, & nõ esset copia Parochi, aut testiũ. Secundus, si virgo nobilis sub tutela iniqui tutoris existens, timeret, tutorem daturam eam in vxorem viro plebeio. Tertius, si concubinarij iter facientes, vel alia ratione comprehensi, nè in pericula ob concubinatum incidant, subitò matrimonium ineant. Et quartus, si aliqui quibus expedit nubere, si publicè & cum assistentia Parochi & testium nuberẽt, iniquum aliquod impedimentum metuerent. Sed hæc omnia benè refellit Pontius *lib 5. cap. 6. n. 3.* quia Tridentinum, quamuis in aliquo casu denunciationes omitti permittat, numquam tamen omitti posse inquit præsentiam Parochi & duorum testium. *P. 3. T. 4. Res. 234. & P. 5. T. 3. Res. 98.*

37 Imò

37 Imò Comitolus *lib. 1. qu. 120. nu. 3.* docet, præsentiam Parochi & testium requiri, etiam quando matrimonium inualidum cum dispensatione Pontificis reualidatur, & sic declarasse Clementem VIII. Sed ego contrarium teneo cum Rebellio *p. 2. lib 3. qu. 9. punct. 5. & 6.* si impedimentum sit omninò occultum, & ad forum externum deduci non possit. Ratio est; quia Tridentinum requirit huiusmodi præsentiam ad exterminanda matrimonia clandestina, hoc autem non est tale, quia contractum est in facie Ecclesiæ, & quidem quoad apparentiam & præsumptionem externam, validè: ergo. Ad responsionem Clem. respondeo, de illa non constare authenticè. *P. 2. T. 15. Res. 5.*

Verum est, quòd si semel coram illis contractum sit inualide, & postea cum dispensatione reualidatur, nō requiritur de nouo coram præsentia.

38. Petes secundò. An matrimonium contractum sine Parochò & testibus transeat saltem in sponsalia de futuro? Respōdeo. transire, inquit Henriquez *lib. 11. c. 5. nu. 4.* cum aliis. Sed contrarium tenendum est cum Barbosa *de pot. Episc. p. 2. alleg. 32. nu. 143.* etiam si iuramento cōfirmatum sit; nam cum sic contrahentes contraueniant dispositioni Concilij, & peccent mortaliter, videntur facere actum illusorium potius, quàm aliqua ratione validum. Et ità declarauit Sacra Congregatio apud Cenedum *qq. can. q. 30. nu. 28.* Igitur tales possunt sine vlla iudicis auctoritate à tali contractu discedere, & cum alijs contrahere. *P. 3. T. 4. Res. 258.*

Si autem contrahatur initio absque illis, nec valet pro sponsalibus.

MATRIMONIVM

Quoad alia.

39 QVoad locum contrahendi matrimonij, petes primò. An possit Episcopus prohibere ne matrimonia domi contrahantur? Negatiuè respondet Barbosa *de pot. Episc. p. 2. alleg. 32. nu. 18.* & ità declarauit Sacra Congregatio apud Rebellium *p. 2. lib. 2. q. 7. sec. 2. nu. 11.* & rationem adducit Reginaldus *to. 2. lib. 31. c. 33. num. 242.* quia vbi nullum est impedimentum, Parochus coniungere debet volentes contrahere in facie Ecclesiæ, vt constat ex Tridentino *sess. 24. c. 1.* vt verò matrimonium in facie Ecclesiæ celebrari dicatur, non est necesse, vt in ipsa Ecclesia materiali fiat, sed vt testatur Abbas *in cap. fin. de clandest. desp. nu. 9.* satis est, si fiat coram fidelium multitudine. Et hodie sati. contractum in facie Ecclesiæ dicitur, si contrahatur coram Parocho & duobus testibus post tres denunciationes. Sed Patres Cōcilij Prouincialis Coloniensis *2. cap. 33.* & Synodus Panormitana 1615. *p. 2. nu. 22.* prohibent matrimonia domi sine iusta causa celebrari. P. 3. T. 4. *Res. 279.*

AN matrimoniū contrahi possit in domo?

40 Petes secundò. An sponsi rus profecti recreationis causa, possint ibi contrahere? Negatiuè respondent Cenedo *q. 30. nu. 60.* & alij cōmuniter: quia tales non contraherent coram proprio Parocho, vel alio de eius licentia. Sed Sà *v. Matrimonium, nu. 2.* & alij dicunt, propriū Parochum in ordine ad matrimonium esse Parochum, in cuius Parochia alteruter habitat, etiam ex paruissimo tempore; & ità videtur determinasse Sacra Congregatio apud Pontiam *lib. 5. c. 13. §. 1. num. 4.* vnde videretur respondendum ad petitionem affirmatiuè. Sed quia de hac declaratione non constat authenticè, non discederem à prima senten-

Et in rure?

ſententia, pro quâ Menochius *vol.* 4. *conſ.* 378. adducit quatuor Rotę deciſiones. P. 3. T. 4. *Reſ.* 231.

NVPTIÆ quando celebrari prohibeantur?

41 Deinde quoad tempus. Matrimonium ſemper celebrari poteſt. etiam tempore interdicti. Vide V. *Interdicti*, *nu.* 10. Excipe tamen ex Tridentino *ſeſſ.* 24. *c.* 10. tempus interclusum à media nocte præcedente primam Dominicam Aduentus vſque ad feſtum Epiphaniæ: & à media nocte ante feriâ IV. Cinerum vſque ad Dominicam in Albis. P. 3. T. 4. *Reſ.* 202. in quibus non prohibetur conſumatio matrimonij, vt docuit Caietanus *v. Matrimonium*, *c. vlt.* nec traductio ſponſæ in domum ſponſi priuata, vt docuit Syluester *V. Matrimonium* 7. *q.* 2. Sed prohibetur benedictio nuptialis, & traductio ſponſæ ſolemnis. *Ibid.* in fine, *&* *Reſ.* 266. §. *Ex his.* & ſecundum Pontium *lib.* 6. *c.* 8. *nu.* 13. cæremoniæ etiam, quæ ab Eccleſia pro ſecundis nuptijs viduorum deſignantur; nam licèt hæ non ſint benedictio nuptialis, ſunt tamen ſolemnitas nuptialis, in canonibus tàm antiquis, quàm recentioribus interdicta. Vnde teſtatur, Salmanticæ quibuſdam nobiliſſimis viduis Nuncium Apoſtolicum denegaſſe licentiam contrahendi in Quadrageſima. Aduerte autem hîc primò cum Henriquez apud Filliucium *to.* 1. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *nu.* 168. benedictionem ſecundarum nuptiarum, vbi fieri conſueuit cum viduis, quorum alter benedictionem non ſuſcepit in primis, omitti poſſe ſine mortali; quia talis conſuetudo non eſt inducta cum tanto rigore. Imò Sotus *in* 4. *diſt.* 28. *q.* 1. *ar.* 2. probabiliter docuit, omittere benedictionem in primis nuptijs, ſecluſo cõtemptu & ſcandalo, non eſſe mortale. quia eſt omiſſio tantùm cuiuſdam ſacramentalis nõ tanti momenti. *P.* 3. *T.* 4. *Reſ.* 265. Aduerte ſecundò, Pontium *lib.* 6. *c.* 8. *nu.* 10. exiſtimare, quòd ſit peccatum mortale, traducere ſolemniter ſponſam in domum ſponſi, & conuiuia facere in his temporibus. Sed Sanchez *to.* 2. *lib.* 7. *diſp.* 7. *nu.* 18. probabiliter docuit, non eſſe peccatum, vel, ſi ſit aliquis exceſſus, eſſe tantùm veniale: nam id obtinuit vſus, conniuentibus Prælatis. *P.* 3. *T.* 4. *Reſ.* 202. in fine, *&* 266.

Et quid prohibeatur?

MEDICVS.

MEDICVS in ſuadenda infirmo Confeſſione.

1 MEdicus non poteſt infirmos viſitare vltra tertium diem, ſi de illorum confeſſione fidem non habeat à Confeſſario ſubſcriptam. Vide V. *Confeſſionis*, *nu.* 15.

In applicãdo medicamenta,

2 Medicus non poteſt omittere medicamentum certum, & applicare infirmo dubium. Vide V. *Opinio*, *nu.* 5.

In vitanda occaſione peccandi cauſa curationis,

3 Chirurgus expertus ſe, dum medetur pudendis fœminarum, in pollutionem conſentire, non poteſt ſe tali periculo, ſine peccato, committere. Vide V. *Periculum*, *nu.* 3. ſi verò abeſt periculum conſenſus, poteſt mederi. Vide V. *Pollutio*, *nu.* 3.

Et in danda licentia carnium diebus prohibitis.

4 Medicus, qui abſque cauſa legitima concederet licentiam edendi carnes in vigilia contingẽte in die Veneris, an debeat in Confeſſione explicare hanc circumſtantiam, vide V. *Circumſtantia*, *nu.* 84.

1 † MEndacium dicitur, verbum falsum cum intentione fallendi. est triplex, perniciosum, officiosum, iocosum. Primum est, quod vergit in alterius detrimentum; secundum, quod potius in vtilitatem: tertium, quod nec detrimentum respicit, nec vtilitatem. Omne mendacium est peccatum, & si accedit iuramentum, est periurium, de quo vide V. *Iuramentum*. Quamuis enim, vt ibi diximus, liceat aliquando æquiuocè respondere, at nunquam licet mentiri. Circa obligationem rei & testium, dum interrogantur à iudice, de non mentiendo. Vide V. *Reus*, & V. *Testes* †.

MENDACIVM quid? Quotuplex?

2 In mendacio commisso in confessione aut iudicio, Caietanus *in* 2.2. *q.* 69. *ar.* 1. non admittit paruitatem materiæ; quia, cum sit contra veritatem iudicij, in quantumuis parua materia erit mortale, sicut diximus de iuramento. Sed ego contrarium teneo cum Reginaldo *to.* 2. *lib.* 24. *c.* 2. *sec.* 4. *nu.* 44. siue leuis materia mendacij sit præcipua, de qua iudicatur, siue circunstantia; dummodo non vitiet absolutionem, vt diximus V. *Confessionis*, *nu.* 35. & non accedat iuramentum; quia aliàs gratis dicitur, in materia iudicij non posse esse leuitatem materiæ. P. 5. T. 5. *Res.* 27.

An omne admittat paruitatē materiæ?

3 An obijcienti falsum, vel occultum crimen liceat respondere *mentiris*, Vide V. *Compensare*, *nu.* 4.

Et liceat aliquādo respondere, mentiris?

METVS.

1 † VOluntarium dicit duo. procedere à principio intrinseco, & à principio cognoscitiuo. Defectu secundi minuitur per ignorantiā, de qua dictum est sub eius nomine: defectu primi per metū. Et quia tam peccatum, quàm contractus exigunt voluntarium, videamus primò, quando metus excusat à peccato, mox quando irritat cōtractū. Est autē duplex grauis, & leuis, ad quē reducitur reuerentialis.

METVS minuit voluntarium.

Et ideo excusat à peccato.

METVS

Escusans á peccato.

1 MEtus grauis cadens in virum constantem, (qualis est mortis, aut mutilationis propriæ, filiorum, vel aliorum coniunctorum in primo gradu, amissionis omnium bonorum, carceris perpetui, verberum, & similiū,) excusat à peccato in ijs, quæ non sunt intrinsecè mala: præsertim si sint solo iure humano prohibita: nam leges humanæ non obligant cum tanto rigore †.

Si est grauis, & res non sit intrinsecè mala.

3 Igitur in primis, ex metu mortis, vel alterius grauis damni; non in contemptum Religionis incusso, licitum est celebrare Missam sine altari, sine vestibus sacris, vel lumine. Ità Azorius *to.* 1. *lib.* 1. *c.* 11. *q.* 11. contra Caietanum in 1. 2. *q.* 96. *ar.* 4. P. 3. *T.* 6. *Res.* 48. §. *Secundò*, & *Res.* 83. §. 1. Item celebrare cum aliqua censura, & post cibum. Ità Ochagrauia *de sacr. tr.* 3. *q.* 12. *nu.* 15. P. 5. T. 3. *Res.* 39. & sine mistione aquæ. Ità Becanus *to.* 2. *tr.* 2. *c.* 6. *q.* 4. *nu.* 8. *Res.* 83. *cit.* Itē sacramenta conficere in materia dubia. Ità Henriquez *lib.* 1. *c.* 9. *nu.* 7. *in gloss.*

Vt celebrare sine altari, Vestibus sacris, vel lumine.

Cum censura,

Absque mistione aquæ.

Et similia.

Gloss. lit. B. Et ministrare Eucharistiam peccatori occulto. Ità Nugnus *in 3. p. to. 1. q. 80. ar. 6. diff. 4.* P 3. T. 6. *Ref. 4. 8. à §. Septimò.* Et secundùm Sancium *disp. 35. nu. 6.* proferre sine intentione absolutionē in indispositum, vel scrupulosum non habentem materiam. *Ref. 83. cit. §. Notandum.* Ex nullo tamen metu licebit celebrare cum calice, aut vestibus nimium sordidis: seruanda enim est cum omni periculo reuerentia debita tanto Sacramento. *Ref. 48. cit. §. Secundò* in fine. Item licet ex metu graui inire matrimonium inualidum propter impedimentum dirimens, cum intentione non consummandi. Ita Vasquez *in 1. 2. disp. 161. c. 3. nu. 17.* contra Nauarrum *c. 27. nu. 141. Ref. 48. cit. §. Tertiò.* Item communicare cum excommunicato non tolerato. Ità Suarez *de cens. lib. 6. sec. 3. nu. 10.* contra Caietanum *in 1. 2. q. 125. ar. 3. Ibid. §. Quartò.* Item adultus non tenetur Eucharistiam, vel Baptismum suscipere cum periculo mortis; si est moraliter certus de contritione. Ità Aragonius *in 2. 2. q. 6. ar. 3. dub. 1.* contra Azorium *to. 1. lib. 1. c. 11. q. 2. Ref. 83. cit. §. 1.* † & de Baptismo *in Ref. etiam 48. cit. §. Quintò.* Vide V. *Baptismi, nu. 2. & 3.* †. Item contra Valentiam *to. 3. disp. 9. q. 3. punct. 1.* licet ex metu mortis non liceat directè innocentem occidere; licitum tamen est, occisi carnibus vesci; quia, vel esus carnium non est de iure naturali prohibitus, vel non probibitus cum vitæ discrimine. Idque siue mors immineat ab intrinseco per famem, siue ab extrinseco cōminante. Ità Lessius *lib. 4. c. 3. dub. 1. nu. 10.* vnde à fortiori sequitur, in morbis aliquid humanæ carnis alteratum sumere, & ad conseruandum vigorem sanguinem humanum haurire, non esse illicitum. P. 3. T. 6. *Ref. 48.* Et tandem ex metu graui licitum est cooperari peccato proximi materiali, vt dicemus V. *Peccato*, falsam Religionem simulare, vt diximus V. *Fides, à nu. 9.* & sibi falsum crimen imponere, vt dicemus V. *Reus, nu. 16.*

Non tamen cum calice, aut vestibus nimium sordidis.

Quid de alijs casibus?

Et an liceat in necessitate humanam carnē edere?

Et sanguinem bibere?

METVS

Irritans contractum.

MRTVS irritat etiam contractus?

Et si est iniustus, probabile est irritare, etiam iure naturæ, cōtractus lucratiuos.

4 PRimò, quoad contractus lucratiuos donationis & promissionis, si ex metu iniusto celebrentur, probabile est, iure naturæ esse validos, vt docent Sotus *in 4. dist. 29. q. 1. ar. 3.* & alij. Sed æquè probabile est, esse inualidos, & non parere obligationem nec naturalem, vt docet Pontius *lib. 4. c. 6. nu. 4.* nam innumeri ferè Doctores tenent, eum, qui aliquid per vim & metum extorquet, teneri in conscientia restituere: quod falsum esset, si talis donatio transferret dominium, & iure naturali valeret. Probat etiam Pontius *ibid. c. 8.* contra Sanchez *lib. 4. disp. 8. nu. 4.* huiusmodi contractus graui & iniusto metu celebratos, non solùm iure naturæ, sed etiam positiuo irritos esse: & ad illorum rescissionem requiri sententiam iudicis, non quidem irritantis, sed solùm irritos declarantis. Ex hac ergò opinione sequitur primò, promissiones factas latroni propter metum iniustum nullam obligationem inducere ex iustitia. Secundò, stuprantem puellam per metum, teneri ad restitutionem. Tertiò, prorogationem cuiusuis iurisdictionis metu extortam iure naturali, & positiuo nullam esse, sicut etiam mandatum

metu

metu extortum ad aliquid agendum. Quartò, priuilegia & dispensationes metu extortas nullas esse, nisi concederentur titulo compensationis ob obsequia exhibita. Quinto, renunciationem beneficij metu factam non prodesse ei, qui beneficium accipit. Et tandem, excommunicationis absolutionem, vel reuocationem censuræ metu extortam, non suffragari excommunicato. Quæ omnia docet Pontius *vbi sup. P. 3. T. 5. Ref.* 118.

5 Secundò, quoad contractus onerosos, in quibus datur res pro re, vt sunt venditiones, promissiones reciprocæ &c. Rebellius *p. 2. lib. 1. q. 5. concl. 3. n.* 15. inualidos etiã iure naturæ eos existimat, si metu graui, eoque iniusto celebrentur. Sed Pontius *c. 7. nu.* 2. putat, esse validos, non solùm iure naturali, sed etiam positiuo, quamuis ratione metus detur actio. Excipit tamen contractus ludi, & alienationis rerum ecclesiasticarum. Et assignat rationem disparitatis cum contractibus lucratiuis supradictis. Igitur secundùm Pontium, qui iniusto metu rem alterius emit, non tenetur in conscientia illã, eiusque fructus, antequam venditor rescissionem postulet, restituere. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 119. — Quid de onerosis?

6 Tertiò, quoad omnes contractus, docet Lessius *lib. 2. c. 17. dub. 7. num.* 46. irritos esse, non solùm si ex graui, sed etiam si ex leui metu iniustè incusso celebrentur. Tum ex *l. metum, ff. quod metus causa.* Tum etiam, quia metus leuis aliquando non minus conturbat hominem, quàm grauis: & sic eum sua libertate per iniuriam priuat. Ex quo infert primò, rescindi posse contractus celebratos cum solo metu reuerẽtiali, & eum, qui commodum inde reportauit, teneri ad restitutionem. Secundò, vxorem in aliquem contractum consentientem eo quòd nõ audeat contradicere marito, timens iurgium & austerum conuictum, posse reuocare consensum, & eos, qui inde commodum reportarunt, ad restitutionem teneri. Tertiò, obtenta per preces importunas, voluntate concedentis repugnante, restituenda esse. Sed hoc cum certis limitationibus. Sed Pontius *lib.* 4. *c.* 10. *n.* 5. († licèt dictas consequẽtias admittat, quia existimat metum reuerentialem esse grauem, & cadere in virum constantem, sicut etiam preces importunas, vt dicemus *nu.* 9. tamen circa conclusionem de metu leui †) contrarium tenet, quia metus leuis stat in potestate illum patientis, à quo proinde refutari potest. Quod si non vult refutare, videtur omninò volũtariè operari. Et Sarmiẽto tenet, contractum ex leui metu valere etiam in foro externo, & in his, quæ ex leui metu gesta sunt, nullam iure ciuili rescissionem dari. Vtraque sententia est probabilis. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 117. — Et generaliter de omnibus, quando metus est leuis?

7 Quartò, specialiter quoad contractum matrimonij, metus grauis iniustè illatus illum inualidat, nòn solum iure Ecclesiastico, & in Ecclesia; sed etiam iure naturali & extrà Ecclesiam. Ità D. Thomas *in 4. dist.* 29. *q. vn. ar.* 3. *quæst.* 1. *in corp.* & post illum Pontius & alij contra Sanchez. P 4. T. 4. *Ref.* 33. §. *Notandum est.* Et eadem est ratio, si metus inferatur in constituendo Procuratore matrimonij; quia eadem libertas, quæ requiritur tempore contractus matrimonij, requiritur etiam tempore, quo Procurator constituitur. Ità Pontius *c.* 14. *num.* 16. *Ibid.* §. *Nota etiam.* Nota tamen, quòd quamuis matrimonium metu graui & iniusto contractum sit nullum, & parentes ità cogentes filios peccent mortaliter; non tamen contrahunt excommunicationem Tridentini *Sess.* 24. *c.* 9. latam contra Iudices & Magistratus cogentes &c. Ità Villalobos — METVS grauis & iniustus inualidat matrimonium iure etiam naturæ. — Etiam si inferatur in constituendo Procuratore.

lalobos *to.* 1. *tr.* 13. *diff.* 38.. *nu.* 4. Item hanc excommunicationem nõ incurrunt Reges & Imperatores; quia hi non veniunt in constitutione pœnali, nisi exprimantur, vt aliàs exprimit idem Tridentinum *sess.* 22. *c.* 11. *Ibid. Ref.* 132. *§. Non desinam.* Ex graui autem & iniusto metu etiã sponsalia irritantur. Non solùm si iuramentum non accedat, vt docet Henriquez *lib.* 11. *c.* 9. *nu.* 6. sed probabiliter etiam si accedat; nã iuramentum metu extortum non confirmat contractum, sed relinquit illum in suo valore, vel nullitate. Igitur hoc iuramentum non obligat, nec relaxatione indiget. Probatur autem ex cap. *ex lit. de desp. impub.* quod Alexander de Neuo *ibi nu.* 5. explicat de sponsalibus firmatis iuramento. Quod autem iurans soluere vsuras, teneatur illas soluere ex c. *debitores de iureiur.* ideo est, quia contractus vsurarius prohibetur principaliter ad bonum priuatum; vnde non est paritas cum sponsalibus coactis, quæ ob vtilitatem publicam sunt prohibita. Ità Sanchez *de matr. to.* 1. *lib.* 4. *disp.* 21. *nu.* 3. Adde, probabilem esse sententiam Syuestri *v. Iuramentum*, 44. *q.* 8. quòd iuramentum metu extortum non solùm non confirmet contractus aliàs prohibitos, sed neque obliget, & relaxatione indigeat; quamuis contraria Suarez *de Relig. to.* 2. *lib.* 2. *c.* 11. *à nu.* 14. sit probabilior. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 278. *&* *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 28.

An ad contrahendum cum indiuiduo vago.

8 Sed supersunt aliquot dubia. Primum est. An si grauis metus iniustè inferatur, non ad contrahendum determinatè cum tali indiuiduo, sed indeterminatè & in genere, cum vna v.g. ex filiabus Petri, matrimonium sit nullum? Et affirmatiuè respondeo cum Pontio *lib.* 4. *c.* 14. *nu.* 14. & alijs contra Azorium *to.* 1. *lib.* 1. *c.* 11. *q.* 11. Et ratio est; quia matrimonium non solùm debet esse liberum quoad electionem personæ, sed etiam quoad electionem status. Nec obstat, quòd alicubi accepta sit consuetudo, & lege induci possit, quòd aliqui contrahere nõ possint, nisi cum aliquibus ex certo genere. nam hi non coguntur contrahere; sed contrahere cum persona ex tali genere, si velint. Et præterea talis lex & consuetudo acceptata est voluntate & moribus vtentium, ac proinde non venit totaliter ab extrinseco. P.4. T.4. Ref. 33.

AN matrimoniũ ex iniusto, sed leui metu celebratum, sit nullum?

9 Secundum dubium. An matrimonium ex iniusto quidem, sed leui metu contractum, sit nullum, quando reuera est talis, vt deficiente metu matrimonium non fieret? Et Doctores communiter respondent negatiuè, quia qui ex metu leui operatur, censetur liberè & voluntariè operari; cum posset metum deponere & non agere. Vide Pontium *c.* 18. *nu.* 2. Nauarrus tamen *c.* 17. *nu.* 29 & alij apud Sanchez *to.* 1. *lib.* 4. *disp.* 17. *nu.* 2. tenent, in tali casu matrimonium fore nullum. P. 3. T. 4. *Ref.* 230. & T. 5. *Ref.* 117 *§. Notandum.* Aduerte hîc, quòd in ordine ad irritandum contractum, præsertim lucratorium & liberalem, probabile est, metum reuerentialem esse grauem & cadere in virum cõstantem, sicut etiam preces importunas, dummodo non inducant tantùm ad contrahendum, sed faciant non libenter contrahere, & metus reuerentialis sit indignationis grauis & diuturnæ, etiam sine minis & verberibus, preces verò instantissimæ, & sepiùs repetitæ, iuxtà *l.* 1. *C. de petit. bon.* Ità tenet Pontius *lib.* 4. *c.* 5. *nu.* 6. contra Sanchez *tom.* 1. *lib.* 4. *disp.* 6. *nu.* 7. quæ sine dubio vera sunt, quando cum metu reuerentiali coniungitur etiam læsio, vt ait Farinacius *frag crim. p.* 2. *n.* 130. aut accedunt preces importunæ, vt tenet Afflictus *decis.* 69. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 10.

Et an metus reuerentialis, & qui oritur ex importunis precibus, dicendus sit grauis?

10 Tertium,

10 Tertium dubium. An metus iustè illatus inualidet matrimonium? Negatiuè respondeo cum communi DD. sententia. Vnde, si inuentus in stupro offerat matrimonium, nè iustitiæ prodatur, hoc matrimoniũ iustum est; quia iustè prodi poterat. Secus autem, si matrimonium offerat ob timorem mortis comminatæ; quia metus mortis iniustè incuteretur. Ità Pontius *c.* 19. *nu.* 10. Item, si Iudex eum, quem ad mortẽ, vel aliam grauem pœnam damnare debuerat, impunitate oblata, inuitet eum ad ducendam in vxorem filiam occisi v. g. matrimonium non est inualidum; quia metus iustè incutitur ad compensandum damnum &c. Secus verò, si Iudex offerat impunitatem, vt filiam suam vxorem accipiat: quia hic non tendit aliquo pacto in compensationem delicti. Ità etiam Pontius *ibid.* P. 3. T. 4. *Res.* 228. — METVS iustè incussus non irritat matrimonium.

11 Quartum dubium. An matrimonium contractum ex metu iniusto & graui tantùm vnius, dissolui possit resiliente eo, qui metum non est passus? Ità respondet Sanchez *disp.* 15. *nu.* 5. Idque, etiam si ipse metum intulisset alteri coniugi. nam, non tenetur stare in pœnam delicti coactionis, quia nemo tenetur subire pœnam ante sententiam Iudicis: nec ratione iniuriæ illatæ; quia hæc iniuria, nisi aliud damnum secutum sit, non est tanta, vt aliter, quàm per matrimonium, resarciri non possit. Sed contra Sanchez insurgit Pontius *c.* 15. *nu.* 3. existimans, talem coniugem, si metus particeps, aut conscius fuit, teneri stare matrimonio, si alter velit, etiam ante sententiam. Et hoc rationi iniuriæ illatæ, quam naturali iure compensare tenetur, & cum possit, compensare debet in eodem genere, vim scilicet inferendo sibi, & à matrimonio non recedendo. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 229. — An verò si iniustè inferatur vni tantùm, qui metum non est passus, resilire possit?

12 Petes. An qui minatur malum, quod iustè inferre potest, absque tamen animo inferendi, retinere sibi possit id, quod per talem metum extorquet? V. g. Potest quis accusare homicidam iustè. minatur illi, vt nisi soluat centum aureos, accusabitur. At is, qui minatur, est vir nobilis, & reuera non intendit accusare. Potestnè sumere licitè centum aureos? Negatiuè respondet Molina *to.* 2. *tr.* 2. *disp.* 514. *nu.* 4. quia tales nummi soluerentur ex metu doloso, vtpote mali fallaciter comminati. Hæc opinio est probabilis. Sed contraria Lessij *lib.* 2. *c.* 17. *dub.* 6. *nu.* 42. probabilior: quia pecunia soluitur non ad deponendum animũ, quem reuera non habet, sed ad cedendum iuri accusandi, quod habet, & est pretio æstimabile; siue eo vti velit, siue non: quare dolus accedens non est iniustus. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 34. — QVI minatur iustum malum absq; animo inferendi, potest licitè retinere quod accipit pro non inferendo malo.

MERETRIX.

1 MEretrix in postribulo inueterata satis est, quòd in Confessione exprimat tempus, per quod in malo perseuerauit, & species peccatorum carnalium. Vide V. *Circunstantiæ, nu.* 56. Et potest confiteri cum amasio, vt dictum est V. *Confessarius, nu.* 35. — MERETRIX vetus tenetur solum confiteri tempus male consumptũ, & species peccatorum carnalium.

2 Meretrix secundùm Sotum *lib.* 4. *q.* 7. *ar.* 1. & DD. communiter potest pro actu turpi licitè mercedem accipere; quia talis actus, si consideretur non vt turpis & illicitus, sed vt naturalis & delectationi hominum accommodatus, est pretio æstimabilis. igitur meretrix peccat in tali actu, recipiendo pretium, vel paciscendo de pretio ante actum, — An licitè recipiat mercedẽ pro actu turpi ante?

 quia

Vel post actum, turpem? quia in tali acceptione & pacto includitur consensus in actum turpem. attamen post fornicationem accipiendo pecuniam, non peccat. Sed non desunt DD. qui probabiliter doceant, meretricem peccare etiam in accipiendo pecuniam: quia vsus corporis, pro quo accipit, non potest separari à peccato, quod consistit in delectatione libidinosa exhibita per vsum sui corporis. Hi sunt Durandus *in 3. dist. 39. q. 4.* Valerus *v. Promissio, diff. 8.* & alij. Et teneatur ad restitutionem? Aduertit tamen Valerus, quod quamuis talis acceptio sit mala, non tamen propterea tenetur meretrix restituere; quia non est mala contra iustitiam. Cum quo *v. restitutio, diff 34.* idem dicendum est: contra Lopez de muneribus, quæ meretrici dantur sub spe actus peccaminosi, si enim non consentit, non tenetur ad restitutionem; nam absolutè dantur, quamuis deflexo fine, & illa non recipit cum pacto, seu tamquam pretium, sed tamquam incitamentum. Imò amator verecundaretur, si illi talia dona remitterentur. *P. 2. T. 16. Ref. 38.* Præsertim mercedis receptæ à Religiosis Equitibus? Et hæc omnia procedunt etiam circa meretrices Religiosorum Equitum, nam horum paupertas non est stricta, sicut Regularium, vt dicemus *V. Religiosi milites, nu. 4. P. 2. T. 15. Ref. 54. §. Ex his.* An vero amasius teneatur soluere promissionem meretrici factam pro actu turpi, vide infra V. *Promissio, nu. 4.*

3 Non est peccatum intercedere apud concubinam iudicis pro sententia iusta, si non adest alia via ad id illum inducendi. Vide V. *Scandalum, nu. 15.*

MIRACVLVM.

MIRACVLVM quid? Et in quo differat a gratia?

1 † Miraculum dicitur, quod supra, aut præter vires naturæ contingit †. Et inter alia requirit fieri subitò, in instanti, & perfectè. Ità D. Thomas *3. p. q. 44. ar. 3. ad 2.* apud quem ait D. Hieronymus: *Sanitas, quæ confertur à Domino, tota simul redit.* Quando ergo quis merito & intercessione Sanctorum sanitatem successiuè & paulatim recuperat, illud non est propriè miraculum, sed gratia. Cæterum Vasquez *in 1. p. to. 2. disp. 214. c. 2. nu. 9.* & alij docent, miraculum posse fieri successiuè. *P. 2. T. 17. Ref. 48.*

MISSAM

Applicare.

MISSÆ valor quotuplex?

1 † Missam applicare est fructus Missæ conferre. Fructus autem seu valor sacrificij duplex est. Alius ex re oblata, & dicitur ex opere operato. Alius ex actu offerentis, & dicitur ex opere operantis. Vterque est finitus; quia, quamuis res oblata sit infinita, cum tamen offerens sit finitus, & actus eius finitus, valor etiam limitatus est. Et in quot partes diuidatur? Et diuiditur in tres partes. Prima, quæ ex vniuersali intentione Ecclesiæ applicatur toti populo Christiano, & præcipuè Papæ, & Principibus Christianis. Secunda, seu media, quæ applicatur ex intentione peculiari Sacerdotis, cui ipsi voluerit. Et tertia, quæ est propria ipsius Sacerdotis. Ex his tribus partibus Sacerdos non potest sua priuata in-

ta intentione applicare primam †. Nec tertiam, quæ sibi competit, applicare alteri. Ita Bonacina *de Sacr. disp.* 4. *q. vlt. punct.* 8. *nu.* 16. & alij contra Henriquez *lib.* 9. *c.* 21. *nu.* 7. vnde dicemus infrà, non posse Sacerdotem pro vno Sacro duplicatam mercedem accipere, correspódentem valori medio & proprio. P. 2. *T.* 14. R*ef.* 14. & 80. & *P.* 5. T. 14. R*ef.* 45.

An Sacerdos applicare possit alteri suam partem?

2 Gaietanus *in* 3. *p. q.* 79. *ar.* 5. Vasquez *in* 3. *p. to.* 3. *disp.* 231. & alij dicunt, Sacrificium pluribus applicatum, prodesse singulis, ac si vni tantùm applicaretur. Ex quibus infertur, Sacerdotem posse vnico Sacrificio satisfacere pluribus petentibus vnam Missam, sed sine stipendio, & eadem Missa satisfacere posse voto, & obligationi celebrandi ex eleemosyna. Sed hæc negant Præpositus *in* 3. *p. q.* 83. *ar.* 1. *dub.* 7. Henriquez *lib.* 9. *c.* 17. *nu.* 5. & alij, quia, vt supra diximus, valor Missæ finitus est. P. 5. *T.* 14. *Ref.* 81. & olim P. 4. *T.* 4. *Ref.* 196. §. *Notandum.*

Et an Sacrificium pluribus applicatum prosit singulis, ac si vni soli applicaretur?

3 Valorem medium non tenetur Parochus applicare ouibus, quamuis aliquando coram ipsis celebrare teneatur. Sed potest pro singulis Missis stipendium accipere. Nam prouentus pastorales non dantur sibi pro applicando valore Sacrificij, sed ratione totius officij pastoralis. Ita Syluius *in* 3. *p. q.* 83. *ar.* 1. *q.* 17. contra Nugnum *ibid. dub.* 9. *concl.* 2. Quod Possevinus *de Offic. Curati c.* 2. *nu.* 4. procedere putat, etiam vbi adest consuetudo in contrarium. nam non est facilè inducenda obligatio in præiudicium tertij sine claris probationibus: consuetudo autem, dum non est scripta in tabulis Ecclesiæ, nec adest præceptum Episcopi, non obligat sub mortali. P. 2. *T.* 14. *Ref.* 26.

PAROCHVS nó tenetur applicare suis Parochianis aliquod Sacrificiũ, Sed potest de omnibus accipere stipendium.

4 Possunt etiam Religiosi Missam conuentualem applicare, vbi non adest contraria consuetudo. Nulla enim lex id prohibet, & omnia sunt concessa, quæ non inueniuntur prohibita. Ità Peyrinus *to.* 3. *c.* 1. *n.* 20. contra Bonacinam *de Sacr. disp.* 4. *q. vlt. punct.* 7. §. 2. *nu.* 7. P. 5. *T.* 13. R*ef.* 51.

Sicut Religiosi, de Missa conuentuali.

5 Vt valor medius applicetur alicui, requirit Vasquez *in* 3. *p. to.* 3. *disp.* 138 *c.* 6. *nu.* 76. intentionem Sacerdotis actualem vel virtualem tempore ipsius Sacrificij, qualis exigitur ad consecrandum. Sed ego existimo cum Lugo *de Sacr. disp.* 8. *sec.* 6. *nu.* 93. sufficere, quòd aliquãdo voluerit tale Sacrificium illi prodesse, etiam si, dum celebrat, nihil de hoc cogitet; dummodo illam intentionem, quæ habitualis dicitur, non reuocauerit. De intentione autem consecrandi diuersa est ratio; quia illa esse debet operatiua; hæc vero solum habet mouere diuinam voluntatem ad applicandum fructum &c. quod est concurrere obiectiuè, & non requirit præsentiam concurrentis. Porrò non sufficit habere solùm intentionem applicandi. P. 2. T. 14. R*ef.* 47. & P. 5. *T.* 14. R*ef.* 65.

AD Missæ applicationem sufficit intentio habitualis.

6 Cæterùm etiam in Missis Regularium applicatio secundùm Suarez *in* 3. *p. to.* 3. *disp.* 79. *sec.* 9. fieri debet ab ipso celebrante; quia tàm consecratio, quàm applicatio Missæ ità instituta est, vt pendeat à libera celebrantis intentione. Hæc opinio est probabilis. Sed æquè probabilis est opinio Fraxinelli *de oblig. Sacerd. sec.* 6. §. 7. *nu.* 1. quod valeat applicatio Superioris, & Sacerdos applicans Missam contra intentionem illius, nihil faciat. Non enim eadem est ratio de intentione consecrationis & applicationis. nam illa est de essentia Sacrificij, & ideo non potest a Prælato irritari. hæc vero non est de essentia Sacrificij, & sic si à Præ-

At inter Regulares Superioris, an ipsius celebrantis?

 lato

lato alteri applicetur, quàm ab ipso celebrante, non violatur ratio Sacrificij. P. 2. T. 14. Res. 72.

SACERDOTES primò celebrantes cum Episcopo, an possint illud Sacrificium applicare? Et an recipiens stipendium teneatur applicare orationes, & fructum operis operati?

7 Sacerdotes, qui ordinantur, & cum Episcopo celebrant, secundùm Mæratium *to. 3. de Euch. disp. 38. sec. 8. n. 4.* possunt singuli cui voluerint, integrè, & independenter à voluntate alterius applicare; quia singuli sunt vera causa per se totius Sacrificij, ac si vnus solus offerret. P. 5. T. 14. Res. 112.

8 Sacerdos accipiens pro applicatione Missæ stipendium, secundùm Coninch *de Sacr. q. 83. ar. 1. dub. 10. nu. 195.* non tenetur illi applicare Orationes & preces, quæ in Missa emittuntur, nec fructum ex opere operantis; sed tantùm fructum ex opere operato. Sed aliqui hanc sententiam non admittunt. nam secundùm eam æque valeret danti eleemosinam Sacrificium boni, ac mali Sacerdotis: & sic non deberent fideles esse soliciti ad inueniendos Sacerdotes optimæ vitæ; cum tamen id consulant DD. apud Fagundez *pr. 1. lib. 3. c. 6. num. 22.* P. 5. T. 14. Res. 80.

NON licet applicare Missas de Requiem adhuc viuentibus?

9 Sed an liceat Missas Defunctorum applicare viuentibus, ac si essent defuncti? Affirmat Pinellus *de Missa, p. 2. c. 7. dub. 3.* testaturque, in Lotharinga hunc morem vigere, in eum finem, nè heredes postea negligentes sint in huiusmodi suffragijs procurandis. Limitat hanc sententiam Barbosa *in collect. DD. ad Trid. sess. 22. c. 3. nu. 8.* modo non dicantur illæ Orationes, quæ supponunt aliquem esse defunctum, vt Oratio *Inclina*, in qua habetur, *quam de hoc sæculo migrare iussisti*. idque vt vitetur mendacium. Sed Faustus *de Euch. lib. 2. q. 148.* qui in hac etiã est sententia, putat, hanc limitationem non esse necessariam; nam in ijs Orationibus Sacerdos orans prò viuis, repræsentat eos Domino vt mortuos, qui modus anticipatè loquendi est vsitatissimus in Scripturis. Et sanè in Missa pro animabus iam existentibus in Purgatorio, dicitur, *ne absorbeat eas tartarus*, *nè cadant in obscurum* fine vllo mendacio. Sed contrarium tenendum est cum Laymam *lib. 5. tr. 5. c. 2. nu. 15.* & alijs, & talem consuetudinem extirpandam esse. Tum quia est contraria ritibus Ecclesiæ Romanæ. Tum etiam, quia nullum habet peculiarem fructum, quem non habeant Missæ institutæ pro viuis, vt Missæ de Sanctis, Missa pro remissione peccatorum &c. Nam si loquamur de fructu ex opere operato, hic est æqualis in omnibus Missis, nec quia applicatur in subsidium animæ postquam ex vita discesserit, suspendi potest; nam statim prodest ei, cui applicatur, si est capax. fructus vero ex opere operantis, nimirum ex suffragijs Ecclesiæ, non potest, nisi imperitè, vel etiam superstitiosè, applicari viuis; quia illæ preces, quæ recitantur in Missa de *Requiem*, tum ex significatione, tum etiam ex Ecclesiæ institutione, quam Sacerdos propria intentione mutare non potest, referuntur ad mortuos. Igitur, qui timent suffragia sibi post mortem defutura, applicent sibi Missas institutas ab Ecclesia pro viuis, qualis est illa *pro remissione peccatorum*, &c. Et hæc omnia etiam procedunt in officio Defunctorum. P. 5. T. 13. Res. 2.

De obligatione applicandi Missam pro eleemosyna, vide infrà V. *Missarum stipendium*.

Audire.

10 † Missam audire tenetur omnis Christianus adultus non legitime impeditus singulis festis de præcepto sub pœna peccati mortalis, ex can. *Missas, de consecr. dist.* 1. †. Tenetur autem audire Missam, non autem aliud, quod succedat loco Missæ. vnde Feria sexta in Parasceues, in qua occurrat Festum Annuntiationis, non tenentur fideles audire illud officium, in quo Sacramentum præconsecratum sumitur, vulgo *Mezza Messa*, vt ait Vasquez *in 3.p. to.3. disp.232.c.2.n.18.* nam illa non est Missa. Ità Gauantus *in comm. ad rub. Miss. p. 3. tit. 29. nu.* 24. afferens Sacram Congregationem Cardinalium *die* 19. *Februarij* 1622. id declarantem. *P.* 2. *T.* 14. *Res.* 62.

MISSAM audire tenentur adulti singulis festis. Non autem mediam Missam Veneris Sancti.

11 Eadem ratione, qui audire non posset, nisi partem posteriorem Missæ à consecratione exclusiuè, vel etiam omnibus alijs Missæ partibus assisteret, ità tamen, vt consecrationi nullo pacto interesse posset, saltem moraliter (moraliter interesset, qui dum consecratur, sacristiam adiret ad afferendum aliquid ad Sacrificium necessarium,) satis probabiliter docuit Lugo *de Sacr. disp.* 22. *sec.* 1. *nu.* 4. non teneri illi assistere. Et ratio est, quia adesse Missæ, est simul cum celebrante Sacrificiũ offerre: qui autem non assistit tempore consecrationis, non dicitur offerre. Ergo &c. Sed quid, si quis accederet, dum dicitur præfatio? Respondeo cum Lugo, teneri reliquum Sacrificij audire. Nam superest maior pars, in qua tota fere Sacrificij substantia consistit. Sed Sancius *select. disp.* 15. *nu.* 5. probabile iudicat, non teneri, & testatur de vsu fidelium etiam timoratorum. *P.* 3. *T.* 6. *Res.* 69. & *P.* 5. T. 13. *Res.* 61. à medio.

Aut partem Missæ posteriorem à cõsecratione, si non est alia.

12 Audire autem Sacrum in cit. can. intelligitur pro eo, quod est, Sacrificio personaliter interesse, eique attendere. Interesse inquam idest, præsens esse moraliter, quod secundum Gordonum *to.* 2. *lib.* 6. *q.* 7. *c.* 2. §. 3. *nu.* 12. verificatur, etiam si quis, dum Sacrum celebratur, maneat in atrio Ecclesiæ, seu cœmeterio, vel in alio loco sufficiẽti vt numeretur inter illos, qui in Canone circunstantes dicuntur. E fenestra autem domus, quæ sit è regione altaris, non potest quis Sacro interesse moraliter, & præcepto satisfacere. Ità Filliutius *to.* 1. *tr.* 5. *c.* 7. *nu.* 209. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 154. Non est ergo necesse, vt Sacrum quis audiat, vel videat. Vnde non excusantur surdi & cœci, vt docet Fagundez *pr.* 1. *lib.* 2. *c.* 7. *nu.* 3. *P.* 5. T. 6. *Res.* 8.

Et quidem satis est, Sacro moraliter interesse.

Nec oportet illud videre, vel audire.

13 Missa de præcepto non est necessariò audienda ab vno Sacerdote, sed potest audiri partim ab vno, & partim ab alio. Ità Nauarrus *c.*21. *nu.* 2. Sed hîc sunt duo dubia. Primum. An possit prius audiri pars Missæ posterior, & postea prior? Secundum. An possit audiri simul, & eodem tempore, quando scilicet ex duobus Sacerdotibus alter Missam inchoaret, altero consecrante? Quoad primum, notat Turrianus *select. p.* 2. *disp.* 16. *dub.* 7. non paucos viros doctos excusare à mortali eum, qui sic in die festo Missam audiret. & sane nec ego damnarem: quia præceptum quoad substantiam impletur, & solum inuertitur ordo, quod in satisfactione Horarum Canonicarum dicunt DD. non esse mortale. *P.* 5. *T.* 14. *Res.* 52. Quoad secundum Turrianus *ibid.* negatiuè respondet,

Potest autem audiri partim ab vno, partim ab alio Sacerdote. Et quidem inuerso ordine.

Et probabiliter etiam simul.

det, & contrariam sententiam improbabilem appellat. Sed nimis audax est in censurandis aliorum opinionibus. Igitur contraria opinio Benacinæ *apud Hurtadum* & Hurtadi *de Sacr. to. 2. de Missa disp. 5. diff. 4.* non est improbabilis. Nam quod pertinet ad attentionem, potest quis ad vtrumque animum intendere, ait Azorius *p. 1. lib. 7. c. 3. q. 3.* Et ideo docuerat Maior *in 4. dist. 12. q. 8. dub. 1.* & post ipsum docuit etiam Faustus *de Euch. lib. 2. q. 389.* obligatum eodem die tres Missas audire vnam ex præcepto, alteram ex voto, aliam ex pœnitentia iniuncta, satisfacere si duas simul tempore à duobus Sacerdotibus audiat. *Ibid. §. Nota tamen, & P. 4. T. 4. Res. 107.* in finem, † & recitatiuè olim *P. 2. T. 14. Res. 18.* †.

Dummodo adsit attentio.

14 Ad satisfaciendum huic præcepto secundùm probabiliorem, & consulendam opinionem, non sufficit præsentia corporalis, sed requiritur etiam mentalis. Sed probabilis quoque est opinio Coninch *in 3. p. q. 83. ar. 6. nu. 197.* Hurtadi *de Sacr. to. 2. de sacrif. disp. 5. diff. 2.* & aliorum, quòd satisfaciat præcepto, qui sacro reuerenter assistit, & cũ debita attentione externa sine confabulatione &c. quamuis internè distractus sit, quemadmodum diximus de recitatione officij *V. Hora Canonica, nu. 59.* Ex quibus infertur contra Sylvestrum *v. Missa, q. vlt.* assistentem Sacro, & simul Horas Canonicas persoluentem, vtrique obligationi satisfacere. *P. 2. T. 12. Res. 2. §. Hac doctrina, P. 4. T. 4. Res. 107. & P. 5. T. 13. Res. 61.* in fine. Nec requiritur intentio satisfaciendi præcepto. Imò ego existimo contra Aragonium impleri hoc et omne præceptum ab eo, qui Sacrum audit cum expressa intentione non implendi, vt similiter dictum est de Horis can. *nu. 62. P. 3. T. 6. Res. 69. & 77.*

DATVR in audiendo sacro paruitas materiæ. Quæ probabiliter dicitur esse totum initium vsque ad Euangelium inclusiuè.

15 In auditione Sacri datur paruitas materiæ. Sed difficile est eam determinare: Coninch *de Sacr. q. 83. ar. 6. dub. vn. nu. 285.* putat esse ab initio vsque ad Euangelium exclusiuè. Henriquez verò *lib. 9. c. 25. num. 7.* vsque ad Euangelium inclusiuè. Cuius opinionem improbabilem iudicat Turrianus *select. p. 2. disp. 31. dub. 28.* sed immeritò. Modò eam docet nouissimè Lugo *de Euch. disp. 22. sect. 1. nu. 3.* cum alijs: quia valde probabile est, non teneri fideles duo Euangelia audire, cum possint data benedictione recedere. Ergo satis est, si vnum audiant, & sic possunt primum omittere, & vltimum D. Ioannis audire, & satisfacere. Maximè, quia non est necessarium audire Euangelium proprij Sacri, sicut nec Missam proprij diei festi. Imò refert Layman *lib. 4. tr. 7. c. 3. nu. 3.* Amalarium *lib. 3. de Eccles. offic. c. 36.* significare, non esse grauis culpæ damnandos, qui ab Offertorio vsque ad benedictionem intersint sed hæc omissio videtur notabilis. *P. 5. T. 5. Res. 44. & T. 14. Res. 70.* & obiter *in P. 4. T. 4. Res. 196.* & iterum *in P. 5. T. 5. Res. 38.* in fine.

Et ipsa etiam sola consecratio.

16 Sed an censeatur parua quantitas consecratio, vt eius omissio nõ sit graue peccatum? Negatiuè respondet Marchantius *resol. Past. tr. 4. c. 6. q. 4.* Affirmatiuè Hurtado *disp. 5. de sacrif. diff. 1.* Et prima opinio verior est per principia intrinseca, quia Sacrificium consistit in consecratione, tamquam in parte essentiali. Secunda autem in praxim deduci potest; quia sub opinione positum est, an essentia Sacrificij consistat in consecratione, an in communione. *P. 5. T. 13. Res. 61.*

A præcepto audiendi Sacrum

17 † Ab audiendo Sacro diebus festiuis multi excusantur. Præcipuè impotentes, siue impotentia sit physica, siue moralis. Et sic excusantur

primò incarcerati, & infirmi †, etiam si habeant priuilegium audiendi Missam in Oratorio domus, quia hoc priuilegium derogat iuri communi, & non potest obligationem inducere. Ità Suarez *in 3. p. q. 83. ar. 6. disp. 88. sec. 6.* & alij contra Sotum *in 4. dist. 13. q. 2. ar. 1.* P. 4. T. 4. Res. 80. Item interdicti, qui nec tenentur vti priuilegio Cruciatæ, vt dictum est *V. Bulla Cruciata, nu. 75.* P. 4. T. 4. Res. 80.

excusantur infirmi, & captiui. Etiam qui habent Oratorium in domo. Item interdicti, etiam si habeant Cruciatam. Item excommunicati, qui non tenentur quærere absolutionem, vt audiant Sacrum.

18 Rursus excusantur excommunicati, qui Missam audire non possũt. (Sed in dubio an sint excommunicati, possunt. Ità Cornejo *in 1. 2. tr. 8. q. 19. disp. 4. dub. 2.* P. 4. T. 3. Res. 66.) Nec enim tenentur ex vi huius præcepti reconciliari, & fieri habiles ad audiendum Sacrum, cũ non tanti momenti sit, vt obliget ad tam remotam dispositionem: vnde si excommunicati maneant ob culpam suam, quia nolunt reconciliari, non ob id peccant, non audiendo Missam in festis, sicut, qui culpa sua detinentur in vinculis, & nolunt soluere, cum aliàs deberent, quamuis peccent contra iustitiam, non tamen peccant non audiendo Sacrum. Ità Layman *lib. 2. tr. 5. p. 2. c. 2. nu. 3.* P. 5. T. 9. Res. 88. An excusetur mulier omittens Sacrum nè det occasionem amasio concupiscentiæ, vide *V. Scandalum, nu. 30.*

MISSARVM.

Reductio.

1 † ONera Missarum cum exiguis prouentibus Episcopi in Synodo, & Generales, ac Abbates Religionum in Capitulis generalibus possunt vigore Tridentini *sess. 25. c. 4. de ref.* ad minorem summam, re diligenter perspecta, pro sua conscientia reducere †. Quam facultatem extendi etiam ad moderanda anniuersaria, & Officia pro defunctis, respõdit Sacra Congregatio Archiepiscopo Neapolitano apud Garsiam *de benef. to. 1. p. 7. c. 1. nu. 13.* & alio. P. 2. T. 14. Res. 5.

EPISCOPI, & Generales Ordinum possunt reducere ad pauciorem numerum onera Missarum, & anniuersaria fundata cum parua eleemosyna

2 Docuerat etiam Garsias *ibid. tom. 2. p. 7. c. 132.* ab Episcopis, & Generalibus reduci posse Missas post Tridentinum relictas. Contrarium tamen docuerat cum alijs Riccius *p. 4. decis. 25. nu. 4.* & declarauit deinde Sacra Congregatio in decreto de Celebratione Missarum §. 2. P. 2. T. 14. Res. 2.

Ante Tridentinum,

3 Declarat quoque Sacra Congregatio *ibidem*, non posse Episcopos &c. reducere onera Missarum in fundatione Capellaniæ imposita, sed pro illorum reductione, & moderatione recurrendum esse ad Sedem Apostolicam. Quod etiam ante Congregationem docuerant Riccius *in prax. to. 1. res. 341. nu. 4.* & alij contra Henriquez *lib. 9. c. 22. nu. 6.* P. 2. T. 14. Res. 1.

Et non in fundatione Capellaniæ,

4 Vbi Concilium Tridentinum est receptum, reductio Missarum ab Episcopo facienda omninò est in Synodo; nam ità disponit Concilium. Ità Bonacina *de sacr. disp. 4. q. vlt. punct. 7. §. 2. n. 9.* Vbi verò non est receptum, procedit opinio Henriquez *vbi sup. in gloss. lit. P.* quod fieri possit extra Synodum P. 2. T. 14. Res. 3. Non tamen possunt Generales Religionum extra Capitulum: quia Episcopis id competit de iure communi, quod Concilium non mutauit; pro Abbatibus verò, & Gene-

In Synodo, & Capitulo Generali.

nera-

neralibus statuit ius nouum. Ità Barbosa *de pot. Episc. p.2. alleg.* 28. *nu* 12. *Ibid. Res.*4.

Non possunt verò Generales dispensare amplius, vt vnica Missa cum multis collectis pluribus stipendijs satisfaciant.

5 Aduerte etiam, quòd Generales Religionum ex priuilegijs Iulij II. & Leonis X. dispensare poterant, vt Regulares subditi, vnam Missam cum nouem collectis celebrantes, satisfacerent pro nouem Missis, etiam si specialiter de Requiem, vel de Sanctis dicendæ fuissent, vt ait Confettius. Sed Sacra Congregatio in dictis decretis reuocat similia priuilegia, & indulta, *P.2.T.* 14. *Res.6.*

MISSARVM

Stipendium.

STANTIBVS decretis, & declarationibus S. Cõgregat. de celebrat. Missarum,

6 † Stipendium Missæ dicitur eleemosyna, quæ Sacerdoti offertur pro munere celebrandi. Et iustum est, quod vel taxauit Episcopus, vel stabiliuit consuetudo. Tenetur autem Sacerdos ex iustitia celebrare pro illis, à quibus eleemosynam accepit. Circa quod nonnulla statuit, & declarauit Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum auctoritate Vrbani VIII. anno 1625. Inter quæ vnum est, quod Sacerdotes tot omninò Missas celebrent, quot ad rationem attributi stipendij præscriptæ fuerint. Vnde †

Nõ potest Sacerdos vnica Missa satisfacere pro pluribus stipendijs paruis.

7 Primò corruit opinio Suarez *in 3.p. to.3. disp. 86. sect.4.* & aliorum, quòd, quando petens Missam non præbet stipendium iustum, possit Sacerdos vnicã Missam pro pluribus paruis stipendijs applicare ad rationẽ iusti stipendij, & se indemnem seruare. Quia scilicet, qui pro paruo stipendio petit totum Sacerdotis obsequium, iniustam rem petit, & facit Sacerdoti iniuriam. Idque etiam si Sacerdos expresse promisisset pro tenui illa eleemosyna Sacrificium offerre: nam ad hoc cogitur ex paupertate: vnde patitur iniuriam, quam sibi potest compensare, sicut famulus, cui condigna merces non tribuitur, potest damnum suum resarcire. Nec admittenda est declaratio Peyrini *Priu. to.3. c.1. nu.* 26. dictũ decretum exponentis, quando Sacerdos voluntariè se obligaret, non autem, quando coactus paupertate. Non inquam admittenda est: quia decretum clarè, & absolute loquitur, & vbi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus. *P.2.T.*14. *Res.7. & P.5.T.13.Res.* 52.

Etiam si paupertate coactus illa stipendia acceptasset.

Et multo minus pro pluribus stipendijs integris, vt sustentet se. Et libros necessarios emat.

8 Secundò à fortiori corruit opinio Soti *de iust. lib. 9. q. 3. art.* 1. & aliorum, quòd Sacerdos possit tot stipendia pro vna Missa accipere, quot sufficiunt ad sustentationem vnius diei moderatam. Et aliorum, quòd possit accipere ad emendos aliquos libros, si Theologus, sit, aut Iurista, & ad sustentandos parentes, quando in ea necessitate constituti essent, vt viuere non possent, nisi mendicando: vt docuit inter alios Nagnus *in 3. p. tom.1. q.83. art.1. dub.* 10. *concl.* 4. eo quia non decet Sacerdotis parentes mendicare: & vtile est Ecclesiæ, quòd Sacerdos exerceat ministeria spiritualia, ad quæ libri aliquot sunt necessarij. Hæc enim hodie non sunt amplius licita. Imò nec licita esse ante decreta, docuerãnt Vasquez *in 3.p. to. 3. disp.234. c.2.* & alij: quia Sacrificium non est institutum ad sustentationem Sacerdotis, pro qua habere debet patrimonium sufficiens, antequam promoueatur ex c. *non licet*, & c. *Episcopus, de præb.* Nec iustum est, quod laborans per semihoram, exigat integrum

cegrum diei cibum. P. 2. T. 3. *Ref.* 8. Tertiò corruit opinio Homoboni *p.*1. *tr.*4. *c.*13 *q.* 120. quòd Sacerdos in diebus festiuis pro vna Missa duplicatum stipendium possit accipere. *P.* 2. *T.*14. *Ref.* 9.

Nec potest accipere duo stipendia pro Missa diei festi.

9 Quarto corruit opinio Molfesij *tom.* 1 *tr.*3. *c.*15. *n.*40. quòd Sacerdos possit duplex stipendium pro vna Missa accipere, applicando vni partem solitam, alteri vero suam partem. *P.*2. *T.*14. *Ref.*14. & P.5.T.14. *Ref.* 45. Et opinio Leonis *de Iubil. p.* 3. *q.* 20. *n.* 27. quòd quando datur eleemosyna pro celebrando in certa Ecclesia pro cultu, vel populi cõmoditate, vulgò, *colla sola presenza*, possit Sacerdos pro applicatione eiusdem Missæ aliud stipendium accipere. Nam Sacra Congregatio sub attestatione diuini iudicij præcipit, vt tot Missæ absolutè celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint. Vnde pro vna Missa non potest duplex stipendium sumi. Et sane stipendium non datur pro applicatione fructus, sed pro labore. alioqui esset simonia. Et contra priorem opinionem speciale est, quòd Sacerdos non potest alteri partem fructus sibi debitam applicare. Sed, his non obstantibus, vtramq; hanc opinionem docet post dicta decreta Faustus *de Iubil. lib.* 1. *q.*81. qui tamen non placet. P.5.T.14. *Ref.* 45. † & recitatiuè olim in P.4. T.4. *Ref.*16. †.

Vel, applicando vni partem solitam, & alteri suã partem.

10 † Deinde statuit Sacra Congregatio, non posse Sacerdotem, qui certam eleemosynam accepit pro offerendo Sacrificio, alteri Sacerdoti minorem pro eodem offerendo præbere, parte aliqua sibi retenta †. Vnde corruit opinio Vasquez *in* 3. *p. to.* 3. *disp.* 234. *c.*4. *nu.*30. docentis, quòd dum Sacerdoti datur stipendium pingue pro Sacrificio ab ipso celebrando, acquirit dominium, & potest alteri Sacerdoti minus, sed iustum, stipendium præbere; eo quia nulli facit iniuriam, nimirum non alteri Sacerdoti, quia dat illi iustum stipendium; nec danti stipendium, quia habet Missam eiusdem valoris. P. 2. T. 14. *Ref.* 10. Hæc tamen prohibitio non extenditur ad Capellanos, quibus pro paucis Missis pingue stipendium respondet, vt eademmet Sacra Congregatio declarauit; quia his stipendium non datur solùm pro Sacrificio. *Ibid. Ref.*11. Cœterum potest Sacerdos dare minus stipendium scienti, se habuisse maius, & volenti dimittere gratis. imò si inuenit aliquem gratis celebrantem, potest sibi totum stipendium retinere. Ità Homobonus *p.*1. *tr.*4. *c.*14. *q.* 191. P.2. T. 14. *Ref.*13. Sed quid, si amicus det Sacerdoti duplicatum stipendium pro celebranda Missa? potestnè hic alteri iustum stipendiũ dare, & sibi reliquum retinere? Respondeo. Si maius stipendium datur solum intuitu Sacrificij, non potest; si verò intuitu personæ, potest. P.2. T.14. *Ref.* 12.

DEINDE non potest Sacerdos accipiens stipendium pingue, dare alteri tenue, vt eandem Missam applicet.

Licet id possit Capellanus.

Et is, cui alius Sacerdos gratis reliquum remittit,

Vel amicus dat stipẽdium pingue intuitu personæ.

11 Petes hìc primò. An Sacerdos possit offerre Sacrificium pro eo, qui primo daturus est eleemosynam? Affirmatiuè respondet Henriquez *lib.* 9. *c.* 21. *n.* 2. quia licèt tale opus respectu nostri sit præteritum, est tamen præsens respectu Dei. Sed hanc sententiam Sacra Congregatio ex mandato Clementis VIII. improbauit *die* 15. *Nouembris* 1605. apud Cenedum *qq. Canon. q.* 28. *n.* 6. tamquam abhorrentem à vetusto Ecclesiæ more, ac fidelium scandalis, & offensionibus obnoxiam. P.2.T.14. *Ref.* 15. Potest tamen Sacerdos Missas anticipatè celebrare in casu, quo ex beneficio &c. tenetur certis diebus celebrare, nisi aliud in fundatione exprimatur. Ità Riccius *p.*3. *ref.*338. *P.*2. *T.*14. *Ref.*16.

NON potest Sacerdos celebrare pro eo, qui daturus est primò stipendium.

12 Petes secundò. An possit Sacerdos differre celebrationem Missarum

Nec differre cel

bratienem Missarum ad longum tempus.

rum ad longum tempus? Negatiuè respondeo. Et si dilatio sit magna, peccare mortaliter, vt docent DD. communiter apud Bonacinam *de Sacr. disp. 4. q. vlt. punct. 7. §. 5. n. 2.* Magnam verò dilationem appellat Villalobos *p. 1. tr. 8. dub. 18. nu. 2.* quæ duos menses excedit. P. 2. T. 14. *Res.* 25.

An obligatus celebrare quotidie possit aliquod die Missam omittere?

13 Petes tertiò. An Capellanus obligatus ex stipendio quotidie celebrare, possit vnam Missam in hebdomada omittere? Respondeo. Si institutio Missæ dirigatur ad Sacerdotem, V. g. *Erigatur Capellanus, qui quotidie celebret,* potest, causa maioris honestatis, ex cap. *significatum, de prob.* Imò Nauarrus *to. 1. cons. lib. 3. cons. 6. nu. 5.* non solùm vnam, sed etiam alteram omittere posse, affirmat. Non potest tamen celebrare pro alio offerente stipem. Ità Naldus *V. Missa, n. 6.* qui putat, talem quater vel sexies tantū in anno, ingruente aliqua necessitate, celebrare posse pro seipso, vel alio sibi coniuncto ad speciale Dei gratiam obtinendam, & hoc ex præsumpta voluntate testatoris. Cœterum si institutio dirigatur ad locum, V. g. *Celebretur quotidie Missa in tali Ecclesia, &c.* vel ad Sacerdotem, addendo *per se, vel per alium*, tenetur omninò quotidie celebrare. Ità Zanardus *p. 1. de Sacrif. c. 13. P. 2.* T. 14. *Res.* 28. & *P. 5. T. 5. Res.* 23. & T. 13. *Res.* 51. *§. Notandum.*

Et si, quando infirmatur, teneatur interim celebrare per alium?

14 Petes quartò. An Capellanus ægrotans per aliquot dies, teneatur per alium interim celebrare? Negatiuè respondent DD. communiter. Sed discrepant in numero dierum. Et quidem Riccius *p. 1. Res.* 340. *n. 5.* putat, hoc verum esse quando Capellanus ægrotaret per octo, vel decem dies. (Hurtadus *de Sacr. disp. 4. diff. 1.* per mensem P. 4 T. 4. *Res.* 238.) Peyrinus *to. 3. c. 1. nu. 24.* per bimestre. nam spatium duorum mensium est breue respectu anni, & cum testator non explicauerit intentionem suam esse tàm stricte obligandi; non debet pauper Capellanus eo tempore stipendio priuari, quo magis indiget. P. 2. *T. 14. Res.* 27. & P. 5. T. 13. *Res.* 51. §. *Notandum,* post medium.

CAPELLANVS nisi in fundatione Capellę aliud cautum sit, celebrare potest per alium.

15 Petes quintò. An Capellanus possit oneri Missarum per alios satisfacere? Respondeo affirmatiuè, quando in fundatione Capellæ cautum non sit, quod Capellanus celebret per se ipsum. Ità declarauit Sacra Congregatio apud Homobonum *p. 1. tr. 4. c. 13. q.* 122. addens, in tali casu Capellanum cogi non posse ab Episcopo, vt celebret per se ipsum. Adde, quòd, si aliud in fundatione non exprimitur, Capellania conferri potest Clerico 14. annorum, vt dictum est V. *Beneficium*, *n.* 18. P. 2. *T.* 14. *Res.* 18.

Sed in eodem die, Altari, & Ecclesia, quæ exprimitur.

16 Petes sextò. An Capellanus, vel alius obligatus pro stipendio celebrare Missam in tali Altari, vel Ecclesia, possit celebrare in alio Altari &c.? Respondeo non posse, & sic faciendo regulariter peccare mortaliter. Ita Fagundez *pr. 1. lib. 3. c. 9. n 6. c. 7.* Excusatur tamen Capellanus, qui ter in anno, vel quater in destinato Sacello non celebrat. Minimè vero, qui stipem accipit pro celebranda Missa in Altari priuilegiato, si illam celebrat in alio Altari cum calculo benedicto, existimans cum illo animam liberare. Nam tenetur omnino celebrare in Altari priuilegiato. (& de *Requiem*; alias indultum non suffragatur, vt declarauit Sacra Congregatio Rituum *in vna Tolet.* 13. *Iulij* 1601. quę etiam *die 24. Aprilis* 1626. declarauit, quòd si in die assignato Altari priuilegiato incidat festum de præcepto, ibi Missa de *Requiem* dici non potest. P. 4. T 4. *Res.* 233.) Cœterum, qui in diuerso loco Missam celebraret, pec-

Et Missam de Requiem in Altari priuilegiato, si id pactum sit.

peccaret quidem, non tamen teneretur ad restitutionem, nisi aliquod suffragium defunctis subtraheret ratione minoris frequentiæ, quod teneretur alijs precibus compensare. *P. 2. T. 14. Ref.* 29.

17 Petes septimò. An obligatus ex stipendio, vel capellania dicere Missam V.g. de Spiritu Sancto, de B. Virgine, vel de Requiem, satisfaciat celebrando currentem? Respondeo; affirmatiuè quia omnes Missæ sunt æqualis valoris, imò defunctis, & alijs nulla Missa est salubrior, quam diei. Peccaret tamen Sacerdos venialiter, si specialiter promisisset celebrare talem Missam, & celebraret aliam. Ità Nauarra *lib.2.c.2.n.*248. & alij, & omnium largissimè Villalobos *tom.1. tr. 8. diff.91. nu.*9. P.2. T.14. *Ref.*31. *&* *P.3. T.6. Ref.*62.

Aliàs petenti Missam votiuam, vel etiam defunctoꝝ applicare potest currentem.

18 Petes octauò. An obligatus dicere Missas D. Gregorij, teneatur illas continuè, & sine vlla interruptione celebrare? Respondeo negatiuè cum Bonacina *de Sacr. disp.*4. *q. vlt. punct.* 7. §. 3. *n.* 6. *&* 7. & alijs, quidquid dicat Gauantus *in Rubr. Miss. to.* 1. *p.*1. *tit.*5. *lit.* D Missas sic per saltum celebratas non valere, vt institutas à D. Gregorio. Nam valent vt illæ, vt docuit Fraxinellus *de oblig. Sacerd. sec.* 8. *concl.* 6. §. 5. *n.* 7. & Sacerdos tenetur celebrare continuè morali modo, salua scilicet honestate, & deuotione ipsius, quantum fieri potest. P.2. T 14. *Ref.*32.

MISSAS D. Gregorij non oportet continuè celebrari.

19 Petes nonò. An satisfaciat Sacerdos, qui præterita die applicauit Missam pro Petro, à quo stipendium accepit, sed postea in celebratione nihil de applicando Sacrificio cogitat? Respondeo affirmatiuè. Vide supra V. *Missam, n.*5.

MISSÆ applicatio fieri potest pridie, quam celebretur.

MONIALIS.

Vide V. *Abbatissa*, V. *Clausura*, V. *Ingredi Monasteria*, V. *Accessus*, V. *Alloqui*, V. *Paupertas Religiosa*.

MONIALIS

1 Moniales tenentur extra chorum recitare diuinum officium, ratione status regularis, & ecclesiastici irreuocabilis. Vide V. *Hora canonica, nu.* 12.

Tenetur ad diuinum officium.

2 Monialis venenũ potans, aut venam abscindens, vt abortum faciat, non incurrit excommunicationem can. *si quis suadente*: quia etiam si hunc canonem extendamus ad percussionem sui ipsius, ea debet esse contumeliosa, & violenta, qualis non est supradicta. Ità Molina *de iust. to.* 4. *tr.*3. *disp.*51. *nu.*4. *P.3. T.5. Ref.*81. §. *Sed quidquid sit.*

Si curat abortum per venenum non incurrit excommunicationẽ can. si quis suad.

3 Monialis prorumpens in marem tenetur secundùm Portellium V. *Professio Hermaphroditi, n.*4. intrare Religionem virorum; quia reuera professa est, & emisit tria vota solemnia, & multa insuper, quæ non vrgent in Religione virorum, quæ est benignior. Sed ego contrarium teneo cum Texeda *lib.*1. *tr.*1. *contr.* 8. *dub.*1. *n.* 18. quia talis fœmina non est professa, nisi in quantum vera fœmina, & iuxtà hanc rationem profiteri intendit, & non aliter: ergo cum euaserit mas, professio est nulla, & sic potest matrimonium contrahere, ac etiam Sacros Ordines suscipere. *P.5. T.14. Ref.*49.† Sed circa hanc quæstionem ne deseras videre Bordonum †.

Et, si prorumpit in marem, remanet libera à votis emissis.

Potestque vxorem ducere.

MONOPOLIVM quid? Quando contingat? Et an etiam inter emptores?

1 † Monopolium dicitur mercatorum conuentio, seu pactum, vt nemo illorum talem rem vendat infrà tale pretiū. Est contra iustitiam, etiam si mercatores conspirarent, vt nullus eorum vendat, nisi pretio supremo iusto. Vide V. *Vendere, n.* 14. Extenditur etiam monopolium ad significandam conuentionem emptorum, ne rem supra tale pretium emant. Non tamen est iniustum, si conueniant ad non emendum supra pretium iustum, dummodo emant iusto. Vide V. *Emere, nu.*1. †.

MORIBVNDVS.

1 De Baptismo, Absolutione, Confirmatione, Communione, Extrema Vnctione, Sepultura, & Testamento, dictum est sub proprijs harum materiarum nominibus. Dictum est etiam V. *Attritio*, *n.*3. moribundum, qui cum attritione cognita sua peccata confessus est, benè facere, si conetur contritionem perfectam elicere, non tamen ad id teneri.

MORIBVNDVS tenetur vulneranti far la remissione, si illi causam dedit.

Minimè verò, si non dedit causā. Quamuis odium deponere teneatur.

2 Vnum hîc dicendum superest, nimirum, quòd moribundus vulneratus, vel aliter offensus ex causa, quam ipse lædenti dedit, tenetur in conscientia iniuriam, & offensam illi remittere, vulgò *farci la remissione*; quia ille iustè se defendit, si ipse dedit illi causam, inuentus v. g. cum eius vxore, vel consanguinea &c. vnde sibi suam offensam imputare debet. Si verò non dedit illi causam, tenetur quidem odium & rancorem deponere, non tamen illi remissionem facere iniuriarum; nam si, vt ait Villalobos *to.*2. *tr.* 3. *diff.* 6. *n.* 11. possumus in iudicio satisfactionem iustè petere ab amico, cur non etiam ab inimico? Equidem Deus remittit quidem nobis culpas in Sacramento Pœnitentiæ, at exigit satisfactionem in hac vita, vel in Purgatorio. Aduertit tamen, moraliter loquendo, nunquam accidere, quod læsus omninò odium deserat, & nolit inimico remissionem petenti remittere pœnam decollationis &c. nisi iudicialis inimici vindicta esset necessaria ad reparandum decus suæ familiæ. P.5. T.3. *Ref.*103.

MVTILARE.

QVID mutilare? quid membrum?

1 † Mvtilare dicitur, qui aliquod humanum membrum abscindit, seu aliquam corporis partem, quæ proprium habet officium distinctum ab alijs, vt sunt oculus, manus, pes, auris, membrum virile, &c. non autem dentes, testes, labia, barba, capilli, &c. item nec digitus, aut chartilago auris. Maximè tamen maxilla, Vide V. *Irregularitas ex mutilatione*, vbi inuenies, quibus in casibus mutilans irregularitatem incurrat †.

EST illicitum mutilare seipsū. Nisi id exigat salus totius corporis ad vitandum malum intrinsecum. Vel extrinsecum.

2 Per se illicitum est mutilare, etiam seipsum. Licitum tamen est, quando est necessaria ad salutem totius corporis, non solùm, vt ait Soto *lib.* 5. *q.*2. *art.* 1. si illi malum immineat ab intrinseco, puta morsu viperæ, cancro, &c. sed etiam contra ipsum, si immineat ab extrinseco, vt si Tyrannus velit quem occidere, nisi sibi manum eripiat. Ità Malderus *in* 2, 2. *tr.*3. *c.*1. *dub.*10. Imò ego puto cū Mendoza *to.*2. *disp.*170. *sec.*5. §.126.

§. 126. quòd si is non possit, aut non audeat se secare, possit id facere alius ex eius consensu. Licitum quoque est ligato, propriam manum, vel pedem abscindere, vt per fugam imminentem mortem euadat. Et ratio horum omnium est, quia homini vt gubernatori sui corporis licet de membris disponere, prout ratio totius, ad quod ordinantur, postulat. Ità Tannerus *to.3. in 2.2. disp.4. q.8. dub.5. n.*100. *P.5.T.4.Res.*32.

3 Nota etiam, quòd homo tenetur permittere sibi membrum secari, si id medici iudicent necessarium, nec magni dolores sunt perferendi: nam si ingentes cruciatus perferendi essent, vt in depositione tibiç &c. non teneretur; quia nemo tenetur vitam suam cum tanto cruciatu seruare. Nec si esset Religiosus, teneretur id permittere, etiam si Superior in virtute obedientiæ præciperet. Ità Lessius *lib. 2. c. 9. dub.* 14. *n 96.* qui in vno casu hanc sententiam limitat, nisi vita alicuius censeatur necessaria bono communi: nam tunc teneretur, & cogi posset à Republica. *Ibid.* §. *Notandum*.

Et si id medici iudicent necessariù, tenetur infirmus mutilationem perpeti, nisi magnoperè cruciandus foret.

4 An pater castrare possit filium consentientem, vt voce, & cantu Ecclesiæ inseruiat, vide V. *Pater, n.* 1.

MVTVS.

1 MVtus liber est ab oneribus ciuilibus, & personalibus, *l.* 1. *C. qui morbo se excusant*. Ità Nouarius *de elect. fori sec.2. q.8. num.*10. Qui hoc non esse extendendum inquit ad eos, qui tardè, grauiter, aut ponderosè loquuntur, *l. honores ff. de curat.* Vide etiam Syluestrum v. *Gabella* 5. *n.5. P.5. T.6. Res.* 33. Igitur mutus non potest esse curator, aut tutor, siue testamentarius, siue datiuus, siue legitimus. *l. penult. ad fin. ff. de legit. tut.* Ità Gratianus *to.4. c.447. n.8.* Et tantum abest, quod mutus possit esse curator, vt ipse potius habere debeat curatorem. *Ibid. Res.* 35. Item non potest esse executor testamenti. Ità Angelus v. *Executor, n.2. Ibid. Res.*28.

MVTVS omninò liber est ab oneribus ciuilibus, & personalibus.

Vnde non potest esse curator.

Aut executor testamenti.

2 Potest tamen mutus esse testis, & eius testimonium valet, si perfectè intelligit. Et quamuis depositio testium debeat esse verbalis, in ipso tamen admittitur per signa, & si nouit scribere, per scripturam. Ità Spino *spec. test. glos.9. rubr. nu.2.* contra Fabium *in §. testes, n.3. de test. P.5. T. 6. Res.* 32. Posse etiam hodie fideiubere, tenet Richter *de contr. disp.8. thes.1.* si spontè ad fideiussionem deueniat, & animum suum per scripturam declarare possit. *Ibid. Res.* 29. Non posse munus aduocationis exercere, ait Sanchez *opus. to.2. lib. 6. c.7. dub. 2. nu.* 1. nisi in causa propria. Si tamen scripto consulat, non peccare, dummodo iuris peritiam, vel negotiorum experientiam habeat. *Ibid. Res.*27.

Potest tamen testificari per signa, vel scripturam.

An etiam possit fideiubere?

Et munus Aduocati exercere?

3 Mutus iure ciuili prohibetur contractus illos inire, qui confici non possunt, nisi vtroque loquente. *l.1. init. & l. mulier ff. de verb. oblig.* Ità Megalius *in 2.2.lib.2.c.3. q.4. n.*135. Qui tamen putat, contractus, qui signis iniri possunt, non eis denegari: & sic mutum posse donare, quoties potest testamentum condere, (vt secundùm Molfesium *to.2. tr. 13. c.2. n.84.* si est miles, aut habet à Principe priuilegium, vel si testatur ad pias causas; in quibus testamentis non requiruntur omnes iuris ciuilis solemnitates. *Res.* 23. in fine.) Sed meritò, docet Sanchez *de matrim. to.1. lib.1. disp.8. n.*12. donare non posse, cum facilè decipi posit. *Ibid. Res.*12.

AN mutus possit contrahere? Donare? Et testari?

*Res.*12. Quoad testamentum verò Pegada *reper. ad l. inter cætera, ff. de lib. p.* 1. *c.* 1. §. 9. fieri etiam non posse inquit à muto, nisi per scripturam *Res.* 23. §. *Sed circa.*

MVTVS, & surdus à natiuitate, potest succedere in feudo improprio, non in recto.

4 Mutus à natiuitate, & simul etiam surdus non potest succedere in feudo recto, benè tamen succedere potest in improprio, & in Maioricatu, si per signa exteriora benè intelligit, sicut in omni feudo, cuius seruitium à quolibet sanæ mentis præstari potest. Cùm verò non succedit, debentur ei alimenta sustentationi congrua, absque vllo vinculo seruitutis. Ita Menochius *vol.* 1. *cons* 65. *n.* 14. Vide Intrighiolũ *de feud. cent.* 2. *art.* 1. *à n* 554. P. 5. T. 6. Res. 21.

Et si non est cœcus, potest vxorem ducere.
Et Religionem ingredi.
Non tamen esse Prælatus,
Vel ordinari.

5 Potest etiam mutus quamuis surdus, matrimonium inire, nisi esset etiam cœcus. Vide supra V. *Matrimonium*, *n.* 20. Et eodem modo Religionem ingredi potest, & in ea profiteri. Vide V. *Professio, n* 15. Cœterũ etiam si audiat, & videat, non potest mutus eligi ad Prælaturas. Ità Peyrinus *de Relig. Præl. to.* 2. *q.* 2. *c.* 4. *n.* 18. 20. 21. *Ibid. Res.* 20. Item si omnino mutus est, non potest ordinari, quia est irregularis. Secus si solum habeat linguam impeditam, aut blesus, vel balbus sit. Ita Maiolus *lib.* 1. *de irreg. c.* 26. *n.* 23. Nisi notabilem difficultatem in loquendo haberet. Ità Sayrus *de cens. lib.* 6. *c.* 8. *n* 17. 21. *Ibid. Res.* 22.

Mutus tenetur confiteri per nutus, & signa.
Quid, si nouit scribere?
SACERDOS mutus an in necessitate possit ministrare Eucharistiam?
Et baptizare?

7 Mutus tenetur confiteri per nutus, & signa. Et si nouit scribere, secundùm Fagundez *pr* 2. *lib.* 1. *c.* 6. *n.* 9. etiam per scripturam. Qui tamen contrarium probabile existimat Vide V. *Confessionis, à n.* 17. An mutus, & surdus sit in morte, aut vita communicandus, vide V. *Communionis, n.* 5. & 12. Sacerdos mutus tempore necessitatis secundùm Gratianum *to.* 3. *c.* 307. *n.* 6. potest Eucharistiã ministrare. *P.* 5. *T.* 6. *Res.* 18. An verò possit abluere baptizandum, altero manibus orbato proferente formam, vide V. *Baptismi*, *n.* 48.

AN mutus possit declinare forum?
Et damnari ad pœnam ordinariam?

8 Mutus computatur inter personas miserabiles, ac proinde, vt ille, declinare potest forum. Ità Chochier *de iurisd. p.* 4. *q.* 108. P. 5. *T.* 6. *Res.* 30. An verò damnari possit pro delicto ad pœnam ordinariam, vide infra V. *Reus, n.* 3.

MVTVVM.

MVTVVM quid?
Et in quo differat à commodato?

1 † MVtuum est, quod alicui præbetur, vt suo tempore reddat. Consistit in ijs rebus, quæ pondere, mensura, numeroue consistunt. Differt à commodato, quòd in hoc non transfertur dominium rei, sed conceditur tantùm vsus, vnde & eadem res in specie redditur. In mutuo verò transfertur dominium, nec eadem res in specie redditur. Speciem hîc non sumimus Logicè pro ratione communi; sed legaliter, quo pacto aliquando significat indiuiduum, vt in *l. vxorem* §. *felicissimè ff. de leg.* 111 & alibi.

IN mutuo interuenit vsura.

2 In mutuo cum aliquo lucro quandoque interuenit vsura †. Et quidem mutuum petere ab vsurario etiam parato, sine iusta causa, mortale est, quemadmodum dare. Vide infra V. *Scandalum. n.* 22.

Quando aliquid accipitur vltra sortem.

3 Ad rationem autem vsuræ requiritur, quòd aliquid exigatur vltra sortem, vnde quoties exigitur sola sors, quamuis mutetur valor rei, non est vsura. Igitur; qui sciret, valorem pecuniæ breuî diminuendum, posset illam alicui mutuare cum pacto, vt sibi reddat iuxta valorem præ-

præsentem: quemadmodum qui sciret rem aliquam sibi perituram, nisi vendat, posset illam licite vendere. Et ità tenet contra Azorium Bonacina *de contr. disp.3. q 2. puncto 5. n.17. P.1. T.8. Ref.25.*

4 Requiritur etiam ad vsuram, vt res, quæ pro mutuo accipitur, sit pretio æstimabilis. Vnde dare aliquid mutuo cum pacto quòd mutuatarius statim remutuet v.g. vel aliquid iusto pretio vendat, prædium locet &c. non est vsura; quia illa obligatio statim faciendi, cum modico tempore duret, non est pretio æstimabilis. Ità contra Rebellium *p. 2. lib.8. q.4. n.10.* Reginaldus *to.2. lib.25. c.11. n.198.* † Et Trullench *to.2. lib.7. c.18. dub.6. n.3.* † *P.1. T.8. Ref.60.* Pretio æstimabile. At non est vsura mutuare cum pacto, vt statim remutuet,

5 Ità etiam aduertit Nauarra *de rest. lib. 3. c. 2. p. 2. dub. 6.* non esse vsuram, mutuare cum pacto, vt statim conferatur a mutuatario beneficium, non quidem in pretium (hoc enim esset vsurarium, & simoniacum) sed in gratitudinem. Quia talis obligatio breui durat, ac proinde non est pretio æstimabilis. † Ità Trullench *vbi sup. c.19. dub.7. n.1.* † Secus verò, si detur mutuum cum pacto, vt beneficium in futurum conferatur; nam hæc obligatio est pretio æstimabilis, & tale mutuum vsurarium. P.1. T.8. *Ref.61.* Quemadmodum vsurarium etiam est mutuum cum pacto, vt mutuatarius remutuet, cùm mutuans indigebit, aut ad suum molendinum frumenta mittat, suas scholas frequentet &c. nam talis obligatio cum sit diuturna, est pretio æstimabilis. Ità D. Thomas 2.2. *q.78. art.2. ad 2. & 4.* & alij communiter. Sed limitant hanc opinionem ad obligationem ciuilem, nam si ex sola obligatione gratitudinis hæc petantur, non erit vsura. Limitat deinde Salas *de vsur. dub. 9. n.4.* si aliqualiter incommodum est mutuatario hæc præstare; si enim absque vllo incommodo præstare potest, peti posse absque vsura. Adde, quod D. Antoninus, & aliqui alij apud Azorium *p.3. lib.5. c.7. q.1.* tenent supradictum mutuum non esse vsurarium. quod etiam ex recentioribus docuit Rodriquez *in sum. to.2. c. 197. n.5.* & probabile existimauit Malderus *in 2.2. tr.5. c.3. dub.4.* Nec desunt rationes. Nam primò mutuans cum tali obligatione ciuili, nihil lucri acquirit ex mutuo, cum sit obligatio ad contractus vltrò citroque (& quidem æquiualenter) obligatorios; qui enim frequentat molendinum, vel scholam alterius, non soluit, nisi pretium iustum. Et deinde, quia si non est vsura, obligare mutuatarium vt vendat, aut remutuet statim; nec erit vsura obligare ad alias mutuandum, cùm incertum sit, an ille indigebit, vel mutuatarius possit, &c. Sed hæc opinio an sit probabilis, alij videant. P. 1. T. 8. *Ref. 59.* Vel beneficium in gratitudinem cōferat. Secus si post multum tempus præstandum sit. Vel accedat pactum, vt mutuatarius suas scholas molendinum, vel tabernas frequentet. Quamuis nec id vsurarium esse aliqui doceant.

6 Dices. Quid si quis mutuet cum interpellatione beneficij, quod mutuatarius, quantum est ex se, statim confert, sed aliqua solemnitate postea est perfecturus? Respondeo, quod si obligatio eius, quod superest, non habetur pro ciuili, sed pro obligatione gratitudinis, probabilissimum est, non esse vsuram. Ità Malderus *ibid. dub. 6. P.1. T. 8. Ref. 61. §. Dices.* Et si statim conferatur beneficiū per aliquam solemnitatem postea perficiendū, non est vsura, Dummodo obligatio solemnitatis sit solius gratitudinis.

7 Et hæc ratio procedit generaliter pro omni obligatione gratitudinis, quæ imponatur, vel insinuetur mutuatario. Nam, sicut sperare per mutuum amicitiam, vel aliquod donum ex gratitudine mutuatarij, non est vsura mentalis; ità neque tale donum ex tali obligatione exigere est vsura realis, & exterior: quia actus internus, & externus sunt eiusdem bonitatis, & malitiæ. Et certè vsura non est, nisi expectetur Et idem dic generaliter in omni obligatione gratitudinis.

aliquid

aliquid ex mutuo vi mutui, & ex iustitia, seu cum obligatione ciuili. Ità Molina *de iust. to. 2. disp.* 305. *n.* 6. & alij contra Angles *de contr. mutui art. 2. defin. 5. concl. 1.* P.1. T.8. *Ref.* 62.

Vnde potest aliquid accipi pro lucro cessante, Si adsint certæ conditiones,

8 † Hinc est, quòd mutuans possit aliquid accipere pro lucro cessante absque labe vsuræ. nam tunc non accipit vi mutui. Sed, vt possit accipi lucrum cessans, DD. requirunt, quod pecunia sit negotiationi exposita, ab eo, qui non habet aliam, cum qua negotietur, & quòd lucrum probabiliter esset futurum, nõ enim sufficit, quod esse potuerit †.

Et non accipiatur totum lucrum.

9 Præterea non debet mutuans accipere totum lucrum, quod ex tali negotiatione sperabat, sed deducere debet expẽsas, & aliquid aliud ratione periculi, laboris, &c. Ità Salonius *to. 2. q.* 88. *art. 2. contr.* 9. & alij communiter. Vt autem securiùs, & certiùs procedant mutuantes, Lessius *lib. 2. c. 20. dub.* 11. *n.* 97. hanc regulam tradit. Vt scilicet mutuans tantum remittat mutuatario ex lucro cessante, quantum ipse dedisset pro contractu assecurationis talis lucri. Vnde qui lucraturus esset quindecim, pro quorum assecuratione solueret quinque, potest à mutuatario exigere decem. P.1. T.8. *Ref.* 64.

An verò possit accipi determinatum?

10 Aduerte autem cum Nauarra *de vsur. lib. 3. c. 2. n.* 303 pactum de lucro cessante in mutuo dupliciter fieri posse. vno modo indeterminatè, vt scilicet mutuatarius teneatur soluere interesse quando, & quantum euenerit. Alio modo determinatè, vt scilicet mutuatarius ab initio obligetur soluere certam summam pro lucro probabiliter cessaturo, siue deinde maius, siue minus, siue etiam nullum lucrum cessasse comperiatur. Hoc posito, mutuum cum lucro cessante hoc secundo modo acceptum, si lucrum statim simul cum mutuo exigatur, iniquum est, & vsurarium. Et sic non potest quis mutuans 100. v. g. sumere statim pro lucro cessante 10. Et ratio est, quia in tali casu lucrum non cessat ex 100. quia solum mutuantur 90. Ità Nauarra *ibid. n* 305. Lessius verò *lib. 2. c. 20. dub.* 11. *n.* 100. ait, in tali casu sumi posse 9. pro lucro cessante ex 91. quæ remanent. nam hoc non est aliud, quam mutuare 91. cum interesse, & 9. sine interesse, quæ tamen reddenda statim sunt pro interesse 91. in quo contractu perinde grauatur mutuatarius, ac si solutio interesse differretur. Salas autem *de vsur. dub.* 19. *n.* 11. permittit, vt interesse statim sumatur in oleo, frumento, vino, &c. non autem ex eadem summa pecuniæ, vel rei fructiferæ mutuatæ. P.2. T.15 *Ref.* 50.

Et statim ac mutuatur?

Item, an mutuans cum opinione quòd ex mutuo possit aliquid acquirere, aliàs non mutuaturus, sed alium iustum, & lucratorium contractum celebraturus, possit in conscientia accipere, quod per contrarium licitum acquisiuisset? Negat Lessius; Affirmat Sà.

11 Si autem mutuans aliquid accipiat vi mutui ex ignorantia, existimans licitum esse accipere, cum alioqui non mutuasset, sed alium contractum licitum celebrasset, non posset secundùm Lessium *de iust. lib. 2. c. 20 dub.* 10. acceptum re cognita detinere in compensationem lucri cessantis ex tali contractu licito, quem aliàs celebrasset; nisi expressisset, se velle contrahere omni meliori modo, quo posset. nam bona fides non potest iustificare contractum iniquum. vnde vendens aliquid supra iustum pretium bona fide, re postea cognita tenetur restituere excessum, nec potest sibi aliquid retinere pro lucro cessante. Et ità est in cambio, locatione, & alijs contractibus. At secundũ Sà v. *Vsura, n.* 8. Tannerum *in 2. 2. disp. 4. q. 7. dub. 3. n.* 99. & alios, potest. nam præsumitur mutuans omni meliori modo lucrum accipere voluisse, & mutuatarius consensisse, saltem implicitè, ad præstandum interesse, & seruandum mutuantem indemnem, dum aliunde non constat oppositum. Deinde, quia si is tenetur restituere, non tenetur ratione iniustæ acceptionis,

ctionis, ſed ratione rei acceptæ, ac proinde id ſolum; in quo factus eſt ditior; at in nihilo factus eſt ditior; nam co nputandũ eſt lucrum, quod aliàs ex contractu licito acquiſiuiſſet; alioqui enim ex tali mutuo damnum ſentiret. P.1. T.8. *Reſ.*47. & P.3. T.5. *Reſ.*92.

12 † Numquam verò licitum eſt in mutuo recipere lucrum ceſſans, quando tale lucrum compenſatur alio, quod non acquireret, niſi mutuans †. Vnde non poſſunt mercatores, vendentes res credito, aliquid ſupra pretium rigoroſum ſine vſura accipere, dicendo, quod ſi venderent pecunia numerata, illud plus lucrarentur. Nam hoc, quod lucrarentur, compenſatur in acquirenda emptorum copia, & vendendo res pretio ſummo, quo pecunia numerata non venderent. Ità Palatius *lib.*4. *de contr. c.*4. *dub.*5. & alij. P.1. T.8. *Reſ.*34.

NON poteſt mutuans accipere lucrum ceſſans, ſi hoc ex alio capite acquirit.

13 Poteſt etiam mutuans aliquid à mutuatario accipere ratione damni emergentis. Et quidem, ſi adſit pactum, accipere poteſt damnum tàm intrinſecum, quàm extrinſecum, etiam ſi contingat ante moram, vel etiam poſt moram inculpabilem. Quod etiam dicendum de lucro ceſſante, & non ſolùm in mutuo, ſed etiam in venditione. Ità Salas *de empt. dub.*21. *n.*4. & alij communiter. P.1. T.8. *Reſ.*43. Si autem non adſit pactum de damno emergente, vel pactum ſit de damno poſt moram, non poteſt aliquid accipere, nec tenetur mutuatarius aliquid ſoluere. Quod Pitigianus *in* 4. *diſt.*15. *q.*1. *art.*6. affirmans pro foro externo, non benè negat de interno: nam quod in foro interno ex iuſtitia reſtituendum eſt, reſtituendum quoque eſt in externo, ſi probatio actori non deeſt. Et ſanè mutuatarius nollet fortaſſe cum tanto onere mutuum accipere. Ità Salas *de vſura, dub.*18. *n.*4. Denique, mutuatarius tenetur poſt moram culpabilem ſoluere damnum intrinſecum mutuanti emergens. P.1. T.8. *Reſ.*71.

POTEST etiam mutuans accipere aliquid pro damno emergente.

14 † Tertio ex mutuo ſumi poteſt aliquid in pœnam appoſitam in contractu, ſi mutuatarius non ſoluat præfixo tempore, non quidem pro intereſſe, ſed quatenus mutuatarius compellatur ad ſoluendum eo tempore. Tunc enim ſi mutuatarius culpabiliter non ſoluit, tenetur pœnam conuentionalem ſoluere, & mutuans poteſt iuſtè recipere †. Si autem inculpabiliter ſit moroſus, aliqui etiam affirmant, teneri; alij verò negant. quorum nomina, & rationes inuenies apud Fauſtum *in ſpecul. diſp.*71. *n.*1, *&* 2. P.1. T.8. *Reſ.*43. in fine.

Et in pœnam conuentionalem appoſitam in contractu, niſi mutuatarius præfixo tempore ſoluat.

15 Quartò ſumi poteſt aliquid in mutuo ratione periculi in recuperanda ſorte. Debet autem periculum eſſe verum, & graue. Nec procedit, quando mutuatarius vult tradere pignus, aut adducere ſufficientem fideiuſſorem, Quibus poſitis, propoſitio docetur à Bonacina *de contr. diſp.*3. *q.*2 *punct.*4. *n.*18. & alijs contra Lopez *apud Cruz p.*1. *tr.*7. *q.*5. *dub.*6. *concl.*2. Et probatur, quia id pertinet ad indemnitatem mutuatoris. Caput autem *nauiganti, de vſuris*, potius eſt pro nobis. nam permittit, venditorem poſſe aliquid exigere vltra pretium, eò quod ſe exponat periculo amittendi lucrum. P.1. T.8. *Reſ.*37.

Item ratione periculi in recuperando mutuo, Quando nõ adeſt pignus, nec fideiuſſor.

16 An verò ſumi etiam aliquid poſſit à mutuante, eo quod ſe priuat facultate repetendi pecuniam mutuatam per tantum tempus? Negatiue reſpondent DD. communiter. Et probat Molina *de iuſt. to.* 2. *tr.*2. *diſp.*308. *n.*8. quia iſta priuatio eſt beneficium meræ liberalitatis, vnde mutuans non inducit ſuper ſe obligationem aliquam, quæ proinde aliquo lucro compenſari poſſit. Sed hæc ratio non placet, quia, vt aduertit

Minimè verò pro eo, quod mutuans ſe priuat facultate repetendi ad certum tempus.

uertit Salas *de vsuris, dub.9. n.12.* reuera mutuans manet obligatus ad non repetendam pecuniam infra tantum tempus. Igitur probatur primo conclusio à Lessio *lib. 2. c.20. dub.* 14. quia contraria sententia videtur noua. Secundò, quia non posse repetere pecuniam infra aliquod tempus est quid intrinsecum mutuo, alioqui non differret à precario.

Quamuis aliqui contrarium doceant,

Sed his non obstantibus, affirmatiuam sententiam amplexi sunt Ledesma *p.2. tr.8. c.35. concl.4.* & Cœlestinus *comp. tr 11. c. 5. q.2.* Primò, quia omnis obligatio ciuilis est pretio æstimabilis. Secundo, quia tale onus indebitum non tenetur mutuans gratis subire. Tertiò, quia aliquẽ artistam suo instrumento priuari, est quid pretio æstimabile, ergo similiter priuari suis pecunijs mercatorem, quæ sunt eius instrumentum. Quartò, quia id exigit bonum Reipublicæ, nam multi sunt, qui pecunia indigent, & mercatores nolunt mutuare gratis, ne se priuent commoditate negotiandi per cambia, vel alijs modis. vnde æquum est, vt mercatores de communi consensu constituant certa pretia carentiæ pecuniæ maiora, vel minora, habita ratione copiæ, vel inopiæ pecuniæ, mercium, &c. Præsertim quòd cum hac priuatione concurrit vt plurimùm aliqua ratio iusta exigendi lucrum pro mutuo, vt periculum, lucrum cessans, damnum emergens, labor, & diligentia in parandis pecunijs &c. Ad argumenta primæ sententiæ responderi posset, opinionẽ non carere auctoritate, cum eam doceant præfati Doctores. Nec esse de ratione mutui, quod mutuans careat facultate petendi pecuniam ad certum, & determinatum tempus, sed ad aliquod tempus indeterminatum. Differre verò mutuum à precario, quòd in hoc non transfertur dominium, sicut transfertur in mutuo. Ità illi. Sed an probabiliter, alij iudicent. P.1. T.8. Res.48. & P.5. T.13. Res.50.

De quodam contractu, qui dicitur, Stocco.

17 Quæres hîc. An liceat petenti mutuatam pecuniam, respondere: *Nolumus tibi mutuare pecuniam, sed dabimus tibi tantam pecuniam in mercibus summo pretio ad creditum?* Respondeo. Vide V. *Contractus, n.5.*

NECESSITAS.

NECESSITAS quotuplex?

1 NEcessitas triplex est, extrema, grauis, & communis. Extrema est, quando cui desunt necessaria naturæ; grauis, quando desunt necessaria statui; Communis eorum, qui mendicant, vel in conseruando proprio statu aliquam inopiam patiuntur. Vide V. *Eleemosyna*. Vbi inuenies qui, ex quibus bonis, & in quibus necessitatibus eleemosynam dare teneantur. Potest etiam pauper in extrema, vel graui necessitate debita non soluere, & necessaria clàm surripere. Vide V. *Pauper*. De necessitate Sacramentorum, vide sub singulis eorum nominibus, & reliqua in singulis materijs.

Et qualiter subleuanda?

NEGOTIARI.

NEGOTIARI quid?

1 † NEgotiari est emere rem, & eam sic manentem reuendere. Potest esse illicitum ex multis capitibus. Præsertim ratione personæ †. Nam

Et qualiter Clericis, ac Religiosis prohibitum?

2 Clericis in Sacris constitutis, & Religiosis negotiari per se prohibitum

rum est in cap. *consequens*, *dist.*88. vbi Gelasius Papa sic ait: *Clericis ab indignis quæstibus abstinendum, & ab omni cuiuslibet negotiationis ingenio cessandum; aut in quocunque gradu sunt positi, mox à clericalibus officijs cogantur abstinere.* Ex quibus verbis patet contra Caietanum *in sum. v. Clericus*, Clericum, & Religiosum negotiantem peccare mortaliter. Nisi, vt aduertit Cenedo *p.1.collect.* 37. *n.*2. semel aut iterum negotiaretur; nam tunc esset solùm peccatum veniale ex leuitate materiæ. Non peccaret tamen, si negotiaretur per alium, nam Clericis prohibitum solùm est negotiari per se. Ità contra Megalam *in* 2.2. *lib.* 2. *c.* 5. *q.*5. *n.*157. Lessius *lib.*2.*c.*21.*dub.*1.*n.*6. † & nouissimè Vuigers *tr.*5.*c.*5.*dub.*2. *n.*147. †. *P.*1.T.8. *Res.*72. Et si non est constitutus in Sacris, quamuis sit beneficiarius, aliqui apud Molinam *de iust. to.*2. *tr.*2. *disp.*342. *n.*2. concedunt negotiari posse per seipsum. quamuis Salas *de empt. dub.*2.*n.*5. & alij id negent. P.1. T.8. *Res.*73.

3 Clericus autem negotiator non solùm peccat mortaliter, sed amittit etiam exemptionem gabellarum. Pro quo tamen aduerte primò, quòd non statim, ac Clericus negotiatur, amittit exemptionem, sed requiritur, vt ter prius ab Episcopo admoneatur. Ità Lopez *p.* 2. *cap.* 41. & alij, cum quibus Pereira *p.*2.*c.*24.*n.*35. contrà Malderum *in* 2.2. *tr.*5. *c.*6. *dub.*9. & alios. P.1.T.2. *Res.*47. P.3. T.1. *Res.*44. P.4. T.1. *Res.* 28. Et hæc monitio debet esse omninò triplex; non enim sufficit vna pro tribus. Ità Acugna *in decret. p.*1. *dist.*88. *c.*2. *n.*6. contrà Angelum *v. Clericus*, *n.*3. P.3. *T.*1. *Res.*44. §. *Notandum*. Secundò, quando Clericus negotiator ter admonitus amittit exemptionem gabellarum, non illam amittit quoad bona Ecclesiastica, sed tantùm quoad patrimonialia. Ità Comitolus *lib.*1. *q.*53.*n.*4. contra Laymam *lib.*4.*tr.*9.*c.*6. *n.*9. *Ibid.* §. *Nota etiam*. Tertiò, quando Clericus negotiator tenetur soluere gabellam, non potest pro eius solutione conueniri coram Iudice laico. Vide V. *Gabellas*, *n.* 9. Quartò, non omnis venditio rerum propter lucrum Clericis est prohibita; quia non omnis talis venditio est negotiatio, sed ea solùm, quam mercatura rerum præcedit in finem venditionis absque vlla melioratione. Igitur si Clericus vendat vinum, triticum, oleum, & talia ex redditibus beneficij, aut bonis patrimonialibus prouenientia, etiam si aliò asportet, vt cariùs vendat, non est propriè negotiator. Ità Sousa *in Bull. Can. cap.*19. *disp.*92. *conf.*1. *n.*4. & alij contra Grassum *de effect. Cleric. eff.*3. *n.*178. Qui non benè asserit, Clericum in tali asportatione teneri soluere Regaliam, quæ non est gabella, nam Regalia non est aliud, quàm gabella portus, vt docet Montanus. vnde in l. *inter publica* §. *fin. ff. de verb. signif.* prouentus ex portu inter Fisci vectigalia numerantur. P.5. T.1. *Res.*27. Quintò, Pereira *p.* 2. *c.* 24. *n.* 36. multipliciter Clericum negotiantem excusat à solutione gabellarum. Et primò, si habeat tenues redditus, quibus familiam ægrè alere possit. Secundò, si lucra negotiationis ex industria propria, rebus melioratis, vel immutatis, sibi proueniant. Tertiò, si maiorem partem bonorum negotiationi non exponat, vel si omnia, non tamen per se, sed per amicum. Sed ex his aliqua iam approbauimus, aliqua verò nimis laxa sunt. P. 4. T.1. *Res.*28. §. *Non desinam*.

CLERICVS negotiator tenetur soluere gabellas.

Post trinam monitionem;

Quoad bona patrimonialia.

Sed non omnis venditio cum lucro prohibetur Clericis,

Et ipsam negotiationem exercens multipliciter excusatur.

4 Petes hìc, an liceat cum alterius pecunia inscio domino negotiari? Respondeo affirmatiuè, dummodo paratam pecuniam habeat pro eo tempore, quo eam dominus requisiturus sit. Nam lucrum negotia-

NEGOTIARI cũ alterius pecunia, ipso nesciente, nõ est illicitum.

tionis est fructus industriæ; pecunia enim est de se infœcunda. Ità Bei. p.1. cas. 42. Igitur thesaurarij Principum, vel Ciuitatum, & serui possunt cum pecunijs dominorum quiescentibus negotiari. Sicut vendi potest alterius triticum eo tempore, quo carius valet, & requisitum postea emi eiusdem quantitatis, & qualitatis, quamuis minori pretio. Et Molina *de iust. to.2. tr.2. disp.* 202. *n* 2. docet, quòd si dominus mittat famulum cum nummis aureis ad soluendum creditori, non curans in qua moneta solutio fiat, potest famulus nummos aureos cum argenteis commutare, & lucrum ex tali cambio minuto proueniens retinere. *P.*1. T.8. *Res.* 32.

NOVITIATVS.

NOVITIATVS cursre debet per annum integrum. Nōn interrumpitur, sicum Prælati licentia Nouitius maneat extra claustra. Etiam per maiorem anni partem.

1 Nouitiatus debet durare per annum integrum, continuum, computatum de momento ad momentum. Vide infra V. *Professio, n* 7.

2 Nouitiatus non interrumpitur, si morbi curandi causa, vel recreationis, &c. de Prælati licentia Nouitius in domum se transferat. Ità Zanardus *p.*2. *c.*16. Imò ad morbum curandum v.g. potest manere extrà Monasterium per maiorem anni partem. Ità Sanchez *sum. to.* 2. *lib.* 5. *c.*4. *n* 28. Et Azorius *to.* 1. *lib.*12. *c.* 2. *q.*8. ità loquitur de Nouitio, qui apud sæculares extrà Conuentum toto probationis anno moratus est cum licentia. Idque procedit etiam si licentia detur à superiore sine iusta causa. *P.*3. T.2. *Res* 84.

Secus verò, si absque licentia. Nisi quod aliqui in hoc admittunt paruitatem materiæ.

3 Si autem Nouitius absque licentia Superioris claustra relinquat, & postea redeat, nouitiatus interrumpitur, & non continuatur. Sed Lessius *lib.*2, *c.* 4. *dub.*7. *n.*59. in hoc putat dari paruitatem materiæ; quam dicit esse paucorum dierum; quia continuitas nouitiatus requiritur ad experiendas Religionis austeritates, quas non minus experitur, qui paucos dies intermittit, & in fine anni postea supplet. Naldus verò v. *Nouitius, n.*4. determinat, egressum à Monasterio per tres, aut quatuor dies impedire moralem continuationem. qui proinde sentire videtur, vnius aut duorum dierum intermissionem non impedire. At Suarez *de Relig, to.* 3. *lib* 5. *c.*15. *n.* 6. distinguit. & si nouitius exeat habitu dimisso, & animo non reuertendi, sufficere ad moralem interruptionem quodlibet temporis spatium; quia tunc censetur mutasse statū, & indiget noua receptione. Si verò exeat cum habitu, animo reuertendi, non interrumpi, etiam si maneat per aliquot dies, nisi à Prælato dimittatur. Igitur secundùm Suarez interruptio nouitiatus procedit ab eo egressu Monasterij, qui in singulis Religionibus est sufficiens, vt necessaria sit noua receptio. P.5. T.5. *Res.*19.

Et nouitiatus interruptus Fratrū Minorum ex quodam priuilegio potest continuari.

4 Aduerte etiam, quod Fratres Minores habent priuilegium Iulij II. quòd in eorum Ordine nouitiatus interruptus continuari possit: quod priuilegium putat Rodriquez *qq. Reg. to.*3 *q.*15. *ar.* 8. non esse abrogatū per Tridentinum *sess.* 25. *c.* 25. quia hoc requirit nouitiatum annuum integrum, non autem continuum; docetque, hodie omnes Religiones, eo per communionem vti posse. At Villalobos *to.* 2. *tr* 35. *diff* 35. *n.*9. putat, sublatum esse & testatur de declaratione Cardinalium, & alia decisione facta Romæ in facti contingentia apud Nauarrum. *P.*3. T. 2. *Res.* 89.

5 † Circa

† Circa hanc materiam de nouitiatus interruptione, vide plura ingeniose conscripta à nostro doctissimo Bordono in suo erudito Tractatu *de Professione Religiosa cap.4. q.11.* †.

NOVITIVS, NOVITIA.

1 NOuitius est de familia Monasterij, & pars communitatis Religionis, & communicat cum Religiosis professis in omnibus fauorabilibus, priuilegio canonis, fori, & exemptionis gabellarum. Nec obstat, quòd possit ad seculum redire; nam etiam acolytus potest habitum dimittere, & tamen, dum non dimittit, gaudet priuilegijs Ecclesiasticorum. Ità Molina *to.3. tr.2. disp.671. n.2.* & omnes fere Theologi cum Grasso *de eff. Cler. eff. 3. n.131.* & alijs Iurisconsultis. P.1. T.2. Res.38. Idque ex speciali priuilegio Societatis procedit in eius Nouitijs directe, & in Nouitijs aliarum Religionum per communicationem. P.3. T.1. Res.73.

NOVITIVS gaudet priuilegijs Religionis.

2 Igitur in primis Nouitius non subest iurisdictioni laicali, nec puniri potest à iudice laico ob delicta commissa in sæculo. Vide V. *Iudex Laicus, à n.* 14. Vbi etiam habebis, quòd habitum dimittens, puniri non possit ab eodem pro delictis in Religione commissis. Extenditur autem conclusio etiam ad Nouitios Ordinum militarium, S. Ioannis, S. Iacobi, Alcantaræ,& cæterorum habentium tria vota,& constitutiones à Summo Pontifice approbatas. Nam, sicut Nouitij Religionum Regularium gaudent priuilegio fori, ità etiam Nouitij milites; quia, vt bene docet Nouarius, valet argumentum de statu Regularium ad statum, & Religionem militarium. Ità docet Machinus *res. pro Nouit. D. Iacobi &c.* & declarauit Sacra Congregatio apud Riccium *to.4. res. 249. n.3.* Quod si alicubi est contraria consuetudo, vt de hoc Regno testatur Mastrillus *decis 290. n. 166.* ea non est attendenda, quia est contra immunitatem Ecclesiasticam, reprobata à Sacris Canonibus, & singulis annis in Bulla Cœnæ. Nec obstat, quòd dicti Equites quandoque multos annos in nouitiatu transigant; nam hoc eis non tollit priuilegium fori, vt benè probat Machinus. Vide etiam Carleualium *de ind. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q.6. sec.3. à n.239.* P.5. T.1. Res.18. Deinde Nouitius non tenetur soluere gabellas. Vide V. *Gabellas, n.14.* † Præterea absolui potest ab omnibus casibus, & censuris, ac dispensari in omnibus irregularitatibus, à quibus & in quibus absolui, & dispensari possunt sui Ordinis professi, siue potestate ordinaria suorum Prælatorum, siue priuilegiorum virtute. Ità Bordonus *de Prof. Reg. c.4. q. 56.* An verò habitum dimittens in illas reincidat, vide infrà *n.* 7. †.

Vnde non est subiectus iudici laico.

Etiam si sit Nouitius Ordinis militaris approbati.

Et vterque exemptus est ab onere gabellarum,

Potestq; per Prælatos Religionis absolui ab omnibus casibus,& censuris, a quibus absolui possunt professi.

3 Porro, quamuis Nouitij communicent in fauorabilibus Religiosorũ, ab odiosis tamen exempti sunt. Vnde in primis Nouitius quoad Sacramentum Pœnitentiæ non subijcitur dispositioni Prælatorum Regulariũ, vt professi, sed absolui potest à Confessario sæculari, approbato tamen ab Ordinario. Nec obstat decretum Clem. VIII. *de Reform. Nouit.* ibi *Quilibet Nouitius*, vbi prouincia audiendi Nouitiorum confessiones eorum Magistro solùm committitur, nam decretum illud non est latum per modum præcepti, sed consilij, vt patet ex eo, quod vtitur verbis imperatiuis *soli magistro committatur*, quæ verba vt docet Caietanus, & alij

Cæterum non comprehenduntur in pœnalibus professorum.

Et ideo Nouitius confiteri potest presbytero sæculari.

& alij, non continent præceptum. Et sanè si Nouitius cum solo Magistro confiteri posset, esset peioris conditionis, quàm professi, qui ex alio decreto Clem. VIII. confiteri possunt tribus, vel pluribus Confessarijs à Superiore in qualibet domo designandis; cum tamen DD. communiter doceant, Nouitios gaudere fauorabilibus Religionum, & non ligari pœnalibus. Ità Nouarius *de elect. feri sec. 2. q.63. n.13.* & alij multi contra Peregrinum *add. ad Const. Cler. Regul. p.3. q 8.* Et hęc opinio procedit etiam quoad reseruata Religionis, vt dictum est V. *Casus, n.11.* Aduerte tamen, quòd quamuis confessio Nouitij facta cum Confessario sæculari, etiam quoad reseruata, sit valida; non tamen est licita: & ideo talis Nouitius expelli deberet à Religione. Ità Rodriquez *in Bull. §.9. n. 26.* P.1.T.6. Res.27. §. *Hinc.* P.3.T.2. Res.4. & 110. & P.4. T.4. Res.5. Deinde, Nouitij non comprehenduntur in Bulla Clementis VIII. prohibente largitiones munerum Religiosis. Ità Faustus *thes. lib.8. q.206.* & alij, P.1. T.6. Res 27. Rursus, per Bullam Cruciatæ eligere sibi possunt Confessarium, & per illum absolui à reseruatis, & censuris, sicut sæculares. Ità Vechius *pr. disp.9. dub.5. n.7.* Et edere lacticinia in Quadragesima, Ità Fernandez *p.3. c.9. §.5. n.5.* P.1. T.11. Res.15.

Et absolui à Religionis reseruatis.

Item præbere munera,

Et vti priuilegio Cruciatæ quoad Confessarium, Absolutionem, Et lacticinia.

NOVITIVS potest sibi reseruare electionem puellarum a suis heredibus dotandarũ,

4 Nouitius in renunciatione bonorum (quæ valorem habet per Tridentinum, si fiat infra duos menses ante professionem, secuta professione, & non aliter,) potest sibi reseruare electionem puellarum, quibus suus heres tenetur quotannis certam pecuniæ summam distribuere, etiam si sit Capuccinus. quia in hoc non interueniunt litigia, contrectationes, vel administrationes. Ità Vechius *pr. disp.8. dub 13. n.2.* & alij, contra Politium *in reg. Capuccin. c.6. n. 77.* & alios tenentes, quod Religiosus non potest executionem vltimarum voluntatum excipere. Aduerte autem, quòd supradicta nominatio cum licentia Superioris fieri postea debet. P.3. T.2. Res.74. & P.5. T.3. Res.128. §. *Notandum*. Post factam verò renunciationem, & testamentum, potest Religiosus, si aliquod dubium est, illud declarare; dummodo verbis conuenientem declarationem adhibeat. quia hoc non est disponere, sed solùm ostendere quid actum sit in præterito. Ità Reginaldus *to.2. lib. 18. c.27. n. 397.* contra Mirandam *to.1. q.23. art.10.* P.3. T.1. Res.75.

Et factus professus declarare dubia in sua renunciatione inuenta.

NOVITIVS recedens sine causa peccat solùm venialiter,

5 Nouitius habitum dimittens sine causa, non peccat, nisi venialiter. At si Prælatus illum sine causa expellat, secundùm Suarez *de Relig. to.3. lib.4. c.3. n.7.* peccat mortaliter. Quod etiam dicendum cum Vechio *pr. disp.12. dub.1. n.4.* & alijs contra Sanchez *sum. to. 2. lib. 5. c. 4. n. 59.* de Religioso negante suffragium Nouitio iniustè. Nam tenetur ex iustitia in tali acceptatione rectum iudicium ferre, in qua imploratur vt Iudex, & Nouitium idoneum non priuare tàm magno bono, ac sæculi periculis obijcere. Confirmatur; quia retrahens quempiam ab ingressu Religionis sine iusta causa, peccat mortaliter contra charitatẽ, vt docet Peyrinus *de Relig. to.1. q.1. c.29.* & alij: ergo multò magis negans suffragium sine causa; quia non solùm retrahit, sed expellit. Nec est paritas de Nouitio spontè recedente: nam eius recessus nihil obest Religioni, nec ipse illi perseuerare promisit, & sic non tenetur ex charitate, aut iustitia perseuerare. At quod Nouitius idoneus expellatur, magnum ipsi, & aliquod etiam Religioni, incommodum sequitur. Et Religiosi in hac re non sunt domini Religionis, sicut Nouitius est dominus sui ipsius, sed Iudices. vnde hæc obligatio non est iustitiæ commutatiuæ,

tatiuæ, & reciproca; sed distributiuæ, vel charitatis. P.3. T.2. Res. 19.

6 Nouitius retrocedens, secundùm opinionem sustentabilem à Peregrino *comm. ad Const. Cler. Reg. p.2. c.1. lit.G.* §.10. existimatam, tenetur ad expensas, quas fecit Monasterium in ipso alendo: quia Nouitijs Monialibus victum & vestitum parentes suppeditant. & Tridentinum *sess.16. c.16.* docet, in casu retrocessionis conuentum restituere debere bona Nouitij suis parentibus, deductis victu & vestitu: quam exceptionem non apposuisset, nisi Nouitij ad id tenerentur. Sed hæc opinio est contra communem apud Sanchez *sum. to.2. lib.6. c.10.n.4* & alios. Tum, quia cum Nouitius libere ad sæculum quandocunque redire possit, si hoc esset, aliquando etiam teneretur. Deinde quia bona Monasterij non tantùm sunt ad alendos Professos, sed etiam Nouitios. Et tandem, quia eo ipso, quòd quis Religionem ingreditur, conuentus seruitijs applicatur, quæ satis videntur ad compensandum frugalem victum & vestitum cuiuscunque Nouitij, quamuis inepti. Ad argumenta supra facta respondetur. Ad primum, consuetudinem interpretatam esse Concilium pro Monialibus, non pro Religiosis viris. Ad secundum, Concilium illud decernere in casu, quo parentes subministrarent alimenta Nouitij pro toto anno ab initio; nam tunc, si infra annum rediret, conuentus non teneretur restituere expensas iam exhibitas. Ità Suarez *de Relig. to.3. lib.5. c.11. n.5. P.3. T.2. Res.16.*

Et non tenetur ad expensas Monasterio redundas.

7 Nouitius retrocedens non reincidit in censuras, irregularitates, & reseruata, à quibus absolutus, & dispensatus fuit in Religione virtute priuilegiorum, quæ adducit Rodriquez *q. 20. ar.21.* vel cuiusdam priuilegij Clementis IV. & aliorum, quæ adducit Vechius *disp.9. dub.25. n.3.* nisi in casibus expressis in iure. Et ratio est, quia absolutio purè, & simpliciter data non debet explicari, quòd data sit ad reincidentiam, vt notat Suarez *de Relig. to.4. tr.8. lib.2. c.24. n.6.* nisi ità in priuilegio, aut facultate exprimatur, vel casus sit expressus in iure. In priuilegijs verò recensitis non explicatur reincidentia. Ergo. Et idem dic de eo, qui à reseruatis, & censuris absoluitur animo lucrandi Iubilæum. nam si postea non lucratur, adhuc remanet absolutus. P. 3. T.2. Res. 34. An Nouitius ad sæculum rediens puniri possit à Iudice laico pro delictis in Nouitiatu commissis, & idem de dimissis à Societate, si nullum habeant Ordinem, vide V. *Iudex laicus, n.15.*

Nec reincidit in casus, & censuras, à quibus absolutus fuit per priuilegia Ordinis.

Nec potest puniri à Iudice laico pro delicto commisso in Religione.

8 Nouitius moriens, secundùm Villalobos *to.2. tr. 31. diff. 2. n. 13.* potest sibi eligere sepulturam, sicuti habitum dimittere, & ad sæculum redire posset. Si verò non eligat, sepeliri debet in suo Monasterio. Vide *V. Sepulturam, n.8.*

An Nouitius moriens possit eligere sepulturam?

OBSTETRICES.

1 † Obstetrices in casu necessitatis possunt puerum baptizare, proferentes formã in lingua vernacula †. Quam an teneantur scire, vide V. *Baptismi, n 41.* Obstetrix, quæ plures infantes inualidè baptizauit, qui modò dispersi inueniuntur, quid facere debeat. vide *V. Baptismi, n.54.*

Tyrannum.

NON licet occidere Tyrannum, seu dictum eo, quod vassallos male

1 † INter homicidia, quæ honestat iustitia, primum est occisio Tyranni. Circa quam dico primò, quod si Tyrannus ità dicitur quia subditos tyrannicè tractat, cum alioqui habeat verum titulum, & sit legitimus dominus, tunc nullo pacto occidi potest, & contrarium dicere est hæreticum, & damnatum in Concilio Constantiensi *sess.* 15. †. Si verò Tyrannus dicitur, quia vi, vel fraude Regnum inuasit, tunc Caietanus *in* 2.2. *q.* 64 *ar.* 3. Strouersdorf *ibid. q.* 3. & alij dicunt, licitè à priuato quolibet occidi posse, concurrentibus duabus conditionibus, quarum vna est, quòd non possit aliter Respublica à tyrannide liberari; altera, quod non timeantur maiora damna ex illius morte nascitura. Ipse vero dico secundò cum Filliuccio *to.* 2. *tr.* 28. *c.* 1. *n.* 14. quòd, si talis Tyrannus actù Regnum inuadit, satis probabile est, occidi posse auctoritate priuata: nam tunc Regnicolæ iure se defenderent ab iniusta inuasione, ducem aduersarij exercitus trucidando, quæ est via expeditior ad libertatem. Si verò semel Regnum inuasit, & qualemcunque Principatus possessionem retinet, in hoc casu dictam sententiam dubiam videri, suspectam, ac nemini consulendam: quia nullus è possessione eijci debet inauditus. Et quodcunque scelus, quantumuis euidens, exigit sententiam declaratiuam, *gloss. in c. euident. de accus.* Et tandem, res tanti momenti, & quæ publicum iudicium postulat, non debet committi priuati cuiuscunque iudicio. *P.* 5. *T.*4. *Ref.* 21.

Licet tamen occidere illum, qui sine iusto titulo Regnum inuadit, Dum tamen actù inuadit, Non postea.

OCCIDERE

Bannitum.

LICET etiam occidere bannitum; Sed non eius filio

2 † SEcundò ratione iustitiæ licitum est occidere bannitum, quando Respublica dat cuilibet facultatem. Sed †

3 Nota primo, quod filius non potest licitè patrem bannitum occidere; nam Respublica non tollit in tali casu obligationem naturalem filij erga patrem. Ità Clarus *pr. crim. lib.* 5. §. *Homicidium, n.* 61. contra Bartolum, & alios. P. 5. T. 4. *Ref.* 25. §. *Nota tamen*.

Nec extra territorium Principis proici.

4 Nota secundò, quòd, quamuis Finellius *de cas. res. cas.* 4. *n.* 41. & alij dicant, bannitum vbicunque occidi posse, etiam extra territorium Principis proscribentis; id tamen Filliucius *to* 2. *tr.* 28. *c.* 2. *n.* 24. & alij non admittunt, nisi interueniret consensus saltem tacitus, vel rationabiliter præsumptus illius Principis, in cuius territorio inuenitur: vel nisi bannitus esset à Summo Pontifice, cuius iurisdictio se extendit per totú orbem. P. 5. T. 4. *Ref.* 24.

AN liceat malos bannire, & proponere premium occisori?

5 Nota tertiò, quòd Bonacina *de contr. disp.* 2. *q. vlt. sec.* 1 *punct.* 2. *n.* 3. & Sotus *de iust. lib.* 5. *q.* 1. *ar.* 3. non probant morem communem proponendi præmium occidenti bannitum. Megalius verò *to.* 1. *resol.* 59 & alij communiter approbant. Verum quidem est, quòd hæc facultas non est facile concedenda. *Ibid.* §. *Sed an liceat*.

Et tales occidi

6 Nota quarto cum Molina *de iust. to.* 4. *tr.* 3 *disp.* 7. *n.* 1. & alijs contra

tra Menochium *de arbitr. lib. 9. q. 90. n. 49.* & alios, bannitum occidi posse proditoriè, & per insidias. Nec obstare periculum damnationis; quia maior ratio habenda est boni publici, quam particularis illius, qui sibi prospicere potest cessando à culpis, & non vult prospicere. Vnde banniti possunt se inuicem occidere ad acquirendam vel libertatem, vel præmium; quia sic expedit communi bono. P. 5. T. 4. Res. 25. Possint per insidias, & proditoriè?

7 Nota quintò cum Molina *vbi sup.* in *l. 1. C. quando liceat vnicuique sine iudice &c.* videri concedi, interficere grassatorem, qui vias publicas tenet, in defensionem suam, & aliorum, quibus ille mortem, & alia damna parat. *Ibid. §. Et tandem.* Possintque occidi grassatores publicarum viarum?

OCCIDERE

Inuasorem.

8 LIcitum est, inuasorem occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ità DD. communiter; quidquid in contrarium afferant Accurtius *in l. vim vi, ff. de iust. & iure*, & glossa *ibid.* Abulensis *in c. 5. Matt. q. 109.* & alij pauci. Et patet ex iure canonico *c. significasti*, & *Clem. si furiosus de homicid.* & cap. *si verò, de sent. excom.* & ex iure ciuili l. 1. *C. vt vi, & vi armata*, l. *scientiam §. qui cùm aliter, ff. ad leg. Aquiliam*, & l. *vim vi, ff. de iust. & iure*: docetque ipsa naturalis ratio, vt videre est apud Tulium *orat. pro Milone*. Vnde ex Abbate, & alijs docuit Binsfeldius *de iniur. & damno dato, c. 1. q. 5. concl. 3.* quod si quis inuaderet Sacerdotem celebrantem, Sacerdos posset Missam intermittere, & se defendere, & si cum moderamine occidat, posse Sacrificium prosequi. P. 5. T. 4. Res. 1. In tali autem casu docet Caietanus *in 2. 2. q. 64. ar. 7* sic occidenti nō licere intendere mortem eius, vt medium necessarium ad sui defensionem. Vnde ait Aragonius *ibid.* intentionem illius esse debere, occidendi inuasorem modo confuso, & quo Deus scit, sibi licitum esse. Sed hæ sententiæ nimis metaphysicæ solùm inseruiunt ad turbandam doctrinā moralem, gignendas conscientias erroneas, & scrupulos non necessarios ei, qui potest licitè se defendere. Ideo dico cum Molina *disp. 11. n. 4.* posse aggressum per se intendere mortem aggressoris, petendo ictu cor, aut iugulum, animo eum necandi, quando videt, id necessarium esse ad euadendas manus illius. Et hæc est doctrina communis. P. 5. T. 4. Res. 16. LICET occidere inuasorem cum moderamine.

9 Sed quandonam dicitur quis aggressorem occidisse cum moderamine inculpatæ tutelæ? Respondeo, quando quis aggressorem occidit, non videns in illo conflictu aliam viam, qua iniustum, & graue damnum euaderet. *Ibid. Res. 1.* post medium. Idest quando inuasio non potest aliter impediri.

10 Graue damnum in primis est mors propria, & sic inuadenti te, vt occidat, licitè occidis, si non est aliud tuæ incolumitati remedium. Nec enim teneris fugere, si es vir nobilis, aut miles, ad vitandam inuasionem cum tuo dedecore: Si autem sis plebeius, ità vt parua, aut nulla contumelia tibi ex tali fuga resultet, teneris fugere ex charitate, & si es Clericus, aut Religiosus, teneris etiam ex iustitia; nam fugiens non amittis honorem, sed acquiris. Ità Nauarra *de restit. lib. 2. c. 3. n. 389.* Quamuis Lessius *lib. 2. c. 9. dub. 12. n. 86.* doceat, in hoc Clericos pares Inuasorem in qua vitæ propriæ, Quem non teneris fugere, Nisi sis plebeius, Clericus, Religiosus,

Filius, Nepos, Vel frater minor inuasoris.

esse laicis, & non teneri ex iustitia fugere; sed tantum ex charitate. *Ibid.* in fine, & *Ref.* 9. 48. & 49. Tenetur etiam fugere filius patrem & auum, frater minor natu fratrem maiorem: nam horum fuga pietati, non timiditati ascribitur. Ita Mendoza *in* 2.2. *disp.* 170. *sec.* 16. §. 136, Item inuasorem ebrium, aut furiosum quilibet tenetur fugere; quia non est ignominia. Ita Malderus *in* 2.2. *tr.* 3. *c.* 1. *dub.* 12. *Ref.* 9 *cit* in fine.

An verò liceat occidere eum, qui non inuadit actù, sed decreuit inuadere?

11 Cœterum putat Syluius *in* 2.2. *q.* 64. *ar.* 7. *q.* 6. non licere aggressorem præuenire, & occidere, quando nondum aggredi cœpit, quamuis aggredi decreuisset: nam tunc cum actù vim non inferat, non habet locum defensio, quæ fit per repulsionem violentiæ. Sed Molina *de iust.* *to.* 4. *tr.* 3. *disp.* 12. *n* 2. docet, præueniri posse, quando ex aggressionis decreto vita inuadendi, vel cum morte commutabitur, vel maxime periclitabitur. Nam non ob id licet iniustum aggressorem occidere, quia aggreditur; sed quia sua aggressione posuit vitam alterius in discrimine, ita vt non possit aliter se defendere; nisi illum occidendo; vnde si iniusto decreto euadendi in simili periculo vitam alterius ponat, potest etiam occidi. P. 5. T. 4. Ref. 5.

Vt si venit contra te catapultam explosurus? Vel maritus sub ceruicali pugionē condidit, & vxor non possit aliter mortem euadere? Et similia?

12 Et descendendo ad particularia: ait Reginaldus *to.* 2. *lib.* 21. *c.* 5. *n.* 57. quòd si accedis, catapultam explosurus ad me occidendum, & ipse non possum aliter mortem euadere, possum te præueniendo occidere. Et Lessius *lib.* 2. *c.* 9. *dub.* 8. *n.* 45. quòd si maritus condidit sub ceruiculo pugionem, vt vxorem interficiat, vxor id certò sciens, & aliud remedium non videns, potest præuertere, & occidere maritum. Et si quis alteri parauit venenum, posse eodem veneno industriosè mactari, si non est aliud euadendi remedium. Et hæc duo exempla Lessij admittuntur communiter à DD. quamuis de illis dubitet Syluius *vbi sup.* *q.* 5. Vnde rectè adnotauit Clarus *lib.* 5. §. *Homicidium*, *n.* 33. quòd, qui præparabat offendere, iudicatus fuit impunè potuisse occidi. P. 5. T. 4. Ref. 8. Quamuis autem Clarus *ibid.* idem decisum fuisse aduertat de eo, qui mortem alteri minatus fuerat, & hunc licitè præueniri doceat Ioannes Franciscus Suarez *in ench. lib.* 7. *v. Homicidium*, §. 7. si solitus sit minas executioni mandare; ipse tamen contrarium teneo cum Maldero *vbi sup. dub.* 7. & supradictam sententiam procedere forsan pro foro fori. P. 5. T. 4. Ref. 10. Aduertit etiam Malderus *ibid. asser.* 1. quòd si Petrus famulo committat, vt te occidat, licèt quidem tibi famulum insidiantem, aut se ad insidias præparantem præuenire, si aliud non sit effugium; non tamen ipsum dominum. Sed cum eadem limitatione Bañez *in* 2.2. *q.* 64. *ar.* 7. *concl.* 2. docuit, etiam dominum nece præueniri posse. P 5. T. 4. Ref. 6.

Et an liceat occidere non solùm mandatarium suæ mortis, sed etiam mandantem ipsū?

Et occidere inuasorem moralem? Vt falsum accusatorem, vel testem in causa capitali?

13 Rursus Bañez *ibid.* licere inquit præuenire falsum testem, vel iniquum accusatorem, qui contra iustitiam legalem pandit crimen alioqui verum, sed occultum, non solùm si ex hoc timeatur sententia mortis, sed etiam notabilis amissionis rerum temporalium: dummodo prius admonitus nolit desistere, & non sit alia spes euadendi: quia etiam in crimine vero, quando est occultum, deest ius accusandi. Malderus *vbi sup.* hoc negat; quia hi non inuadunt personam, vel bona propria auctoritate, & vt persona priuata, sed per Iudicem, & seruato iuris ordine, licet iniquè: vnde propriè non inuadunt; quia de ratione inuasionis est, vt auctoritate propria, & contra iuris ordinem vis inferatur. Ipse verò existimo cum Coninch *de act. supern. disp.* 32. *dub.* 2. *num.* 12.

licet

licèt opinio Bañez, spectato solo iure naturæ sit probabilis; ius tamen positiuum potuisse id prohibere, & de facto prohibuisse, vt illud praxis benè rectarum Rerumpublicarum interpretata est. Nullibi enim impunis abiret, qui accusatorem, vel testem prætextu falsitatis occideret. Et ratio est, quia si talis excusatio admitteretur, aperiretur homicidijs, & occisionibus ianua, omnibus litigantibus pro se stare iustitiam existimantibus. P.3. T.5. Res.97. & P.5. T.4. Res.7.

14 Petes primò. An liceat occidere aggressorem, cui data sit aggressionis occasio? Respondeo cum Salonio *in 2.2. q.64. ar.7. contr.1. concl.2.* & alijs affirmatiue. Et sic, adulterum, qui est causa, vt ipsum adulteræ maritus aggrediatur, posse illum cum moderamine occidere. Nam ex eo, quod dedit occasionem, nec ipse ius naturale defensionis amisit, nec maritus ius illum occidendi acquisiuit. Et sanè, si teneor succurrere proximo in extremam miseriam sua culpa redacto, cur me mea culpa periclitantem non possum defendere? Obserua tamen, quòd si is, qui dat occasionem, prænidet ex tali occasione mortis periculum secuturum, iàm est homicidij reus in corde suo. Sed hoc non obstante potest se defendere. Ità Bañez *vbi sup. concl.* 3. Imò putat, in tali casu maiorem rationem huic suffragari, vt aggressorem occidat; quia, cum in illo conflictu non possit facile conteri, si permittit se occidere, facilè abibit ad tartara. P.5 T.4. Res.3.

LICET occidere aggressorem, etiā si ei data sit aggressionis occasio.

15 Petes secundò. An liceat occidere aggressorem Principem, vel alium Reipublicæ oppidò necessarium? Respondeo cum Bañez *ibid. concl.* 2. & DD. communiter, non licere, quando ex tali occisione sequeretur notabile damnum Reipublicæ, & præcipuè bella ciuilia ob successionem. Et hoc ratione charitatis, ac etiam iustitiæ commutatiuæ erga Rempublicam, cuius bonum pluris facere tenemur, quàm proprium, sicut faciunt elementa, dum sui motus legem in bonum vniuersi, vacuum replendo, permutant. Qui igitur talem personam occideret, non peccaret contra ipsam, sed contra bonum publicum. Sed Binsfeldius *de iniur. & damno dato, c.1. q. 5. concl. 6.* ex multis fatetur quidem heroicum fore, si persona parùm necessaria ab alia apprimè necessaria permitteret se occidi; negat tamen ad id teneri, etiam si aggressor sit superior. & adducit Zabarellam *in Clem.1. de pœnis* docentem, non incursurum excommunicationem cap. *si quis suadente* eum, qui pro defensione sui necessaria Pontificem percuteret. Argumentatur autem à naturali iure, ex quo absque vlla distinctione licet vim vi repellere. Nec aliud exigere charitatem benè ordinatam, quæ incipit à seipso. Idem docet Rodriquez *in sum. to.1. c.220. n.8.* Quia (ait ipse) quamuis vassalli teneantur pro Principe vitam exponere; id tamen intelligendū est in casu necessitatis, non quando Princeps voluntariè se periculo mortis exponit, à quo volens potest se liberare. Ità ille. Sed istorum sententiam Malderus *in 2.2. tr. 3. c. 1. dub. 7. asser.* 3. & alij in vno tantùm casu admittunt, quando scilicet priuatus ex tali nece timeret sibi periculum animæ. P.5. T.4 Res. 2.

Minimè verò, si aggressor sit Princeps necessarius Reipublicæ.

16 Petes tertiò. An miles sciens se iniustè pugnare, possit occidere militem contrariùm inuadentem? Molina *de iust. to 4. tr.3. disp.15. n. 5.* in hac quæstione dubius hæsit. Nam, cum alter miles iustè illum inuadit, sicut ministri publici iustitiæ malefactores, non potest hic miles illum, se defendendo, occidere, sicut non possunt delinquentes occidere

MILES in bello iniusto occidere potest militem contrariæ partis se inuadentem.

ministros iustitiæ pro sui defensione: alioqui daretur bellum ex vtraque parte iustum, seclusa vtrinque ignorantia, quod est absurdum. Sed placet opinio affirmatiua Soti *de iust. lib.5. q.1. ar. 7.* dummodo talis miles aduersarium moneat, vt ab aggrediendo desistat. Si enim nolit desistere, ille habebit ius se tuendi. Nec bellum foret vtrinque iustum: nam Princeps iniustè militat, ipse verò iustè se defendit, postquam aduersarium monuit. Vide etiam Fabrum *in 4. dist.15. q.3. disp. 52. c. 1. n. 17. P.5. T.4. Ref.15.* Idem dic à fortiori contra Bonacinam *de cens. disp. 7. q.4. punct.5. n.2.* de milite se defendente in bello iusto. *P.4. T.2. Ref.29.*

LICET etiam occidere inuasorem vitæ proximi innocentis.

17 Petes quartò. An liceat occidere iniustum inuasorem vitæ proximi? Respondeo affirmatiuè: quia ex lege charitatis licitè quis facit pro alio, quod facere potest pro se ipso. Et innocens licitè defenditur. Ità Filliucius *to.2. tr.29. c.4. n.54.* & alij communiter. Sed quid, si inuasus cedit iuri suo? Respondeo, adhuc inuasorem occidi posse, quia inuasus non est dominus vitæ suæ, & sic non potest cedere iuri suo. Ità Tannerus *to. 3. disp. 4. q.8. dub. 4. n.80.* Quod limita, nisi inuasus seriò moneat, se potiùs velle mori, quàm occidatur inuasor in peccato mortali. P.5 T.4. Ref.19.

Si autem inuasus est Princeps, aut persona necessaria, probabile est, teneri suum inuasorem occidere.

18 Petes quintò. An non solùm liceat homini ad tuendam suam, vel proximi vitam inuasorem occidere, sed etiam ad id teneatur? Respondeo, si is qui inuaditur est Princeps, vel persona valde necessaria Reipublicæ, probabilissimè docuit Sotus *vbi sup.* quòd teneatur, sicut etiam, si ex morte inuasi maximum detrimentum sequeretur vxori, filijs, & familiæ, quam alere tenetur. Nam in primo casu agitur de bono communi, quod non seruare medio licito, graue peccatum est: in secundo autem interuenit præiuditium tertij, cuius iuri nemo renunciare potest. P.5. T.4. R*ef.*14. Idem etiam docet Molina *de iust. to.* 4. *tr.*3. *disp.*18. *n.*3.4. in casu, quo inuaditur proximus, si quis sine notabili sui damno, potest aggressorem occidere. Quod verum putat Malderus *in 2.2 tr.*3. *c.*1. *dub.*15. quando inuasus est persona necessaria Reipublicę, vel Princeps, aut proprius pater, mater, frater, filius, vxor, item ille ad cuius custodiam quis ex officio, promisso, aut contractu obligatur. P.5. T.4. *Ref.*19. *§. Sed difficultas.*

Vel etiam patris, matris, &c.

LICET etiam occidere inuasorem bonorum.

19 Pro defensione bonorum, tenet Accursius *apud Nauar. cap.*15. nō licere aliquem interficere in conscientia; sed solùm permitti iure humano, quod etiam docet Abulensis *in cap.*15.*Matt.* & alij; quia ex lege charitatis vita proximi præferenda est bonis nostris externis. Sed, his non obstantibus, existimo cum Tannero *to.* 3. *disp.* 4. *q.* 8. *dub.* 4. *n.*81. & DD. communiter, notabilem externorum bonorum amissionem esse graue damnum; ità vt ad illud vitandum possit quis hominem occidere. Et ratio est; quia bona externa sunt media ad sustentationem vitę, & conseruationem honoris, & status; & ideo vt docet Glossa *in l. Aduocati, C.de aduoc. diuers. iud.* bona externa dicuntur sanguis, & vita hominum. vnde defendi possunt cum dispendio vitæ alterius, sicut & vita. Quæ sententia procedit etiam quoad Clericos, vt patet ex cap. *clim*, 1. *de restit. spoliat.* Ità Molina *to.* 4. *tr.*3. *disp.*16. *n.* 1. contra Rosellam v. *Homicidium*, §.3. Item quoad Religiosos, quamuis non habeant proprium. quia vnusquisque habet ius defendendi non solùm propria, sed etiam ea, quæ possidet in communi, aut quorum vsus, aut custodia est sibi commissa. Ità Tannerus *to.3. disp.4. q. 8. dub.4. n. 77.* contra

Etiam Clerico,

Et Religioso.

Binsfel-

Binsfeldium *de iniur. & damno dato, c.1. q.5. concl.* 4. Ad rationem Abulenſis reſpondetur, vitam proximi præferri debere bonis noſtris externis, quando natura rei id poſtulat, non quando eius malitia, vt in caſu noſtro. P.5. T. 4. *Reſ.* 17.

20 Nota hic ex Strouerſdorf *in 2.2.q.64. ar.7. concl.* 3. furem rapientem occidi poſſe, etiam ſi furtum poſtea recuperari poſſit: quia nemo videtur obligatus pati, rem ſibi eripi, eo quòd poſſit poſtea recuperare; quilibet enim habet ius non ſolùm recuperandi res ſuas, ſed etiam cuſtodiendi. Sed DD. alij tenent, tunc furem occidi poſſe, quando furtum aliter recuperari non poteſt. *Ibid. §. Notandum ſecundò. & Reſ.* 45. Nota etiam contra Couarruuiam *in Clem. ſi furioſus. p.3. §. vn. n.6.* licere occidere furem fugientem cum furto; quia ſemper dicitur inuaſor, donec ſe in tutum recipiat. Et alioqui rerum defenſio plerumque eſſet inutilis: nam fures ſtatim, ac dominum rei ſentiunt, ſe in fugam proripiunt. Ità ſupradicti Doctores. *Reſ.17. cit. §. Notandum eſt.* Imò, poſtquam fur in tuto ſe poſuit, ſi abeſt auxilium iudicis, poteſt dominus rei in locum intrare, & res ſuas reaſſumere, & ſi fur vim faciat, illum occidere. Ità Malderus *vbi ſup. dub.*13. *§. dico ſextò.* & alij. P.5. T.4. *Reſ* 37.

Etiam ſi res furtiua poſſit poſtea in iudicio recuperari.

Idque etiam dum fugit cum furto, vel in locum tutū receptus, recuſat reſtituere.

21 Sed petes primò. Quanti valoris debet eſſe res, pro cuius conſeruatione poſſit fur mactari? Reſpondeo, non debere eſſe parui momenti, niſi (aduertit Malderus *Ibid.*) fur poſt ſublatam rem paruam, nè illam reddat, incipiat ferro repetentem inuadere, ex l. *ſi ex plagis, §. tabernarius, ff. ad leg. Aquiliam.* Vel res parui momenti in ſe, magna ſit in virtute. Vel etiam res parua tolleretur cum iniuria, nam tunc occidi poſſet in vindictam non tàm rei, quàm honoris. Ità Leſſius *lib.*2. *c. 9. dub.* 11. *n.* 68. Regulariter verò quantitas vnius aurei, vel minor, quam aſſignat Molina *to.4. tr.3. diſp.16. n.7.* & duorum aureorum, quam aſſignat Iaſon apud Malderum *vbi ſup.* videtur modica, & hi auctores nimis laxè locuti. P.5. T.4. *Reſ.* 18.

RES verò quæ inuaditur, debet eſſe magni valoris

Actù vel virtute; vel, ſi ſit parua, rapi cum iniuria.

22 Petes ſecundò. An liceat occidere inuadentem res externas proximi? Reſpondeo cum Molina *to.4. tr.3. diſp.* 18. *n.*1. & alijs communiter, affirmatiuè, ſicut ſupra diximus de inuadente proximi vitam. Imò Faber *in 4. diſt.*15. *q.3. diſp.52. c.1. n.3.* putat, ad id teneri: quia Scriptura obligat vnumquemque ad defendendum proximum innocentem, iuxtà illud Ezechielis. *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo.* Et Prouerb. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare non ceſſes.* Sed Molina in homine priuato, & qui ad hoc non eſt deputatus ex officio, negat tantam charitatis obligationem adeſſe, vt ad defendenda bona proximi longè inferioris ordinis teneatur inuaſori vitam corporalem, & regulariter etiam æternam, eripere, non ſine maximo horrore, ac difficultate. P.5. T.4. *Reſ.* 20.

Et quidem ſufficit, quòd inuadatur res proximi.

23 Tertiò, damnum graue eſt amiſſio honoris, pro quo tuendo licitū eſt hominem cum moderamine interimere, ſi aliter ſaluari non poteſt. Vnde diximus ſupra *n.*10. virum nobilem, aut militem etiam plebeium inuaſum, non teneri fugere, ſi ex hoc illi ſequatur ignominia, vt regulariter ſequi ſolet; quia honor eſt pretioſior bonis fortunæ. Ità Sotus *de iuſt. q.1. ar.*8. Quidquid in contrarium dicat Syluius *in 2.2.q.64. ar.7. q.* 9. ex eo, quod defenſio honoris cum occiſione non ſit iuris naturalis, nec ex illo deſcendat, cum non conueniat Religioſis, & ſic toti hominis ſpeciei. P.5. T.4. *Reſ.* 9.

LICET etiam occidere inuaſorem honoris.

24 Itaque

An ideo volẽtem percutere baculo vel alapa?

24 Itaque Syluius *ibid.* non licere, inquit, viro honorato interimere volentem baculo, vel alapa percutere; tum quia fieri potest, vt percussio sit occulta, & honorem parum lædat; tum etiam quia læsus honor recuperari potest, aut via iuris, aut alijs modis. At contrarium docent multi, quos citat, & sequitur Lessius *lib.* 2. *c.*9 *dub.*12. *n.* 77. cum in aliquibus regionibus maximum dedecus sit, alapas, vel verbera absque vindicta relinquere. Sed hæc opinio non est admittenda in hominibus plebeis, quibus alapa, vel baculum parum esset dedecori. P.5.T.4 *Res.*4.

Et eum, qui inflicta alapa fugit?

25 Addit etiam Malderus *in* 2.2. *tr.* 3. *c.* 1. *dub.* 14. non licere, post impactam alapam, percutientem insequi, & interficere; nam defensio licita debet esse in ipso congressu, post quem percussorem fugientem occidere, est potius vindicari iniuriam, quàm defendere. Lessius verò *lib.*2.*c.*9. *dub.*12 *n.*80. contrariam sententiam speculatiuè veram existimat, sed in praxi non consulendam, ob periculum odij, vindictæ, & excessus; item pugnarum, & cædium in Reipublicæ perniciem. Ego verò, seclusis his periculis, illam in praxi probabilem, & tutam existimo. Et illam absolutè docuerunt Nauarrus *cap.* 15. *n.* 4. Henriquez *lib.* 14. *c.*10. *n.*3. *gloss. lit.T.* & nouissimè Faber *in* 4.*dist.*15.*q.*3.*disp.*52.*c.*1.*n.*29. Et ratio est, quia, quamdiù damnum illatum manet in suspenso, semper est locus defensioni, vt patet in eo, qui furem fugientem insequitur ad recuperandum furtum. Nam quamuis honor non sit apud percussorem, sicut furtum apud furem, potest tamen non secus ac furtum recuperari, ostendendo signa excellentiæ, & captando existimationem apud homines contra percussorem. Deinde, si percussus statim prosequitur percutientem, non censetur nouum cõgressum efficere, sed eundem, iniquè ab altero coeptum, iustè continuare. *P.* 2. *T.* 15. *Res.* 15. & P 5. T.4. *Res* 11.

Et dicentem Mẽtiris, & alias contumelias?

26 At verò, non licet viro honorato interficere dicentem *Mentiris*, vel alia verba contumeliosa. nam verbales iniuriæ verbis repelli possunt, & à viris honoratis etiam solent. Ità Azorius *to.*3. *lib.*2. *c.*1. *q.*17. & alij contra Strouersdorf *in* 2.2. *q.*64.*ar.*7. *concl.*5. putantem, in regionibus, vbi verbum *Mentiris* est probrosum, licere viro honorato illud sibi obijcientem occidere. Et contra Baldellum *lib.* 3. *disp.* 24. *nu.* 24. putantem, licitum esse occidere contumeliosum. Sed hic loquitur in casu, quo aliter contumeliosus arceri non potest; nè detur licentia improbitati optimos viros contumelijs vexandi, quæ dolent acerbiùs, quã facta. Quando verò liceat dicere, *Mentiris*, vide Mendozam *in* 2. 2. *to.* 2. *disp.*170. *sec.*14. §.116. P.5.T. 4. *Res.* 12. & 13. † & nos V. *Compensare, n.*4. †.

LICET denique occidere inuasorem pudicitiæ.

27 Pro defensione pudicitiæ videtur dubitare D. Augustinus *lib.* 1. *de lib. arb. c.*5. an liceat inuasorem occidere, vt obseruat Tannerus *to.* 3. *disp.*4. *q.*8. *dub.*4. *n.*68. Sed ipse meritò affirmat cum communi. nam pudicitia est maximum bonum, & in eius violatione adest maximum periculum consensus in patiente. Addunt aliqui, id etiam licere alteri, dum ipsa non consentit, nam si consentit, non fit illi iniuria, & sic (ait Rodriquez *in sum. to.*1. *c.*220.*n.*14.) nec ipsa potest illum interficere, nisi exteriùs solùm consentiat, abstinens à clamoribus causa non diuulgandi secretum. P. 5. T.4 *Res.* 36.

OCCI-

Innocentem.

28 † OCcidere innocentem est per se illicitum. Potest tamen lici-tum esse per accidens in aliquo casu †.

INNOCENTEM occidere non licet, nisi per accidens.

29 Et hic primò, Iudex, postquam omnem diligentiam adhibuit ad saluandum innocentem; qui secundùm allegata, & probata est nocens, potest illum ad mortem damnare, nec deponere officium cum magno detrimento, vt diximus V. *Iudex, n.5.*

Quando nimirum Iudex per acta, & probata reperit illum culpatum, & saluare non potest.

30 Secundo, innocens postulatus ab inimico minãte vrbis excidium, tenetur seipsum inimico tradere, & mortem subire pro communi bono Reipublicæ. Idque potest ei præcipere Respublica, & nolentem inimico tradere, &, si contumaciter resistat, ipsa occidere; quia tunc non est innocens, sed maximè nocens. Ita Tannerus *to.3. disp.4. q.8. dub.4. n.54.* quidquid in contrarium afferat Bonacina *de contr. disp. 2. q. vlt. sec.1. punct.7. n.2.* P.5. T.4. *Ref.*23.

Vel quando innocens petitur ab inimicis, minantibus vrbis excidium.

31 Tertio. Si quis equester inimicum insequentem fugit, & videt puerum, vel mendicum in via iacentem, quem necesse est conculcare, aut gradum sistere, & ab inimico mactari, tenetur quidem possibilem circumspectionem adhibere nè noceat; non tamen sistere gradum, & permitti vt occidatur. quia ius habet ad fugam via publica, quo in tanto discrimine priuari non potest ratione personæ ibi iacentis. Sicut neque si ipsi ebrius, aut furiosus resistit, aliò deflectere. Ità Lessius *lib.2. c.9. dub.9. n.59.* & alij contra Lublinum *v. Bellum, n.3.* Quod limita, nisi occidendus foret infans non baptizatus; nam tunc lege charitatis teneretur fugiens mori potius, quàm illum occidere. *P.5. T.4. Ref.34.*

Item si quis non potest mortem fugere, nisi equester currendo super puerum iacentem in via publica.

32 Quartò, si quis te inuadit vt occidat, & cùm te defendis; obijcit tibi innocentem tamquam clypeum, vt post eum latitans, postea te interimat, nec potes fugere, potes inuasorem per innocentem ferire cũ moderamine, etiam si inde mors innocentis sequatur. Ità Malderus *in 2.2. tr.3. c.1. dub.12.* contra Sayrum *lib.7. c.12. n.17.* Notat etiam Baldellus *to.1. lib.3. disp.26. n.13.* quòd cùm duo rixantur, vno alterum iniustè aggrediente, & alter se interponit, vt rixam diuidat, aggressor autem ad fugiendum ictum retrò mediatorem se protegat, vnde hic moriatur, inuasum nullam culpam committere, dummodo moderamen non excesserit, nec mediatorem per vim opposuerit ad recipiendum ictum. *Ibid.*

Aut nisi inuasore occidat per ipsum innocentem ab illo obiectum pro clypeo.

33 Quintò, Azorius *to. 3. lib.2. c.7. q.16.* occidi posse inquit obsides innocentes, si hostes fidem fregerint; nam ea conditione dantur, vt hostes fidem seruent. Et alioqui ex bello, nec pax & securitas haberi aliquando, nec hostes semel deuicti in officio contineri possent. Sed contrarium docet Bonacina *de contr. disp. 2. q. vlt. sec. 1. punct. 7. nu.2.* quia putat in tali casu occidi innocentes, quod tamen non probat. P.5. T.4. *Ref.*35.

An liceat occidere innocentes obsides, si hostes fidem fregerint?

Semetipsum.

SEIPSVM in nullo casu licet occidere directè,

34 † Occidere seipsum directè ex intentione occidendi, est intrinsece malum, & mortale peccatum contra charitatem, qua se homo tenetur diligere; & contra iustitiam, qua se debet Deo, & Reipublicæ custodire †. Excusare tamen posset ignorantia, vt docent Sotus *de iust. lib.* 5. *q.* 1. *ar.* 5. & alij contra Caietanum *in* 2.2.*q.*124.*ar.*5.

Et scienter.

Et probabile est, Lucretiam Romanam, aliosque Ethnicos, non peccasse mortaliter, se interficiendo, existimantes, se opus laude dignum, manibus suis moriendo, præstare. quia homicidium non est contra prima principia lumine naturæ nota, sed contra principia secundaria deducta ex primis, quæ aliquando possunt inuincibiliter ignorari. P.5. T.4. Ref.30.

Nec ad id damnari potest à Iudice.

35 Scienter verò mortem sibi inferre, in nullo casu licet. Vnde Comitolus *lib.* 4. *q.* 10. *n.* 6. & alij contra Victoriam *de homicid. n.* 30. *ad arg.* 8. docent, non licere ad mortem damnato venenum à ministro iustitiæ sibi paratum haurire: id enim perinde esset, ac si quis pugione sibi ictum inferret. D. Thomas *in* 2.2. *q.*69. *ar.*4. ait, non posse hominem à iudice damnari, vt se occidat, sed vt mortem patiatur.

Vnde ad mortem damnatus non potest venenum haurire,

Aduerte tamen, licere reo permittere, vt venenum sibi applicetur, merè passiuè se habendo. & Malderus *in* 2.2. *tr.* 3. *c.* 1. *dub.* 18. putat posse aperire os, vt venenum infundatur. At Syluius *in loc. cit. D Th. q.* 4. hoc negat, & venenum in os immissum, teneri non traijcere in stomachum, dum potest. P.5. T.4. Ref. 39.

Aut se è furca præcipitem dare.

Item non potest reus funi alligatus se ex scala præcipitem dare. Ità Syluius *ibid.* P.5. T.4. *Ref.*40.

Nec licet militibus certo vincendis se in naui cōburere,

36 Tertiò. non licet militibus in naui præliantibus cum Turcis, vel Hæreticis, certo victuris, ignem pulueri inijcere, ne ipsi & nauis in hostium potestatem deueniant. Et quidem si in naui maneant, vt comburantur, certum est, id non licere, vt docet Syluius *in* 2.2. *q.* 64. *ar.*5. *ad* 4. Qui licere inquit, vt mari se committerent: quia supponit eos necessario mactandos esse: quod tamen falsum est; quia barbari intendunt captiuos vendere, vel se redimentes dimittere. Ideo neque id licere puto. P.5. T.4. Ref.26.

AN damnatus mori per famem, teneatur cibos clam oblatos edere?

37 Quartò. Ex Fabro *in* 4. *dist.* 15. *q.*3. *disp.* 52. *c.*21. *n.*46. & alijs, damnatus mori per famem, si clàm offerentur ei cibi, tenetur comedere; nam non comedendo se interimeret, quod est illicitum. Sed Malderus *in* 2.2. *tr.*3. *c.*1. *dub.*19. & alij negant ad id teneri. nam abstinens à cibo non cooperatur neci suæ, sed solum permittit ab innato calore se absumi, quod in eo, qui adhoc iustè damnatus est, non videtur illicitū. P.5. T.4. *Ref.*41.

Et delinquens occultus possit se iudici prodere, vt puniatur morte?

Aduerte etiam, quod licitum est delinquenti occulto, iudici se prodere; vt debitam punitionem patiatur in hac potius vita, quàm in alia. Nam id procederet ex affectu virtutis iustitiæ. Ità Sancius *disp.*46. *n.* 19. Nisi esset persona magnæ auctoritatis, quæ si se traderet, daret alijs occasionem peccandi. P.3. T.5. Ref.7. §. *Notandum.*

Item an possit reus ad vitanda grauia tormenta falsum crimen cōfiteri, ex quo morti addicitur?

Item non peccaret, qui ad vitanda grauia tormenta falsum, & capitale sibi crimen imponeret. Vide V. Reus. n.16.

Infirmus respuere medicamenta?

38 Quinto, non potest infirmus respuere medicamenta, quando adest spes salutis. Medicinam vero in doloribus grauibus citrà mortis periculum respuere in carnis mortificationem, licitum & meritoriū est.

Sumere item cibum nociuum inaduertenter, vel cum opinione, aut etiã intentione leni, nocumenti, non est mortale. Ita Sanchez *in opusc. to.* 1. *lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 34. *n.* 7. Et infirmus non tenetur parere medico distincto præcepto ab eo, quo tenetur vitam seruare. Ità Sancius *disp.* 13. *n.* 8. P.5. T.3. *Ref.* 135. Et denique mulier honesta, aut virgo, patiens morbũ in verendis, tenetur quidem admittere curam obstetricum, vel aliarum fœminarum; non tamen medicorum, quam plusquam mortem odio habent. præcipuè quod ex tali contactu oriuntur regulariter turpes motus, quos non permittere etiam ex metu mortis, ad gradum castitatis heroicum pertinet. Ità Turrianus *sum. p.* 1. *c.* 263. *dub.* 5. *concl.* 11. & alij. P.5. T.3. *Ref.* 138. Et præsertim mulier manus chirurgi in pudẽdis?

OPINIO PROBABILIS.

1 † Opinio probabilis dicitur, cognitio incerta & ineuidens, quæ tamen topicis rationibus, vel Doctorum auctoritati nitatur. Rationes verò probabiles faciunt opinionem probabilem intrinsecè; auctoritas Doctorum, extrinsecè †. Et quidem ex Sanchez *in sum. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 7. vnius Doctoris docti, & pij sententia sufficit ad constituendam opinionem probabilem. Maximè si adducat aliquam rationem probabilem, & eius opinio non sit contra communem. Quæ sententia quamuis displiceat Portellio v. *Opinio eligenda*, *n.* 4. putanti, admittendam solùm esse in quæstione nunquam antea disputata; non autem in ventilata à multis DD. in contrarium stantibus, & multis rationibus innitentibus. Illam tamen admittendam, imò præferendam contrariæ, docet Villalobos *to.* 1. *tr.* 51. *diff.* 7. *n.* 3. si sustentat valorem matrimonij contracti, & Berojo *in cap.* 1. *n.* 281. *de const.* si sustentat quamlibet causam piam. Et sine vlla distinctione docent Filliuccius *to.* 2. *tr.* 21. *c.* 4. *n.* 134. & Merolla *to.* 1. *disp.* 3. *cap.* 4. *dub.* 1. *n.* 4. P.4. T.4. *Ref.* 30. OPINIO probabilis quæ? Et quotuplex? An oriatur sufficienter ex auctoritate vnius viri docti, & pij?

2 Porrò ex Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 7. & alijs, non omnis opinio speculatiuè probabilis, est tuta in praxi. Et sic multi non audent sequi opiniones Duareni, Cuiacij, Donelli, Fabri, & aliorum, appellantes tales opiniones theoricas, & non practicas. Sed contra hos inuehitur Sancius *in select. disp.* 54. *n.* 11. *& disp.* 64. *n.* 63. docens, omnem opinionem probabilem speculatiuè, esse in praxi tutam; nam probabilitas practica est effectus probabilitatis speculatiuæ: quòd enim quis iustè, vel iniustè operetur, ab eo nascitur, quòd speculatiuè iudicauit, posse agi licitè, vel illicitè. Ità ille. Sed an probabiliter, alij videant. P. 2. T.13. *Ref.* 5. *&* 12. Et an omnis opinio probabilis speculatiuè, sit tuta in praxi?

3 Quando circa eumdem casum adsunt contrariæ opiniones probabiles, non tenetur operans sequi probabiliorem, sed sequi potest minus probabilem. Nam in hoc reprehendi non potest tanquam imprudens, & temerarius, cum habeat rationes alicuius momenti. Neque tenetur homo sequi, quod perfectius est & securius, sed satis est sequi securum & perfectum. Adde, quòd esset onus intolerabile, si homo teneretur opiniones probabiliores inuestigare. Ita Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 9. *n.* 14. & Theologi communiter contra Perez *certam.* 10. *n.* 55. & alios paucos. P.2. T.13. *Ref.* 1. & P.4. T.4. *Ref.* 4. §. *Ad id verò*. POTEST homo operari iuxta opinionem probabilem, & relinquere probabiliorem?

4 Igitur primò, Iudex potest iudicare secundùm opinionem probabilem Et ita iudex iudicare?

Aduocatus patrocinari,
Et Responsor casuum conscientiæ consulere.

lem in quæstione iuris, relicta probabiliori, etiam propria. Vide V. *Iudex, à n.*4. Secundò, Aduocatus potest secundum opinionem probabilē patrocinari. Vide V. *Aduocatus, à n.*1. Tertiò, Confessarius, aut responsor Casuum conscientiæ consulere potest opinionem minus probabilē, vt consulentem ab onere aliquo liberet, etiam contra propriam. Ità Vasquez *in p.*2. *disp.*62. *c.*9. *n.*47. Becanus vero *in* 1.2.*tr.*1.*c* 4 *q.*9.*n.*16. distinguit (sed in idem redit) & si consulens petat, quænam opinio in tali quæstione sit probabilior, tunc teneri eam aperire, quam tenet: si verò solùm de practica obligatione sciscitatur, posse sæpe id consulere, quod minus probabile iudicat; imò meliùs facere, si id consulat, quod faciliùs, & cum minori periculo præstari potest. P.2. T.13. *Ref.*14. Quartò, Sancius *pract.disp. disp.*44. *n.*58. contra Villalobos *to.* 1. *tr.* 1. *diff.* 17. *n.*6. licere existimat Regi, habenti ius probabile ad aliquod Regnum, ab alio Rege probabili etiam iure possessum, mouere bellum. De quo in particulari vide Becanum. P.2. T.13. *Ref.*8.

An Rex possit mouere bellum contra Regnum, quod ab alio probabili iure possidetur, ex opinione probabili, quod sit suum?
Et medicus præbere infirmo medicamentum probabile?

5 Quintò. Medicus infirmo aliàs morituro, cui nullum aliud suppetit medicamentum, exhibere potest medicamentum cum probabilitate iuuaminis, etiam si maior sit probabilitas nocumenti, secundùm Malderum *in p.*2. *q.*19. *ar.*5. *disp.*86. §.7. Qui tamen cum Suarez apud Portellium v. *Opinio eligenda, n.*10. Vasquez *in p.* 2. *to.* 1. *disp.* 64. *c.* 4. & alijs negat, posse medicum habentem copiam medicamentorum exhibere minus certum, & certius relinquere, etiam si non habeat certum. Nam charitas postulat, vt indigenti certiori, quo possumus, remedio succurramus. Item si adsint opiniones probabiles, quòd tale medicamentum sit huic morbo nociturum, aut profuturum, tunc, ait Merolla *to.* 1. *disp.*3. *c.*4. *coroll.*5. *n.*198. si medicus vtramque opinionem putat æquè probabilem, nullo etiā medicamento certo existente, peccare contra charitatem, si illud applicet. Si verò magis adhæreat opinioni, quòd noceat, peccare etiam contra iustitiam, quæ eo ipso, quod se obligauit ex mercede infirmum curare, illum obligauit ad curandum iuxta suam opinionem; quia hoc intendit infirmus, dum ipsum potius, quàm alium vocat. Sed, his non obstantibus, Azorius *tom.*1. *lib.* 2. *c.* 17. *q.* 11. Sancius *pract. disp. disp.*44. *n.*36. & nonnulli alij docent, in defectu medicamenti certi non peccare medicum exhibentem medicamentum probabile, stante opinione probabiliori, quod nocebit, etiam quando salus ægri non est desperata; quia id, quod ex probabili ratione efficitur, reprehendi non potest. P.2.T.13. *Ref.*7. & P.5.T.3.*Ref.*132.

CONFESSARIUS tenetur sequi opinionem probabilem pœnitentis contra propriam, & probabiliorem.

6 Sextò, Confessarius tenetur sequi opinionem pœnitentis probabilem contra suam, & probabiliorem; quia pœnitens habens pro se opinionem probabilem, habet ius ad absolutionem. Et quamuis Vasquez *in p.*2.*to.*1.*disp.*62.*c.*7.*n.*40. & alij dicant, peccare solùm venialiter Confessarium non proprium negantem absolutionem secundùm opinionem probabilem, existimo ipse cum Sancio *in select. disp.*33. *n.*54. peccare mortaliter, si confessio facta sit de mortalibus; quia illum obligat ad detegenda peccata alteri Confessario, quod graue onus est. Aduerte etiam, quòd hæc opinio procedit etiam, quando opinio pœnitentis ipsi Confessario videretur falsa, si tamen inter auctores probatos probabilis reputatur. P 2.T.13. *Ref.*11.

Sicut in Sacramētis non necessarijs

7 Septimò. Circa essentialia Sacramenti, dicunt DD. communiter, amplectendam esse opinionem probabiliorem, ex dictamine charitatis, quæ

quæ iubet, vt proximum non ponamus in salutis discrimine, sed subueniamus certiori remedio. Id quod primò non procedit in Sacramentis non necessarijs ad salutem, vt ait Lorca *in p. 2. tom.1. disp.39. memb.2.* Secundò, nec in casu necessitatis, quando v. g. deest materia certior &c. vt ait Bonacina *de Sacr. disp. 2. q.1. punct. 4. n.10.* P.2. T.13. *Res.2.* Et generaliter, quoties ex opinionibus circa validitatem Sacramenti altera fauet Sacramento, altera suscipienti, eligi debet secunda, licèt minus probabilis; quia Sacramenta, cum in fidelium gratiam sint instituta, cedunt libenter iuri suo, vt ipsis faueant. Et ideò danda est absolutio moribundo, qui illam petijt in absentia; vel qui exhibet signa doloris, dubia, an ex dolore peccatorum, an verò ex angustia mortis procedãt. P.2. T.13. *Res.* 13. Nam strictiùs obligat charitas, quàm Religio. Et Sacerdos in tali casu non absoluens, peccaret; si Parochus, contra iustitiam; si alius, contra charitatem. P.3. T.3. *Res.* 9. Et in his casibus absolutio dari debet absolutè: nam conditio adhiberi debet in dubio, non in opinionibus. Ità Sancius *disp.44.n.32. Res.*13. *cit. §. Imò, &* P 3. T.3. *Res.* 10.

Opinionem fauentem suscipienti.

Vel necessarijs, in necessitate,

Quamuis periclitetur validitas Sacramenti.

8 Quòd si dubium sit de potestate Confessarij, tunc potiori iure eligi posset opinio probabilis, probabiliori relicta; quia non est periculum irritandi Sacramentum, vt in casibus prædictis, contra Peregrinum *in comm. ad const. Cler. Regul. p.1. c. 5. lit. C.* tum, quia stante opinione probabili, sicut stante errore communi, Summus Pontifex confert iurisdictionem in ædificationem fidelium, vt docet Palaus *to.1. disp.2. punct. 5 n.9.* & alij multi. Tum etiam, quia omnis Sacerdos habet iurisdictionem in venialia; vnde, cum regulariter fideles semper confiteantur aliqua venialia, Sacerdos absoluendo illa directè, absoluet etiam mortalia (si Papa non dat iurisdictionem) indirectè. Nec in tali casu peccaret Confessarius, quia omitteret opinionem probabiliorem; nam ex dictis supra, qui operatur iuxtà opinionem probabilem, reprehendi iure non potest. P.2. T.13. *Res.*2. prope finem. P.3. T.2. *Res.*3. *§. Ex his, &* P.4. T.4. *Res.*4. Ex quibus patet, non fore inualidam absolutionem censurarum, & reseruatorum traditam virtute Iubilæi ex opinione probabili, sed falsa; licèt is non consequatur Indulgentiam. Nam supradicta de opinione probabili, fallunt in Indulgentijs; vt dictum est V. *Indulgentia, n* 21. *P.3.T.4. Res.*153. *§. Certum*.

Et multò magis quando est quæstio de iurisdictione Confessarij.

9 Aduerte hîc, ex Sancio *in select. disp.*19. *n.*8. licere etiam in morte sequi opinionem probabilem, relicta tutiori. Nam non minus tenetur homo Deum non offendere in vita, quàm in morte. Et non minus tutum est, sequi vnam opinionem, quàm aliam. Sed oppositum videtur docere Sanchez *sum. to.1. lib.2. c.1. n.6.* P.2. T.13. *Res.*9.

QVÆ omnia vera sunt tàm in vita, quàm in articulo mortis.

10 Cæterum, quando varietas opinionum versatur inter superiorem & subditum, probabilior opinio docet, subditum teneri obedire: quia tenetur obedire, quoties potest absque peccato, vt in tali casu supponimus. Ità Salas *in 1.2. tr.8. disp. vn. sec.8. n.76,* & alij multi. Sed Sancius *select. disp.*33. Palaus *to.1. disp.2. punct.6. n.5.* & alij docent, quòd quando subditus habet opinionem probabilem, quòd præceptum sit illicitũ, vel extrà superioris iurisdictionem, potest non obedire; quia vnicuique fas est sequi opinionem probabilem. Et deinde, quia in tali casu vocatur in dubium superioris facultas, qui nec stat in possessione; cum nunquam fuerit in possessione precipiendi illicitum, vel suam iurisdictionem

AT subditus tenetur sequi opinionem probabilẽ superioris præcipientis, etiam si habeat probabilẽ opinionem in contrarium.

excedens. Ad argumentum in contrarium respondent, superiorem habere ius præcipiendi, quod certè, & indubitanter est licitum, vel quando subditus habet solum dubium de honestate præcepti, aut iurisdictione, non autem, cùm habet probabilem opinionem. (Imò Vasquez *in p.2.disp.62.c.8. & disp.66.c.6. n.51.* idem docet in casu dubij. quod ipse approbo; si dubium sit de potestate Prelati, vel in controuersia de honestate præcepti subdito ex obedientia damnum aliquod immineat. Vel si eodem dubio laboret Prælatus. P. 4. T.3. *Res.* 8. & 9.) Docet etiam Palaus *ibid. n.* 7. quod si est opinio probabilis, quod Superior non sit legitimus, quia non est electus, &c. subditus non tenetur obedire, quia de eius possessione probabiliter dubitat. Contrarium docet Sanchez *sum. to.2. lib. 6. c.3. n. 29.* Sed vtraque opinio est probabilis. Ex his autem infert Sancius *vbi sup.* non posse Superiorem iustè subditum punire ex probabili opinione non obedientem, quia non obediendo non peccat, ac proinde non meretur pœnam. Sed prima opinio est communior, & probabilior. Vide V. *Excommunicationis, n.64.* P.2. *T.13. Res.10. & P. 4.T.4. Res.* 31. In dubio de iustitia tributi probabile est vassallos posse illud fraudare. Vide V. *Gabellas fraudare.*

IN conflictu opinionum circa iurisdictionem inter iudices laicum, & ecclesiasticum, hic est competens. Et generaliter sēper amplectenda est opinio, quæ fauet Ecclesiæ, etiā contra communē.

11 Quando varietas opinionum versatur inter Iudices laicum, & Ecclesiasticum circa iurisdictionem, Ecclesiasticus est competens: quia maior. cap. *si Iudex, de sent. excom. in 6.* Ità Sanchez *opus. to.1. lib.2.c.4. dub.52.n.2.* & alij. quod in Hispania seruari, testatur Couarruuias *pract. quæst. c.33. n.1. P.4.T.1.* Res.64. & P.5. *vbi infra*. Et generaliter in conflictu opinionum, illa amplectenda est, quæ fauet Ecclesiæ, etiam si sit contra communem. idque in fauorem Religionis, & libertatis ecclesiasticæ. Ità Iason *in l. filiusfamilias §. diui, ff. de leg. 1. n.* 82. ex cap. *fin. de sent. & re iud.* & ex l. *sunt persona, ff. de* Relig. *& sumpt. funer.* & Rota Romana *in vna Veneta anno* 1606. Vel saltem, si dubium sit, an statutum sit, vel non sit contra immunitatem Ecclesiasticam, consulatur Summus Pontifex, vt docuit Carolus Imperator apud Granadum *in cap. memoriam 19. dist. ... P.5.T.1. Res.23. §. Igitur.*

ORARE.

ORARE pro excommunicatis an liceat?

ORARE in peccato pro Defunctis an illis prosit?

1 ORare publicè pro excommunicatis non toleratis, non licet; pro toleratis, dubium est, de quo vide V. *Excommunicationis, à nu.1.*

2 † Oratio in peccato mortali tamquam à persona priuata, non suffragatur animabus Purgatorij †. At si sit ab Ecclesia instituta, vt Officium Defunctorum, Horæ Canonicæ, Pater noster, &c. prodest; quia hoc ipso, quòd Ecclesia illam instituit, Deo grata est, & Ecclesia pro omnibus suis membris viuis Deo offerri voluit. Ità Nauarra *de rest. lib.2. c.2.nu. 254.* licèt alij probabiliter contrarium sentiant. P.5.T.14. *Res.*79.

Et an ad vincendā grauem carnis tētationem teneamur orare?

3 Qui notabili tentatione, carnis v.g. affligitur, tenetur orare, & auxilium Dei implorare. Quòd si non oret, & tentationi succumbat, peccare dupliciter, putat Sancius *in select. disp.21. n.19. 20.* scilicet contra Religionem, & castitatem. Sed placet opinio contraria. nam obligatio orandi in tali casu est per accidens, sicut in multis casibus per accidens obligat actus amoris Dei; in quibus tamen illum omittere non est speciale peccatum distinctum ab eo, ad quod vitandum requirebatur, vt benè aduertit Tannerus *in 2.2 disp.2.q.4.dub.4.n.83. P.3.T.5.* Res.16.

1 † ORdo est Sacramentum nouæ legis, quo homines aliqui in Dei ministerium, spirituali potestate tradita, deputantur. Est Sacramentum necessarium toti Ecclesiæ, sicut Matrimonium, non tamen singulis ad salutem. Septem numerantur à Theologis: Ostiariatus, Exorcistatus, Lectoratus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus. Ex quibus primi quatuor dicuntur non Sacri, reliqui tres Sacri. Nam & si omnes sint Sacri in quantum Sacramenta; posteriores tamen Sacri peculiariter dicuntur ratione materiæ, circa quam, vt ait D. Thomas *3.p.q.37.ar.3.* Prima Tonsura non est Ordo, sed ianua, & dispositio ad Ordines. In iure adduntur alij duo, Psalmistatus, & Cantoratus: qui tamen non sunt propriè Ordines. An Cardinalatus sit Ordo, vide *sub eius nomine, n.2.*†.

ORDINIS definitio, Necessitas, Et species,

ORDINIS
Materia.

1 MAteria Sacerdotij est duplex, traditio calicis cum vino, & patenæ cum hostia, & impositio manuum. Vtraque secundùm Bellarminum *de Sacr. Ord. lib.1.c.9.* & alios, essentialis partialis; & prima quidem ad potestatem consecrandi, secunda verò ad potestatem absoluendi ordinata. Secundùm Valentiam *to. 4. disp. 9. q. 1. punct. 5.* & alios sola calicis traditio est materia essentialis, impositio verò manuum solùm sacramentale ex præcepto adhibendum. Vtraque opinio est probabilis. P.3.T.4. Ref.187. Si autem detur tantùm patena cum hostia, vel tantùm calix cum vino, aut hostia, & calix sine vino, vt contigit his temporibus in Hispania ex incuria Magistri Ceremoniarum, non apponentis vinum in calice, Sacramentum esset nullum, & iterandum. Ità Villalobos *to.1. tr.11. diff.4. n.1.* cum alijs, contra Henriquez *lib.10. c.6. n.1.* cuius opinionem probabilem existimans, docet, in tali casu iterandum esse sub conditione. P. 4. T. 4. Ref. 119. † Sed in P. 3. T.4. *Ref.186.* opinionem Henriquez amplexus erat †.

QVÆ sit materia Sacerdotij,

2 Materia Diaconatus, secundùm Syluium *in 3.p. q. 37. ar.2. q. 3.* est traditio libri Euangeliorum, & impositio manuum. Secundùm Nugnum *in 3.p. to.2. q.37. ar.5.* sola traditio libri. Vtraque opinio est probabilis. P.3.T.4. *Ref.188.* Materia Subdiaconatus ex Filliucio *to.1.tr.9.c.2.n.45.* est duplex, traditio calicis vacui cum patena superposita, & traditio libri Epistolarum, ex paritate rationis cum traditione Euangeliorum in Diaconatu. Sed dicendum cum Coninch *de Sacr. disp. 20. dub.6. n. 69.* solam traditionem calicis esse materiam necessariam, & cum Henriquez *lib. 10. c.5. gloss. lit.F.* calicem nó debere esse necessariò consecratum, P.3. T.4. *Ref. 189.* † Materia Acolytatus est traditio candelabri cum cereo, & vrceoli vacui. Lectoratus, libri Prophetiarum. Exorcistatus, libri Exorcismorum. Ostiariatus, clauium cùm cymbalo. Filliucius *to. 1. tr.9. c.2.*†.

Diaconatus? Subdiaconatus? Et aliorum Ordinum?

3 Omnis autem traditio, quæ est materia proxima Sacramenti Ordinis, de necessitate præcepti Ecclesiastici esse debet cum reali contactu suscipientis. Imo Faber *in 4. dist.24. q.1. disp.1. c.4. n. 121.* & alij volunt, hoc esse de necessitate Sacramenti. Sotus vero sacerdotalem

Realis contactus materiæ non est essentialis Ordini.

Ordinem

Ordinem suscipientem debere quidem vult tãgere necessariò calicem, non autem alia. Sed ego cum Bonacina *de Sacr. disp.* 8. *q. vn. punct.* 5. *n.* 10. existimo, in nullo Ordine realem contactum materiæ esse de essentia Sacramenti. Nam benè tradi potest, & accipi cum solo consensu aliquo signo explicato; sicut verè accipimus equum, nummos, & alia, non illa tangendo, cum solo signo acceptatiuo. Posita autem contraria sententia, benè docet Nugnus *in add. ad* 3. *p. tom.* 2. *q.* 24. *ar.* 5. *diff.* 2. non esse necessarium, quod Diaconus tangat hostiam, sed solam patenam, sicut calicem in quo sit vinum; nam sicut vinum est in calice, ita hostia in patena. Et sanè in rebus humanis, quando eorum, quæ traduntur, vnum est in alio, non solet specialiter tangi. P. 2. T. 16. *Res.* 3. & P. 3. T. 4. *Res.* 185.

ORDINIS

Forma.

ORDINIS forma quæ? Et an debeat physicè cum materia coexistere? Alias Ordo iterari?

4 † OMnium Ordinum forma illa est, *Accipe potestatem*, &c. quâ nimirum significatur imperatiuo quodam modo, tradi potestas singulis accommodata †. Et quidem proferri debet simul cum materia, simultate tamen morali, vt diximus de Baptismo V. *Baptismi*, *n.* 27. Ita Granado *in* 3. *p. contr.* 9. *tr.* 1. *disp.* 6. *n.* 16. Qui tamen putans, contrariã sententiam Caietani *in opusc. to.* 1. *tr.* 26. esse probabilem, censet minores Ordines, necnon Subdiaconatum, & Diaconatum, absque physica simultate collatos, quia non sunt admodum necessarij, omitti posse: Presbyteratum verò, & Episcopatum († quamuis ex errore dicatur, Diaconatum †,) vtpotè sacratiores, & magis necessarios, ac proinde maiorem certitudinem requirentes, iterandos esse sub conditione. P. 5. T. 13. *Res.* 48.

Sicut generaliter, quandocunque Ordo sit dubius?

5 Et generaliter, quoties pro validitate, & inualiditate Ordinis adsunt rationes probabiles, iterari posse ait Granadus *n.* 2. sub conditione; Episcopatum verò, & Presbyteratum etiam debere, nè Episcopus, aut Presbyter periculo non ordinandi, non consecrandi, non absoluendi se exponat, cum maximo fidelium detrimento. Id verò non procedere in inferioribus Ordinibus. Vide V. *Abbas*, *n.* 6. in fine. *P.* 5. *T.* 13. *Res.* 47. *&* 93. §. *Quoad secundum*. Sed aduertant hîc scrupulosi, aliud esse opinionem, & dubium, aliud scrupulum: nec statim ac quis timet, se vasa sacra v. g. non tetigisse, debere iteratò suscipere: multa enim obliuiscimur, quæ reuera præstitimus. *Res.* 47. *cit.* in fine.

ORDINIS

Subiectum.

ORDINIS subiectum homo, cum certis conditionibus.

6 † SVbiectum Ordinis homo solùs est, sed non omnis; nam iure diuino arcentur fœminæ, & non baptizati; iure autem Ecclesiastico bigami, homicidæ, cæci, muti, & omnes irregulares. Vt Ordo sit validus, requirit præter materiam, & formam intentionem tàm Mini-

stri,

stri, quàm suscipientis. Vt verò licitè recipiatur, requiruntur in suscipiente multa alia. Nimirum ætas, Litteræ dimissoriæ, Examen, Titulus, Gradatio, Interstitia, Tempus, Locu, & Status in gratia †. Toletus præterea *lib. 1. c. 71. n. 6.* requirit Confirmationem, ita vt si non confirmatus Ordines suscipiat, peccet mortaliter, & fiat irregularis. Sed nullum extat præceptum in iure tantam obligationem imponens. nec Tridentinum *sess. 22. c. 4.* verbis adeo strictis vtitur; sed solùm consulit Episcopis, vt non confirmatos non promoueant. Tàm igitur suscipiens, quàm conferens Ordinem ante Confirmationem, peccabit venialiter. Ita Sotus *in 4. dist. .. q. vn. ar. 8.* & alij. P. 2. T. 16. *Res. 4.* & P. 3. T. 4. *Res. 24.* §. *Notaui etiam.*

7 Igitur primò in ordinando requiritur ÆTAS. Quæ in prima tonsura, & tribus minoribus Ordinibus est septennium completum. In Acolytatu duodecimus annus completus. In Subdiaconatu 22. in Diaconatu 23. in Presbyteratu 25. omnes incepti. (Denique in Episcopatu trigesimus annus. Vide V. *Episcopus, n. 2.*) Et quidem secundùm Pontium *lib. 7. c. 65. n. 1.* non datur paruitas materiæ; vnde si dies, vel hora deficiat, actus vitiatur. Nec valere illam regulam, *Quod parum distat, nihil distare videtur*, vbi totum præceptum consistit in seruanda integra materia; vnde qui nocte Iouis statim post signum mediæ noctis ederet carnes, non excusaretur ex paruitate materiæ. Sed ipse existimo cum Sanchez *in opus. to. 2. lib. 7. c. 1. dub. 33. n. 6.* quod si vltimus dies ætatis sit inceptus, potest quis ordinari etiam ante aliquot horas; quia in fauorabilibus dies cœptus habetur pro completo. *l. qua ætate, ff. de testam.* P. 2. T. 16. *Res. 27.* & P. 5. *T. 5. Res. 17.*

Idest cum certa ætate.

In qua datur paruitas materiæ.

Et sufficit, quòd vltimus dies sit inceptus.

8 Qui verò ante legitimam ætatem ordinaretur, incurreret suspensionem, & celebrando, irregularitatem, ex *Extrauag.* Pij II. *cum ex sacrorum: Res. 27. cit.* Sed nota primò, hanc suspensionem non incurri ab Episcopo ante legitimam ætatem ordinato, vt patet ex ipsa Bulla, & ex regula generali, quod in legibus pœnalibus non includuntur Episcopi, nisi exprimantur, cap. *quia periculosum, q. 15. c. 12. §. 3. n. 15. P. 5.* T. 10. *Res 53. §. Notandum est.* Secundò, non incurri ab ordinatis ante ætatē in minoribus: quia Bulla loquitur de maioribus, & in pœnalibus non fit extensio. Ità Riccius *p. 4. decis. 93. n. 6.* P. 5. T. 10. *Res. 30.* Tertio, nec ab ordinato in Sacris bona fide, aut ignoranter, ignorantia saltem inuincibili. Bonacina *de cens. disp. 3. punct. 5. §. 1. n. 2.* Et ego existimo cum Præposito *in 3. p. q. vn. de Sacr. Ord. dub. 17. n. 167.* & alijs, excusare etiam vincibilem, & crassam; quia Bulla lata est contra præsumentes. P 3. T. 4. *Res. 182. 192.* & *P. 5.* T. 18. *Res. 32.*

Ordinatus verò ante ætatem incurrit suspensionem.
Excipe, si quis ordinetur Episcopus.
Aut in minoribus.

Vel etiam Sacris ignoranter, & bona fide.

9 An verò si is celebret adueniente mala fide, incurrat irregularitatem? Respondeo cum Peyrino *priu. Minim. to. 1. Const. 1. Iulij II. §. 16. n. 29.* non incurrere; quia non celebrat cum suspensione; peccare tamen mortaliter, vt docet communis opinio, quamuis Ledesma *to. 1. de Sacr. Ord. cap. 7. concl. 1.* contrariam sententiam probabilem iudicet. Et quidem vera est, si talis celebrat post completam ætatem. In quo casu Corduba *cas. 144.* idem dicendum putat de eo, qui ordinatus est mala fide; qui si ante completam ætatem bona fide celebraret, putans id sibi licere, non incurreret irregularitatem; quia ad hanc quoque requiritur dolus: imò magis, quia verbum *præsumpserit* absque vlla controuersia cadit super irregularitate. Ità Nauarrus *cap. 27. n. 156. Res. 182. cit. §. Sed* diffi-

Qui si postea sciēter celebrat, non fit irregularis, licet peccet mortaliter.

difficultas, & P.5.*T*.10.*Res*.32. §. *Notandum*, & *Res*. 34.

Sicut nec ordinatus mala fide, celebrando cum ipso Episcopo ordinante.

10 Qualicumque autem fide ordinatus ante ætatem, non incurrit irregularitatem, celebrando in ipsa ordinatione cum Episcopo; quia cùm celebrat, nondum est plene ordinatus, cum nondum acceperit potestatem absoluendi. Ità Hurtadus *de susp. diff*. 13. *n*. 36. qui tamen incurrere putat Diaconum, & Subdiaconum assistentes Episcopo, & canentes Euangelium, & Epistolam; quia illorum Ordines supponuntur perfectè collati. Sed Suarez *disp*.31. *sec*.1. idem docet de his, quem nouissimè sequitur Mercerus *in* 3.*p*.*q*.24. *dub*. 7. quia Ordinatio perseuerat vsque ad completum Officium. P.5. T.10. *Res*.37.

Quid de Diacono & Subdiacono eidem assistentibus?

Qui verò mala fide ordinatur ante ætatẽ cõtrahit, suspensionẽ ab omni Ordine, quo repe- ritur insignitus.

11 Nota secundò, ordinatum mala fide ante ætatem secundùm Nauarrum apud Villalobos esse suspensum, non solùm ab Ordine sic suscepto, sed etiam ab alijs antea ritè susceptis, ex quadam Bulla Sixti V. Sed ego contrarium teneo cum Henriquez, & Auila apud Villalobos *to*.1. *tr*.18. *diff*.11. *n*.2. ex illis verbis Bullæ, *Si suspensione durante, in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrãt*. Nota illud *in eisdem*, idest in male susceptis, à quibus nimirum suspensi sunt. Sicut etiam iure antiquo suspendebantur ab executione solius Ordinis malè suscepti, ex glossa in c. *consultationi, de temp. ordin*. & Tridentino *sess*.14. *c*.2. *P*.5. *T*.10. *Res*.35. & recitatiue olim *P*. 3. T. 4. *Res*. 182. in fine. Teneo etiam cum Suarez *disp*. 42. *sec*. 3. *n*. 2. contra Nauarrum *lib*.1. *cons*.26. *n*.2. suspensum ab Ordine inferiori, non fieri irregularem, si superiorem accipiat; quia id non est expressum in iure. P.4. T.2. *Res*. 92.

Reseruatam secũdùm aliquos Summo Pontifici.

12 Nota tertiò, suspensionem talis Bullæ secũdùm Guttierez *qq. can. lib*.1. *c*. 26. *n*. 21. reseruatam esse Summo Pontifici. Sed cum Regularibus dispensare possunt eorum Prælati, vt docet Portellius v. *Ordinis Sacri suspensio*, *n*. 14. Et idem docet de Episcopo quoad suos subditos Suarez *n*. 32. *P*.5. *T*.10. *Res*.31. Et de Confessario per Bullam, Medina *lib*.1.*c*.11.§.8. *Ibid*. *Res*.53. & P.4. *T*.4. *Res*.115. † Nota tandem, dictam Extrauagantem latam esse etiam contra suscipientes Sacros Ordines extrà tempora, aut sine dimissoria, de quibus infrà, & de ea eodem modo philosophandum †.

Etiam in dubio an ætatem impleuerit.

13 In dubio, an quis impleuisset ætatem, non posset ordinari; quia præceptum de non ordinando ante ætatem stat in possessione, & est certum, quod proinde vincit ius dubium. Ità Sancius *disp*. 43. *n*.6. *P*.4. *T*.3. *Res* 21. §. *Contrarium*.

PRÆTEREA ordinandus ab alio, quam a proprio Episcopo, debet habere dimissoriam
Ab Episcopo,
Capitulo,
Vel Abbate superiori suo.

14 Secundò Regulares, & Sæculares ordinandi ab alio, quàm à proprio, Episcopo, debent habere DIMISSORIAS sub pœna suspensionis, de qua dictum est. P.3. T. 4. *Res*. 192. Dimissoriæ autem Clerico sæculari concedi debent à proprio Episcopo, de quo infra, cùm de Ministro. Vel à Capitulo Sedis Vacantis, non tamen infra annum à die vacationis, vt prohibet Tridentinũ *sess*.7. *c*.10. sub pœna interdicti quoad Capitulum, & suspensionis, necnon priuationis fori quoad ordinatum. Sed nihilominus potest Capitulum infra annum concedere dimissorias præsentato à patrono laico ad suum beneficium. Ità Garsias *p*. 5. *c*. 7. *n*. 93. Item habenti facultatem papalem suscipiendi Ordines à quocunq; cum licentia proprij Ordinarij. Et potest facere testimonium idoneitatis. Ità Barbosa *de pot. Episc*.*p*.2.*alleg*.7.*n*.14. quamuis Monetà *de commut*.*c*.10.*n*.182. referat vsum Curiæ Romanæ in cõtrariũ. P.5.T.10.*Res*.46

Possunt

Possunt etiam suis subditis sæcularibus dimissorias concedere Abbates. Tamburinus *to.2. disp.2.q.7.n.5.* P.4.T.4. *Ref.*147. in fine. Si verò conferant non subditis, incurrunt ipso iure suspensionem, ex decreto Tridentini *sess.*23. *c.*10. Quam Sayrus *de cens. lib.*4. *c.*13. *n.*5. non benè extendit ad Abbates, ordinantes alienos subditos. Ità Bonacina *tom.* 3. *disp.*3.*q.*1. *punct.* 11. *n.*4. *P.*5.*T.*10. *Ref.* 42. Regularibus autem concedere potest suus Prælatus, vt scilicet ordinentur ab Episcopo diœcesano, &, eo absente, vel ordinationes non habente, à quocunque alio, ex priuilegio concesso Congregationi S. Benedicti Vallisoleti a Clem. VIII. & deinde Societati à Gregorio XIII. P.2.T 16 *Ref.*13. cum ampliatione ad Nouitios, vt tradit Suarez *de Relig. to.* 3. *lib.* 5. *c.*16. *num.* 17. Quæ ampliatio facta est ad tollendos scrupulos; nam absque illa iam comprehendebat Nouitios, cum hi gaudeant omnibus priuilegijs professorum. P.3.T.2.*Ref.*7. & P 5. T.10. *Ref.*43. Idem autem est, ordinari absque dimissoria, & cum dimissoria falsa; minimè verò cum dimissoria vera, quamuis impetrata per fraudem. Vide *infra, n.*20.

Et, si est Regularis, à suo Prælato.

15 Tertiò requiritur EXAMEN faciendum coram Episcopo de sufficientia litterarum, etiam quoad Regulares, vt docet Vasquez *in* 3. *p. to.*5. *disp.* 246. *c.* 6. *n.* 55. ex Tridentino *sess.* 23. *c.*12. Sed obseruat Miranda *to.*1. *q.*39. *ar.*2. deuotos, & prudentes Episcopos suam conscientiam cum conscientijs Prælatorum exonerare, omnimodam fidem testimonialibus eorum literis adhibendo, quam nimirum adhibent vni Examinatori sæculari. P.2. T.16. *Ref.*29. §.*Sed prima. P.*4. *T.*2. *Ref.*74. §. *Sed difficultas, & P.*5. *T.*10. *Ref.*[illegible]0. in fine.

TERTIO examen litterarum. In quo Episcopi cum Regularibus possunt acquiescere fidei suorum Prelatorum.

16 † Sufficientia autem, quæ requiritur in prima tonsura, est quòd rudimenta fidei sciant, ac legere & scribere †. Sufficit vero, quòd sciant legere Italice, quamuis nesciant Latinè; nam Tridentinum *sess.* 23. *c.*4 eos excludit à Tonsura, qui omnino legere nesciunt. Ità Sanchez *opus.* 1*o.*2.*lib.*7.*c.*1.*dub.*46.*n.*11. Nec requiritur vt sciant perfectè scribere, sed sufficit, quòd caracteres aliquo pacto figurent. Ità Sellius *select. can. c.*5 *n.* 6. ex declaratione Congregationis Episcoporum, & Regularium *die* 13. *Octobris* 1593. P.5. T.14. *Ref.* 21.

Ad primam tonsuram requiritur, quod recipiens sciat legere, Saltem Italicè, Et scribere quo quo tàdem pacto.

17 Ad minores Ordines linguæ Latinæ notitiam: ad maiores, etiam instructionem ad eorum ministeria necessariam, exigit Tridentinum *sess.* 23. *c.*13. & 14. Sed in Regularibus non est necessaria tanta scientia, quanta in Clericis. Vide V. *Irregularitas, n.*21.

Ad Ordines minores requiritur notitia linguæ Latinæ. Sed in Regularibus minor.

18 Quarto requiritur TITVLVS, qui in Clerico sæculari est beneficium, vel patrimonium ad congruam sustentationem sufficiens. Ad quod tamen Episcopus secundùm Auilam *p.*3.*disp.*5 *dub.*16. potest in aliquo casu raro dispensare, scilicet cum Collegiali docto, & insigni, præsertim Collegij Salmaticensis, aut Complutensis; quia huic non deficiet cathedra, præbenda, aut beneficium. & hanc opinionem asserit Henriquez *lib.* 13. *c.*37. *n.* 2. *glos. lit. O.* fuisse in praxi deductam. Sed Campanili *diu. iur. can. rubr.* 8. *c.* 4. *n.*6. contrarium tenet, & adducit declarationem Sacræ Congregationis. P.4.T 4. *Ref.*52. §. *Notat etiam,* & *P.*5. *T* 10. *Ref.*50. §. *An verò.*

QVARTO requiritur in ordinando Titulus in sæculari patrimonij, vel beneficij, In quo an Episcopus possit aliquando dispensare?

19 Episcopus ordinans aliquem absque titulo, tenetur illi alimenta congrua subministrare. *c. Episcopus, de pr.* Si verò ordinet, accepta ab eo promissione, vel iuramento de non petendis alimentis, suspenditur per triennium a collatione Ordinum; sic vero ordinatus ab executione,

Et quid si quem ordinet sine Titulo?

A a donec

donec à Papa absoluatur, cap. *pen. de simon.* quę pœna in c. *per tuas nobis, 37. eod. tit.* extenditur ad ordinatum cum tali pacto, ignorantem id sibi non licere. Quod tamen procedit in foro externo, in quo præsumitur deliquisse, non in foro conscientiæ. Ità Suarez *de censf. disp. 31. sec. 1. n. 34.* P. 5. T. 10. Res. 54.

Ordinatus cum patrimonio, aut beneficio ficto, peccat mortaliter sed non incurrit suspensionem.

20 Qui ordinatur cum ficto patrimonio, beneficio, aut ficta pensione, peccat mortaliter, & secundùm Nauarrum *c. 27. n. 158.* incurrit suspensionem cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum, dist. 50.* quæ videtur innouare Tridentinum *sess. 21. c. 2.* ibi, *antiquorum canonum pœnas super his innouando*. (Imo secundùm Mercerum *in 3. p. q. 24. dub. 7.* incurrit etiam suspensionem latam in Extrauag. Pij II. contra ordinatos sine litteris dimissorijs, quia si Episcopus sciret fraudem adhibitam fictionis, non concessisset dimissorias, vnde concessæ, fallæ sunt, & quasi non essent. Sed ego existimo cum Henriquez *lib. 13. c. 37.* hanc secundam suspensionem non incurrere. nam dimissoria per fraudem obtenta, est vera dimissoria, vt patet si obtineatur per fraudem quoad genus, & mores; ideo .n. Episcopis cautũ est, vt inuigilent, & examinent an titulus sit verus. P. 2. T. 16. Res. 5. & P. 5. T. 10. Res. 50. *&* 55.) Sed & existimo cum Ledesma *to. 1. de Sacr. Ord. c. 7. concl. 6. diff. 3.* non incurrere suspensionẽ cap. *neminem*, & cap. *Sanctorum*, in quibus suspenduntur ordinati absq; titulo; nam ea reuocata sunt per cap. *cùm secundum 16. de preb.* Nec Tridentinum illa innouauit, sed innouauit cap. *Episcopus*, & cap. *cum secundùm Apostolum, de simon.* vbi puniũtur ordinationes factæ absq; titulo, suppositis simoniacis pactis, de quibus supra *n. 19.* Et sic declarauit Sacra Congregatio apud Piasecium *p. 1. c. 1. ar. 7. n. 20.* habetque vsus Pœnitentiariæ. P. 2. T. 16. Res. 5. P. 3. T. 4. Res. 184. & P. 5. T. 10. Res. 50. † Et quia hìc fecimus mentionem de simonia, aduerte, quòd ordinatus per munera, incurrit suspensionem dictorum Canonum a Concilio innouatorum †. Quam Auila *p. 3. disp. 5. dub. 9. concl. 2.* incurri putat, etiam si munera dentur ab alio, ipso ignorante, dummodò sciens postea, ratihabeat: quia ratificans pactum simoniæ ab amico factum, eamque soluens, incurrit pœnas simoniæ, vt probat Nauarrus *cons. 10. de simonia, n. 7.* Sed ego id nego cum Henriquez *lib. 13. c. 37. n. 2. gloss. lit. E.* quia ignorantia excusat à censuris, & ratihabitio non comparatur mandato, nisi in iure exprimatur. P. 5. T. 10. Res. 56.

Sicut incurrit ordinatus per munera.

CLERICVS non tenetur retrodonare patrimoniũ ficte donatum.

21 Petes: an patrimonium fictè donatum possit, aut debeat Clericus retrodonare? Respondeo cum Ledesma *vbi sup.* non teneri, quia clausula in donatione apposita de retrodonando, cum sit contraria iuri, nullam obligationem inducit: vnde sicut in foro externo rescindi potest in pœnam eius, qui ficte dedit, decipere volens Episcopum, & Ecclesiam, ità in foro conscientiæ immunis est ab obligatione restituendi. quamuis Auila *p. 3. disp. 5. dub. 5. concl. 3.* teneat, in conscientia ad restitutionem obligari, quia in hoc foro donatio valet iuxtà intentionem donantis. P. 3. T. 4. Res. 184. Existimo secundò, restitutionem patrimonij, saltem verè dati, ante Ordinem, vel dimissorias factam, non valere. Et sic, etiam stante sententia Nauarri & Suarez, sic renunciantem non manere suspensum; quia valido titulo omnia gerit. P. 5. T. 10. Res. 55. §. *Sed quidquid*. Si autem restituat post susceptos Ordines, antequam alia bona acquirat, vnde viuat, grauiter peccare, ait Turrianus *de censf. lib. 5. disp. 46. dub. 1.* quia violat Tridentinum *sess. 21. c. 2.* non tamen incurrere-

re

re suspensionem, quia hæc nullibi statuitur. P.5. T. 10. Ref.57. Aduerte etiam sufficere, quòd ordinandus det fideiussionem alimentorum; nam sic in eo cessat timor mendicandi, & satisfit menti, ac dispositioni Concilij. Vnde si ordinatus sine titulo, incurrit suspensionem, vt docuit Nauarrus, non incurreret ordinatus cum tali fideiussione, vt notat Grillenzonius *cons.*14. P.5 T.10.Ref.48. Et ordinari potest cum fideiussione alimentorum.

22 † Porro quantitas patrimonij determinanda est iuxtà locorum qualitatem. Panormi exiguntur vnciæ duodecim annuales, vt patet in Synodo †. Hic verò locum habet paruitas materiæ, vnde, nisi sit notabiliter minus, admitti potest. Notabilis defectus secundùm Sanchez *opusc. to 2. lib 1. c. 1. dub. 35. n.* 10. esset quinque in vigintiquinque, seu quinta pars. Vnde, qui in Sicilia haberet vncias vndecim annuales, procul dubio ordinari posset. Ratio autem est, quia de modico non est curandum. l. *si oleum*, §. *fin.* cum l. *sequ. ff. de dolo*, & alibi. P.4. T.4. Ref. 52. & P.5 T.5. Ref.20. Patrimonij quantitas quæ requiratur? Et an vnciæ vndecim annuales sufficiant in Sicilia?

23 † Regulares ordinantur titulo paupertatis †. Qui autem sciens, suam professionem esse inualidam, se promoueri fineret, ordinaretur sine titulo, ac proinde peccaret mortaliter, & incurreret suspensionem. Ità Portellius v. *Ordine Sacro*, *n.*8. P.3.T.2. Ref.113. † Sed antea P. 2. T. 16. Ref. 5. docuerat ex declaratione Sacræ Congregationis, & vsu Pœnitentiariæ, ordinatum sine titulo non esse suspensum, quòd confirmare videtur in P.5 T.10 Ref.50. quamuis vtrobique titulus loquatur de eo, qui ordinatur cum patrimonio ficto, vt supra dictum est *n.*20. †. IN Regularibus sufficit titulus paupertatis. Sed an fiant suspensi, qui ordinantur post professionem inualidam?

24 Quinto requiritur GRADATIO, idest Ordines ordinatim sumi debent, prius scilicet inferior, deinde immediate altior, & deinceps. Qui autem per saltum ordinaretur, incurreret suspensionem ad exercendum Ordinem susceptum, & si exerceat, irregularitatem. (Susceptum inquam per saltum; non enim suspenditur ab exercitio aliorum Ordinum rite susceptorum. Ità Suarez *de cens. disp.* 31. *sec.* 1. & alij cōtra Nauarrum *cap.*27. *n* 242. P.5.T.10. Ref.28.) Cœterum, qui relictis minoribus, Subdiaconatum reciperet, quamuis peccaret mortaliter, & minoribus initiari deberet, potest tamen probabiliter dici, quòd suspensionem non incurreret; quia multi probabiliter docent, minores Ordines non esse Sacramenta, sed sacramentalia. Vnde Pius II. suspendens ordinatos sine litteris dimissorijs, ante ætatem, vel extrà tempora, non suspendit sic promotos ad minores, sed tantùm ad maiores. Et Nauarrus *cons.* 28. *de sent. excom. à n.*11. tenet, recipientem minores Ordines cū excommunicatione, non fieri irregularem ad alios suscipiendos, maximè quòd pœnæ sunt restringendæ. Ità Portellius *resp. p.*3. *cas.*41 *q.*22. *n.*3. P.5. T.10. Ref.47. QVINTO Ordines gradatim accipi debent; Nam ordinatus per saltum incurrit suspensionem Ordinis sic suscepti. Sed an procedat, quando intermittuntur Ordines minores? Probabile non procedere.

25 Nota hìc primò, suspensionem ab ordinato per saltum ex Suarez *de cens. disp.*31. *sec.*1. *dub.*2. *concl.*2. & alijs communiter, incurri ipso iure ex cap. *solicitudo* cit. & ex Tridentino *sess.*23. *c.*14. Sed vt ipse Suarez expendit, nec in his, nec in alijs iuribus talis suspensio ipso iure incurrenda exprimitur: vnde probabilem existimo cum Acugna *in decret. p.* 1. *dist.* 52. *c.*1. *n* 9. opinionem Angeli v. *Irregularitas*, *n.* 36. & aliorum, quòd ordinatus per saltum non sit ipso iure suspensus, sed suspendendus. P.5. T 10 Ref 27. Nota secundò, quod quamuis promotus per saltum, non possit ad Ordines superiores ascendere; hoc tamen impedimentum non est irregularitas. Ità Auila *p.*7. *disp.*9. *sec.*1. *dub.* 2. *concl.*1. Et talem suspensionem non esse ipso iure latam, sed ferendam. Sic autem ordinatus non potest ad altiores Ordines ascendere;

Si autem esset, dispensari posset per Cruciatam secundùm San Iuan *de Sacr. Ord. q. 2. ar. 5. dub. 11. diff. 6. concl. 3. Ibid. §. Notandum secundò.*

Potest tamen dispensari ab Episcopo, Si in Ordine malè suscepto non ministrauit.

Nota tertiò, cum promoto per saltum dispensare posse Episcopum, vt Ordinem prætermissum suscipiat, in accepto ministret, & ad superiores ascendat, etiam si delictum sit publicum, dummodo in malè suscepto Ordine non ministrauerit. Ità Maiolus *lib. 4. de irreg. c. 12. n. 2.* contra Zerolam *p. 2. v. Irregularitas, dub. 3.* Si vero ministrauit, requiritur dispésatio Sedis Apostolicæ, quia Tridentinum *sess. 23. c. 14.* talem facultatẽ concessit Episcopis cum tali limitatione. Suarez *de cens. disp. 31. sec. 1. n. 52.* Sed Acugna *n. 9.* tenet, Episcopos dispensare posse ad ministerium Ordinis suscepti per saltum etiam post exercitium, & Tridentinum solùm ijs prohibere, nè cum tali dispensent ad altioris Ordinis promotionem P. 5 T. 10 *Res. 27. §. Notandum tertiò*, & *Res. 29.* Nota tandem, hanc suspensionem tolli per Cruciatam. Ita Granadus *in 3. p. tr. 5. disp. 4. cas. 4. q. 2.* P. 5. T. 10 *Res. 27.* in fine.

At suspensio ob id incursa tollitur per Cruciatam.

SEXTO Ordines recipi debēt cum debitis temporum interstitijs. Sed secus, non incurritur suspésio.

26 † Sexto, vt licitè quis Ordines recipiat, seruare debet INTERSTITIA à iure statuta. †. Sed, qui non seruaret, quamuis grauiter peccaret, non fieret suspensus, sicut nec Episcopus promouens: quia suspensio imposita à Sixto V. sublata est à Clem. VIII. Ità Filliucius *to. 1. tr. 17. c. 5. n. 86.* contra Portellium *v. Suspensio, n. 14.* P. 3. T. 2. *Res. 32. §. Notandum.* P. 4. T. 4. *Res. 209. §. Et tandem, &* P. 5. T. 10. *Res. 40.*

Nisi quis susciperet duos Sacros Ordines eadem die.

27 At verò, incurreret suspensionem, qui duos maiores Ordines susciperet eadem die. *c. litteras, de temp. ordin.* Quam Turrianus *de cens. lib. 5. disp. 46. dub. 1.* ex communi dicit, incurri ipso iure, & ab eo, qui duos maiores Ordines reciperet non solùm eodem die naturali, sed etiam in duplici, qui tamen fictione iuris sit vnus, vt si vnum reciperet in Sabbato quatuor Temporum, alterum vero in mane Dominico, continuato ieiunio; ex Leone Papa *ep. 79. c. 1.* & *c. quod à Patribus, dist. 75.* Id quod etiam docet Bonacina *de cens. disp. 3. punct. 1. §. 1. n. 4.* de eo, qui eodem die sumeret Ordines minores, & Subdiaconatum. (Sed quoad hoc vltimum obseruat Vasquez *in 3 p. to. 5. disp. 246. c. 5. n. 47.* nullo iure prohibitum esse, & testatur se practicatum vidisse: & sine dubio fieri potest, vbi adest consuetudo recepta ante Concilium Tridentinum, vt docet Villalobos *to. 1. tr. 11. diff. 12. à n. 3.* P. 5. *vbi infra* in fine, & recitanter P. 2. T. 16. *Res. 28.* in fine.) Quoad suspensionem verò *c. litteras* Suarez *de cens. disp. 31. sec. 1. n. 41.* tutò interpretari putat de suspensione ferenda. P. 5. T. 10. *Res. 36.*

Et in interstitijs potest Episcopus in certis casibus dispensare.

28 Porrò in interstitijs dispensare potest Episcopus pro necessitate, aut vtilitate Ecclesiæ, sic concedente Tridentino *sess. 23. c. 11. & 13.* Necessitas autem vel vtilitas Ecclesiæ, secundũ Barbosã *in collect. super Trid. ibid. c. 14. n. 2.* habet latitudinem, sicut cætera moralia, arbitrio boni viri. In specie verò Hurtadus *de Sacr. tr. de Ord. diff. 23.* ordinari posse inquit absque interstitijs, qui habet beneficium, aut capellaniam cũ onere celebrandi: &, ex declaratione Cardinalium, qui in litteris, aut virtutibus multùm profecit; quia hic ordinatus erit vtilis Ecclesiæ. P. 4. T. 4. *Res. 209.*

Etiam cum suis familiaribus non subditis, quos & potest initiare.

29 Quibus concurrentibus, Episcopus dispensare etiam potest cum suis familiaribus non subditis, qui per triennium cum ipso commorati sunt; quos nimirum ex priuilegio Tridentini *sess. 23. c. 9.* potest initiare si statim eis conferat beneficium. Et ratio est, quia cui conceditur Pri-

conceduntur etiam media ad illum necessaria. Ità Cruz *p. 2. de Sacr. Ord. dub. 43. concl.1.* contra Villalobos *to. 1. tr. 11. diff. 9. n. 10.* adducens declarationem Cardinalium. P. 3. T. 4. *Ref.* 190. Facultas autem Episcopi transit ad Capitulum, seu eius Vicarium Sede vacante post annum, quando nimirum ex decretis Concilij potest concedere dimissorias. Ità Sacra Congregatio teste Armendario *in add. ad recop. leg. Nauar. lib. 1. tit. 18. leg. 4. n. 13.* P 4. T. 4. *Ref.* 209. §. *Obseruandum*.

Id quod potest etiam Vicarius Capituli sede vacante.

30 Aduerte hìc, Bonacinam *de Sacr. disp. 8. q. vn. punct. 6. n. 34.* & alios docere, dispensationem interstitiorum pertinere ad Episcopum etiam quod Regulares. pro qua sententia Tamburinus *to. 2. disp. 2 q. 25.* adducit sequentem declarationem: *Sacra Congregatio censuit, Superiores Regulares non posse dispensare super interstitijs Regularium ordinandorum; sed id pertinere ad Episcopum ordinantem; qui tamen quoad causam dispensandi iudicium suum formare debeat ex attestatione Superiorum Regulariū.* Villalobos *to. 1. tr. 11. diff. 22. n. 8.* & alij tenent, pertinere ad Superiores Regulares ex priuilegio Gregorij XIII. concesso Societati, quod ipse & Suarez *de Relig. tom. 4. tr. 8. lib. 2. c. 12. à nu. 21.* extendunt ad omnes Religiones communicantes. Sed Hurtadus *de Sacr. tr. de Ord. diff.* 23. illud restringit ad Societatem. P. 3. T. 2. *Ref.* 32. & 112. & P. 4. T 4. *Ref.* 209. §. *Nota etiam*. Illud hìc nota cum Campanili *diu. iur. can. rubr. 12. c. 13. n. 43.* Abbatem in ijs casibus, in quibus tonsuram, & minores Ordines conferre potest, dispensare etiam posse in interstitijs. P. 5. T. 10. *Ref.* 40. §. *Notandum*.

At quoad Regulares? Etiam Episcopo incumbere talem dispensationem, ait Bonacina,

Villalobos verò, suis Prælatis.

31 Septimo requiritur legitimum TEMPVS. Circa quod aduertit Vasquez *in 3 p. to. 5. disp. 246. c. 5. n. 46. & 48.* primam tonsuram quouis anni tempore, quauis die, & hora conferri posse. Ordines minores ex recepta Episcoporum consuetudine dari posse feria sexta vespere ante Sabbatum quatuor Temporum, vel aliud, in quo de iure omnes Ordines conferri possunt. Possunt etiam dari quolibet die Dominico, aut festo, ex cap. *de eo, de temp. ordin.* P. 2. T. 16. *Ref.* 28. in fine, & P. 5. *vbi infra.* vbi nomine festi Naldus *v. Ordo, n. 15.* & alij intelligunt festum de præcepto, in quo scilicet opera seruilia sunt prohibita; quia Pontifex illud accepit in sensu communi. Et denunciationes matrimonij ex Tridentini præscripto in tribus diebus festiuis faciendæ, ex Concilio Mediolanensi, Pontio *lib. 5. c 30. n. 7.* & alijs faciendæ sunt in festis de præcepto. Sed satis probabilis est sententia Præpositi *in 3 p. q. vn. de Sacr. Ord. dub. 15. n. 150.* Fagundez *pr 1. lib. 1. c. 2. n. 15.* & aliorū, quam etiam docere Pontificale Romanū obseruat Gauantus *in ench. v. Ordines minores, n. 15.* nimirum, ibi festum capi pro eo, quod seruatur in choro, quamuis non in populo, quale est omne festum duplex. Quod etiam procedit, quando Papa dispensat, vt quis ordinetur in tribus diebus festiuis. P. 5. T. 13 *Ref.* 97.

SEPTIMO Ordines recipi debent statutis temporibus, Et prima Tonsura semper, Minores Ordines vespere feriæ vj. post Sabbata quatuor temporum, &c. Et quolibet die Dominico, & festo duplici.

32 Ordines maiores non nisi in Sabbato quatuor Temporum, in Sabbato Sancto, & Sabbato ante Dominicam Passionis dari possunt. Ità Vasquez *in 3 p. to. 5. disp. 246. c. 5. n. 25.* & alij communiter. Aduertit tamen Villalobos *to. 1 tr. 11. dub. 13.* ex iusta causa, nimirum infirmitatis Episcopi &c. conferri posse in Dominica sequenti, dummodo tàm Episcopus, quàm ordinandus ieiunium naturale Sabbati continuent vsque ad Dominicam. nam si Episcopus post Missam Sabbati ablutionem sumpsisset, non posset in Dominica Ordinem sacrū conferre. P. 2 T. 16. *Ref.* 28

Ordines maiores in Sabbatis quat. Temp. & ante Dominicam Passionis conferri possunt. An etiam ex iusta causa in sequenti die Dominico?

33 Porro

An defectus ordinationis quouis tempore suppleri possit?

33 Porrò secundùm Sanchez *opus. to.2. lib.7. c.1. dub.13. n.7.* extrà prędicta Sabbata, non solùm prohibitum est Ordines sacros conferre, sed etiam ordinationis defectus supplere, saltem substantiales, quos nimirum supplere nihil aliud est, quàm Ordinem iterum sub conditione conferre. Sed Granado *in 3. p. contr. 9. tr. 2. disp. 3. n.3.* probabile putat, prædictos defectus quouis tempore suppleri posse; quia hoc non est Ordines conferre, sed præcisè iterare cæremoniam omissam, v. g. contactum instrumentorum &c. vnde in cap. *pastoralis, de Sacr. non iter.* dicitur de eo, qui in Confirmatione delibutus fuerat oleo, & non chrismate, nihil iterandum esse, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum. Adde, quòd sicut in tali casu omittuntur aliæ cæremoniæ, quæ in Ordinum collatione adhibendæ sunt ex præcepto, ità etiã omitti potest circumstantia temporis. Ità ille, qui etiam meminit aliquorum sententiam docentium, in tali casu omitti posse sine peccato solemnitatem indumentorum Episcopalium. P. 5. T. 14. Ref. 63.

Ordines Sacros extra tempora sumentes fiunt irregulares.

34 Qui verò extra præscripta tempora Ordines sacros assumeret, peccaret mortaliter, & incurreret suspensionem, juxtà dicta superius à n.8. Ità Portellius *v. Ordines sacri n.13.* P. 3. T. 4. Ref. 192.

Regulares verò possunt extra tempora ordinari per multa priuilegia.

35 Cœterum Regulares ordinari possunt extrà tempora per priuilegia Alexandri VI. & Eugenij IV. concessa Religionibus D. Hieronymi, & D. Benedicti, quæ Portellius probat non esse reuocata per Tridentinum. Et adducit aliud priuilegium Clem. VIII. concessum PP. Congreg. S. Ioann. Euang. in Portugallia. Et tandem ex priuilegio Gregorij XIII. concesso Societati. Quod quamuis concessum sit cum clausula, ne aliæ Religiones vti possint; alij tamen Pontifices succedentes omniã Societatis priuilegia alijs Religionibus communia fecerunt. Ità Cruz *lib. 2. c.8. dub.1.* & alij tutè, & probabiliter; quidquid in contrarium afferat Vasquez *in 3. p. to. 3. disp. 246. c. 5. n.50.* P. 3. T. 2. Ref. 31. & P. 5. T. 13. Ref. 57.

OCTAVO Ordines recipi debent in debito loco.

36 † Octauò requiritur LOCVS, qui in Ordinatione solemni est Ecclesia cathedralis; priuatæ, etiam sacellum, vel capella.

NONO recipi debent in gratia; Alias recipiens peccat mortaliter.

Et aliquando incurrit etiam suspensionem.

Vt si quis reciperet Sacros Ordines durante matrimonio.

37 Nonò, ordinãdus debet esse in GRATIA, alioqui peccatũ mortale committit †. Et Regularis excommunicatus propter percussionem Clerici Ordines recipiens, incurrit suspensionem cap. *cùm illorum de sent. excom.* P. 5. T. 10. Ref. 58. Sicut qui, durante matrimonio, etiam non consummato, Sacros Ordines recipit extrà casus à iure concessos ex *Extrau. Ioan. XXII. de voto*: quæ cum vtraque lata sit contra præsumentes; ignorantia etiam crassa, & supina ab ea excusat. Ref. 59. Et quidem prima non benè ab aliquibus extenditur ad censuratos ex quauis causa; cum id in alijs iuribus non inueniatur, & in eo capite sermo solùm sit de excommunicato ex percussione Clerici: nam leges pœnales extendi non debent. Præpositus *in 3. p. q. 3. dub.5. nu. 38. 39. & 40.* Ref. 58. *cit.* Siue autem extendenda sit, siue non; qui censura irretitus Episcopatum susciperet, non incurreret suspensionem; quia Episcopatus ex D. Thoma 3. p. q.40. ar. 5. & alijs non est Ordo. Ità Bonacina *de cens. disp.13. punct.5. §. 1. n.11.* contra Sanchez *opus. to.2. lib. 7. c. 1. dub.9. n.2. & 3.* P.5. T.10. Ref.41.

Vxoratus enim non potest ad Sacros Ordines promoueri, nisi vxor

38 Vt verò vxoratus ad Sacros Ordines promoueri possit, requiritur, vt vxor castitatis voto astringatur ex cap. *coniugatus, de conuers. coniug.* vt verò ad Episcopatum promoueatur, vxor Religionem necessariò ingredi:

gredi debet, siue vetula sit, siue iuuenis; & ità statutum esse in cap. *Sane, de conu. coniug.* affirmat Pontius *lib.7. c.25.* Imò Sanchez *de matr. lib. 7. disp. 39. n. 6.* idem docet de promouendo ad Sacros Ordines, si vxor ipsius sit iuuenis, tùm ex cap. *Episcopus dist. 77.* vbi non aliter promoueri permittitur, quàm Religione præmissa; tum etiam propter periculum incontinentiæ, stante antiqua consuetudine, & facili ad inuicem accessu. At Hurtadus *de matr. disp. 11. diff. 9. n.29.* existimat, sufficere, quòd separentur, & vxor votum castitatis emittens, virum a debito thori absoluat; quia cap. *coniugatus* hoc solùm requirit, & cap. *Episcopus*, præterquamquod est Concilij Agathensis Prouincialis, non incôgruè interpretatur, quòd nomine Religionis castitatem intelligat. Quod etiam docet Pontius *vbi sup. n.7.* cum quibus quoad punctum iuris ipse consentio. P.4.T.4.Ref.129.

...stato castitatis astringatur.

39 INTENTIO suscipientis Ordines debet esse, mundo, ac sæculi vanitatibus nuntium remittere, & diuinis obsequijs totaliter mancipari. Ideo Tridentinum *sess.23. c.4.* eos solùm tonsurari permittit, *de quibus probabilis coniectura sit, eos non sæcularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.* Ex quo loco Concilij infert Ledesma *to. 2. tr. de Sacr. Ord. c.7. concl. 3.* initiatum absque animo ascendendi ad alios Ordines, sed solùm gaudendi priuilegijs fori, & gabellarum, peccare mortaliter. Sed contraria sententia est probabilior; quia verba Concilij non sunt præceptiua, sed solùm hortatoria. Ità Sanchez *de matr. to.2. lib.7. disp. 31. n. 16. & 17.* P.2. T.16. Ref. 20. Aduerte hîc, quod Episcopus non potest publicare edictum, vt Clerici in minoribus debeant Ordines sacros assumere sub pœna priuationis habitus. Ità Sacra Congregatio teste Sellio *select. Can. c. 19, n. 4.* P. 4. T.1. Ref.10. in fine.

QVÆNAM esse debeat intentio ordinandi?

Et an peccet, qui nô vult ad sacros Ordines promoueri, recipiens minores solùm vt gaudeat foro? Et, an Episcopi possint statuere, vt Clerici minores sacris initientur, vel habitum deserant?

40 Cùm Sacerdotes ordinantur, & plures proferunt verba consecrationis super eadem hostia cum Episcopo, curandum singulis esse monet Layman *lib.5 tr.2. c.7. n.5.* vt simul verba proferre finiant, nam si alter illorum ante alios verba absoluat, ille solus consecrabit. Et propterea nè alij verba incassum proferant, monent Doctores, vt quilibet verba proferat cum intentione conditionata, videlicet consecrandi, si vna cû Episcopo verba consecrationis absoluat, minimè verò si præueniat. Ipse verò existimat, debere habere generalem intentionem Ecclesiæ: quia multi putant, illos verba consecrationis non formaliter, sed tantùm materialiter, & recitatiuè proferre, in signum potestatis concessæ. P.3.T.4.Ref.50. Sed in thesibus Theologicis defensis in Collegio Romano Societatis *lib. 8. n.145. & 146.* dicitur, vt habeant omnes intentionem consecrandi, quia ideo in Pontificali præcipitur, vt omnes simul absoluant. Si autem vnus audiret socium verba iam absoluisse, speculatiuè teneri sua non absoluere; tutius verò esse in praxi, vt prosequatur cum intentione faciendi id, quod tunc intendit Ecclesia. P.5. T.14. Ref.82. In quibus casibus malè ordinatus incurrat irregularitatem, vide *V. Irregularitas, à n.29.*

Quænam debeat esse intentio Sacerdotum concelebrantium cum Episcopo in ipsa ordinatione, dum simul verba consecrationis proferant?

ORDI-

Minister.

MINISTER ordinarius Ordinis est solus Episcopus,
Sed minorum in suis Titulis etiam Cardinales, & Abbates
Sed an subditis alienis deferentibus dimissorias?

41 † ORdinarius Ordinis minister est solus Episcopus. Sed prӕter illum, minores Ordines secundùm multorum sententiam conferre possunt in suis Titulis Presbyteri Cardinales, vt diximus V. *Cardinales, n.39.* & ex cap. *Quoniam dist.69.* Bulla 25. Iulij II. nec non ex *c.14.* septimӕ Synodi Generalis, Abbates. † Sed circa Abbates multi censent, eorum auctoritatem quoad non subditos reuocatam esse per Tridentinum *sess.23. c.10.* Vide V. *Abbas, n.5.*

Episcopus verò debet esse proprius, vel ordinare cum licentia proprij,
Sub pœna suspensionis;
Non tamen quoad Tonsuram
Vel si circa alienos habeat ratihabitionis spem rationabilem.

42 † Porro Episcopus, vt Ordines licite conferat, debet primò esse proprius, & superior ordinandi, vel habere dimissoriam, seu licentiam proprij †. Si enim ordinaret alienum Clericum sine dimissoria scienter, vel cum ignorantia affectata, incurreret suspensionem à collatione Ordinum per annum ex cap. *eos, de temp. ordin in 6.* & ex Tridentino *sess.14. c.2.* Ex quo magis placet opinio Barbosӕ *in collect. to.3. lib 1. tit. 9. c.2. n.10* docentis, talem suspensionem incurrere etiam conferentem non subdito primam tonsuram, quàm opinio Riccij *add. ad inst. Lancellotti lib.1. tit. 25.* quod hic solum incurreret suspensionem à collatione primӕ tõsurӕ. P.3. T.4. Res.194. Limitatur etiã sententia Tridentini secundùm Reginaldum *to.2. lib 32. tr.2. c. 4. sec.3. n. 15.* nisi alienum subditum ordinaret cum spe rationabili eius ratihabitionis, ex *c. vlt. 9. q.2.* vbi allegatur factum D. Epiphanij, qui illo modo ordinauit in diœcesi D. Chrysostomi. quӕ opinio est probabilis, quamuis Sanchez *in opus. to 2. lib 7. c.1. dub.20. n.13.* dicat, non posse Episcopum proprium talem ordinationem ratam habere. P.3. T.4. Res.191. §. *Sed tunc, &* P. 5. T.10. *Res* 38.

Proprius verò dicitur; siue ratione originis;
Siue domicilij;
Siue beneficij,

43 Proprius autem Episcopus dicitur ordinandi primò, ratione originis, vt si hic, vel eius pater natus sit in diœcesi illius, etiam si tempore natiuitatis filij pater in aliam diœcesim domicilium transtulisset, vt declarauit Sacra Congregatio Concilij *die 16. Decembris 1599.* & aliàs, docetq; Molfesius *in sum. to.1 tr.2. c.2. n.7.* contra Alzedũ *pr. p.2. c.5. n.44.* Secundò proprius dicitur ratione domicilij. Tertiò ratione beneficij. P.4. T.4. Res.148. Vnde si Episcopus suo familiari, vel etiam famulo familiaris: (nam in cap.10. cit. Tridentini comprehenduntur etiam famuli familiarium, vt ait Sanchez *vbi infra n.24.*) statim conferat beneficiũ, potest illum ordinare ante triennium; nam tunc non ordinat titulo familiaritatis, sed beneficij, ratione cuius acquirit domicilium in eius diœcesi. Ità Sanchez *in opus. to.2. lib. 7. c.1. dub.20. n. 25.* contra Ledesmam *to.2. de Sacr. Ord. cap.5. post 9. concl. P.4. T.4. Res.145.*

Etiam tenuis, & residentiam non requirentis.

44 Neque verò necesse est, vt beneficium requirat residentiam, vel sit pingue, sed ordinari potest quis ab Episcopo, in cuius diœcesi habet beneficium, etiam si ibi non resideat, & non eximatur à iurisdictione primi Episcopi. Item quantumuis beneficium sit tenue: nam cap. *nullus de temp. ordin.* loquitur simpliciter de habentibus beneficium, non distinguens, an sit tenue, vel pingue. Vnde Sacra Congregatio apud Barbosam *de iur. Pont. lib. 1. c. 39. nu. 17. in vna Ianuensi die 18. Martij 1628.* censuit, promotum ad Ordines cum collatione beneficij duorum scutorum annuorum gaudere priuilegio fori. Ex quo sequitur, tale beneficium sufficere etiam ad suscipiendos Ordines ab

Episcopo.

Episcopo beneficij, ex quibus fori priuilegium oritur. cap. verò 2. Trid. *in sess.* 21. non exigit beneficium ad victum sufficiens ad hoc, vt Clericus fiat subditus Episcopo beneficij; sed absolutè vt possit ordinari. Ità Barbosa *vbi sup. c.* 33. *n.* 38. & alij contra Riccium *p.* 3. *decis.* 77. P. 4. T. 4. *Res.* 51. & nouissime in *P.* 6. *T.* 8. *Res.* 24.

45 Aduerte hic duo. Primum est, Zypæum *lib.* 1. *de ætat. & qual ordin. cons.* 2. docere, Episcopum domicilij esse Episcopum proprium etiā quoad Regulares, non obstante Tridentino, decreto Clem. VIII. aut contraria consuetudine. Contra quod sentit Miranda *to.* 1. *q.* 38. *ar.* 2. Et reuera post decretum Clem. Prælati Regulares non audent suos subditos ordinandos mittere, nisi ad Episcopum diœcesanum. Secundum est, Molfesium *to.* 1. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 10. aduertere; ita demum quem diuerso titulo tres Episcopos proprios habere, vel duos, vt tamen omnes sacros Ordines ab vno suscipere debeat; & statim ac Subdiaconatum recepit ab vno, expirare optionem alium eligendi. Zypæus verò *vbi sup.* id negat: quia nulla lex id disponit; & alioqui per collationem Subdiaconatus ab vno non desinit alias esse proprius Episcopus ordinati. *P.* 6. *T.* 7. *Res.* 35.

An id procedat in Regularibus?

Et an plures Ordines à pluribus Episcopis proprijs possit quis sumere?

46 Secundò Episcopus non potest ordinare extrà suam diœcesim absque licentia proprij Ordinarij, sub pęna suspensionis, ipsi quidem Episcopo à Pontificalibus, ordinato verò ab Ordinum exercitio, sic statuente Tridentino *sess.* 6. *c.* 5. quam suspensionem Campanili extendit ad Episcopum conferentem in aliena diœcesi primam tonsuram *in rubr.* 6. *c.* 1. *n.* 2. quod tamen Bonacina *de sacr. disp.* 3. *q. vn. punct.* 2. *n.* 13. & alij negant: quia tonsura non est Ordo. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 143. & *P.* 5. *T.* 10. *Res.* 45. Hanc verò licentiam potest Episcopo concedere non solùm Episcopus diœcesanus; sed etiam capitulum Sede vacante, vel eius Vicarius, etiam infra annum, non quidem pro subditis Sedis vacantis, sed Episcopi ordinantis. Henriquez *lib.* 10. *c.* 22. *n.* 1. *P.* 5. T. 10. *Res.* 46. §. *Secundò*.

DEINDE Episcopus non potest ordinare in aliena diœcesi sine licentia Episcopi diœcesani.

Aut capituli sedis vacantis, vel eius Vicarij.

47 Inuitatus autem Episcopus in aliena diœcesi ad ordinandos subditos illius diœcesis, potest ibi ordinare etiam suos. Turrianus *de cens. lib.* 5. *disp.* 6. *dub. vlt. P.* 5. *T.* 10. *Res.* 45. §. *Notandum*. Pro subditis autem alterius Episcopi cum dimissoria venientibus, ait Barbosa *de pot. epis. p.* 2. *alleg.* 4. *n.* 64. debere habere licentiam expressam, stante Tridentino *sess.* 6. *cap. fin.* Alzedus verò *p.* 2. *c.* 5. *n.* 30. ait sufficere inuitationem prædictam: & Concilium loqui in casu, quo Episcopus ordinaret in aliena diœcesi ratione priuilegij papalis, non quando ex licentia, vel inuitatione Episcopi, aut capituli diœcesani. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 144. At potestnè talis Episcopus ordinare alienos diœcesanos cum dimissoria pro quocumque Episcopo in propria diœcesi ordinante? Gutierez *lib.* 1. *c.* 16. respondet negatiuè: sed tamen contrarium probabile putat; quia talis dimissoria æquiualet generali, licet limitata videatur prima fronte. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 191.

Quid, si in aliena diœcesi inuitetur ad ordinandum?

48 † Tertiò Episcopus ordinans debet esse in gratia. aliàs peccabit mortaliter †, & quidem in sententia Ledesmę *to.* 1. *c.* 6. *dub.* 10. etiam in conferendo minores Ordines: quod tamen negat Nugnus *in* 3. *p. to.* 1. *q.* 64. *ar.* 6. *diff.* 2. *concl.* 3. quia ex probabili sententia Vazquez, Ordines minores non sunt Sacramentum. P. 3. *T.* 6. *Res.* 67. §. *Sed quæres*. An ordinare possit Episcopus interdictus à faciendo Sacro, vide V. *Interdicti,*

PRÆTEREA Episcopus debet esse in gratia sub mortali.

Sed an etiam in conferendis minoribus?

Et quid si sit interdictus?

Vel excommunicatus? terdicti, n. 14. Et quid, si sit excommunicatus, vide V. *Excommunicationis, n.* 19. Sanè qui ab Episcopo excommunicato vitando Ordines susciperet, incurreret suspensionem cap. *si quis* 1. *q.* 1. & cap. *ab excommunicatis* 9. *q.* 1. etiam si id ignoraret, ait Suarez *de cens. disp.* 31. *sec.* 2. *nu.* 62. nam hæc suspensio non est pœna, quæ debeat supponere necessario culpam. Mihi tamen & Turriano *de cens. disp.* 46. *dub.* 2. probabile videtur oppositum, quia id iura non exprimunt: & certe si ignorantia sit inculpabilis, sententia Suarez omnino non probatur. Id quod etiam procedere puto cum eodem Turriano in eo, qui Ordines ab huiusmodi Episcopo reciperet per metum cadentem in virum constantem. *P.* 5 *T.* 10 *Res.* 39.

Præsertim quo ad suscipientè ignoranter?

Aut per metum?

EPISCOPVS non debet præmittere edictum, ne quis ad Ordines suscipiendos accedat cum impedimento sub censura.

49 Episcopus ordinaturus non debet sub pœna excommunicationis latæ sententiæ prohibere, ne quis accedat cum occulto impedimento irregularitatis &c. Sed potius ad cautelam omnes absoluere in generali. in quo casu si quis postea recordaretur se habuisse aliquam censuram ab illo Episcopo absoluibilem, non indigeret alia absolutione. Filliucius *to.* 1. *tr.* 9. *c.* 5. *n.* 99. *P.* 5. *T.* 13. *Res.* 66. § *Notandum.*

Aut protestationem, quòd tales ordinare non intendit.

50 Si autem Episcopus per præconem protestaretur, se non velle ordinare irregulares, non habentes verum titulum &c. Lugo *de sacr. disp.* 81. *sec.* 7. *n.* 119. certum esse ait, quòd si ille reuera talem intentionem haberet, sic impediti non remanerent ordinati. putat tamen talem protestationem fieri ad terrorem, Episcopos enim habere intentionem ordinandi quotquot accesserint. Et nihilominus vsum talium protestationum non approbat, propter multos scrupulos, qui inde oriri possunt, quando nimirum quis ordinaretur cum aliquo impedimento ignoto, aut dubio &c. & dubitaret, num Episcopus talem reuera intentionem habuerit &c. quibus dubijs res adeo grauis exponi non debet. Præsertim quia Pontificalia apponunt formulam monendi ordinandos ne accedant absque ætate, licentia &c. absque tali protestatione. In casu vero occurrente monet sic ordinatum, vt si potest, consulat Episcopum de intentione: alias iterum ordinetur sub conditione, ne se exponat periculo faciendi multos actus sacramentales inualidos. Sed Præpositus *in* 3. *p. q. vn. dub.* 17. *n.* 171. tollit hos scrupulos, quia existimat, illam protestationem explicandam esse de illis illigitimis & irregularibus, quos Episcopus tales cognouerit, non quos ignorat. cui opinioni libenter adhæreo. *Res.* 66. *cit.*

Sed quid si præmittat?

Aut Ordinem contulerat inualide?

51 Episcopus, qui Ordinem inualide contulisset, secundùm Ochagrauiam *de sacr. tr.* 2 *q.* 41. *n.* 6. teneretur manifestare defectum etiam cum periculo honoris & vitæ. Id quod verum existimo quoad collationem Presbiteratus, vel Episcopatus, propter damna, quæ inde imminerent: nam Ordines inferiores supplentur per Sacerdotium, vt diximus cum Granado *n.* 4. & 5. *P.* 5. *T* 13 *Res.* 55.

ORDINIS

Effectus, & Ministerium.

ORDO omnis confert gratiam, caracterem, &

52 † COmmunes omnium Ordinũ effectus sunt, conferre gratiam ex opere operato, imprimere caracterem, & secũ trahere priuilegium

legium canonis, & fori, de quibus dictum est V. *Clericus*, & V. *Excommunicationes*. Sacrorum autem seu maiorum Ordinum proprium est, trahere secum obligationem recitandi horas canonicas, & seruandi cœlibatum, & de prima dictum est V. *Hora canonica*, de secunda, an etiam insurgat quando Ordo suscipitur per vim & metum, diximus V. *Impedimenta n* 14 Item impediunt vsum artis medicinæ, non solum chirurgię, quæ per cap. *sententiam ne cler. vel mon.* prohibetur etiam Clericis in minoribus; sed etiam Physicæ, quæ solis prohibetur constitutis in Sacris, aut beneficiatis absque dispensatione Pontificis, vt docet nouissimè Squillante *de oblig. cler. p. 2. dub. 17. n. 52.* tum ex *c. 2. de postul.* tū quia minoribus Physica nusquam reperitur interdicta. Adde, quod etiam Sacerdotes & beneficiarij possunt aliquando miserabilibus & consanguineis gratis mederi, vt docet Nouarius *de priu. pers. mis. priu.* 83. *P.* 6. T. 7. *Res.* 50. priuilegia fori, & canonis. Sacer autem inducit obligationem Officij diuini, & cœlibatus.

53 Ministrare in Ordinibus cum peccato mortali, quoad omnes Ordines est mortale, secundùm Fabrum *in 4. dist. 24. q. 1. disp. 1. c. 3. n.* 80. vnde & peccare mortaliter putat Acolytos, ferētes solemniter cereos in mortali. Sed ego id nego; non solùm cum Cabrera *in 3 p. q. 64. ar. 6. disp.* 1. *§. 6. n.* 55. quoad Ordines minores, qui vel non sunt Sacramenta, vel eorum officia in genere sacri ministerij non sunt perfecta. *P.* 3 *T.* 4. *Res.* 196. Sed etiam cum Villalobos *to. 1. tr. 4. diff. 10. n. 7.* & alijs, contra ipsum *ibid. n.* 48. de Diacono & Subdiacono canentibus Euangelium & Epistolam; quia talis cantus non est dispensatio meritorum Christi, vt collatio Sacramenti, nec est actus adeo sanctus, vt cum tanta obligatione exerceri debeat in gratia. Id quod procedit contra Filliucium *to. 1. tr. 1. c. 6. n.* 87 etiam si multoties id fiat, quia multa venialia nunquam coalescunt in vnum mortale. nec ex proposito faciendi multa venialia colligitur mortalis Sacramenti contemptus. Adde quod Diaconus ministrans Eucharistiam in mortali, non peccat mortaliter, & contra Nauarrum *c. 27. n.* 163. nec Sacerdos dicens in Choro Capitulum aut collectam in peccato mortali. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 195 & 196. De Ministris Sacramentorum, vide V. *Sacramentum*. Quandonam ex iniquo Ordinum ministerio incurratur irregularitas, vide V. *Irregularitas*, *à n.* 31. MINISTRARE in Ordinibus cum peccato mortali, an mortale?

Addenda ad V. *Ordo*, & V. *Ordinis*, *n.* 1. 3. 5. 24. & 28. ex sexta parte.

† AD V. Ordo. *adde quæ sequuntur* †. Fornarius tamen *de sacr. Ord. c.* 8. tenet primam tonsuram esse Ordinem, tum quia in cap. *cùm contingat, de æt. & qual ordin.* dicitur per primam tonsuram conferri Ordinem Clericalem; & talem eam vocat Alcuinus *de diu Offic. c.* 35. & Sixtus V. in motu proprio *anni* 1588. vocat caracterem clericalem; tum etiam quia Tridentinum prohibet Episcopis aliquid sumere pro collatione Ordinum, etiam primæ tonsuræ *in sess.* 21. *c.* 1. *de reform.* Sed his non obstantibus, non est recedendum a Theologorum communi, quam etiam approbat Ius canonicum in can. *Seriatim d.* 21. & *alibi*, vbi Ordines maiores, & minores enumerans, tonsuræ non meminit, & Tridentinum, sicut etiam Pontificale Romanum, ab omnibus Ordinibus illam distinguit *in sess.* 23. *c.* 4. 5. 6. 11. 12. & 13. *de reform.* AN prima tonsura sit Ordo?

Et ratio est, quia tonsura non confertur per traditionem alicuius materiæ, id quod Concilium Florentinũ ad essentiam Ordinis requirit. Argumenta autem adducta non probant, quia illæ appellationes solùm significant, tonsuram esse gradum Ecclesiasticum, & exaltationem supra statum laicalem, aut destinationem ad statum clericalem. Episcopus verò prohibetur aliquid pro eius collatione recipere, quia est quid spirituale. Et sic tenet Bauny *tr.* 7. *q.* 3. *P.* 6. T. 8. *Res.* 29.

† *In fine* n. 1 V. Ordinis *adde* †. Et ratio est, quia quamuis consistat consecratio solius panis, aut solius vini, quarum vtraque habet specialem formam, vt peculiares vnctiones &c. non tamen consistit potestas consecrandi solum panem, aut solum vinum; quia hæc vtraque per vnicam traditionem sub vnica forma confertur: & præterea non videtur subsistere posse potestas iure diuino collata, quæ stante eodem iure diuino exire non possit in actum sine peccato: & tamen huiusmodi potestas talis esset, quia nõ potest vna sola species, saltem seclusa dispensatione Pontificis, consecrari: nec dici potest, quòd per traditionem solius calicis cum vino, aut solius patenæ cum hostia tradatur potestas conficiendi Sacramentum perfectum; quia traditio vnius materiæ partialis solùm designat potestatem circa illam. & sic tenet nouissimè Auersa *de sacr. ord. q.* 2. *sec.* 8. contra Instruct. Hispal. *p.* 5. §. 6. *n.* 6. *P.* 6. *T.* 3. *Res.* 22.

Debet tamen in Presbyteratu tangi tam calix, quàm patena.

† *Ad* n. 3. *subiunge* †. Et ità tenet nouissimè Bauny *p.* 1. *tr.* 7. *q.* 4. 12. Quia tamen hæc doctrina non est certa, & in Sacramentis quæri debet omnimoda securitas, curandum est, vt tam calix, quàm patena immediatè tangatur, idque sub mortali. *P* 6. *T.* 8. *Res.* 19.

† *Ad finem* n. 5. †. Si autem omninò prætermissa tonsura, Ordines quis suscepisset, Syluius adhuc tonsurandum inquit *v. ordo* 2. Fabris vero *de sacr. ord. c.* 4. *q.* 13. negat, quia tonsura non est de necessitate Sacramenti, sed præcepti. P. 6. *T.* 8. *Res.* 29. in fine.

† *Ad finem* n. 24. †. Et hæc opinio potiori iure procederet, quando Ordines reciperentur prætermissa tonsura, quæ vt V. *Ordo* dictum est, non est Ordo. *Ibid*

† *Ad finem* n. 28. †. Et ità etiam docet Tiberius *in instruct. pro ordin. c.* 8. *q.* 3. *P.* 6. *T.* 8. *Res.* 23.

OSCVLA.

OSCVLA prohibita solutis sub mortali,

1 † Oscula inter solutos prohibentur in sexto præcepto Decalogi, *Non mæchaberis*, vbi prohibentur tam actus consummati in genere luxuriæ, quàm inchoati, qui ad illos ordinantur. Nec in his datur paruitas materiæ, vt dictum est V. *Luxuria. n.* 3. vbi etiam inuenies, omnia oscula esse libidinosa, & mortifera. Sunt tamen omnia eiusdem speciei, vt dictum V. *Circumstantia, n.* 28. An autem oscula & tactus licita sint sponsis de futuro, aut coniugibus cum periculo pollutionis extrà vas, vide V. *Tactus, n.* 3. & 6. †.

Eiusdem speciei.

An etiam sponsis?

PAPA.

PAPA caput Ecclesiæ. Præcipuè Cardinalium.

1 † Papa est Vicarius Christi, *cuius est terra, & plenitudo eius*: caput totius Ecclesiæ †, specialiter verò Cardinalium (vide V. *Cardinalatus*,

Balatus, n 1.) à quibus eligitur, (vt dictum est V. *Cardinales in eligendo Pontifice*,) non tamen accipit potestatem. quia eam accipit immediatè à Deo, electio vero est solum conditio, sine qua Deus non confert *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 126. Multi autem, inter quos Barbatia *vol.* 4. *cons.* 40. existimant, Papā non posse sine Cardinalium interuentu ardua Ecclesiæ negotia definire, creare nimirum Cardinales, transferre Episcopos, legem generalem promulgare, feuda magna concedere, legatos mittere, & similia; additque, sacrum Collegium habere quasi possessionem huius iuris. Probat autem tum ex cap. *per venerabilem*, *vers. rationibus*, *quifil. sint legit.* vbi Papa docere videtur, quod Cardinales sint sui veluti coniudices, instar Sacerdotum Leuitici cum supremo iudice: tum quia Cardinales videntur vice Apostolorum fungi, qui parem cum Petro potestatem habuisse dicuntur in cap. *in nono* ibi *pari consortio*, 21. *dist.* Dicendum tamen est, conuenientissimum quidem esse, quod Summus Pontifex in arduis Ecclesiæ negotijs Cardinaliū consilium adhibeat, ac proinde ad id de honestate teneri, vt loquitur textus in c. *fundamenta*, §. *decet de elect. in 6.* & figuratur in duplici claue Petri, quarum vna potestatem, alia decentiam significat, vt habetur *in sum.* 20. *dist.* minime tamen ad id de necessitate obligari, cum supremam, & vniuersalem super omnes receperit potestatem *Ioan.* 21. cuius plenitudinem solus exerceret, text. in cap *multum* 2. *q.* 6. in c. *cum ex eo de pœn. & remiss.* & iura passim proclament, maiora Ecclesiæ negotia ad Sedem Apostolicam referenda esse, c. *rogamus*, c. *quoties*, 24, *q.* 1. quam solus Summus Pontifex tenet, c. *nec est fides*, 24. *q.* 1. Vide Valenzuelam *de monit. Pauli V. p.* 6. *n.* 97. *P.* 5. *T.* 2. *Ref.* 4.

A quibus non accipit potestatem

Et quamuis in arduis deceat, non tamen tenetur eorum consilium adhibere.

2 Est autem Papæ potestas duplex: spiritualis vna, alia temporalis; & illa quidem in totum orbem; hæc vero directè solum in statum ditionis Romanæ. quidquid dicat cum alijs Pelantius *de pot. Pont. disp.* 2. *& seq.* quamuis indirectè in omnia sæcularia negotia extendi possit, quandocunque id ad Ecclesiæ quietem, & conseruationem, cui omnia ciuilia subordinantur, expedire iudicauerit. Et ita tenet Bellarminus *contr.* 3. *lib.* 5. *c.* 6. & communiter Theologi, & plerique Iurisconsulti. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 122. Nec Bonifacius VIII. in extrauag. *Vnam sanctam* voluit Reges, & Principes Ecclesiasticæ ditioni magis quàm olim erant subijcere, sed solum demonstrare, quod in Ecclesia præter gladium spiritualem sit etiam temporalis, habitū & indirectè, cùm expedierit, exercendus. quod postea declarauit Clem. V. in extrau. *Meruit. Ibid. Ref.* 123. Potest igitur Pontifex censurarum gladium intromittere, quoties inter magnos Principes superiorem in temporalibus non agnoscentes lis aliqua oritur, nec in arbitrium conuenire volunt, sed bello & sanguine Christianitatis pacem turbare, & Principes obedire tenentur, vt tenet Molina *de iust. to.* 1. *tr* 2. *disp.* 29 & Mendoza *vol.* 2. *disp.* 169. *sec.* 2. §. 23, *Ibid. Ref* 124. & *P.* 6. *T.* 4 *Ref.* 2.

PAPÆ potestas temporalis in totum orbem solùm indirectè extenditur, Scilicet in ordine ad bonum Ecclesiæ spirituale.

Ob quod potest per censuras bellum inter Principes impedire.

3 Potest autem ipsis committere prælium in infideles, quando vi & armis fidei Prædicatoribus iter occludunt, vt docet Fagundez *in decal. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 33 *n.* 20. & illorum Regnorum inuestituram eis concedere, vt Alexander VI. Regibus Castellæ, & Lusitaniæ linea præfixa Indorum oppugnationem, & dominium diuisit. Ait autem Mendoza *vol.* 1. *disp.* 75. *sec.* 1. §. 15. non posse Ecclesiam mittere ad infideles Prædicatores cum exercitu, nec eo titulo posse Principes munimenta,

Sicut & illos ad bellum contra infideles hortari, & ipsorum Reges creare, si Prædicatores fidei impediunt.

& arces in prouincijs illorum erigere; quia hæc ratio prædicandi est contra præscriptum Christi, qui *Matt.* 1. Apostolos mittit *tamquam oues in medio luporum*, ad experiendum potius, quàm ad portandum ferrum & ignem. Sed placet opinio Suarez *de char. disp.* 18. *sec.* 1. *n.* 8. & aliorum, quod vbi infideles prædicatores admittere blande & pacificè admoniti renuunt, armis cogi possint. *P.* 6. *T.* 4. *Res.* 15. Tenentur enim ipsi loqui volentes de rebus spectantibus ad Religionem quietè, & pacificè audire, ad deliberandum num acceptare illam debeant, aut respuere; quod si impiè negent, armis compelli possunt, vt ait Victoria *in relect.* 1. *de Indis à n.* 36. Et multo magis, si prædicationem impediunt, priuantes innocentes iure suo, quosdam quidem prædicandi, quosdam vero audiendi verbum Dei, cum iniuria Ecclesiæ, quæ per totum orbem Euangelium prædicandi accepit a Christo Domino potestatem *Matt. vlt.* & *Marc. vlt. Ibid. Res.* 17. In his autem casibus non debet Papa ex Ecclesiasticis exercitum congregare, quibus hoc munus repugnat, nisi quando timerentur in Ecclesiam damna. An propter alia crimina possit Principibus bellum in infideles permittere, dicemus V. *Pugna quoad causas*. *Ibid. Res.* 15.

Quia tenentur Sc. eorum expositiones audire.

Et ab alijs audiri permittere.

4 Potest Summus Pontifex eximere laicos de potestate laicali, quandocunque interuenit iusta causa. Ità Valboa *in cap* 1 *de foro comp. n.*6. & alij multi; & de facto exemit familiam Episcopi laicam ob reuerentiam dignitatis episcopalis, vt dictum est V. *Immunitas, num.* 19. *P* 6. *T.* 2. *Res.* 7. Potest è contra delegare laicis iurisdictionem ecclesiasticam non solum in ciuilibus & criminalibus, sed etiam in spiritualibus, vt ait Nauar. *c.*27. *n.*6. & alij. *P.*1 *T.*2. *Res.*113. & de facto aliqui dicunt, Regem nostrum habere priuilegium Papæ pro Tribunali delà fuerça, & monarchia Siciliæ, & alijs. Quæ nihilominus priuilegia potest Papa, quandocunque voluerit, reuocare. imo aliqui dicunt reuocare de facto quotannis in Bulla Cœnæ, vt dictum est V. *Immunitas ecclesiastica, nu.* 11. Et quamuis Papa toleret exercitium talis iurisdictionis, non proinde approbare, diximus V. *Consuetudo à nu.* 2. & dicemus etiam V. *Vsus*. Potest similiter reuocare & derogare iuspatronatus laicorum: vnde ait Bonacina *de leg. disp.*10. *q.*2. *punct.*1. §. 1. *n.*13. cum alijs, non esse liberum magistratibus & iudicibus sæcularibus, litteras pontificias reijcere, quarum auctoritate beneficia exteris conceduntur, sed solum posse apud iudicẽ ecclesiasticum de subreptione litterarum opponere, aut si expresse iuripatronatus derogetur, libellos supplices ad Summum Pontificem mittere, & interim executionem suspendere. qui si nihilominus litteras collationis ratas habere velit, debere laicos iudices obedire, etiam obstantibus Principibus, & eorum legibus. *P.*1. *T.*2. *Res.*26.

PAPA potest eximere Laicos de potestate laicali.

Et ei subijcere Ecclesiasticos.

Et iterum subtrahere, quando ei libuerit.

Et reuocare iuspatronatus laicorum.

5 Papa non potest dispensare in iure diuino; potest tamen in omni humano, & sic potest extinguere Archiepiscopos & Patriarchas, vt docet Moneta *de commut. c.* 12. *n.*78. item Cardinales, quia non sunt de iure diuino. Vide V. *Cardinalatus, n.* 2. & potest eis concedere facultatem testandi de bonis acquisitis intuitu dignitatis. Vide V. *Cardinales, n.* 8. Et ex iusta causa dispensare potest in impedimento consanguinitatis, etiam in primo gradu lineæ transuersalis, vt inter fratrem & sororem: item in primo gradu affinitatis lineæ rectæ inter nurum & socrũ. Vide V *Dispensare, n.*3. & 4. Ipse etiam tenetur ad præcepta diuina & naturalia, vt est præceptum eleemosynæ largiendæ. Vide V. *Eleemosyna*

PAPA potest dispensare in iure humano: Extinguere Patriarchas. Archiepiscopos, Cardinales. Dispensare in quouis gradu consanguinitatis transuersali &c. Et ad iuris leges non tenetur secundum aliquos sub mortali,

na, n 17. Ad iura autem humana, ieiunij v. g. & Horarum canonicarum, secundùm Præpositum *in p. 2 q. 95 disp. 4. dub. 1 n. 4.* secluso scandalo non tenetur sub mortali. contra sentit Malderus *ibid. q. 86. art 5. § vt verò*. Nauarrus putat non peccare mortaliter, si annuam confessionem omittat, *de pœn. dist. 5 n. 32.* Nam si potest absque graui culpa dispensare in sua lege cum alio, cur idem non possit cum semetipso? quare ablata per dispensationem obligatione lethali, remanebit solùm obligatio decentiæ. veniali. Sed tenendum, quod Papa non potest ecclesiasticum præceptum confessionis quoad se omnino tollere, sed solùm alterare quoad tempus, v. g. aliqua vice differre per semestre vltra annum. Et sic docet Lugo *de pœn. disp. 15 sec. 7. n. 143. P. 6. T. 7. Res. 3.* † sed vide V. *Lex, n. 6.* † — Et sic non teneri sub mortali confiteri singulis annis.

6 Papa vt Papa non potest errare in fide. Et licèt vt persona priuata errare possit ex ignorantia, non potest tamen esse hæreticus pertinax. Suarez *de fide disp. 10. sec. 6. n. 11.* & alij. Dato autem per impossibile, quòd in hæresim incideret, non posset ab Inquisitoribus iudicari, quia superior non cognoscitur ab inferiori. Zanardus *p. 2. c. 6 q 20.* vbi putat, citari & examinari posse à concilio generali, & si in hæresi induratus maneat, à Pontificatu deponi; quia tunc deponeretur immediate à Christo, vt inquit Caietanus *de auct. Papæ c. 18. & 19. P. 4. T. 8. Res. 58.* — PAPA nō potest esse hæreticus etiam vt homo priuatus. Quid si per impossibile in hæresim incideret?

PARLAMENTVM

Regni Siciliæ, & Neapolis.

1 † Parlamentum dicitur conuentus procerum Regni congregatorum pro causa publica. Concurrunt autem in Sicilia tria bracchia, Ecclesiasticum, demaniale, & militare. idest Archiepiscopi, Episcopi, & quidam Abbates & Priores; procuratores Ciuitatum & Castrorum Regi subiectorum immediate, & Barones obligati ratione feudi ad seruitium militare †. Et quidem illorum omnium vt plurimùm maior pars sufficit ad concludendum Dummodo concurrat bracchium ecclesiasticum; nam sine eo totum bracchium demaniale, & totum militare non sufficiunt. *P. 1 T. 3. Res. 27* Quod benè institutum est (ait Gottifredus *in archont. cosm. de Regno Sicil. n 8*) quia Ecclesiastici loquuntur sine metu, & iniustis petitionibus resistere possunt audaciùs, quam Barones: vnde si absque illis aliquid determinaretur, talis determinatio apud populos redderetur suspecta. Si vero cum bracchio militari, vel demaniali concurreret etiam Ecclesiasticum, determinatio valeret. *P. 3. T. 5 Res. 78. §. In Res. 27* Ex quibus bene ait Mastrillus *de magistr. to. 2. lib. 5. c. 13 n. 36.* Ecclesiasticos ad Parlamentum vocatos accedere debere. malè tamen Bobadilla *lib. 2. c. 10 n. 66.* quod non accedentes expelli possint; vt diximus V. *Lex, nu. 2. P. 1. T. 3. Res. 23.* Sed in certis casibus requiruntur omnia singulorum suffragia, vt in efficiendis regnicolis. *Ibid Res. 19. in fine*, & in dando Proregi donatiuum; quia hoc exigit integrum voluntarium, & tangit omnes: vnde omnes consentire debent, vt ex multis iuribus probat Mastrillus *vbi sup. c. 15. n. 27. Ibid. Res. 29 & P. 3. T. 5. Res. 78. § In Res. 29* Sed præterea requiritur licentia Regis; quia eiusdem litteris prohibitum est, cùm — PARLAMENTVM quid? A quibus concludi possit? Et cur concurrere debeant Ecclesiastici?

Prore-

Proregem ageret Marchio Villenæ *an.* 1612. *P.* 1. *T.* 3. *Res* 29.

QVANDO omnia vota sunt necessaria, non potest Parlamentarius se absentare, & conclusionem iniustam permittere.

2 In his ergò casibus, in quibus omnia suffragia concurrere debent, si agitur res iniusta, non potest Parlamentarius se absentare, sed tenetur accedere, & præbere votum negatiuum; quia sic iniustam conclusionem impedire potest. *Ibid. Res.* 19. Et multo minus potest Procurator vniuersitatis &c. substituere alium, à quo præuideat extorquendum consensum in rem iniquam: quia licet regulariter procurator cum potestate substituendi substituere possit; id tamen non procedit, quando vniuersitati &c. damnum præuidetur inde emersurum. *Ibid. Res.* 8.

Nec in tali casu Procurator substituere.

VBI sufficit maior pars, qui primi dant vota pro iniusto donatiuo, sufficientia, tenentur ad restitutionem.

In integrum.

Vbi verò sufficit maior pars, ille vtique, qui prior suffragium pro iniusta conclusione, scilicet iniusto donatiuo præberet, peccaret mortaliter, & teneretur ad restitutionem, etiam si sciret, alios sufficienter etiam absque suo voto suffragaturos. nam hoc non tollit, quin ipse positiuè & efficaciter damnum intulerit. Ita DD. communiter contra Salonium *to.* 1. *q.* 62. *ar.* 1. *concl* 3. Et idem dic de omnibus alijs votantibus ante numerum sufficientem. *Ibid. Res.* 17. Qui omnes tenentur ad restitutionem singuli in integrum, quia singuli cooperantur ad totum damnum in indiuiduo. Ita DD. communiter. Nisi quod de hoc dubitat nouissimè Strouesdorf *in q.* 62. *ar* 8. *disp.* 4. *concl.* 2. eo quia tales non sunt singuli causa adæquata totius damni, sed inadæquata et partialis, sicut multi eandem nauem simul trahentes: quare sicut hi non merentur singuli integram mercedem, ità illi (& in vniuersum concurrentes ad idem opus malum contra iustitiam partialiter) non debent damnari ad totum damnum. Notatque, hanc sententiam docuisse in Academia Louaniense VVIellium *an.* 1615. *P.* 4. *T.* 4. *Res* 79. Qui verò concurreret post numerum sufficientem, ad restitutionem minimè teneretur; quia damnum iàm sufficienter illatum supponeret per priora suffragia. (Et idem dic de eo, qui inter vtrorumque confinia positus, dubitaret, num suum suffragium fuerit ex efficacibus, an tantùm ex sufficientibus: quia in dubijs melior est conditio possidentis. Ita Gordonus *to.* 1. *lib.* 5. *q.* 6. *c.* 2. *§.* 4. *n.* 13. contra Nauarram *lib.* 3. *c.* 4. *n.* 35. *P.* 4. *T.* 3. *Res.* 65.) Ità omnes Doctores, qui id limitant in casu, quo suffragia essent reuocabilia, nam tunc vltimo votantes pro re iniqua, cum alioquin sua auctoritate reuocare potuissent conclusionem, teneri ad restitutionem. *P.* 1. *T.* 3. *Res.* 16. Et quidquid sit de hoc, à peccato mortali nemo ex subscribentibus excusatur, quamuis actum, vel scripturam efficiat, protestans se contrarium votum emisisse, vt asserit Maderiaga *in lib. de Senat. c* 35. *§.* 4. nam omnes approbant rem malam reclamante conscientia, & Scriptura Sacra *Exodi* 23. vbi ait: *Ne sequaris turbam ad faciendum malum; nec in iudicio plurimorum acquiescas sententia, vt à vero devies.* Nec obstant l. *quod maior pars, ad munic.* & l. *aliud §. refertur de reg. iur.* approbantes quidquid à maiori parte conclusum fuerit: nam non approbant, quia conclusum est à maiori parte, sed quia præsumitur iustum, & melius, vt tradit Molra *in emp. iur. tit.* 12. *q.* 9 *n.* 8. vnde, si iniustum sit, leges reprobant. *Ibid. Res.* 30. *§. Difficultas.* Hi ergò meliùs facient, si à Parlamento pro ea die se absentent, dum absque magna singularitatis, & proteruiæ nota pro iustitia loqui, & suam conscientiam exonerare non possunt, nam id in tali casu fieri posse concedit Valerus *v. suffragium, diff.* 2. *in fine*, & Ledesma *to.* 2. *tr.* 7. *c.* 2. *concl.* 24. quia nimis graue videtur, obligare aliquem, vt

Alij verò minimè

Etiam in dublo, an fuerint de primis, & efficacibus.

Nisi suffragia essent reuocabilia.

Sed nihilominus peccant mortaliter.

Quare, melius est, quod se absentet.

cum

cum tanto incommodo, & periculo resistat Parlamentariorum torrenti. *Ibid. Res.* 18. Id quod non procedit in ijs casibus, in quibus requiruntur omnia singulorum suffragia, vt dictum est *initio n. praced.* Quare videant, quid faciunt Proceres, dum timoratos rogant, vt qua die res iniqua concludi debet, se absentent, vel data opera occasionem cum illis loquendi arripiunt, vt de Parlamento exire faciant, donec res concludatur. *Ibid. Res.* 19. Aut illos rogant, vt pro se procuratores substituant, à quibus deinde suo modo consensum extorqueant. *Ibid. Res.* 8.

3 In rigore, & absolute loquendo non est illicitum, quòd plures vniuersitates, & Barones Regni vnum, vel duos procuratores constituant, qui pro omnibus suffragium ferant in Parlamento, si sciant hos procuratores esse viros timoratæ conscientiæ, & qui non propriam, sed publicam quærant vtilitatem. Sed vt plurimùm non expedit, quòd duo vel tres possint in Parlamento quidquid velint pro suo arbitratu concludere: quod ipsum confessus est Aponte, vnus ex primis sui temporis nostri Regis consiliarijs, *in tr. de pot. pror. tit. de elect. offic.* §. 5. *n.* 23. Abrogandus ergo est hic abusus, *P.* 1. *T.* 3. *Res.* 7. & sic illum exterminari curauit Excellentiss. Dux Ossunæ tunc Prorex per actum viceregium *registr. in off. Patrim. an.* 1615. *die* 17 *Febr.* 3 *indict.* qui vtinam nunc obseruaretur. *P* 3. *T.* 5. *Res.* 78. §. *In Resol.* 7. Dato vero quod Parlamentarius haberet duo suffragia, vt Baro videlicet, & Procurator vniuersitatis, ait Borrellius *in add. ad spec. Bellug. rubr* 45. non posse ferre contraria, vt Baro videlicet positiuum, vt Procurator negatiuum; aut è contra, nisi qui eũ Procuratorẽ constituit, expressisset, vt ferret negatiuum v. g. Sed, si res in Parlamento determinanda habeat rationes vtrinque probabiles, puto talem posse contraria ferre suffragia, sicut Confessarius, & casuum responsor de eadem re potest nunc vni secundum vnam, mox alteri secundùm aliam opinionem consulere, & iudex in causa vtrinque probabili diuersimode iudicare. Quod intelligendũ est cessante scandalo, quod in casu nostro cessaret, si Baro huiusmodi rationes vtriusque voti proponeret. Sed hic casus in Parlamento rarò potest accidere, & occurrente consulerem, semper eadem de eadem re vota emitti. *P.* 1. *T.* 3. *Res.* 10.

4 Cæterum, quia vt plurimùm Parlamenta congregantur pro præbendo Serenissimo Regi donatiuum, sciant Parlamentarij, donatiua ordinaria nomine tenus, esse donatiua, sed reuera deberi loco seruitij pro Rege in bello adiuuando, & à necessitatibus subleuando. vnde singulis statutis temporibus illa irremisibiliter petit, peculiaribus litteris ad Proregem missis. Ita Giurba *to.* 1. *cons.* 118. *n.* 2. & Iuristæ, Pontius *de imp. matr. causa* 31. *q.* 2. §. 11. & Theologi communiter. *P.* 1. *T.* 3. *Res.* 1. & *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 78. § *In Res.* 1. Qui omnes addunt; quod si interueniat forma vt infra, Proreges possunt illa à Parlamento extorquere per vim, & metum; quia debitorum solutio non exigit plenum voluntarium debitorum. Idque non solùm sine onere restitutionis sed (si regiæ necessitati aliter subueniri non potest) etiam sine peccato. quia metus iuste incussus iniustus esse non potest. *P.* 1. *T.* 3. *Res.* 25. Id tamen non procedit cum Baronibus, etiam deficientibus populi viribus: quia Barones tenentur ad seruitium militare, sustinentque alia onera. vnde suaderi, medijsque suauioribus induci debent ad contribuendum. Ita Sotus *de iust. lib.* 3. *q.* 6. *ar.* 7. *Ibid. Res.* 26.

NON expedit, quòd omnia Regni suffragia committantur duobus aut tribus, vt pro suo arbitrio ferant.

Sed dato, quod quis haberet duo suffragia, posset in causa vtrinque probabili ferre contraria.

DONATIVA ordinaria Regi debentur.

Si concurrant requisita in impositione gabellarum.

Ut sit necessitas Regis

Quae non omnis sufficit in Regno Siciliae, ex concessione Regis Iacobi

5 Forma autem requisita pro iustitia donatiuorum est illa eadem quam Doctores requirunt in impositione gabellarum, de qua nos diximus V. *Gabellas imponere*. Ita Molfesius *to. 2. tr. 12. c. 22. n. 35. P. 1. T. 3. Ref. 1.* Praecipue vero adesse debet necessitas ex parte Regis, & Republicae, quam nos loco cit. explicauimus, & sufficientia virium ex parte populi. *Ibid. Ref. 2.* Et quidem non omnis necessitas sufficiens ad extorquendum donatiua in alijs Regnis sufficit in Regno Siciliae. Nam in eo adest priuilegium Regis Iacobi, vt non nisi in quatuor casibus teneatur donatiuum praebere, quorum vnus est inuasio ipsius Regni passiua, notabilis, siue grauis, quam Gloritius *resp. 1. p. 3. n. 34.* explicat de actuali proxima; infertque, non posse Regem tributum exigere pro ipsius inuasione remota, simulata, procurata, transitoria &c. Vnde non est audiendus Muta, explicans casum praedictum de inuasione actiua, quam nimirum Rex ob iustam causam in aliud Regnum facere vellet; quia hoc est expresse contra mentem, & verba Serenissimi Regis. Et multominus audiendus est Baua *in resp. pro tract. sal. fol. 12. & 14.* dicens, Regem nostrum manere in possessione recedendi a capitulis Regni promissis, & practicatis, quandocumque sibi libuerit. Nam si id verum esset, ad quid concessiones istae valerent? Ecquis amplius cum Rege pactum iniret? Maneat igitur, in aliquibus casibus Regem ab alijs Regnis tributa iuste exigere posse, a Regno autem Siciliae non item: idque ex iure municipali. *P. 1. T. 3. Ref. 15.* Quod rationabiliter nostro Regno concessum est; quia seipsum sponte, & voluntarie obtulit Serenissimo Regi Petro, & non fuit, vt Regna aliqua Hispaniarum, laboribus, & sumptibus ab inimicis fidei in libertatem vindicatum, quae proinde, vt notauit Vazquez *de rest. c. 6. §. 3. dub. 1. n. 9.* maiorem tenentur Regibus gratiam rependere. *Ibid. Ref. 31.*

Rationabili.

6 Porro de necessitatibus Regis ipsi credendum esse a Parlamentarijs, asserunt Doctores, vtpote Principi in facto proprio, in quo semper praesumitur iustitia causae, nisi moraliter constaret oppositum, vt aduertit Socinus *lib. 2. cons. 164. vol. 5. P. 1. T. 3. Ref. 11.* Sed Decius *cons. 576. n. 13.* & alij apud Ferrer. *ad const. hac nostra euid. 2. n. 42.* vltra Regis assertionem alia adminicula requirunt; quia agitur de praeiudicio, & interesse totius populi. *P. 3. T. 5. Ref. 78. §. In Ref. 11.* Regis quoque arbitrium esse, ait Vazquez *vbi sup. §. 1. dub. 1. n. 7.* quando inter Regem, & Regnum non adest pactum, determinare summam sibi a Regno soluendam pro sui sustentatione, & Regni defensione. *P. 1. T. 3. Ref. 12.* Et si stipendium assignatum ex pacto, propter multa, quae pro temporum diuersitate contingere possunt, non sufficiat, potest noua tributa exigere, & Parlamentarij praebere. Si tamen vires Regni sufficiunt. Nam *hoc opus, hic labor est. Ibid. Ref. 13.* Quare videant Parlamentarij circa donatiua extraordinaria, an vniuersitates tale onus sustinere possint, & sciant, se quamprimum de hac re coram Deo rationem esse reddituros. Nam Theologis, a quibus de iustitia donatiui consilium petunt, de sufficientia ciuitatum non constat. Quod si constet dicant etiam ipsi quod sentiunt absque timore *Ibid. Ref. 5. §. Vnde ex his.* Nam obid ait, & bene Merquez *in suo gubern. lib. 1. c. 16.* ad ventilandam iustitiam donatiui consulendos esse Theologos doctos, & pios, qui spe omni temporali omnino destituti sint: proponendumque illis, Regem ab eis non nisi iustum scire velle. Imo, & optimum esse, quod Reges

Sed an de necessitate credendum sit Regi?

Et liberum ei sit determinare summam sibi soluendam?

Et si assignata non sufficiat, maiorem exigere?

ADVERTANT Parlamentarij an vires Regni sufficiant.

Nam hic etiam est punctus.

Et sciant se de hoc rationem reddituros.

Consulant Theologos doctos, & pios.

fauc-

sibi erent Theologi, qui contra ipsos consilium præbuerunt. *Ibid. Ref. 32.*
7 Videant præterea Parlamentarij circa donatiua etiam ad tempus imposita, quæ aduertit Capiblancus *de off. bar. pragm.* 10. *n.* 6. Attendantque arbitria, quæ proponuntur; nam in practica non seruantur, vt apparuit in Parlamento Ducis Offunæ. *P.1.T.3. Ref.* 5. in fine. Et si donatiuum adhuc duraret per multos annos, non faciant prorogationẽ ex nunc pro tunc ad alios annos. Nam iniuste id facerent. quia interim possent aliquæ causæ suboriri, quæ donatiuum iniustum redderent, vt notauit Valenzuola *cons* 99. *punct.* 3. *n.* 52. *Ibid. Ref.* 24. Denique exponant Regni necessitates, & virium insufficientiam, etiam si alij contrarium sentiant: nam forsitan sua vota mutabunt, vt multoties accidisse testatur Aponte. Proponant præterea petitionem aliquam pro Regni vtilitate Regi faciendam. Declarent, si pecunia donatiui diligenter, & fideliter à commissarijs exigatur, si pecuniæ destinatæ in Parlamento ad aliquod beneficium Regni, fuerint in illum finem expensæ, necne. et alia similia, quæ iustitia, & charitas dictabit. etiam si illa caput Parlamenti non proposuerit. *Ibid. Ref.* 9. Non damnarẽ tamen Parlamentarios, si donatiuum Regi præberent ex opinione probabili iustum. Nam id regulariter omnibus in varietate opinionum permittitur, etiam iudici. Et alioqui multis scrupulis implicarentur Parlamentarij, si probabiliores opiniones inuestigare tenerentur, Ita Nouarius *de rest. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 1268. Et vbi secundùm probabilem opinionem, etiam probabiliori relicta, conclusum esset, alij Parlamentarij subscribere possent. *Ibid. Ref.* 30. An verò in tali casu, populi possent donatiuum, & gabellã fraudare, dictum est V. *Gabellas fraudare.*
8 Quoniam verò in Parlamentis agitur etiam de admittendo aliquo extero in regnicolam, aduertant Parlamentarij, vt illos solos admittant, à quibus Regnum, & Ecclesiæ multum iuuaminis sperant. quod quia vt plurimùm fefellit experientiam, doctissimi Iurisconsulti Hispani cum multis Theologis docent, in magnam vtilitatem Regni cedere, si non exteris, sed nationalibus beneficia conferentur. quod etiam se expertum fatetur Rex Catholicus apud Suritem *to.* 6. *lib.* 10. *c.* 99. Et faciunt textus in l. *Ecclesia C. de Epis. & Cler. c. benè* & *l.* 2. *§. fin. de postul. prel.* & tota distinctio 71. decreti. Ratio autem est, quia naturales in Ecclesiarum regimine maiorem diligentiam adhibent, magisque in illis resident, quam exteri, qui facile inueniunt occasionem recedendi, & commutandi plerumque beneficia impositis pensionibus cum damno Ecclesiarum. Et præterea incolæ animabuntur ad informandos bonis moribus filios, & litteris imbuendos, si cognouerint beneficia solis incolis conferri posse, & ex illis doctiores, probatioresque præferri. *P.1.T.5. Ref.* 6.

Non faciant prorogationẽ donatiui ante finem ex nunc pro tunc.

Declarent quo pacto Regni interesse administrẽtur.

Et exteros in regnicolas difficillimè admittant.

PAROCHVS.

1 Prima obligatio Parochi est celebrandi per se, & in necessitate per alium, in Dominicis, & festis, in quibus populus tenetur Missam audire. Syluius *in* 3 *p. q.* 83. *ar.* 3. *q.* 17. *P.* 2. *T.* 14. *Ref.* 26. Et quia in die Natiuitatis populus non tenetur audire tres Missas, Parochus non tenetur ea die ter celebrare; præsertim quod nemo tenetur vti suo priuilegio. Bellettus *in disq. cler. p.* 2. *§.* 28. *n.* 2. contra Hesti-

PAROCHVS tenetur parochianis quando tenentur Sacrum audire, celebrare,

Non tamen applicare sacrificium.

quez *lib.* 9. *c.* 30. *n.* 6. *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 236. Nec vnquam tenetur Sacrificium applicare pro populo, quantum est ex vi beneficij parochialis, vt dictum est *V. Missam, n.* 3. Quamuis nec applicare alicui possit pro eleemosyna manuali, vt determinauit Sacra Congregatio *die* 1. *Sept.* 1629. apud Barbosam. *P.* 4. T. 4. *Ref.* 232. † at in *Ref.* 26. *sup. cit.* docuerat posse, seclusa consuetudine †.

Item tenetur omnino concionari per se, si non est impeditus.

Secunda obligatio parochi ex Tridentino est, prædicandi populo per se, vel per alium, (si impeditus fuerit,) verbum Dei. vbi aliqui putant, cessante impedimento legitimo, non satisfacere prædicando per alium. & reuera, quamuis satisfaciat iuri diuino, quia fidelibus verbum Dei non subtrahitur, & qui per alium facit, per seipsum facere videtur. Tridentino tamen satisfacere non videtur vt docet Bonacina *to.* 2. *disp.* 5. *q. vn. punct.* 2. *n.* 29. Nihilominus ad solamen parochorum dicendum est cum Trullench *in decal. to.* 1. *lib.* 3. *c.* 1. *dub.* 4. *n.* 15. quod sic etiam Tridentino satisfaciant, cuius mens talis esse videtur. *P.* 6. T. 7. *Ref.* 13.

Et per se ministrare Sacramenta.

2 Tertio tenetur Parochus ministrare parochianis suis Sacramenta quæ ex æquitate potest, per seipsum. & hæc est residentia, quam requirit Tridentinum *sess.* 7 *c.* 3. *&* 23. *c.* 1. non enim solùm requirit habitationem cum ministerio alieno, quæ est residentia materialis, sed residentiam cum effectu, seu formalem, vt docet Sancius *disp.* 47. Qui existimat, parochum Sacramenta ministrantem per substitutum, non solùm peccare mortaliter, sed etiam teneri ad restitutionem fructuum. Sed in hoc dissidet Garsias *de benef. to.* 1. *p.* 3. *c.* 2. *n.* 53. tum quia pœnæ restringi debent; tum quia si malè ministrans per se, non tenetur ad restitutionem, nec teneri ad illam debet ministrans per alium. Quibus tamen respondet Sancius, restitutionem fructuum non esse pœnam, cum incurratur ante sententiam iudicis, sed potius non lucrationem, seu impletionem conuentionis, qua collati sunt ei fructus, si Sacramenta ministret per se: sicut agricolæ promittitur merces pro colendo agro. vnde quo tempore eorum vterque suam operam non adhibet, lucrari non potest. Cum eo autem, qui malè ministrat per se, esse disparem rationem: nam is implet mentem Concilij quoad substantiam, ille non item. Et quamuis hæc sententia Sancij non satis deducatur ex Concilio, deducitur tamen ex iure naturali contractus, quo Parochus se obligat ad officium pro fructibus, qui contractus reducitur ad innominatum *do vt facias P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 156.

Alias non faciet fructus suos.

Et ideo eius domus debet esse propè parochiã.

3 Nota hic ex declaratione Sacræ Congregationis, domum Parochi esse debere prope Parochiam. Ricius *p* 4. *decis.* 41 *Ibid.* in fine.

AN Parochus teneatur audire Cõfessiones suorum, quoties voluerint?

4 Sacramentum Pœnitentiæ Parochus secundùm Bonacinã *de sacr. disp.* 5. *q.* 7. *punct.* 4. §. 2. *n.* 23. tenetur parochianis ministrare non solùm quando illi iure diuino, aut humano confiteri tenentur, sed etiam quoties voluerint, siue ex deuotione, siue ad vitanda peccata &c. Sed alij hanc sententiam limitant †. Et Vazquez *in* 3. *p. to.* 4. *q.* 93. *ar.* 3. *dub.* 6. *n.* 3. quoad confessiones vtiles pœnitentibus, non autem quoad frequentatas propter scrupulos. Nughus *in addit ad* 3. *p. to.* 2. *q.* 8. *ar.* 4. *dub.* 3. putat, non peccare mortaliter, si semel, aut iterum denegat confessionem rationabiliter petenti. Posseuinus *de off. Curati c.* 5. *q.* 7. asserit, quando Confessio petitur ex deuotione, non esse mortale illam negare, si is, qui petit, habeat alium, cum quo possit confiteri, & de facto confiteatur; si verò non habet, esse mortale. Verùm post Richardum,

dum, Syluestrum, & alios, Reginaldus *to. 1. lib. 1. c. 8. n. 81.* absolutè existimat, teneri solum quando vrget præceptum confessionis; quia extra hos casus non tenetur Confessiones parochianorum audire ex charitate, sicut nec aliorũ, nec ex iustitia ratione officij, nam huic satisfacit, si onera à iure vel à superiore sibi imposita compleat, inter quæ est, vt ministret Sacramentum Pœnitentiæ, quando subditi confiteri tenentur, non alias. Vnde sicut pater carnalis satisfacit suo muneri prebendo filijs necessaria, quamuis deneget abundantiora, ità & parochus, qui est pater spiritualis, quoad alimenta spiritualia. Omnes istæ sententiæ sunt probabiles; *P. 2. T. 16. Ref. 2.*

5 In sententia Nugni *in 3. p. to. 2. q. 33 ar.... diff. 2.* Parochus tenetur tempore pestis ministrare Pœnitentiam, Eucharistiam, & Extremam Vnctionem infirmis cum periculo mortis. Sed quoad extremam Vnctionem, quæ non est Sacramentum necessitatis, contrarium dicendum est cum Villalobos *to. 1 tr. 10. diff. 6. n. 7. P. 3. T. 4. Ref. 174.* & *P. 5. T. 3. Ref. 93.* Idque, vt ait Hurtadus *de Sacr. Extr. Vnct. diff. 2.* non solum si infirmus Sacramentum aliud, nimirum Confessionis aut Communionis, suscepisset, sed etiam si nullum suscipere potuisset: quia ex vna parte ille saluari potest per contritionem, & ex alià non est certum, quod hoc Sacramentum deleat mortalia quoad culpam. Limitat Granado *in 3 p contr. 8. disp. 8. n. 6.* nisi Parochus certò sciret, ægrotum esse in statu peccati mortalis, & probabiliter sibi persuaderet tali remedio liberandum esse: nam huic certæ necessitati subuenire teneretur cum periculo vitæ corporalis. Quod etiam docet Præpositus *in 3. p. q. vn. de Sacr. Extr. Vnct. dub. 6. n. 47* in casu, quo quis cum peccato mortali, de quo habuerat solum attritionem, in amentiam incidisset: tunc enim putat, Parochum teneri cum vitæ periculo, si ille infectus sit peste, hoc Sacramentum illi ministrare; nisi esset persona valde necessaria, & ex cuius morte timeretur magnum animarum detrimentum, in quo casu ei videtur neque posse, quia præferre debet bonum spirituale cõmunitatis bono peculiari vnius tãtùm. *P. 5. T. 3. Ref. 83.*

Et hoc Sacramẽtum cum Sacramentis Eucharistiæ, & Extremæ Vnctionis ministrare per se in fectis peste cum periculo mortis?

Quoad vltimum, nego.

6 Et idem dicendum putat Molfesius *to. 1. tr. 4. c. 3. n. 51.* de Sacramento Eucharistiæ. Vide *V. Communionis, n. 73.*

Et idem decidit Gregorius XIII. de aliis.

7 Filliucius verò *to. 1. tr. 3. c. 5. n. 99.* excusat Parochum in aliquo casu etiam ab administratione Sacramenti Pœnitentiæ, vt quando esset certus moraliter, infirmum non habere conscientiam peccati mortalis, & periculum vitæ magnum esset. *P. 5. T. 3. Ref. 93* post initium. Sed Gregorius XIII. *anno 1572. die 10. Decembr.* in quadam Epistola ad S. Carolum Borromæum definiuit, Parochos tempore pesti teneri quidem in Parochia residere, & si non resideant, agendum contra eos iuxtà decretum Tridentini *sess. 23. c. 1.* Sacramentum verò Pœnitentiæ, & Eucharistiæ ministrare debere per alios in bonum parochianorum sanorum, qui nollent conuersari cum Parochis euntibus ad infirmos peste. Et ita etiam docet Marchinus *de bello diu. p. 3. c. 2. n. 4.* contra Mancinum *pract. visit. infir. pract. 8. dub. 18. P. 5. T. 3. Ref. 53.*

8 Parochus secundum Barbosam non debet sine lumine Extremam Vnctionem deferre, aut ferre oleum in cubiculum, vt expeditior inueniatur. Vide *V. Extremæ Vnctionis, n. 24.*

9 Posita probabili sententia, quod impedimentum Cathechismi per Tridentinum non sit sublatum, docet Sanchez *de matr. to. 2. lib. 7. disp.*

Item an teneatur distinguere in li-

Pro patrinos cathechismi, & Baptismi?

10. *n.* 13. Parochum teneri notare in libro patrinorum, an illi patrini sint solius Cathechismi; eo quod puer in domo fuerit baptizatus. Nam patrinus Baptismi contrahit impedimentum dirimens, Catechismi vero tantum impediens. & Parochus aliter faciens defraudaret mentem Concilij, & praeberet ansam dissoluendi matrimonia valida. At Gutierez *de matr. c.* 84. *n.* 7. non videtur imponendum Parochis hoc onus sub mortali. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 260 *§. Sed quia.*

PAROCHVS excommunicatus, non toleratus valide assistit matrimonio.

10 Parochus excommunicatus non toleratus secundùm Auilam *p.* 4. *c.* 6. *disp.* 3. *dub.* 1. *concl.* 5. inualide assistit matrimonio, quia hæc assistentia est actus illius vt personæ publicæ & ratione publici officij, qui ab excommunicato non tolerato inualide efficiuntur, vt tradit Syluest. *V. Excommunicatio* 3. *n.* 2. & exemplificatur in Tabellione excommunicato, qui si non est toleratus, inualide interuenit in contractibus. Sed contrarium tenendum est cum Cornejo *in* 3. *p. tr.* 5. *disp.* 10. *§.* 1. *dub.* 5. quia talis assistentia non est actus Ordinis, cum non sit ministerium huius Sacramenti, nec iurisdictionis, vt probat Sanchez *de matr. lib.* 3. *disp.* 1. sed solum est necessaria, vt auctoritatem præbeat matrimonio. Ita Pontius *lib.* 5. *c.* 17. *§. vn. n.* 9 Et respondet ad argumenta Auilæ. *P.* 5. *T.* 9 *Ref.* 78.

An etiam licitè?

11 Ipse tamen *ibid. n.* 11 existimat, in tali casu Parochum peccare, quia communicat cum fidelibu, non quidem in Sacramento, sed in Sacris, qualis est communicatio in diuinis officijs & Missa. Nec excusare necessitatem, quia hoc Sacramentum non est necessitatis. Sed si Parochus non sit ab Episcopo, vel alio iudice competente prohibitus matrimonio assistere, existimo cum Hurtado *dis.* 15. *de matr. diff* 8. *n.* 27. nullo pacto peccare, quia communicat cum contrahentibus ob illorum vtilitatem, imo necessitatem; quia sine illo, vel eius licentia nequeunt contrahere. *P.* 5. T. 9. *Ref.* 79. † Sed mox in *Ref.* 83. in fine id solum admittit in necessitate grauissima, quando concubinarius in articulo mortis vellet concubinam in vxorem accipere, vel ob temporale commodum filiorum, vel ob animæ suæ remedium. Et in *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 233. docuerat, extra hunc casum peccare venialiter †.

Et an validè ac licitè licentiam alteri præbeat matrimonio assistendi?

12 Validè item & licitè præberet Parochus excommunicatus non toleratus licentiam simplici Sacerdoti, vt matrimonio assistat; quia collatio talis licentiæ non est actus iurisdictionis, sed designatio quædam spectatoris matrimonij, vt possit testificari per auctoritatem concessam à Tridentino, non ab ipso Parocho: vnde non est actus potestatis Parochi vt Parochus est, sed auctoritatis annexæ officio Parochi, à Tridentino. Ità Hurtado *dis.* 5. *de matr. diff* 8. *n.* 27 contra Coninch *de sacr. dis.* 27. *dub.* 2. *n.* 25. putantem, talem collationem esse inualidam, & contra Pontium *apud ipsum* putantem esse illicitam. *P.* 5. *T.* 9. *Ref.* 80. & antea *in P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 233. *in fine*. Reliqua ad Parochum pertinentia circa matrimonium, vide *V. Matrimonium quoad Parochum.*

PAROCHVS an possit exponere ad audiendas Confessiones suorum subditorum Sacerdotem non approbatum?

13 Parochus ex cap. *omnis vtriusque sexus* habet potestatem exponendi ad Confessiones suorum subditorum simplicem Sacerdotem, quam facultatem non esse reuocatam *in sess.* 23. *c.* 15. Tridentini, docuit cum multis Ledesma *to.* 1. *de sacr. Pœnit. c.* 12. *concl.* 5. quia Tridentinum solùm abrogare intendit priuilegia Bullæ, & consuetudines audiendi confessiones sine approbatione Episcopi, non autem ius commune. Sed contra hanc sententiam stat declaratio Cardinalium, quam

refert

refert & sequitur Petrus Fay *in ad. ad 3. p. q. 8. ar. 5. disp.* 1. tamquam valide a contentum in ipso Concilio, vtpote quod duos tantùm ponit titulos excipiendi Confessiones, scilicet approbationem Episcopi, & beneficium parochiale, vt abusum quorundam Parochorum amoueret, qui otio dediti, exponebant Confessionibus quoscumque Sacerdotes etiam non idoneos, remittens hanc facultatem Episcopis, in quibus maior esse solet prudentia & circumspectio. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 115. initio & 146. per totam.

14 His tamen non obstantibus, Cruz *in Bull. Cruc. disp.* 1. *c.* 2. *dub.* 10. *l.* 11. & Henriquez *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 2. censent in aliquibus casibus approbare posse Sacerdotem doctum, si non sit facilis recursus ad Episcopum, vt si in Hebdomada Sancta, aut Iubileo pœnitentium numero supplere non posset. Cuius sententiæ rationes vide apud Cruz. *P.* 5. *T.* 12 *Res.* 43 ex errore 47.

15 Et probabile est, Parochum vnius diœcesis exponere posse ad audiendas Confessiones suorum subditorum Parochum alterius diœcesis non approbatum ab Episcopo suæ diœcesis. Nam Concilium exigit tamquam diuersos titulos beneficium parochiale, & approbationem Episcopi, atque sufficere alterutrum. Ità Vazquez *in* 3. *p. to.* 4. *q.* 93. *ar.* 3. *dub.* 4. *n.* 2. & alij contra Beiam *p.* 1. *cap.* 16. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 146. §. *Notandum &* 160. *per totam.* Et eodem pacto approbare potest simplicem Sacerdotem approbatum ab aliquo Ordinario alterius diœcesis, seclusa prohibitione proprij Ordinarij, quia talis Sacerdos semel approbatus est capax iurisdictionis delegatæ; & Parochus delegare potest, vt poterat ante Tridentinum, auctoritatem absoluendi suos Sacerdoti cuiuscumque diœcesis, nisi quod post Tridentinum debet esse approbatus ab Ordinario, sine tamen determinatione; vnde sufficit approbatio cuiuscunque. Ita Trullench *in Cruc. lib.* 1. §. 7. *dub.* 3. *n.* 15. *P.* 5. *T.* 12. *Res.* 48. *sup. cit.* †. citans se in *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 110. vbi tamen in praxi negatiuam sententiam sequendam dixit †.

Aut approbatum alterius diœcesis?

16 Præceptum Confessionis annualis implendum est in propria Parochia. proprius autem Parochus dicitur ille, in cuius Parochia quis habitat, secundùm Vazquez *in* 3. *p. to.* 4. *q.* 93. *ar.* 2. *dub.* 4. *n.* 6. vel in cuius Parochia reperitur ob negotium. Si verò quis in hunc finem iret in aliud Oppidum, vt confiteretur illius Parocho, non posse illi sine commissione proprij confiteri. Sed etiam in hoc casu posse, ait Pontius *lib.* 5. *c.* 9. *n.* 6. quia in eo non adest fraus illicita, nec dolus malus, sed vtitur quis iure suo. *P.* 3. *T.* 6. *Res.* 28.

PAROCHVS proprius quis dicatur, cui facienda est confessio pro præcepto?

17 Parochi secundùm Homobonum *p.* 3. *tr.* 15. *c.* 9. *q.* 31. *resol.* 1. & alios non potest ab Episcopo ad nouum examen vocari, quia ratione perpetui tituli habent approbationē a iure, qua sine noua, & iusta causa priuari non possunt ab Ordinario. Sed contrarium tenendum est cum Barbosa *de pot. Parochi, c.* 2. *n.* 10. non solùm si de aliquo Parocho esset fama publica defectus scientiæ; sed etiam generaliter omnes Parochos, quamuis nulla præcedat infamia. Et ratio est, quia Parochi iure aut exemptione non magis iuuari possunt, quàm cæteri Confessarij: sed Episcopus potest ad secundum examen vocare omnes Confessarios tam Saeculares quàm Regulares, vt experiatur, an illorum scientia sit extenuata, & boni mores mutati: ergo idem potest cum Parochis. Deinde ex Tridentino *sess.* 21. *c.* 8. Episcopus habet ius visitandi beneficia

PAROCHI possunt ab Episcopo ad examen vocari.

ficia

ficia curata, & prospicere, an cura animarum recte exerceatur; ergo habet ius examinandi Curatos; quia recta administratio Sacramentorum, præsertim Pœnitentiæ, & animarum cura, requirit scientiam, quam proinde Episcopus per examen potest in illis inuestigare. Ita Sancius *select. disp.* 50. *P.* 4 *T.* 4 *Ref.* 59.

PAROCHVS an dare possit aliquando licentiam Religioso prædicandi in sua ecclesia?

18 Parochus dare potest bis, aut ter licentiam Regulari docto, graui & noto, alias non approbato in illa diœcesi, ad prædicandum in sua Ecclesia, maxime si sit in itinere. Ita Portellius *V. Prædicatores*, *n.* 2. *P.* 4. T. 4. *Ref.* 22. §. *Notandum.*

PATER.

De Patre quoad Testamentum, vide V. *Testamentum*.

PATER an possit castrare filium consentientem?

1 PAter secundum Salonium *in* 22. *to.* 1. *q.* 65. *ar.* 1. *contr.* 2. castrare potest filium consentientem, si absit periculum vitæ, vt voce & cantu Ecclesiæ deseruiat: Sed illum impugnat Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 4. *q.* 8 *dub.* 5, *n.* 101. propter pericula & incommoda, quæ hinc sequi solent, & quia cantus pueri non est tanti momenti, vt ob illum frustretur finis à natura adeo intentus, qualis est generatio, cum id neque ad vitandum periculum animæ in Sacris Canonibus permittatur. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 38. Quia enim homo non est dominus suorum membrorum, non potest aliquod membrum sibi, vel filio abscindere, nisi id requireret salus & conseruatio totius corporis alias perituri, vt docet D. Thomas 2. 2. *q.* 65. *ar.* 1. & DD. communiter: nec tanti momenti est excellentia vocis, aut honor & sustentatio apud Principes, vt pro ea debeat membrum abscindi, vt vult Pasqualigus *decis.* 498. Præsertim quod eunuchi venere plurimum torquentur, & maximo salutis periculo sunt obnoxij. *P.* 6. *T.* 8. *Ref.* 36. & obiter in *T.* 6. *Ref.* 35. §. *Sed quia.*

Et filiam cogere ad intrandum monasterium causa educationis? Respondeo, impuberem, posse.

2 Pater potest cogere filiam impuberem intrare Monasterium, vt ibi educetur, sicut cogere potest puerum vt eat ad scholam, vel artificium. & pueri tenentur illi obedire, quia in illa ætate non tam sua, quam patris voluntate regendi sunt, vt ait Suarez *de Relig. to* 3. *lib.* 5. *c.* 2. *n.* 15. & in speciali parentes habent ius offerendi filios impuberes Religioni sine eorum consensu, cap. *addidistis*, 20. *q.* 1. Ità Portellius *add. ad V. Clausura Monialium*, *n.* 4. & alij contra Megalium *to.* 2 *ref.* 157. *n.* 5. *P.* 2. *T.* 15. *Ref.* 56. & *P.* 4. *T* 4. *Ref.* 42.

Puberem, non itẽ.

3 At vero puberem cogere non potest sine peccato mortali, etiam ad manendum in monasterio cum habitu sæculari vsque ad occasionẽ nubendi; quia, vt benè notat Suarez *de Relig to.* 3. *lib.* 5. *c* 9. *dub.* 4. fæminæ maioris ætatis in his, quæ ad statum animæ suæ pertinent, sui iuris sunt, & ideo non possunt compelli ad tam arctam custodiam, & rigidam clausuram. Nisi id ad aliquod breue tempus censeretur moraliter necessarium ad illarum custodiam & decentiam. Et in hoc omnes conueniunt. *P.* 2. *T.* 15. *Ref.* 56. §. *Quid ego*, in fine.

Sub pena excommunicationis.

4 Quoniam vero Tridentinum *sess.* 25 *c.* 18. excommunicationem iniungit cuicumque personæ, quæ mulierem cogeret monasterium intrare, habitum suscipere, aut profiteri, diffident Doctores, an pater cogens filiam puberem ingredi monasterium, non in ordine ad monachandum, excommunicationem incurrat? Nam Suarez *vbi sup.* putat

non incurrere, & Concilium loqui de illo tantu ingressu, qui à parentibus per se ordinatur ad habitus susceptionem. Rodriquez *in sum. to.* 2. *c.* 8. *n.* 9. ait, loqui etiam de ingressu coacto cum animo, vt postea habitum suscipiat siue suasionibus Monialium, siue alia via, quamuis exterius aliam causam sibi fingat. Sed ego cum Barbosa *de pot. Epis. p.* 3. *allleg.* 104. *n.* 5. & alijs existimo, incurri etiam si vis incutiatur ad ingressum cum animo solius custodiæ, aut educationis: quia Concilium disiunctiue loquitur [*ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum, &c.*], in disiunctiuis vero sufficit veritas alterutrius partis. Et bene Concilium anathemati subiecit cogentes ad ingressum; quia puellæ semel ingressæ, ob verecundiam fœmineam, vel preces monialium habitum inuite suscipiunt. Vetuit vero Concilium non solùm directam coactionem, sed etiam indirectam, vt si pater malè tractet filias in victu, vestitu, verbis &c. Non autem infligit excommunicationem incutientibus metum solùm reuerentialem, aut adhibentibus preces importunas, anteponendo conuenientiam, difficile matrimonium &c. qualis est praxis Ecclesiæ, vt ait Portellius *add. v. Moniales, n.* 11. quia hæc nõ est vera coactio. Et ideo Sacra Congregatio apud Villalobos *p.* 1. *tr.* 17. *dub.* 31. *n.* 11. declarauit, non incurrere censuram patrem, qui filiam relinquit heredem cùm pacto, vt Monasterium ingrediatur, & si renuerit, toti hereditati succedat Monasterium, subtractis pro filia necessarijs alimentis; quia hæc non est inductio per vim, sed per modum concupiscentiæ. *P.* 2. *T.* 15. *Res.* 56.

5 † Tenetur autem pater dare filijs alimenta †. Et Fagundez *in dec. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 4. *n.* 5. ait, quòd filius Magnatis, cui pater non vult alimenta præbere secundùm statum, possit sine mortali ducere vxorem diuitem & nobilem, licet genere aliquanto inferiorem, inuito parente. Regulariter verò peccare mortaliter, etiam si ducat æquè nobilem; quia non obedit patri in re graui: ego autem in hoc contrariam sententiam doceo cum Trullench *in decal. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 2. *n.* 13. quam etiam docuimus V *Matrimonium, n.* 11. *P.* 6. *T.* 7. *Res.* 21. Et cum eodem *c.* 4. *dub.* 2. *n.* 22. existimo, patrem teneri dare filijs spurijs, non solùm alimenta, sed etiam dotem, etiam si sit Clericus, & stante constitutione Pij V. licet quoad dotem, in cuius solutione maius patri incommodum, & proximo scandalum emergit, probabilis sit negatiua sententia Molinæ *de iust. to.* 1. *disp.* 224. *n.* 22. Præsertim quod dos inseruiat ad alendam familiam filiæ, ad quod pater non tenetur. *Ibid. Res.* 28.

PATER tenetur dare filijs alimenta, & dotem.

Etiam spurijs.

6 Pater non tenetur cogere filios ad ieiunandum tempore præcepti, ita vt si non ieiunent, debeat è domo eijcere, vt docuit Ledesma *to.* 1. *tr.* 27. *c.* 2. *concl.* 6. quia hoc nimis durum esset, sed tenetur lege charitatis curare vt ieiunium seruent, & non seruantes corrigere. Ita Vega *to.* 1. *c.* 14. *cas.* 27. qui addit, debere illis negare cœnam, quamuis obiecerint, id illos facere ex auaritia. *P.* 1. *T.* 9. *Res.* 28.

Non tamen cogere ad ieiunium, sed suadere &c.

7 Pater communicare potest cum filio excommunicato non tolerato. Vide V *Excommunicationis, n.* 42.

8 Pater non debet ab Inquisitoribus constitui curator filij minoris processati, contra Gomez *lib.* 3. *c.* 1. *n.* 64. *P.* 4. *T.* 6. *Res.* 31. § *Nota etiam.*

PATER non debet constitui Curator filij minoris in causa hæresis.

9 Pater cohabitans cum filio Clerico, gaudet eius priuilegio *l.* 1. *C. de Epis. & Cler.* de non hospitandis milites, ita vt nec teneatur contribuere in pecunia; quia priuilegium alicui concessum extenditur ad eius socios.

P. cohabitans cũ filio Clerico exe.

ptus est ab onere hospitandi milites.

cios. Ità Riccius *p.3. resol.28. n.1. & 2. P.4.T.1. Ref 32.*

An si sit diues, & exponat filium hospitali, teneatur ad expensas?

10 An pater diues exponens filiũ hospitali ex iusta causa, teneatur hospitali restituere expensas, vide *V. Restituere, n.30.* circa medium.

Pater irritare potest vota filiorum impuberum. Vide *V. Voti Relaxatio*.

PATRINVS.

† INter solemnitates in Baptismo & Confirmatione requisitas est interuentus patrini, de quo aliqua dicenda sunt †.

PATRINVS necessarius est in Baptismo solemni,

1 Et quidem quoad patrinum Baptismi, putat primò Zambranus *de cas. mort. c.1. de Sacr. Bapt. dub.18. n. 17.* illum esse necessarium tam in Baptismo solemni, quàm in priuato, vt sit domi tempore necessitatis: quia, ait ipse, patrinus non tam pertinet ad solemnitatem Baptismi, quàm ad instructionem baptizati, eiusque spiritualem regenerationem. Et præterea, cum nullus contingat Baptismus ità priuatus, saltem in pueris, vt non sit, qui illum teneat, credendum est, Ecclesiam in quocunque Baptismo patrinum exigere. Sed ego puto cum Henriquez *lib. 2. c. 18.* nullum esse præceptum de adhibendo patrino in casu necessitatis; quia id non est credendum de Ecclesia in eo casu, quo patrinus idoneus inueniri non potest. *P. 3. T. 4. Ref. 18 & P. 5. T. 3 Ref. 7.*

Non autem in priuato.

PATRINVS non potest esse non baptizatus,

2 † Patrinus Baptismi debet esse baptizatus †. Et non est improbanda consuetudo aliquorum locorum, in quibus Catholici tenent filios hæreticorum, baptizante illos ministro hæretico in Nomine SS. Trinitatis. Ita Layman *lib.5. tr.2. c.89. n.6.* contra Azorium *p.1 lib. 8 c. 11. q. 9. P. 3. T. 4. Ref 18.* in fine. † Item non debet esse pater, aut mater baptizandi †. Non Monachus ex c. *Monachi, de consecr. dist. 4.* vbi Coninch *de Sacr. q.67 ar. 7. n.56.* putat, id non prohiberi Religiosis mendicantibus, sed solis Monachis solitarijs. Layman *c.9. n.3.* prohiberi putat omnibus Religiosis. sicut illis prohibetur in Synodo Panormitano *p 2. n 3.* Cæterum quilibet Religiosus ad Episcopatum, vel Cardinalatũ assumptus, soluitur ab hac prohibitione, & esse potest patrinus, sicut D. Gregorius, dum erat Cardinalis, factus est compater Mauritij Imperatoris: quia in his cessat periculum incontinentiæ ex nimia familiaritate, quæ est causa finalis talis prohibitionis. Ità de Cardinalibus Sanchez *in sum. to.2. lib. 6 c. 6. n.24.* & de Episcopis Rodriquez *qq. reg. to. 2. q. 58. ar.3. P. 3. T.4. Ref.21. §. Quartò.* & *P. 5. T. 2 Ref 67.*

Pater aut mater baptizandi, Aut Monachus;

Nisi sit Episcopus vel Cardinalis.

PATRINVS illegitimus non contrahit cognationem,

3 † Patrinus Baptismi contrahit cognationem spiritualem cum baptizato, quæ dicitur paternitas, & cum matre & patre baptizati, & dicitur compaternitas †. Sed hanc cognationem non contrahit illegitimus susceptor. *P. 3. T. 4. Ref. 21. §. Secundò* Vnde benè ait Zambranus *vbi sup n.8.* contra Sanchez *de matr. to 3. lib.9. disp.36. n 7.* & alijs, patrem baptizantem, vel tenentem filiam in periculo mortis, etiam astantibus alijs, & ex malitia, non contrahere cum vxore cognationem, ac proinde non impediri à petendo debitum, quod etiam dicendum de matre respectu viri, quamuis peccatum graue committerent, & punìendi forent: quia talis pœna non reperitur in iure. Quod etiam docet nouissime Granado *in 3. p contr. 4. tr 2. disp. 5. n. 5 P. 3. T. 4. Ref. 3* & *P 5. T. 3. Ref. 25.*

Contrahit tamen

4 Ait verò Sanchez *de matr. to.2. lib.7. disp. 62. n.15.* extraneum, qui

qui baptizandum teneret in Baptiſmo priuato, etiam ſi eo fine teneat, vt euadat patrinus, non contrahere cognationem. Nam cum patrinus pertineat ad ſolemnitatem & cæremoniam ab Eccleſia inſtitutam in Baptiſmo ſolemni, non poteſt contrahere & eſſe verè patrinus, qui tenet in Baptiſmo minus ſolemni; quia non poteſt mutare inſtitutionem Eccleſiæ. Secus vero de baptizante; quia ſicut is verè baptizat eo modo, quo inſtituit Eccleſia, ſic vere contrahit cognationem. Sed ego cum Zambrano *vbi ſup. n.* 4. & alijs exiſtimo, tenentem cum tali propoſito contrahere cognationem. *P* 5. *T*. 3. *Reſ*. 7. † & pro probabili tenuit hanc opinionem in *P*. 3. T. 4. *Reſ* 18. & recitauit *Ibid. Reſ*. 2. in fine †. extraneus in Baptiſmo priuato puerum tenens animo contrahendi.

5 At vero probabilis mihi videtur opinio Sanchez *de matr. to.* 2. *lib*. 7. *diſp*. 58. *n*. 7. quod, qui per errorem leuat de fonte filium Petri, exiſtimans ſe leuare filium Pauli, non contrahit cognationem; quia ad hanc contrahendam requiritur ſcientia, vt colligit Abbas *ibi, n* 4. ex c. 2. *de cognat. ſpirit.* vbi deciditur, coniugem, quæ per ignorantiam leuauit filium mariti, non arceri à debiti petitione. Sed Pontius *lib*. 7. *c*. 39. *n*. 9. contrarium docet: quia talis error eſt circa accidentalia. Nec eſſe paritatem de vxore tenente filium mariti, quia de hac eſt expreſſa iuris deciſio, & præterea, quia contingit matrimonio contracto, vnde non mirum, ſi hinc cognatio non oriatur. *P*. 3. T 4. *Reſ*. 16. Quid verò, ſi quis tenet filium Petri, exiſtimans eſſe filium Pauli?

6 Qui tenet baptizandum nomine alterius, non contrahit cognationem, quia non eſt patrinus, ſed fungitur loco patrini. Ità Sanchez *de matr. to*. 2. *lib*. 7. *diſp*. 59. *n*. 2 contra Sotum *in* 4. *diſt*. 42. *q*. 1. *ar*. 2. Et, qui tenet per procuratorem, probabilius eſt contrahere, vt tenet Pontius *lib* 7. *c*. 39. *n*. 10. ſed probabile quoque eſt non contrahere, vt tenet Sanchez *vbi ſup. n*. 4. Aduerte autem, ad contrahendam cognationem requiri contactum phyſicum. Ità Sanchez *ibid. P*. 3. T. 4. *Reſ* 2. Aut tenet puerum nomine alterius? Vel per alium?

7 † Et hæc omnia, quæ dicta ſunt de patrino Baptiſmi, applica patrino Confirmationis †. Vnde non tangens confirmatum, non contrahit cognationem. Villalobos *to*. 1. *tr*. 14. *diff*. 9. *n*. 9. contra Sotum *in* 4. *diſt*. 42. *q*. 1. *ar*. 2. *P*. 3. *T*. 4. *Reſ*. 2. §. *Notandum*. Debet autem patrinus Confirmationis eſſe alius à patrino Baptiſmi, niſi neceſſitas cogat, vt ait Richardus *in* 4. *diſt*. 7. *ar*. 7. *q*. 2. Si vero ſecluſa neceſſitate idem teneat in Baptiſmo & Confirmatione, Bartholomæus ab Angelo *dial*. 3. §. 45. tenet, non peccare mortaliter. *P*. 3 *T*. 4. *Reſ*. 21. §. *Tertiò*. Debet etiam eſſe confirmatus, ſecus ſecundùm Syluium *in* 3. *p*. *q*. 72. *ar*. 10. peccabit mortaliter. ſed oppoſitum eſt probabile. Non tamen contrahet cognationem, ex cap. *in baptiſmate, de conſecr. diſt* 4. quia ibi id fieri nón poſſe determinatur, & regula iuriſtarum eſt, inualidè fieri id, quod in iure dicitur fieri non poſſe. Ita Coninch *de Sacr. q*. 72. *ar*. 10. *n* 94. & alij contra Molſeſium *to*. 1. *tr*. 5. *c*. 2. *n*. 43 *P*. 3. *T*. 4. *Reſ*. 21. §. *Secundò*, & *Reſ*. 26. Cæterum patrinus Confirmationis non tenetur inſtruere confirmatum, quia hæc obligatio non reperitur in iure, ſicut de patrino Baptiſmi. Ità Coninch *vbi ſup. P*. 3. *T*. 4. *Reſ*. 21. DE Patrino Confirmationis.

PAVPER.

1 † PAuper ſecundùm Varronem *lib*. 4. *de ling. lat*. à parua pecunia, ſecundùm alios à paruo lare dictus eſt. Significat eum, qui parum habet, & multis indiget. Et quidem ſi indiget neceſſarijs ad PAVPER quis? Et quotuplex?

naturæ conseruationem simpliciter, dicitur extremè indigens; si verò indiget necessarijs decentiæ status & conditionis, indigere grauiter. Si tandem aliquam necessitatem patitur, ita tamen, vt succurrentem inueniat, vt sunt mendicantes, egere communiter. Vide V. *Eleemosyna*, vbi etiam inuenies, qualiter pauperibus subueniendum sit †.

PAVPER potest retinere debitum pro extrema necessitate sua, Patris, matris, fratris, vxoris, & filiorum.

2 Pauper in extrema indigentia constitutus non tenetur soluere creditori, quod debet, sed potest illud sibi retinere ad succurrendum propriæ necessitati, ac etiam patris, matris, fratris, vxoris, & filiorum. Vide V. *Debitor*.

Nec tenetur postea ditior factus restituere.

3 Item, si ante extremam necessitatem pauper accepisset accommodatum, conductum, vel precarium, & illud in extrema necessitate consumpsisset, ditior postea factus, non teneretur illud restituere, quia non teneretur ratione rei, cum nec in se sit, nec in pretio; non ratione acceptionis, quia iure consumpsit: nec ratione contractus, quia hi contractus non obligant re pereunte, nisi culpa perierint. Ita Lessius *lib.3. c. 16. dub.1. n.5 P. 5. T. 8. Res. 10.* Imo si ante necessitatem rem quis furatus esset, quam postea in extrema necessitate consumpsisset, non teneretur (adueniente commoditate) restituere. Nam rem alterius licitè quis in necessitate consumit. nec obest, quòd furatus sit ante necessitatem; nam hoc non tollit ius naturæ, quo omnia fiunt communia. Ita Palaus *to. 1. tr 6. disp 2 punct. 10. n.166.* & alij contra Scotum *in 4. dist.15. q.1. P. 5. T. 8. Res. 8.* Quod à fortiori procedit, si rem pauper furatur in ipsa extrema necessitate. Nam tunc non tenetur restituere ratione rei, quæ iam est consumpta: nec acceptionis, quæ non fuit iniqua. Et diues pauperem extremè indigentem tenetur subuenire liberaliter, & non cum onere restitutionis, secundùm aliquos. Ergo &c. Ita Villalobos *to. 1. tr. 22. diff. 2. n. 12.* contra Lessium *lib. 2. c.16. dub.1. n. 8.* Cuius opinio, vt ille censet, est etiam probabilis. *P. 5. T 8. Res. 9.*

Quod etiam dic si in tali necessitate cōsumpsisset rem furatam ante,

Vel in ipsa necessitate.

Potest verò pauper in extrema necessitate furari à diuite, quod is tenetur illi dare; etiam vi.

4 Et verò pauper in extrema necessitate positus, à diuite, vel alio subripere potest id, quod ille sibi dare tenetur, non solum occulte, sed etiam vi: & si resistat, cum debito moderamine illum occidere. Ità Lessius *lib.2. c.12. n.69. P.5. T.8. Res.23. initio.*

Et probabile est furari posse etiam in necessitate graui.

5 In graui verò necessitate Granado *in 2.2. contr 3. tract. 11. disp 7. n. 4* putat pauperem furari non posse. tum quia in cap. *si quis, de furtis* imponitur pœna accipienti res alienas tempore necessitatis, quod saltem procedit de necessitate graui. tum etiam quia valde probabile est, diuites non teneri grauiter indigentibus subuenire de necessarijs ad statum, superflua vero an habeant, pauperi difficile constare potest. Et tandem, quia, cum possint multi grauem necessitatem pati, quibus æque a diuite succurrendum esset, nec posset omnibus, vnde liberum ei foret, huic, vel illi succurrere, iniuriam ei faceret alius occulte surripiens. Addit tamen hic Doctor, quod si quis superflua status habet, & non occurrit hîc & nunc alius pauper, cui subueniat, tenetur huic subuenire; & si non subueniat, potest ille surripere. Sed contraria sententia Palai *to. 1. tr. 6. disp. 2. punct. 10. n. 5.* & aliorum est absolute probabilis, quòd pauper in valde graui necessitate morbi, famis, nuditatis, &c. possit aliena surripere: quia diues tenetur subuenire constitutis in graui necessitate, & sic est irrationabiliter inuitus, si ab eo furentur, dum potest. Posse autem, satis constabit pauperi, si suam necessitatem sciat.

& po-

& potentiam diuitis, ignoretue an alij eiusdem necessitatis secum concurrant. Imo etiam si sciat, cum diues non potens omnibus simul, teneatur omnibus diuitiæ succurrere, probabile est, pauperem posse accipiendo præuenire, quia sic videtur vti iure à natura sibi concesso. P. 2, T. 17. Ref. 29. & P. 5. T. 8. Ref. 23. Et probabile putat Lessius lib. 2. c. 2. dub. 5. n. 43. quod pauper stans ante ostium diuitis expectans eleemosynam, si alteri pauperi venienti dicat, iam esse datam, non tenetur ad restitutionem. P. 5. T. 8. Ref. 31. in fine.

6 Positus vero in extrema necessitate, secundum Villalobos to. 1. tr. 22. diff. 2. n. 10. implorare potest contra diuites officium iudicis, qui diuites cogat ad subueniendum illi, sicut implorare potest, vt sinatur transire per publicam viam, & sumere de flumine aquas; quia res in necessitate sunt communes, sicut via & aqua fluminis. Et quamuis diues non teneatur ex iustitia, sed tantum ex charitate, & ideo probabilis sit opinio Iuristarum, quod pauper non habeat actionem contra ipsum; certum tamen est, quod implorare potest iudicem, & hic obligare illum debet ad subueniendum in bonum commune, & testatur sic practicari in bene ordinatis rebuspublicis tempore famis & pestis. Imò Lorca in 2. 2. sec. 3. disp. 39 mem. 4. n. 47. docet, iudicem non solùm in extrema necessitate, sed etiam quoties adest præceptum iuris diuini, aut humani de subueniendo, debere diuites cogere; quia bonum commune exigit, vt non solum extremæ, sed etiam aliæ necessitates subleuentur. P. 5. T. 8. Ref. 4.

In extrema verò potest etiam contra diuites implorare officium iudicis.

7 Nota etiam, pauperes & miserabiles personas posse laicos in quacumque causa coram iudice Ecclesiastico conuenire. Vide V. *Iudex Ecclesiasticus*, n. 7.

8 Becanus in 2. 2. c. 21. dub. 9. n. 23. putat, excludi posse à ciuitatibus pauperes peregrinos, aut quia non potest subueniri domesticis & extraneis, vel ne inferant morbos, corruptelas, hæreses &c. vel ne otio computrescant, cum sint sani & apti laboribus. Id verò negat Syluius in 2. 2. q. 32. ar. 9. q. 3. Vide Tannerum to. 3. disp. 2. q. 5. dub. 3. & Sotum in Apologia in causa pauper. P. 5. T. 8. Ref. 36.

AN possint è ciuitatibus expelli pauperes peregrini?

12 Pauper lucratur Iubilæum, etiamsi det vnum obolum. Ità Bossius de Iubil. sec. 4. cas. 21. n. 4. 5. 6. qui addit sufficere, quod curet eleemosynam pro se dari ab alio. Et si nullam dare potest, probabile est, posse illum lucrari absque commutatione eleemosynæ in aliud opus pium; quia hoc videtur esse mens Summi Pontificis. Ità Faustus de Iubil. lib. 4. q. 55. Licet probabilis etiam sit contraria sententia Sanctarelli de Iubil. c. 7. dub. 1. P. 5. T. 12. Ref. 15.

PAVPEREM, qui nihil dare potest, probabile est acquirere Iubilæum.

13 Simulata paupertate eleemosynam recipiens, secundum Fabrum in 4. dist. 15. q. 2. disp. 50. c. 4. n. 120. tenetur ad restitutionem: quia qui decipitur circa conditionem propter quam donat, non donat omnino liberaliter: qui vero dat eleemosynam pauperi, dat propter paupertatem, tamquam propter rationem motiuam huius eleemosynæ in particulari datæ huic, quamuis ratio motiua generalis dandi eleemosynam pauperi sit amor Dei. Idque procedere, siue eleemosyna magna sit, siue parua, dummodo non sit contemnibilis; quia quod est alienum, siue magnum siue paruum, restitui debet. Sed quoad ostiatim mendicantes, qui paruas & quotidianas eleemosynas recipiunt, contrarium teneo cum Granado in 2. 2. contr. 3. tr. 11. disp. 7. n. 4. quia in-

PAVPER fictus tenetur restituere eleemosynas;

Non quidem modicas, [illegible]

in-

Sed magnas.

in his non habetur ratio paupertatis, sed charitatis; & dominus non censetur dare sub conditione, sed absolutè. Secus verò in eleemosynis magnis, quas acquireret v.g. fingens se Episcopum ab hæreticis expulsum, vel captiuum: nam hæ eleemosynæ fiunt sub conditione, saltem tacita, quòd sit pauper. *P. 5. T. 8. Ref. 21.* Restitui autem debet secundùm Granadum *ibid. disp. 6. n. 5.* donanti, qui censetur velle dare huic: qui si non est pauper, dependenter ab eius voluntate distribui debet. Secundùm Villalobos *diff. 9. n. 4.* restitui debet pauperibus; quia dans censetur à se abdicasse dominium, & dedisse pauperi vt pauperi. Vazquez verò *opus de rest. c. 3 dub. vlt. n. 24.* vtramque opinionem putat probabilem, & tutè sequi posse. *P. 5. T. 8. Ref. 22.* Nota verò, quòd pauper mendicans causa otiositatis, vel cupiditatis, non peccat mortaliter, si maneat intra limites paupertatis. Ità Bariola *aphor. lit. P. v. Pauper. P. 5. T. 8. Ref. 21. §i. Nota etiam.*

Et quidem secundùm quosdam, ipsis datoribus,

Secundùm alios, pauperibus.

PAVPERTAS RELIGIOSA.

CIRCA paupertatem Religiosam, præsertim circa donationes, multa statuuntur in Bulla Clem. VIII.

1 † PRodijt olim Bulla Clementis VIII. de largitione munerum vtriusque sexus Regularibus interdicta: in qua Religiosis prohibetur largitio, cum sæcularibus, tum inter seipsos, nisi paruorum quorundam de esculentis & poculentis, eaque benemeritis tantum, ob deuotionem, vel alias causas à capitulo generali probandas, cum licentia Superioris in scriptis, deque consensu maioris partis conuentus. Prohibentur item dispendiosæ benefactorum receptiones; & lautæ comessationes, etiam Ordinario loci, aut Protectori exhibendæ †. Intentio autem Pontificis in ea edenda fuit, cum Monasteriorum facultatibus prospicere, nè dissiparentur: tum à Religiosis ambitionis radicem euellere, nè per munerum largitiones viam sibi ad dignitates, & officia aperirent. Ità Sousa *in hanc Bull. fund. 5. n. 34.* contra Filliucium, qui *to. 2. tr. 34. c. 3. q. 6.* cum alijs duas alias causas finales addit, nimirum vt religiosa disciplina integra conseruetur, & labefactata restituatur; & vt votum paupertatis integrum seruaretur. *P. 1. T. 6. Ref. 12.* Hæc autē Bulla hîc Panormi recepta fuit apud Moniales, vt testatus est D. Vicarius Dela-Riba. generaliter vero recepta nō fuit, vt docet Megala *cons. 33. n. 17. P. 1. T. 6. Ref. 1.* † Verùm nouissimè Vrbanus VIII. illam innouauit, irritans, damnansque omnem prætensum non vsum; mandansque quotānis mense Ianuario publicè legi vnà cum declarationibus ab ipso editis, nimirum quòd munera à prædictis largiri possint causa gratitudinis, conciliationis, aut conseruationis beneuolentiæ ergà conuentū, aut Religionem, & quauis de causa respiciente de sui natura actum virtutis: modestè tamen & discretè, & cum licentia superioris, & consensu maioris partis conuentus, vbi talis consensus ex constitutione, aut consuetudine postulatur, (quo sensu intelligendam esse Bullam prædictam, vbi ad esculentorum largitionem talem consensum requirit,) & quando concurrit ambitionis suspicio; qua cessante, nec requiri licentiam Superioris scriptam, sed sufficere vocalem. Comessationes autem & conuiuia in excipiendis benefactoribus, Protectore, & Ordinario lautè, eatenus prohiberi, quatenus decētiæ status Regularis aduersētur &c. †.

Quam nouissimè declarauit & confirmauit Vrbanus VIII.

Verùm ea non condidit nouum ius.

2 Cœterum, Bulla prædicta non condidit nouum ius, sed restituit & reformauit antiquum, & introduxit solùm nouam formam in appro-

bandi

Sanctis causis talium largitionum, † quas iam declarauit SS. Vrbanus †; vt scilicet determinarentur in capitulo generali: Circa vero quantitatem nihil praescripsit: Vnde de illa potest conuentus, eiusque superior cognoscere. Ita Valerus *v. munera, n.* 49. *Ibid.* *Ref.* 3. Et aliqui dicunt, concedere posse vsque ad summam decem aureorum. Sed, cum nulla in hoc limitatio reperiatur in iure, melius dicimus cum Sanchez *in sum. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 19. *n.* 42. determinari debere plus minus, spectatis personis, causa, spe, & similibus circumstantijs: *Ibid.* *Ref.* 4. Et circa fructus annuos ad Religiosi vsum concessos, si quos sibi parce viuendo reseruauit, probabile est, concedere posse absque vlla restrictione; quia haec donatio non praeiudicat monasterio, sed ventri, genio, & decenti vsui ipsius Religiosi, qui si sciat ea, quae sibi detrahit, parentibus & amicis largiri posse, accipiet etiam occasionem parce viuendi. Ita Valerus *v. munera, n.* 73. *Ibid.* *Ref.* 19. Et qualem licentiam dare potest Praelatus suis subditis circa hoc, dare etiam potest Monialibus Abbatissa, si non est constitutio, vel praeceptum superioris in contrarium. Ita Sanchez *vbi sup. n.* 44. *Ibid.* *Ref.* 22. Et in specie concedere potest licentiam praebendi aliquid supra stipendium Confessario, cum patientia, charitate, & assiduitate assistenti, ac ministris cum diligentia famulantibus. Ita Faustus *lib* 8. *q.* 227. *n.* 7 *Ibid.* *Ref.* 1. Item ad dandam eleemosynam: item pro sumptibus festi, musica, & concione. *Ibid.* *Ref.* 11. Item loci Ordinario causa benedictionis, habitus susceptionis, aut professionis secundum Valerum *n.* 81. *Ibid.* *Ref.* 24. Et generaliter in remunerationem ex dictamine gratitudinis, † vt declarauit SS. D. Vrbanus †, & docuit Valerus *n.* 97. *Ibid.* *Ref.* 15. Qui bene addit, in remuneratione pro beneficio accepto dari posse aliquid plus: quia sic postulat lex gratitudinis, secundum D. Thomam 2. 2. *q.* 106. *ar.* 6. Puto autem cum Nauarro *de redd.* *q.* 1. *n.* 91. dari posse superlesquitertium; vt est 4. respectu 3. *Ibid.* *Ref.* 16. Et tandem dari etiam aliquid potest ei, a quo speratur beneficium: Et ratio horum omnium est: quia huiusmodi donationes non sunt proprie donationes, sed nomine tenus: nec in illis praeiudicatur monasterio. *Ibid.* *Ref.* 15. Vbi vero Bulla permittit dari leuiora de esculentis, & poculentis, aut ad deuotionem pertinentibus, extendi etiam debet ad alia similia; quia in exceptionibus comprehenduntur tacite casus similes. Ita Lessius *lib.* 2. *c.* 8. *dub.* 8. *n.* 104. *Ibid.* *Ref.* 7.

Et quantitatem munerum reliquit determinandam à Superiore.

Qui potest illam determinare spectatis circumstantijs.

Et circa annuos redditus concessos Religiosis, absque limitatione.

Quod regulariter procedit etiam in Abbatissa.

Porrò Bulla non prohibet dare aliquid in gratitudinem.

3. Caeterum haec Bulla prohibet solum largitiones de rebus iam monasterio acquisitis; non autem de acquisibilibus: quia haec non dicuntur adhuc bona monasterij. Vnde Religiosus, aut monialis cum licentia Praelati efficere potest pro consanguineo, vel amico picturam, corporalia, vel alia opera magni valoris gratis. & de superioris licentia facere etiam posset sumptibus monasterij, si sint modici. Ita Valerus *v. munera, n.* 76. Ratio autem est; quia in hoc casu monasterium non habuit aliquod ius in opus illud, quod nondum erat, nec in pretium, quod remissum est priusquam deberetur. *P.* 1. *T.* 6. *Ref.* 6. Item ob eandem rationem potest cum licentia celebrare aliquot Missas gratis ad intentionem amici, etiam accipientis stipendium: non tamen dare eleemosynam acceptam pro Missis concessis sibi à superiore infra annum. Et quamuis Valerus *n.* 75. hanc sententiam probabiliorem appellans, videatur oppositam existimare probabilem; ego tamen dubi-

Nec disponit de bonis nondum acquisitis monasterio.

Ex quo multa corollaria inferuntur.

to; quia est dispar ratio. *Ibid. Ref. 9.* Item potest non acceptare aliquod donum, rogans, vt illud detur amico, vel consanguineo, nam neque in hoc casu dat aliquid sibi, aut monasterio præacquisitum, neque obstat l. 2. *ff. de calumn.* nam vtitur verbo *sufferit*, loquens de re acquisita: in nostro enim casu Religiosus non iubet, sed rogat eum, qui, potest non dare, si velit. Ita Fagundez *pr. 2. lib. 8. c. 6. n.* 18. *Ibid. Ref.* 8. Idem docet Sousa *in hanc Bullam* §. 2. *n.* 73. si monialis, v. g. dispenset absque licentia pecuniam à parentibus, aut consanguineis sibi traditā, vt pro libito dispenset, apud ipsos dominium reseruantibus. Sed hæc opinio, si loquatur de vsu absoluto pecuniæ, est nimis laxa, & contra perfectionem paupertatis religiosæ. Secus si loquatur quoad eleemosynas &c. *Ibid. Ref.* 10. Nam tunc ex vna parte consumit in vsus licitos, & ex alia, cum non acquirat dominium, sed illud maneat penes consanguineum, non est cur Superioris licentia requiratur. Ita Sanchez *in sum. to. 2. lib. 7. c. 30. n. 4.* contra Turrianum *in p. 2. to. 1. disp.* 84. *dub. 3. Ibid. Ref.* 29. *& P. 3. T. 2. Ref. 65. §. Nota etiam.* Et denique in hac Bulla non comprehenduntur partus intellectus, vt conciones, lectiones &c, & sic declarauit ipsemet Clemens, quare Religiosus potest eos pro libito dare; & si in aliam Religionem transeat, secum deferre, vt testatur Valerus *n.* 96 à pio quodam Religioso obseruatum. *P. 1. T. 6. Ref.* 25. Circa alia vero datur paruitas materiæ. Et sic si Religiosus sine licentia munus duorum aureorum de monasterij bonis præberet, peccaret quidem peccato furti; sed pœnas Bullæ non incurreret, vt docuit Fillucius *to. 2. tr. 34. n. 3. q. 9. n. 65.* & declarauit viuæ vocis oraculo ipse Clemens: fortasse quia summa duorum aureorum in iure parua censetur. *Ibid. Ref.* 5. Quod etiam procedit, si Religiosus dando munera, nec bona monasterij dissiparet, nec ambitionis intuitum haberet: nam tunc cessaret finis Bullæ; & cessante fine legis, etiam in particulari, cessat lex, saltem in conscientia. Ita Granado *in p. 2. contr. 7 tr. 3. p. 2. disp. 15. sec. 3. n.* 18. contra Faustum *lib. 8. q.* 209. *Ibid. Ref.* 18 *&* 33.

Nec item dispo-nit circa partus intellectus,

Et in reliquis admittit paritatem materiæ.

4. Licentia scripta, quam requirit hæc Bulla, non est necessaria in singulis donationibus, secundum Valerum *n.* 86. quia id non exprimit; sed sufficit vna generalis. *P. 1. T. 6. Ref.* 21. Imo, si non timetur ambitio, possunt interse Religiosi parua munera præbere cum licentia verbali: quia Bulla requirit licentiam scriptam, quando timetur ambitio, vt docet Valerus *n.* 83. *Ibid. Ref.* 20. † & declarauit nouissime Vrbanus VIII. †. Et si munera non sint notabilia, sufficit etiam tacita. *Ibid.* Colli autem sudarium, & similia, valoris decem, aut duodecim realium, Ledesmæ *in add. to. 2. c. 4. dub. 6.* non sunt notabilia, etiam quoad Religiosos alterius Conuentus eiusdem Religionis. *Ibid. Ref.* 39 Quod contra Lessium *lib. 2. c. 41. dub. 9. n.* 79. procedit, si Religiosus velit mutuo, vel commodo dare res sibi ad vsum concessas Religioso eiusdem Monasterij, quando est securus de conseruatione & restitutione; quia in hoc non præiudicatur dominio Monasterij. Et sic Llamas *p. 3. c. 9* §. 12 permittit sine licentia expressa commodo dari libros cuiuscunque valoris, tunicam, caligas, calceos, & etiam cucullam. Et Ledesma *dub.* 2. permittit dare mutuo pecuniam, quia in mutuo remanet penes non alterium dominium ad æquiualens. Et probabiliter id extendit ad mutuum cum sæcularibus, si sint personæ securæ. *Ibid. Ref.* 37. Et *dub.* 2. ad commu-

LICENTIAM autem scriptam requirit, vbi adest ambitionis suspicio.

Nam si non adest, sufficit vocalis.

Et quandoque etiam tacita.

Vt in minimis,

In mutuo,

commutationem item cum sæcularibus: quia in mutuo & commutatione ius non perditur, sed commutatur. *Ibid. Ref.* 38. Neque vero ad operandum de licentia tacita Superioris, opus est certitudine de tali licentia; sed sufficit habere probabilitatem, vt docet Sanchez *in sum. to. 2. lib. 7. c. 19. n.* 13. Quæ in praxi haberi potest spectata benignitate Superioris, eiusque erga Religiosum beneuolentia, incommodo Monasterij, qualitate Religiosi &c. Ita Faustus *lib.* 8 *q.* 162. *Ibid. Ref.* 31. *à §. Sed circa.* In particulari autem præter supradicta, probabile est, præsumi licentiam in largienda socio ratione, seu pitantia carnium, ouorum, & aliorum, quæ limitate conceduntur, si non adsit præceptum in contrarium. nam licet in hoc Religiosus gerat actum dominij: hoc tamen dominium sicut & vsus rendet penes ipsum; quia in his, quæ vnico actu consumuntur, vsus à dominio non separatur, vt ait Ioan. XXII. *in extrauag. ad conditorem.* Accedit quoque paruitas materiæ, & modicum, vel nullum Monasterio consequens detrimentum. Ob quæ hanc sententiam docet Cenedo *de paup. relig. dub.* 17. *n.* 9. *& dub.* 32. *n.* 15. Quamquam contraria sententia Salonis *in* 2. 2. *to.* 1. *q.* 61. *tr. de dom q.* 1. *ar.* 2. *concl.* 1. sit probabilior. *Ibid. Ref.* 28. Imò Peregrinus *de Relig. to.* 2. *c.* 2. *q* 2. §. 6. docet, Religiosos dare posse absq, licētia expressa comestibilia cuiuscunque valoris, etiam extraneis; dummodo illa acceperint cū licentia: quia in hoc casu licentia præsumitur. Quod an sit probabile, alij videant. *Ibid. Ref.* 39. in fine. Porrò licentia tacita sufficit etiam tunc, cùm postulari potest expressa; & ob verecundiam, vel aliam difficultatem non postulatur. Et licet superiori displiceat modus dandi occulte sine licentia expressa, & propterea quoad modum dandi inuitus sit, non proinde Religiosus hoc modo donans peccat mortaliter, dummodo superior secundùm substantiam non sit inuitus. Ità Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 6. *q.* 3. *dub.* 4. *n.* 165. *Ibid. Ref.* 31. licèt dissentiat Crousfers *in reg. S. Franc. c.* 7. *lect.* 14. *P.* 6. *T.* 6. *Ref.* 58. Quando vero requiritur licentia expressa, & Religiosi dans & accipiens sunt eiusdem Conuentus, sufficit licentia in alterutro; quia dans & accipiens sunt correlatiui. Secus, si secus. Ità Ioann. Franc. Suarez *v. de voto paup.* contra Sanchez *c* 19. *n.* 71. *P.* 3 *T.* 2 *Ref.* 65. §. *Nota quartò.*

Commutatione.

Et quandocunque probabiliter præsumi potest,

Spectata superioris benignitate, beneuolentia &c.

Et probabiliter etiam in danda pitantia carnium, ouorum &c.

Etiamsi in his casibus postulari posset expressa.

Quæ sufficit in alterutro, si sunt ambi Religiosi eiusdem domus.

5 Prohibet etiam Bulla, recipere sæculares in Monasteria, nisi occasione transitus, aut deuotionis. Et tu excipe etiam occasionem recreationis, cum Sousa §. 7. *n.* 91. quia ea non intendit vitare hospitalitatē, sed magnos sumptus in illa de rebus Monasterij. *P.* 1. *T.* 6. *Ref* 14. Et hæc quoad Bullam. Sed præterea

SÆCVLARES recipi possunt à Religiosis etiam modestæ recreationis causa.

6 Quæres primò. An Religiosus egeat Superioris licentia, non solùm ad donandum, sed etiam ad acquirendum? Respondeo affirmatiuè. Et quidem Cruz *lib* 1. *c.* 3. *dub.* 3. *concl.* 1 *&* 3. putat, esibilia à Religioso accipi posse cum sola licentia tacita, Nummos verò non ità, etiam si adsit intentio petendi licentiam cùm volet expendere. contrarium tamen esse probabile. Ego verò existimo, in esibilibus magni valoris nō ità facile præsumi licentiam, ac proinde caute procedendum esse. Quoad nummos vero, si illos Religiosus reciperet, nouum interim Superiorem expectans, vel ad illum scribens pro licentia, solùm venialiter peccaturum. Consultius tamen esse, quod interim deferat illorum dominium apud dantem. P. 1. T. 6. *Ref.* 41 & 42. In quo casu secundùm Sanchez *vbi sup. n.* 51. potest ab illo petere, vt nummos vel apud ami-

RELIGIOSI egent licentia etiam in acquirendo.

Et si sit notabilis, expressa.

cum deponat, vel etiam sibi det, vsuro postea in necessitatibus cum licentia. *Ibid. Res.* 43. Sufficit etiam in accipiendo licentiæ tacita quoad substantiam, etiam si modus superiori displiceat, vt de donatione diximus *n.* 4. Et Monialis, quæ Abbatissæ visitanti cubicula res aliquas occultaret ob verecundiam, non peccaret mortaliter. Ità Taonerus *in* 2.2. *disp* 6. *q.* 3. *dub.* 4. *n.* 165. *Ibid. Res.* 31 §. *Hinc*. Quod etiam procedere puto cum Religioso, qui accepta a pœnitentibus pecunia, inscio Superiore, libros emit: quos tamen palam tenet, & Superioris nutui expositos. Nam, quæ Religiosus sic tenet, sunt in potestate Prælati. Ità Perez *in reg. D. Bened. c.* 33 *dub* 5. *n.* 125 *Ibid. Res.* 26. & *P.* 3. T. 2. *Res.* 65.

Potest nihilominus Religiosus cũ licentia tacita acceptis pecunijs ab amicis emere libros, & habere illos expositos.

7 Quæres secundo. An liceat Religiosis in particulari habere post Tridentinum annuos redditus? Respondeo, multos negare, quia illud *sess.* 25. *c.* 2. id illis vetuit verbis præceptiuis; quæ non solum declarant ius antiquum, sed condunt nouum. et sic declarasse Sacram Congregationem Interpretum. Sed Sanchez *in sum. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 22. *n.* 11. probabiliter & tutè docet, licere, vt illos insumant in vsus licitos de licentia Superioris reuocabili, quia hæc eadem Bulla Clem. VIII. distinguit inter bona communitatis, & particularium Religiosorum. Concilium vero declarare ius antiquum, in quo id Religiosis prohibetur in ordine ad vsus superfluos & prophanos. Declarationem vero non esse authenticam. Vel etiam non obstare; quia multi eas non decisiuas, sed doctrinales appellant, vt alibi diximus. *P.* 1. T. 6. *Res.* 32. Ex quibus patet primo, non esse damnandam illarum Religionum cõsuetudinem, quæ certos redditus pro victu & vestitu Religiosis assignant, vt si quid desit, ipsi sibi procurent; si verò supersit, de Superiorum licentia honestis vsibus applicent. Et excusandos esse aliquos Religiosos, si eo quia sunt Prælati, aut Magistri Ordinis, aut regula relaxata est, & à veteri consuetudine sic interpretata, aut ipsi Religioni multa bona suis laboribus & industria compárauerunt, amplissimos redditus habeant, participandos fortasse à pauperioribus. *Ibid* §. *Ex his*. Imo placet sententia Bañez *in* 2.2. *q.* 62. *art.* 5. docẽtis, quod tales Religiosi habentes licentiã expendendi dictos redditus ad suum arbitrium, si expendant in vsus turpes, non peccent mortaliter, nec accipientes teneantur ad restitutionẽ. P 3. T. 2. *Res.* 65. §. *Nota tertiò, & Res.* 98. Patet secundò, legatum particulari Religioso relictum, etiam cum conditione, vt nihil acquiratur Monasterio, licitum esse. intelligendum tamen, vt ab illo in vsus honestos, & de licentia Superioris conuertatur. et si in hoc casu Superior non permittat acceptari, eo ipso quod negat, legatum resolui. Vnde, si legetur sub conditione, vt illud Religiosus habeat independẽte à voluntate Prælati, inualidum esse. Ita Molfesius *to.* 1 *to.* 7. *c.* 20. *n.* 50. *P.* 3. T. 2. *Res.* 34. Patet tertio, Religiosum inuentum mortuum in cella cum marsupio denariorum, non esse indicandum proprietarium, & priuandum Ecclesiastica sepultura, iuxtà l. cap. *super quodiam, de statu mon.* Et sic docet Rodriquez *in comp. res.* 128. *n* 20. quia iura non priuant officio altaris Monachum inuentum cum pecunia, nisi admonitus non resipiscat. Et præterea is posset se purgare, dicendo, vel quod habuit licentiã Prælati localis, quam is negare non potest, cum possit oblitus esse; aut Superioris maioris secretò, cuius oppositum difficilè constabit. Vel quod sit pecunia amici deposita apud ipsum, vel data ad distribuendum in eleemosynam, quod secundùm Suarez *de Relig. to.*

Et cum licentia possidere peculiũ, & annuos redditus,

In vsus pios cum licentia conuertendos.

Vt in multis Religionibus seruatur.

Etiam amplissimos.

Vnde Religiosus ex improuiso mortuus & repertus in cella cũ marsupio denariorũ, non debet priuari Ecclesiastica sepultura.

3, *lib.8. c.11 n.45.* non est illicitum. P.2. T.4. Ref.23.

8 Quæres tandem: An Religiosus factus Episcopus, vel Cardinalis, fiat dominus Ecclesiasticorum redituum? Respondeo. Vide V. *Cardinalis, n.54.* & V. *Episcopus Religiosus, n.* 2.

PECCATVM.

1 † Peccatum definitur ab Augustino, dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam. Quæ definitio propriè competit peccato mortali: nam veniale non est contra legem, sed præter; non enim est contra finem legis, idest charitatem. Atque hæc est differentia propria inter mortale & veniale, quòd mortale ex genere suo lædit charitatem Dei, vel proximi; veniale non item. In specie verò, quod est contra præcepta Dei, Ecclesiæ, aut maiorum; contra votum, aut conscientiam dictantem esse mortale; item contra virtutes theologicas, & aliquas morales, vt Religionem, iustitiam, temperantiam in rebus venereis &c. mortale est. Verbum autem otiosum, risus immoderatus, mendacium de re indifferenti &c. veniale. Quando transgressio legis fit peccatum mortale, vel veniale, dictum est V. *Lex quomodo obliget.* — PECCATVM quid? Quotuplex? Et quodnam mortale, aut veniale ex genere?

2 Porrò, quod ex suo genere mortale est, fieri potest per accidens veniale, & quandoque etiam nulla culpa: Et primo quidem ex defectu deliberationis †. Ex quo capite excusantur plerumque mulierculæ maledicentes filijs vel ancillis, & rustici ac muliones sibi vel iumentis malum imprecantes, vt ait Azorius *to. 3. lib. 13. c. 10. P. 3. T.6. Ref. 13.* Ad hoc caput spectat ebrietas, quæ secundum Vazquez *to. 2. disp. 217. c. 3. n. 11.* excusat ab omni peccato in his, quæ in sana mente iniuriosa quidem ac proinde peccata forent, non tamen alioqui detrimento, item in blasphæmia, infidelitate, periurio. & hæc omnia etiam si præuideantur. Sed in hoc vltimo dissentit Sanchez *in sum. to. 1. lib. 1. c. 16. n. 44.* quia sic sunt voluntaria in causa. *P. 5. T. 6. Ref. 52.* † Huc etiam pertinet ignorantia, de qua sub eius nomine. Secundò, ratione dispensationis iustæ, de qua V. *Dispensatio.* Tertiò, ex necessitate, in qua licitum est furari, vt dictum est V. *Pauper*, & iniquum inuasorem occidere, vt dictum est V. *Occidere inuasorem.* Et huc pertinet metus, de quo V. *Metus excusans à peccato.* Quartò denique ex leuitate materiæ, de qua V. *Materia leuis.* — MORTALE ex genere fit veniale, aut nulla culpa. Defectu deliberationis, Aut scientiæ. Per dispensationem, Necessitatem, Et leuitatem materiæ.

3 Veniale similiter ex genere, fieri potest per accidens mortale ratione circumstantiarum: vnde V. *Lex n. 34.* diximus, superiorem posse quandoque prohibere, aut præcipere sub mortali rem leuis alioqui momenti. Item ratione conscientiæ erroneæ, de qua sub eius nomine †. Nunquam verò ex numero venialium consurgit mortale: vnde, si per impossibile quis omnia venialia peccata committeret, non excederet culpam leuem. Ex quo benè infertur cum Granado *in 1. 2. contr. 6. tr. 2. disp. 2. sec. 7* volentem vnico actu committere omnia venialia, peccare solùm venialiter: Licet ratione periculi, quo se exponere vellet peccandi mortaliter, probabiliter doceat Sanchez *vbi sup. c. 5. n. 4.* peccare mortaliter. sicuti (ait Syluester *v. Religio 1. q. 12.*) peccaret mortaliter Religiosus, qui omnia regulæ statuta ad perfectionem pertinentia, & ad mortale non obligantia, transgredi vellet. Sed his rationibus — VENIALE fit mortale ex circumstantijs, Aut conscientia erronea, Non autem per numerum. Nam voluptas committendi omnia venialia, per se non est mortalis.

nibus respondet Granado. *P. 3. T. 6. Res. 24.*

PECCATVM mortale per se remittitur per Baptismum & Pœnitentiam.
Veniale etiã per aquam lustralem.

4 † Peccatum mortale per se remittitur per Baptismum, & Pœnitentiam, quæ proinde sacramenta mortuorum dicuntur: per accidens verò aliquando etiam per Eucharistiam, & reliqua Sacramenta. Veniale autem remittitur ex opere operato etiam per aquam benedictam. Vide V. *Aqua benedicta*.

PECCATA quomodo confitẽda?

5 Et hæc dicta sint pro generali peccatorum mortalis & venialis distinctione. nam speciale iudicium pro casibus particularibus, inuenies passim in singulis materijs. Quomodo peccata sint confitenda, dictum est V. *Confessionis materia, & modus*. quænam circunstantiæ explicari debeant, quæ non, diximus V. *Circunstantia*. Quibus nunc adde, quod

Et an explicandũ sit, an quis concupiuit orando, psallendo &c?

6 Syluius verbo, *oratio*, docet, eum, qui orando in peccatum concupiscentiæ aut delectationis morosæ incideret, teneri confiteri non solùm concupiscentiam & delectationem, sed prætereà circunstantiam orationis, quam petat superaddere actui mortalem malitiam sacrilegij contra virtutem Religionis, quæ grauiter offenditur ex hoc, quod dum quis Deum alloquitur, sermonem interrumpens, conuertat se ad creaturam, abque eo se auertat tamquam a fine vltimo, & fiat ei inimicus. Suarez etiam *de Relig. to. 2. lib. 3. c. 4. n. 13.* timendum id esse inquit; quia videtur grauis Dei irreuerentia. Sed ego teneo, talem circunstantiam orationis non superaddere malitiam mortalem concupiscentiæ &c. nam minus est, orando consentire concupiscentiæ ex fragilitate, quàm orare cum proposito actuali peccandi mortaliter: sed in hoc casu non committitur peccatum mortale; vt docet Sanchez *in opusc. to. 2. lib. 1. c. 2. dub. 9. n. 3.* & alij. Adde, quod qui absque aliqua intentione orat, grauem Deo irreuerentiam affert, & tamen hunc non est certum peccare mortaliter. ergo &c. Vide Trullench *in decal. to. 1. lib. 1. c. 7. dub. 10. n. 6. P. 6. T. 7 Res. 36.*

7 De obligatione tegendi, corrigendi, & denunciandi peccata proximi, vide V. *Detractio*, V. *Correctio*, & V. *Denunciare*.

PECCATO COOPERARI.

COOPERARI peccato alterius, peccatum est.

1 † PEccato alterius cooperari, est species scandali actiui per se, ex suo genere peccatum mortale, sicut de reliquis scandali speciebus dicemus infra V. *Scandalum*. Et quidem, si actio sit intrinsecè mala, eius cooperatio ex nulla quantumuis vrgenti causa, potest iustificari, vnde comœdias audientes, & sua pecunia comœdos in eo officio fouẽtes, non excusantur à peccato scandali Vide V. *Comœdia n. 2.* [illegible]ero sit indifferens, poterit quis ex aliqua graui causa illi cooperari, [illegible]uis alioqui sciat fieri cum mala intentione & cum peccato. Præsertim si concurrat vt causa remota †.

EXCVSATVR tamen, qui concurrit vt causa remota,

2 Ex quo vltimo capite, licitum est locare domum meretrici, vel vsurario: etiam si nulla grauis causa concurrat; quia locatio domus nimis à peccato remota est, cum non sit eius materia, vel occasio. Vide V. *Locare, à n. 2.*

Præsertim ex necessitate,
Vt si quis ad vitandum magnum

3 Ratione NECESSITATIS licitum est cõmodare cubiculum petenti illud ad fornicandum, vt vitetur magnum incommodum; quia talis commodatio est de se indifferens, & sola abutentis voluntate ordina-

tur

tur ad malum. Marullus *to. 1. disp. 2. c. 4. dub. 10. corol. 4. n. 295. P. 3. T. 6. Res. 45.*

4 Licitum esse secundò, ait Palaus *to. 1. tr. 6. disp. 6. punct. 11.* quod famulus conducat concubinam in domum heri, si adsit aliquod graue & proportionatum damnum; quia iam supponitur, quod inter herum & concubinam conuentum sit ad peccandum: conditio vero illa indifferens est. Layman vero *lib. 2. tr. 3. c. 13. n. 15* permittit famulo, quod fœminam per ianuam intromittat, facem præferat; lectum sternat &c. non tamen quòd à domo euocet, & per plateas conducat; quia hoc videtur vix fieri posse sine aliqua inductione ad peccatum, quamuis parata sit. Et Sanchez *in sum. to. 1. lib. 1. cap. 7. n. 25* quamuis simplicem comitatum permittat, tamē illicitum esse inquit cōcursum physicum, ferendo. v. g. in sella, curru, &c. ratione solius famulatus, sed requiri aliquod seruorum damnum notabile. *P. 5. T. 7. Res. 29.* At mihi & Merollæ *to. 1. disp. 2. c. 4. dub. 10. corol. 3. n. 280.* excusandi videntur aurigæ, vulgo *siggitteri* ferentes concubinam eò, vbi sciunt peccaturam, ne lucrum amittant. *P. 3. T. 6. Res. 11. & 46.* in fine †. Sed in *Res. 36. T. 5. §. Ex dictis* reprehendit Azorium permittentem famulo, conducere concubinam in domum heri †.

5 Tertiò si famulo immineret graue aliquod detrimentum, vt si dominus sit illum expulsurus, & sic cogendus sit mendicare, vel penuriam pati; præcipue cum non inueniat alium dominum, qui eadem obsequia non petat, vel si eum dominus esset continuè obiurgaturus, concrepaturus, debita mercede fraudaturus, & similia, licitum ei esse, ait Palaus *tom. 1. tr. 6. disp. 6. punct. 11. n. 5. & 7.* cooperari peccato domini proximè, dummodo actio sit indifferens, & ex prauo domini animo in malum illum ordinata; & in specie volenti ascendere per fenestram in domum concubinæ, pedes sustinere, scalam apponere: item dicere concubinæ, *Dominus meus dicit, vt illum hac nocte expectes*, vel eum videat. Item signare locum, vbi sit concubina. quia omnes hæ actiones sūt indifferentes. *P. 5. T. 7. Res. 28.* & ex parte in *P. 3. T. 5. Res. 36. §. Item deducitur.* Imo eas omnes excusat Hurtadus *in 2. 2. disp. 10. diff. 9.* ratione solius vtilitatis. *In add. ad. T. 7. P. 5. §. Primò.* Item (sed sub dubitatione) licitum esse inquit Palaus, litteras scribere, & deferre ad concubinam, verba turpia continentes, ad euitandum aliquod graue damnum: quia hoc vtrumque non est intrinsecè malum, si absit à scribēte & deferente malus finis, possunt enim talia verba scribi ad ponderandam illorum malitiam, sicut à Doctoribus scribi solent; item non ex proprio marte, sed alieno, non serio, sed irrisoriè: & eodem pacto deferri, ad ponderandam malitiam, & vt irrideantur, vel conferantur. Sed contrarium tenet Sanchez *vbi sup. n. 26.* existimans, talia verba esse intrinsecè mala. *P. 5. T. 7. Res. 27.* Et ita omnino tenendum est. *P. 3. T. 5. Res. 36. §. Et dictis.* Secus si litteræ solùm dicant, vt concubina ad se veniat in nocte: quia hæc verba sunt indifferentia. *Ibid. T. 6. Res. 46. § Notandum.*

6 Quartò. excusatur à peccato scandali, qui, vrgente grauissima causa, pingit imaginem concubinæ amasio: quia hæc quoque actio de se indifferens est, & bono vsui seruire potest. Ita Palaus *punct. 12. n. 6.* contra Azorium *to. 2. lib. 12. c. vlt. q. 9.* Grauissima causa non esset amissio lucri, sed metus mortis, vulneris &c. *P. 5. T. 7. Res. 6.*

incommodum commodaret cubiculum amico fornicaturo, Seruus conduceret concubinam in domum heri.

Vel eam aurigæ, vulgò (Siggitteri) deferrent.

Item, si seruus sustineat pedes vel scalam domino ascendenti per fenestram in domum meretricis.

Q. 11. si scribat & deferat litteras amatorias?

Rursus excusatur à necessitate, pingens amasio imaginem concubinæ.

5 Quin-

Non autem construens Infideli idolum,

7 Quintò, Palaus *tr. 6. n. 7.* contra Coninch *in 2. 2. disp. 18. dub. 13. n. 213.* excusat pingentem vel fabricantem idolum infideli metu mortis &c. si non postulatur fieri in contemptum Religionis; quia talis constructio non est intrinsecè mala, & artifex cooperatur illi in se petitasque est indifferens, non in intentione, quæ est mala. Idem potiori iure dicendum putat Mendoza *in 2. 2. disp. 76. sec. 6. §. 181.* de constructione Synagogæ Iudeorum; quia hæc illis permittitur. Quod vero ait D. Thomas *apud ipsum* exercentem artem, qua nemo potest bene vti, vt construentem idola, peccare, interpretatur Mendoza dictum de eo, qui absque necessitate se illi arti addicit, cum possit aliam exercere. Sed in hac re opinio Coninch videtur tenenda, quia, licet constructio Idoli & Synagogæ, methaphysicè loquendo, possit à malo fine præscindere; moraliter tamen non potest: quia hic & nunc in finem iniqui cultus construuntur: & quidem construens, vt vendat Ethnico adoraturo, videtur ipse aliqualiter colere. *P. 5. T. 7. Res. 6.*

Aut Iudæo Synagogam.

Quamuis aliqui excusent vendentem idolum Gentili,

8 At vero non esse improbabile, putat Coninch *vbi sup. concl. 1. n. 212.* quod liceat ex metu mortis idolum Ethnico vendere, quemadmodum ex eadem causa licet dare furi instrumenta, quibus alterius seras effringat, & gladium parato ad alium occidendum; tali enim venditio ex se, & prout proficiscitur à vendente, censetur fieri solum vt medium euadendi præsens periculum, non in honorem, aut cultum falsæ Religionis. Et hanc sententiam absolutè tenent Valentia *to. 3. disp. 1. q. 10. punct. 6.* & Ianneus *to. 3. disp. 1. q. 9. dub. 5. n. 144.* Sed Dupalius *in 2. 2. q. 7. ar. 9. concl. 1.* & alij communiter contrarium docent. *P. 5. T. 7. Res. 36.*

Aut agnum Iudæo immolaturo.

9 Eodem pacto, vrgente necessitate, licitum esse ait Mendoza *vbi sup. sec. 5. § 179.* vendere agnum Iudæo immolaturo, siue paratus sit statim immolare, siue sciam postea suo tempore immolaturum. Quidquid in contrarium afferat Lorca *in 2. 2. q. 10. ar. 9. n. 5. P. 5. T. 7. Res. 37. in fine.*

An etiam.

10 Vniuersaliter verò res, quæ communiter in malum finem emuntur, non licet vendere, nisi nobis constet, hic & nunc non peti in malum vsum. Vnde Pharmacopolæ passim venena vendere prohibentur. Liceret autem bona intentione conficere & vendere res indifferentes, etiam si sciam, emptorem aliquando abusurum; modo emptio ex circumstantijs non appareat in malum finem ordinari, vt si quis peteret gladium, dum actu mortem alteri minitatur. Si verò quis patentem officinam omnibus exhiberet, tunc posset indifferentia vendere, etiam si quis ex aliquibus signis conijceretur emere in malum finem. Nisi quod, si posset absolutè, vel magna ex parte peccatum illius impedire absque magno incommodo, ad hoc teneretur. Quæ omnia docet Coninch *concl. 2. n. 217. & deinceps.* Sicut etiam docet Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. c. 7. n. 14.* contra Reginaldum *to. 2. lib. 25. c. 15. n. 265.* licitum esse, vendere meretrici fucos & ornamenta, quæ probabiliter creduntur emi ad scandalizandum aliquem innocentem, si adsit iusta causa. Id quod etiam docet Salas *de empt. dub. 47. n. 2.* Addens, licere vendi aleas, taxillos, & chartas lusorias iniustè lusuro. *P. 1. T. 8. Res. 41. P. 4. T. 3. Res. 60. & P. 5. T. 7. Res. 37. §. Vnde ex his.* Si verò adsint alij qui hæc vendant, & à quibus malè vsurus emere possit, excusatur talia vendens etiam ex hoc capite. *P. 5. T. 7. Res. 38. in fine.*

Fucos & ornamenta meretrici?

Chartas lusorias iniustè lusuro?

11 Vnde Sanchez *n. 16.* excusat venialiter ministrātes indifferenti ei, qui aliàs trasgressurus esset præceptū, si non sint ita proxime ad peccatum ordinata, vt per se merito censenda sint mala. Sed Suarez *de charit. disp. 10. sec. 3. n. 2.* & alij obstant, quia quod alius sit ministraturus, non tollit concursum alterius, qui ministrat; & sic non obstare quod quis aliàs in die ieiunij sit cœnaturus, quin tu pecces cœnam ministrando. Vide *V. Ieiunium, à n. 39* vbi etiam inuenies, quid dicendum sit de famulis & tabernarijs cœnam exhibentibus in die ieiunij.

AN possit ministrari in indifferentia aliàs transgressuro præceptum?

Vt cœnam non ieiunaturo?

12 Ministrans Sacerdoti celebranti in peccato mortali, cum aliàs possit celebrare in gratia, confitendo, vel contritionis actum eliciendo, non peccat. Ita Granado *in 3. p. contr. 3. tr. 5. disp. vlt. n. 10.* Sed limitat Ochagrauia *de sac. in gen. q. 24. n. 5.* si non possit commode ministerium recusare, vt quia secus expelleretur à domino, causabit scandalum &c. Quod etiam procedit in ministrantibus Episcopo ordinanti. *P. 5. T. 7. Res. 4. §. Non desinam.*

Quid de ministrāte Sacerdoti celebranti,

Aut Episcopo ordinanti in peccato?

13 Sextò excusantur à peccato & excommunicatione *c. ità quorundam* ex metu mortis, & verberum, Christiani captiui in triremibus Turcarum propugnacula ædificantes, sarcinas, machinas, & arma necessaria ad bellum afferentes contra Christianos. Nam licet peccatum, ad quod materialiter cooperantur, perniciosum sit; tamen illorum cooperatio non est adeo propinqua, vt sine illa damnum non inferretur; alij enim non deessent. Non liceret tamen tormenta in Christianos dirigere & ignem applicare, seu damnum directe in personas illorum inferre. Imò nec licerent prædicta in casu, quo res eo deuenissent, vt Christiani, ipsis reluctantibus, facili negotio vincerent; quia tunc tenerentur postponere propriam vitam bono communi Reipublicæ. Ità Sanchez *sum. to. 1. lib. 1. c. 7. n. 18.* & alij contra Toletum *lib. 1. c. 24. P. 3. T. 5. Res. 36.*

EXCVSAT præterea regulariter necessitas Christianos captiuos remigantes,

Et necessaria in bellum afferentes contra Christianos;

Non tamen tormenta in illos dirigentes,

14 Addit Coninch *in 2. 2. disp. 31. dub. 7. n. 104.* non licere talibus captiuis in terras Christianorum descendentibus, ex metu mortis damnum illis inferre in bonis externis, cremando, furando, & ad triremes asportando. Sed ego cum Palao *to. 1. tr. 6. disp. 6. punct. 11. n. 12.* existimo, licere: quia licitum est ad vitandam extremam necessitatem propriam vti rebus temporalibus alienis, & illas tradere minanti mortem, deuastare, &c. Et in tali casu dominus rerum esset irrationabiliter inuitus. Limito tamen cum Mendoza *in 2. 2. disp. 76. sec. 3. §. 114.* nisi Christiani essent in eadem necessitate sulphuris, domus, &c. *P. 5. T. 7. Res. 30.*

Item damnum inferentes bonis Christianorum cremando, furando, &c.

Cum certa limitatione.

15 Tertiò, excusantur alterius peccato cooperantes IN BONVM FINEM; vt ea scilicet cooperatio maius malum deuitet. Vnde volenti aliàs furari ab aliquo 100. aureos licitum est cooperari ad furandos ab eodem 50. & in hoc dominus nec iniuriam patitur, nec inuitus esse rationabiliter potest: quia suis bonis bene consulitur. Id quod non procedit in bonis vitæ & corporis, quorum nimirum alter non est dominus, quia in his non præsumitur consensus, cum nec possit consentire. vnde non licet volenti occidere cooperari ad abscissionem membri occidendi. Pontius *lib. 5. c. 18. §. 5. n. 28. P. 5. T. 7. Res. 19. §. Imo quando*, & recitanter *in add. §. Nota quinto.*

TERTIO excusat bonus finis Suadentem minus malum ad vitandum maius.

16 Cum quo etiam §. 7. n. 53. teneo, solutionem vsurarum per se loquendo non esse peccatum scandali; nam iuramentum de ea tenet,

VSVRAS soluere non est peccatū.

cap.

cap. *debitores*, *de iureiur*. Et ratio est, quia soluens vsuras, non præbet peccandi materiam; sed patitur, quod alter recipiat. Nunquam enim soluet voluntarie. *P. 5. T. 7. Res.* 12. **Secus** si quis pecuniam apud vsurarium absque necessitate deponat Vide V. *Depositum*, *n.*5.

17 † Magistratus etiam permittentes concubinas ad vitandum maius malum, non peccant †. An etiam permittendo comœdias, vide V. *Comœdia*, *n.*3.

PEREGRINVS.

PEREGRINVS non tenetur ad leges loci, in quo non intendit manere vltra semestre.

1 PEregrinus secundùm Pontium *lib. 5. c. 7. §. 1 n. 6.* tenetur legibus & consuetudinibus loci, in quo reperitur, absque distinctione: secundùm Angles *in 4. q. 4. ante dub. 1. diff* 2. è contra, tunc solùm tenetur, cùm perpetuum sibi domicilium in eo loco decernit. Lessius *lib. 4. c. 2 dub. 8. n.* 51. teneri putat, vbicunque manet per aliquot dies. Sanchez denique *de matr. to. 1. lib. 3. disp. 19. n.9.* vbi habet intentionem manendi pro maiori anni parte. (Et si cum hac intentione accedens, mutatus postea decerneret breui discedere, nō ob id teneri, addit Sancius *in select. disp. 54. n. 5. Res. 2.* in fine.) Ex quibus opinionibus prima est nimis rigida, sicut etiam tertia: secunda nimis laxa; tertia probabilior. *P 1. T. 10. Res* 15. Nisi, quòd in certis casibus tenetur peregrinus se conformare legibus & consuetudinibus loci, etiam vbi per modicum tempus reperitur, (*P. 1 T. 9. Res. 2. §. Notandum est.*) vt in contractuum solemnitatibus, aut quando non obseruātia vergeret in damnum illius loci, &c. & proculdubio tenetur seruare leges communes, quæ etiam obligant in loco domicilij. Vide Villalobos *to. 1. tr. 2. diff* 33. *Ibid. T.* 10. *Res* 13. in fine. Quamuis Sancius excuset peregrinantem ad loca sacra, etiam à ieiunijs iuris communis, vt dictū est V. *Ieiunium*, *n.* 33. Quid autem dicendum, si ieiunium seruandum sit in loco diuersorij & etiam domicilij, vtrobique tamen de mādato Episcopi, & an idem dicendum de vagis, vide V. *Lex*, *à n.* 11.

Præterquam in certis casibus.

Quod applica Panormitanis diuertentibus in æstate ad Vrbem Montis Regalis.

2 Infertur ex dictis pro praxi, quòd Panormitani, qui in æstate in Montis Regalis Ciuitatem se transferunt, animo redeundi infra paucos menses, non tenentur seruare festa, ieiunia, & alias leges illius Vrbis, † præterquam in contractuum solemnitatibus, & quando id exigit bonum commune illius Ciuitatis †. *P. 1. T.* 10. *Res.* 13. prope finem.

An verò domicilij legibus teneantur?

3 An autem peregrini teneantur legibus domicilij, dictum est V. *Lex*, *à n.* 10. Sane nos V. *Absoluere n. 9.* diximus eum, qui in aliam diœcesim se apposité transferret, vt ibi à reseruato suæ diœcesis absoluatur, non posse ibi absolui &c. quod nunc inuenimus declarasse Sacram Congregationem anno 1616. apud Zambellum *v. casus reseruati n.* 26 Licet Bauny nouissime contrarium teneat. *P. 6. T. 7. Res.* 57 Et idem declarauit Sacra Congregatio de illis, qui ex Italia v. g in Galliam proficiscerentur, vt ibi contraherent matrimonium absque præsentia parochi, vt dictum est V. *Impedimenta*, *n.* 23. Possunt verò peregrini frui priuilegijs patriæ, etiam contra ius commune, vt dictum est V. *Ieiunium*, *n.* 34.

Et priuilegijs frui possint?

PEREGRINI vbi sepeliendi?

4 Peregrinus absque electione sepulturæ decedens, si commodè potest, transferri debet in sepulturam maiorum suorum: secus sepeliri in parochia, in qua Sacramenta recepit, & diem clausit, non in Cathedrali,

li, in qua diuina officia audire debebat, vt ait Zabarella *cons.* 90. *n.* 1. quia sepultura magis accedit ad Sacramentorum, quàm ad officiorum diuinorum communionem. Molfesius *to.* 2. *tr.* 13. *c.* 8. *n.* 30. *P.* 5. *T.* 3. *Res.* 113.

PERICVLVM.

1 † Periculum peccandi eadem obligatione vitare tenemur, qua & peccatum ipsum †. Vnde, si inter expositionem periculi, & peccatum inde secutum non intercessit mora notabilis, non peccauit se exponens duplex peccatum distinctum. Si verò intercessit mora notabilis, sunt duo peccata eiusdem speciei, distinctè confitenda. Ità Sanchez *sum. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 8. *n.* 4. *P.* 1. *T.* 7. *Res.* 44.

PERICVLO peccandi se exponens & statim peccans, non committit duo peccata.

2 Cœterum, se exponere periculo peccandi non est ita intrinsecè malum, ait Pontius *append. c.* 36. vt aliqua iusta causa, iustificari non possit. Licitum enim est, si talis causa adsit, siue in magnum bonum spirituale, siue temporale. Nec requiritur, vt causa sit semper inuoluntaria, aut ex necessitate proueniens; sed satis est, etiam si sit voluntariè quæsita. Et ratio est, quia in tali casu non amatur periculum, sed illud ingens bonum, ad quod sine eo periculo perueniri non potest. In specie verò ait Pontius, licitum esse ex magna aliqua & eximia causa, augmenti videlicet, vel propagationis Fidei, tranquilli Ecclesiæ status, vel libertatis Catholicorum, quod Catholicus contrahat matrimonium cum hæretica, vel contrà, etiam si adsit probabile periculum peruersionis. Et cum Vazquez *de restit. c.* 3. *§.* 2. *dub.* 6. *n.* 13. *&* 24. posse hominem medicamentum sumere ad assequendam salutem, quamuis probabile periculum sit effusionis seminis. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 269.

AN liceat ob aliquod ingens bonum ducere vxorem hæreticam?

Et medicinam sumere cum periculo effusionis seminis?

3 Verùm an hæc opinio Pontij sit probabilis, alij videant. Ait enim Suarez *de charit. disp.* 9. *sec.* 2. *n.* 8. nemini licere propter aliorum salutem, exponere se morali periculo peccandi mortaliter; idem est enim exponere se morali periculo committendi peccatum, ac illud committere; & sicut ait Salomon *Eccles. c.* 3. *Qui amat periculum peribit in illo.* Præsertim si periculum sit in determinata materia, in qua quis se fragilem expertus est. Vnde cum Villalobos *to.* 2. *tr.* 40. *diff.* 16. *n.* 3. contra Palaum *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 2. *punct.* 9. *§.* 3. *n.* 11. *&* 13. dicendum est, non licere chirurgo, verenda fœminæ curare cum periculo mali consensus, si expertus sit illam concupiscere, aut voluntariè pollui. Neque Confessario confessiones mulierum audire, si occasione peccatorum carnalium confessorum idem periculum expertus sit; quamuis vterque firmiter proponat non consentire. Quando verò periculum est in confuso (vt est in casu Pontij) non potest tradi regula certa, sed pensanda erit pro ratione necessitatis & periculi. Sanè D. Thomas 2. 2. *q.* 10. *art.* 9. *in fine* cœpit posse inquit aliquem accedere ad infideles, & meretrices conuertendos, cum periculo peccandi. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 52. Quod sine dubio verum est, quando adesset periculum solius pollutionis sine consensu. Vide infra V. *Pollutio, n.* 3. De periculo pollutionis inter coniugatos, vide V. *Debitum coniugale*, V. *Tactus*, V. *Vxor*. Periculo mortis quando liceat, vel oporteat exponi, vide V. *Vitam exponere*.

Item chirurgo contrectare verenda fœminæ,

Et Confessario confessiones mulierum audire, ex quibus se in malos motus voluntarios excitari, sunt incidisse?

POENA quid & quotuplex?

1 † POEna est delictorum debita coertio, vel satisfactio à lege vel legis ministris imposita. In iure ciuili octo sunt pœnæ: Scilicet damnum, vincula, verbera, talio, ignominia, exilium, seruitus, & mors. In iure canonico sunt tres censuræ, excommunicatio, suspensio & interdictum, & præterea irregularitas, depositio, inhabilitas, degradatio, intrusio, incarceratio & verberatio. Est etiam pœna conuentionalis, quam sibi imponunt contrahentes de communi consensu soluendam à violatore †, quæ an sit licita, vide Pereiram *de empt. & vend. c. 29. num. 22.* *P. 1. T. 8. Res. 29.* in fine.

Et an in conscientia incurratur ante sententiam?

2 Pœna, quæ non potest executioni mandari absque hominis actione, etiam si ipso iure, vel ipso facto feratur, & etiam si dicatur, *nulla expectata declaratione*, non incurritur ante condemnationem iudicis *P. 1. T. 10. Res. 23.* tum quia vsu & consuetudine receptum est, vt nemo ante sententiam priuet se re antea obtenta: et si homines exequi deberent pœnam in semetipsos, nimis durum id esset, & talis lex non esset accomodata humanæ imbecillitati. Ita Molina *to. 1. tr. 2 disp. 95 n. 14.* & alij. Ex quibus infer, non incurri ante sententiam pœnas Pij V. contra Clericum sodomitam, Sixti V. contra Clericos non deferentes habitum, Clementis VIII. contra Religiosos munera largientes, & Magistratus contra vendentes res comestibiles supra taxam: item Extrauag. *Ambitiosæ* contra alienantes bona ecclesiastica absque solemnitatibus, & Pij V. contra Religiosos admittentes fœminas intra monasterij claustra. Idem dic de pœnis priuationis officij ipso facto, latis in Superiores Regularium ob contrauentionem alicuius Bullæ, vt ait Valerus *v. pœna diff. 20. n. 4.* & de pœna confiscationis bonorum ipso facto incurrenda ab hæreticis vel alijs, vt ait Sanchez *in sum. to. 1. lib. 2. c. 20. n. 7.* *P. 2. T. 17. Res. 67.* Vnde sequitur, quod qui esset causa, ne quis ad pœnam pecuniariam iuste condemnaretur, non teneretur Fisco, cui applicanda erat, aliquid in conscientiam restituere. Vide V. *Restituere, à n. 5.*

Et quid de priuatiua?

3 Circa pœnam inhabilitatis ad officia & dignitates, quæ in Bullis Pontificijs sæpe Religiosis infligitur, Salonius & alij apud Sanchez *in sum. to. 1. lib. 2. c. 39. n. 31.* dicunt incurri ante sententiam: quia est priuatiua, non priuans iure quæsito, sed solùm acquirendo, & assimilatur censuris. Sed ipse Sanchez *ibid. n. 32. & de matr. lib. 9. disp. 30. n. 2.* etiam in hac requirit sententiam, & solas censuras ante sententiam incurri inquit: quæ sententia est probabilis, quamuis prima sit probabilior. *P. 1. T. 10. Res. 24.* & *P 4. T. 4. Res. 26.*

POENÆ restringi debent.

4 Pœnæ restringi debent, vt diximus V. *Lex quomodo interpretanda.* Ex quo principio Lotherius *de re benef. lib. 3. q. 32. n. 26.* docuit, in Bulla Greg. XIII. de datis & promissis in Rom. Curia, nomine gratiarum venire solùm gratias in materia contentiosa, non autem eas, quæ solo verbo perficiuntur, quales sunt Indulgentiæ, dispensationes, absolutiones & similes. Sed stylus Curiæ & Pœnitentiariæ in hoc sequitur contrariam expositionem Nauarri & Bonacinæ *de cens. disp. 2. q. 3. p. vlt. 31. n. 2.* & ideo ab ea non est recedendum. *P. 6. T. 9. Res. 14.*

Pœnas delictorum pertinentium ad S. Officium Inquisitionis, vide V. *Inquisitorum iurisdictio quoad pœnas.*

QVoad obligationem confitendi, & modum confessionis. Vide V. *Confessionis necessitas, & modus*, quoad obligationem Pœnitentiæ, vide V. *Pænitentiam*. Hîc solùm aduerte tria.

1 Primum est, quod si pœnitens habens casum reseruatum, confiteatur Sacerdoti non habenti auctoritatem, siue nesciens se casum reseruatum habere, siuè bona fide existimans Sacerdotem absoluere posse, docet Præpositus, quod remanet absolutus, concedente in hoc casu facultatem Ecclesia ad tollenda multa pericula, quæ hinc sæpius emergerent. Sic ille *in 3. p. q. 9. dub. 7. n.* 58. & Lugo *de sacr. pæn. disp.* 20. *sec.* 2. *n.* 20. ait, quod si pœnitens in dubio de aliquo casu an sit reseruatus, à Sacerdote non habēte auctoritatem absolutus sit, certior dein factus reseruationis, remanet absolutus, etiam si peccatum habuisset excommunicationem adnexam: nam si qui dubius de reseruatione voti, dispensationem obtinuit ab Episcopo, certior postea factus, secundùm Sanchez remanet dispensatus; idem dici debet in hoc casu: quia, cùm in dubio casus non censeatur reseruatus, prima absolutio valida fuit, & (cum non fuerit data sub conditione de futuro, *si comperietur non esse reseruatus*, &c. aut ad reincidentiam, quia sic dari non potest, nisi in casibus expressis in iure, qualis non est ista;) non est cur post absolutionem reseruatio, aut censura redire debeat. P. 6. T. 6. *Res.* 40.

Pœnitens bona fide absolutus de reseruato à non habente auctoritatem, secundùm Lugo remanet absolutus.

2 Secundum est, nos supra V. *Attritio, n.* 9 probabile existimasse, quòd in pœnitente sufficiat propositum non peccandi de cætero, implicitum in ipsa detestatione. Nunc hanc opinionem inuenimus docere Suarez *in 3 p. to.* 4. *disp.* 4. *sec.* 3. *n.* 4. quoad pœnitentem in articulo mortis; tunc enim, cum moraliter aut nullum aut minimum vitæ superſit spatium, non debemus esse de eo multum solliciti: satis namque proponimus pro illo modico emendam, dum in detestandis anteactæ vitæ sceleribus occupamur. Et in praxi, dum aliquem ad mortem damnatum ad pœnitentiam exhortamur, solùm curamus de dolore præteritorum. Neque dicas eliciendum esse propositum conditionale, *si vixero*, tum quia actus conditionales de futuro per se non sunt necessarij ad salutem; tum etiam quia tunc vita futura moraliter desperatur, & ideo nulla ratio ostendit talis actus necessitatem. Sed contra Suarez insurgit Tannerus *to.* 4. *disp.* 96. *n.* 16. tum quia dum homo viuit, semper peccare potest; tum etiam quia tale propositum pertinet ad compensationem iniuriæ iàm illatæ. Aduerte etiam in hac materia propositi, quod Lugo *disp.* 14. *sec* 5. distinguit. Et quando dolor procedit ex motiuo generali contra omnia peccata, includere sufficiens propositum; quando verò procedit ex motiuo particulari contra illa peccata, de quibus dolet, tunc non includere sufficienter propositum vitandi omnia peccata; & ideo requiri explicitum. *P.* 6 *T.* 7. *Res* 34.

IN articulo mortis non tenetur elicere propositum explicitum non peccandi.

3 Tertium, quamuis V. *Confessarius, n.* 39. dixerimus, non posse Confessarium cogere pœnitentem ad reuelandum complicem, & nihilominus non peccare pœnitentem manifestantem illum Confessario, quia V. *Detractio, n.* 5. diximus probabilem esse opinionem Caietani, quod reuelare crimen proximi occultum vni vel alteri viro secreto, non sit illicitum; vt etiam modò probabilem existimamus cum Bauny *tr.* 4. *q* 15. *dub.* 8. & alijs, contra Lugo *disp.* 16. *sec.* 7. *n.* 395. Nunc vero dicimus, dari posse casum, in quo Confessarius non debeat absoluere pœnitentē, nisi

In aliquo casu tenetur prodere complicem, secus Confessarius po-

nisi sibi complicem reuelet, cum commissione denunciandi & esset, quādo ex occultatione complicis sicino alii multa damna imminerent bono communi; & pœnitens non posset per alium, quàm per Confessarium, reuelare. Et ratio est, quia pœnitens id recusans, non esset aptus ad absolutionem recipiendam. It. Lugo *sec.* 8. *nu.* 432. aduertens *nu.* 434. quod si pœnitens dicat velle per se ipsum, vel per alium reuelare, potest nihilominus Confessarius differre absolutionem, donec reuelatio in actum reducatur, sicut differre potest debitori, qui sępius proposuit soluere, donec eum effectu soluat. *P.* 6 *T.* 7 *Ref.* 2. Extra hunc casum probabiliorem esse opinionem Lugo *sec.* 7 *n* 392. quod non possit pœnitens reuelare complicem Confessario, sed si commodè potest, teneatur quærere Confessarium, qui in suspicione n complicis venire non possit, aliàs illum diffamare, & peccare contra iustitiam, & teneri ad restitutionem, quam Lugo *n* 418. sic fieri dicit posse, vt pœnitens extra confessionem dicat Confessario, se errorem fecisse in nominando complice: & vt vt talis satisfactio sufficiat, semper teneb tur impedire, & resarcire omnia damna emergentia ex tali manifestatione iniusta. *P.* 6. *T.* 7. *Ref.* 9.

ei negare aut differre absolutionem,

Regulariter verò non potest, sub onere se retractandi.

POENITENTIA.

POENITENTIA nomen virtutis,

Et Sacramenti.

1 † POenitentia est nomen virtutis, qua dolemus de peccato prout est offensa Dei. & de hac dictum est sub V. *Attritio & Contritio*. Est item nomen Sacramenti, quod describi potest, Sacramentum reconciliationis humanæ cum Deo ex peccatis commissis post Baptismum virtute clauium. Est Sacramentum necessarium post Baptismum mortaliter peccanti, vt dictum est, V. *Confessionis necessitas*. Materia huius Sacramenti est duplex: remota, quæ est peccatum, de quo suo loco, & proxima, quæ est Confessio, de qua etiam sub eius nomine, item contritio, de qua V. *Attritio & contritio*, & satisfactio de qua mox V. *Pœnitentiam*. Minister est Sacerdos, de quo V. *Confessarius*.

POENITENTIAM

Imponere.

POENITENTIA non est de necessitate Sacramenti, sed præcepti,

1 SErmo est de pœnitentia, quæ est pars materialis Sacramenti Pœnitentiæ requisita ad eius integritatem †, essentialiter secundùm Banny *p.* 1. *tr.* 4. *q.* 25. vbi docet, scrupuloso, qui sæpiùs in eadem hora ad confitendum accedit, non posse eandem pœnitentiam secundo imponi, quia diuersa Sacramenta diuersas exigunt partes. In quo tamen dissidet Bonacina *tr.* 1. *disp.* 5 *q.* 1. *sec.* 3. *punct.* 2. *n.* 3. quia potest in pœnitentiam iniungi opus aliàs debitum, vt dicemus *n.* 3. Lugo verò *disp.* 26. *sec.* 4. *n* 50. ait, satisfactionem eo pacto pertinere ad integritatem Sacramenti, quo punitio rei ad integritatem iudicij, quod sicut non vitiatur ex hoc, quòd reus nullam pœnam subeat, si nulla dignus inuentus est, idem in casu nostro: & vlterius, sicut non peccat mortaliter iudex non imponens modicam pœnam pro modico delicto, ita nec Confessarius non imponens pœnitentiam leuem tali scrupuloso. Confirma-

Adhortentis paritatem materiæ.

Nam scrupuloso sæpiùs confitenti imponi sæpe potest eadem pœnitentia.

firmatur: nam Bonifacius VIII vt refert gloss. *in extr. Antiquorum, de pœn. & remiss.* reprehendebat Confessarios, quod tempore Iubilæi pœnitentias imponerent vltra opera Iubilæi. Et sane si pœnitentia esset necessaria omnino ad Sacramenti integritatem, Sacerdos non imponens pœnitentiam mox implendam, sed implendam si conualuerit, peccaret mortaliter, vtpote qui exponeret Sacramentum euidenti periculo ne compleatur, quod tamen non videtur dicendum. *P. 6. T. 7. Ref. 6.* Non ergo peccabit mortaliter Sacerdos, qui, secluso contemptu, nullam pœnitentiam imponet pro venialibus, aut mortalibus iam confessis. Quidquid contra asserat Reginaldus *to. 1 lib 7. c. 2. n. 12. P. 6. T. 6 Ref. 44.* Debet autem Confessarius imponere pœnitentiam proportionatam criminibus confessis, de quo terribilibus penè verbis admonetur à Tridentino *sess. 14 c. 8.* vnde nec excusatur ex eo, quod modicæ pœnitentiæ adiungat bona exercita vel elicienda, mala perpessa, vel subeunda ab ipso pœnitente, per illa verba *Quicquid boni feceris, & mali sustinueris &c.* sunt enim solum deprecatoria: videtur namque parum credibile, quod per illa verba generalia omnia pœnitentis opera fiant sacramentalia, & tamen hærent in contraria opinione; nam etiã cessante indigentia post satisfactionem pro peccatis confessis, adhuc reliqua sunt pars Sacramenti. Et præterea, si per illa verba eleuarentur opera pœnitentis ad hoc vt fierent pars Sacramenti, eleuarentur quoque merita B. Virginis & Sanctorum, quorum ibi fit mentio. Et hæc omnia docet Lugo *n. 56.* quamuis contrarium doceat nouissimè Bauny *q. 11.* cui ego *P. 3. T. 4. Ref. 97.* probabiliter adhæsi. *P. 6. T 7. Ref. 5.* Causat vero pœnitentia augmentum gratiæ, secundùm Cruz *p 2. q. 1. dub. 4. concl. 2. P. 3. T. 4. Ref. 7.* † contra Lugo *n. 32.* † & si debite iniungatur, & impleatur, totum debitum temporalis pœnæ remittit, vt ait Hurtadus *de sacr. disp. 14. diff. 15.* contra Sotum *lect. 1. de satisf. P 5. T. 13. Ref. 38.* in fine.

Et non esse mortale, nullam imponere pro venialibus, aut mortalibus alias confessis.

Debet verò esse proportionata delictis.

Nec iustificat deprecatio, Quidquid boni feceris &c.

EIVS effectus.

2 Officium mortuorum, vel aliud opus, Animabus Purgatorij applicandum, secundùm Sancium *select. disp 16. num. 1.* & alios, non licet imponere confitenti. quia pœnitentia est pars Sacramenti Confessionis instituti ad remissionem culpæ & pœnæ ipsius pœnitentis, quare iniungere ipsi penitentiam Animabus applicandam, est veluti nullam pœnitentiam iniungere. cùm ipse nihilominus remaneat pœnam suam in Purgatorio soluturus. Addit Cruz *to. 2. §. 6. n. 11.* in tali casu teneri pœnitentem pœnitentiam implere, si acceptauit, non tamen applicare Animabus, cùm id imprudenter Confessarius iusserit. Sed Turrianus *de Pœnit. disp. 37. dub. 4.* tenet, talem pœnitentiam iniungi posse, & apud viros doctissimos sibi cognitos de facto solere: nam pars, quæ applicari præcipitur Animabus, est pars satisfactionis respondens operi pœnali pœnitentis, quæ dicitur ex opere operantis, & pro hac satisfactione non est institutum, vt soli pœnitenti respondeat; sed ab ipso applicari potest ad libitum suum, & Confessarij. Satisfactio vero, quæ respondet operi pœnitentis ex opere operato, non potest alteri applicari; quia datur recipienti Sacramentum, vtpote effectus Sacramenti ex institutione Christi. Vtraque opinio est probabilis. *P. 3. T. 4. Ref 54. & in Addit. Secund. Ref. 11.*

PROBABILE est, non debere iniungi in pœnitentiam aliquod opus pro Animabus Purgatorij.

Probabile etiam, iniungi posse.

3 Opus alias præceptum imponi potest in pœnitentiam; quia est satisfactorium, ac proinde eleuari potest per Sacramentum, vt sit satisfa-

Sicuti iniungi potest opus alias præceptum.

ctio sacramentalis Imò Thomas à Iesu *trib. conf. to.2 c.2.* docet, quandoque expedire, vt saltem pars pœnitentiæ imponatur adimplenda per opus præceptum, considerata pœnitentis infirmitate. non debere tamen regulariter fieri. Nugnus vero *add. ad 3 p. q. 15. art. 1. diff. 2. concl. 2.* tribus argumentis probat, talem pœnitentiam non licere. An vero pœnitentia simpliciter imposita, impleri possit à pœnitente per opus alias præceptum, dicemus infra *n.18. P. 3. T.4. Res.84. & P.4. T.4. Res. 241. §. Notandum secundo.*

Et priuatio Communionis.

4 Confessarius secundùm Sancium *select. disp.33. & disp 30. n.5.* non potest imponere pœnitentiam de non suscipienda Eucharistia; & id faciens aduersatur Tridentino & declarationi Cardinalium. explicatque varios textus decernentes, delinquentibus denegandam esse Eucharistiam in pœnam delicti, resoluitque, ex ijs non bene inferri, quod talis pœnitentia imponi possit. Quod si imponatur, pœnitentem non teneri obedire, quia talis pœnitentia est supra iurisdictionem Confessarij. Ratio autem est, ait ipse, quia cessatio operis boni nullius entitatis est, & nullius pœnalitatis materialis requisitæ ad Sacramentum, & consequenter nec meriti, nec satisfactionis. Posse tamen imponi in pœnitentiam sumptionem Eucharistiæ, quia est actus virtutis Religionis. Sed pœnitentem non teneri acceptare; quia est opus necessario implendum in statu gratiæ, quæ cum sit insensibilis, non cadit sub præcepto. Sed ego libenter adhæret opinioni Salazar *de freq. Comm. c.14. §.1.* quòd Confessarius possit in pœnitentiam priuare pœnitentem Communione. *P.3. T.4. Res.115.* Et quamuis hæc requirat dispositionem internam, cadere tamen sub præcepto Confessarij. qui potest præcipere opus internum, quod sufficienter fit sensibile per exteriorem impositionem Confessarij, & acceptationem pœnitentis. Ità Suarez *in 3. p. to.4. disp. 38. sect. 6. P.4. T.4. Res.241. §. Nota quintò.*

Et communio ipsa.

Item iniungi potest ad arbitrium pœnitentis.

5 Pœnitentia ex Turriano *de Pœnit. disp. 35. dub. 2.* & alijs non potest imponi facienda ad arbitrium pœnitentis, & per modum consilij, *si hoc, & illud feceris, seruiat tibi in satisfactionem.* quia pœnitentia, dum est libera, non prouenit à potestate ligandi, & ideo non est pars Sacramenti. Deinde pœnitentia imponenda est per modum sententiæ, ergo non per modum consilij. Sed tenendum cum Mercero *in suplem. p. 3. q.15. dub.2. n 5.* & alijs, posse: quia talis pœnitentia virtute clauium fit sacramentalis. Et Confessarius hoc pacto ligat & soluit. Ligat, quatenus imponit pœnitentiam necessariò faciendam, vt acquiratur in Sacramento remissio pœnæ. Soluit, quia eam implenti commutat pœnam Purgatorij in aliam faciliorem. Adde, id quandoque expedire ob pœnitentis fragilitatem. *P. 3. T.4. Res 82. & P. 4. T. 4. Res. 241. Nota tertiò.* Quòd si pœnitentia imponenda sit leuis, secundùm Merollam *to.2. disp.4. c.3. dub 25. n. 283.* contra Sancium *select. disp. 15. n.14. & 15.* non potest à Confessario imponi sub culpa graui. *P.5. T.5. Res.51.* Potest tamen grauis sub culpa leui. *P.3. T.6. Res 91 §. Hinc.*

Et implenda per alium.

6 Confessarius imponere potest pœnitentiam implendam per alium, si adsit iusta causa. Et in tali casu effectum suum ex opere operato sortitur in eo, pro quo opus impletur. Ratio autem est; quia ex vna parte vnus potest satisfacere pro pœna temporali, alteri post Confessionem relicta, (& talis satisfactio erit pars Sacramenti; quia. cum fiat precibus & instantia pœnitentis, est opus personale ipsius.). Ex alia vero,

verò, obligatio implendi pœnitentiam oritur ex voluntate Confessarij: ergo si Confessarius vult, id sufficit. Debet tamen hoc facere à principio, cùm pœnitentiam imponit. Ità Suarez *to. 4. disp. 18. sec 9.* contra Vazquez *to. 4. q. 94. ar. 2. dub. 1. n. 9. P. 4. T. 4. Res 241. §. Nota quartò*, & antea *P. 3. T. 4. Res 82. Notandum.*

7 Homicidæ voluntario hanc pœnitentiam censet Comitolus *lib. 4. q. 11. n. 8.* imponendam. Quod scilicet ad interfecti propinquos supplex accedens, veniam postulet, illisque illata damna restituat, pro salute occisi singulis hebdomadis vnum saltem sacrificium per annum fieri curet, si possit, & per idem tempus eleemosynam largiatur, & Litanias, aut B. Virginis Coronam quotidiè flexis genibus recitet, & vnam saltem Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam flexis & nudis genibus per totam vitam pronunciet; ac per annum octauo quoque die confiteatur, & singulis mensibus communicet. Vide etiam Homobonum *de cas. reser. p. 2. cas. 3. P. 5. T. 4 Res. 43.* — **Quæ verò imponi debeat homicidæ?**

8 Pœnitentia imponi potest ante, & post absolutionem, vt patet ex *c. fin. de cens in 6.* Licet consuetudo obtinuerit, vt ante absolutionem imponatur, quod melius est. Sed hæc consuetudo nullam obligationem induxit. Ità Ochagrauia *de sacr. tr. vlt. de Pæn. q. 10 n 7.* quidquid in contrarium asserat Nugnus *in 3 p. to. 2. q 18. ar. 4. diff. 2. P. 3. T. 4. Res 136* in fine, & *P. 5. T. 13. Res 36.* — **Et quando iniungenda sit pœnitentia?**

POENITENTIAM

Acceptare.

9 POEnitens tenetur iniuctam à Confessario pœnitentiam acceptare, quia Confessarius habet potestatem ligandi: quam non haberet, si pœnitens posset pœnitentiam respuere. Ita præter antiquos Comitolus *lib. 1. q 35.* & alij recentiores, ex quibus Vazquez *in 3. p. to. 4. q. 94. ar. 2. dub. 1. n. 5.* putat, hanc sententiam esse de fide. Sed Reginaldus *to. 1. lib. 7. c. 2. n. 15.* docet, pœnitentem posse respuere aliquam pœnitentiam, quantumuis paruam, sed non omnem. Et Ruys *in 4. contr. 94.* Faber *in 4. dist. 9 q. vn. disp. 55. c. 10. n 26.* & alij, quod si pœnitentia sit solùm satisfactoria & non præseruatiua, potest illam omnem non acceptare, dummodo habeat intentionem satisfaciendi, aut in hac vita per Indulgentias, aut in Purgatorio: quia nullum adest præceptum de acceptanda pœnitentia, & alioqui pœnitens non tenetur in hac vita satisfacere pro pœna temporali. Ad argumentum respondent, Confessarium habere potestatem ligandi, atque soluendi, si pœnitens velit, minime vero nolentem. Aduertit tamen Faber, non facile absoluendum esse pœnitentem, qui nollet tantillulam saltem pœnitentiam acceptare, quia, cùm difficile sit sufficere pœnitentem rite dispositum, qui paruissimam pœnitentiam respuat, talis non videtur rite dispositus. Quod si ex alio capite de eius dispositione constaret, absolui debere, quia non peccat, non acceptando. *P. 3. T. 4. Res 51.* & recitanter olim *P. 2. T. 15. Res. 52.* Sancius verò, qui tenet nostram sententiam, ait tamen, pœnitentem non teneri acceptare pœnitentiam sumendi Eucharistiam: Sed hoc supra falsum esse — **POENITENS tenetur acceptare pœnitentiam Confessarij,** **(Quamuis aliqui id negent.)**

Præsertim præseruatiuam.

dixímus n. 4. Quod autē attinet ad pœnitentiā medicinalē pro vitādis peccatis futuris, Suarez *de relig. to. 1. lib. 3. c. 8. n. 7.* ait, teneri pœnitentem acceptare aliquam pœnitentiam pro extirpanda consuetudine peierandi v. g. vel blasphemandi. Trullench *in decal. to. 1. lib. 1. c. 1. dub. 20. n. 10.* negat. Dicendum est cum Palao *to. 3. tr. 14. disp. 1. punct. 9. n. 7.* quod si Confessarius iniungit aliquod remedium absolute, pœnitens acceptare debeat; si vero iniungat sub reincidentia, non teneri ex vi præcepti illud implere, quia Confessarius non est iudex nec medicus peccatorū committendorum: sed eatenus teneri, quatenus obligatur adhibere sufficientia præseruatiua pro non peccando, & propterea vti posse alijs remedijs, omisso remedio Confessarij. *P. 6. T. 7. Res. 49. §. Notandum.* & *T. 6. Res. 30. §. Quoad secundum.* Auerte hic cum Sanchez *in sum. to. 1. lib. 3. c. 8. n. 8.* non expedire, quod Confessarius cogat pœnitentem blasphemare solitum, ad narrandum sibi aliquam pœnitentiam in reincidentia, quia transgressionis periculo eum exponit. *Ibid. §. Non desinam.* Et cum eodem *ibid. lib. 2. c. 32. n. 35.* contra Suarez *l. c.* non esse negandam absolutionem blasphemo, aut periuro consuetudinario, habenti dolorem & propositum sufficiens, quamuis sæpe admonitus non resipuerit; quia hæc peccata, quæ non pendent ex occasione extrinseca, sed ex mera fragilitate peccatoris, satis præcauentur per dolorem & propositum. *RR. cit. 30. & 49.*

POENITENTIAM

Commutare.

POENITENTIA commutari potest ab eodem Confessario, Extra Confessionem,

10 POEnitentiam semel impositam potest idem Confessarius, qui imposuit, commutare. Non tamen tenetur, nisi adsit periculum omissionis, cordis angustia, vel afflictio in pœnitente. Sancius *select. disp. 14. n. 17. P. 3. T. 4. Res. 53. §. Notandum est.* Et commutare potest extra confessionem, non solum intra mediam horam ab absolutione, sed etiam infra hebdomadam. Henriquez *de pœnit. c. 21. §. fin.* contra Megalam *in 1. p. lib. 6. c. 5. q. 3.* (& Lugo *disp. 25. sec. 6. n. 112.* putat commutare posse post quodlibet tempus. *P. 6. T. 6. Res. 46.*) Nec ulla requiritur commutationis causa, quia sicut in eius arbitrio fuit, illam imponere, ità in eodem debet esse, illam commutare; quælibet enim res ijsdem causis dissoluitur, ex quibus nascitur. Valerus *V. Indox diff. 23. n. 5. P. 2. T. 15. Res. 53. § Sed contrariam. & P. 3. T. 4. Res. 53. §. Sed circa præsentem.* At vero Zerola *c. 25. q. 12.* limitat supradicta, nisi pœnitentia imposita sit præseruatiua, quā putat nullo pacto commutari debere. Sed hic auctor intelligendus est de commutatione in non præseruatiuam; nam vnam præseruatiuam in aliam item præseruatiuam cōmutari posse, probabilissimum est; & sæpe se practicasse, testatur Valerus *vbi sup. P. 3. T. 4. Res. 137.* Limitanda vero est cum Sancio *in select. disp. 14. n. 18.* vt si iniunxit eleemosynam, non possit illam commutare ità, vt pœnitens eam applicet sibi tanquam pauperi: nam, si eam largiri non potest, non est opus commutatione, sed ad summam declaratione: si vero potest, etiam cum aliquo incommodo, debet omnino elargiri; nam applicando sibi, nullum opus bonum efficit

Etiam infra hebdomadam,

Et sine vlla causa.

Etiam si sit præseruatiua, Nam commutari potest in aliam præseruatiuam.

cit

cit. eleemosynæ succedaneum. P.5. T.8. Res.37. in fine.

11 Potest etiam pœnitentia imposita commutari ab alio Confessario, quia sicut super eadem peccata reperi potest absolutio, ità etiam iudicium & sententia. Syluester. v. *Confessio.6. n.4.* & plurimi ex Neotericis, contra Nugnum *in 3. p. to.2. q.13 dub. 4.* Cuius rationes in oppositum non obstat; Nam hic secundus Confessarius non exercet iurisdictionem in priorem Confessarium, sed in pœnitentem; vnde non sequitur, quod par in parem habeat imperium. Neque verò reuocat sententiam prioris, sed suam profert; non per modum appellationis, quæ præiudicet priori sententiæ, sed per modum iudicij æqualis præcedenti. Sed hic aduerte, quod est disparitas inter primum & secundum Confessarium. nam hic non potest pœnitentiam ab alio impositam commutare sine iusta causa (Valerus *vbi sup.*) Nec extra Confessionem Sacramentalem, sicut ille. Et ratio est, quia tàm solutio, quàm ligatio pœnitentis est actus clauium, qui requirit necessariò Sacramentum. Vnde sicut hic Confessarius non potest absque Sacramento soluere, ità neque ligare. Bonacina *de Sacr. disp. 4. q.5. sec. 3. punct.* non *n. 7.* & alij communiter contra Valentiam *to. 4. disp.7. q.14. punct 4.* P.2. T.15. *Res. 53. §. Sed pro ‍peronide,* & P.3. T.4. *Res.53. §. Sed circa.*

COMMVTARI etiam potest ab alio Confessario

Sed cum iusta causa,

Et in Confessione.

12 Imò Suarez *to. 4. disp. 38. sec. 10. n. 8.* & alij tenent, secundum Confessarium non posse commutare pœnitentiam ab alio impositam, non audita confessione eorundem peccatorum, pro quibus fuit imposita; quia omnis actus iudicialis supponere debet cognitionem causæ, circa quam versatur. Sed contrariam sententiam tenendam existimo cum Valero *V. Iurisdictio, diff. 1. n.7.* quam communis Confessariorum approbat vsus; quia id nimis magnum onus esset pœnitentibus & Confessarijs, qui ex præsenti pœnitentium dispositione de tota simul illorum causa iudicium ferre possunt. P.2. T.15. *Res.53. §. At his non obstantibus.* & P.3. T.4. *Res.53. §. Sed circa.*

Non tamen eorundem peccatorum.

13 Sed hìc consurgit aliud dubium. An scilicet secundus Confessarius commutare possit pœnitentiam impositam pro reseruatis, si ipse non habet iurisdictionem absoluendi reseruata? Negatiuè respondet Suarez *vbi sup.* Affirmatiuè Vazquez *in 3. p. to.4. q.94. ar.2. dub. 3. n.9.* Cuius sententia est probabilis & tuta in praxi; nam sicut per absolutionem peccata non remanent amplius reseruata, ità nec pœnitentia pro illis imposita. P.2 T.15. *Res.53. §. Sed graue,* & P.3. T.4. *Res.53. §. Sed circa.* Imo contra Suarez *vbi sup. n. 16.* etiam simplex Sacerdos ex iusta causa mutare potest pœnitentiam peccatorum mortalium aliàs cōfessorum Sancius. P.3. T.4. *Res.53. §. Notandum est.*

Et probabile est, hunc commutare posse pœnitentiā reseruatorum, quę non potest absoluere.

Imò id etiam posse simplicem Sacerdotem.

14 An verò pœnitens ipse propria auctoritate possit sibi pœnitentiā commutare saltem in melius? Probabilior opinio negat, quia pœnitens non potest exercere actum iurisdictionis in seipsum. Ità Sanchez *sum. to.1 lib 4 c 11. n.36.* (In qua sententia, si pœnitentiam impositam culpabiliter obliuisceretur, teneretur hoc peccatum confiteri; &, si iudicaret Confessarium recordari posse, ab illo sciscitari, præsertim si esset grauis, non tamen confessionem repetere. Coninch *de Sacr. disp. 10. dub. 9. n.85.* & alij contra Richardum *in 4. dist. 17. art. 2. q. 8. ad 4.* P.4. T.4. *Res 241. §. Notandum est.*) Sed probabilis quoque est sententia Cælestini *tr. 1. c. 24. n 8.* & aliorum (quidquid neget Turrianus *Select. p. 2. disp. 31. dub. 62.*) quod pœnitens commutare sibi possit pœnitentiam

Quid de ipso pœnitente? Probabilius est, nō posse sibi commutare, etiam in meliorem.

Sed probabile etiam, posse.

in opus euidenter melius: Nam, si id proposuisset Confessario, vtique contentus fuisset: vnde, sic faciens, vtitur Epicheia. Accedit, quod vouens commutare sibi potest votum in euidenter melius. Neque enim facessit disparitas Henriquez *lib.5.c.20. n.5.* quod obligatio voti originē habeat à vouente, pœnitentiæ vero à Confessario. Nam vndecunque procedat, ea non soluitur, sed exuperanter impletur. *P.2.T.15.Res.53. §. Et hæc dicta. P.3.T.4.Res.53. & P.5.T.14.Res.73.*

POENITENTIAM

Implere.

15 † POEnitens tenetur implere pœnitentiam impositam & acceptatam secundùm substantiam. Et quidem si sit grauis, (& imposita sub præcepto, non sub consilio) sub mortali †. Eius tamen obligatio secundùm Bonacinam *de Sacr. disp.5. q.5. sec.3. punct.4. nu.8.* cessat non solùm per Indulgentias, de qua re dictum est V. *Indulgentia n.6.* sed etiam per alia opera satisfactoria. Quæ opinio si loquatur de pœnitentia non præseruatiua, est probabilis. Sed nihilominus tenetur pœnitens eam implere, quia alia opera non habent virtutem ex opere operato, sicut pœnitentia sacramentalis, & ideo non potest illi constare de æqualitate. Lauorius *de Indulg. p.2. c.5. n.49. P.3.T.4.Res.106.* Pœnitentia leuis, siue imposita sit pro venialibus, siue pro mortalibus, non obligat sub mortali: quia quamuis eam omittens, integritatem Sacramenti non seruet, id tamen est in re valde extrinseca & secundaria; vnde ex hac parte Sacramentum non integrare, leue reputatur. Suarez *in 3.p.to.4. disp.38. sec.7. n.5.* & DD. communiter. P.5. T.5. Res. 51. & olim P.3. T.4. Res. 102.

POENITENTIA grauis acceptata implenda est sub mortali.

Si sit grauis.

16 Id quod potiori iure dicendum est procedere, si omittatur leuis pœnitentiæ pars. Vnde ait Sancius *select. disp.14. n.14.* quod si quis habuisset pœnitentiam audiendi Sacrum, vel Officium, & omitteret partem, quam DD. dicunt excusare in alijs obligationibus ex paruitate, satisfaceret. At verò si omitteret quatuor v.g. *Aue Maria* ex tertia parte Rosarij impositi, videtur non satisfacere; quia vt ait Sancius *disp.15. n.7.* Rosarium est quid indiuiduum, & si aliquid deficiat, non est Rosarium. Sed ego existimo in tali casu pœnitentem non peccare mortaliter, saltem ex præsumpta voluntate Confessarij, qui rationabiliter credendus est, non imponere talem pœnitentiam cum tam graui onere. P.3.T.4. Res.136. prope finem, & P.5.T.5. Res.15. §. *Notandum est.*

17 Quod si pœnitentia imposita sit pro venialibus, vel pro mortalibus aliàs confessis, illam totam omittere, licèt grauem, non est peccatum mortale, sed veniale. quia, vt ait Layman *lib.5. tr.6. c.15. n.7.* durum videtur, obligationem satisfaciendi pro culpa leui, effici posse grauem per se (per accidens enim, ratione alicuius periculi, non est durū). Ac etiam durum est, quòd homo, peccata iam semel confessa, & pro quibus pœnitentiam impleuit, libera iterum voluntate confitens, contrahat nouam obligationem satisfaciendi sub culpa mortali. Layman contra Nugnum *in 3. p. to.2. q.13. art.2. diff.2. concl.4.* & alios. P.3.T.4. Res. 102.

Et imposita pro mortalibus nunquam aliàs confessis.

Ref. 102. §. *Notandum est*, & Ref. 136. & nouissimè P. 6. T. 6. Ref. 44. §. *Notandum*.

18 Potest Confessarius imponere pœnitentiam implendam per opus alias præceptum, vt diximus supra *n*. 3. Sed regulariter non debet, vnde, nisi ità exprimat, vel ex eius verbis, aut circunstantijs colligatur, non est ità interpretandus. Et sic, si Confessarius imponeret vnum ieiunium v. g. non satisfaceret pœnitens per ieiunium vigiliæ. Secus verò, si præcipiat, vt in diebus festis duæ Missæ audiantur, intelligitur velle includere Missam de præcepto. Ità Fay *in add. ad 3. p. q. 15. art. 1. disp. 2. concl. 1.* P. 3. T. 4. Ref. 84. Quod etiam procedit, si Confessarius imponeret Missam per mensem diebus singulis audiendam, satisfaceret enim pœnitens, si in festo vnam Missam audiret, quam audire tenetur ex præcepto; nam non videtur Confessarius tantum onus imponere voluisse, vt duas Missas in eodem die audiri velit. Ità Mercerus *de Sacr. q. 83. ar. 4. not. 4* P. 3. T. 6. Ref. 86. §. *Ex quibus*, & P. 5. T. 14. Ref. 61. Docet similiter Ochagrauia *de Sacr. tr. 4. q. 14. n. 4.* quòd qui obtinuit dispensationem aliquam cum onere confitendi singulis mensibus, eo mēse, quo vult satisfacere præcepto annuæ Confessionis, ad vnam tantùm Confessionem tenetur; quia non est credendum, Pontificem velle maius onus imponere. Quod etiam docet Sanchez *de matr. to. 3. lib. 8 disp. 34. n. 37.* de Confessione menstrua ex voto, & pœnitentia Confessarij. P. 5. T. 14 Ref. 31. §. *Nota*.

POENITENTIA regulariter non debet impleri per opus alias debitum. Nisi colligatur hanc esse Confessarij intentionē.

Vt in hoc exemplo.

19 Quoad tempus implendi pœnitentiam, Aduerte, quòd si Confessarius non præscribit faciendam tali tempore, differri potest per annū. Fernandez *p. 1. docum. 4. n. 5.* ex cap. *omnis, de pœn.* P. 2. T. 15. Ref. 53. in fine. & P. 5. T. 5. Ref. 15. §. *Non desinam*. Cùm verò præscribit, datur paruitas materiæ. Nam, si impleatur post diem octauum, eo quia est grauis, & antea commodè impleri non potest, Hurtadus *de Sacr. Pœnit. disp. 14. diff. 1.* putat non esse mortale. P. 5. T. 5 Ref. 15. Imò, Thomas à Iesu *tribun. tr. 3. c. 2. dub. 9.* absolutè docet, non esse mortale, non implere pœnitentiam tempore præscripto sine causa, & si ex iusta causa differatur, nec esse veniale. P. 3. T. 4. Ref. 92.

SI pœnitentia non præscribitur tali tempore implenda, impleri potest infra annū. Si præscribatur tempus, non potest differri, nisi per octo dies.

20 Ex quibus ait Sanctius *select. disp. 13. n. 9.* quòd pœnitens, qui pœnitentiam accepisset confitendi singulis mensibus, posset ex iusta causa Confessionem differre per tres, aut quatuor dies. Imò, si infra hebdomadam expectaretur Iubilæum, aut solemnis aliquis dies, in quo pœnitens ægrè ferret iterum confiteri, differre posset Confessionem proximè præteriti mensis in illum diem: quia terminus ille dierum non est sumendus mathematicè, sed moraliter. Vnde & posse per totidem dies ex eadem causa anticipari. Sed non posse anticipari per tres hebdomadas: quia Confessarius vult facere experientiam emendationis per mensem, quæ minus certa est infra hebdomadam. P. 3. T. 4. Ref. 100 Et verò, si Confessarius iniunxit duas Missas, secundum Turrianum *select. p. 2 disp. 16. dub. 7.* non satisfacit pœnitens, duas simul Missas ab vno loco audiens; nam ex communi sensu Confessorum & pœnitentium Confessarius in tali casu intelligitur velle imponere onus audiendi duas Missas distinctis temporibus. At Mercerus *de Sacr. q. 83. ar. 4. dub. 4.* si nil aliud Confessarius aduertat, contrarium docet, & probabiliter. P. 5. T. 14. Ref. 52. in fine. & 71.

Quid de Confessione præscripta singulis mensibus?

Et an duæ Missæ de pœnitentia audiri simul possint à duplici Sacerdote?

21 Si verò quis pœnitentiam tempore præscripto non impleret, sine cul-

Et quid si pœnitentia tempore

præscripto non impleatur,

culpabiliter, siue non, teneretur proximo tempore, quo commodè poterit, implere. quia Confessarius, etiam dum determinat tempus, non tam temporis, quàm satisfactionis & medicinæ rationem habet. Toletus *lib.* 3. *c.* 11. *n.* 11. & alij. Contrarium tenet Henriquez *lib.* 5. *c.* 22. *n.* 7. quæ sententia vera esse potest in casu, quo ex circumstantijs colligi posset, Confessarij intentionem fuisse, extra illud tempus nolle obligare. (*P.* 5. *T.* 13. *Ref.* 35) vt esset v. g. si Confessarius imponeret ieiunium in honorem alicuius festi peculiaris. Secus, si imponeret ieiunium singulis sabbatis, nam tunc omissa deberent resarciri. Fagundez *pr.* 2. *lib.* 9. *c.* 4. *n.* 5. (*P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 92. §. *Notandum*. Sicut etiam, ait Ochagrauia *de sacr. tr.* 4. *q.* 14. *n.* 4. si imponeretur Confessio singulis mensibus. Sed in hoc contraria sententia Sanchez *de matr. tr.* 3. *lib.* 8. *disp.* 34. *n.* 57. non est minus probabilis. *P.* 5. *T.* 14. *Ref.* 51.

AN Pœnitentia implenda sit etiā quoad modum?

22 Quod attinet ad modum, pœnitentia eo modo impleri debet, quo præcipitur. Vnde qui habuit pœnitentiam recitandi Septem Psalmos flexis genibus; tenetur flexis genibus recitare; quia Confessarius intendit illam afflictionem corporis, quæ videtur res grauis; aliqui enim potius recitarent bis suo modo, quā semel flexis genibus. Sed Vega *to.* 2. *c.* 64. *cas.* 6. putat, satisfieri etiam si alio modo, loco, & die, ab ijs, quibus iniunctæ fuerunt, recitentur: quia principalis intentio Confessarij tendit ad substantiam pœnitentiæ, non ad circumstantias. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 55. Aduerte autem cum Sanchez *opus. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 2. *dub.* 19. *n.* 5. quod habens pœnitentiam recitandi certo die tertiam partem Rosarij, satisfacit recitando interruptè, & dimidiatè; quia quamuis si longa mora intercedit, non dicatur physice eadem oratio, est tamen moraliter eadem propter intentionem. Id quod verum est etiam in voto, & recitatione Horæ Canonicæ, vt dictum est suis locis. P. 4. T. 4. *Ref.* 17.

Sit necessario in gratia?

23 Pœnitentiam Sacramentalem implens in peccato mortali, non peccat mortaliter; quia non ponit obicem effectui essentiali Sacramenti, sed eius integritati. Hurtadus *disp.* 14. *de sacr. diff.* 14. Qui tamen docet, pœnitentiam impletam in peccato mortali non esse satisfactoriam: quia ad satisfaciendum ex opere operato virtute Sacramenti, illud opus pœnale videtur assumptum, quod est satisfactorium ex opere operantis. Henriquez vero *lib.* 5. *c.* 20. *n.* 7. & alij tenent, habere suum effectum, recedente postea fictione. Id quod impugnat Hurtadus; quia habere effectum recedente fictione est proprium Baptismi, vel etiam Pœnitentiæ informis, quia hæc duo Sacramenta sunt media necessaria ad remissionem culpæ, quæ ratio non militat in pœnitentia sacramentali. Verum ego existimo, æque probabilem esse sententiam Vazquez *in* 3 *p. to.* 4. *q.* 94. *ar.* 2. *dub.* 5. *n.* 10. quod pœnitentia sic impleta habeat suum effectum ex opere operato etiam stante fictione: quia status peccati mortalis non est obex remissioni pœnæ temporalis faciendæ per pœnitentiam Sacramentalem; cum ab ea non causetur per infusionem gratiæ, aut per modum meriti de condigno; quibus status peccati mortalis est obex; sed per impetrationem à Deo, à quo peccator multa impetrare potest & solet. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 70. & 85. *P.* 4. T. 4 *Ref.* 241. & *P.* 5. *T.* 13. *Ref.* 38. Lugo *disp.* 25. *sect.* 3. *n.* 32. putat, remissionem pœnæ temporalis procedere à pœnitentia sublato obice. nullum tamen, ne veniale quidem peccatum esse, pœnitentiam implere

plere

plere in mortali, quia ponere obicem effectui remissionis pœnæ nullam arguit culpam, alioqui esset peccatum veniale audire Missam, vel adesse benedictioni Pontificijs in mortali. Sed contraria sententia Layman *lib. 5. tr. 6. c. 15. n. 15.* & communis, dicit, implere pœnitentiam in mortali esse veniale. *P. 6. T. 6. Ref. 45.*

24 Pœnitentia secundùm Varquez *in opusc. de benef. c. 4. §. 1. ar. 3. dub. 7. n. 117.* non impletur sufficienter cum intentione expressa non satisfaciendi per illum actum oneri iniuncto; & esse disparitatem cum præceptis & legibus, de quibus dicemus V. *Præceptum. n. 1.* quia satisfactio est pars sacramenti: Sacramenta autem requirunt in adulto voluntatem & intentionem recipiendi; nec habent valorem in subiecto dissentiente. Sed placet opinio contraria. Sáchez *in sum. to. 1. lib. 1. c. 13. n. 17.* quia nec omnis pars Sacramenti requirit intentionem; vnde dolor haberi potest absque memoria præcedente recipiendi Sacramentum. Et pœnitentia postea non impletur à pœnitente tamquam à ministro operante nomine Christi, sed solùm ex obligatione & præcepto Confessarij. & sic est eadem ratio cum præceptis & legibus. *P. 6. T. 6. Ref. 43.* & olim *P. 2. T. 12. Ref. 37. §. Et idem.* Potest etiam pœnitentia impleri per alium, annuente Confessario, vt dictum est *n. 6.* Si verò iniuncta sit eleemosyna, non potest pœnitens, ne auctoritate Confessarij quidem, sibi tanquam pauper applicare, vt dictum est *n. 10.*

Et cum intentione satisfaciendi oneri iniuncto.

POLLVTIO.

1 † Pollutio describi solet, seminis emissio sine copula. Alia est voluntaria, alia inuoluntaria. Illa est, quæ fit homine consentiente, & dicitur mollities, quæ est peccatum mortale contra naturam, vnde est intrinsecè mala, nec legitimari potest aliquo iusto fine. Inuoluntaria, quæ in somnis aut vigilia contingit præter intentionem. Quæ tamen vtraque esse potest voluntaria in causa. Et quidem primo, si ipsa pollutio procuretur adhibendo media in hunc finem †. Quod ego puto cùm Rebellio *p. 2. lib. 3. q. 19. sec. 3.* illicitum esse, etiam si fiat ad expellendum semen corruptum, non solùm fricationibus, sed etiam medicamentis. Sanchez verò *de matr. to. 3. lib. 9. disp. 17. q. 18.* putat, licere medicamentis, & antea docuerat, licere etiam fricationibus, ad vitanda accidentia venenosa, & detrimentum salutis, quod ex semine corrupto timetur: dummodo constet saltem probabiliter, semen esse corruptum, & absit periculum consensus in delectationem aut pollutionem; eo quia semen corruptum non est verum semen. Nec obstare, quòd cum corrupto pars aliqua veri seminis pelleretur; quia hoc est per accidens, &, cum detur opera rei licitæ, non curandum. Ab hac tamen sententia retractauit se postea *in sum. to. 2. lib. 5. c. 6. n. 22. P. 2. T. 16. Ref. 54. & P. 3. T. 5. Ref. 85.* †. Miror quòd Marrique *in p. 2. suarum quæst. q. 71.* contrariam sententiam auctori attribuat, cum clarè illã respuat. Tenet tamen nouissimè Ghilinus V. *Pollutio, n. 8.*

POLLVTIO quid? Quotuplex?

Et an procurari possit ad vitandum aliquod salutis detrimentum.

2 Secundò, pollutio potest esse voluntaria in causa, & sic peccaminosa, quando quis non remouet causam pollutionis. & quanta est obligatio remouendi causam, tanta est malitia pollutionis etiam non intentæ. Scito ergo, causam pollutionis nocturnæ, vel etiam diurnæ, inuoluntariæ duplicem esse, vnam per se, aliam per accidens. Illa est,

ALIA pollutionis species.

quæ ad pollutionem concurrit in eodem genere luxuriæ; hæc, quæ concurrit in diuerso genere, puta ebrietatis, gulæ &c. Rursus, quæ concurrit per se, alia concurrit leuiter, qualis est actus venereus venialis, (si actus venereus venialis datur,) alia grauiter, quale est omne peccatum mortale in genere luxuriæ †. His positis,

An expertus se pollui sed non consentire, teneatur non comedere cibos calidos? Non equitare? Non accumbere tali modo? Non audire Confessiones mulierum? Non superponere vnum fœmur alteri? Non contrectare verenda infirmi? Non agere?

3 Non peccat, qui dat operam rei licitæ, ex qua per accidens sequitur pollutio; nec tenetur quis à licito opere abstinere, quamuis pollutionem preuideat secuturam, dummodo absit periculum consensus. Et sic non tenetur quis abstinere à cibis calidis, ab equitatione, à tali modo accumbendi, quibus expertus est pollui, non tamen consentire. Item nec Confessarius à fœminarum Confessionibus, ex quibus eodem modo passus est pollutionem, absque periculo consensus, (nam si adest periculum consensus, tenetur abstinere. Vide V. *Periculum*, n. 3.) Et ratio est; quia omnes hæ actiones per accidens influunt in pollutionem. Idem dic, si vir, vel fœmina ob superpositionem vnius fœmoris in aliud, motum sensualem sentit. Quæ omnia docet Sancius *in select. disp.* 21. *n.* 12. Ex quibus patet, licitum esse chirurgo, contrectare verenda infirmi ad curandum, quamuis expertus sit pollutionem pati, si absit periculum consensus, vt ait Vazquez *in p.* 2. *to.* 1. *disp.* 115. *n.* 9. Et pollutionem præuisam ex tactibus licitis iuxtà patriæ consuetudinem, sed non intentam, non esse peccatum, si absque consensus periculo fiant ad inurbanitatem vitandam, vt ait Sanchez *de matr. to.* 3. *lib.* 9. *disp* 45. *n* 8. Nec peccare mulierem, quæ in choreis publicis permittit se tangi tactibus licitis ab aliquo, à quo scit impudice tangi, vt ait Filliucius *to.* 2 *tr.* 30 *c.* 10. *n.* 198. *P.* 2. *T.* 16. *Res.* 5. *& P.* 3. *T.* 5. *Res.* 22. Addit etiam Sancius *vbi sup. n.* 18 non teneri lectum deserere, qui gustum carnis cum membri erectione præsentit. Alij tamen dicunt, teneri deserere, si sentit delectationem veneream, etiam sine membri erectione *Res.* 54. *cir.* §. *Tertiò*. Et certe non est licitum, sumere, vel applicare medicinam prouocatiuam effusionis seminis, etiam si habeat alium effectum, & pollutio non intendatur. quidquid dicat Turrianus *in select. cent.* 2. *cons. dub.* 74. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 159. † Sed hoc videtur discordare cum supradictis †.

Aut pati tactus licitos?

Lectum deserere?

Certas medicinas non sumere?

POLLVTIO preuisa & non intenta non est mortalis, si procedat ab opere illicito non in genere luxuriæ.

Aut in genere luxuriæ, sed veniali.

4 Si verò opus est illicitũ, sed non in genere luxuriæ, quia non concurrit grauiter ad pollutionem, sequens inde pollutio præuisa, sed non intenta, non est peccatum mortale. Quare peccans mortaliter in nimio cibo, aut potu, non tenetur explicare in Confessione pollutionem inde sequentem præter intentionem. Ità Vazquez *vbi sup. n.* 9. *P.* 1. *T.* 7. *Res* 65 *& P.* 2. *T.* 15. *Res.* 31. §. *Vt autem*. Idem dic si opus illicitum sit in genere luxuriæ, sed leue, qualis esset leuis tactus manus, visus, verba, aut lectio aliquantulum libidinosa: pollutio enim exinde præuisa, sed non intenta, est solùm peccatum veniale. Ità Tannerus *in p.* 2. *disp* 4. *q.* 8. *dub.* 6. *n.* 123. *P.* 1. *T.* 7 *Res.* 65. §. *Notandum*. † Huic doctrinæ repugnat, quod in genere luxuriæ non datur opus ex leuitate materiæ veniale, vt dictum est V *Luxuria*, *n* 3. †. Ex quo patet, solum venialiter peccasse mulierem, quæ inter confabulandum cum viro sibi in matrimonium iungendo, dicebat illi verba amatoria, scilicet *cor meũ, anima mea, bonum meum*, quæ Hispane appellantur *Requiebros*, ob vanitatem, & ad conciliandum sibi vanum amorem: ex quibus deinde incurrebat in pollutionem, absque tamen periculo consensus, & scandalo.

Verbis libidinosis &c.

lo. quia hæc verba secundùm Sanchez *de matr. to. 3. lib. 9 disp. 46. n. 37.* & alios, sunt solùm peccatum veniale. *P.2 T.15. Res. 31.*

5 Secus vero, si opus illicitum sit mortale in genere luxuriæ; nam hoc per se grauiter concurrit in pollutionem, & sic non solùm est peccatum mortale in sua specie, sed etiam in specie mollitiei; quia pollutio præuisa, quamuis non intenta, ex tali opere, est mortalis, & seorsum explicanda in Confessione. Talis est pollutio orta ex aspectibus, tactibus, & cogitationibus mortalibus. Ita Sanchez *ibid. disp. 45. n 30.* Bonacina *de matr. q. 4. punct. 10. n. 9.* & alij *P. 2. T. 15. Res. 31.* Verum Sãcius *in select. disp. 21. n. 13. & 15. & disp 23. n. 29.* putat, neque peccata mortalia in genere luxuriæ concurrere grauiter & efficaciter in pollutionem nocturnam, nisi apposita fuissent ea intentione, quia si tales cogitationes, tactus &c. non influunt in pollutionẽ præsentes, quomodo credi possunt influituri, quando sunt absentes? Igitur pollutionem præuisam & non intentam ex opere mortali in genere luxuriæ, non esse peccatum mortale, in Confessione manifestandum. *P. 1. T. 7. Res. 65. §. Sed plus. & P. 5. T. 13. Res. 4.* — Secus si à mortali.

6 Petes hìc primò. An pollutio incepta in somnis, reprimenda sit in vigilia sub mortali? Respondet affirmatiuè Toletus *lib. 5. c. 13. n. 1.* quia in vigilia habet homo perfectam deliberationem & libertatem. Contrarium tenet Sà *v. Luxuria n. 10.* quia pollutio cœpit sine peccato & inuoluntariè; effusio vero in vigilia est effectus naturalis illius causæ inculpabilis. Quæ opinio procedit, quando talis certus esset, quòd non sit adhibiturus consensum, vt ait Fagundez *pr. 3. lib. 3. c. 6. n. 11. P. 3. T. 5. Res. 21.* — An pollutio cœpta in somnis reprimenda sit in vigilia?

7 Petes secundò. An liceat optare pollutionem in somnis, aut de illa habita gaudere, ob sanitatem, vel alium bonum finem? Negatiuè respondet Sotus *in 4. dist. 12. q. 1. ar. 7.* quia pollutio est intrinsecè mala, sicut fornicatio, adulterium, & similia, quæ propter nullum finẽ desiderari possunt in somnis. Sed ego cum Sancio *disp 21. n. 35* contrariam sententiam probabiliorem puto. quia pollutio sola via naturali consequens, non est ex se peccatum mortale. Nec valet argumentum: pollutio non potest procurari, ergo neque desiderari, aut placere. Nam benè possum desiderare mortem Regi, Rempublicam cum ruina multorum administranti, vel de ea eueniente gaudere; & tamen non possum licitè procurare. *P. 3. T. 5. Res. 21. §. Notandum, & Res. 87. & P. 5. T. 13. Res. 99. §. Nota etiam.* Aduertit tamen Pontius *lib. 10. c. 16. §. 2. nu. 12.* gaudentem de pollutione nocturna ob sanitatem, non gaudere de pollutione, sed de sanitate secuta. *P. 5. ibid.* — Et an liceat gaudere, vel optare pollutionem in somnis ad bonum finem?

POLLVTIO ECCLESIÆ.

1 Ecclesia polluitur per homicidium, aut copiosam & lethalem sanguinis humani † aut seminis † emissionem in ea. Abbas *in cap. proposuit n. 3. de consecr. Eccl.* & alij communiter contra Castrum *de leg. pœn. lib. 1. c. 7. ar. 2. P. 6. T. 6. Res. 25. §. Notandum.* Debet autem effusio esse publica; & quamuis sufficere publicam quomodocunque, doceat Fagundez *p. 1. lib. 5. c. 14. n. 34.* probabile tamen putat, requiri sententiam iudicis, sicut ad vitandum excommunicatum &c. quia pollutio Ecclesiæ est quædam pœna ecclesiastica ad instar censuræ, vnde — ECCLESIA polluitur per homicidium, aut seminis, vel sanguinis effusionem in ea. — Magnam. — Publicam.

Palu-

Paludanus *in 4. dist. 18. q. 8. ar. 4.* eam similem facit interdicto locali. *P. 6. T. 6. Res. 27.*

N n è naribus,

2 Debet vero sanguinis copia non profluere è naribus per percussionem pugni aut alapæ, quamuis mortiferam; quia nasus est organum ad mittendum sanguinem nimium facile, vt ait cum alijs Marchinus *de sacr. ord. tr. 3. p. 3. c. 11. n. 8.* contra Syluium *in 3. p. q. 83. ar. 3. P. 6. T. 6. Res. 24.* Item profluere debet ab homine viuo; nam homo mortuus non est homo vniuocè, sed analogicè & minus principaliter: pœnæ autem restringi debent, vt verba analoga sumantur pro principaliori analogato. Ita Henriquez *lib. 9. c. 27. n. 5.* contra Durandum, Bacconum, & Sa *in v. ecclesia n. 13. Ibid. Res. 25.* Dicunt autem Doctores communiter cum Sà *l. c.* sufficere ad polluendam Ecclesiam, quod in ea vulnus ad magnam sanguinis effusionem sufficiens infligatur, licet ipsa effusio per accidens non sequatur in Ecclesia, sed extra illam. *P. 6. T. 6. Res. 47.* Ex quo infert Fagundez *vbi sup. n. 13.* sufficere etiam, quod in Ecclesia fiat percussio morti sufficiens, etiam si mors deinde sequatur extra Ecclesiam, vt si quis sacculis arenæ in Ecclesia acriter contusus, moriatur extra Ecclesiam. Sed Præpositus *in 3. p. q. 83. ar. 3. dub. 2. n. 152* requirit, vt ipsa mors sequatur in Ecclesia; nam alias homicidium non dicetur contingere in Ecclesia. Et Reginaldus *to. 2. lib. 29 c. 9 sec. 5 n. 18.* docuit, non violari Ecclesiam, si quis vino consecrando venenum immisceat, ex quo Sacerdos postea extra Ecclesiam moriatur. *P. 6. T. 6. Res. 26.* Et nescio qua ratione Præpositus doceat postea, vulnus in Ecclesia inflictum sufficere ad polluendam Ecclesiam etiam si sanguinis copia extra illam mittatur: est enim eadem ratio, ac de homicidio. Et reuera canones semper dicunt, Ecclesiam violari per sanguinis effusionem secutam in ipsa, & pœnæ restringi debent: ex quo dici posset, non pollui, si sanguis extra Ecclesiam diffluat. Sed non audeo recedere à contraria sententia, quæ est communis. *P. 6. T. 6. Res. 47.*

De homine viuo.

Et sufficit infligi vulnus in Ecclesia, licet sanguis extra illam profluat.

Quod consequenter dicendum foret de percussione mortifera, etiam si mors foris contingat.

Quod tamen aliqui negant.

3 Quomodo Ecclesia polluta reconciliari debeat, diximus V. *Ecclesia, n. 3.* Probabilissimum autem est, quidquid contra sentiat Lugo *in 3. p. to. 2. disp. 20. sec. 4. n. 91.* quod si Sacerdos bona fide celebret in Ecclesia polluta, remaneat reconciliata, propter præsentiam corporis Christi, vt docet nouissimè Persicus *lib. 1. dub. 6. n. 61.* Imo Sà *n. 29* idem dicendum putat, si Sacerdos celebret mala fide: quamuis id neget Layman *lib. 5. tr. 5 c. 5. n. 13.* Certè talis Sacerdos non fieret irregularis, contra Hostien. *in c. fin. de consecr. Eccles.* quia sic determinatur in *c. is qui de sent. excom. in 6.* Imo existimo, nec suspensionem incurrere, quia *cap. episcoporum de priu. in 6.* loquitur de celebrante in locis interdictis, Ecclesia autem polluta non est propriè interdicta. Sic Sà *n. 21.* contra Naldum *v. ecclesia n. 15. P. 6. T. 6. Res. 28.*

ECCLESIA polluta per Missã in ea celebratam reconciliatur.

Et mala fide celebrans non fieret irregularis,

Aut suspensus.

PRÆCEDENTIA.

QVIS locus debeatur Coadiutori Canonici?

1 Coadiutor Canonici cum futura successione non potest sedere in loco coadiuti, vt testatur Gonzales *in reg. 8 Cancell. gloss. 1. §. 9. n. 102.* decisum fuisse. Sed si Canonici omnes sunt in vno & eodem ordine, sedere debet post omnes illos, ante portionarios. Et ita intelligendi sunt Monetà *de opt. canon. c. 4. q. 8. n. 141.* & alij. Nam si Canonici

nouici sunt distincti in diuersis ordinibus, Coadiutor præbendæ presbyteralis sedere debet ante Canonicos præbendæ diaconalis, &c. Et ità docet Gauantus *in Ench. V. Coadiutor Episcopi, n. 24. P. 4. T. 4. Res. 88.*

PRÆCEPTVM

Vide V. *Lex*.

† TRademus hìc aliqua de præceptis in communi, & deinde pauca de præceptis Decalogi, & alijs in particulari †.

1. Præceptum in primis obligat solùm ad actum, quem præcipit. vnde sufficit talem actum efficere, nec oportet fieri ex intentione formali, vel virtuali implendi præceptum per illum. Vide V. *Hora canonica, n. 59.* Quæ doctrina procedit etiam in votis, & iuramentis, & in pœnitentia sacramentali, vt dictum V. *Pænitentiam, n. 24.* Non tamen in obligationibus ex iustitia; nam his non satisfit sine illarum cognitione. Vnde si quid alicui debeas, & id ignorans tantundem illi des, non deobligaris; quia illa censetur donatio, non solutio. Nisi dedisses cum intentione conditionali satisfaciendi alicui obligationi, si debuisses. Vide etiam Sanchez *in sum. lib. 1. c. 15. n. 11.* & nos V. *Debitor. Res. 77. cit. §. Verùm.* PRÆCEPTVM requirit solùm actum imperatum, non autem intentionē adimplēdi.

2. In obligationibus item iustitiæ non potest quis vnico actu pluribus satisfacere, quod tamen potest in obligationibus aliarum virtutum. vnica enim Officij recitatione satisfit beneficio & Ordini Sacro, vnico ieiunio obligationi Quatuor Temporum, & Vigiliæ coincidentium &c. Id tamen ex intentione legislatoris dependet, quæ an nouum & distinctum actum requirat, ex circunstantijs colliges. quando enim secunda obligatio superuenit, regulariter intelligitur distinctum actum requirere. Vide Sanchez *c. 14.* Quando autem pœnitentia imposita impleri possit per opus aliàs præceptum, vide V. *Pænitentiam, n. 18. P. 3. T. 6. Res. 86.* Et quandoque per vnicum actū satisfieri potest pluribus præceptis.

3. Diximus V. *Lex, n. 34.* Prælatos, seu legem humanam non posse obligare ad leuia sub mortali, vnde contrauenire legi & præcepto in re leui, regulariter est solum veniale. At verò si contraueniatur ex contemptu, Suarez *de leg. lib. 3. c. 28. n. 24.* putat esse mortale; nam eadem potestas est, quæ contemnitur, siue res sit grauis, siue leuis. Sed ego cum Caietano V. *Contemptus*, V. *Aduerte hunc*, quoad legem & legislatorem humanum contrarium teneo; quia contemni possunt non absolutè, sed quatenus sunt in materia leui. Quòd si contemnas Prælatum eiusque legem, quatenus indoctum, imprudentem &c. vel ex aliquo affectu erga illum, id potiori iure procedit; quia tunc non contemnis Prælatum vt Prælatum. Imò Lessius *lib. 2. c. 46. dub. 6. n. 45.* putat etiam contemptum legis diuinæ in re leui, esse veniale. Sed illum optimè impugnat Sanchez *in sum. to. 1. lib. 5. c. 5. n. 11. P. 3. T. 6. Res. 72.* Quando etiam violatur in re leui, regulariter est solum veniale, Etiam si adsit cōtemptus. Citrà legem diuinam.

4. Quando concurrunt duo præcepta, quæ simul impleri non possunt, tunc maius implendum est, & præferendum minori. Vnde si quis manè communicauit, & post meridiem incidit in graue periculum mortis, tenetur iterum communicare, quia præceptum communicandi in articulo mortis est diuinum, ac proinde præponderat præcepto Ecclesiæ de non communicando bis in eodem die. Ità Sāchez *lib. 1. c. 15. n. 17.* SI concurrant plura præcepta incompossibilia, impleri debet maius?

Cœteris paribus.

P.5.T.3. Ref. 33, §. *Restat,* & *P.6.T.6. Ref.* 18. Sed hæc opinio secundũ Pontium *lib. 5. c. 13. §. 2. n. 7.* procedit, quando vtrumque præceptum primarió refertur ad procurandam salutem propriam: minus enim, quod respicit primarió salutem propriam, præferendum esse maiori respicienti primarió salutem alterius. Vide V. *Scandalum. n.* 30. *P.5. T.7. Ref.* 21.

Si autem difficile sit cognoscere maius, impleri potest quodcunque.

5 In casu vero, quo dubium esset, vtrum ex præceptis concurrentibus esset grauius, impleri posset alterutrum ad libitum operantis; quia prudentia ità dictat, posito quód vnum solum impleri possit, & non constet de excellentia alterius. Verũ nolim te in hac ambiguitate grauitas materiæ decipiat: nam contingere potest, vt magis obliget præceptum de materia leui, quam de graui: si nimirum res illa leuis sit intrinsece mala. Nec enim succurrendum esset proximo in extrema necessitate constituto cum prolatione mendacij leuis; quamuis ratione materiæ præceptum succurrendi extreme indigenti grauius sit, quàm non dicendi mendacium leue. Aduerte etiam, quód si in tali casu indices excessum vnius præcepti supra alium esse valde leuem, implere potes id, quod iudicas minus; quia in hoc etiam datur paruitas materiæ. Ità Granadus *in 1.2. contr. 2. tr. 12. disp. 6. n. 8. P. 4. T. 2. Ref.* 70.

Sicuti si paruus videatur alterutrius excessus.

De Præceptis decalogi.

6 † Quoad precepta DECALOGI, qua obligatione memoriter tenenda sint, vide V. *Fides, n.* 5. quod peccatum sit illa ignorare, vide V. *Ignorantia, n.* 15. De præceptis Decalogi sparsis in locis aliqua dicta sũt, vt de secundo & octauo V. *Iuramentum,* de tertio V. *Festum seruare,* & V. *Missam audire* †. Hic solum nota circa obseruantiam festorum, nos V. *Festum, n.* 13. docuisse, quód puellæ suentes & laborantes in diebus festis ad vitandum otium, non peccant, quod nouissime docet Ghilinus *v. Festum, n. 2. litt. I.* nunc vero sententiam suspendimus; quia vt ait Sãchez *in opusc. to. 2. lib. 5. c. 12. dub. 18. n.* 13. otiositas vitari potest, eliciendo aliud opus licitum. Cœterum Auctor casuum conscientiæ discussorum Bononiæ *casu* 2. probabile admodum putat, excusari puellas in diebus festis se occupantes in recamaturis; nam hæc ars vel est liberalis, vel non omnino seruilis, cum mulieres nobiles eam exerceant; & assimilatur picturæ, quam multi admittunt in festis exerceri posse. Sed & de hoc tu iudica. *P.6.T.6. Ref.* 15 † De quinto diximus V. *Occidere,* de sexto V. *Luxuria,* de septimo, V. *Furtum,* & de duobus vltimis V. *Desiderium prauum.* Primum vero præceptum Decalogi, quo actus Religionis præcipiuntur, supponit præcepta virtutum Theologicarum, Fidei, Spei, & Charitatis. Et quidem quod attinet ad Fidem, dictum est V. *Fides.* de Spe & Charitate pauca supersunt †. Et primo

PRÆCEPTVM Spei per se duobus temporibus obligat.

7 Præceptum SPEI est positiuum, & non obligat pro omni tempore, sed pro aliquo. Et quidem Suarez *de Spe disp. 2. sect. 1. n.* 3. putat, nullum esse tempus determinatum, in quo obliget hoc præceptum, sed non esse multum differendum arbitrio prudentis. Becanus vero *in 2.2. to. 3. c. 17. q. 7. n.* 2. tribus temporibus obligare, quando nimirum quis orat, quando pœnitentiam agit, & quando insurgit grauis tentatio desperationis. Hoc tamen impugnat Mendoza *in 2.2. disp.* 118. *sect. 2. §* 21. quia in his casibus non vrget directe præceptum Spei, sed illa imperatur à lege orationis aut pœnitentiæ; quia orans & pœnitens debet habere spem impetrandi. Bañez *in 2.2. q. 22. ar. 1. dub.* 2 putat, obligare, cùm primum rationis vsus elucet, quo etiam tempore obligare præceptum Fidei & Charitatis erga Deũ: quæ proinde omittentẽ tria peccata cómittere,

tere. id quod durum & parum probabile iudicauit Becanus. Vnde placet opinio Mendozæ *vbi sup. §. 19.* præceptum Spei duobus temporibus obligare directè & per se. Primum est, cùm quis adultus primò recipit aliquod Sacramentum, siue illud sit Baptismus, siue sit Pœnitentia post Baptismum in infantia susceptum; nam tunc est opportuna occasio implendi hoc præceptum, & sperandi vitam æternam. Secundum est, cùm imminet mors; nam tunc tenemur sperare gloriam, cum illi simus viciniores. P. 5. T. 14. Res. 106.

Scilicet cùm primò adultus recipit aliquod Sacramentum,

Et in periculo mortis.

8 Aduerte hic primò, docere Castrum Palaum *tom. 1. tr. 5. disp. vn. punct. 4. n. 4.* quod regulariter huic præcepto omnes satisfaciunt, siue cùm de peccatis dolent, siue cùm proponunt non peccare de cætero; nam ad hos actus plerumque excitantur ob spem vitæ æternæ. Aduertit secundò Granadus *in 2. 2. contr. 2. tr. 4. disp. 1. n. 3.* spem impletiuam huius præcepti debere esse supernaturalem; quod quia homo cognoscere certo non potest, excusari ab obligatione huius præcepti, si sibi proponat obiectum supernaturale spei, & conetur circa illud actum elicere; nam tunc si actus non esset supernaturalis, id imputandum foret ignorantiæ, non malitiæ. Addit præterea, satisfieri huic præcepto, sperando ex motiuo non solum spei, sed etiam charitatis; quia virtus charitatis sperare potest, quidquid sperat virtus spei, & excellentiùs præstat id, ad quod est necessarius actus spei. *P. 5. T. 14. Res.* 106. §. *Non reticeam*, & §. *Aduertit*.

An huic præcepto omnes satisfaciant?

Et omnino requiratur actus supernaturalis?

Et an sufficiat, sperare ex motiuo charitatis?

9 † Præceptum CHARITATIS præcipit amorem Dei, & proximi. & proximum quidem amamus, quando illi in spiritualibus & temporalibus subuenimus. de quibus dictum est *V. Correctio, V. Eleemosyna, & V. Scandalum*; Deum verò præter actus præceptorum, qui aliquando sunt effectus amoris Dei, tenemur aliquando diligere actu elicito voluntatis in ipsum tendendo tamquam in summum bonum. Sed difficultas est in determinando tempore, quo teneamur Deum per se diligere †. Nam

De Præcepto Charitatis.

Quo tenemur aliquando Deum actu elicito diligere,

10 Sancius *in select. disp. 1. n. 21.* putat, satis esse, si in tota vita semel diligamus; sicut etiam Vazquez *in 1. 2. to. 2. q. 86. ar. 2, dub. 6. n. 11.* putat sufficere, si diligamus in fine vitæ. Contra verò, alij assignant multa tempora; nimirum quando suscipitur Baptismus, quando obligat præceptum contritionis, quando insigne Dei beneficium obtinemus, vel est causa subeundi martirij, quando resistendum est blasphemantibus, aut Dei honorem & nomen contemnentibus, quando tenemur diligere proximum, & singulis diebus festis. Sed primos impugnat Palaus *to. 1. tr. 6. disp. 1. punct. 4. n. 4. & 5.* secundos Syluius *in 2. 2. q. 44. ar. 6. qu. 3.* ex eo, quia quando diligendus est proximus, acceptum est beneficium, resistendum est blasphæmantibus &c. non est necessarius actus amoris Dei. In Baptismo, contritione & martirio non est necessarius per se, sed per accidens, & tanquam præparatio, seu dispositio. In festis autem satis est audire Sacrum, & ab operibus seruilibus abstinere. Igitur his omissis, probabile est, teneri nos primò Deum diligere in articulo mortis, nam lege charitatis propriæ tenemur vitare omnia discrimina damnationis, & æternæ vitæ securitatem quærere, prout possumus, idque satis obtinemus per actum amoris Dei, quem elicere possumus mediante eius gratia, quæ semper est prompta. Finge enim casum, quod non fueris ritè baptizatus, aut absolutus, & bona fide absque contritione ad Sacramentum accesseris. Certè damnaberis,

Nimirum in articulo mortis,

vit, nisi hoc vnicum remedium adhibeas amoris Dei. Igitur hoc præceptum ratione huius periculi, in articulo mortis obligat per accidens, & præterea per se; quia nobis impositum est, dum intramus hanc vitam & dum ab ea recedimus. Ita Mendoza *in 2. 2. disp. 174. sec. 6. §. 27.*

Paulo post vsum rationis.

Vnde probabile est secundò, teneri nos diligere Deum super omnia paulò post vsum rationis, quando quis iam aduertit, & secum reputat rationes amandi Deum, cogitando de eius bonitate, & beneficijs. Non ita tamen, vt statim peccemus, si habita Dei notitia sufficiente, eum non diligamus; hoc enim nimis graue esset; sed quod, seclusa omni ignorantia & inaduertentia, non possimus sine graui peccato hanc dilectionē multùm, (idest vltrà annum, secum dum Coninch *disp. 24. dub. 3. n. 50.*) differre. Neque verò scrupulis agitari quis debet, vtrum huic præcepto satisfecerit; quia quamdiù probabiliter & positiuè non meminit se omisisse, persuadere sibi potest, vel satisfecisse, vel inculpatè omisisse, & sic non peccasse. Ita Mendoza *in 2. 2. disp. 174. sec. 5. §. 24.* Adde, quod si certò sciat, se huic præcepto non satisfecisse, sequi potest opinionem Castri Palaj *to. 1. tr. 6. disp. 1. punct. 4. n. 2.* & aliorum, quod scilicet hoc præceptum non obligat post vsum rationis. quæ opinio est probabilior.

Quamuis in hoc oppositum probabilius, Et aliquando etiā in decursu vitæ,

Præter initium rationis & finem vitæ, obligat hoc præceptum etiam in decursu; quam obligationem putat Mendoza *in 2. 2. disp. 74. sec. 6. §. 26.* adesse per singulos annos. imò satis remisse nobiscum agi, quod sæpius non petatur; quam obligationem infert Lorca *in 2. 2. sec. 3. disp. 58. n. 8.* ex determinatione Ecclesiæ circa præceptum pœnitentiæ, quod est eiusdem rationis. Sed hæc obligatio annualis est valde dura. Et Coninch *dub. 1. n. 53.* putat, hoc præceptum non esse differendum ad tres vel quatuor annos. Quæ sufficiant circa obligationem amoris Dei per se.

Per accidens verò obligari possumus ad amandum Deum, primò si tentationem grauem aliter vitare non possumus. secundò, quando administraturus Sacramentum est in peccato mortali, & confiteri non potest. Quando verò vrget tentatio odij Dei, tenemur Deum diligere pe se. Ita Mendoza *vbi sup. P. 5. T. 14. Ref. 105.*

Præsertim quando vrget tentatio odij Dei.

DE Præceptis Ecclesiæ.

11 † Præcepta ECCLESIÆ quinque sunt; in diebus dominicis & festis Sacrum audire, diebus veneris & saturni à carnibus abstinere, nec non in Quadragesima vigilijs, & quatuor anni temporibus ieiunare, semel in anno confiteri, communicare in Paschate, Decimas soluere. Et de primo quidem dictum est V. *Missam audire*, de secundo V. *Ieiunium*, de tertio V. *Confessionis Necessitas*, de quarto V. *Communionis necessitas*, & de quinto V. *Decimas soluere* †.

Quæ obligāt pueros statim post vsum rationis.

12 Duo hîc aduerte. Primum, præcepta Ecclesiæ secundum Sotum *in 4. dist. 12. q. 1. ar. 11.* non ligare pueros ante annos duodecim, & secundum Henriquez *lib. 8. c. 42. n. 4.* non ligare statim post vsum rationis. Sed tenendum est cum Sanchez *in sum. to. 1. lib. 1. c. 12. n. 6.* pueros post vsum rationis, qui contingere solet post septenium completum, teneri obseruare præcepta Ecclesiæ. Et si post septenium de vsu rationis dubiū sit, adhuc obligari; quia regulariter eo tēpore haberi solet, & sic adest præsumptio iuris, & alleganti contrarium incumbit onus probandi. Verùm omnes Doctores præter Sancium dicunt, pueros non teneri statim post septennium ad præceptum Communionis, vt dictum est V. *Communionis.*

bis, n. 3. P. 3. T. 6. Ref. 87. Vide infra V. Puer.

13 Secundum est, præcepta Ecclesiæ, & generaliter omnia præcepta humana, non præcipere, aut prohibere actus internos, sed solùm externos. Vnde qui in die Veneris delectaretur sensibili delectatione de esu carnium mente concepto, perinde ac si reipsa comederet, non peccaret mortaliter. Ità Vazquez in p. 2. disp 110. c. 1. & alij contra Medinam C. de restit. q. 21. P. 3. T. 5. Ref. 5. Et probabile est, satisfacere præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur inualidè, vt diximus V. Confessionis Necessitas.

Et obligant solùm ad actus externos.

PRÆLATI REGVLARIS Obligatio.

1 PRælatus Regularis ex Constitutione Pij IV. tenetur emittere professionem fidei. Et hæc quidem constitutio, secundùm Rodriquez in comp. qq. Reg. ref. 67. n. 1. obligat; non ità secundùm Tamburinum; quia non fuit vsu recepta, vel eam vsus contrarius abrogauit. Et ità ego teneo. Vnde nec damnandi sunt Prælati Regulares admittentes suos subditos ad lecturam Philosophiæ aut Theologiæ, non præmissa fidei professione, iuxta citatæ Bullæ tenorem. P. 3. T. 2. Ref. 78. Item ex Bulla Sixti V. in receptione nouitiorum tenetur exigere informationes de vita & moribus &c. Quas tamen si omitteret sciens, nouitium carere defectibus in Bulla recensitis, non incurreret pœnas illius, quia Bulla ligat recipientes criminosos. Ita Rodriquez qq. reg. to. 3. q. 54. ar. 4. P. 3. T. 2. Ref. 83. Et quoad peccatum V[illegible] disp. 6. dub. 1. n. 6. talem excusat, non solùm si id sciat, sed etiam [illegible] probabiliter coniectet. Ibid Ref. 82.

PRÆLATVS Regularis hodie non tenetur emittere professionem fidei, Vel ad id cogere promotos ad cathedram.

3 Prælatus Regularis tenetur habere curam, vt Chorus, sicut par est, frequentetur. Ad suam verò præsentiam non tenetur peculiari præcepto; sed solùm ob circumstantiam officij, qua tenetur alijs facem præferre. At hæc quoque circumstantia magis eum excusat, propter multas & graues occupationes, quas secum trahit. Ità Torre in 2. 2. to. 1. contr. 10. disp. 1. n. 8. P. 2. T. 12. Ref. 38. Curare item tenetur, ait Filiucius to. 1. tr. 5. c. 4. n. 104. vt in suis Ecclesijs vna saltem Missa celebretur. Sed Victoria in sum. n. 94. excusat a mortali, si aliquo die nulla celebretur. P. 2. T. 14. Ref. 76. in fine

Excusatur interdum à sua præsentia in choro,

An verò teneatur curare, vt quotidie in suis Ecclesijs celebretur?

4 Putauit Fagundez pr. 1. lib. 4. c. 3. n. 8. Prælatum Regularem in omni peccato mortali teneri in Confessione explicare circunstantiam muneris; quia notabiliter aggrauat; omne enim peccatum mortale repugnantiam notabilè habet cum hoc, quod est alios ad perfectionem hortari, ad quod ipse tenetur. Sed, si peccatum non est publicum & scandalosum, contrarium teneo cum Coninch de sacr. disp. 3. dub. 4. n. 18. Et Sanchez de matr. to. 2. lib. 7. disp. 27. n. 33. putat sufficere, quod in peccatis carnis dicat: Fregi votum castitatis toties. P. 1. T. 7. Ref. 6.

Non tenetur in peccatis occultis confiteri circumstantiam muneris,

5 Prælatus Regularis ex D. Thoma 2. 2. q. 33. ar. 2. ad 4. tenetur occulta peccata subditorum inquirere ad fraternè corrigendum. Nam cùm facile illis esset à conspectu Prælatorum cauere, & alios ne deferant, blandimentis allicere, impune peccarent; & sic vigor discipli-

Tenetur tamen occulta peccata subditorum inquirere ad corrigendum,

næ reg laris dissolueretur. (Quod ità ab ipso cauendum est, ait Villalobos *to. 2. tr. 4. diff. 2. n. 5.* vt si ex venialibus subditorum regularis obseruantia grauiter minuatur, teneatur sub mortali corrigere etiam illa: quamuis contrarium doceat Rodriquez *de Ord. iudiciar. c. 9. n. 7. P. 3. T. 2. Ref. 38.*) Sed caueant nihilominus Prælati ab extrema solicitudine in occultorum scrutinio, suamque obligationem prudentiæ moderamine temperent, nec detractores hoc prætextu foueant; nam hoc esset perniciosius. Vnde D. Benedictus in Regula *c. 64.* aduertit, vt superior *non sit turbulentus & anxius, non sit nimius, non sit zelotypus, & nimis suspiciosus &c.* Ita Lorca *in 2. 2. q. 33. ar. 6. disp. 45. sec. 3. n. 11.* & alij. *P. 3. T. 2. Ref. 42.*

Et corrigere in iustitia

6 Qui *ibid. ar. 5 sec. 3. dist. 42. n. 4.* inquirens, an Prælatus teneatur subditos peccantes corrigere ex iustitia, respondet, Caietanum *in comm. ar. 2.* subtiliter affirmare: at se non videre quomodo correctio fraterna, quæ à quocunque fiat, est opus charitatis, possit ad iustitiam reuocari, cum Prælatus teneatur subditis non solùm iustitiam, sed etiam charitatem exhibere; quare solum videri peccare contra charitatem, grauius quidem, quàm cœteri. Quod etiam docet de magistratibus sæcularibus. Hæc opinio est probabilis; sed prima Caietani, probabilior, eamque docet nouissime Mendoza *in 2. 2. to. 2. disp. 162. sec. 4. §. 40.* quia & magistratus sæculares pro exercendo munere recipiunt pecuniam, & Prælati Regulares iurisdictionem, stipendium & alia commoda temporalia. Vnde vtrique tenentur damna ex omissa correctione secuta resarcire. *P. 1. T. 7. Ref. 57.* & *P. 5. T. 14. Ref. 96.*

PRÆLATI Locales tenentur curare vt legantur in loco publico constitutiones de Celebratione Missarum, & de obseruantia Bullarum Sanctæ Inquisitionis; & de largitione munerum, statutis temporibus. Sed quid si legi faciat post mensem v. g?

7 † Prælati Regulares locales tenentur bis in anno curare, vt legantur in publico refectorio decreta Vrbani VIII. de Celebratione Missarum, & semel eiusdem Constitutio de obseruantia Bullarum pertinentium ad S. Officium. Illa quidem feria secunda post 1. Dominicam Aduentus & feria 6. post Octauam Corporis Christi; hæc verò feria 6. post Octauam Assumpt. B. Virginis, & nouissimè ex decreto SS. D. Vrbani VIII. Const. Clem. VIII. de largitione munerú vná cú dicto decreto in mense Ianuar. sub pœna priuationis Officij ipso facto & vocis actiuæ ac passiuæ †. Sed Peyrinus *in priuil. to. 3. c. 12. n. 4.* loquens de primis, ait præfixioné taliú dierum non poni ad finiendam obligationem, sed ne dilatetur executio; vnde transacto termino non cessare obligationem. Et, cum pœna priuationis non sit ad canonizandum diem præfixum, sed solùm ad inducendam obligationem dictæ lectionis, ne scilicet abirent in obliuionem, qui ex ignauia seu negligentia, vel obliuione dictas Constitutiones die præfixo legi non curauit, non incurrisse dictas pœnas, si alio tempore, v. g. post mensem, legi faciat, facturus legere in termino, si meminisset, aut sciuisset. At ego huius dubij resolutionem ad Sacram Congregationem remitto. *P. 5. T. 14. Ref. 15.*

Consulatur Sacra Congregatio.

Sanè Portellius excusat omnes contrauentores Bullarum ignorantes; Etiam in foro externo, si de ignorantia præbeant iuramentum.

8 Scio, Portellium *resp. Regul. p. 1. cas. 27. n. 3.* excusare generaliter omnes Prælatos à pœnis impositis in aliquibus Bullis contra præsumentes eas violare, etiam in foro externo, si ignoranter & bona fide non exequantur, & bonam fidem probari per iuramentum eam attestantis. quamuis adsit præsumptio iuris in contrarium, quod ex officio scire teneantur. Quod vltimum tenet etiam Afflictus *de iure protim. §. 2. n. 9.* quamuis ex Bartolo *in l. si cui* iuramentum ignorantiæ non elidat presúptionem scientiæ in contrarium existentem. *P. 5. T. 14. Ref. 24.*

Præ-

9 Prælatus Regularis in ferenda excommunicatione tenetur ordinem monitionum præmittere. Vide infra *n.* 49.

PRÆLATI REGVLARIS Iurisdictio in præcipiendo.

10 † DE iurisdictione Prælati Regularis in Tertiarias, vide V. *Tertiaria*. Prælatus ea solùm præcipere suis subditis potest, quæ de iure diuino, canonico, aut Regula seruare tenentur †. Vnde nec ipsemet Generalis præcipere potest suo Religioso, vt Episcopatum acceptet. nam Episcopatus non est secundùm Regulam, sed potius ab ea eximit. & contra rationem videtur, quod Prælatus possit id subdito præcipere, per quod ab eius obedientia liberatur. Adde, quod Religiosus factus Episcopus propter statum maioris perfectionis maiorem subit obligationem. & è contrario propter maiorem libertatem, honorem, potentiam &c. maiori periculo exponitur. Denique Episcopatus non ordinatur ad bonum peculiare Religionis, vel ipsius subditi, nec Generali Religionis incumbit, communi Ecclesiæ necessitati prospicere. Quando autem D. Thomas *in* 2. 2. *q.* 85. *ar.* 2. *ad* 3. dicit, votum emittentem teneri obedire superiori Prælato obliganti acceptare Episcopatum, loquitur de Papa. Potest autem Superior Regularis præcipere acceptationem beneficij curati inferioris; quia cùm hoc beneficio Regularis remanet ei subditus, nec tantam subit mutationem. Ita Suarez *de Relig. to.* 3. *lib.* 10. *c.* 10. *n.* 22. contra Richardum *quodl.* 3. *q.* 21. & alios *P.* 6. *T.* 8. *Ref.* 35. Aduertit etiam Sancius *disp.* 30. *n.* 5. nō posse Prælatum præcipere subditis alias Communiones ab ijs, quæ præcipiuntur in regula. Et non expedire quod priuet eos aliquando Communione in mortificationem, quia maius bonum est Eucharistiæ susceptio, quàm mortificatio ex eius priuatione. Quæ an sint probabilia, alij videant, *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 115. in fine, & §. *Sed ex his* ante medium.

PRÆLATVS non potest præcipere aliquid supra regulam, Vt acceptationē Episcopatus.

Quid de Communionibus, quæ nō habentur in regula?

11 Docet præterea Zambellus *v. prælatus n.* 34. Prælatum maiorem non posse ad se auocare causas pendentes in iudicio Prælati inferioris, præcipiendo sibi, vt reum & acta iudicialia sibi remittat; itante decreto Trid. *sess.* 24. *c.* 10. nisi de sufficiēti grauamine interposita fuisset appellatio. Et ego quidem consulo Generalibus Religionum, vt hanc sententiam in praxi ferè semper sequantur. Verùm existimo cū Suarez *de relig. to.* 4. *lib.* 2. *c.* 12. *n.* 22. posse id facere: quia Prælatus inferior ratione voti obedientiæ subijcitur in omnibus voluntati Superioris: vnde non potest velle prosequi aliquam causam, nisi de consensu ipsius, aliàs iniustè vellet: quare ob huiusmodi dependentiam & subordinationem, in potestate Generalis est, quod inferior prosequatur causam coram se pendentem; & reuocando, vtitur iure suo. Concilium verò quoad Regulares nihil innouat, vt docet ex Sacra Congreg. Nouarius *de iure pont. centl.* 54 *n.* 12. *P.* 6. *T.* 8. *Ref.* 35. An Prælatus Regularis præcipere possit leuia sub mortali, & grauia sub veniali, vide V. *Lex, n.* 34. & 35. Aduerte hîc ex Sancio *disp.* 33. quod Prælatus non potest punire subditum, quando non obedit, quia non tenetur. Putatque, non teneri, quoties probabiliter existimat, præceptum non esse licitum, aut exce-

An Generalis possit auocare ad se causas inceptas coram inferiori Prælato?

Et punire non obedientē ex opinione probabili?

excedere iurisdictionem præcipientis. Sed de hoc vide V. *Opinio*, *n.* 10. & V. *Subditus*. *P.* 2. *T.* 13. *Ref.* 10. in fine.

Sa'e non potest prohibere subditis susceptionem Cruciatæ,

12 Prælatus Regularis prohibens suis subditis susceptionem Cruciatæ, peccat mortaliter. Ita Acosta *in Bull. q.* 106. Qui addit, posse contra illum Commissarium Cruciatæ procedere auctoritate Apostolica. Et Religiosum sumentem Bullam petita & non obtenta licentia, non peccare; quia Prælatus non potest talem licentiam iuste negare. Quæ omnia procedunt, si non adest iusta causa. Aduertit etiam Villalobos *tō.* 1. *tr.* 27. *clauf* 12. *n* 26. 27. 29. posse Prælatos concedere Bullam limitatè, quoad Indulgentias tantùm v. g. Et Religiosum ex Reformatis & Capuccinis posse sine scrupulo rogare amicum, vel pœnitentem, vt sibi Bullam suscipiat. *P.* 1. *T.* 11. *Ref.* 99.

Sine iusta causa:

Potest tamen limitare.

PRÆLATI REGVLARIS
Iurisdictio in dispensando.

PRÆLATVS Regularis (nisi id sibi concessum fuerit viuæ vocis oraculo) potest dispensare cum suis subditis in irregularitate orta ex defectu lenitatis, Ex homicidio casuali, etiam publico, Ex homicidio iusto, Et secundum aliquos etiam voluntario.

13 PRælatus Regularis habet priuilegium dispensandi cum suis subditis super omni irregularitate, excepta bigamia, & homicidio voluntario. Ità Lezana. Vnde, si hoc priuilegium non fuit concessum viuæ vocis oraculo, dispensare potest in primis in irregularitate orta ex defectu lenitatis, vt notat Lezana *in sum. qq. Reg. c.* 18. *n.* 43. *P.* 4. *T.* 2. *Ref.* 69. §. *Quid ego*. Secundò in irregularitate homicidij casualis, etiam publici, in qua non potest Episcopus. Ità Vechius *disp.* 9 *dub.* 18. *n.* 6. *P.* 4. *T.* 2. *Ref.* 72. §. *Notandum*. Tertiò, in irregularitate orta ex homicidio iusto, quod contingit in bello iusto, quia homicidium iustum non venit nomine homicidij voluntarij. Ità Corneio. *P.* 4. *T.* 2. *Ref.* 70.

14 Quartò, ait Miranda *to.* 2. *q.* 8. *ar.* 10. *concl.* 2. dispensare etiam posse super irregularitate homicidij voluntarij, ex quodam priuilegio Martini V. & alijs relatis in Comp. Societatis. quā facultatem Vechius *disp.* 9. *dub.* 16. *n.* 2. extendit etiam ad nouitios. Affert etiam Rodriquez *in Bullar: fol.* 217. insigne priuilegium Pauli III. cōcessum Religiosis D. Benedicti Vallisoleti, vt singulis annis feria 2. post primam Dominicam Quadragesimæ dispensent cum suis subditis super omni irregularitate ex quauis causa contracta, non distinguens de delicto publico, vel occulto, de homicidio casuali & voluntario, nec excipiens bigamiam &c. obseruatque Rodriquez, omnes Religiones per communicationem vti posse hoc priuilegio vt iacet, & sine vlla restrictione: quia vbi lex non distinguit, neque nos debemus distinguere. Sed an omnia supradicta sint probabilia, nec nè, alij iudicent. Negant enim Peyrinus *in priu. to.* 1. *const.* 2. *Iulij II.* §. 29. *n.* 103. & 104. Molina *de iust. to.* 4 *tr.* 3. *disp.* 70. *n.* 12. & alij, circa homicidium voluntarium etiam occultum: quia Tridentinum *sess.* 14. *c.* 7. prohibet in hoc ad Sacros Ordines dispensari, & Pius IV. reuocauit omnia Regulariū priuilegia, quatenus à Tridentini dispositione dissentiunt. *P.* 3. *T.* 2. *Ref.* 45. Aduerte autem, quód, quidquid sit de dictis priuilegijs, etiam Rodriquez *qq. Reg. to.* 2. *q.* 33. *ar.* 4. concedit, Prælatum Regularem dispensare non posse in irregularitate orta ex abortu fœtus animati; quia tale homicidium est nimis qualificatum; quamuis alter Rodriquez *in comp. resol.* 4. *n.* 15.

Non tamen ex abortu fœtus animati.

15. contrarium probabile esse affirmet. *P.4. T.2. Res.87.* Obserua hîc quòd Texeda *to. 2. lib. 3. tr. 3. n.* 188. existimat, Episcopum dispensare posse in irregularitate orta ex homicidio voluntario omnino occulto, ita vt solus homicida ipsum sciat. quia id poterat de iure communi, & Concilium id prohibens conuenienter interpretatur de homicidio occulto in ordine ad iudicium, non de omnino occulto: quia vitari debet quo posse correctio iuris communis. Sed DD. communiter contrarium docent, & talis est praxis Curiæ Romanę. *P. 6. T. 6. Res. 51.*

Quid de Episcopo?

15 Quòd verò attinet ad bigamiam, potest Prælatus dispensare in similitudinaria, non autem in vera, & interpretatiua, quia hæc in priuilegijs semper intelligitur excipi, nec aliquod Regularium priuilegium illam exprimit. Ità Bononia *de elect. p. 2. c. 4. dub. 71. n. 2.* & alij. At Auila *p. 7. disp. 8. dub. 4. concl. 8.* & alij affirmant, non solùm quoad Prælatos, sed etiam quoad simplices Confessarios Ordinum, ex priuilegio Sixti V. Sed hoc priuilegium non esse ità clarum, ait Tamburinus *to.2. disp. 17. q 3. n. 2.* Ideo Rodriquez *comp res 16. n.* 14. adducit supra citatum Pauli III. Et Portellius *add. V. dispensare, n.* 5. notat, in Compendio Societatis *V. dispensare, §. 5. & 6.* haberi, quòd ipsius Generalis dispensare possit cum subditis bigamis ex concessione Sixti IV. facta Carthusiensibus. *P. 4. T. 2. Res. 63.*

Item dispensare potest in bigamia similitudinaria,

Et secundum aliquos etiam in vera & interpretatiua.

16 Potest nihilominus Prælatus Regularis dispensare cum suis subditis illegitimis ad dignitates & prælaturas, non solùm in Capitulo, vt vult Rodriquez *resol. 42. n. 40.* ex Bulla Gregorij XIV. Sed etiam extrà, ex priuilegio eiusdem, concesso Clericis Regularibus ministrantibus infirmis, vbi habetur, non solùm Generales Ordinum & Prouinciales, sed etiam Priores locales de licentia Generalis posse cum illegitimis ad dignitates Ordinis extrà Capitulum dispensare. Ità Peyrinus *vbi sup. n.* 96. *P. 3. T. 2. Res. 102.*

Item cum illegitimis ad dignitates & Prælaturas.

17 Item de iure communi Prælatus Regularis, habens iurisdictionem quasi episcopalem, dispensare potest cum suis subditis in irregularitate ex defectu corporis, nisi defectus tantus sit, vt pariat scandalum. Ità Villalobos *to. 1. tr. 22. diff. 9. n. 21.* Et in particulari dispensare potest, si subditus careat pede & ambulet pede ligneo, vt Villalobos *ibid.* contra Cornejum *in 3. p. tr. 5. disp. 12. dub. vn. q. vlt.* Item si careat oculo dextro. Ità Vechius *disp. 9. dub. 20. n. 3.* Imò etiam sinistrò, si dexter sit ità perspicax, vt sine notabili conuersione sacrum Canonem possit inspicere, ad quod etiam inseruire potest Missalis accomodatio. Ità Layman *lib. 2. tr. 5. p. 5. c. 7. n. 2.* Item, si ob manum tremulam, chiragram, &c. non esset omnino habilis ad exercendas omnes cęremonias in celebratione consuetas. dummodo absit scandalum, & periculum, præsertim effusionis Sacri cruoris. Ità Vechius *dub.* 21. *n.6.* P. 4. *T.2. Res.* 73.

Et in irregularitate ex defectu corporis, secluso scandalo.
Vt si ambulet pede ligneo,
Careat oculo dextro,

Habeat manum tremulam.

18 Aduerte autem, quòd ad Prælatum Regularem spectat cognoscere, an defectus corporis, quos habent subditi, inducant irregularitatem, vel nè: quia hoc magis spectat ad iurisdictionem episcopalem, quam Prælati habent, quam ad Ordinis caracterem, quo carent. Ità contra Barbosam *de pot. Episc. p. 2. alleg. 42. n. vlt.* & alios Suarez *de cens. disp. 51. sec. 3. n. 16.* Qui tamen aduertit, liberum esse Episcopo ordinaturo, tale Prælatorum iudicium admittere, aut respuere. *P. 4. T. 2 Res. 73.*

Et ad ipsum spectat cognoscere, an defectus corporis subditi inducat irregularitatem.

Et eandem dispēsare poteſt in omni irregularitate prouenienre ex delicto occulto.

19 Habent etiam dicti Prælati, iuriſdictione quaſi epiſcopali gaudentes, facultatem diſpenſandi ſuper omni irregularitate proueniente ex delicto occulto, quam habent Epiſcopi vigore Tridentini *ſeſſ.* 24 *c.* 6. Ità Henriquez *lib.* 6. *c.* 16. §. 8. contra Nauarrum *lib.* 1. *tit.* 18. *leg.* 7. *n.* 50. *P.* 4. T. 4. *Reſ.* 211. in fine. Vbi quamuis Sanchez *ſum. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 10. *n.* 49. teneat non comprehendi irregularitatem ex mutilatione: quia non ſolùm eſt ex delicto, ſed etiam ex ſignificatione; tamen Barboſa *de pot. Epiſ. p.* 2. *alleg.* 39. *n.* 49. & DD. communiter exiſtimant comprehendi. *P.* 4. *T.* 2. *Reſ.* 71.

Et ſecundum aliquos etiam in infamia iuris prouenienre ex delicto publico?

AN diſpenſare poſſit in interſtitijs?

20 Docet etiam Peyrinus *in priu. Minim. to.* 3. *c.* 2. *ſup. Conſt. Sixti IV. n.* 1. Prælatos Minimorum diſpenſare poſſe ſuper infamia iuris, etiam ex delicto publico, virtute priuilegij Eugenij IV. quia putat, infamiam iuris ex occulto delicto non contrahi. At Portellius V. *Diſpenſare, n.* 6. & alij communiter id negant. *P.* 5. *T.* 14. *Reſ.* 91. An Prælatus Regularis diſpenſare poſſit cum ſuis ſubditis ordinandis in interſtitijs, ſicut etiam ijs concedere dimiſſorias, inquire ſup. V. *Ordinis ſubiectum*.

Et vt ſemel aut iterum aliud officium recitetur a præſcripto in Breuiario?

21 Quamuis Prælatus Regularis nō poſſit aliquid de Breuiario Romano mutare, vt patet ex Bulla Pij V. poteſt tamen diſpenſare ex iuſta cauſa, vt ſemel, vel iterum aliud officium recitetur in choro ab eo, quod Breuiarium pro illa die præſcribit. Ità Portellius V. *Hora Canonica, n.* 7. Sed aliqui dicunt, Sacram Congregationem contrarium decreuiſſe, quod an verum ſit, neſcio. Loquimur autem de Prælatis Religionum addictarum Breuiario Romano. *P.* 2. *T.* 12. *Reſ.* 36.

Et ad manendum cum habitu extrà Clauſtra?

22 Prælatus Regularis ex Portellio V. *Parentum fratres, n.* 2. diſpenſare poteſt cum ſubdito ad manendum cum habitu extrà clauſtra, cauſa ſubueniendi parentibus extreme, vel etiam grauiter indigentibus. *P.* 3. *T.* 2. *Reſ.* 90. Et poteſt diſpenſare & commutare omnia vota ſuorum non reſeruata. Imò etiam irritare. Vide V. *Voti Relaxatio*.

PRÆLATI REGVLARIS Iuriſdictio in abſoluendo.

PRÆLATI locales an poſſint audire Confeſſiones ſæcularium tamquam Parochi ſine approbatione Epiſcopi? Contraria placita.

23 PRælati locales Regulares, vt ſunt Priores, Guardiani, Præpoſiti, Rectores &c. ſecundũ Henriquez *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 2. *gloſſ. lit. E F.* Boſſiũ *de Iubil. ſec.* 3. *caſ.* 2. §. 2. *n.* 53. & alios, poſſunt ſæcularium Confeſſiones audire, etiam ſi ab Ordinario non ſint approbati; quia cum habeant curam animarum, & largo modo beneficium parochiale, ſintque pleriſque ſæcularibus habentibus beneficia, tàm litteris quàm moribus digniores, ſatis excipi videntur à Tridentino nomine habentis beneficiũ parochiale. Addit proinde Boſſius, Prælatum huiuſmodi eſſe eligibilem per Iubilæum, vel Bullam, quemadmodum eſt eligibilis Canonicus Pœnitētiarius; eo quia, eo ipſo, quòd in Pœnitentiariũ eligitur, intelligitur approbari ad audiēdas Cōfeſſiones, etiã ſi nō ſit ab Epiſcopo ſpecialiter approbatus, & aliquando nec electus, vt contingit, cùm eligitur à Capitulo, & plerumque contra Epiſcopi voluntatem. Nec enim eſt maior ratio de hoc, quam de illo: imò minor, quia hic non eſt ordinarius, nec Parochus, ſicut ille. Sed Suarez *in* 3. *p. to.* 4. *diſp.* 28. *ſec* 8. *n.* 2. & alij contrarium docent. quia Concilium loquens de omnibus Religioſis ait, eos non poſſe ſæcularium Confeſſiones audire abſque approbatione epiſcopali, & non excipit Prælatos. *P.* 2. *T.* 16. *Reſ.* 44. & *P.* 5. *T.* 12. *Reſ.* 51.

24 Si...

24 Suos tamen subditos Prælati maiores habentes potestatem ferè episcopalem, absoluere possunt ab omnibus peccatis & censuris, quæ absolui possunt ab Episcopis virtute Tridentini *sess.* 24. *c.* 6. Ità Henriquez *lib.* 6. *c.* 16. *n.* 1. contra Amendarium *add. ad recop. leg.* P. 4. T. 4. *Res.* 211.

GENERALES & Prouinciales habent facultatē absoluendi suos subditos, quam habent Episcopi per Tridentinū.

25 Vnde absoluere possunt à suspensione propter susceptos Ordines ante ætatem legitimam, &c. Portellius V. *Ordines sacri, n.* 14. contra Sarpum *lib.* 6. *c.* 12. *n.* 13. *&* 14. quia quamuis Tridentinum *sess.* 23. *c.* 12. reuocet priuilegia Regularium suscipiendi Ordines ante ætatem; non tamen eos excludit ab hac facultate, vel reuocat alia priuilegia, quibus sibi competit, suspensionem ex tali capite contractam absoluere. Et quamuis hoc priuilegium reuocatum expresse fuerit à Sixto V. reualidatum tamen postea fuit per Pontifices subsequentes, qui confirmarunt omnia priuilegia Regularium ex certa scientia, quæ forma reualidat etiā aliàs irritata, vt docet Bononia *de elect. p.* 2. *c.* 4. *dub.* 76. *n.* 6. & alij communiter. P. 3. T. 2. *Res.* 85.

Et sic absoluere possunt à suspensione propter susceptos Ordines ante ætatem &c.

26 Prælatus Regularis non potest absoluere suos subditos ab hæresi occulta, & alijs casibus Bullæ Cœnæ, licet Bauny nouissimè contrariū doceat *p.* 1. *tr.* 4. *q.* 32. P. 6. T. 7. *Res.* 63. Vide V. *Absoluere ab heresi, n.* 73. Quos casus reseruare sibi possit Religiosorum Prælatus, dictum est V. *Casus Reseruati, à n.* 4.

An absoluere possint ab hæresi & alijs casibus Bullæ Cœnæ?

PRÆLATI REGVLARIS
Iurisdictio in alienando.

27 † IN alienatione bonorum Ecclesiæ Prælatus inter alias solemnitates à Sacris Canonibus requisitas tenetur adhibere consensum Capituli, cap. *sine exceptione* 12. *q.* 2. †. nam quia, quod commune est, negligi solet, visum est Pontificibus, hoc negotium committere pluribus, vt accuratius expediant. Ita Villagut *de reb. ecclesiast. malè alien. lib.* 1. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 1. Et quidem hoc ius quod habet Capitulum, non potest renunciare; quia respicit bonum publicum. Ità Tamburinus *to.* 1. *disp.* 16. *q.* 15. *n.* 3. ex *cap. si diligenti, de foro compet.* & alijs iuribus. Vnde si Capitulum Monasterij ius alienandi tribus, vel quatuor committeret, alienatio inde facta, foret nulla, vtpote contra formam iuris. Et, præsertim si id faceret ex ignorantia, posset ius suum repetere. Idque etiam si accessisset decretum Capituli Generalis; quia Capitulum Generale non potest contra ius commune aliquid determinare, c. *quod super his, de maior. & obedien.* & Miranda *to.* 2. *q.* 25. *ar.* 5. P. 3. T. 2. *Res.* 87.

PRÆLATVS Regularis non potest alienare bona Ecclesiæ sine consensu Capituli, si sint magni valoris.

28 Aduerte hìc, probabile esse, quòd Prælatus possit sine requisitis solemnitatibus alienare Reliquias Sanctorum, vt docet Bonacina *de alien. disp.* 2. *q. vn. punct.* 2. *n.* 31. Nam in Extrauag. *Ambitiosæ.* sermo solùm est de bonis temporalibus pretio æstimabilibus, & Reliquiæ non sunt pretio æstimabiles. Sed ipse Bonacina contrarium sentit. P. 4. T. 4. *Res.* 223. §. *Notandum*. Probabile etiam est, Prælatum sine prædicta solemnitate permutare posse bona temporalia de vna in aliam Ecclesiam. Triuisanus *p.* 2. *decis.* 16. *Ibid.* §. *Nota secundò*. Et sane facere potest permutationem, remissionem, & concordiam de rebus, quas Ecclesia nondum possidet: quia in decreto prohibetur alienatio bonorum, quæ habet Ec-

Probabile tamen est, excipiendas esse Reliquias Sanctorum,

Et translationes bonorum temporalium de vna in aliam Ecclesiam, Vel in his, quæ Ecclesia nondum possidet.

 clesia,

cleſiæ. Ità Palaus *to. 2. diſp. vn. punct.* 15. §. 3. n. 2. *Ibid.* §. *Nota tertiò.*

Poteſt etiam alienare vota oblata, quæ non ſint magni valoris.

Qui ex declaratione S. Congregationis debet excedere 25. aureos.

29 Item alienare poteſt vota alicui imagini oblata, niſi ſint aurea vel argentea magni valoris. Ità Bonacina apud Nouarium *ſum. Bull. tit. de alien. n.* 22. *Ibidem* §. *Nota quartò.* Valor autem rei non alienabilis à Prælato ſine debitis ſolemnitatibus, ſecundùm Palaum *to.* 2. *diſp. vn punct.* 15. §. 1. *n.* 2. eſt 100. aureorum. Sed Sacra Congregatio apud Homobonum *vol.* 2. *p.* 6. *reſp.* 98. declarauit, pretioſum in hac re illud cenſeri, quod valorem 25. aureorum excedit. *Ibidem* initio.

Vt verò pecuniã accipiat ad mutuum vel cambiũ cum ſolutione lucri ceſſantis, requiritur licentia S. Cõgregationis.

Niſi excuſet conſuetudo legitima, aut neceſſitas.

30 Nota etiam, quòd Prælatus Regularis, etiam de conſenſu Capituli; inconſulta Sacra Congregatione, pecuniam ad cambium, vel mutuum cũ ſolutione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, accipere non poteſt. Ità ex decreto Sacræ Congregationis ſub die 21. Maij 1624. Homobonus *vol.* 2. *p* 6. *reſp.* 97. Limitat Lezana *in ſum. cap.* 10. *n.* 4. niſi excuſaret conſuetudo legitimè præſcripta. *Ibidem* §. *Nota quintò.* Et limitanda eſt omninò in caſu neceſſitatis, in qua non poteſt commodè adiri Papa, aut Sacra Congregatio. Nam tunc poteſt ſumi pecunia ad cambium, & poſſunt oppignorari vaſa, lampades, & candelabra argentea abſque licentia Papæ. Et ſecundùm communem DD. contra Peregrinum *in comp. V. Alienatio, dub.* 9. ſine licentia Epiſcopi; quia in hoc Regulares non ſunt Epiſcopo ſubiecti. *P.* 5. *T.* 13. *Reſ.* 6. §. *Sed hæc.*

In decreto de nõ alienando &c nõ comprehenduntur Theatini quoad immobilia.

An neque quoad mobilia preciosa?

Nota præterea, declaraſſe Sacram Congregationem, in decreto de non alienandis rebus Regularium non comprehendi Religionem Theatinorũ, quoad bona immobilia. Sed illa alienare poſſe de conſenſu duarum partium vocalium & licentia Generalis. Circa quam declarationem videtur dicendum, Theatinos, inconſulta Sacra Congregatione, non poſſe alienare mobilia pretioſa, quia Sacra Congregatio illos excipit ſolùm quoad immobilia, & excluſio vnius eſt incluſio alterius. *l. cum Prætor ff. de iud.* Et ita tenet Peregrinus *ibid. initio ſchol.* Sed Nouarius *ſum. Bull. n.* 39. contrarium docet. Quod probari poteſt: quia ex Palao *to.* 2. *tr.* 12. *diſp. vn. punct.* 15. *n.* 13. ideo mobilia pretioſa alienari prohibentur; quia computantur inter immobilia; ergo dum hæc alienari poſſunt, poterunt etiam & illa. Ad argumentum dici poteſt, tunc excluſionem vnius eſſe incluſionem alterius, quando non militat eadem ratio in vtroque. at in noſtro caſu militat eadem ratio. Sed hanc difficultatem, his non obſtantibus, Sacræ Congregationi remitto. *P.* 5. *T.* 13. *Reſ.* 6. §. *Sed ex his.*

Et an poſſint alienare ſine licentia generalis?

Aduerte etiam, docere Megalium *in Prompt. V. Alienatio, nu.* 15. ratione conſuetudinis, vidente & non contradicente Religione, poſſe Præpoſitum de conſenſu ſolo vocalium alienationem facere; quia videtur ita à Generali, & tota Religione conceſſum. Sed hoc non placet. Nam nec P. Generalis præſumitur à ſe talem iuriſdictionem abdicaſſe. nec abdicare poteſt: nam Pontifex & Sacra Congregatio non aliam habuerunt intentionem in dictis decretis, quàm tollere à Superioribus localibus, & alijs infra Generalem & Capitulum, facultatem alienandi: vnde ſi Generalis talem facultatem illis generaliter committeret, decretis contraueniret. Adde, quod non poteſt dare, niſi ſingulis vicibus, cauſa cognita &c. Igitur quoties non vrget neceſſitas, non poteſt id fieri ſine Generalis licentia. Secus ſi neceſſitas vrgeat, vt diximus. *Ibid.* §. *Sed circa.*

PRÆ-

Iurisdictio in reliquis.

41 PRælatus Regularis potest dare licentiam subdito in necessitate extrema vel graui manendi extrà claustra ad subueniendum parentibus, vt dictum est V. *Clausura, n.6.* Et si ipse renueret, tunc exire posset licentia petita & non obtenta. Potest etiam Prælatus secundùm Fagundez *in dec. to.1. lib.4. c 2. n* 28. dare licentiam dimittendi habitũ, si necessitati parentum cum habitu subuenire non potest. nam dimissio habitus in hoc casu est medium necessarium, sicut egressio è monasterio. *P.6. T.7. Res.19.*

AN Prælatus possit dare licentiam manendi extrà claustra pro necessitate parentum? Sine habitu?

42 Quam iurisdictionem moderandi Missarum onera habuerint per Tridentinum Generales Ordinum, diximus V. *Missarum reductio*. Vbi etiã adnotauimus, huic iurisdictioni derogatum esse per decreta Sacræ Congregationis *de celebr. Miss.* Nunc verò inuenimus Marchinum *de Sacr. Ord. tr.3. p.2. c.19. n.31* docere, quod per dicta decretà non censetur reuocatum priuilegium moderandi Missas & anniuersaria si testatoribus ante Tridentinum relicta, sed solùm relicta post illud; & citat Synodum Florent. *sub die* 18. *Maij* 1627. *§. de Miss. celebr.* per illa verba decreti, *aut post Concilium imposita*. Item nec moderandi onera post Tridentinũ relicta, sed nondum acceptata. nam decretum loquitur de oneribus impositis, non est autem impositum, nisi post acceptationem. Ita ille de consilio virorum doctorum; sed sub censura Ecclesiæ. *P 6.T.6. Res.10.* Et *cap.* 20. *nu.* 7. notat, post publicationem dictorum decretorum SS. D N. Vrbanum VIII concessisse Conuentui Minimorum Genuensi, vt legata Missarum perpetua & oneri adnexo imparia, pro ratione Romanorum scutorum quinquaginta pro qualibet Missa quotidiana reducerentur; decernens, per celebrationem Missarum sic reductarum saluti animarum eorum, quorum intentione Missæ fundatæ fuerunt, suffragari, perinde ac si illæ cum effectu celebrarentur. Quo priuilegio omnes Conuentus cuiuscunque Religionis participantis frui posse. *Ibid. Res.* 11.

Reducere onera Missarum ante Tridentinum relicta, vel nondum acceptata?

43 Prælatus Regularis iuxtà decretum Tridentini *sess.* 25. *c.* 10. tenetur offerre Monialibus sibi subditis Confessarium extraordinarium bis aut ter in anno. Et secundùm Bordonum *in cons reg. res.* 5. *q.* 11. *num.* 11. potest concedere plùries; quia nullibi id sibi prohibitum inuenitur, & quod non est expresse prohibitum, censetur concessum. Et contra Gauantum *v. Monialium cura spiritualis* etiam Moniali particulari; nam decretum contrarium Sacræ Congreg. quod ipse adducit, procedit de vna designatione pro pluribus vicibus. Insuper notat, post constit Greg. XV. *Inscrutabili* non posse Prælatos Regulares deputare suis Monialibus Confessarios ordinarios vel extraordinarios, nisi prius approbati sint ab Episcopo. Ipsas verò Moniales tempore Iubilæi eligere posse Confessorem approbatum, etiam si approbatus non sit quoad Moniales, quia non sunt deterioris conditionis quàm cæteri; & talis Confessor habet approbationem ab Episcopo & iurisdictionem à Papa delegatam per electionem, & sic omnia requisita. Sed de hoc diximus V. *Iubilæum, n.*20. *P.6.T.*8. *Res.*28.

Et concedere Moniali Confessariũ extraordinarium vltra tertiam vicem?

Priuilegia.

PRÆLATVS Regularis potest sibi eligere Confessarium extrà Religionem.

44 PRælati Regulares habentes iurisdictionem ordinariam in vtroque foro, vt sunt Generales, Prouinciales, & Priores seu Guardiani, eligere sibi possunt Confessarium extra Religionem, ex priuilegio Gregorij IX. inserto in corpore iuris, cap. *Nè pro dilatione, de pœn. & remiss.* quod proinde reputatur ius commune, & non derogatur in clausulis generalibus nomine priuilegij; vnde dicendum contra Peregrinum *comm. const. Cler. Reg. const.5. p.1. c.9. litt. C* § 1. hoc priuilegium non esse reuocatū in Religione Theatinorum in illa constitutione Capituli Generalis determinante, vt nemo peccata extero Sacerdoti confiteatur, non obstante quocunque priuilegio, cui totius Religionis nomine renuntiatur: sed ly *nemo* comprehendere tantum subditos, sicut ly *quilibet* eiusdem Constitutionis, vbi dicitur, quod quilibet Confessario deputato confiteatur. Aduerte autem, quod hoc priuilegium quidam concedunt tantùm Generalibus, non autem Prælatis inferioribus. Ita Reginaldus *tom. 1. lib. 1. c.4. sec 2. n.36.* Si tamen gaudent Priores & Præpositi, gaudet etiam sede vacante, vel alio modo absente Priore, eius Vicarius. Ità Leone *tom. 2. recoll.6. n 36* contra Suarez *in 3. p. to.4 disp.27. sec.2. n.3. P 3. T.2 Ref.1.* & *P.4. T.4. Ref.1.* Minime tamen eo præsente, vt vult Pasqualigus *decis. 103. n. 2.* quia tunc nec potest dici Prælatus exemptus, nec actù subrogatus Prælato exempto. *P.6. T.8. Ref.15.* Hanc autem facultatem eligendi sibi Confessarium extrà Ordinem, Prælatus concedere potest suis subditis, seclusa constitutione Religionis in contrarium, quia qui habet potestatem ordinariam, potest illam delegare, vt habetur cap. *quibus, de officio ordinarij*; Prælati autem Regulares sunt ordinarij suorum subditorum, & habent potestatem ordinariam, vt notat Suarez *de Relig. to.4. lib. 10. c. 5. n. 3.* Neque dicas: Sixtus IV. concessit Religiosis itinerantibus, vt cum licentia suorum superiorum extraneum Confessarium sibi eligāt; quæ concessio nihil valeret, si superior posset illis concedere talem facultatem, etiam si non itinerantur. Nam respondeo, Pontifices quandoque concedere Regularibus per priuilegia minus, quàm illis competat de iure communi, vt obseruat Llamas *in meth. p. 1. c.5. §. 5.* Aduerte autem, quod Capitulum Generale Prædicatorum renunciauit huic iuri Prælatorum, decreuitque, solùm Magistrum Ordinis talem facultatem (absente Confessario domus) concedere posse. Non tamen derogauit Religio Clericorum Regularium, vbi decreuit, omnes teneri confiteri Confessario domus, non obstante quocunque priuilegio &c. Nam hæc constitutio solùm derogat Iubilæis, Bullæ Cruciatæ, & alijs indultis eligendi Confessarium inuito superiore, non tamen iuri Prælatorum, qui talem licentiam matura deliberatione præuia concedentes, Religiosos relaxari non sinunt. At Peregrinus *in comm. vbi sup. §. 2.* in hoc contrarium tenet. *P.3. T.2. Ref.2.* & *P 4. T 4. Ref.2.*

Et ad hoc dare licentiam suo subdito.

In quo casu vterque potest eligere Sacerdotem idoneum non approbatum.

45 Siue autem Prælatus, siue de eius licentia subditus, velit cum Confessario extraneo confiteri, non est necesse, vt eligat approbatum ab Ordinario, sed satis est, quod eligat idoneum. Ità Portellius *V. Confessor erga Regulares, n. 4.* & alij communiter: quia hoc eis licebat ante Tridentinum, quod quoad Regulares *sess.25. c. 15.* nihil in hoc innouauit. Quā opinionem Sancius *in select. disp.48. n.11.* benè extenderet ad Religiosos

Equites,

Equites, si non adesset in contrarium consuetudo; nam dicti Equites sūt vere Religiosi. P. 3. T. 2. Ref. 3. Imò ego puto, quod quando Religiosi eligunt Confessarium virtute Iubilæi, vel Cruciatæ, eligere possunt approbatum tantùm à suo superiore. Nam vbi dicunt, eligendum esse approbatum ab Ordinario, intelligi debent iuxtà dispositionem Tridentini, requirentis approbationem Episcopi pro sæcularibus, non pro Regularibus. Nec obstat in primis paritas Cleri sæcularis, cuius confessiones non potest audire, nisi approbatus, vt decreuit Tridentinum, etiam si confessurus sit Sacerdos. Nam quamuis plerique Sacerdotes sæculares sint Religiosis sanctiores; communiter tamen perfectiores reputantur Religiosi; vnde recte Concilium disposuit id de illis, & non de istis. Nec item obstat, quod Episcopus non possit eligere Confessarium non approbatum, vt docuit Suarez ex Tridentino. Nam & hoc multi negant, vt diximus V. *Episcopi*, n. 49. Et præterea assignatur disparitas, quia Tridentinum ibi loquitur de sæcularibus, inter quos enumerantur Episcopi, non autem Religiosi. Contraria vero consuetudo, quam adducit Peregrinus *in add. nouiss. q.4.* non extat. P.3. T.2. *Ref.2. in fine*, & 3.§. *Quoad* & *in add. Ref.4* & P 4 T.4. *Ref.3.* Vnum hîc aduotare oportet, nimirū non statim, ac Superior concedit licentiam Religioso itineranti eligendi sibi Confessarium extrà Ordinem, absolui posse per illum à reseruatis; quia in generali concessione non veniunt ea, quæ si specialiter peterentur, non essent concedenda. Superior autem non ità facilè concederet hanc facultatem pro reseruatis; quia non expedit, sæculares peccata grauia Religiosorum audire. Ita San Iuan *q. 9. art. 1. dub* 3. & alij communiter. Quod si talis Religiosus habeat reseruata, & debeat propter scandalum, vel aliam necessitatem celebrare, vide quæ diximus V. *Celebrare Missam*, n 38. P. 3. *in Add. Ref.4. §. Notandum*.

At verò, non eo ipso, quod Prælatus dat licentiam eligendi Confessarium, intelligitur dare licentiam pro reseruatis.

46 Prælati Regularium secundùm Peyrinum *de Relig. to.1. const.1. Iulij II. §. 19. nu* 44. benedicere possunt paramenta suarum Ecclesiarum, & etiam exterarum, ex priuilegio Innocentij VIII concesso S. Iustinæ de Padua, vt habetur in Compendio Societatis *tit. Benedicere*, §. 2. Sed Gauantus *comm. in Rubr. Miss. to.1. p.4. tit.19 n.21.* affert Decretum Sacræ Congregationis Rituum *sub die* 24. *Augusti* 1609. prohibens illis benedicere paramenta Ecclesiarum sibi non subiectarum. Et quamuis Tamburinus *to.1. disp.22. q.2. n.2.* putet, hoc decretum procedere seclusa consuetudine & vsu dictorum priuilegiorum; Gauantus *in noua edit. vbi sup. nu.* 22. iterum asserit Sacram Congregationem *sub die* 18. *Augusti* 1629. abrogasse dictam consuetudinem. P. 3. T 2. Ref 40.

AN Prælati Regularium possint benedicere paramenta alienæ Ecclesiæ?

47 Prælatus Regularis secundùm Nouarium *tit. de pollutione Ecclesiar. n.7.* habet priuilegium Leon. X. reconciliandi Ecclesias pollutas, quamuis sint consecratæ. P.4. T. 4. Ref 91. §. *Notandum*, & nouissime Marchinus *de Sacr. Ord. p.3. tr.3. c.11. n.14.* testatur, se hanc sententiā in praxi secutū esse. Procedit tamen quādo abest Episcopus morte, renunciatione, depositione, aut etiā distantia per duas dietas, legales vt vult Henriquez *lib.9 de Missa c.21. n.8* siue, vt probabilius Persicus *de off. Sacerd. lib.1. dub* 13. *n.174.* vulgares. Porrò dieta legalis continet milliaria 20. *l 3 de verb sign.* vulgaris vero metienda est secundùm consuetudinem regionis. & credo quod in Sicilia contineat iter milliarum 30. Possunt item Regulares ex priuilegio secundùm Layman *lib.5 tr 5 c.5. n 12.* benedicere solemniter suas Ecclesias & Cœmeteria, si Episcopi nolint, aut negligāt. P.6. T 6 Ref 22.

Et reconciliare Ecclesiam pollutam?

48 Præ-

PRÆLATVS Regularis potest exhumare cadauera, & in alium locum eiusdem Ecclesiæ suæ transferre. Et ferre censuram sine scripto.

48 Prælatus Regularis ex priuilegio Leonis X. potest exhumare cadauera in suis Ecclesijs sepulta, & in alia loca earundem Ecclesiarum de partium consensu transferre. Vide V. *Regularium*, n.14.

49 Prælati Regulares ex priuilegio Leonis X. ferre possunt censuram sine scripto, & solo verbo, vt habetur in Comp. Minor. v. *Excommunicatio*, §. 7. Quod procedit, quando Prælatus fert censuram contra Religiosum particularem. Secus, quando fert statutum pro omnibus Fratribus Prouinciæ, vel Conuentus. Ità Villalobos *in Manuali*, c.12. n.7. Quamuis Portell. v. *Excommunicatio*, n.1. dicat, in secundo casu Prælatum excusari posse ignorantia, inaduertentia, & consuetudine præscripta. *P* 5 T. 9. Res. 73. Qua excusari existimo Prælatum, qui ferret censuram absque trina monitione. Nam de cœtero non adest circa hoc aliquod priuilegium. Quamuis Cornejo *in* 3. *p. tr.*5. *disp.*5. *dub.* 2 doceat, Prælatum in præceptis eorum, quæ continentur in Regula, excommunicare posse, vna, vel altera monitione præmissa. P 5. T.9. Res. 20.

Sed non sine trina monitione.

AN Generales possint legere, & dare licentiam legendi libros prohibitos? Et Conuentus ad loca saniora trāsferre cum solo cōsensu Capituli?

50 Generales Religionum ante Bullas Gregorij XV. & Vrbani VIII. habebant priuilegium legendi libros prohibitos, & hanc facultatem suis subditis concedendi. Vide V. *Hæreticorum libri*.

51 Generales Religionum de consensu Capituli generalis mutare possunt Conuentus de locis non sanis ad saniores, sine licentia Episcopi. idque vigore priuilegij concessi à Sixto V. Generali S. Benedicti. Quod etiam concesserat Sixtus IV. Nec obstat Tridentinum. Ipsum enim requirit licentiam Episcopi in noua fundatione, non in translatione. Ità Miranda *to.1. q.*33. *art.*2. *P*.3. T.2. Res.136.

PRÆLATI REGVLARIS
Duratio.

† PRælati Regulares durant iuxtà cuiusque Religionis statuta. Duo hîc solum notanda veniunt †.

PRÆLATI Regulares manuales remoueri possunt à Prælatura ad arbitrium illorum, à quibus promoti sunt. Nisi adsit processus criminis contra ipsos.

52 Primum est, Prælatos manuales, quorum Prælatura non est electiua, vt sunt Priores, Guardiani &c. amoueri posse ab officio ad superiorū arbitrium. Etsi remoueantur, non posse legitimè conqueri: nam tales Prælaturæ censentur manuales. Ità Riccius *to.* 4. *resol.*51. *nu.* 4. & alij. Quæ doctrina non procedit in casu, quo contra aliquem Prælatum penderet processus criminis. Nam tunc non posset amoueri nisi per sententiam diffinitiuam. Si enim amoueretur, iàm id non imputaretur arbitrariæ Superioris potestati, sed pœnæ imputati delicti. Ità Lauorius *tit.* 14. *c.*23. *n.*23. & alij. *P*.3. *T*.2. *Res*.117.

AN expediat Generales Ordinum esse perpetuos? Varia placita.

53 Secundum. Suarez *de Relig. to* 4. *tr.*8. *lib.*2. *c.*7. *n* 5. & alios mordicus defendere, quòd expediat Generales Religionum esse perpetuos. Eo præcipuè argumento, quòd temporanei certo quodam modo dependent à subditis, abque ijs erigi possint & deprimi, ex quo non parum decrescit eorum auctoritas. Sed hanc sententiam non esse ità certam, ait ex Societate Layman *qq can.c.*17.*q*.235. Antonuccius *lib.*1. *de Simon. priu. c.*6. affirmat, esse rem vtrinque disputabilem. Et Tamburinus *to.*1. *disp* 23. *q* 3. *n.* 4 vtrumque beneè fieri, si vtriusque incommoda pro posse vitentur. *P*.3. T.2. Res.124.

PRÆ-

Territorium, & Requisita.

54 TErritorium Prælatorum Regularium, etiam localium, erga suos subditos est totus mundus; quia eorum iurisdictio non respicit locum, sed personam, ac proinde non loco, sed persona terminatur, & cum vsus suæ iurisdictionis non sit alligatus certo territorio, sequitur, quòd ea vti possint in alieno, ex l. *cui iurisdictio, ff de iurisd. omni. iud.* sicut de arbitro determinatur in l. *si cum dies, ff. de arbitr.* §. *arbiter.* Vnde possunt eos vbique ligare censuris, & contra illos procedere (& capere sine auxilio brachij sæcularis, vel Episcopi, vt ait Cornejo *in* 3. *p. tr.* 5. *disp* 6. *dub.* 2.) Sic Vgolinus *cap.* 27 *tab.* 1. §. 1. *nu.* 6. aduertens, id non procedere cum Prælatis habentibus iurisdictionem cum territorio. *P.* 5. *T.* 9. *Res.* 34. §. *Notandum*, circa medium.

PRÆLATI Regularis territoriũ regulariter est totus mundus.

55 Filius Turcæ, vel alterius infidelis, baptizatus ab infantia, si fiat Religiosus, potest esse Prælatus, absque dispensatione; quia tales non sunt neophiti, vt dictum est V *Irregularitas, n.* 14. Bulla autem Pauli IV. id Minoribus prohibens, secundum Auilam *p.* 7. *disp.* 4. *dub.* 4. *conclus.* 1. abijt in dissuetudinem, secundum Sorbum apud Peyrinum *to.* 2. *q.* 2. *c.* 5. §. 6. *n.* 85. fuit derogata per aliam Bullam Pij V. Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 2. *c.* 27. *n.* 3. inquit, non debere extendi ad alios Ordines. & Peyrinus *l. c.* obseruat, in Ordine Minimorum filios infidelium esse posse Prælatos, ex speciali concessione Gregorij XIII. *P.* 6. *T.* 7. *Res.* 1.

PRÆLATVS esse potest filius Infidelis baptizatus ab infantia.

PRÆSCRIPTIO.

1 PRæscriptio, seu vsucapio, est adeptio dominij per continuationem possessionis tempore a lege præfinito, *l.* 3. *ff. de vsurp. & vsucap.* Introducta est à iure ciuili, ne dominium aliquarum rerum fere semper incertum esse l. 1. *ff. de vsucap.* & lites interminabiles, l. *vlt. ff pro suo.* vtque in rebus suis curandis homines essent diligentiores, c. *vigilanti, de præscrip.* Ius autem canonicum præscriptionem cum mala fide non admittit. Sed cum bona fide admittit, dum secundum illam disponit *causa* 16. *q.* 3. *per diu. can.* & c. *sanctorum, de præscript.* Vnde res aliena bona fide præscripta, retineri potest in conscientia, etiam si superueniat mala fides: quia translatum est eius dominium in præscribentem, ab Imperatore, vel alio habente ad id potestatem, sicut in delictis, ita & in alijs casibus, bonum publicum concernentibus. contra Regnerum *de iniust. quar. leg. Rom. lib.* 1. *c.* 11. & Arnisæum *de iur. maiest. lib.* 1 *c.* 2. *n.* 5. Idque etiam si dominus non fuerit negligens notabiliter: quia præscriptio non est solùm introducta in pœnam negligentiæ. contra Adrianum, & Medinam. Valboa *in c. vigilanti, de præscrip. n.* 38 *P* 6. T. 7. *Res.* 12.

PRÆSCRIPTIO quid? A quo introducta? Et quare? Et an suffragetur in foro poli? Etiam si rei dominus non fuerit negligens culpabiliter?

2 Porrò tempus ad præscribendum legitimum in diuersis diuersum est. Contra supremos Principes sola centennalis præscriptio admittitur. Alex. *consil.* 84. *n.* 2. Sicut contra Rempublicam superiorem non agnoscentem. Socin. *cons.* 86. *n.* 12. Solam etiam centennalem contra Ecclesias admiserat Iustinianus in l. 23. *vt inter diuinum, C. de sacros. Eccles.* sed postea loco illius substituit quadragenalem in auth. *constitutio, coll.* 8.

TEMPVS ad præscribendum sufficiens cõtra supremos Principes, est centum annorũ. Sicut etiam contra Respublicas. Et contra Ecclesiam Romanam.

quæ tamen restrictio non procedit contra Ecclesiam Romanam, vnde Irnerius authenticarum ordinator in auth. *quas actiones*, apposuit clausulam: *sola Ecclesia Romana gaudente centum annorum spatio vel priuilegio*. fortasse quia lex noua generaliter loquens de Ecclesijs, non trahitur ad casum Ecclesiæ Romanæ, anteriori lege specialiter prouisum, iuxta gloss. *in l. sciendum, ff. qui satisd. cogant.* Iure autem pontificio expresse statutum est, aduersus alias Ecclesias quadraginta annis præscribi, cap. *de quarta*, cap. *illud* & cap. *quia, de præscript.* aduersus Romanam non nisi centum, cap. *ad audientiam*, cap. *cum nobis*, & cap. *si diligenti in fine eod.* Et meritò, ait Gudelinus *de iure nouiss. lib. 6. cap. 13.* quia hæc est omnium Ecclesiarum caput, & in ea est apex Summi Pontificatus. *P. 6. T. 7. Ref. 8.*

Quanto tempore præscribatur consuetudo, vide V. *Vsus, à nu. 12.*

PRETIVM.

1 † PRetium rerum duplex est: naturale, & legale. Illud iudicatur a mercatoribus & viris prudentibus; hoc taxatur à lege †. Aliqui apud Reginaldum *lib. 25 c. 16. sect. 4. n. 186.* addunt tertium arbitrarium, quo existimant vendi posse gemmas, lapillos, canes, falcones, picturas, & similia, ad meram curiositatem vel voluptatem pertinentia; quæ cum nec à lege, nec à communi hominum æstimatione appretiari soleant, nec sint in republica necessaria, tanti valere debere, quanti, seclusa fraude, & emptorum ignorantia, vendi possunt. Sed DD. communiter cum Lessio *lib. 2. c. 21. dub. 3. n. 16.* hoc pretium arbitrarium non admittunt, & res supradictas vendi debere iudicio & æstimatione prudentis mercatoris, spectatis circunstantijs. Quis enim prudenter iudicabit, rem tanti valere, eò quod venditor tantum velit? *P. 1. T. 8. Ref. 56.* & *P. 2. T. 17. Ref. 1. §. Ad septimum.*

PRETIVM naturale, Legale, Et arbitrarium.

2 Et vero, pretium naturale habet latitudinem, in qua numerantur tres gradus: vnde datur pretium infimum, medium & supremum. D. Thomas 2. 2. *q. 77. ar. 1. ad 1.* & DD. communiter. Quanta autem sit hæc latitudo, non constat inter DD. Colus *de vend. c. 8. n. 5. & 6.* existimat, in summa centum scutorum non extendi vltra quatuor, vel octo libras: alias enim venditorem capere posse octo, vel decem scutos pro centenario absque vsura, sub prætextu, quòd illud sit rigorosum, sed iustum pretium, quod est absurdum. Filliucius *to. 2. tr. 35. c. 3. nu. 57.* & alij censent, hanc latitudinem non seruare proportionem in inæqualibus valoribus, & in valore centum aureorum latitudinem esse 10. à 95. ad 105. in valore autem decem aureorum, 3. à 9 ad 11 *P. 3. T. 5. Ref. 112.*

Naturale habet latitudinem, iudicandam à prudentibus mercatoribus.

3 Ceterum in subhastationibus maiorem admodum esse ait Salonius, quam in vsu fori, pretij naturalis latitudinem, *in 2. 2. q. 77. ar. 1. contr. 5.* nam rem, quæ in communi æstimatione valet centum, vendi posse 150. & emi 50. Imò Malderus, duplo pluris vendi posse, permittit *in 2. 2. tr. 5. c. 2. dub. 2.* & Bonacina *de contr. disp. 3. q. 2. pun. 4 nu. 21.* toto eo pretio, quod extorqueri potest sine fraude. nam, cum nec ignorantia, nec ius, nec fraus, emptorem vel venditorem cogit ad sic emendum, vel vendendum, illud censetur iustum pretium, quod vltimo offertur etiam duplo maius. *P. 1. T. 8. Ref. 55.* Quod etiam docet Gordonus

Et in subhastationibus magnam.

Seclusa fraude.

nus *to. 1. lib. 4. q. 5. c. 8. nu.* 38. vbi multas fraudes enumerat, quæ in subhastationibus contingere, & emptionem vitiare possunt. nimirum ex parte venditoris, si vitium rei venalis sciens taceat, vel occultet; si aliquos subornet, vt pretium augeant, vel subtrahat ab augendo, vt pluris ab ignoto, aut minoris ematur ab amico, vel etiam si in eundem finem rem hastæ tunc consulto subijciat, cùm pauci adsunt emptores. Ex parte vero emptoris, si impediat, ne alius pretium augeat, vel ipse per inuidiam augeat, vt alter carius emat. *P. 4. T. 4. Ref.* 12. Non tamen peccaret, aut ad restitutionem teneretur, si rogaret amicos ne plus offerrent, vt ipse infimo, sed iusto, emeret pretio: nam hoc non esset fraus, sed industria non illicita. *P. 1. T. 8. Ref.* 76. Ex quibus cogita, an adiudicationes, in hoc Regno fieri solitæ, pretio dimidiato sint licitæ, seclusa fraude. nam bona quæ adiudicantur, venduntur sub hastâ, voce preconis &c. *P. 4. T. 4. Ref. 12. §. Ex his* † Sed vide pragmatica Regis Alphonsi, quam dicunt, de pingue valente, in qua valoris diminutio in adiudicationibus taxatur †.

Quid de adiudicationibus Regni Siciliæ?

4 Ex modo etiam vendendi vltroneo res emi potest multò minùs. & secundum Caietanum, tertio minus. secundùm Salas, & alios apud ipsum *de empt. dub. 25 num. 4.* dimidio. *P. 1. T. 8. Ref.* 23. & *Ref* 78. *§. Difficultas.*

Idem de mercibus vltroneis.

5 Porro pretium naturale cum sua latitudine crescit & decrescit pro varietate temporum, multitudine & paucitate emptorum, abundantia & penuria rerum, copia & inopia pecuniæ &c. Vide *V. Emere*, & *V. Vendere*, *Ref.* 13. cit.

Et pretium naturale crescit & decrescit ex multis capitibus.

6 Pretium vero LEGALE consistit in indiuisibili. Quamquam hoc pretium legale displiceat Nauarro, qui *c. 23. n.* 88 victualium pretia rarissimè taxari debere existimat. tum quia datur occasio peccandi, aut vendendo res falsificatas pretio taxato, aut sinceras supra taxam; tum quia taxa frumenti tempore carestiæ tollitur, & tempore abundantiæ non est necessaria. Sed contra Nauarrum meritò insurgit Salonius *vbi sup. contr. 2. n.* 8. & alij multi cum Bobadilla *to. 2. lib. 3 c. 4 n.* 63. nam nimium profectò excresceret rerum valor, si taxandus relinqueretur ad mercatorum libidinem, qui ad proprium interesse respiciunt. & inconuenientibus Nauarri Magistratus, quorum in hac re iudicium erit minus corruptum, occurrere possunt. Vnde praxis est in tota fere Italia, teste Megala *in 2. 2. lib. 2 c. 6. q. 3. n.* 89 taxandi pretia victualium, præsertim necessariorum & communium, vt sunt panis, vinum, carnes, pisces, fructus & similia, quæ fuit etiam consuetudo Romanorum, vt videre est in eorum legibus. *P. 2. T. 17. Ref. 1. §. Sed his*, & *P. 3 T 6. Ref.* 60.

LEGALE cõsistit in indiuisibili. Et rectè imponitur

Comestibilibus necessarijs.

7 Verum tamen est, quòd, vt ait Nauarrus, tempore penuriæ alicuius rei venalis taxa à magistratibus tolli debet, & valor relinqui vendentium arbitrio, vt ipsi spe lucri abundantiam faciant. Nisi dicas cum Bobadilla *n.* 65. melius fore, quòd in eo casu taxam augerent. *Ref.* 60. cit. in fine. Alij vero dicunt, in tali casu taxam non esse immutandam; quia annus sterilitatis compensatur cum anno abundantiæ. Ita Cruz *p. 1. pr. 7. q. 3. dub. 3. concl. 1* vbi asserit, hanc sententiam esse communem in schola D. Thomæ, & inter Regios Hispanarum Consiliarios. *P. 2. T. 17. Ref. 1. §. Ad vltimum.* † Sed hæc opinio procedit in locis, in quibus taxa imposita est in perpetuum, habito respectu promiscuè ad annos sterilitatis & fertilitatis; non vbi imponitur singulis annis. Num vero

Sed an tempore sterilitatis augeri debeat? Aut tolli?

verò si in hoc casu taxa non relaxetur, obseruari debeat in conscientia, vide V. *Vendere* ✝.

Et an aliqui priuilegiari possint, vt alijs pluris vendant?

8 Aduerte etiam, non esse illicitum, quòd magistratus permittat aliquibus véditionem alicuius rei modicum supra taxam, intuitu boni communis, vt permittit Senatus Panormitanus suis ciuibus, vendere vinum recollectum in suis prædijs, vt vulgò dicunt, *a cannatella*, vt spe talis lucri suas vineas diligentius colant in bonum Ciuitatis. Qui tamen non possunt eo modo vendere vinum emptum. alias peccant, & tenentur ad restitutionem. P. 1. T. 8. *Ref.* 88. Quoniam verò dicti ciues priuilegio abutentes, vendebant dictum vinum pretio immoderato, Senatus Illustrissimus prouidere volens, moderatus est priuilegium statuens pretium certum intra latitudinem pretij naturalis, vt dicemus V. *Priuilegium*, n. 6. *P.* 2. T. 17. *Ref.* 1. An verò vendi etiam possint supra taxam res notabiliter alijs meliores in sua specie, &c. vide V. *Vendere*.

PRINCEPS
Quoad Ecclesiasticos.

PRINCEPS.

1 ✝ PRincipes laici libertatem ecclesiasticam multis modis violare possunt, vt dictum est V. *Immunitas ecclesiastica*. Hic attingemus aliquos actus Ecclesiæ præiudiciales, quos Principes efficiunt per seipsos ordinatione particulari, supponendo ex loco citato, Ecclesiasticos ab eorum iurisdictione in persona & bonis exemptos esse ✝. Ex quo

Non potest conuocare Episcopos sub prætextu boni communis.

2 Primò non potest Princeps conuocare Episcopos ob bonum commune, etiam Ecclesiarum, nisi rogando eos tamquam proceres, vt super negotijs communibus consultum veniant. Quod autem Principes dicantur quarumdam Ecclesiarum Patroni, significat esse illarum aduocatos, non dominos; & debere in illarum necessitate curare apud legitimum iudicem de remedio. Azorius *p.* 1. *lib.* 5. *c.* 4. *quest. vlt.* & Bonacina *to.* 3. *disp.* 1. *q.* 16. *sect.* 1. *punct.* 5. *n.* 13. P. 3. *T.* 1. *Ref.* 27.

Aut eos cogere ad residendum.

3 Secundò, nec potest cogere Episcopos, vt resideant, sed solùm monere Summum Pontificem, vt curet ecclesiasticam disciplinam ab Episcopis seruari. Azorius *p.* 2. *lib.* 11. P. 3. *T.* 1. *Ref.* 42.

Aut detinere pro gubernaculo temporali.

4 Tertiò reprobandus est Bobadilla, dum *to.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *nu.* 99. docet, detinere eos posse pro gubernatione alicuius Regni, ita vt hi percipiant fructus, & excusentur à residentia. Ait tamen Selua *de benef. p.* 4. *q.* 6. Principes id facere ex priuilegio Papæ. Sed Garsias *to.* 1. *p.* 3. *c.* 2. *n.* 390. putat, hoc priuilegium, si verè extitit, reuocatum esse per Tridentinum. Et si non est reuocatum, intelligi debet concessum in casu, quo sæcularis administratio non possit commode exerceri per alios. nam secus nec ipse Papa concedere potest, quod Episcopi extrà communem necessitatem fructus percipiant, & non resideant, cum residentia sit de iure diuino, vt probat Lessius *lib.* 2. *c.* 34. *dub.* 29 *nu.* 155. P. 3. *T.* 1. *Ref.* 5. In casu autem, quo Episcopi vel alij ecclesiastici officia sæcularia administrant, si in officio delinquant, non possunt à Principe puniri, vt dictum est V. *Iudex laicus*, *n.* 5.

5 Quartò reprobanda venit opinio Corsetti *de pot. reg. p.* 4. *num.* 8.

quòd Princeps inhibere possit Episcopis & eorum vicarijs, ne quemquam excommunicent, nisi prius excommunicationis causam ostendant. Hoc enim est contra Concilium Tridentinum *seß. 25. c. 3. P. 4. T. 1. Res. 9. & 98. §. Ex his*. Vnde Ballus benè benè reprobat pragmaticam Siculam nuncupatam *la Catalana*, in qua habetur, quòd Episcopi non procedant ad censuras contra officiales regios, Rege vel Prorege inconsulto. Nam imò Episcopi excommunicare possent ipsos Reges, & Imperatores, nisi haberent à Summo Pontifice super hoc priuilegium, vt ait Layman *lib. 4. tr. 6. c. 10. n. 4.* quod tamen priuilegium non debet ad eorum ministros extendi, vt notat Portocarrero *in alleg. pro iurisd. Inquis. P. 3. T. 1. Res. 9.*

ITEM non potest inhibere iudicibus ecclesiasticis ne aliquem excōmunicent, nisi ostensa ei causa.

6 Quintò omninò refellendus est Bobadilla *c. 10. n. 66.* vbi docet, Principem expellere posse à Regno Episcopos & Ecclesiasticos sub prætextu perturbationis reipublicæ, inobedientiæ, &c. non per modum iurisdictionis contentiosæ sed œconomicæ, eo pacto quo dominus expellit famulum clericum inobedientem, & domus perturbatorem. Nam Clerici & ecclesiastici habent de iure diuino habitare posse vbique terrarum, ad Ecclesiastica munera exercenda, dicente illis Domino in personam Apostolorum: *Euntes in mundum vniuersum prædicate, &c.* (& nullo prætextu eijci posse è statu Ecclesiasticos, confessus est Rex noster in quodam concordato apud Portocarrerum *in alleg pro iurisd. Inquisit. P. 3. T. 1. Res. 27.* in fine.) Nec exemplum Bobadillæ est ad rem: quia famulus est assumptus ad cohabitandum à domino, non ità ecclesiastici a Principe, vt dictum est: vnde, stando in gubernatione œconomica, ecclesiastici in republica se habent potius vt vxor in domo, quæ ratione vinculi maritalis habet ius cohabitandi cum viro, & non potest ab eo iustè expelli. *P. 1. T. 2. Res. 18.* & *P. 4. T. 1. Res. 81.* Et multò minus mitti potest ad summum Pontificem cum epistolis continentibus excessum & causam Episcopus seditiosus, vt ait Cutellius, *ad l. Feder. c. 22 not. 25. n. 5.* Nam si DD. ægrè concedunt iudici laico, vt capiat Clericum inuentum in fragranti delicto, & suspectum de fuga, vt præsentet Prælato, vt dictum est. *V. Iudex laicus n. 16.* quomodo concedi potest, vt capiatur Episcopus, & transmittatur ad Papam? *P. 5. T. 1. Res. 5.* Quid ergò agendū, inquies, cum Episcopo & ecclesiasticis seditiosis, & reipublicæ pacem turbantibus? Respondeo, recurrendum ad superiores Ecclesiasticos, vt monuit Fridericus Imper. *in tit. 1. §. si clericus, de pace tenenda, in vsib. feud Res 81. cit. §. Et præterea*, circa medium. Nec aliud permitti in cap. *filijs vel nepotibus 16. q. 6.* quod Cutellius adducit, quàm quòd Princeps roget summum Pontificem pro animaduersione, vt ait Anguianus *de leg. to. 1. lib. 2. contr. 17. n. 93.* & si plus concedere videatur, iam reuocatum esse ab Innocentio III. in cap. *qualiter & quando*, vt docet nouissimè Villasante *in cap decernimus de iud.* P. 1. *T. 2. Res. 15. P. 3. T. 1. Res. 25. P. 4 Res. 80. T. 1. & P. 5. T. 1. Res. 13. §. Respondeo*, in fine. Instabis: Quid si summus Pontifex, vel alius ecclesiasticus iudex adiri non potest, & periculum sit in mora? Respondeo: In tali casu faciat Princeps, quod recta ratio faciendum esse dictabit pro impediendis damnis reipublicæ, minimo, quantum fieri potest, ecclesiastici decoris dispendio, vt ait Molina *tom 1. tr. 2. disp. 31. concl. 4.* Sed hi casus sunt metaphysici: quia ecclesiastici non habent tantam in republica potestatem. Sicut metaphysicus etiam est

Nec quacunque ex causa expellere Ecclesiasticos à Regno.

Aut mittere Episcopum seditiosū ad Summū Pontificem cum processu criminis.

casus,

casus, quem ponit Victoria *in relect. de pot. Papæ*, quòd si Papa mandata aliqua faceret in destructionem Ecclesiæ, posset ei Princeps vi & facto resistere. Quanquam aliqua ex parte modum excessisse videatur. Sed circa prædicta vide etiam Suarez *contra Reg. Angliæ lib. 4. c.* 34. & Valenzuelam *in defens. cens. Pauli V. p. 4. n.* 101. P. 1. C. 2. *Ref.* 7 *&* 18. in fine, *& P. 5. T. 1 Ref. 5. §. Verùm*.

Aut priuare Clericos bonis ab eo obtentis.

7 Pereira, in tali casu ecclesiasticos seditiosos non solùm expelli, sed etiam priuari posse inquit per Principem bonis ab eo obtentis, *p. 2. c.* 48. *n.* 3. *&* 4. Quod solùm admitti potest, stante priuilegio Papæ: nam alioqui bona Clericis concessa, efficiuntur statim ecclesiastica, & à laicali iurisdictione immunia, vt docent DD. communiter cum Layman *lib. 4. tr. 9. c. 6. n. 8.* Et gratis ipse dicit, concedi cum hac conditione. P. 4. *T.* 1 *Ref.* 4.

Et hæc præsertim, si Ecclesiastici sint immediatè subiecti Sũmo Põtifici.

8 Quæ omnia à fortiori procedunt de ecclesiasticis exemptis, & immediate subiectis summo Pontifici: quia hi habent commune priuilegium exemptionis à potestate laicali, vt ecclesiastici, & præterea aliud vt non cognoscant superiores ordinarios, quod alioqui retorqueretur in eorum odium, contra *l quod fauore, C. de legib.* Megal. *in 3. p lib. 3. c.* 11. *n.* 37. contra Pereiram *p. 2. c. 22. n.* 18 *P.* 4 *T.* 1. *Ref.* 73.

ITEM non potest se intromittere ad cognoscenda & arcenda grauamina illata à iudice ecclesiastico.

9 Sextò, in casu, quo iudex aliquis ecclesiasticus quempiam aggrauaret, posset quidem Princeps (ait Megala *c* 19 *n* 6) vel eius ministri, litteras hortatorias ad illum mittere, vt ab aliqua mala determinatione desistat; quia verba hortatoria non inferunt necessitatem. Non posset verò in illis vti verbis deprecatorijs. quia preces Principum æquiparantur mandato *P.* 1. *T* 2. *Ref* 55. Et multò minus posset ipse ad recognoscendam & arcendam violentiam se intromittere, sub prætextu quod ex iure naturæ licet vim vi repellere, *l. vi vim. ff de iust & iure* & quod in cap. *Regum* 23. *q.* 5. dicitur, munus Regis esse, oppressos tueri. Nam vis & oppressio repelli vi potest, primò quando est euidens, & non debet videri processus, & fieri actus iudiciales, quia vis repellitur facto: Secundo, quando infertur à priuato, non quando à proprio iudice; nam tunc recurri potest ad iudicem superiorem, & si ipse est supremus, ferri debet oppressio patienter, sicut quando laico vis infertur à Principe, in quo casu ecclesiasticus iudex non se intromittit, & tamen maior ei inest potestas, quàm laico; quia Prælatus potest iudicare de peccatis omnium ouium suarum, cap. *nouit, de iud.* cap. *ex tenore, de foro comp* & cap. *si quis, de potentibus* 24. *q.* 3. & munus innocentes tuendi plus ad ecclesiasticos spectat, quàm ad laicos, vt colligi potest ex multis decretis 87. *decreti:* Ratio autem est, quia ex vna parte, si liceret recognoscere acta & processus iudicis Ecclesiastici ad examinandam violentiam, iam tunc liceret exercere iurisdictionem in ipsum, etiam citra violentiam, nam ipsa examinatio processus est actus iurisdictionis (siue iudicialiter, siue extraiudicialiter fiat; nam non debet per vnam viam concedi, quod per alteram denegatur.) & non fit ad repellendam violentiam, de qua scilicet nondum constat, & quæ in facto superioris præsumi non debet. Ex altera verò; vt vis ad vim reprimendam sit licita, debet seruari moderamen, idest illa vis adhiberi debet, ex qua minus damnum & incommodum sequi potest, quod in tali casu non seruatur; nam oppressus potest cum minori damno recurrere ad Ecclesiasticum superiorem. item si vis ei inferatur spoliando illum possessione, habet reme-

medium c. 1. de rest. spol. & l. 1. ff. de vi & vi arm. si autem in possessione turbatur, habet etiam remedium §. retinendæ, §. sed interdicto, instit. de interd. Et tandem, si omnino oporteret oppressionem pati, minus malum foret sua oppressio, quam sit perturbatio in iudicijs, & violatio iurisdictionis ecclesiasticæ, quæ sunt contra bonum commune. Neque valet adducere consuetudinem, etiam antiquissimam, & mistam laicorum, & clericorum: nam omnem consuetudinem contra Ecclesiasticam immunitatem reprobauimus V. Consuetudo n. 2. & reprobabimus iterum V. Vsus. Secus, si esset constans fama & traditio æquè antiqua, immemorialis, & integre probata, quod præcesserit priuilegium. Sed hoc in Hispania circa tribunal dela fuerça, Ceuallos gloss. 8. mordicus sustinet non adesse. Et hæc omnia docent Castrus Palaus to. 2. disp. vn. pun. 12. n. 5. Barbosa de iur. eccles. lib. 1. c. 39. §. 2. n. 185. & alij, contra Sotomaiorem to. 7. de terrijs c. 41. n. 180. Et à fortiori procederent, si pro facto iudicis ecclesiastici esset opinio probabilis, vt notat Baldellus to. 1. lib. 5. disp. 40. n. 13, quia iudex potest iudicare secundùm opinionem probabilem, etiam contra probabiliorem, secundùm Sancium, P. 1. T. 2. Ref. 14. P. 3. T. 1. Ref. 53. & P. 5. T. 1. Ref. 13.

Nisi haberet ad id priuilegium.

Præsertim, si talis iudex secundum probabilē opinionē iudicauisset.

10 Septimo, non potest Princeps detinere in Cancellaria Bullas apostolicas, vt examinentur de subreptione, & de eius mandato exequantur. & sic faciens incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ, vt patet ex can. 15. ibi, etiam prætextu violentiæ, seu vt aiunt, ad nos informandos. Nam iurisdictio examinandi rescripta papalia est spiritualis ex obiecto, & pertinet ad iudices ecclesiasticos, Legatos, Nuntios, Patriarchas, Archiepiscopos; ad quos recurrat, cuius interest, in dubio subreptionis & si per impossibile, ad ecclesiasticum iudicem non patere accessus, aut ipse nollet litterarum nullitatem declarare, & executio traheret damnum aliquod graue, tunc Princeps secundum Bonacinam in bull. cœn. disp. 1. q. 14. pun. 2. n. 10. posset executionem impedire, & libellos supplices ad summum Pontificem mittere. nam de reliquo, non posse Principes se intromittere in iudicandis, aut disponendis rebus ecclesiasticis, clamant iura cap. benè quidem. dist. 96. & cap. decernimus, de iud. & in specie, quod non possint recognoscere & examinare sententias & censuras, sed debeant statim eas acceptare, & pro executione Episcopo brachium exhibere, tradit Tridentinum sess 25. cap. 5. de Reg. Et hæc procedunt de iure, contra Sotomaiorem n. 184. Palaus autem pun. 9. n. 5. & alij tenent, nostrum Regem habere priuilegium papale, quod litteræ pontificiæ in suis Regnis non habeant effectum absque regio exequatur. Quod tamen priuilegium, vt benè aduertit Rao in resp. ad dub. circa immun. eccles. non est concessum pro legibus generalibus, vt sunt Bullæ & extrauagantes, sed tantùm pro rescriptis priuatis inter partes, aut emanatis ad instantiam alicuius. Nam alioqui regimen vniuersalis Ecclesiæ dependeret ab arbitrio Principis sæcularis. Adde, quod multi negant hoc Priuilegium: & praxim nostrorum regnorum iustificant ob tolerantiam summi Pontificis. Sed contra hos esset Blondus de cens. disp. 5. ar. 26. n. 3. & omnes expositores Bullæ Cœnæ. P. 1. T. 2. Ref. 13. P. 4. T. 1. Ref. 9. & P. 5. T. 1. Ref. 12. Vide V. Consuetudo, n. 3.

Item nō detinere in Cancellaria. & recognoscere Bullas Apostolicas.

Nisi similiter habeat priuilegium.

Quod vbi adest, non procedit pro Bullis generalibus.

11 Octauo, non potest Princeps collectare Ecclesiasticos, vt dictum est V. Gabellas imponere, nec conferre beneficia ecclesiastica, vt diximus V. Consuetudo n. 3. absque priuilegio summi Pontificis. Quod tamen pri-

Et requiritur etiā ad collectandos ecclesiasticos. Et conferenda beneficia.

priuilegium si adest, quomodocumque concessum sit, potest à summo Pontifice ad libitum abrogari. & secundùm aliquos de facto abrogatur singulis annis per Bullam Cœnæ. Vide V *Immunitas ecclesiastica à nu.* 11. vbi *n.* 7. inuenies, Principes non posse reuocare priuilegia Ecclesijs concessa per semetipsos.

Denique non potest prohibere fundationem Ecclesiarum.

12 Nonò, Princeps non potest prohibere nè Ecclesiæ in suo statu absque sua licentia ædificentur. Vide V *Ecclesia*, *n.* 1.

Aut legitimare clericum filium Clerici.

13 Decimò, Princeps non potest legitimare filium Clerici Clericum etiam ipsum. Nam esto Princeps possit concedere Clericis priuilegium, cap. *nouit*, *de iud.* tamen hoc non est solùm priuilegium, sed etiam præiudicium, exercendo alienam iurisdictionem. Pontius *lib.* 11. *c.* 6. *n.* 9. contra Couarruuiam 2. *p. de spons. c.* 8.9.8. *n.* 19. Imo aliqui id docent etiam de laico filio illegitimo Clerici, quod Petrus de Greg. *in sintag. lib.* 10. *c.* 4. testatur decisum in Senatu Parisiense. *P.* 1. T. 2. *Res.* 112. Adde quòd laicus legitimatus à Principe in sæculo, si fiat ecclesiasticus, non manet dispẽsatus ad Ordines & *Prælaturas.* Vide V. *Rex*, *n.* 4. An Princeps concedere possit, vt quis ludo domum exponat, vide V. *Ludus*, *n.* 5.

PRINCEPS
Quoad Represſalias.

PRINCEPS concedere potest repressalias.

14 † REpressaliæ dicuntur compensatio damni illati inter ciues diuersæ reipublicæ de bonis ciuiũ etiam innocentium †. Secundùm Lorcam *in* 2. 2. *q* 40. *ar.* 1. *sec* 3 *disp* 52. *in append. nu.* 15. illicitæ sunt, & a Principe permitti non possunt quia vtroq; iure damnantur, auth. *vt non fiant pignorationes coll.* 5. & cap. *& si pignorationes de iniur. in* 6. & innocentes pro peccato aliorum non possunt iuste puniri. Sed contraria sententia Granado *in* 2. 2. *contr* 3. *tr.* 13. *disp.* 4. *sec.* 8. *n.* 73. & aliorum communiter, est probabilior, quotiescunque damnum illatum est graue, & certum, & superiores illius reipublicæ requisiti de iustitia, aut recusant, aut negligunt: & dummodo non plus damni inferatur, quàm ab inimicis illatum sit, & parcatur ecclesiasticis. Quia ob similem causam licitum est bellum, quod licèt causam grauiorem requirat, grauiora nihilominus mala secum trahit. Ad argumenta Lorcæ respondetur, iura illa procedere, quando non concurrunt conditiones recensitæ; innocentes vero vt pars reipublicæ infensæ non esse innocentes, sed culpabiles, & concurrere ad nostrum damnum, quatenus censentur quid vnum cum conciuibus infestis. Ex quo notauit Budæus *in annot. ad l. aut facta*, §. *euntes*, *ff. de pæn.* repressalium vsum prodijsse ab antiquis. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 72.

Si adsint certæ cõditiones.

PRINCEPS
Quoad Alia.

PRINCEPS non recipit suã potestatem immediatè à Deo.

15 ALiqui ex Iuris consultis cum Ceuallos putant, Principes recipere suam potestatem immediatè a Deo. Alij id negant.

P. 1.

P. 1. T. 2. Res 126. † & Iustinianus §. *sed quod Principi, instit. de iur. nat. gen. & ciu.* fatetur, eam accepisse à populo ex l. *regia* †.

16 Non potest Princeps condemnare reum de mandato absque processu, terminis, & alijs, quæ sunt de substantia iuris, etiam si delicti certam notitiam habeat; quia sententia, vtpote actio publica, non ex priuata, sed ex publica notitia, quæ habetur per allegata & probata, ferri debet. & de iure naturæ est, vt nemo inauditus damnetur, clem. *pastoralis*, §. *cæterum, de sent. & re iud.* Vnde nec ministri talem sententiam exequi possunt. Et licet Malderus *in 2. 2. tr. 6. c. 1. dub. 14.* id permittat in aliquo casu raro, quando delictum esset omnino publicum, aut Principi cum aliquot testibus euidens, & iuris ordo seruari non posset absque periculo mali communis, hæ tamen conditiones non concurrunt, quando Proreges condemnant de mandato: vnde videant ipsi quid faciunt. *P. 3. T. 5. Res. 98. & in add secund Res. 29.*

Non potest condemnare reum de mandato.

17 Porrò Princeps etiam legatos & eorum famulos punire potest, si atrocia in suo territorio commiserint: quia etiam hospes & peregrinus eius subditus est, in cuius territorio versatur, *l. 3. ff. de off. præt.* vnde aliqui, inter quos Besoldus *in differt. polit. de leg. c. 5. n. 19.* putant, id sancitum esse in l. *non alias*, 24 *ff. de iud.* & in l. *concessisse* 2 *eod* Nam delictum legati & eius famuli non debet esse impunitum, ait Contzen *lib. 7. c. 36. §. 5.* nec est ratio, quare puniri debeat à proprio Principe, cum læsus non debeat cogi ad accusandum in locis remotissimis cum maximis periculis & expensis. & multò minus, si proditionem, aut seditionem molitus sit; quia tunc præsumitur de hoc habuisse ab eo mandatum. Vnde multa extant pro nobis huius rei exempla. Nam Phileas Tarentinorum legatus virgis Romæ cœsus, & è saxo eiectus est, auctore Liuio *lib. 15.* Legati Persarum iugulati fuere ab Alexandro, teste Iustino *lib. 7.* Seuerus apud Herodian. *lib. 6.* verbales iniurias in legatis Parthorum puniuit exilio. Orator Galliarum Mediolani propter homicidium capite plexus est, apud Cochier *de leg. c. 42.* vbi multa alia congerit. Sanè ius legationis sanctum est & inuiolatum ex iure gentium, vt ait Bañez *in 2. 2. q. 57. ar. 3.* & legati diuino & humano præsidio vallantur, vt ait Tullius *orat. 3. in Verr.* vnde in signum securitatis olim portabant sagmina & herbas, vt patet ex l. 8. §. 1. *de rer. diuis.* Sed quousque legati iura legationis non excedunt: nam alioqui, si iura gentium primi fregerint, fide, quæ de iure gentium ipsis deberetur, indigni fiunt: reatus enim omnem dignitatem excludit l. *1. C. vbi Senatores vel clarissimi.* Sed hæc non procedunt cum legatis & Nuntijs Sedis Apostolicæ, propter exemptionem status Ecclesiastici. qua etiam fruuntur eorum famuli laici, vt dictum est V. *Immunitas Ecclesiastica, n.20.P. 6. T. 8. Res. 2.*

Potest autem punire etiam legatos Principum, si atrociora committant;

18 Posse Principem ex vrgentissima causa duellum permittere, diximus V. *Duellum*, *n* 4. & docet nouissimè Mendoza *in 2. 2. disp. 170. sec. 21 §. 173.* vbi aliquot casus enumerat, in quibus non procedere inquit Tridentinum & bullas Pontificum; quia intelligi debent de permissione duelli illicita. *P. 6. T. 6. Res. 20.*

Et ex vrgentissima causa permittere duellum.

PRIVILEGIVM.

1 † Priuilegium, quasi *priuata lex* dicitur, specialis gratia alicui concessa. Multiplex est. Et præcipuè diuiditur in personale

PRIVILEGIVM quid? Et quotuplex.

& reale. illud immediatè conceditur personæ & sequitur personam, hoc immediatè rei, quæ aliquando est locus, & tunc extra illum non operatur. Nisi saltem persona habeat præsentiam legalem †. Quo pacto ait Sanchez *de matr. to. 1. lib. 3. disp. 18. nu. 7.* priuilegio ciuitatis frui posse, qui habent in ea domicilium, quamuis absint ad aliquod breue tempus, quia in iure habentur pro præsentibus. Et sic Mediolanensem alibi hospitem, primis diebus Quadragesimæ, (& Castellanum in sabbatis, addit Palacius *in 4. dist. 15. disp. 8. post 6. concl.*) carnibus vesci posse. *P. 3. T. 5. Res. 120.*

An priuilegio ciuitatis frui possint ciues absentes?

2 Priuilegium habendi oratorium domesticum, probabile est esse personale: vnde qui illud habet, seruatis seruandis, posse illud erigere, quocunque domicilium transfert. & illa verba rescripti, quod possit erigere in domo ciuitatis Panormi v. g. non esse dispositiua, sed demonstratiua, & nihil operari, auctore Granetta *cons. 87. n. 11. P. 4. T. 4. Res. 208.* & hanc opinionem tenet nouissimè Zambellus *v. missa, n. 46.* contra Merollam *to. 3. disp. 6. c. 8. dub. 22. nu. 126. P. 6. T. 8. Res. 11. §. Notandum.* Nomine autem familiæ in tali priuilegio, qua coram celebrari potest, venit maritus, vxor, filij, filiæ, nurus cohabitans, serui & ancillæ commensales. *Res. 208. cit. in fine.*

Et habentes priuilegium erigendi in domo oratorii, possint illud erigere, quocunque transferant domicilium?

3 In dubio, num priuilegium sit reale, an personale, Sanchez *lib. 8. disp. 27. num. 4.* vult reputari debere personale: quia concurrente præsumptione generali cum speciali, præualere debet specialis, & præsumptio personalis est specialior. Sed cum Pontio *lib. 8. c. 18. §. 1. nu. 7.* dicendum est, quod cum priuilegium reale sit magis extensum quam personale, si priuilegium est omnino fauorabile, & nulli præiudicet, debet extendi, & censeri reale; secus, restringi, & censeri personale. Si autem dubium vinci non possit, & ex parte habentis priuilegium stet possessio illius vt realis, vt tale censeri debet. Vide etiam Palaum *to. 1. tr. 3. disp. 4. pun. 2. §. 1. n. 6. & 8. P. 4. T. 3. Res. 51.*

AN in dubio priuilegium censeri debeat reale, aut personale?

4 In dubio, num aliquod priuilegium sit reuocatum, non præsumitur reuocatum. Parisius *lib. 2. cons. 61. n. vlt. Ibid in fine.* Porrò Summus Pontifex reuocare potest quæcunque priuilegia à sancta Sede concessa, etiam Principibus. Principes verò non ita de concessis ab ipsis Ecclesiæ & Ecclesiasticis, vt dictum V. *Immunitas Ecclesiastica, n. 7. 11. & seq.*

Reuocatum, an non?

5 Summi Pontifices Gregorius XV & Vrbanus VIII. reuocauerunt de facto quæcunque priuilegia concessa viuæ vocis oraculo. Inter quæ non debent numerari oracula declarantia & explicantia priuilegia, aut decreta Religiosorum, ait Lezana *to. 1. c. 3. nu. 21.* Vbi putat, Bullam Vrbani reuocare ea etiam priuilegia, quæ suum effectum sortita fuerant, quia non explicat oppositum, vt Bulla Gregorij. Contrarium tamen non esse improbabile. Peyrinus vero *to. 3. in const. 18. Vrbani VIII. n. 1. in schol.* putat, oracula concessa ante Pium V. imò ante Gregorium XIII. non derogari: quia vterque hic Pontifex illa in suis constitutionibus innouauit, ille cum clausula, *ac si eorum tenores de verbo ad verbum* &c. hic ex certa scientia; quæ clausulæ, cum habeant vim nouæ concessionis, illa oracula iam non amplius oracula sunt, sed concessiones per breue. Item non reuocari oracula Indulgentiarum, quia Indulgentiæ non sunt priuilegia; nec oracula communicantia aliquod priuilegium concessum per breue. Quæ omnia limitat, nisi stylus Romanæ Curiæ aliter seruet. *P. 5. T. 14. Res. 17.*

Reuocatio oraculorum non comprehendit oracula explicantia priuilegium concessum per breue.

Quid de oraculis ante Pium V. & Gregor. XIII?

De oraculis indulgentiarum?

Et ijs, per quæ communicatur priuilegium concessum per breue.

6 Priuilegium populi Panormitani, vendendi vinum ex vineis territorij supra taxam communem, vulgo *à cannatella*, Illustrissimus Senatus prudenti consilio moderatus est, statuens certum incrementum, quod venditores supra taxam recipere possint. Sic enim & vinearum domini consuluit: vt eas diligenter colerent, & emptoribus, vt vinum bonum non immoderato, quod antea petebatur, sed iusto pretio intra limites pretij naturalis emerent. Et hoc non fuit tollere priuilegium, sed explicare; nam qui habet priuilegium vendendi supra taxam, non potest excedere pretium naturale, vt ait Turrianus in *2. 2. q. 2. disp. 33. dub. 5. n. 2.* hoc enim nemo concedere potest, ait D. Thomas *q. 77. ar. 1.* Imò, quia ciues hoc priuilegio abutebantur, cœperat esse iniquum, & cessare, iuxta l. *ex facto, de vulg. & pupill.* qui enim priuilegio abutitur, meretur illud amittere, cap. *tuarum, de priu.* & alijs iuribus apud Barbosam *in collect. to. 2. lib. 5. tit. 33. c. 11. n. 25.* An verò tempore magnæ sterilitatis tale incrementum augendum sit, pendet ex illa quæstione, An taxa augeri debeat tempore sterilitatis, de qua dictum est V. *Pretium, n. 7. P. 2. T. 17. Ref. 1.*

De reuocatione seu moderatione priuilegij Panormitanorum vendendi vinum e vineis territorij (à cannatella.)

7 De priuilegijs Cardinalium dictum est V. *Cardinales.* Et *n. 14.* peculiariter diximus eos posse celebrare, & celebrari facere ante auroram, & post meridiem. Circa quod Eminentissimus Brancatius *in pecul. dissertat. manuscrip.* multa congessit. Et primò censuit, missam terminari posse per duas horas cum quadrante ante Solis ortum. Secundo, priuilegium celebrandi in oratorio palatij Cardinalis esse mistum, scilicet personale & locale, ipsumque oratorium esse propriam familiæ parochiam, in qua capellanos ad commoditatem familiæ, non solùm vnum, sed plures in eodem die sacrum facere posse, vt in oratorijs Societatis ex simili priuilegio. Idque etiam in absentia Cardinalis, non solùm ægroti, vel occupati, sed extra Vrbem existentis, dum palatium retinet, & in illud est reuersurus, sicut DD. in simili dicunt in ordine ad priuilegiũ immunitatis. Sed in hoc casu priuilegium temporis nemini suffragari, & se non permissurum, vt in suo oratorio eo absente celebraretur. Tertiò, in dictis cappellis etiam exteros Sacerdotes, & non in Cardinalium seruitium, celebrare posse. Denique, Sacrificio festiuo in dictis cappellis interessentes, quocunque die, & omnes personas, satisfacere posse præcepto, quia non extat contraria prohibitio, sicut pro oratorijs priuatis. imo extat tacita concessio Summorum Pontificum, qui, cum omnes fuerint Cardinales, & ita seruari cognouerint, nunquam prohibuerunt. Quin sacra Congregatio ita declarauit in fauorem oratoriorum episcopalium, & priuilegia Episcoporum sunt Cardinalibus communia, præsertim sex, de quibus Gloss. *in c. fin. de priu. in 6.* vt Iacobat. *de conc. lib. 1. fol. 36. P. 6. T. 8. Ref. 40.*

Et priuilegio Cardinalium circa oratorium palatij.

PROFESSIO.

1 † PRofessio Religiosa (de qua hic agimus) est solemnis promissio Deo voluntariè facta à nouitio post annum probationis in legitima ætate constituto, de tribus votis in aliqua Religione approbata, recepta ab habente potestatem incorporandi Religioni. Sic noster Bordonus *in tract. de prof. relig. cap. 1. q. 2.*

PROFESSIO quid?

Est promissio voluntaria. Nam metus, etiam reuerentialis irritat professionem.

Vnde statuit Tridentinum, puellas monachandas examinari omnino debere de libertate.

2 Dictum est *voluntariè*. nam professio metu facta non tenet †. Non solùm si metus sit grauis, sed ex declaratione sacræ Congregationis apud Rodriquez *in comp. resol.* 101. *num.* 78. & Rota Romana apud Pontium *lib.* 4. *cap.* 11. *num.* 15. *&* 16. etiam reuerentialis. P. 3. T. 2. *Resolut.* 92. Et quia huic metui obnoxiæ præcipuè sunt puellæ, Tridentinum *in sess.* 25. *cap.* 17. ad hoc vitandum statuit, vt ante professionem, & (si sint puberes) ante etiam habitus susceptionem, examinentur de libertate. Si verò in habitus susceptione sint impuberes, examinentur solum ante professionem, secundum Suarez *to.* 3. *lib.* 5. *c.* 1. *n.* 9. frustra existimans examinari in ætate tam tenera. Imò id vsu fieri consueuit etiam cum puberibus, vt obseruat Sanchez *in sum. tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 4. *n.* 84. quamuis Vechius *disp.* 52. *dub.* 9. *n.* 16. adducat declarationem Sacræ Congregationis, quod impuberes non possint admitti, ne ad habitum quidem. Hoc autem examen non potest omitti absque mortali, tam ex parte profitentis, quam acceptantis. & debet fieri ab Episcopo, etiam si monasterium sit exemptum, vt declarauit Sacra Congregatio, & notat Piasecius *p.* 2. *c.* 3. *ar.* 7. *n.* 8. P. 3. *T.* 2. *Res.* 47.

Ab Episcopo.

In dubio autem, an professio sit inualida propter metum, iudicandum in fauorem ipsius.

3 In dubio, an metus incussus fuerit, & an fuerit iustus, & ad irritandam professionem sufficiens; sicut in dubio, an Religiosus habuerit animum se obligandi ratione metus, præsumendum est in fauorem professionis, quæ cum sit certo, non debet priuari sua possessione ob excusationem dubiam. Vechius *disp.* 13. *dub.* 12. *n.* 22. *P.* 4. T. 3. *Res.* 53. In dubio autem, an Religiosus suam professionem ratificauerit, infra quinquennium præsumitur non ratificasse, post quinquennium ratificasse. quia Tridentinum *cap.* 19. infra quinquennium permittit talem audiri, & non post. Quod etiam procedit pro foro conscientiæ, vt ait Mezolla *to.* 1. *disp.* 3. *c.* 3. *n.* 283. *P.* 4. *T.* 3. *Res.* 49.

In dubio, an Religiosus ratificauerit, infra quinquẽnium præsumitur nõ ratificasse, post quinquenniũ ita.

Dispositio autem Tridentini de nõ audiendo Religiosum vltra quinquẽnium, non procedit cum eo, qui in quinquennio ignorauit nullitatem, aut impeditus fuit;

4 Sed hic aduerte primò, quod secundum Bonacinam *de claus. q.* 2. *pun.* 10. *diff.* 4. *n.* 5. hæc dispositio Concilij in foro externo habet locum, etiam si quis infra quinquennium non reclamauerit ex ignorantia, vel impotentia: quia non distinguitur. & Religio cum gaudeat priuilegio minoris, debet iuuari à possessione, sicut pro omni causa restitutionis in integrum inter duos minores statuitur in l. *si minor*, *ff de minor.* Sed Sanchez *de matr. to.* 2. *lib.* 7. *disp.* 37. *n.* 22. benè negat. Imò Suarez *to.* 3. *lib.* 7. *c.* 3. *n.* 14. benè ait, talem audiri posse post quinquennium, etiam si habitum temerè dimissum reassumpserit, non obstante Concilio ibi, *si habitum spontè dimiserit, nullatenus ad allegandam quamcunque causam admittatur*. P. 3. T. 2. *Res.* 53.

Aut metus semper durauit.

5 Cæterum, si metus toto quinquennio duraret, professum audiri posse post quinquennium, tradit Villalobos *to.* 2. *tr.* 35. *diff.* 25. *num.* 8. quamquam Valerus pro parte negatiua afferat responsionem Gregor. XIII. *V. regularis diff.* 2. *n.* 3. & Rodriquez *vbi sup. n.* 71. dicat, impetrandum esse in hoc casu rescriptum, vt restituatur ad quinquennium. *P.* 3. T. 2. *Res.* 62.

Procedit autem, etiam si nullitas prætẽdatur ob nouitiatum aut professionem in loco assignato.

Quæ secundùm alios non est inualida.

6 Aduerte secundò, dictam Concilij dispositionem habere locum etiam in professione nulla, ratione Conuentus non assignati iuxta decretum Clem. VIII. non obstante decreto D. N. Vrbani anni 1631. Hanc enim nullitatem debere iudicari iuxta dispositiones canonicas, præsertim Concilij Tridentini, testatur in quadam epistola apud Peyrinum *in const.* 17. *Vrbani VIII. schol.* 1. Cardinalis S. Onuphrij de mente D. Papæ.

Papæ. Et notat Peyrinus, professionem factam in locis non designatis non esse nullas ex parte emittentis, sed ex parte Religionis, & si loca nouitiatus a tempore Clem. VIII. vel Pauli V. continuata fuerint, habere locum præscriptionem, etiam si nulla reperiatur authentica. Bononia verò *de elect. p. 2. c. 1. dub. 56. n. 3.* probat, tales professiones nec respectu Religionis esse inualidas, quia dicta Bulla Clementis non fuit vsu recepta. *P. 5. T. 14. Res. 16.*

7 Dictum præterea est in descriptione professionis, *facta à nouitio post annum probationis*. De nouitio & nouitiatu vide V. *Nouitiatus*, & V. *Nouitius*. Annus verò Nouitiatus licèt secundum Enriquez, & alios non debeat esse integer, mathematicè à puncto ad punctum, sed minui posse aliquot horis, quia de minimis non curat Prætor, & quod parum distat nihil distare videtur. Contrarium tamen tenendum est cum Suarez *vbi sup. lib. 5. c. 13.* & si annus sit bissextilis, & habitum quis susceperit die 24. Februarij, vtrumque vigesimum quartum diem, qui duplex est in anno bissextili expectandum esse, quia in iure computatur pro vno. *l. 3. §. minorem, ff. de minor.* & *l. cum bissext ff. de verb signif.* Molina *to. 2. disp. 573. § atque vt. P. 3. T. 2. Res. 57.* & *P. 5. T. 5. Res. 18.*

ANNVS nouitiatus debet computari a momento ad momentum.

8 Sed si nouitius infra annum in mortis periculo constituatur, potest ad professionem admitti, ex priuilegio Prædicatoribus concesso à Pio V. an. 1570. apud Rodriquez *qq. reg. to. 3. q. 15. ar. 16.* quamuis Sà *v. religio n. 56.* dicat hoc priuilegium fuisse abrogatum a Greg. XIII. Professio autem sic facta, non solùm affert nouitio spiritualem consolationem indulgentiæ, sed integrum & plenarium sortitur iuris effectum, ita vt si professus conualescat, non debeat iterum profiteri, & si decedat, succedat in eius bonis monasterium, contra Rodriquez *in comp. res. 101. nu. 40.* neque in hoc Papa præiudicat hæredibus, quia non facit monasterium succedere in bonis nouitij, sed illud succedit in bonis professi de iure, ipse autem Pontifex solum dat facultatem profitendi ante tempus legale. Sanchez *in sum. to. 2. lib. 5. c. 4. n. 16.* Zanardus *p. 2. c. 17.* & alij. & probabile esse putat Lezana *c. 25. n. 39. p. p.* quamuis cautè procedendum putet, eo quod oppositum à sacra Congregatione decisum feratur, licèt non authenticè. *P. 3. T. 2. Res. 17.* & *P. 5. T. 3. Res. 139.*

Sed si infra annum mors appropinquet, nouitius profiteri potest. Et in tali casu, moriente ipso, monasterium succedit in bonis.

9 Profiteri etiam posse infra annum putat Nauarrus *c. 16. num. 27.* coniugatum cum voto Religionis, qui ante consummationem habet bimestre ad transeundem ad Religionem, ex cap. 7. *de conuers. coniug.* quod ipse datum putat ad profitendum, quia cum in cap. 14. *eod.* supponatur, per transitum ad Religionem dissolui matrimonium, transire ad Religionem in iure perinde videtur esse, ac profiteri. Sed communis sententia apud Præpositum *in 3. p. q. 5. dub. 6. n. 47.* tenet talem intra bimestre teneri solùm ingredi Religionem, professurum postea suo tempore. *P. 4. T. 4. Res. 133. §. Sed hic obiter.*

Verùm non potest ante annum profiteri, qui post votum Religionis vxorem duxit, & postea intrat ante cõsummationem.

10 Licet autem inualidè profiteatur regulariter nouitius infra annum probationis, validè tamen profitetur multo post. Nam licèt Tridentinum *sess. 25. c. 16.* dicat, nouitium post annum probationis vel ad profitendum admitti, vel dimitti debere, non proinde annullat professionem posteà factam, nec circumstantiam illam temporis requirit vt formam. Palaus *tr. 3. disp. 2. pun. 9. n. 8. P. 3. T. 2. Res. 128.*

PROFESSIO facta multo post annum probationis, est valida.

11 Et quidem Prælatus potest professionem alicuius differre, non solùm si sit inhabilis, & speretur breui, v. g. infra semestre, profectu-

Et potest esse licita, etiam si nouitius sit habilis.

rus, cum Concilium secundùm Riccium *to. 4. res. 254.* & alios loquatur de habilibus *Res.* 128. cit. sed etiam si sit habilis, & alia causa iusta id exigat, vt ait Marchinus, *in resol. pro nouit. D. Iacobi, Alcantaræ, &c.* & practicatum testatur in Religione Minorum ex consilio DD. Salmaticensium cum quodam, cuius professionem distulerunt ad annum ætatis eius vigesimum, quia erat necessarius ad disponendum de certa hereditate. *Ibid. §. Notandum,* & *P. 5. T. 1. Res. 18. §. Nec valet dicere.*

IN ætate requisita ad professionem non datur parua materia.

12 † Dictum est vlterius, *in legitima ætate constituto*. Legitima ætas ex Tridentino *c.* 15. est initium anni 17. † Et non datur in ea paruitas materiæ. Vnde testatur Villalobos *to. 2. tr. 35 diff. 20.* DD. Salmaticenses declarasse nullam quandam professionem emissam sex horis ante finem anni 16. quód etiam determinauit Rota *p. 1. decis. 175. nu. 7. P. 3. T. 2. Res. 57. § Sed quæres*, & *P. 5 T. 5. Res. 18.*

QVI professionem recipere possit de iure? Aut commissione?

13 Dictum est vltimo, *recepta ab habente potestatem incorporandi,* quam de iure habet Prælatus: & potest committere cuicunque etiam laico; & in hoc etiam ratihabitio locum habet, vt quæcunque persona nomine Prælati professionem recipiat, ipso postea ratihabente, fiat valida. Villalobos *vbi sup. nu 5.* Et procedit pro vtroque foro. *P. 3. T. 2. Res. 70.*

De professione surdi, muti, & cæci.

14 Aduerte hic primo ex Sanchez *in sum. to. 2. lib 5. c. 3. num. 2.* professionem surdi & muti simul, qui eius obligationem percipere posset signis, validam esse, sicut & matrimonium, cap *significatò de Regul.* Secus, si esset etiam cæcus, vel esset cæcus & surdus; nisi antequam talis esset, professionis naturam calluisset. *P. 5. T. 6. Res 34.*

Et laborantis morbo Gallico vel cótagioso.

15 Aduerte secundo, professionem laborantis morbo Gallico, vel alia infirmitate contagiosa, de iure communi validam esse, cap *sicut nobis*, & cap. *sicut tenor, de regul.* & Rota *decis. 346. n. 2.* Sed si is in nouitiatu & professione talem morbum cælaret, expelli posse in pœnam, etiam in ijs Religionibus, in quibus non adest de hac re peculiare statutum, vt adest in Religione Capuccinorum, & Discalceatorum S. Augustini. (Si his & alijs non obstat Constitutio aliqua pontificia, præsertim decretum Vrbani VIII. *de professis non expellendis*, quod videatur.) Quia quando fraus dat locum contractui, tunc vel contractus est irritus, vel irritabilis. Lessius *lib. 2. c. 41. dub. 7. n 62.* & alij, contra Sanchez *vbi sup. c. 4. n. 58.* In hoc autem casu talis eiectus non maneret obligatus ad Religionem in genere, vel aliud, nisi id expresserit in professione, in quo casu obligaretur tamquam ex voto simplici. Vechius *disp. 13 dub. 15. nu. 8. P. 4. T. 4. Res. 188.*

PROFITENS acquirit Indulgentiã plenariam.

16 † Professionis effectus multi sunt, de quibus vide Bordonum *de prof. relig. c. 4.* Inter alios profitens lucratur indulgentiam plenariam instar Iubilæi †. Quam licèt existiment non acquirere toties, quoties postea professionem mente ratificat, quia hoc non est opus adeo difficile, ac prima professio, vt docet Sanchez *lib. 5. n. 5.* Tamen contrariam opinionem refert, & non improbat Sa *v. religio, n. 7.* & docet Layman *lib. 4. tr. 5. c. 10. n. 2.* & probari potest, quia idipsum exhibere se totaliter Deo, quód fit in professione, reperitur in ratificatione. & licet non cum tanta difficultate, tamen fieri potest conatu maiori. *P. 4. T. 4. Res. 180.*

Soluitur ab omnibus votis antea emissis.

17 Secundò per professionem extinguuntur omnia vota, tam in sæculo, quàm in nouitiatu emissa. etiam reseruata, vt patet ex *c. scriptu-*

ra,

iæ, de voto, & docent DD. communiter, contra Paludanum *in 4. dist. 38. q. 4. ar. 1. concl. 5.* & procedit etiam in iuramentis pijs. Sanchez *vbi sup. n. 50. P. 3. T. 6. Res. 65.*

18 Tertiò, professio tollit irregularitatem ex defectu natalium pro suscipiendis Ordinibus (& exercendis susceptis. Sanctarell. *p. 1. q. 39. n. 8. P. 4. T. 2. Res. 66.* in fine.) & irregularitatem contractam ex vsu Ordinum, vt si illegitimus in sæculo absque dispensatione Ordines suscepisset, & exercuisset. Vechius *disp. 13. dub. 6. n 3* Sed is non remanet dispensatus ad prælaturas, cap. 1. *de filijs præsbyt.* Sanchez *n. 16.* & alij communiter, contra Villalobos *to. 1. tr. 13. diff 60. n. 10.* qui contrarium probat ex priuilegio Eugenij IV. concesso Congregationi S. Ioannis Euangelistæ in Lusitania. Verum tamen est, quòd Prælati Regulares possunt cum eis dispensare in capitulo generali, aut prouinciali, ex priuilegio Gregorij XIV. *P 4. T. 2. Res 65.*

Et si est illegitimus, legitimatur quoad Ordines.

Non tamen ad Prælaturas.

19 Verùm, eiectus à Societate, reincidit in irregularitatem prædictam: quia solutus à Religionis vinculis, non debet eius priuilegijs gaudere. Turrianus *de cens. lib. 9. disp. 71. dub. 2.* contra Sanchez *nu. 14.* & idem dic, si quis habitum dimitteret probata nullitate professionis, quia causa nulla nullum habet effectum. Riccius *to. 2. res. 311.* contra Peyrinum *to. 2. q. 2. c. 5. §. 9. n. 149.* Eiectos verò, aliarum Religionum, probabile est non reincidere, quia sicut remanent astricti vinculo Religionis eo modo, quo explicat Sanctarellus *de apost. as. c. 6. dub. 1. nu. 1.* ita æquum est, manere suffragatos fauoribus semel obtentis, & irreuocabilibus. Verùm omnes eiecti cuiuscunque Ordinis, ex declaratione sacræ Congreg. manent suspensi ab exercitio Ordinum in perpetuum, sublata Ordinarijs locorum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut moderandi. *P. 4. T. 2. Res. 66.*

Verùm eiectus in irregularitaté reincidit.

Præsertim si à Societate.

20 † Denique professio est quædam mors ciuilis, quam homo moritur mundo †. Vnde Sanchez *lib. 7. c. 10. n. 3.* & alij volunt, patre, emittente professionem, deberi statim filijs legitimam, sicut monasterium statim ei succedit; nam aliàs hoc deberet illis præstare alimenta, etiam supra vires hæreditatis, vsque ad mortem patris, quæ, cum successio facta fuerit à die professionis, frustra etiam expectatur. Contrarium tenet Palaus *to. 3. tr. 13. pun. 14. n. 13.* & probat ex multis. Præsertim, quia alioqui, si pater haberet maioratus & fideicommissa, substitutus ei succederet à die professionis, quod ipse negauerat. Professum igitur habere successionem, & monasterium subministrare debere filijs professorum viuentium alimenta, si aliunde non habeant. Sed non supra vires hereditatis. quia non obligatur naturaliter, vt pater; sed solùm ratione bonorum acceptorum. Idemque à fortiori dicendum de filijs professis relinquentibus patres. *P. 6. T. 7. Res. 55.*

AN profitente patre, dandam sit statim legitima filijs?

Et è contra?

PROMISSIO.

1 † PRomissio, est datio fidei deliberata, vera, & spontanea, de re licita & possibili. Promissio metu extorta non parit obligationem, vt dictum est V. *Metus, num. 4.* Et promissio de re illicita, similiter †. Vnde promissio prodiga, de dando v. g. meretrici centum aureos, non obligat, nisi ad quantitatem, in qua nulla esset prodigalitas,

PROMISSIO quid?

An prodiga obliget?

tas, etiam si sit iurata, vt diximus V. *Iuramentum*, *num.* 12. *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 27. Et aliqui dicunt, omnem promissionem, quæ fiat meretrici, seclusa iuramento, esse inualidam, & non obligare, etiam post actum turpem; quia vsus corporis, qui venditur, est intrinsecè malus. Vide V. *Meretrix*, *num.* 2. *Ibid.* in fine, & *P.* 2. *T.* 16. *Ref.* 38.

Et an obliget in conscientia? 2 † Promissio si fiat Deo, obligat etiam interna. Si autem hominibus probabile in primis est non obligare antequam acceptetur †. Acceptata verò legitimè dicitur, quando quis, cui aliqui promittitur, vel significat se acceptare, vel præsens tacet; nam in fauorabilibus, qui tacet, consentire videtur. Cruz *p.* 1. *pr.* 7. *ar.* 1. *dub.* 1. *concl.* 1. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 116. *in fine*. Qui autem promissionem legitime acceptatam non seruat, peccat mortaliter, ait Vasquez *in* 1. *p disp.* 85. *c.* 6. *nu.* 4. quia lædit iustitiam legalem, quæ ad bonum conuictum & societatem humanam, disponit seruanda esse promissa. & talis promissio est vere pactum, quod qui non seruat, potest excommunicari, c. 1. *de pactis*. Sed quamuis hoc verum sit, si ex non seruata promissione detrimentum aliquod eueniat tertio, à priuatione rei promissæ distinctum; hoc tamen secluso, probabilis est opinio Meratij *to.* 2. *de iust. & iure disp.* 19. *sec.* 10. quod acceptatam promissionem non seruans, peccet solùm venialiter: quia non seruare fidem in promissis, non est contra iustitiam, sed contra fidelitatem; estque solùm mendacium, quod si non est perniciosum, non est mortiferum. *P.* 2. *T.* 17. *Ref* 9. & *P.* 4. T. 4. *Ref.* 122.

Præsertim si sit ficta? 3 Ex quo à fortiori sequitur, probabilem & in praxi tutam esse sententiam Sanchez *de matr tom.* 1. *lib.* 1. *disp.* 9. *num.* 5. quod promissio ficta, secluso damno emergente &c. non obliget in conscientia. quia promissio est quædam veluti lex, quam sibi promittens imponit; lex autem non obligat, si legislator non vult. Sed Vasquez & Pontius, ille *disp.* 6. *de matr. c.* 3. hic *lib.* 2. *c.* 4. mordicus docent, promissionem externam alteri insinuatam inducere naturalem obligationem seruandi promissum, quam non potest tollere fallax voluntas. Vnde dicemus V. *Stuprum num.* 3. deflorantem virginem sub ficta promissione coniugij, teneri illam ducere, etiam si sit vilioris conditionis. *P.* 3. *T* 4. *Ref.* 205. Ait etiam Turrianus *in select p.* 1. *disp.* 29. *dub.* 6. non posse Regem absque iusta causa reuocare promissionem futuræ successionis in Proregem v. g. Sed ego existimo, Regem in tali promissione nolle se obligare in conscientia, & ideo contrarium tenendum esse. Quamuis ex maiestate Principis esset, & ideo in praxi consulendus sit promissa seruare. *P.* 5. *T.* 14. *Ref.* 74. Quid autem dicendum, si fictæ promissioni accedat iuramentum, diximus V. *Iuramentum*, *num.* 10.

Aut non acceptata? 4 Cœterum, licèt ius ciuile irritet promissionem non acceptatam: nihilominus Molina *de iust. tom.* 2. *tr.* 2 *disp.* 262. *num.* 16. contra Sanchez *disp.* 7. *num.* 24. probabiliter putat, in conscientia obligare, ratione iuris naturalis. ex quo infert contra Layman *lib.* 3. *tr.* 4. *c.* 1. *nu.* 9. quòd in causis pijs inducat statim obligationem, etiam in foro externo quia ius canonicum nihil circa hoc statuit, & solemnitates iuris ciuilis

Nec manifestata? in contractibus pijs non requiruntur. *P.* 3. T. 5 *Ref.* 107. Et probabilis etiam est opinio Soti *lib.* 4. *q.* 5. *ar.* 1. *ad* 1. quod etiam promissio interna, statim ac facta est, obligationem inducat in conscientia, etiam si sit de re prophana. Ex quo infert Mendoza *lib.* 1. *de pact. c* 4. *num.* 8. quòd si cui constet, aliquid sibi promissum esse, quod in iudicio postu-

lare

lare non poteſt, poſſit occultè ſibi compenſare. Vide etiam Sanctarellum *p. 1. q. 66. n 49. P. 3. T. 5. Reſ. 116.*

5 Promittens eleemoſynam cuidam pauperi, ſecundùm Sanchez *in ſum. tom. 1. lib. 4. c. 49. num. 6.* dare poteſt alteri pauperiori, cœteris paribus, non tamen applicare ſibi, licet pauperi; quia eleemoſyna eſt omnino ad alterum. *P. 5. T. 8.* Reſ. 37. Ad quid teneatur promittens rem indeterminatam in numero, pondere, menſura, vide V. *Voti obligatio*.

An promittens eleemoſynam certo pauperi, poſſit eam alteri præbere?

PROREX.

† Præter ea, quæ dicta ſunt V. *Princeps*, & *alibi* de Principe in genere, hic de Prorege nonnulla dicenda ſunt in particulari † Et primo

1 Prorex tenetur nominare Regi digniores pro electione officialium facienda: nam communis opinio cum Anguiano *de leg. lib. 2. contr. 8. nu. 30. & 33.* tenet, ipſoſmet Reges teneri ad officia, etiam ſæcularia, quemadmodum ad beneficia eligere digniores. vt probatur ex text. *in auth. vt iud. ſine quoque ſuffrag. §. eos autem, coll. 2. Auth. de defenſ. ciuit. in princ. verſ. interim* & l. *aſcribenda, C. de decur. lib.* 10. ſiue enim officia conferantur vt onera, committi debent melioribus, iuxtà cap. *licet ergò*, & cap. *vnico, vt eccleſ. benef.* ſiue conferantur vt bona & honores, ex iuſtitia diſtributiua diſpenſari debent iuxta cuiuſque dignitatem, præferendo meliores & digniores: quamquam hæc iniuria cum non ſit contra iuſtitiam commutatiuam, ad reſtitutionem non obliget. obligat tamen in priori caſu, quia iuſticia commutatiua verſatur etiam inter Principem & rempublicam, cui vtilior miniſter adhiberi debet. & non eſt paritas de œconomo, qui poteſt eligere ad opera domini ſui minus dignos; quia huic commiſſum eſt, quærere ſolùm ſufficientes: Rex verò conſtituitur à republica cum pacto, vt in eius miniſterium eligat digniores. Vide Villalobos *to. 2. tr. 8. diff. 6. n. 6.*

PROREX in nominatione officialium tenetur nominare digniores.

Et dato, quòd Reges poſſint ad officia ſæcularia eligere minus dignos, & probabilis ſit opinio contraria Vaſquez (vt V. *Electio num. 1.* probabilem illam admiſimus) adhuc tamen Proreges tenentur in propoſitione nominare digniſſimos: nam talis præſumitur Regis voluntas, qui ſi velit minus dignum eligere, id ex ſuo arbitratu, non ex Proregis inſtinctu facere volet. Quapropter Proreges omittendo in tali nominatione digniores, peccabunt, etiam ſi ſemel id facient. Et ſic docet Hurtado *de Incarn. diſp. 12. ſec. 15. ſubſect. 3. §. 250. & 251.* & Aponte *de pot. proreg. de elect. offic. tit. 5. §. 5. num. 6.* Et à fortiori procedit in nominatione Epiſcoporum, Abbatum &c. († ſed vide V. *Beneficium, n. 11.* †) Quòd autem Proreges non poſſint pro tali nominatione pecuniam accipere, docet Hernandez de Mendoza *dub. 3. de tractis. P. 6. T. 6. Reſ. 2.*

2 Secundò, Proreges non poſſunt pro ſuo arbitrio aggratiare delinquentes, etiam accuſatore cedente; ſed attendere debent qualitatem delicti, & cæteras circunſtantias concurrentes; & tunc rariſſimè, ob iuſtas euidentes cauſas, & miſerabiles caſus, excuſante minori ætate, ſenectute, indeliberatione, meritis ipſius delinquentis, vel ſuorum, aut pro eo intercedentis, & ſimilibus, de quibus vide Taſſonum *in pragm. de Antifato verſ. 12. obſeru. 1. à num. 125.* Regulariter verò peccabunt

Non poteſt aggratiare ad libitum delinquentes.

mortaliter, etiam si semel pœnam remittent facinoroso, vt homicidæ ex industria, sicario, assassino, & similibus; sicut etiam, si delicta leuia passim condonarent; quia ex hoc ciues in delinquendo audaciores fierent cum detrimento reipublicæ, cuius bono conducit, delicta puniri, l. *si ità vulneratus ff. ad legem Aquil.* & *alibi*. Et sic docet D. Thomas *in* 2. 2. *quæst.* 67. *ar.* 4. & expositores *ibid.* contra Mastrillum *de magistr. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 6. *nu.* 147. In eo autem casu, quo licitè delinquentibus pœnas remittunt, non possunt pecunias pro eis accipere. quia id sibi in Regnis Hispaniarum expresse prohibetur ordinationibus regijs, vt ait Valentia *tom.* 4. *disp.* 5. *q.* 21. *pun.* 4. quas non solùm de iure, per ea, quæ ex multis notat Mastrill. *num.* 267. sed etiam ex nouis litteris datis Toleti *an.* 1596. & executoriatis Panormi 27. *Aug. eiusdem anni* sub regimine Excellentiss. Marchion. Hieracen. seruare tenentur. Et ità tenet citatus Mendoza *c.* 3. qui *c.* 4. addit, Proreges peccare, condonando reis pœnam ad petitionem famulorum recipientium pecuniam, si ipsi id sciunt. Quod tamen limitatur, si cesset scandalum, & pecunia sit moderata, & recepta propter diligentias & labores in impetrando gratiam insumptos: nam diligentia istorum & labor est pretio æstimabilis, & ideo vendi potest. Cautè tamen est procedendum: nam raró adsunt circumstantiæ requisitæ. & Prorex non excusabitur propterea, quód nihil pecuniæ ad ipsum deueniat, si in famulos talia perpetrantes conniueat, vt ait Mastrill. *tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 7. *num.* 50. Possunt etiam ipsi Proreges pro tali remissione in casibus licitis pecuniam accipere, fisco tamen regio, vel pio alicui operi applicandam. *P.* 6. T. 6. *Ref.* 1.

Et accipere pro tali aggratiatione pecunias.

3 Tertiò, non possunt Proreges homines facinorosos in carceribus existentes super regijs triremibus depositare in necessitate, donec eorum causæ expediantur. & quamquam contrarium docuerit ex multis Aponte *de pot. pror. de reg. impos. tit.* 4. §. 1. *num.* 51. & aliquando in praxi seruatum fuerit: postea tamen regijs litteris prohibitum fuit, amplius in praxim deduci, vt obseruat Mastrillus *de mag. tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 6. *n.* 266. Et ratio est, quia huiusmodi reis per hanc depositionem denegantur saltem indirectè defensiones, aut propter eorum absentiam vel impotentiam retardentur, quod rectam iustitiæ administrationem minime decet. De ijs verò, qui semel remo ascripti sunt, ait Cutellius *in cod. leg. sic ad l. Iac. Reg. c.* 31. *not.* 38. *num.* 3. in magna necessitate compelli posse perseuerare, mercedem statis temporibus eis soluendo. nam qui operas locare consueuerunt, in bonum publicum rectè coguntur perseuerare. Ego verò hanc opinionem practicari permitterem, quando tempus arbitrio boni viri non esset adeo longum, & nullum dictorum remigum vxoribus & filijs ex ipsorum absentia in honore, aut vita damnum probabiliter timeri posset. *P.* 6 *T.* 6. *Ref.* 5.

Aut reos in carcere detentos super triremes depositare.

4 Quartò, Proreges non possunt vendere officia iustitiæ administratiua, inter quæ etiam numerari debent officia vulgò dicta, *Mastro di campo, Sergente maggiore, Capitano d'infanteria, Capitano di caualli, Capitano d'armi del valle*; & similia. Nam esto, quód hæc officia ex se sint vendibilia, de qua re V. *Vendere*, *num.* 21. auctoritas tamen illa vendendi solùm stat penes Regem, qui est ipsorum dominus, & à quo in capitulis Regni officiorum venditio ipsis interdicitur, vt notat Mastrill. *lib.* 1. *c.* 20. *num.* 12. vnde Proreges vendentes sine expressa licentia, venderent rem alienam inuito domino, ac propterea peccarent mortaliter,

Aut vendere officia administratiua iustitiæ.

ter, & tenerentur ad restitutionem. Nec obstat in contrarium consuetudo; quia reclamat contra illam Rex per Capitula Regni, & litteras particulares. Posset nihilominus Prorex vendere illa officia, quæ iustitiæ administrationem adnexam non habent, si hactenus ab alijs Proregibus, de Regis licentia, aut approbata consuetudine, vendi consueuerunt. Sic Pater Hernand. de Mendoza *in tract. de hac quæst. ad Comit. de Lemos dub.* 1. *P.* 6. *T.* 6. *Res.* 3.

5 Quintò, Proreges non possunt concedere tractas frumentorum, &c. personis priuilegiatis ad extrahendam singulis annis tantam frumenti copiam, pro anno sterili non extractam: quia tractarum concessio est talis naturæ, vt in tantum liceat, in quantum Regnum remanet sufficienter prouisum; alias Regni abundantia in eius detrimentum conuerteretur. vnde pro anno sterilitatis non intelliguntur concessæ, nec proinde refici possunt in annis sequentibus, nisi in principali concessione apposita sit clausula refectionis. Sic Mastrill. *de mag. tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 9. *num.* 56. *P.* 6. *T.* 6. *Res* 4. — Concedere tractas frumentorum pro annis sterilibus.

6 In concessione autem tractarum, huiusmodi Proreges, secundùm Mendozam *vbi sup.* non possunt pecuniam accipere; quia Rex, qui est earum dominus, dat quidem Proregi facultatem concedendi, non tamen vendendi dictas tractas; quare venderet rem alienam inuito domino, vt diximus de officijs, cum macula culpæ mortalis, & onere restitutionis. *P.* 6. *T.* 6. *Res.* 4 §. *Quoad alteram.* — Aut illas vendere.

7 Denique notat Aponte *de pot pror. tit.* 5. *de tract num.* 8. non incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ Proreges, prohibentes tractas ad Romanam Curiam, quando Regnum non est sufficienter prouisum, quia prima charitas incipit à seipso. Limitat hanc opinionem Genuen. *in pract. Eccles. sricen.* 21. *q.* 618 *num.* 2. in casu, quo Summus Pontifex, & eius ministri indigerent. Sed hic casus est metaphysicus. *P.* 3. *T.* 6. *Res.* 32. §. *Notandum.* — Potest tamen prohibere tractas ad Romanam Curiã, quando est in Regno penuria.

PVER.

1 † PVer ante vsum rationis, sicut non habet consensum, ità nec præcepti capax esse potest. Contingere autem solet vsus rationis completo septennio, & ideo lex in septennio præsumit adesse, quamuis multoties acceleretur, aut protrahatur. Pueri ergò in ordine ad præcepta naturalia & diuina tunc primùm obligantur, cùm primò rationis lumen acquirunt: vnde tunc tenentur ad Confessionem & Communionem in articulo mortis, vt dictum est V. *Communionis, num.* 11. & V. *Confessionis nu.* 1. an teneantur etiam actus fidei spei & charitatis statim elicere, vide V. *Præceptum, à n.* 10. Ad leges autem humanas etiam si discurrant, non obligantur ante septennium, vt dictum est *ibid nu.* 12. & ad præceptum communionis paschalis probabile est non obligari ante annos duodecim, vt dictum est V. *Communionis, num.* 3. †. Quod etiam de præcepto audiendi Missam, docet Marchantius *tr.* 4. *c.* 6 *q.* 2. quia nimirum ante illam ætatem sacra mysteria nondum plenè apprehendunt, nec obligationem attentionemque requisitam intelligunt. vnde dum Sacro intersunt, hùc illùc inspicere, confabulari & corridere eos videmus; nec proinde condemnamus ad mortale; nec credenda est

PVER quando incipit discurrere? — Et obligari ad præcepta diuina? — Et humana?

Ecclesia, eos plusquam veniali culpæ obnoxios facere. Sed ego teneo cum Coninch q. 83. ar. 6. n. 286. & alijs, hoc præceptum ligare statim post vsum rationis. P. 5. T. 13. Ref. 77.

2 Quandonam pueri incipiant ligari censuris, vide V. *Censura, n.* 10. Quando comprehendantur in reseruatis, vide V. *Casus*, nu. 10. Quando Confirmationem recipere debeant, vide V. *Confirmationis, n.* 8. Quando Vnctionem extremam vide V. *Extrema vnctionis*, nu. 16. Quando sponsalia celebrare, vide V. *sponsalia n.* 2.

PVGNA SEV BELLVM
An licitum, & quæ in eo licita.

BELLVM iustum est, si interueniat iusta causa,

1 † MAteriam de bello quam Auctor in sextæ partis nouissimè editæ tractatu quarto discutit, hùc commoditatis ergò reiecimus †. Bellum ergò iustum est, (quidquid pseudopatriarchæ Germanorum Lutherus & Roterodamus offutiant,) si concurrat iusta causa ex ijs, quas infrà referemus, & legitima potestas. († Quot enim bella in sacris litteris est inuenire, à Deo siue laudata, siue imperata †?) Ius autem indicendi bellum penes illos residet, qui in causis ciuilibus & criminalibus superiorem non recognoscunt, quales sunt Papa, Imperator, Reges, Respublicæ, & aliqui Potentatus, qui licèt feudatarij sint, causas tamen & lites in suo terminant dominio absque appellatione, † quales sunt Duces Florentinus, Parmensis & similes †. Posse etiam Ciuitates & Magnates superiorem agnoscentes ius indicendi bellum per præscriptionem acquirere, docet Molina *de iust. tom.* 1. *tr.* 2. *disp.* 100. Sicut etiam ex necessitate, in casu nimirum, quo oppidani vnius Ciuitatis v. g. ab alterius Ciuitatis incolis sub eodem Rege iniurias passi essent, & Rex requisitus, iniuriarum compensationem præcipere, vel negligeret, vel non auderet, quod cum Coninch *disp.* 31. *de bello dub.* 3. *n.* 61. tunc solùm admitto, cùm nouæ adhuc iniuriæ & calamitates timentur. quia nimirum vnicuique licet vim vi repellere. minime verò in solam vindictam aut restaurationem damni perpessi vt docuit Lorca *in* 2. 2. *q.* 40. *ar.* 1. *sec.* 3. *disp.* 50. *n.* 12. nam aliàs quilibet priuatus, aut saltem paterfamilias, quoties propter negligentiam aut corruptionem iudicum ius suum, saltem clarum, obtinere non potest, posset bello & armis illud repetere, quod est absurdum. Ecclesiastici autem, qui temporale reipublicæ alicuius dominium habent, possunt mouere bellum etiam ipsi. Papa verò non solum vt dominus temporalis Romæ, & aliarum vrbium ecclesiasticæ ditionis, sed etiam vt supremus Ecclesiæ pastor potest in finem supernaturalem bellum mouere, vel alijs mouendi facultatem concedere, si causa aliqua id exigat, vt dictum est V. *Papa P.* 6. *T.* 4. *Ref.* 1.

Et legitima potestas, quam habet Papa, Imperator, Reges, Respublicæ, Principes feudatarij Imperij, Et respublicæ. Et possunt habere alij per præscriptionem, aut necessitatem.

BELLVM vtrinque iustum materialiter dari non potest,

2 Num verò dari possit bellum vtrinque iustum? nam iudex secundùm falsò allegata & probata iustè quem mortis reum facere, & reus executioni sententiæ iustè resistere potest. Dominus iustè seruum detinere, & hic iustè fugere, &c. Posse, ait Alciatus *in parad. lib.* 2. *c. vlt.* Dicendum tamen cum communi, materialiter loquendo, iustitiam vtrique parti fauere non posse († Est enim indiuisibilis, ac proinde non potest duobus con-

contradicentibus opem ferre †.) Posse verò formaliter, ratione ignorantiæ inuincibilis, ita vt apud vnam partem iustitia reuera sit, apud aliam præsumatur. Ita Villalobos *to.* 2. *tr.* 5. *diff.* 5. *nu.* 1. *P.* 6. T. 4. *Ref.* 24. Is verò, qui cum tali ignorantia bellum intulit, cognita postea iniustitia, tenetur ad restitutionem damnorum titulo solùm rei acceptæ; vnde id solùm tenetur restituere, quod aduersariorum erat, & apud ipsum in specie permanet, aut ex quo ditior factus est. Lorca *disp.* 55. *nu.* 4. *Ibid. Ref.* 30. Si verò scienter bellum iniustum intulisset, ipse & eius consiliarij tenerentur omnes ad integram restitutionem damnorum in solidum, & in defectu aliorum singuli: quia vnusquisq; est causa totalis. *Ibid Ref.* 31.

Formaliter potest. Quia nimirum potest aliquis belli iniustitiam inuincibiliter ignorare. Quam si deinde cognoscat, tenebitur ad damna ratione rei acceptæ.

3 Debent quoque Principes, secundùm aliquos, rectam in bello intentionem habere, proponere nimirum sibi tamquam finem bonum commune, pacem &c. vt patet ex c. *quid culpatur* 23. q. 1. Sed hæc intentio non ad iustitiam, sed ad honestatem belli pertinet. nam si iudex secundùm leges reum punit animo vindictæ, non peccat contra iustitiam, sed solùm contra charitatem: vnde non tenetur ad restitutionem. Et ità tenet Palaus *to.* 1. *tr.* 6. *disp.* 5 *punct.* 1. *n.* 4. & alij *P.* 6. T. 4. *Ref.* 4. Tenetur verò ad restitutionem secundùm Molina *disp* 102. suis subditis, quoties cum maximo ipsorum incommodo & detrimento bellum alioqui iustum suscipit: hoc enim bellum non vndique iustum est; quia Princeps tenetur ex iustitia non solùm habere iustam causam bellandi ergà inimicos, sed etiam ergà subditos, insumendo nimirum bellum, cuius sumptus tolerabiles, & emolumentum periculis, expensis & calamitatibus ferendis præponderet. Vnde rectè adnotauit Coninch *dub.* 4. *nu.* 73. illicitè moueri bellum, si minima spes victoriæ subsit. Immo Caietanus *in* 2. 2. *q.* 96. *art.* 4. requirit moralem victoriæ certitudinem, licet Palaus *punct.* 3. *n.* 17. dicat sufficere certitudinem probabilem. Et Suarez *disp.* 31. *de char. sect.* 4. *in fine*, spem damnis, quæ timentur, maiorem. Cæterum Lorca *disp.* 53. *sec.* 3. *n.* 8. docet, Principem, qui omnibus pensatis imprudenter bellum iniret, moraliter certum, quod plus damni, quàm emolumenti suis subditis eueniet, non teneri ad restitutionem; quia non peccat contra iustitiam, sed contra charitatem. *P.* 6. *T.* 4. *Ref.* 7.

PRINCEPS debet in bello rectam intentionem adhibere.

Et non indicere bellū subditis suis noxium magis, quàm proficuum.

4 Dispendia autem belli, & oppressiones populi ex eo manantes, debet ex æquo Princeps in vassallos distribuere; nam, cum bellum sumptum sit in bonum commune, communibus quoque incommodis est sustinendum. Atque ita si vna pars prouinciæ milites hospitando, &c. præ alijs grauata fuerit, tenetur Princeps ea grauamina compēsare. Coninch. *disp.* 31. *dub.* 7. *n.* 98. Nisi (ait Layman *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 12. *n.* 18) consuetudo loci obtineat, vt hospites militibus seruitia, habitationem nimirum, paleas &c. gratis dent; nam hic excessus grauaminis esset per accidens. Quod si milites ex necessitate grauissima innocentes expolient absque eius culpa, tenetur ea damna resarcire, in quantum inde locupletior factus est. Si autem culpa ipsius interueniat, vt si stipendia soluere iniustè distulisset, obligatus erit restituere omnia damna, titulo retentionis iniustè (*P.* 6. T. 4. *Ref.* 26. §. *Duo*, *iuncto* §. *Excipitur*) non solùm ipsi militi, si ob culpabilem retentionem stipendij sua viliùs vendere coactus sit, aut in morbum incidit, membrum amisit &c. & extraneis non hostibus, vel vassallis, si quos præ inedia spoliarunt, vt diximus: sed etiam reipublicæ, si milites ob defectum solutionis rebellantes, aut victo-

Et belli dispendia æqualiter omnibus imponere debet.

Et stipendia militibus ex iustitia soluere statis temporibus, sub onere restitutionis omnium damnorum cuiuis emergētiū. Si culpate id faciat,

ctoriam amittere, aut bellum diutiùs cum magnis expensis & incommodis protrahere eam cogerint, quia ipse est vera causa omnium horum damnorum Palaus *to. 1. tr. 6. disp. 5. punct. 5. n. 2.* Quæ quidem aduertit Layman in bello offensiuo contingere non posse absque Principis culpa, qui prius cogitare debet, an sumptibus sustinendis, & militibus in officio sua auctoritate detinendis sufficiens futurus sit. Posse verò contingere in bello necessario, præsertim defensiuo, si nimirum contra infidelium aut hæreticorum incursus aggrediatur; quo casu tum ipsos milites, tum populos aliqua incommoda tolerare necesse esse ad vitanda maiora mala: præsertim, quòd Duces quandoque non possunt militibus prædas seueris supplicijs prohibere, quia statim secessionem ad aduersarios meditantur. Attendendas quoque locorum consuetudines, nam alicubi pannum maiori pretio accipere milites coguntur in stipendij partem, alibi ad tres vel quatuor menses solutio eis differtur, ad secessionem fortasse impediendam. Et si dimissio fiat, aliquid ipsis detrahitur ob prædas contra Ducis voluntatẽ deuectas, etiam innocentibus. Ex quibus Confessarius non statim debere hæc tamquam iniusta damnare, tum ob necessitatis rationem, quia pecunia non suppetit, partim ob consuetudinem, in quam milites ipsi scientes, & militiæ nomen dantes, consentiunt. *Ibid. Ref. 29.*

Præsertim in bello offensiuo, & voluntario.

5 Aduertit autem Duuallius *in 2. 2. q. 26. ar. 4.* quòd si Principi post bellum inceptum ex iusta causa, offertur satisfactio; & nondum vltima pugna inita est, tenetur eam acceptare; & ab vlteriori pugna abstinere, nec sanguinem humanum profusioni, & subditos periculis & incommodis exponere, quia res ex vtraque parte sunt adhuc in integro, & euentus belli in incertitudine positi. Et certè si satisfactio oblata fuisset ante bellum inceptum, debuisset a bello cessare. Secus vero, si victoriam quasi manibus teneat; quia tunc inimici non sunt in statu satisfaciendi, sed satispatiendi. Et sic intelligendos Caietanum & Bañez dum docent, Principem post bellum inceptum non teneri acceptare satisfactionem. Sed in hac re Suarez, Molina, Valentia, & Coninch, quos citat & sequitur Palaus *n. 14.* tenent, Principem non posse iustam satisfactionem respuere: quia bellum ex necessitate suscipiendum est, quæ, oblata satisfactione, iam cessat. Aduertit autem Becanus *in 2. 2. q. 9. c. 25. n. 4.* nomine iustæ satisfactionis Principem exigere posse non solùm ius iustè prætensum, sed etiam expensas & molestias belli, nec non quidquid in posterum necessarium fuerit, ad securè pacificèque viuendum, quia hic præcipuus belli scopus. Verùm placet distinctio Lorcæ *disp. 57. n. 12.* quòd si agatur de sola recuperatione, oblata rei possessione & compensatione sumptuum, à bello cessandum sit, quia nihil aliud ex iustitia peti poterat: si verò agitur de vindicatione iniuriæ, tunc Princeps possit satisfactionem respuere; quia belli pœnam iustè infligere potest, & eam remittere, non iustitiæ, sed misericordiæ est. Sanè actor in iudicio potest exequi pœnam iustam, & oblatam compensationem contemnere. *P. 6. T. 4 Ref. 8.*

Quare si post inceptum bellum, offertur satisfactio,

Restituendo quidquid prætenditur, tenetur à bello desistere.

Secus, si agatur de vindicta, & suppetant necessaria, spereturque augmentum boni communis.

6 Licita autem sunt in primis in bello stratagemata & insidiæ, vt docent communiter DD. cum Coninch *disp. 31 de bello dub. 7. num. 109.* Nec enim per se mala, & ad victoriam sæpe necessaria vel vtilia. Excipe tamen casum, quo fides de non adhibendis insidijs data esset. Hæc enim seruari debet, & omne promissum implendum vt ait D. Thomas *in*

IN Bello licita sũt stratagemata, Citra infidelitatẽ.

2. 2. q. 40. ar. 3. nisi coactum sit, aut in graue damnum boni communis reipublicæ, aut Religionis cessurum, quo casu etiam iuratum impleri non debet. item nisi hostis fidem suam ex toto, vel ex parte fregisset. Sic Palaus *to.* 1 *tr.* 6. *disp.* 5. *punct.* 4. *num.* 4. Item nisi circunstantiæ & conditiones mutentur, addit Duuall. *in* 2. 2. *q.* 16 *ar.* 8. si mutatio talis sit, vt si fuisset præuisa, promissio secundùm prudentis arbitrium non fuisset secuta. Vide etiam Layman *lib.* 2. *tr.* 3. *cap.* 12. *num.* 10. *P.* 6. *T.* 4. *Res.* 10.

7 † Præterea in bello iusto licitum est hostes occidere, vel in seruitutem redigere, bona eorum deprædari, deuastare, & quidquid ad obtinendam victoriam necessarium est †. Sed

Homicidia, Hostium seruitus, Ac deprædatio &c.

8 Petes primò: Num liceat in bello iusto occidere innocentes? infantes nimirum, mulieres, monachos, conuersos, Presbyteros, rusticos, colonos, legatos, peregrinos, exteros, & mercatores? Respondeo, per se non licere, quia innocenti nulla pœna iuste imponitur licere autem per accidens, quatenus aliquid fieri per se licet ad assequendam victoriam, ex quo innocentibus etiam damnum infertur: quia tunc, cum præter intentionem contingat, nec teneatur quis à consecutione iuris proprij propter incommodum innocentum desistere, tale damnum non censetur voluntarium inferenti. Itaque licitum est in bello oppugnare vrbem, immittendo iacula, euertendo subiecto igne sulphureo turres &c. licet verisimile sit, aliquos innocentes ex hoc mortem incursuros. Obseruat tamen Palaus *to.* 1. *tr.* 6. *disp.* 5. *punct.* 4. *n.* 9. hæc ita intelligenda, vt semper finis belli habeat necessitatem vel vtilitatem huic malo præponderantem; quia non licet quærere proprium commodum cum grauissimo aliorum detrimento. ex quo benè obseruat Lorca *in* 2. 2. *sect.* 3. *disp.* 54. *n.* 3. illicitè inferri in bello ea damna, quæ ad finem belli non conducunt. & Villalobos *to.* 2. *tr.* 5. *diff.* 12. *n.* 10. non posse obrui licitè oppidum, in quo plures innocentes, pauci nocentes reperiuntur, quia plus mali exinde resultaret, quàm boni. *Ibid. Res.* 11.

Et quidem per accidens etiam innocentes vna cum nocentibus occidi possunt.

9 Petes secundò: Num liceat in bello iusto, innocentium bona diripere & deuastare? Respondeo eodem modo. directè non posse, indirectè & per accidens posse, præsertim, si timeatur per illa iuuandum inimicum ad iniustè oppugnandum. In quo casu etiam rebus ecclesiasticis noceri posse ait Reginaldus *to.* 2. *lib.* 21. *c.* 8. *nu.* 115. ex quadam consuetudine. Sicut etiam, ait, si ecclesiastici se miscerent bellis ciuilibus, iuuarentque hostes; nam tunc haberentur loco hostium: & si Ecclesia more castri munita esset ad inferendam vim, & oppugnandos hostes, expugnari & incendi posse; quia id prohibetur in cap. *Sanctorum Patrum* 10. *q.* 1. secus si incastellata sit in defensionem Ecclesiasticorum, vel laicorũ innocentiũ. quamuis tunc auferri possint arma & tormenta bellica, nè inimicis inseruiant. Verùm cum Ecclesiastici corpus in Republica à laicis distinctum constituant per peculiarem mancipationem, qua Deo sunt consecrati, non debent, nec possunt pro laicorum culpa absque irreligione & Dei irreuerentia suis bonis spoliari. Et Syluester *v. bellum in fine* docuit, omnia bona, quorumcunque sint, in Ecclesiam reposita vt custodiantur, hoc immunitatis priuilegio potiri, quod piè dictum existimat Palaus *to.* 1. *tr.* 6. *disp.* 5. *punct.* 4. *nu.* 18. quanto magis, si bona sint ecclesiasticorum? Et quid si sint ipsius Ecclesiæ, vt sacra suppellex, & bona immobilia fabricæ, & ministrorum seruitio destinata, quæ speciali

Eorumque bona diripi & deuastari,

Excepta Ecclesia,

Bonis Ecclesiasticorum,

Vel in Ecclesiam deuectis.

Et bona innocentium restitui postea eis debent.

ciali ratione sunt ipsius Dei? Reuertendo autem ad laicos innocentes, certum est restitui debere eis post bellum, bona rapta & vastata, a raptoribus quidem & prædatoribus, si supersunt, aut ex eis facti sunt ditiores; ab ijsdem vero etiam si in bello consumpta sunt, vt ait Palaus *n.* 21. quia innocentes non tenebantur offenso dare bona sua, vt suum recuperaret (cum non supponeretur simpliciter pauper) sed tantùm mutuare: vel saltem à nocentibus, qui huiusmodi damnorum causa fuerunt, vt ait Becanus *in* 2. 2. *c.* 25. *q.* 12. *n.* 7. vbi obseruat, inter pacta cum hostibus de damnis restituendis, paciscendum esse, vt restituatur innocentibus, quod eorum causa iniustè ab ijs ablatum est. *P.* 6. *T.* 4 *Res.* 12.

Qui etiam per accidens serui fieri possunt.

10 Petes tertiò. An liceat in bello iusto innocentes in seruitutem redigere? Respondeo: Palaus *nu.* 13. & alij affirmant: quia sunt partes reipublicæ nocentis, quæ eorum libertatis dominium habet, potestque de ea disponere, vt ipsimet possunt, & eorum patres in necessitate, & seclusa lege positiua, eorum creditores, quibus aliter soluendo non esset: nam libertas computatur inter bona fortunæ. Oppositum docuit Lorca *in* 2. 2. *sec.* 3. *disp.* 54 *n.* 20. quia talis seruitus nulla ratione iustificari potest, nisi in casu, quo bellum esset diuturnum, ad frangendas vires inimicorum. qua ratione iustificari seruitutem fœminarum & infantium Turcarum apud Christianos. nam ob rationem dictam occidi possent, vt videtur permitti in 20. *Deut.* vbi ideo in obsidione prohibetur arborum fructiferarum succisio, quia non possunt obsessorum pugnantium augere numerum. si ergò in tali casu viui seruentur, sola libertate priuati, benignè cum eis agi. Mendoza vero *vol.* 2 *disp.* 164. *sec.* 11. *n.* 107. quamuis Turcarum innocentium seruitutem in praxi licitam esse existimet propter auctoritatem multorum DD. ex qua hæc opinio probabilis redditur speculatiuè tamen loquendo, talem seruitutem illicitam existimat, quia partes totius metaphorici, quibus est distincta voluntas, non possunt puniri ob delictum compartium. Et ius reipublicæ in libertatem ciuium non habet locum citra necessitatem extremam, vnde nec victori succedere potest nisi pro extrema necessitate. Christianæ autem reipublicæ securitati satis consulitur, capiendo Turcas, & cautè custodiendo, ne ad suos reuerti possint, absque eo, quòd vendantur, & bona acquirendi contractus ineundi iure, ac (vno verbo) libertate, priuentur. Summa veritatis hæc est: Turcæ & Saraceni, quicunque sint, Christianorum mancipia iustè fiunt, Christiani verò Turcarum serui fiunt de facto, non de iure; quia eorum in nos bellum iniustum est. Christiani Christianorum ob consuetudinem communi consensu approbatam serui non fiunt. Et in genere innocentes non possunt fieri serui per se, possunt vero per accidens, quandò timentur hostibus subsidium præstaturi. *P.* 6. *T.* 4. *Res.* 13.

Ex Turcis, Ex Christianis verò minimè.

Serui tamen effecti fugere possunt ad suos, quicunq; illi sint,

11 Petes quartò: An serui bello iusto effecti fugere possint ad suos? Respondeo. Nauarrus negat *c.* 17. *n.* 103. quod probare videntur iura cap. *si quis seruum* 17. *q.* 4. ex conc. Gangr. & Later. sub Martino I. in quibus grauis pœna decernitur suadenti fugam mancipio, & in l. 1. *C. de seru. fugit.* dicitur *Fugitiuus seruus furtum sui facit domino.* Accedit quoque ratio desumpta ex legitima possessione & iusto dominio, quibus dominus iniustè spoliaretur & ex similitudine iusti exilij, quod exul frangere non potest sine peccato. Ex quibus in l. 3. *C de ser. fugit.* grauis pœna decernitur seruo, qui in fuga deprehensus fuerit. Contrarium tamen

men teneo cum Lessio *lib. 2. c. 5. dub. 5. n. 24.* & alijs, quotiescunque seruus fidem non dedit, aut iuramentum adhibuit non fugiendi: non solum de Christianis Turcarum mancipijs, quos V. *Furtum*, & fugere & bona eorum surripere & secum adducere licite posse docuimus, & docet nouissime Solorzanus *de Ind. iure lib. 2. c. 10. nu. 24.* sed etiam de alijs quibuscunque, etiam si benigne tractentur, dummodo non fugiant animo vagandi, sed reuertendi ad propria. Id quod probatur generali consuetudine, secundum quam serui fugitiui, vbi ad suos peruenerint, non compelluntur redire ad dominum: & roboratur lege *Imp. nihil interest ff. de captiu. & post lim. reuers.* & in *§. item ea, Inst. de rerum diuis.* Verum tamen est, quòd si seruus à domino in fuga deprehensus fuerit, tenetur ei obedire, & ad locum seruitutis voluntariè redire, sicut incarceratus fugiens à lictoribus comprehensus; neuter enim domino aut lictori resistere vi potest, cum adhuc in eorum possessione reperiantur, nec dum plenam libertatem adepti sint. *P. 6. T. 4. Res. 14. & obiter olim P. 3. T. 5. Res. 96.* in fine.

Etiam si benigne tractentur.

12 Petes quinto: An in bello iusto inter Christianos, capti ab inimicis, si non serui fieri, at saltem vsque ad certi pretij solutionem retineri possint? Respondeo cum Valasco *to. 1. cons. 30. n. 4. & 5.* affirmatiuè; quidquid contra illum insurgat Ægydius *in l. ex hoc iure ff. de iust. & iure p. 1. c. 1. nu. 7.* idque in pœnam iniusti belli, & iniusti periculi, cui victorem exposuerunt, à quo proinde sicut vita priuari, ita quoque pecunia mulctari possunt, & quamdiu non soluunt, in vinculis detineri, vt detineri solent mandato iudicis ære alieno grauati. Et sic consuetudine seruari in Flandria, Gallia, Italia, Germania, alijsque Christianorum regionibus se audiuisse testatur Valascus, apud quem, ait Rebuffus, pretium huius redemptionis regulariter acquiri capientibus, & taxandum esse iuxta diuitias & qualitatem personæ. *P. 6. T. 7. Res. 16.*

Christiani verò possunt captiui fieri vsque ad solutionem certi pretij.

13 Petes sextò: An in bello iusto liceat in pœnam violatæ fidei obsides innocentes occidere? Respondeo cum Villalobos *to. 2. tr. 5. diff. 12. nu. 16.* non licere, sed solum detineri posse captiuos. Filliucium verò contrarium docentem *to. 2. tr. 29. c. 9. n. 191.* non esse audiendum. *P. 6. T. 4. Res. 20.* † verùm alibi in sententiam Filliucij propensior visus est. Vide V. *Occidere n. 33.* †

OBSIDES innocetes ob violatam hostium fidem nō licet occidere.

14 Petes sextò: An liceat inimicos in bello iusto post reportatam victoriam interimere ob securitatem? Respondeo, aliquos affirmare tam de nocentibus, quàm de innocentibus. At Lorcæ hæc opinio rigida videtur, cum nemo puniri possit ob delictum nondum commissum; præsertim cum rebellio aliter præcaueri possit. Solum ergo de nocentibus dicendum esse, quòd si morte aliàs digni sint, consultius sit illos occidere, quàm saluare, quia sic & iustitiæ & securitati simul prospicitur. Ita ille *disp. 54. n. 8. P. 6. T. 4. Res. 11. § Sed hic obiter.*

Nec alios innocentes ob metum rebellionis.

15 Petes septimò: Quasnam satisfactiones petere potest Princeps victor in bello iusto? Respondet Duuall. *in 2. 2. tr. de char. ar. 4.* petere posse omnia ablata & vastata, expensas belli, ac etiam aliquid in pœnam iniuriæ illatæ, vt tributum, vel retractationem contumeliarum, & quidquid ad pacis in posterum stabiliendæ necessarium visum fuerit; vt (addit Coninch *disp. 31. dub. 7. n. 299.*) priuare victos etiam innocentes suis bonis, aut etiam aliquos libertate, si non sunt Christiani, quatenus hoc ad dictum finem necessarium est; item extruere in eorum ter-

PRINCEPS victor in bello iusto petere potest omnia damna, Expensas belli, Aliquid in pœnam iniuriæ illatæ, Et quidquid pacē stabilire potest, Etiam extruendo arces in certis inimicorum, &c.

 ris

tis munitiones, ac præsidia imponere: & denique cum iudicis ergà victos personam obtineat, posse eos iuxtà delicta, etiam morte, punire. In his tamen omnibus memorem esse debere Christianæ clementiæ, nec omnes, qui morte digni inueniuntur, si plures sint, interimere, nisi in casu quo christiana prudentia ad præcauendum maximum malum id suaderet. *P. 6. T. 4. Ref. 28.*

Bona autem in bello capta, immobilia ad Principē, mobilia ad milites pertinent.

16 Petes octauò: Ad quemnam pertineant bona in bello iusto percepta? Respondeo, immobilia ad Principem in satisfactionem iniuriæ, expensarum &c. vt dictum est; mobilia regulariter ad milites capientes pertinere. Quid faciendum sit de bonis furtiuis, quæ capiuntur in bello iusto ab inimicis, dicemus *n.* 35. *P. 6. T. 4. Ref.* 23.

BELLARE in die festo non est illicitum.

Si Missa audiatur, nec sine iusta causa omittatur.

17 Petes tandem: An liceat bellare in die festo? & quid de alijs temporibus? Respondeo, Alexand. III. in cap. *Treg. de treg. & pace.* prohibuisse bellum ab Aduentu vsque ad octauam Paschæ sub grauibus pœnis, & comminatione excommun. sed hoc præceptum non fuisse receptum, vt tradit Valentia *to.* 3. *disp* 3. *q.* 16. *punct* 5. & alij. Quoad dies festos, docuimus etiam V. *Festum*, *nu.* 6. non esse peccatum in eis bellare, ne veniale quidem, si Missa audiatur. Nam bellare non est opus seruile, cum etiam pertineat ad Principes. Nec benè ait Bañez, bellum distrahere à pietate & deuotione, quibus in die festo vacandum est; nam potius abstrahit à peccatis, quibus milites in otio vacare vt plurimum solent, vt ait Molina *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 111. Missa verò debet quidem audiri, si eius auditio præparationi ad bellum nec minimum nocet: si verò milites ne se accingant vt pugnent, vel Sacerdotes, ne militum Confessiones accipiant (opus tunc temporis magis necessarium) impediat, ab ea excusantur, vt docet Duuall. *q.* 16. *ar. ult. P. 6. T. 4. Ref.* 32.

PVGNA SEV BELLVM
Quoad Causas.

BELLI causæ legitimæ sunt. Subditorum rebellium subiugatio. Recuperatio Ciuitatis magni momenti. Grauis contumeliæ vltio. Vel auxilij iniquè hosti suppeditati. Redemptio contumeliosi de manibus hostium negātium. Violatum fœdus. Negatus transitus innoxius, &c. Idololatria contagiosa. Et barbaries.

18 CAusæ iustæ belli indicendi multæ sunt, & numerantur à Palao *to.* 1. *tr.* 6. *c.* 5. *punct.* 3. *n.* 3. & alijs. Prima est, vt subditi rebelles ad obedientiam redigantur. Secunda, vt recuperetur prouincia, aut ciuitas Principi iure debita, & ad bonum commune multum conducens. Tertia ad vindicandam grauem contumeliam Principi, aut reipublicæ illatam, cuius rei exemplum extat 2. *Reg.* 10. Quarta, in vltionem auxilij inimico iniustè bellanti suppeditati, exemplum habes *ibid. c.* 8. Quinta, vt repellantur ij, qui iniustè prohibent ne nocentes puniantur in bonum reipublicæ, exemplum habes 20. *Iud.* Sexta, in pœnam violati fœderis non sine damno, iniuria, aut dedecore patientis, cuius belli exemplum extat 4. *Reg.* 3. Septima, ob denegata ea, quæ iure gentium debentur, vt transitus per alienam regionem sine mora & nocumento, *cap. vlt.* 23. *q.* 2. Octaua, vt auxilium iustum socijs afferatur, exemplum habes *Gen.* 14. Nona, si populi idololatræ sint, vel in hæresim aut infidelitatem lapsi, alios secum trahant, & dissentionem in prouincia excitent, &c. Inepta quoque barbaries iusta causa est ad bellum mouendum ob vtilitatem ipsorum barbarorum, saltem propter illos, qui cum infantes, vel inermes sint, beneficio politiæ & disciplinæ, quod ipsis

ipsis exhibetur, non resistunt ad quod satis iuris dat humanitas & beneficentia homini debita, ità tamen, vt non redigantur in seruitutem despoticam, sed politicam. Ita Mendoza vol. 2. disp. 169. sec. 5. §. 49. Hanc autem facultatem habebit is, cui primo occurret & suppetet facultas, & auctoritas summi Pontificis multum iuuabit, tamquam mandantis opus pietatis. P. 6. T. 4. Ref. 3.

19 Sed petes primo: An in quinta causa belli ex nuper assignatis, contineatur iniuria Principis, qui vassallum suum de eius consensu externum Prinncipem iniuria afficientem, ab eo requisitus, reddere morte plectendum non vult, quamquam alias satisfactiones exhibeat? Respondeo, Bañez probabiliter affirmare exemplo Iud. sup. cit. vbi Israelitæ bellum Beniamitis iuste indixerunt, eo quod Gabaonitas maximi sceleris reos tradere recusauerint; atque Principem læsum lædentis iudicem esse directum, ac proinde habere absolute ius morte eum puniendi, nullamque aliam satisfactionem acceptandi; inde si Princeps alius reddere nollit, bello cogi posse. Hanc quoque sententiam tenent Palaus to. 1. tr. 6. disp. 5. punct. 3. n 15. & Molina to. 1. tr. 2. disp. 103. qui aduertit, Principem læsum peccaturum contra charitatem, si recta ratione exigente, & vtriusque reipublicæ bono, competentem in alijs rebus satisfactionem respueret. Verùm Coninch dub. 2. num. 29. contrarium tenet, & negat illud principium, quod Princeps læsus sit per se iudex personæ lædentis. Ad exemplum verò Israelitarum dici potest, eos Beniamitas bello iuste impetijsse tamquam sibi subiectos, quia erant partes illius populi, quam omnes tribus constituebant. P. 6. T. 4. Ref. 6.

PETES, an iustum sit bellum in rempublicam, quæ ciuem Principi contumeliosum concedere non vult puniendum?

20 Petes secundo: An in sexta causa comprehendatur violatio legatorum? Respondeo affirmatiue cum Coninch n. 24. & Theologis communi. Et habemus exemplum in 2. Reg. 10. vbi Dauid Ammonitis bellum intulit ob violatos legatos; quod etiam fecerunt Romani bello Tarentino, Illyrico, Corinthio & Mithridatico. Vnde violantes legatos læsæ maiestatis rei fiunt Cabedo p. 2. decis. 16. n. 2. P. 6. T. 8. Ref. 2. §. Atque ex his. Verùm non est formalis legatorum violatio, si puniantur à Principe, in cuius territorio grauiter vltrà terminos legationis deliquerunt. Vide V. Princeps, n. 17.

In violantem legatos?

21 Petes tertiò: An in septima includatur negatio transitus exercitus armati ante necessariam cautionem? Respondeo negatiue: nam transeuntes tenentur omnem securitatem facere non nocendi, vnde quia ab armatis ferè semper timeri potest, sæpe eis transitus iure negatur. Ità Coninch n. 51. P. 4. T. 4. Ref. 74. §. Nota, & P. 6. T. 4. Ref. 5.

In negantem transitum exercitui nõ tuto?

22 Petes quartò: Quid si Princeps interdicat exteris negotiationem & mercaturam, hospitium, vsum fluminum, piscationem coralium & margaritarum, quæ de iure gentium omnibus sunt communia? Esse iustam causam indicendi ei bellum, ait Victoria in relect. de Indis Insul. p. 2. init. & hoc titulo iustificat debellationem Indorum, earumque regionum possessionem ab Hispanis apprehensam. Verùm ego alijs de causis Indos ab Hispanis debellatos existimo, & contra Victoriam insurgunt Palaus n. 4. & DD. communiter ea ratione, quia nullo iure probari potest, deberi exteris commercium. & hæc omnia in tantum sunt communia, in quantum non prohibentur: nam si priuatus acquirit iure hæreditatis dominium; cur non etiam respublica acquirere potest dominium talium rerum, ità vt citra extremam vel grauem necessitatem, vel

In negantẽ negotiationem, Hospitium, Vsum fluminum, Piscationem corallium &c?

omnibus, vel aliquibus exteris interdicere possit? P. 4. T. 4. Ref. 74.

23 Petes quintò: Cum nemo possit punire non subditos ob delicta in Deum commissa, cur dictam est in nona causa, debellari posse populum idololatram? Respondeo, fateri multos, inter quos Palaus n. 7. & Villalobos to. 2. tract. 5. diff. 4. n. 14. contrarium docere, præsertim quòd Princeps laicus non punit hoc delictum in suis subditis. Sed Solorzanus de Ind. iure lib. 2. c. 15. n. 26 tenet, tales licet puniri non possint ob violatum ius naturæ, quod debitum Deo cultum præscribit, puniri tamen posse, ob violatum illud, quo vnicuique proprium reddendum, & nemini faciendum quod nobis factum displiceret, præcipitur, vt, propter furta, latrocinia, adulteria, homicidia, falsa testimonia, incestus, stupra ab ipsis, aut commissa, aut permissa. Et Syluester v. Iudæus nu. 4. & alij docent, bellum moueri posse ob solam idololatriam: præsertim si accedat auctoritas Summi Pontificis. Et, quidquid sit de his opinionibus, de quibus nouissimè ad partes agit Fagundez in decalo. to. 1. lib. 1. c. 33. à n. 28. si infideles, præter idololatriam, effrenata quoque tyrannide, humana carnis ingluuie, execrandis innocentium sacrificijs commaculantur, vt passim de Indis testatur Mendoza vol. 1. disp. 75. sect. 1. §. 22. verius puto debellari posse. P. 6. T. 4. Ref. 16. Aduerte hic, Reginaldum to. 2. lib. 21. c. 8. nu. 94. assignare septem casus, in quibus contra infideles bellare liceat. Primus est, si possident terras Christianorum, vt Turcæ. Secundus, si Christianos iniuria afficiunt, vt ijdem afficiunt: Tertius, si Christianos à vera Religione abducunt: Quartus, si Euangelij prædicationem impediunt, de quo diximus V. Papa, nu. 3. Quintus, quando à Christiano Principe eorum domino leges naturæ consentaneas recipere & obseruare renuunt. Sextus, si committunt peccata, non solùm contra Deum, sed etiam contra proximum. Ibid. Ref. 17 §. & ad confirmationem. Septimus, si subditi Principis Catholici incidant in hæresim, nam Deus olim filijs Israel præcepit, vt ciuitatem, quæ in tale crimen incideret, delerent Deut. 13. & ob hanc causam filij Israel filijs Ruben & Gad voluerunt bellum mouere, Iosue 22. vt probant Patres relati 23. q. 4. c. displicet & sequ. Et ratio est, quia hæresis grauissima damna affert toti reipublicæ. Seruandum tamen esse ordinem iuris, vt bellum eis non inferatur, nisi prius ab Ecclesia hæretici declarentur. cap. cum secundum leges, de hær. in 6. Becanus verò in 2. 2. c. 25. q. 5. tunc hæreticos bello puniri posse, inquit, quando à fide deficientes, alios quoque in eandem hæresim traherent; exemplo Mosis, qui partem populi vitulum adorantem bello adorsus, triginta eorum millia trucidauit. Et si conentur trahere vicinos alterius Regni, inuadi posse à Rege istorum in defensionem, & iniuriarum vindictam. Ibid. Ref. 19.

In idololatras frã gentes iura naturæ contra Deum, & homines?

Et hæreticos?

24 Petes sextò: An regiones infidelium iustè inuadantur & possideantur ob donationem Pontificis? Respondeo: Gryphanius de insulis c. 24. à nu. 59. negat & in donationem noui orbis ab Alexandro Sexto Regibus Hispaniarum factam impiè inuestitur, quasi in donationem rerum alienarum, quæ furti speciem sapit, Glos. in l. 1. C. si aduersus vendit. Verùm prædictam donationem firmant Malfectius, Sepulueda, Borrellus, Paramus & alij, quos citat & sequitur Solorzanus c. 23. n. 68. & sequ. ad argumenta Gryphanij respondens: Quia nimirum Summo Pontifici ius inest, fidem euangelicam propagandi, & destruendi idololatriam

Sanè Papa potest Principibus Christianis concedere terras infidelium, ob fidei propagationem.

triam, vt diximus V. *Papa, num* 3. *P* 6. *T*. 4. *Res* 18.

25 Petes tandem: An Princeps arma mouere possit dubius de iustitia belli? Ad hanc quæstionem respondet Syluius *in* 2. 2. *q*. 40. *ar*. 1. *q*. 4. *concl*. 2. 3. & 4. sub distinctione. In causa iniuriæ, non posse, ait: quia res tanti periculi non est exequenda ob causam dubiam: In causa possessionis non possidentem similiter non posse bellum mouere; quia iura fauent possidenti: quinimmo si in tali casu eum possessione vi spoliaret, hunc contra ipsum licitè insurgere posse, quia iniuria affectus est. Posse tamen bellum mouere, si plus iuris habere videatur, & compensationem petens admissus non fuerit, si quidem res sit grauis, & digna bellorum periculis: nam possidens in dubio tenetur admittere legatos partis aduersæ pro examinando dubio, etiam æquali. Si autem neuter possidet, & dubium est æquale, bellum moueri posse; non pro recuperatione totius, sed tantùm partis, vel eius compensatione; quia res in tali dubio aut diuidi, aut ex æquo compensari debet. Ita ille. Sed aduerte; quòd si Princeps possidens, magis inclinet in eam partem, quòd res sit aliena, non propterea ad restitutionem aliquam obligatur; quia talis propensio non euacuat dubium, & ideo à possessione superatur. Sic Granado *in* 2. 2. *contr*. 3. *tr*. 12. *disp*. 4. *sec*. 3. §. 2. *n*. 24. *P*. 4. *T*. 3. *Res*. 50.

Quid si Princeps dubitet de iustitia belli?

PVGNA SEV BELLVM
Quoad Duces & Officiales.

26 DVces grauissimè peccant, si plures milites quàm reuera habeant, repræsentent, suos quandoque famulos in milites & centuriones eligentes, vt stipendia sibi approprient; & si propter defectum militum arx amittatur, vel alia damna consequantur, tenentur ea omnia reparare. Item, si cum exercitu processuri, qua transituri sint non exponant, vt à pagis & ciuitatibus pecuniam accipiant ad redimendum hospitium, nam quamuis liberum eis sit, hunc vel illum populum prægrauare, quando onus non potest æqualiter diuidi, non tamen possunt facere hanc electionem venalem, & pretium sibi retinere; potius enim expediret, vt ij, qui exercitum hospitantur, per aliorum contributionem subleuarentur. Tertiò, si ob negligentiam vel furtum parent militibus cibum & potum & alia huiusmodi corrupta in excidium militum &c. aut simulent se præparasse omnia necessaria de mandato Principis, & reuerà præparent in minori quantitate, aut præparent ea dolosa & falsa. Sic Molina *disp*. 116. Nonnullos alios casus enumerat Layman *lib*. 2. *tr*. 3. *c*. 12. *n*. 18. vt, si milites certæ internecioni exponant absque necessitate, si castra in locis palustribus & noxijs figant cum periculo morbi aut contagionis; si in soluendis stipendijs vsurarijs cambijs vtantur; si dimissis veteranis militibus inexpertos adscribant minori stipendio: & denique, si stipendium militibus subtrahentes, permittant eos necessaria sibi a rusticis, & alijs innocentibus extorquere. *P*. 6. *T*. 4. *Res*. 27. Et tu adde, si faciles sint in concedendo militibus discedendi facultatem, quando vrget eorum necessitas, vt alij deinde sumptus fiant in eisdem vel alijs perducendis, cum vexatione populorum hospitantium, & dispendio Principum; aut sint multùm difficiles, quando eorum mini-

DVCIS peccata sunt, minuere numerum militum ob auaritiam,

Extorquere à populis pecuniam in redemptionē hospitij,

Prouidere militibus victualia noxia,

Exponere milites certę & non necessariæ neci,

Stipendia subtrahere,

Et milites ob auaritiam minuere illicitum puto etiam tempore pacis.

sterio

sterio non multum indigent, & occasionem præbeant, ne milites ad bellum in posterum velint accedere. *Ibid. Res. 25. circa medium*.

Et discedendi licentiam concedere, aut denegare, quando non expedit.

27 Petes hic: Posito, quod Duces non possint imminuere numerum militum ad arcis custodiam designatum, retentis sibi stipendijs, quando arx timet inuasionem, & illa subtractio eius expugnationem minatur; poterunt ne id facere tempore pacis, quãdo nullum periculum imminet? Respondeo, Duuallium *in 2. 2. tr. de char. q. 16. ar. 4.* inclinare in eam partem quod possint, & probabile existimare, quod Rex tacitè consentiat; quia id consuetum est inter nobiles; & ipse videt, & tacet. Idemque dicendum existimat, de Ducibus & Capitaneis, si tempore pacis centurias diminuant. Sed puto, Regem reuera hæc nescire; & proinde non consentire. *P. 6. T. 4. Res. 27. §. Sed non desinant*.

Item permittere (il sacco) quando non licet.

Petes secundò. An liceat Duci permittere militibus Ciuitatis direptionem, vulgo *il sacco*? Respondeo, aliquando licere, quando nimirum ipsa obstinatius resistendo id meruit, aut iudicatur necessarium, vt milites spe prædæ ad expugnationem animentur, & aliæ ciuitates non tam obstinate resistant. Est communis opinio, & sine vlla reprehensione communiter practicatur. Aduertunt tamen Doctores, illicitum per accidens esse posse ob scelera, quæ in tali direptione à militibus conmitti solent. ob quæ saltem curandum est a Ducibus, ne talia delicta sequantur, prius quidem seuerè prohibendo, postea verò contrauenientes irremissibiliter puniendo. Layman *vbi sup n 13.* & alij. *P. 6. T. 4 Res. 21.* Si autem bellum esset iniustum, Duces & Tribuni tenerentur ad omnia damna, quæ sui milites ipsis iubentibus intulissent. *Ibid Res. 31.*

Aut non cauere à sceleribus, quæ a militibus committi solent.

28 Peccant quoque alij officiales in bello (ait Becanus *in 2. 2. t. 25. q. 15. nu. 3.*) si comportantes ad exercitum victualia, per auaritiam aut negligentiam corruptum, & noxium offerant cibum. Si pulueri tormentario extraneum admisceant, ex quo ad victoriam reddatur inhabilis; si plus à militibus, quam præscriptum sit, exigant pro cibo, potu, armis, &c. & si in designandis hospitibus alicui ad plures domos schedulas præbeant, vt in vna se recipiat, ab alijs pretium sumat. Ad quæ multum attendere debent Confessarij officialium, ait Molina vbi sup. *P. 6. T. 4. Res. 28.*

Quæ & similia peccant etiam alij officiales.

29 Petes hic primò. An liceat Ducibus & militibus super naues militantibus contra infideles, vel hæreticos, quando aliter manus hostium fugere non possunt, ignem pulueri admouere, ne & ipsi, & naues in hostium potestatem deueniant? Respondeo, nos V. *Occidere, n 36.* negatiuam sententiam docuisse, quæ est communis, & astruitur nouissimè a Vuigers *de iust. tr. 2. c. 2. dub. 18. n. 106.* vbi id solùm permittit in casu, quo se milites in mare deijcerent cum spe aliqua salutis, licèt cum periculo incendij. Et ratio est, quia nemo potest directè seipsum occidere. Verum Fagundez *in decal. to. 1. lib. 5. c. 11. nu. 14* & al j apud ipsum affirmant, aiuntque in eo casu Ducem non intendere per se propriam necem, sed hostis debilitatem, ne præda capta insolentior fiat in eius Regem: optaturum aliàs se hostes incolumem occidisse. Et eandem rationem esse de eo, qui puluer hostili arci subiecto ignem adhibet, certus se momento dissipandum. Et sanè certissimum est, in bello iusto, posse quem pro salute patriæ facinus aliquod aggredi, etiam si certissima inde mors ei euentura sit, vt docet Victoria *de*

AN liceat Duci præliantі in mari contra infideles, cùm non est spes euadendi, ignem pulueri inijcere, ne in hostium potestatem deueniant?

bom.

hom. ad vlt. & exemplum habemus in Samsone, qui licèt columnam Dei iussu diruisserit, poterat etiam id facere sine illo, vt ait Sayrus *lib. 7. c. 9. n. 9 P. 6. T. 4. Res. 48.*

30 Petes secundò. An liceat Episcopis esse Duces supremos in exercitu siue terrestri, siue maritimo? Respondeo, non licere; quia Clericis bellare interdictum est in iure, vt dicemus infra. Quando verò graues causæ concurrunt, & Clerici bellare possunt, non peccant Episcopi exercitum ducentes, † præsertim si accedat Pontificis dispensatio †. *P. 6. T. 4. Res. 33.*

Et an Duces exercitus esse possint Episcopi?

PVGNA SEV BELLVM
Quoad Milites.

31 Milites alij sunt subditi Principis bellantis, alij non sunt. Et primi sunt non solùm vasalli, sed etiam stipendiarij, qui continuis stipendijs sub eodem Principe tam belli, quam pacis tempore agunt. Neutri ex his bellare possunt in bello euidenter iniusto, sicut nec tortor exequi potest sententiam euidenter iniustam. Quousque tamen de iniustitia belli eis non constat, bellare possunt. nec iustitiam belli examinare tenentur, sicut nec tortor examinare tenetur sententiam iudicis: sed bellare possunt quamuis dubij: nam in dubijs præsumendum pro Principe, qui est in possessione sui iuris, quapropter dubium priuari non potest. Et alioqui impossibile esset singulis militibus tribunal erigere, & ab vnoquoque sententiam expectare, communicando quoque eis consilia, quæ plerunque oportet tacere. Quæ omnia procedunt etiam in non subditis, vt docet Nauarra *de rest. lib. 2. c. 3. n. 278.* & alij post ipsum. *P. 3. T. 5. Res 96. P. 4. T. 4. Res 32. & liberius in P. 6. T. 4. Res. 9.* Quòd si postea comperiant bellum iniustum esse, tenentur à bello desistere, & restituere hostium spolia, si quæ habent; aut ex eis facti sunt ditiores. Non subditi verò secundum Reginaldum *to. 2. lib. 21. c. 8. n. 104.* tenentur restituere, non solùm si iniustitia belli fiat euidens, sed etiamsi dubia, dum Princeps non restituit. *P. 6. T. 4. Res 31. §. Sed hic obiter.*

MILITES pugnare non possunt in bello iniusto.

Ipsi tamen non tenentur belli iustitiam examinare.

32 Porrò milites pugnantes in bello iniusto scienter, clarum est ad restitutionem teneri. Dubium tamen est, an singuli teneantur ad totum damnum, an verò ad illud solùm, quod per seipsos intulerunt? Et Caietanus *in 2. 2. q. 62. ar. 7.* & alij tenent, singulos teneri in integrum; quia vnus sine alio non auderet, nec posset damnum inferre, vrbem nimirum inuadere, &c. vnde omnes vicissim se adiuuant, & concurrunt ad totum damnum. Lorca *disp. 53. nu. 5.* probabiliter putat, teneri solum ad damnum illatum à seipsis. Vvigers verò *tr. 3. c. 2. dub. 5. nu. 40.* distinguit, & opiniones conciliat hoc modo: Si milites inuadunt vrbem iussu superioris, nil inter se de præda communicantes, sed superato loco prædas facere incipientes vnusquisque per se, absque vllo respectu vnius ad alterum, vnusquisque tenetur ad suam partem tantùm. Si autem communi consilio, & mutua exhortatione, & veluti vna manus locum, aut domum deprædantur, vt sæpe contingit in inuasione oppidorum minus firmorum, aut si exercitus sese absq; superiorum mandato,

Si autem in iniusto scienter pugnent, tenentur ad restitutionem, Secundùm aliquos singuli in integrú, Secundùm alios tantùm pro rata.

dato animat ad expilationem vrbis, tunc singuli tenentur in integrum. *P.* 6. *T.* 4. *Ref.* 31. *& olim P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 86.

Quid si bellum sit iustũ, sed Dux prohibeat militi prædam?

Aut præda apud hostes inuenta, sit furtiua?

33 † Si autem bellum sit iustum, milites retinere possunt omnia mobilia, quæ rapuerunt, Ducibus permittentibus, si quidem sunt inimicorum †. Aduerte autem, quod quando Dux interdicit militi spolia in bello iusto, tunc pensanda est causa talis prohibitionis. nam si prohibet ob commiserationem ipsorum, tenentur milites hosti restituere spolia, nam iniuste abripiunt dum non accedit licentia Ducis tamquam sententia iudicis. Si vero prohibeat, ne miles spolijs onustus minus aptus sit ad victoriam, tunc contrauenientes peccant solùm contra obedientiam, & ad restitutionem non tenentur. Mendoza *vol.* 2. *disp.* 169. *sect.* 13. §. *Non desinam*, §. 130. *P.* 6. *T.* 4. *Ref.* 26. Furtiua autem stabilia ab hostibus possessa restituenda sunt veris dominis. Mobilia vero probabile putat Valentia *to.* 3. *disp.* 3. *q.* 16. *punct.* 3. retineri posse. Quod, quamuis non procedere de iure naturæ, sed Cæsareo, doceat Molina *disp.* 18. in omni tamen natione introductum est approbante consuetudine, vt ait Sà *v. bellum n.* 26. ac proinde iustificatur iure gentium. quidquid contra sentiat Duuallius *q.* 16 *ar.* 5. Duo tamen concurrere debent in dicta rapina, secundùm Mendozam *vol.* 2. *disp.* 169. *sect.* 12. §. 119. primum, vt hostis prædam ad castrum deuexerit, & in tuto posuerit: alterum, vt inter apprehensionem & expugnationem non intercedat. Si enim mane Turcæ certos Christianos expilent, & serò deprædentur ab alijs, hi non poterunt illorum Christianorum bona sibi appropriare. Non est vero necesse, quòd in castrum ab illis deuectum sit, si horæ 24. elapsæ sint. Et quamuis antiqui Romani equos bellicos, & mulos onerarios ab hac consuetudine exceperint: hodie tamen consuetudo hanc quoque exceptionem antiquauit. Excipienda tamen sunt ea bona, quæ milites ab hostibus emptione aut donatione acceperint; nam hæc restituere debent suis dominis. Possunt tamen à quocunque vili emi, vt solent, militum prædæ, quæ nunquam in potestatem domini peruenturæ sunt; ea intentione, vt domino comparenti restituantur. Quod notent Catholici Hollandi, qui ex præda Indica à nautis aliquid emunt. Ita Coninch *dub.* 7. *n.* 116. *P.* 6. *T.* 4. *Ref.* 23. §. *Sed difficultas*.

MILITES non possunt recipere ab hospitibus aliquid præter permissa,

34 Tenentur quoque milites ex iustitia restituere hospitibus, apud quos commorati sunt, aut transitum habuerunt, quidquid ab ijs surripuerunt, aut præter lectum, lumen, ignem, paleas, & alia, quæ eis debentur ex mandato Principis, receperunt, etiam si videantur sponte dedisse, nam reuera dant ob timorem maioris mali. Item si astu aut fauore plures hospitij schedulas impetrantes, pecuniam ab aliquibus receperunt ne apud illos hospitarentur. Porrò si milites ob solutionis defectum in extrema vel graui necessitate positi sint, ità vt aut mori eos, aut militiam deserere, cum maximo totius communitatis damno, oporteat; tunc quidem ab hospitibus extorquere possunt mere necessaria, compensanda eis à Principe suo tempore, vt ait Coninch *n.* 98. & alij.

Seclusa graui necessitate.

Seclusa necessitate iam dicta ob dilatam solutionem non possunt hospites innocentes spoliare; quia eorum bona non sunt sibi oppignorata pro stipendio, vt ait Caietanus *v. bellum; prope finem*. Nec iuuat illos facultas vel auctoritas Ducis, nisi id fiat in iustam nocentium, aut membrorum nocentis reipublicæ pœnam, vt docuit Layman *lib.* 2. *tr.* 3. *c.* 12.

num.

num. 18. P. 6. T. 4. Ref. 26.

35 Tenentur denique milites stationem seruare, & arcem commissam defendere, etiam cum vitæ periculo, donec spes præualendi extincta sit, alias tenentur ad dāna resarcienda, & in iure imposita eis est pœna capitis ex l. 3. *ff. ad legem Iuliam.* vt docent Palaus *tom. 1. tr. 6. disp. 5. punct. 5. n. 4.* & alij. Eadem pœna puniuntur, vel ad triremes damnantur, si absque Ducis licentia castra deserant in aliorum conspectu l. *omne* §. *qui in facie ff. de re milit.* alias infames fiunt cap. *infames 6. q. 1.* & in conscientia tenentur ab exercitu non recedere, nisi habita Principis facultate, qui tamen potest eos quandocunque sibi libuerit, dimittere, nam hoc pacto militiæ nomen dederunt, & tanto magis stare tenentur. quo plus imminet prælium, & eis Dux magis indiget, præsertim quod suo exemplo multos alios traherent cum maximo exercitus & reipublicæ detrimento. Vide Layman *vbi sup. Ibid.* §. *Et tandem*, & antea in Resol. 25.

Et tenentur seruare arcem & stationem etiam cū periculo vitæ, quousque adsit spes præualendi.
Nec à castris recedere absque licentia.

36 Hic tandem addendum est, militiam Clericis interdictam esse in cap. *clericum*, cap. *de his clericis*, cap. *eos qui 20. q. 3.* cap. *clerici*, cap. *quicunque clericus*, cap. *quicunque ex clericis*, cap. *ex multa de voto*, & alibi, sub pœna interdicti ab vsu Ordinum, reclusionis in Monasterio, & si in bello decedant, priuationis sacrificiorum: quæ satis indicant hæc iura obligare sub mortali. Imo aliqui ex recentioribus opinati sunt, militiam clericis interdictam esse iure naturali & diuino, quia ex sua natura illis repugnat, tanquam Deo dicatis, eiusque ministris, qui pro aliorum salute proprium sanguinem fudit. Et Diuus Bernardus *lib. 4. de consid. ad Eug.* colligit hanc prohibitionem ex verbis illis *Matth. 26. Mitte gladium tuum in vaginam:* Nazianzenus vero *orat. 2. de pace* ex *2. ad Timoth. 2.* ibi, *Nemo militans Deo, implicet se negotijs secularibus.* Sed reuera ex his non colligitur, bellum Clericis ex natura rei, absolutè & intrinsecè repugnare; nam alioqui dispensatio Pontificis in hoc non valeret: sed quod regulariter, & seclusa vrgente causa, conuenientius sit, & rationi magis consentaneum, vt Clerici à militia abstineant. *P. 6. T. 4. Ref. 33.*

CLERICI milites esse non possunt.

37 Si ergo magna vrgeat causa, possunt Clerici bellare etiam per seipsos, vt nimirum in defensionem propriæ vitæ, proximi innocentis, præsertim reipublicæ vtilis, vt ait Caiet. *q. 40. art. 2.* item patriæ contra iniustos inuasores *c. 2 de immun. Eccles.* item ad obtinendam victoriam Ecclesiæ, & Christianæ reipublicæ valde proficuam. Regulariter tamen in bellis offensiuis talis necessitas non contingit, quia adhiberi possunt milites laici. Ita Malderus *in 2. 2. q. 40. art. 2.* Et in his casibus Mendoza existimat, Clericos vulnerantes & occidentes non fieri irregulares, *sect. 2. §. 139. P. 6. T. 4. Ref. 35.* quod etiam docet Coninch *disp. 35. dub. 6. num. 91.* Et ita tenendum est: quia talis occisio, aut vulneratio non est culpabilis. *P. 6. T. 4 Ref. 38.*

Nisi magna necessitas vrgeat.

38 Aduerte etiam, in supra citatis iuribus bellum non prohiberi Clericis constitutis in minoribus, qui proinde in bello iusto pugnantes non peccant, nisi fortasse per accidens, quatenus se exponunt periculo irregularitatis, & inhabilitatis ad suum officium, vt ait Lorca *disp. 51. num. 12.* Et si sint beneficiati, non propterea peccabunt mortaliter, nisi beneficia postulent residentiam, aut eorum obligatio non impleatur; & sic practicatur in Germania à Canonicis nondum capitularibus

Quod non est intelligendum de minoribus.
Qui si sint beneficiati, peccabunt solùm venialiter, dummodo beneficio seruiatur.

ribus certarum diœcesum. Si tamen eos contingat aliquem per seipsos occidere, debent beneficium resignare, aut dispensationem impetrare. (Quod contra Lorcam *num.* 24. non procedit, si Clerici pugnauerint cum licentia Summi Pontificis; nam is censetur tollere irregularitatem, quia id connexum est licentiæ bellandi, quando conceditur Clericis, qui deputati sunt ad Ordinum exercitium. vnde non est paritas de laicis bellantibus in bello iusto, nam hi non sunt deputati ad idem ministerium, & ideo pugnare non est eis illicitum. Molina apud Lorcam ibid. *Ref.* 38. §. *Ad secundum.* Idem dicendum de religiosis laicis, qui propria manu bellantes, solùm venialiter peccant; grauiùs tamen, quam clerici beneficiati. Duuall. verò *q.* 16. *art.* 7 videtur maiorem culpam in Religiosis conuersis, aut acolythis præliantibus culpam agnoscere, aitque in hoc à suis Prælatis dispensari non posse, præcipuè propter scandalum. *P.* 6. *T.* 4. *Ref.* 34.

(Et si cum licētia Papæ pugnent, nō manent irregulares.)

Et idem dicendū de Religiosis nondum in sacris.

PVGNA SEV BELLVM
Quoad Ecclesiasticos assistentes.

39 NOn est prohibitum Sacerdotibus Clericis, aut Religiosis bello interesse pro ministerio spirituali militum, necnon ad consolandos eos, & excitandos ad pugnam; modò non hortentur specialiter ad occisionem, aut mutilationem inimicorum. quia hæc non repugnant statui sacerdotali. Et Innocent. *in c. quod in dubijs* loquitur de bello iniusto. Dubium tamen est, num habere debeant licentiam Prælatorum, & si sint Episcopi, Summi Pontificis. D Thomas insinuat, requiri *q.* 40. *ar.* 2 *ad* 2. quod probari potest ex c. *reprehensibile*, & cap. *quo ausu* 23. *q.* 8. Lorca verò *vbi sup. n.* 18. existimat, hos canones abrogatos esse per contrariam consuetudinem. & ego puto cum Coninch *disp.* 31 *dub.* 6. *num.* 90. talem licentiam quoad Clericos sæculares non requiri, & iura citata non obstare; quia primum repræhendit Episcopos non solùm assistentes, sed pugnantes vt cæteri milites; secundum verò reprehendit accedentes ad Aulam Imperatoris, seu ad Comitatum absque Pontificis facultate. Stando autem in contraria sententia, sufficit consensus tacitus & præsumptus, ait Lorca (qui omnino requiritur in Regularibus) præsertim si non sit facilis ad superiorem accessus. Præsumitur autem consensus, quoties nullum ex ipsorum absentia detrimentum consequitur, nec vlla est ratio, quæ talem licentiam impedire debeat: nam præsentia Ecclesiasticorum multum confert ad Ecclesiæ, & boni communis defensionem, aut notabile augmentum. Ita Molina *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 180. *P.* 6. *T.* 4. *Ref.* 36. Vbi addit, Clericos sic assistentes, accipere & retinere posse quidquid de hostium bonis diripuerunt, ex præsumpta nimirum Ducis voluntate, qui id velle videtur, quoties non constat oppositum. Constito autem de contraria Ducis voluntate, restituere tenerentur, cui ipse vellet. *Ibid. Ref.* 37. Quæ vera sunt, etiam si Clerici assistant sine licentia, & secundum aliquos peccent contra prohibitionem Ecclesiæ, vel Prælati: quia non peccant contra iustitiam, vt ait Lorca *disp.* 53. *num* 7. *Ibid. Ref.* 40.

PORRO bello assistere ob ministeria spiritualia non interdicitur Sacerdotibus.

Etiam sine licentia Episcopi, aut Papæ.

Religiosi tamen habere debent cōsensum Superiorū saltem tacitum.

Et Clerici assistentes possunt prædas facere, & retinere sicut milites, si non sit prohibitio.

Etiam si assistant sine licentia.

40 Siue autem cum licentia, siue absque illa Clerici assistant bello

iu-

iusto, exhortantes milites ad iustam pugnam, in qua homicidia & mutilationes sequantur, non fiunt irregulares: quia defectus lenitatis, aut est etiam cum licentia, aut nec sine illa; non enim dependet à licentia, vel eius negatione, vt ait Mendoza *sect.* 2. §. 135. Suasio autem versari debet circa percussionem & occisionem hostium in generali, non autem in particulari. *Suarez de cens. disp.* 46. *sect.* 6. *num.* 8. *P.* 6. *T.* 4. *Ref.* 39. † Sed etiam in particulari suaderi posse ad occidendum absque irregularitate diximus ex Auctore V. *Irregularitas*, *num.* 45. & dicemus mox *num. sequ.*

Nec irregulares fiunt, si bellum sit iustum, & ipsi ad homicidia nō hortentur in particulari.

41 Aduertendum est etiam hic cum Molina *to.* 2. *tract.* 2. *disp.* 110. *concl.* 2. quòd etiam in casibus, in quibus Clerici in bello iusto pugnantes læthaliter peccant, non sunt irregulares, non solùm si exhortentur ad pugnam, armaque & subsidia præbeant, sed etiam si ipsi aliquos percutiant, & vulnerent. Quod apertè colligitur ex cap. *petitio*, *de homicid.* Et multo magis locum habet in laicis. Ratio autem ea esse potest, quòd cum bello iusto Ecclesia, & Respublica defendantur, voluit Summus Pontifex eis fauere, ac proinde non irretire irregularitate omnes in eo ad homicidium concurrentes percutiendo, hortando, consulendo, mandando, &c. quod esset irretire totum exercitum, & homines à iusto bello cum magno Ecclesiæ & reipublicæ incommodo retardare. Quinam fiant irregulares in bello iniusto, vide V. *Irregularitas*, *num.* 45. *P.* 6. *T.* 4. *Ref.* 38. §. *Non nego*.

Imò etiam si læthaliter peccent, percutiēdo per seipsos.

RATIHABITIO.

1 † Est regula iuris, *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari* †. Quam Crousers *in reg. D. Franc. cap.* 7. *lect.* 22. existimat procedere etiam in ratihabitione probabiliter præsumpta à Confessario ad absoluenda reseruata; ità quòd si aliqua non reseruata absoluat potestate ordinaria, vel aliter actuali, & aliquod reseruatum ex probabiliter præsumpta voluntate superioris, accedente postea ratihabitione, auferatur à pœnitente obligatio præsentandi se superiori: nec enim necesse est, talem obligationem tolli per ipsam absolutionem; quia absoluuntur venialia, absque eo quòd tollatur obligatio illa confitendi, quæ nulla est; imò id etiam accidit in confessione mortalium aliàs confessorum. Et cum absolutio sacramentalis sit etiam actus iudicialis, non ei repugnabit veritatem habere à futuro euentu. & validari posse videtur per ratihabitionem, sicut dicitur *Matth.* 16. *Quodcunque solueris, erit solutum*.

RATIHABITIO de futuro non dat Iurisdictionem Cōfessario in reseruata.

Nos verò hanc opinionem refutauimus V. *Confessarius*, *nu.* 6. vbi docuimus, solùm sufficere ratihabitionem de præsenti, vel de præterito: minimè verò de futuro. quia hoc Sacramentum nullo modo pendere potest à futuro euentu, & si ab initio non fuit validum, non potest deinde valorem accipere. Accedit, quòd Sacerdos non absoluit nec absoluere potest nomine alterius hominis, sed immediatè nomine & auctoritate Dei: vnde nemo potest illam ratam habere; quia vt dicitur *in reg. iur.* 9. *Ratum habere, quis non potest, quod ipsius nomine non est gestum.* Illa autem regula, quam affert Crousers, procedit in ordine ad actus, qui licèt à principio irriti, possunt postea per iuris fictionem reualidari.

quales non sunt sacramentales, in quibus potius illa regula locum habet: *Quod ab initio non valet, tractu temporis non conualescit*. Sic Coninch *de sacr. disp. 8. dub. 4. à n. 34. P. 6. T. 6. Ref. 57.*

REDVCTIO MISSARVM.

DECRETA de celebr. Missarum, non restringunt facultatem moderãdi anniuersaria, & Officia defunctorum.

1 De hac re dictum est *V. Missarum reductio*. Hic solùm circa Decreta Congregationis de celebratione Missarum, in quibus prohibetur, seu limitatur Episcopis & Generalibus Ordinum facultas moderandi onera Missarum, aduerte primò, in dicta prohibitione secundùm Nouarium *tit de miss. celebr. n. 8.* comprehendi etiam anniuersaria, & Officia defunctorum, & sic sacram Congregationem respondisse, testatur ex multis. Sed contra ipsum insurgit Merolla *to. 3. disp. 7. c. 5. dub. 16. n. 389.* aitque, Doctores ab ipso citatos & sacram Congregationem, non esse locutos de istis decretis Vrbani VIII. prohibentibus; sed de decreto Tridentini concedente Episcopis facultatem Missas moderandi &c. Nam, cum dicta prohibitio loquatur solùm de Missis, non debet extendi ad anniuersaria, & multò minus ad Officia defunctorum: est enim lex odiosa, quia corrigit ius commune, nimirum Tridentinum, & ideo strictè interpretanda. *P. 6. T. 7. Ref. 40.*

Missas ante Tridentinum relictas,

Vel nondum acceptatas.

2 Aduerte secundò ex Marchino *de sacr. Ord. tr. 3. p. 2. c. 19. n. 31.* per dicta decreta non reuocari priuilegium moderandi Missas ante Tridentinum relictas, quarum maximus est numerus, vt notatur in synodo Florent. *sub die 18. May 1627. §. 3. de celebr. miss.* Nec onera Missarum post Tridentinum relicta, sed ob tenuitatem eleemosynæ nondum ab Ecclesia acceptata; nam loquitur de oneribus impositis, qualia non sunt nisi acceptata. & mens sacræ Congreg. fuit, vt numerus Missarum relictus & acceptatus adimpleatur. Saluò tamen, ait ipse, meliori iudicio, & sub censura Ecclesiæ. *P. 6. T. 6. Ref. 10.*

Et post illa concessum est Regularibus circa hæc onera priuilegium.

3 Aduerte tertiò, non obstante reuocatione priuilegiorum Regularium, Missarum onera moderandi, facta per dicta decreta, eundem Marchinum *c. 20. nu. 7.* afferre priuilegium à Sanctiss. D. N. Vrbano VIII. post dictorum decretorum diuulgationem concessum Fratribus Minimis Conuentus Ianuensis, vt legata Missarum perpetua, & oneri adnexo impaia, ad rationem quinquaginta scutorum monetæ Romanæ pro qualibet Missa quotidiana reducerentur; quo quidem priuilegio in pari causa frui posse aduertit, non solùm alios eiusdem Religionis Conuentus, sed etiam aliorum Ordinum communicantium. *Ibid. Ref. 11.* † Est prætereà alia concessio facta Minoribus Conuentualibus *pridie nonas Augusti an. 1639.* vt in Conuentibus, in quibus missarum reductio non erat facta, fieri posset in primo Capitulo, ad rationem sexaginta scutorum *in addit. ad Peyrinum const. 27.* †

REGVLARES.

REGVLARIVM specialis obligatio.

1 Regulares deputati ad votandum in Capitulis, quæ congregantur pro decernendis rebus importantibus Ordinis cum discussione & maturitate, non possunt sine causa non accedere, & si mul-

toties absint arbitrio boni viri, peccabunt mortaliter. quia vocalatus est onus quod Religio illis imponit, & ipsi tenentur ex officio interuenire, non in fauorem sui, sed Religionis; vnde huic iuri non possunt renuntiare. Et licet, vno non accedente, alij suppleant, nihilominus, quantum est ex illo, res non concluditur, vt debet. Adde, quod si id licebit vni, vtique licebit & alteri, & sic omnibus. Paleottus *de sacro consist. p. 5. q. 13.* contra Peregrinum *in const. Theat. p. 3. c. 9.* Quod Maderiaga generaliter docet de Cardinalibus, senatoribus, Consiliarijs, & decurionibus ciuitatum. Quos omnes vnà cum vocalibus Regularium benè excusat Ledesma *to. 2. tr. 7. c. 2. concl. 24.* in casu, quo rem iniquam suo voto impedire non possunt, & iustum absque inquietudine proponere &c. iuxta ea, quæ de parlamentarijs diximus *V. Parlamentum, n. 2. P. 3. T. 2. Res. 6.* An conuenire possint, *Da mihi votum, & dabo tibi*, &c. vide *V. Simonia, n. 11.* An ad Prælaturas teneantur eligere digniores, diximus *V. Electio, n. 2.*

2 † Magister nouitiorum debet esse annorum 35. ex decreto Clem. VIII. *de recept. & educat. nouit* †. Sed id non esse extendendum ad magistrum professorum ait Maranta *in contr. iur. tr. 2. resp. 25.* & testatur de praxi. *P. 6 T. 6. Res. 29.* Magistri nouitiorum ætas,

3 Regulares non gaudent priuilegio Bullæ Cruciatæ in ordine ad Confessionem. Vide *V. Bulla Cruciata à nu. 28.* Si quando verò comprehenduntur in Iubilæo, quem Confessarium eligere debeant, vide *V. Iubilæum, à nu. 18.*

4 Regulares exuentes habitum Religionis propter æstum, ad commodius studendum, vel dormiendum, non peccant mortaliter, secluso præcepto regulæ, vel legitima consuetudine. quia id illis in *c. vidua 20. q. 2.* & in *c. sanctæ monialis d. 23.* non prohibetur sub mortali, cum illa verba: *constanter eâ vtatur, qualibus semper vsura est*, non sint adeò rigorosa. Suarez *de relig. tom. 4. lib. 1. c. 5 n. 18.* contra Graff. *tom. 1. lib. 3. c. 5 n. 75.* Quod Lezana *c. 13. n. 7.* expressè docet de Fratribus Minoribus Conuentualibus, & Obseruantibus, quos nec mortaliter peccare inquit, si lineis camisijs vtantur. Vnde non benè ait Nauarrus, Regularem, qui ad liberius fornicandum habitum dimitteret, ob hoc ipsum committere distinctum peccatum mortale *P. 5. T. 14. Res. 72.* Et certum est, in tali casu Regularem non incurrere excommunicationem *cap. vt periculosâ, ne Clerici vel Monachi in 6.* vt benè Sanchez, & alij apud ipsum *in sum. to. 2. lib. 6. c. 8. nu. 57. P. 3. T. 2. Res. 115.* Id quod verum est etiam in casu, quo subditus ad superiorem recurrens, timeret cum habitu in itinere deprehendi. Vide *V. Appellatio, n. 15.* Qualiter peccent habitum exuêtes.

5 Regulares non possunt testari, nec de consensu superioris quidem, sicut nec filius familias de consensu patris. Possunt tamen sic aliqui[d] dare causâ mortis; quia donatio causâ mortis accedit ad naturam [dona]tionis inter viuos, quæ Religiosis, consentiente Prælato, non proh[ibetu]r. Quare Prælatus non potest dare licentiam subdito faciendi schedulam dispositionis de rebus suis, vt vim habeat testamenti, potest tamen dare, vt in schedula roget ipsum, vt sic disponat pro sua libera voluntate Layman *lib. 3. sec. 5. c. 3. n. 4.* contra Graff. *vbi sup. n. 58.* Potest etiam Regulari aliquid relinqui cum facultate disponendi de eo inter consanguineos, non per testamentum solemne, sed per electionem personarum, REGVLARIS nô potest testari.

&

& ſic non tamquam teſtator, ſed tamquam perſonarum elector. Pacian. *conſ.* 36. *n.* 103. *P.* 5. *T.* 3. *Reſ.* 128. Poteſt quoque Regularis declarare teſtamentum à ſeipſo factum in ſæculo, ſi adeſt dubium, vt ipſe expoſitionem verbis conuenientem adhibeat. quia hoc non eſt teſtari, ſed declarare qualiter teſtatum ſit. Reginaldus *to.* 2. *lib.* 18. *c.* 27. *nu.* 397. P. 3. T. 2. *Reſ.* 75. An Religioſo aliquid relinqui poſſit, vt ſibi impendat, vide V. *Legatum*, *num.* 4. An poſſit eligere ſepulturam, vide V. *Sepulturam*, *num.* 9.

Non ludere.

6 Religioſis prohibitus eſt ludus alearum & taxillorum in c. *Epiſcopus, d.* 35 Vide V. *Ludus*. Item ſtudium iuris ciuilis, in c. 2. *ne Clerici vel monachi*. Vide V. *Excommunicationes*, *n.* 1. Et tenentur recitare Horas canonicas in choro, & celebrare Miſſam ſolemnem ſingulis diebus. Vide V. *Horæ canonicæ*, *n* 12.

Non recurrere ad laica tribunalia pro grauamine.

7 Regularis à ſuo ſuperiore vim patiens, non poteſt recurrere ad laica tribunalia pro vi tollenda, ſub pœna excomm. Bullæ Cœnæ. *P.* 3. *T.* 1. *Reſ.* 53.

FILIVS Principis in aliquo caſu tenetur vxorem ducere.

8 Religioſus filius Principis ad vitanda bella & ſeditiones, tenetur vxorem ducere ſub mortali. Reginald. *tom.* 2. *lib.* 31. *c.* 2. *P.* 3. *T.* 4. *Reſ.* 289. §. *Notandum*.

QVIBVS de cauſis Religioſus tranſire poſſit ad Religionem laxiorē?

9 Regularis cum licentia ſuperioris ad laxiorem Religionem tranſire poteſt: primò, ob infirmitatem, aut debilitatem, qua Religionis auſteritates ferre non poſſet. D. Thomas 2. 2. *q. vlt. ar.* 8. Secundò ſi in Religione ſit exoſus, aut indignè tractetur. Leſſius *lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 13. *n.* 102. Tertiò ſi ob crimen diffamatus, domeſticorum faciem præ pudore ſuſtinere non poſſit. Sanchez *vbi ſup. c.* 7. *n.* 72. Et tandem, ſi propter ſuam imperfectionem & prauos habitus, Religionis onera tam ægrè ſuſtineat, vt quamuis Regulam frequenter non tranſgrediatur, viuat nihilominus cum perpetua mæſtitia, & pœnitentia profeſſionis. tum quia talis mæſtitia ponit illum in probabili periculo violandi obſeruantiam. tum quia eadem mæſtitia liberat nouitium ab obligatione profeſſionis ex voto, vnde & ſufficiens cenſeri debet profeſſo adeundi laxiorem, in qua ſperet ſe Deo tranquilliùs, & cum gaudio ſeruiturum. Vecchius *diſp.* 15. *dub.* 7. *n.* 4. P. 3. T. 2. *Reſ.* 43.

Et in tali caſu ad quam pertinēt eius bona?

10 Porrò bona Religioſi ad aliam Religionem ſe transferentis, ſaltem quoad alimenta, competunt poſteriori, ſicut etiam iura perſonalia, vt ſuccedendi in legatis &c. Rodriquez *in comp. reſ.* 123. *nu.* 82. contra Sanchez *lib.* 7. *c.* 32. *n.* 8. *P.* 3. *T.* 2. *Reſ.* 114. Scripta verò & libros à ſe compoſitos probabile eſt pertinere ad primam, vt ait Villalobos *to.* 2. *tr.* 35. *diff.* 14. *num.* 5. & ad ſecundam, vt Valerus *v. regularis diff.* 8. *n.* 2. *Ibid. Reſ.* 63.

REGVLARIS eiectus ad quid teneatur?

11 Regularis eiectus ſoluitur à voto obedientiæ Regularis, & ſolùm tenetur obedire Epiſcopo, ſicut alij Clerici. nec ipſum tenetur poſt expulſionem adire, vt putauit Nauarrus. Tenetur autem voto caſtitatis & paupertatis, & quidquid acquirit, acquirit monaſterio. Quamuis Villalobos *diff.* 39. *n.* 10. dicat, dare poſſe eleemoſynas, & facere donationes ad vitam ipſius duraturas. & Sotus *lib.* 7. *q.* 1. *ar.* 1. ſolui omninò ab hoc voto: eo quia non alitur à monaſterio. Ad ieiunia & alia Religionis grauamina, non teneri, ait Suarez *in enchir. lib.* 3. §. *de voto obed* & ſi non eſt in ſacris, nec ad diuinum Officium. Et quamuis Conradus *p.* 1.

q. 285.

q. 285. existimet teneri ad se corrigendum, vt iterum in Religionem recipiatur, Azorius probabiliter hoc negat *to.* 1. *lib.* 12 *c.* 17. *q.* 1. quia hanc obligationem nullus illi canon imponit. P. 3 *T.* 2. *Res.* 60. Vnde nec ad aliam Religionem transire tenetur. Potest nihilominus secundum aliquos Religio ipsum cogere vt intret. non tamen ipse Religionem, vt eum recipiat, etiam post emendationem, vt contra Molinā *to.* 1. *disp.* 146. *v. quid ad votum*, Sanctarellus *de apost. c.* 5. *dub.* 2. *nu.* 18. Et disparitas est; quia Religio est innocens, & eiectus est reus. Manet tamen irregularis, & vt promoueri possit, dispensare cum eo debet ante eiectionem Prælatus, vel post eiectionem si potest, Episcopus. *P.* 3. T. 2. *Res.* 116. Ad quid teneatur Religiosus factus Episcopus, vel Cardinalis, vide V. *Cardinales Religiosi*, & V. *Episcopus Religiosus*.

REGVLARIVM Indulgentiæ.

INdulgentiam, quam acquirunt Regulares profitentes, vide V. *Professio num.* 16.

1 Hic nota duo. Primum est, Paulum V. in Bulla *Romanus Pontifex* reuocauisse omnes Regularium Indulgentias, easque statuisse ad certum numerum & formam ibi expositam. Quoniam verò mox per aliam Bullam confirmauit Minoribus omnia priuilegia, gratias, concessiones, & indulta concessa à Clemente VIII. etiam spiritualia, & prout iacent, & in his priuilegijs, seu spiritualibus indultis habentur expressè Indulgentiæ, putauit Rodriquez *res.* 47. *num.* 45. eas omnes Indulgentias iterum reualidatas fuisse. Verùm non est credendum, Beatissimum Patrem tam cito mutasse sententiam. Vnde contrarium tenendum est cum Portell. *v. indulgentia num.* 12. Verum tamen est, in ea Bulla reuocari solùm Indulgentias concessas Religionibus pro ipsis Religiosis. Vnde non sunt censendæ reuocatæ Indulgentiæ concessæ sæcularibus Regularium Ecclesias visitantibus † vel conciones eorum audientibus, vt infra † concessæ parentibus Fratrum Minorum viuis, vt eligant Confessarium, per quem plenariè absoluantur à pœna & culpa, per Bullam Calisti III. & mortuis, vt liberentur à Purgatorio, si filius eorum Sacerdos vnam pro eis missam celebrauerit. per Bullam Clem. VIII. vt ait Portell. *nu.* 4. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 20.

PAVLVS V. reuocauit, & reformauit omnes Indulgentias Regularium.

Pro seipsis.

2 Secundum est, Regulares Concionatores, concionantes in suis Ecclesijs feria 2. 4. & 6. concedere posse suis auditoribus 156. annos, & 24. dies indulgentiæ, alijs verò temporibus 18. annos & 320. dies: concionantes autem in Ecclesijs alienis, 18. annos, & 222. dies; ex priuilegijs diuersorum Pontificum concessis Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus, quas debent concedere expressè nomine Sanctitatis Papæ, aliàs non acquiruntur. Rodriquez *res.* 112. *nu.* 20. & *res.* 77. *nu.* 58. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 22. §. *Et tandem*.

Non tamen pro sæcularibus.

In ministrandis Sacramẽtis.

AN Regularis præsentatus, & iniuste repulsus, possit Cõfessiones excipere?

3 CIrca Baptismum, vide V. *Baptismi minister.* Circa Pœnitentiam V. *Confessarius Regularis*. Solum hic nota, nouissimè Ludouicum Cellotium *de hierarch. lib.* 5. *c.* 24. mordicùs sustinere primo, quòd Regularis Sacerdos præsentatus, & iniuste ab Episcopo non admissus, potest Confessiones excipere, vt poterat ante Tridentinum: quia *Clem. dudum de sepult.* in qua id sibi conceditur, est inserta in corpore iuris, & Concilium eam expresse non reuocat. *P.* 6. *T.* 7. *Resolut.* 60. Secundò, Confessarium Regularem approbari non posse cum limitatione ad tempus, personas &c. si est idoneus, nam Episcopus non dat illi auctoritatem, sed tantum eum examinat de idoneitate, & si idoneum iudicat, iurisdictionem dat illi Summus Pontifex, ipso iure. *Ibid. Res.* 61. Tertiò consequenter, semel ab Episcopo approbatum non posse iterum sine ab ipso, siue a successore, ad examen iterum vocari, vel licentia semel obtenta priuari. *Ibid. Res.* 61. Denique, Religiosum approbatum in vna Diœcesi, esse idoneum Confessarium in quacunque diœcesi de licentia Parochi, sicut (ait Bauny *p.* 1. *t.* 4. *q.* 4) Sacerdos approbatus in vna diœcesi, eligi potest per Cruciatam in quacunque alia. *Ibid. Res.* 59. Verùm nos circa primum († quidquid dixerimus V. *Confessarius Regularis*, *num.* 5. †) censemus priuilegium *Clement.* reuocatum esse per Tridentinum, quia eius intentio fuit, reformare has Regularium facultates. Vel non reuocari: sed exigi ex parte Sacerdotis conditionem, vt non possit facultate Papali per dictum priuilegium gaudere, nisi & in quantum ab Episcopo approbatus fuerit. Adde etiam ex Lugo *de pœn. disp.* 21 *sect.* 3 *n.* 52 quòd si supradicta opinio est probabilis, ad praxim tamen parum, aut nihil conducere potest. siquidem facultas *Clem.* multa requirit, præsertim quod Episcopus tot solùm Confessarios admittere tenetur, quot pœnitentium concurrentiũ numero sufficiunt, & si quis ei ex præsentatis à Prælato non satisfacit, exigere potest alium in locum illius, circa quas conditiones poterit pro libito cauillari, nec facilè vinci. *P.* 6. *T* 7. *Res.* 60. *à* §. *Sed pace.* Circa secundum († quidquid etiam dixerim *ibid n.* 6. †.) dico etiam cum Lugo *n.* 57. eas limitationes ab Episcopo validè apponi, siue iustæ sint, siue iniustæ; & Confessiones factas contra tales limitationes, defectu potestatis, nullas esse; licitè etiam apponi, si iusta causa interueniat: nec obstare, quòd Parocho annorum 25. concedatur approbatio ad curam animarum absque limitatione: nam in Parochis examen circa doctrinam & mores magis rigorosum præcedere debet & solet, quàm in Confessarijs: & ideo clarius de illorum, quam de istorum idoneitate constare. Quod si Episcopo plenè constaret, aliquem Regularem idoneum esse pro facultate non limitata, tunc videretur non posse ei absque alia causa limitatam concedere. Sed nihilominus limitatio valida foret. *Ibid. Res.* 61. Circa tertium, si licentia concessa sit ad beneplacitum ex causa licitè, & sine causa validè reuocari posse: concessam vero absolutè, ex iusta & rationabili causa reuocari etiam posse, secus nec licitè nec validè reuocari, vt diximus *ibid num.* 7. Et ita etiam Lugo *num.* 63. *Ibid. Res.* 62. Denique quoad vltimum licèt sententiam Cellotij tanquam probabilem ex multis admittat Præpositus *in* 3. *p. q* 8. *dub.* 4. *num.* 21. stan-

An approbari possit cum limitatione?

Semel approbatus, iterum examinari?

Et an approbatus in vna diœcesi, sit idoneus vbique locorum?

Ad primum negatur:

Affirmatur secundum,

Et tertium.

Et negatur quartum.

stante tamen Constit. Vrbani VIII. quam *ibid. num. 9.* attulimus, non subsistere *Ibid. Ref. 59.*

4 Circa Eucharistiam, Regulares habent priuilegium ministrandi eam sæcularibus in suis Ecclesijs quocunque tempore, secluso Paschate & articulo mortis. Et Paulus V. extendit illud etiam ad alias Ecclesias; vnde videntur ministrare posse in Oratorijs ædium priuatarum. Portell. *resp. mor. p. 3. cas. 39. P. 4. T. 4. Ref. 14.* Verum pro Paschate & articulo mortis sufficit licentia Parochi, certo præsumpta, & moraliter certa. Suarez *in 3. p. q. 82. ar. 3. disp. 72. sec. 2. vers. hinc. P. 3. T. 2. Ref. 12. §. Nota etiam.* Et nomine Paschæ in dicta limitatione non venit dies ipse Paschæ, sed Communio, quæ tempore paschali præscribitur ab Ecclesia, vt nimirum parochiani semel saltem in anno, idest cum pro Paschate reficiuntur, proprio Parocho se sisterent, eiusque superioritatem agnoscerent. Quare si quis præceptum impleuisset in die Iouis sancti, vel implere vellet in crastino, vel intra tempus concessum, communicare posset in Ecclesia Regularium in ipso Paschæ die. *Suarez. sec. 3.* quidquid contra afferat Trullench. *P. 4. T. 4. Ref. 81.*

REGVLARES possunt ministrare Eucharistiam sæcularibus quocunque tempore.

Excepto articulo mortis.

Et Paschate, idest communione præcepta tempore Paschali.

5 Aduerte præterea, Regulares ministrare posse Communionem paschalem aduenis, vagis, & peregrinis: quia in hoc nulli Parocho fit iniuria. non enim Parocho hospitij, quia non illi subijcitur, nec Parocho patriæ, quia est absens; & hic censetur dare parochianis absentibus licentiam communicandi vbicunque voluerint. Decretum verò Eugenij IV. fauet illis, concedendo, vt possint in Parochia hospitij tamquam incolæ communicare, non tamen cogit. Nec satis constat, Ecclesiam Cathedralem, vel Matricem esse vniuersalem Parochiam totius diœcesis, vt aduenas ad eam adeundam obligare debeamus. Sanchez *de matr. to. 1 lib. 3. disp. 73. n. 17.* contra Peregrinum *in priu. Theat. p. 2. tit. communicare, §. 2. P. 3. T. 2. Ref. 12.* Item in Paschate, & in articulo mortis ministrare possunt seruis & domesticis intra Conuentum degentibus, iuxta priuilegium Pij IV. & aliorum Pontificum apud Portell. *v. Sacramentis administr. num. 6.* Et idem dic de famulo coniugato, qui dormit extra Conuentum, siquidem moriatur in Conuentu; quia is dicitur continuus commensalis. Et procedit etiam de Confessione, & extrema Vnctione. *Ibid. §. Notandum*, & *P. 5. T. 3. Ref. 52.* Olim ex priuilegio Sixti IV. poterant etiam ministrare sacrum Viaticum & Vnctionem extremam suis Tertiarijs: quod tamen hodie est eis interdictum, vt constat ex litteris sacræ Congreg. ad Episcopum Mutinen. *sub die 17. Iunij 1639. P. 6. T. 8. Ref. 30.*

Quam tamen ministrare possunt aduenis.

Peregrinis.

Et seruis domesticis.

6 Aduerte denique, satis probabiliter olim docuisse Rodriquez *to. 1. q. 56. art. 3.* & alios, contra Suarez *de relig. to. 4. tract. 10. lib. 9. cap. 3. nu. 8.* Regulares ministrare posse laicis in Ecclesia propria Communionem ipsam paschalem; ex priuilegio Nicolai V. concesso Monasterio B. Mariæ de Guadalupe Ordinis D. Hieronymi *an. 1458.* quod Paulus III. viuæ vocis oraculo confirmauit; nam omnia huius Monasterij priuilegia Pius IV. ad reliqua eiusdem Ordinis Monasteria extendit, & sic ijs vti possunt reliqui Ordines communicantes. Et ita in Lusitania in causa Fratrum Minorum cum quodam Parocho iudicatum fuit, apud Fagundez *pr. 3. lib. 1. c. 5. P. 2. T. 14. Ref. 73.* Quam sententiam nouissimè tenet Bauny *p. 1. tr. 5. q. 19.* quamuis suadeat Religiosis ab eius praxi abstinere. Verùm sacra Congregatio contra-

Et olim probabile fuit ministrare posse etiam alijs.

rium postea declarauit Eminentiss. Boncompagno Archiepisc. Neapol. vt constat ex litteris Eminentiss. Verospi *sub die* 20. *Martij* 1638. P. 6, T. 7. *Ref.* 58.

REGVLARIVM PRIVILEGIA in prædicando.

REGVLARES cōcionari possunt in suis Ecclesijs sine licentia Episcopi.

7 **R**Egulares in Ecclesijs suorum Ordinum prædicare possunt absque licentia Episcopi, ex Bulla Pij V. *Et si mendicantium*: nec illis Episcopus id prohibere potest. Peyrinis *tom.* 1. *const.* 1. *Greg. XIII.* §. 2. *nu.* 21. vbi docet, talem Bullam non esse reuocatam à Gregorio XIII. contra Portell. *v. prædicatores nu.* 7. Et ego, speculatiuè loquendo, existimo cum Miranda *to.* 1. *q.* 50. *art.* 3. *concl.* 1. prædicare posse, Episcopo contradicente, saltem in hora & tempore, quo non prædicat Episcopus, id tamen non expedire, propter scandalum. P. 3. T. 2. Ref. 58.

Non tamen in alijs.

8 † In alienis autem Ecclesijs habere debent licentiam Ordinarij, sic statuente Tridentino *sess.* 5. *c.* 2. † vbi tamen non exprimit, examinandos esse, sicut *in sess.* 23. *c.* 15. inquit, eos ad Confessiones sæcularium audiendas approbandos esse per examen, si id Episcopis videbitur necessarium; vnde videtur Episcopus eos examinare non posse, vt ait Alzedo, & nouissime Crousers *in reg. S. Franc. c.* 9. *lect.* 1. Sed praxis est in co[...]rium, & sacra Congregatio apud Bordonum *res.* 7. *nu.* 17. de[...] cl[...] fauorem Episcoporum. P. 3. T. 2. *Ref.* 111. §. *Non desinam* 1[...] T. 4. *Ref* 22. & P. 6. *T.* 8. *Ref.* 20.

Sed si prædicent, non poterunt ab Episcopo puniri.

9 Aduerte autem, quòd si Regularis prædicet in aliena Ecclesia sine licentia, non potest ab Episcopo puniri. Sacra Congregatio apud Rodriquez *vbi sup.* contra Peyrinum *Ref.* 111. cit. Et Regulari docto & pio, præsertim itineranti, concedere potest facultatem prædicandi in sua Ecclesia Parochus bis, aut ter. Portell. *num.* 2. Imò Concionatores Regulares semel approbati ab Episcopo, concionari possunt in quacunque diœcesi. dummodo Episcopus loci, vel Parochus non contradicat, ex priuilegio Gregorij XIII. concesso Societati. Vide Villalob. *tom.* 2. *tr.* 35. *diff.* 5. *nu.* 2. *Ref.* 111. cit. §. *Notat*, & *Ref.* 22. *item cit.* §. *Notandum*.

REGVLARIVM PRIVILEGIA in reliquis.

OMNES ferè Regulares exempti sunt ab Episcopo.

10 † **R**Egulares ferè omnes à iurisdictione Episcopi exempti sunt, præter aliquos casus à iure expressos, in quibus Episcopus contra eos procedere potest tamquam Sedis Apostolicæ delegatus †: An autem exempti sint à legibus synodalibus, dictum est, V. *lex*, n. 8.

Et possunt eligere conseruatorem, A quo defendantur in iniurijs & violentijs.

11 Habent etiam priuilegium eligendi sibi conseruatorem, qui eos à manifestis iniurijs defendat, iuxtà *c. fin. de offic. deleg.* & quidem per manifestam iniuriam Cruz & alij intelligunt quidquid est contra Ius, & in-

infert damnum monasterio. vnde & posse procedere contra debitores Religiosorum ex causa ciuili, etiam laicos. Contrarium tenet Fuschus *de visit. lib. 2. cap. 23. nu. 5.* quia conseruator non habet tribunal erectum. † Adde, quod in Bulla Gregorij exprimitur, quod conseruator procedere possit, quando Regulares sunt rei, non quando sunt actores. Et licet sacra Congregatio declarauerit, remanere adhuc ei facultatem se ingerendi in manifestis iniurijs Religioni illatis, per manifestas iniurias non videntur intelligi posse retentiones, seu non solutiones debitorum, quæ sunt quid priuatiuum †. Certè si animalia Religiosorum in alienis agris pauperiem faciant, ad conseruatorem pertinet iudicare, non ad iudicem sæcularem. Ità Rodriquez *to. 1. q. 65. ar. 14. P. 3. T. 1. Ref. 10* † Et idem de debitis ciuilibus domus Religiosæ, minime verò particularium; quia hi habent suum Prælatum, cui omninò subditi sunt, & ab aliena iurisdictione penitus exempti. Dum tamen manent intra claustra. Ità Rodriquez *art. 13.* & Miranda *q. 47. art. 10. tom. 2.* apud quos, & Lezanam, ac Laurentium de Peyrinis, multa ad conseruatorem spectantia inuenies †. Et coram quo conueniantur ob pauperiem factam ab eorum animalibus in agro alieno, Et ob debita ciuilia communitatis. Non particulariũ Religiosorum.

12 Regulares lectores, concionantes, studentes, Confessarij habent priuilegium, vt sibi commutetur obligatio Horarum à Prælato in certos Psalmos, & Pater noster, vt de lectoribus dictum est V. *Lectores, num. 3. P. 3. T. 2. Ref. 68. §. Non desinam.* Studijs dediti declinare possunt onus diuini Officij.

13 Quamuis corpora defunctorum exhumari, & de loco in locum transferri sine licentia Episcopi non possint, iuxta cap. *corpora Sanctorum, de consecr. d. 1. l. si nec dum, l. nemo humanum, C. de relig. & sumpt. fun.* quando nimirum tradita sunt sepulturæ perpetuæ. Id tamen possunt Regulares de consensu partium, intra limites propriæ Ecclesiæ, vt ait Villalobos *tom. 2. tract. 31. diff. 6. num. 4.* ex priuilegio Leonis X. & si non sunt sepulta in Capella propria, etiam sine consensu partium. *P. 3. T. 2. Ref. 120.* Et superiores trãsferre possunt cadauera intra suas Ecclesias.

REGVLARIVM PRIVILEGIA quoad vsum, & cõmunicationem.

14 Circa vsum, aduerte primò, Generales, & generale Capitulum posse vsum priuilegiorum limitare, & omnino tollere, etiam in Religionibus non habentibus ad id specialem facultatem Sedis Apostolicæ, Tamburinus *de iur. Abbat. tom. 1. disp. 16. q. 9. nu. 2.* Excipe, nisi aliquod priuilegium in corpore iuris insertum esset. nam eius reuocatio esset statutum contra ius commune, quod ipsis prohibetur, cap. *quod super his, de maior. & obed. P. 3. T. 2. Ref 87.* PRIVILEGIA Regularium limitari, & tolli possunt à Generali, & generali Capitulo.

15 Nota secundò, Regulares vti posse suis priuilegijs, non obstante quod non sint in vsu ex peculiari priuilegio Eugenij IV. concesso Congregationi S. Iustinæ Ordinis Benedictinorũ. Portell. *ver. priuilegium nu. 4.* Adde, priuilegia Regularium ex alio priuilegio ap... *lib. 2. c. 3. dub. 2 concl. 2.* non abrogari per contrarium vsum, nisi excedat annum centesimum. *P. 3. T. 2. Ref. 88.* Non tamen derogantur per non vsum. Nec refert si Iuri canonico sint contraria

16 Nota tertiò, quod quando in priuilegijs Regularium apponitur clausula, *dummodo sacris Canonibus, & Concilio Tridentino non aduer-* Nam, si non aduersentur Tridẽtino, clausulã apponi solita, nihil operatur.

fantur, per sacros canones intelligi debent canones Tridentini. nam ijs, qui in iure canonico continentur, multa priuilegia sunt expresè contraria. Quæ autem aduersantur Tridentino, iam derogata censentur, etiam pro foro conscientiæ, vt ait Miranda *to. 1. q. 39. art. 1, conclus. vn.* nam quamuis Pius V. confirmauerit Regularibus priuilegia contraria Tridentino, vnde Enriquez *lib. 7. c. 24. in gloss. litt. K.* ait, ea etiam hodie pro foro conscientiæ practicari posse, attamen Greg. XIII. ea iterum reuocauit. vnde contrarium dicendum est. Et in specie Regulares non possunt ordinari ante ætatem. Vasquez *in 3. par. to. 3. disp. 246. c. 4. n. 43.* contra Sà *v. relig. n. 56.* P. 3. T. 2. *Ref. 59.*

17 Dubium tamen est, an Priuilegium Pij V. quòd Regulares absolui possint à suo Prælato ab hæresi occulta, reuocatum sit per Bullam Cœnæ, de quo vide V. *Absoluere, nu. 73.* Dubium item est, an Bulla Pij V. *Et si mendicantium*, in qua Regularibus amplissima priuilegia conceduntur, reuocata fuerit per Bullam *Intacta* Greg. XIII. & Barbosa *de pot. Episc. p. 3. alleg. 76. nu. 29.* affirmat. Peyrin. vero *tom. 2. in const. 7. Pij V. §. 1. nu. 2.* ait, Bullam *Intacta* nec promulgatam fuisse, nec vsu receptam. *P. 3. T. 2. Ref. 107* † reuocatam esse docuit Auctor *in Ref. 59. eiusd. tract.* vt retulimus mox *nu. 15.* non esse reuocatam, *in Ref. 58.* vt retulimus *nu. 7.* †.

Dubium est, num certum priuilegiũ Pij V. reuocetur per Bullam Cœnæ

Et aliud eiusdem per Bullam Greg. XIII.

18 Cæterum priuilegia Societatis Iesu nunquam derogata censentur, nisi derogatio ipsismet Patribus insinuetur, ex priuilegio Gregorij XIII. quo gaudet etiam Religio Clericorum Regulariũ. *P. 3. T. 2. Ref. 68.*

Verùm priuilegia Societatis, & Cleric. Regul. non derogantur, nisi id suis Patribus insinuetur.

19 Quoad COMMVNICATIONEM aduerte primò, quòd Regulares Mendicantes communicant omnia priuilegia, etiam Societatis, concessa cum limitatione, nè aliæ Religiones communicent, ex ampliatione & extensione eorundem priuilegiorum factam per Pontifices successores. Et quamuis Gregorius XIII. concesserit Societati, nè aliquis eius alumnus aliquo priuilegio potiatur, nisi sibi à Præposito generali communicetur; ait nihilominus Cœlestinus *tr. 8. c. 15.* dicta priuilegia ab alijs Religionibus absque tali limitatione participari, *P. 3. T. 2. Ref. 81.* & *P. 5. T. 13. Ref. 46.*

OMNIA priuilegia Mendicantiũ communicantur adinuicem.

Etiam Iesuitarũ.

20 Aduerte secundò, priuilegia perpetua Altarium circa Indulgentiam pro Animabus, videri etiam in communicatione locum habere: quia omnis gratia Principis priuilegium appellari potest, Bald. *in prael. feud. nu. 38.* & in fauorabilibus lata fieri debet interpretatio. Et sic tenet Portell. *v. priuilegij communicatio nu. 20.* Sed ego contrarium teneo cum Merolla *to. 3. disp. 6. c. 4. dub. 7. nu. 64.* tum quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis in specie non esset verisimiliter concessurus, reg. *in generali 81. de regul. iur.* tum quia per communicationem priuilegiorum non communicantur priuilegia exorbitantia siue quæ rarò conceduntur, qualia sunt Altaria priuilegiata perpetua, vt patet ex vsu & stylo Curiæ apud Peyrinum *in declar. priu. 8. Pauli III.* Vnde ait Merolla, nec Ecclesias eiusdem Ordinis Altaria priuilegiata participare, quòd de omnibus Indulgentijs domus particularis, docet Portell. *vbi sup. n. 6. P. 6. T. 7. Ref. 39.*

Exceptis priuilegijs circa Altaria.

21 Aduerte tertiò, P. Bordonum *ref. 30. q. 22. n. 26.* docere, inter Religiones communicari etiam priuilegia circa Officia particularia, non quidem ea, quæ sunt de Sanctis Ordinis, sed alia de festis communibus. Vnde dicendum esset, alias Religiones recitare posse Officium Corporis

Quid de Officijs proprijs.

Chri-

Christi, & Immaculatæ Conceptionis, in ferijs quintis, & sabbatis, festo nouem lectionum non impeditis, vt recitant ex priuilegio Fratres Minores & similia. Sed tu cogita. *P. 6.* T. 8. *Ref.* 14.

RELIGIOSI MILITES.

1 Religiosi milites Equites S. Ioannis (& secundùm Riccium *to. 4. ref. 177. nu. 3.* etiam illi, qui portant signum T seu mediam crucem albam, *P.* 3. T. 1. *Ref.* 51.) S. Iacobi, Alcantaræ, Galatrauæ & Montesæ, sunt verè Religiosi: emittunt enim professionem trium votorum in manibus Prælatorum in Religionibus approbatis à Summo Pontifice. *P.* 3. *T.* 2. *Ref.* 30. *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 86. *& alibi passim.* Idem dic de Equitibus S. Stephani, & S. Lazari. *Ibid. & P.* 3. *T.* 1. *Ref.* 61. Secus de Equitibus Aurei velleris, S. Michaelis, Annunciationis, Dela banda, alijsque aliorum Ordinum absque Sedis Apostolicæ auctoritate erectorum. *P.* 4. T. 1. *Ref.* 36. *in fine.* Illi ergò omnes gaudent priuilegijs fori (Vide V. *Immunitas Ecclesiastica, nu.* 23.) canonis, (Vide V. *Excommunicationis, nu.* 2.) & gabellarum (Vide V. *Gabellas, num.* 11.) — EQVITES S. Ioãnis, S. Iacobi, & similes, sunt verè Religiosi. Gaudentque immunitate,

2 Consequenter etiam tales Religiosi confiteri possunt Sacerdoti idoneo, non approbato ab Episcopo, vt de Regularibus dictum est V. *Prælati, nu.* 45. quia nimirum non comprehenduntur in Tridentino *sess.* 23. *cap.* 15. Et ita tenet Sancius *disp.* 49. *nu.* 10. quamuis praxis sit in contrarium. P. 3. T. 2 *Ref.* 30. *Item* in Confessione explicare tenentur circunstantiam professionis; peccata enim illorum carnalia sunt sacrilegia. *Mota lib.* 2. *c.* 2. §. 23. *nu.* 6. *Ibid.* §. *Ex his.* Et filij ipsorum ex copula fornicaria sunt sacrilegi. Et si ipsi dimittunt temerariè Crucem, peccant mortaliter, & contrahunt excommunicationem Clem. VIII. vnde & esse possunt apostatæ, sicut alij Religiosi habitum dimittentes, vt idem Mota *ibid. nu.* 7. *& cap.* 1. §. 6. *nu.* 5. *Ibid.* §. *Secundò. &* §. *Tertiò.* — Et confiteri possunt simplici Sacerdoti, Tenenturque explicare circunstantiam professionis. Ipsorũ filij ex fornicatione sunt sacrilegi. Et si habitum dimittunt, incurrunt censuram.

3 Item non possunt ad aliam Religionem transire absque licentia Magni Magistri. Mota §. 6. *cit. Ibid.* §. *Quartò.* Qui etiam tenet, dictos Equites totum, quod ipsis superest de congrua sustentatione, teneri in vsus pios expendere; quia sunt adstricti voto paupertatis, & redditus Commendarum sunt Ecclesiastici. Sed ipse existimo cum Hurtado in 2. 2. *to.* 2. *disp.* 160. *sect.* 7. §. 119. & 120. expendere posse ad libitum, ac si essent sæculares: quia paupertatem ipsorum sic interpretata est (Prælatis scientibus, & non contradicentibus) consuetudo: & redditus Commendarum dantur illis titulo laico: vnde nec sunt materia simoniæ vt dicemus V. *Simonia, nu.* 4. Nec obstat motus Pij V. reuocans illis facultatem ita de dictis bonis disponendi: nam in primis solùm reuocat facultatem ex priuilegio, non ex consuetudine: deinde non fuit vsu receptus, nisi apud Commendatarios S. Ioannis, & tandem reuocatus fuit à Greg. XIII. Sanchez *in sum. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 8. *num.* 30. qui benè addit, eos instituere posse maioratum, tàm de bonis patrimonialibus, quàm Commendarum. P. 2. T. 15. *Ref.* 54. & P. 5. T. 3. *Ref.* 129. & T. 14. *Ref.* 94. Vnde meretrices, turpem à dictis Equitibus mercedem obtinentes, & cum eis ludentes, ad restitutionem minimè tenentur. — Non possunt ad aliam Religionem transire absque licẽtia M. Magistri. Possunt tamen de bonis commẽdarum in quoscũque vsus disponere. Et maioratum instituere. Et meretrices eorum non tenentur restituere turpem quæstum.

tur. *Ref.* 54. *cit.* §. *Ex his.* Quæ omnia confirmantur ex Bulla Clem. VIII. de largitione munerum, in qua alijs Religiosis munera præbere prohibitis, Equites expresse excipiuntur: vnde & corroboratur, quod initio diximus, eos verè esse Religiosos; alioqui enim excipi non debuissent. P. 1. T. 6. Ref. 23.

PER professionem Religionis S. Ioannis dissoluitur matrimonium ratū.

Et impletur votū Religionis absque alia expressione emissum.

4 Denique per professionem Equitum S. Ioannis dissoluitur matrimonium ratum. DD. communiter contra Sotum *in* 4. *d.* 27. *q.* 1. *ar.* 4. P. 3. T. 2. Ref. 30. §. *Quintò.* Vnde, vxore Monialium habitum assumente, vir, licèt iuuenis, potest habitum D. Ioannis assumere. Sic tenet, & de praxi testatur Pontius *lib.* 9. *c.* 12 *nu.* 3. contra Sanchez *lib.* 7. *disp.* 32. *nu.* 4. P. 4. T. 4. Ref. 73. §. *Non desinam.* Et qui votum Religionis emisisset absque alia expressione, satisfaceret, per ingressum huius Religionis, vt probabiliter Cenedo *de paup. relig. dub.* 10. *nu.* 6. & Pontius *de imped. causa* 27. *q.* 2. §. 4. id extendit ad Religionem S. Iacobi. P. 2. T. 16. Ref. 36. Per professionem verò S. Iacobi, & aliarum Religionum militarium, matrimonium ratum non dissoluitur, non quod non sit solemnis; sed quia Summus Pontifex præscribendo modum eius & formam, minuit solemnitatem. Nota *lib.* 1. *c.* 2. §. 19. *nu.* 18. *P.* 3. *T.* 2. Ref. 30. §. *Quintò.*

Et quicūque equites communicare possunt ense præcincti.

5 Nota hic, Religiosos equites ad confitendum & communicandum pugione & ense præcinctos non indecenter accedere, vt latè probat Sancius *disp.* 45. *nu.* 3. Vbi *nu.* 6. idem docet de omnibus laicis, quod tamen intelligendum foret, cessante scandalo, quòd rarò deficiet. P. 3. T. 2. Ref. 30. in fine.

RELIQVIÆ.

RELIQVIÆ non approbatæ.

Exponi possunt in ornamentum Crucis adorandæ.

1 RELIQUIÆ non possunt adorationi & venerationi exponi absque approbatione. Quid tamen in hoc faciendum, vide V. *Episcopi iurisdictio in Reliquias.* Aduerte verò cum Palao *to.* 2. *tr.* 8. *disp.* 1. *pun.* 6 *nu.* 11. non esse illicitum, proponere adorationi Crucem ornatam varijs reliquijs non approbatis, tum quia sic vsus obtinuit, tum quia in tali casu non reliquiæ, sed crux adoranda proponitur, & si quis eas adorat, hoc erit per accidens, & pertinebit ad cultum priuatum, contra Bonac. *disp.* 3. *de ador. q.* 1 *pun.* 4 *num* 6. *P.* 5. *T.* 5. Ref. 35. §. *Notandum.* An reliquiæ alienari possint sine solemnitatibus. vide V. *Prælati, num.* 28.

RESERVATA.

RESERVATA quamdiu durent.

† DE reseruatione casuum dictum est V. *Casus reseruati*, Et de reseruatorum absolutione V. *Absoluere à reseruatis* & aliquid V. *Pœnitens.* Hic ponemus aliquot casus, quæ nouissimè reperimus in sexta parte †.

1 Casus reseruati Episcopo per statutum, eo mortuo, adhuc permanent, at si reseruatio est personalis, eo mortuo, expirat, vt ex Piasecio retulimus V *Casus* n. 12. & sic tenet communis opinio. Et quidem reseruatio facta in mandatis visitationum tam Episcopi, quàm Prælati

lati Regularis, siue cum excommunicatione, siue sine, censetur personalis, & mortuo Episcopo, vel manus à munere amouente Prælato, expirat. Quod tamen intellige quoad crimina commissa post mortem Episcopi &c. non quoad commissa tempore reseruationis. Fagundez p. 2. *lib.* 8 *c.* 1. *n.* 30. *P.* 6. *T.* 6. *Res.* 41.

2 Peccaret Prælatus Regularis, non solùm contra charitatem, sed etiam contra iustitiam, negando facultatem Confessario, absoluendi aliquod reseruatum, si ex licentia negata timeretur graue aliquod subditi detrimentum, etiam ex eius fragilitate aut duritia. Lugo *de sacr. pœn. disp.* 20. *sec.* 10. §. 4. contra Suarez *to.* 4. *disp.* 30. *sec.* 4. *nu.* 7. & 8. Et in tali casu Confessarius potest nihilominus pœnitentem pro illa vice absoluere, licentia petita & non obtenta, vt diximus V. *Absoluere, nu.* 13. sic declarante Paulo V. vt docet Texeda *to.* 2. *lib.* 3. *tr.* 3. §. 4. *contr.* 20. *n.* 129. & alij. Vt autem Confessarius prudenter iudicet, facultatem concedendam esse, ait Suarez sufficere, quòd nulla ratio suadeat esse negandam. & si aliqua ratio negandam suaderet, & nihilominus pœnitens nullo modo vellet superiorem adire, tunc negari non posset licitè; quia, cum reseruatio instituta sit in medicinam, non debet nocere subiecto Et quamuis in tali casu pœnitens non videatur ritè dispositus: quippe qui, nullo metu prohibente, nollet ad superiorem accedere, vrgente Confessionis præcepto: totum id nihilominus infirmitatis esset, & compassione dignum, vt illud iudicat praxis Prælatorum & ipsius Summi Pontificis, qui propterea sæpe concedit per Iubilæa & bullas facultatem eligendi Confessarium pro quorumuis casuum reseruatione. Sæpe etiam pœnitens nondum decreuit præceptum violare, sed vacillat, & ideo à Prælato sustineri debet nè cadat. Et si decreuit, facultas illi salubris erit, quia sublata difficultate, faciliùs & suauiùs ad dolorem & propositum disponetur. ad quod iuuare illum debet Confessarius. & sufficiet dolorem habere generalem de omnibus peccatis commissis. Quæ omnia docet Lugo *vbi sup. n.* 239. contra Fagundez *in decal. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 45. *nu.* 15. *P.* 6. *T.* 6. *Res.* 56. An absolui possint reseruata ex præsumpta superioris facultate cum ratihabitione de futuro, vide V. *Ratihabitio*.

An absolui possint, licentia petita & non obtenta?

3 An ignorans, peccatum esse reseruatum, reseruationem incurrat, vide V. *Ignorantia, n.* 8. An bona fide peccatum reseruatum non habenti facultatem confitens, remaneat absolutus, vide V. *Pœnitens, n.* 1. Petes: Si quis confessus sit hæresim v.g. dubiam simplici Confessario, à quo propter dubium absolutus fuit, comperto deinde, quòd peccatum certè commiserit, remanet nè absolutus? an debet pro absolutione superiorem adire? Respondet Lugo *de sacr. pœn. disp.* 20. *sec.* 2. *nu.* 20. se satis probabile existimare, quod talis remaneat absolutus, nec aliam habeat obligationem. & argumentatur à simili. nam Sanchez *in sum. tom.* 1. *lib.* 4. *c.* 44. *n.* 10. dicit, quòd si simplex Confessarius dispensauit in voto reseruato dubio, dispensatio tenet, etiam si postea votum comperiatur esse certum: sic exigente recta Ecclesiæ gubernatione. *P.* 6. *T.* 6. *Res.* 40. §. *Ad secundum*.

Et quid si dubium sit, an peccatum reseruatum commissum sit?

4 Petes iterum: An pœnitens, qui data opera extra diœcesim pergeret, in qua aliquod crimen non esset reseruatum, vt ab illo absolueretur per simplicem Sacerdotem, rectè absoluatur? Rectè, respondet Bauny *p.* 1. *tr.* 4. *q.* 8. *dub.* 5. quia dum eò pergit, habet ius confitendi confessarijs illius diœcesis, secundùm iura, & dispositionem illius synodi. Contra-

Aut si quis accedere in diœcesim, vbi non essent reseruata?

trarium tenet Zambellus *v. casus nu.* 16 ex sacra Congreg. *die* 19. *Nouemb.* 1616. *P.* 6. *T.* 7. *Ref.* 57.

RESTITVERE QVIS TENEATVR.

RESTITVERE quid sit?

Et quæ in restitutione consideranda?

1 † Restituere, seu restitutio, est actus iustitiæ commutatiuæ, quo vnicuique redditur, quod ab eo ablatum est, vel acceptum Ad restitutionem pertinentia fere nouem sunt, his carminibus comprehensa,

Quid, quis restituet, cui, quantum, quomodo, quando,
Ordine, quoue loco, quæ causa excuset iniquum.

Primò igitur videbimus quis restituere teneatur; mox qui non teneatur, seu excusetur; & deinde quid restituendum sit, cui, quantum &c. suo Ordine. Porrò restitutionis radices tres fere sunt: iniusta actio, seu omnis actio contra iustitiam; res accepta, & contractus. Videamus ergo primò:

RESTITVERE QVIS TENEATVR Ex iniusta actione.

FIERI debet restitutio ex iniusta actione, puta Iniusto bello, Furto, Vsura, Impedimento alterius boni, Homicidio, Stupro, &c.

2 Actiones iniustæ, ex quibus restituendi nascitur obligatio, hæ sunt. Bellum iniustum, de quo V. *Pugna*: furtum, seu acceptio iniusta rei alienæ inuito domino: iniqua item rei alienæ retentio: acceptio rei alienæ per contractum iniquum; impedimentum, seu obex, ne alius bona acquirat iuste: homicidium, stuprum, & omnis alia offensio in bonis vitæ & fortunæ. nam de restitutione famæ diximus, V. *Detractio*. Aliqua hic dicenda sunt: primo, de impediente bonum alterius; mox de homicida, & stuprante: & tandem de cooperantibus iniquæ actioni. De furto enim, & iniusta retentione, dictum est V. *Furtum*, & de iniquo contractu, dicemus infra.

Et quidem impediens bonum alterius, ad restitutionem tenetur, si adhibeat vim & fraudem: Secus si preces & blanditias.

3 Itaque circa impedientem alicui consecutionem alicuius rei, sit prima regula †: Si quis impedit proximum à consecutione alicuius rei, ad quam habebat ius, actione mala contra iustitiam, puta vi, fraude, mendacijs, dolo, tenetur ad restitutionem; si verò id faciat actione mala contra charitatem vel aliam virtutem, puta precibus, exhortationibus, pollicitationibus, etiam ex odio alterius, non tenetur. Ratio discriminis est, quia vi & fraude violatur libertas collatoris in qua ius conditionale alterius situm erat: precibus & blanditijs non item, Lessius *lib.* 2. *c.* 12. *dub.* 18. *nu.* 123. & alij communiter, contra Caietanum in 2. 2. *q.* 62. *ar.* 2. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 53 & *T.* 6. *Ref.* 33. & 34.

Corollaria,

4 Ex quibus pro praxi inferes cum dictis DD. quod si quis impediat, ne auus instituat hæredem nepotem filium spurij (quod seclusô intuitu filij spurij, facere posse, suppono cum Vasquez & alijs) vel ne quis instituat alium heredem, vel legatarium, vel iam institutum reuocari curet. item si impediat ne quis det pauperi eleemosynam, ne beneficium vel officium alteri conferat, qui dignus sit, vel dignior, vt conferat alteri digno, & similia: si id faciat vi aut dolo, tenetur ad restitutionem, si solis precibus & blanditijs, non item. Imò non quæcunque iniu-

iniuria obligat ad restitutionem, sed illa solùm, quæ infertur in ipsa rei consecutione, proximè & immediatè. Nam si v. g. Ioannes præoccupans, & aperiens litteras Petri, scribentis ad Paulum Romam, vacare beneficium in mense Pontificis, illum præueniat, & impetret sibi beneficium, non tenetur ad restitutionem, quia iniuriam commisit in apertione litterarum, non in consecutione beneficij (Idemque probabiliter dicendum putat Lessius *c. 2. dub. 5. nu. 43.* de paupere, qui cum maneat ad hostium diuitis expectando eleemosynam, aduenienti alteri pauperi dicat, eleemosynam iàm datam esse. *P.* 5. T. 8. *Ref.* 21. in fine. Secus si dicat diuiti, Petrum v. g. non esse pauperem. *P.* 3. T. 6. *Ref.* 33. §. *Nonò.*) limitat tamen Syluius *in 2.2.q.62. ar. 2. q. 25. concl. 5.* supradictam doctrinam, vt procedat solùm in bonis ordinatis ad commodum publicum, qualia sunt beneficia, officia &c. quæ nimirum in Ecclesiæ & reipublicæ bonum sunt instituta. minimè verò in bonis ordinatis principaliter in bonum singulorum, vt sunt æraria publica, montes pietatis, piæ fundationes &c. in his enim quia singuli habent ius aliquod, ob quod sibi debeatur sua pars, impediens aliquem ab eius consecutione, etiam per preces & munera, tenetur ad restitutionem. *Ref.* 33. *cit.* à §. *Hinc*, vsque in finem.

5 Secunda regula. Impediens fiscum vel alium à consecutione pœnæ pecuniariæ ex delicto, impediendo sententiam, etiam fraude & mendacijs, non tenetur ad restitutionem: quia pœna non debetur ante sententiam. quare qui sententiam impedit, impedit quidem nè ille acquirat ius, non tamen violat ius acquisitum. Less. *c.12.dub.*18.*n.*134. & alij communiter, contra Molinam *to. 1. tr. 2. disp. 95. nu. 36. P.* 3. T. 6. *Ref.* 35. & olim *P.* 1. T. 10. *Ref.* 23. §. *Ideo*. Idque probabiliter procedere puto etiam in pœna conuentionali, nam nisi aliud exprimatur, intentio contrahentium videtur esse, quòd non debeat solui, nisi post sententiam. Et ita docet Sanchez *de matr. tom. 1. lib. 1. disp. 37. n. 4.* contra Regium *cas.* 43. *n.* 14. *P.* 1. *T.* 8. *Ref.* 29. & *T.* 10. *Ref.* 23. in fine, & *P.* 3. T. 6. *Ref.* 35. in fine.

Et nunquā facienda est restitutio pœnæ pecuniariæ, ex eo, quod quis ob eius acquisitione fiscum vel aliū impediuit.

6 Ex qua regula pro praxi inferes cum Lessio *vbi sup.* primò, Hæreticum, qui fraude & mendacijs se defendit, non teneri sua bona tribuere fisco, cui applicanda alias forent. Secundò, adulteram, quæ per fraudem similiter se defenderet, aut falsis testibus adulterum probaret virum, non teneri restituere viro dotem, quam ipso iure acquisiuisset: quidquid afferat Layman *lib. 3. sec. 5. tr. 2. c. 7. n. 4.* sed solùm expensas, quas vir impendisset in lite. *Ref.* 35. *cit.* §. *Ex quibus*, & §. *Secundo*. Vnde nec soluere ei tenetur pecuniam acquisitam ex adulterio. Grassius *to. 1. lib. 5. cons. 2.* contra Molinam *to. 1. tr. 2. disp. 94. P. 2. T. 17. Ref. 7.* † Sed circa pœnam pecuniariam, vide infra.

Corollaria.

7 Tertiò, testes falsos, impedientes sententiam; vel alios impedientes aliquam denunciationem legitimam, vel nè delinquens veniat ad manus iustitiæ; & occultantes aut fugere facientes officiales tempore syndicatus, non teneri ad restitutionem pœnæ supradictis imponendæ. Nauarra *de rest. lib. 3. c. 5. n. 13. P.* 3. T. 6. *Ref.* 35. à §. *Septimò*. Et satis de impediente.

8 ALIA iniusta actio obligationem restitutionis afferens, est homicidium, mutilatio, stuprum, vel alia damnificatio in bonis corporis vel fortunæ. Nam homicida tenetur heredibus occisi restituere id, quod

HOMICIDA tenetur ad restitutionem damnorum,

Non tamen pro ipsa vita hominis liberi.

dicemus infra V. *Restitui quid*. nimirum damnum temporale ex homicidio, vel etiam mutilatione aut deformatione secutum; minimè verò pro ipsa occisione &c. & ad compensandam vitam occisi. nam l. *fin. ff. de his, qui effuderint, vel deiecerint*, & l. *ex hac lege, ff. si quadrupes paup. fec. dicatur*, dicitur, liberum corpus nullam æstimationem recipere, ac proinde damna corporis liberi non posse pretio compensari. Et idem dic de alapis & fustigationibus. Secus si occidatur seruus vel animal; vel etiam deturpetur, ità vt minus valeat. Sicut etiam si deturpetur mulier nubilis, ità vt ad matrimonium ampliori egeat dote. nam in his casibus teneris ad restitutionem. Lessius *c. 9. dub. 13. n. 141.* & alij. quamuis in contraria sententia sint D. Thomas & Scotus. *P. 3. T. 6. Res. 53. § Notandum est*, & P. 5. *T. 4. Res. 54.* Aduerte hic, quòd pro homicidio facto à seruo, & damno illato ab animali tenetur dominus, si sit in culpa. Si verò culpam non habet, ante sententiam ad nihil tenetur, quia l. *si seruus, ff. de nox. action.* & cap. *si culpa, de iniur. & damno dato*, videntur pertinere solùm ad forum externum, vt docet Nauarra *lib. 2. c. 1. n. 38.* Et Malderus *in 2. 2. tr. 3. c. 2. dub. 5.* notat, dominum abscondere posse seruum vel animal, nè ante sententiam capiatur. *P. 5. T. 4. Res 52.*

Pro alapis inflictis,

Et pro homicidio alieno.

9 Nemo verò tenetur aliquid restituere pro homicidio inuoluntario & inculpabili, seu iusto. Vnde qui licitè inuasorem occidit iuxta dicta V. *Occidere inuasorem*, sicut non fit irregularis, ità nec restitutioni obnoxius. Et generaliter ex homicidio casuali numquam obligationem restitutionis oriri, ait Lessius *dub. 15.* nisi causa data sit efficax, & mors ex illa præcisè secuta sit. Vnde si in primis infligas vulnus non lethale, siue quòd se solo curari aptum sit, siue quòd patiens diligens sit, & medici adsint, mors autem sequatur ex negligentia medici, vel incuria infirmi, non teneris ad restitutionem. Secus si in eo loco non adsint medici, & læsus totam diligentiam adhibuit. nam in his circumstantijs vulnus fuit lethale. Item si des operam rei siue licitæ siue illicitæ, sed sufficientem cautionem adhibeas, nè aliquod inde proximo damnum sequatur; si deinde casù mors alicuius secuta sit, non tibi imputanda erit, quia præuia diligentia abstersit omne voluntarium à causa. Hinc clericos chirurgos & venatores, si post debitam diligentiam hominem casu interimant, ad nihil teneri; imò nec si interueniat culpa leuissima, aut leuis, sed solùm si lata, ait Lessius. P. 5. T. 4. *Res. 46.* Homicida in duello, tenetur ad restitutionem, si prouocauit. Secus si ambo se prouocauerunt: quia tunc adest pactum implicitum, quòd occisor ad nihil teneatur, & multo minus si prouocatus fuit: quia volenti non fit iniuria. Rebellius *p. 1. lib. 3. q. 12. n. 8. & 9.* contra Peregrinum *de duello q. 39. n. 4.* P. 3. *T. 6. Res. 53.* in fine, & P. 5. *T. 4. Res. 50.*

Vel proprio inculpabili.

10 † STVPRATOR ad restitutionem tenetur pro damno emergente puellæ, aut parentibus, si vim intulit. Secus si solùm preces & blanditias. Aliquando verò tenetur etiam ducere in vxorem. Vide V. *Stuprum*. Sunt & aliæ iniustæ actiones restitutionis onus trahentes, quas vide apud alios. Cœterum

STVPRATOR tenetur dotare puellam, si adhibuit vim.

11 Pro iniusta actione non solum restituere tenetur causa principalis, sed etiam concausæ, quæ his versibus continentur.

PRO iniusta actione tenentur ad restitutionem etiam concausæ

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Quo-

Quorum etiam explicationem inuenies apud alios. Hic aliqua solùm dicemus circa consulentem, participantem, & duos vltimos †.

12 CONSVLENS igitur damnum alterius, tunc ad restitutionem tenetur, quando damnum secundum substantiam omninò ex eius consilio secutum sit. Secus si iam determinatum fuerit secuturum, & consilium solùm concurrat ad modum, vel circumstantiam loci, temporis &c. (vt si ascendenti per fenestram scalam teneas, alias ascensuro; vel in asportando furto suppetias feras, quod tamen sine te commisisset, &c. vt ait Layman *lib.* 2. *sec.* 5. *tr.* 2. *c.* 5. *n.* 2. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 47. in fine, & *Res.* 84. §. *Sed ex his*.) Quod si parato furari minus, consulueris furari plus, teneris ad restitutionem illius excessus. Lessius *c.* 13. *dub.* 2. *n.* 8. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 23. 47. & 84. §. *Notandum est etiam*. Si autem determinato furari plus, consulas furari minus; vel parato furari a paupere, consulas furari a diuite, cum aliter ab iniquo proposito auertere non possis, ad nihil teneris. Vide V. *Peccato cooperari*, *n.* 15. & V. *Scandalum*, *n.* 5.

Vt consulens. Si quidem consilium sit causa damni secundùm totã substantiam.

Vel aliquem excessum.

13 Porrò consulens damnum alterius, secundùm aliquos non saluatur ab onere restitutionis per solam reuocationem consilij, sicut mandans per solam reuocationem mandati, ante effectum secutum. Secundùm alios saluatur, sicut etiam ab irregularitate ob consilium homicidij; vt dictum est V. *Irregularitas*, *nu.* 45. P. 2. T. 16. *Res.* 15. & *P.* 3. T. 5. *Res.* 83. Et Faustus *in spec. disp.* 4. *q.* 72. & alij docent, quod si consilij reuocatio non prodest, consulens lege iustitiæ monere debeat damnificandum secreto modo, vt sibi caueat. Ego verò cum Salonio *in* 2. 2. *q.* 62. *ar.* 7. *contr.* 6. existimo, hanc obligationem esse solius charitatis. *P.* 2. *T.* 16. *Res.* 16. & absolutiùs *P.* 5. *T.* 4. *Res.* 64.

Aliqui verò, si ante damnum illatũ consilium reuocasset, liberant illum ab onere restituẽdi.

14 In dubio, an damnum tertij ex suo consilio secutum sit, tenetur consulens restituere: quia possessio stat pro obligatione. consilium enim supponitur certum, & damnificatio similiter: vnde præsumptio est contra ipsum, & in foro externo ipsi incumbit probare, quod damnum non sit secutum ex suo consilio. Ita Merolla *to.* 1. *disp.* 3. *c.* 3. *coroll.* 6. *n.* 41. & 44. vbi tenet, teneri restituere totum damnum. Sed de hoc infra V. *Restitui*, *n.* 28. Ego verò, si restituere nollet, non eum damnarem; quia Villalobos *to.* 1. *tr.* 1. *diff.* 20. *n.* 9. & alij probabiliter illum excusant. & Strouers dorff *in* 2. 2. *q.* 62. *ar.* 8. *disp.* 2. in tali dubio excusat etiam mandantem. Et videtur fauere D. Thomas *ibi ar.* 7. dum ait: *Tunc solùm tenetur consulens, cùm probabiliter æstimari potest, quòd ab eo actio iniusta sit subsecuta*. Ratio autem est, quia odia restringi debent, & in dubijs melior est conditio possidentis. In opposita autem sententia Enriquez *lib.* 14. *c.* 16. *n.* 3. ait sufficere, quod fur, vel homicida dicat, se non ob consilium ipsius furtum vel homicidium comisisse, vt ab onere restitutionis immunis sit. Sanchez verò *in sum. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 10. *n.* 44. id solùm admittit, quando talis reus esset aliàs fide dignus, vel aliæ coniecturæ concurrerent. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 84. & *P.* 4. *T.* 3. *Res.* 28. Nomine consulentis venit etiam Parlamentarius, qui quandonam ob iniustum suffragium restituere teneatur, vide V. *Parlamentum*.

Sicut etiam in dubio, an damnum ex suo consilio sit secutum.

15 † PARTICIPANS dicitur, qui iuuat alterius damnificationem. & tunc ad restitutionem tenetur, quando absque eius cooperatione damnum non fuisset secutum. Vnde, si homicidium, vel incendium non fieret, nisi altero hominem, vel domum signante, signans scienter & liberè, tenetur ad restitutionem †. Secus si timore mortis inductus, vt

TENETVR item participãs, absque cuius cooperatione damnum non inferretur.

ait Rodriquez *in sum. to.* 1. *c.* 222. *n.* 16. *P.* 5. T. 4. *Res.* 63.

16 † Similiter testes falsi, suo iniquo testimonio damnum alteri inferentes, tenentur ad restitutionem †. Secus si falsum iurauerint ignoranter, aut inaduertenter, vel ex inculpabili (saltem mortifere) obligatione, vt ait Caietan. *in* 2. 2. *q.* 74. *ar.* 4. Aut si absque eorum testimonio damnum iam sufficienter (vtpote per sufficientem priorum testium numerum) illatum esset, vt ait Pitigianus *in pract. de test. c.* 6. & nos in simili supra *n.* 12 *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 105.

Vt falsi testes.

17 NON OBSTANS & NON MANIFESTANS tunc ad restitutionem tenentur, cùm damnificationem proximi ex iustitia impedire, aut manifestare tenentur. Tales sunt, secundùm Nauarram *lib.* 3. *c.* 1. *n.* 224. famuli domestici in ordine ad furtum extraneorum, quia eo ipso, quòd domestici fiunt, domum aliquo modo custodire, & ab iniurijs extraneorum defendere tenentur. In ordine verò ad furtum confamulorum, ille solus tenetur, cui penus custodia specialiter est commissa, secundùm Layman *lib.* 3. *sec.* 5. *tr.* 2. *c.* 5. *nu.* 7. Alij verò, qui non ex iustitia, sed tantùm ex charitate, impedire, vel manifestare proximi damnum tenentur, non tenentur in defectu ad restitutionem, etiam si à fure aliquid accipiant, vt taceant, si id, quod accipiunt, non sit pars furti. Nauarrus *c.* 17. *n.* 21. Quod Nauarra *n.* 132. benè limitat, nisi is, qui accipit, sua promissione expressa, vel tacita furem à furto aliàs cessaturum reddat animosiorem. nam in tali casu teneretur tamquam participans. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 54. §. *Notandum est*, & *T.* 6. *Res.* 58. & *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 64. §. *Nota etiam*.

ITEM non obstās & non manifestās, cum teneretur ex iustitia.

Vt famuli domestici in furtis extraneorum.

18 Ex quo eodem principio, contra Valentiam *to.* 3. *disp.* 5. *q.* 14. *pun.* 1. docet Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 4. *q.* 6. *dub.* 2. *n.* 79. testem quantumuis citatum & intimatum à iudice ad testificandum, ob solam negatam testificationem & fugam, non teneri restituere damnum parti secutum: quia non certò constat, talem ex officio, siue ex iustitia, teneri ad procurandum bonum, vel impediendum damnum partis actricis. P. 3. T. 5. Res. 54. in fine. Et Raynaudus *de monit. p.* 1. *c.* 3. *q.* 24. idem contra Auilam *p.* 2. *c.* 5. *disp.* 4. *dub.* 3. *concl.* 8. & alios communiter, dici posse putat de non reuelantibus ex vi monitorij, non solùm si ante promulgatum monitorium se malitiosè subducunt, sed etiam si post promulgationem non reuelant, quamuis alioqui peccent contra obedientiam & charitatem. *P.* 5. *T.* 13. *Res.* 68.

Non tamen testes ob negatam testificationem, & fugam.

19 Damnum vero secutum fisco, vel parti læsæ, ob non inflictam reo pœnam pecuniariam, non tenetur restituere, in primis, testis siue testimonium negans, vt diximus *n.* 18. siue falsum testimonium dicens in fauorem rei; & multo minus ipse reus, si legitimè interrogatus negat delictum, siue pœna arbitraria sit, siue taxata, vt benè Vasquez *in* 1. 2. *disp.* 175. *c.* 12. licèt probabile sit, ad taxatam teneri, vt docet Layman *c.* 7. *n.* 4. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 52. & *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 65. Deinde nec custodes portarum aut syluarum &c. non manifestantes eos, qui merces, aut ligna asportant &c. nec publici æstimatores, vulgò *maestri di piazza*, non denunciantes eos, qui res cariùs vendunt, vel falsis vtuntur ponderibus aut mensuris, vt ait Lessius *lib.* 2. *c.* 13. *dub.* 10. *n.* 73. contra Valerum *v. restitutio diff.* 39. P. 3. T. 5. Res. 54 & T. 6. Res. 35. §. *Quartò* & §. *Quintò*. Denique nec iudex ad talem pœnam, prout de iure, non damnans, vt probabiliter Tannerus *n.* 81. contra Layman *c.* 5. *nu.* 7. (& in spe-

Et quoad pœnam pecuniariam fisco, vel parti soluendam, nec falsus testis, tenetur,
Nec reus negans delictum,
Nec custodes portarum, aut syluarum,
Aut publici æstimatores, vulgò maestri di piazza, non denunciātes, &c.
Aut iudex non damnans ad illā, cùm deberet.

ſpecie de Inquiſitore iniuſtè hæreticum non damnante, cuius bona confiſcanda erant, Moura *de enſal. ſec.* 3. *ca.* 1. *nu.* 35. P. 4. T. 8. *Reſ.* 108.) P. 3. *T.* 5. *Reſ.* 52. §. *Notandum*, & T. 6. *Reſ.* 35. §. *Tertio*. Et horum omnium ratio eſt: quia hi omnes in his caſibus non delinquunt contra iuſtitiam commutatiuam, ſed contra legalem; quia nimirum reus & teſtes verum dicere, cuſtodes & alij denunciare, & iudex pœnam iuſtam infligere tenentur, vt reipublicæ pax ſeruetur, damna impediantur &c. minimè verò vt fiſcus & is, cui pœna pecuniaria applicanda eſſet, huiuſmodi pœnis ditentur. *RR. cit.*

20 Petes: Quid ſi quis non impediat aliquos, quos ſcit ſuo nomine damnum alteri illaturos? Reſpondeo: Si impedire tenetur ex officio, teneri ad reſtitutionem. ſi non tenetur ex officio, tunc ſolùm teneretur, quando damnificatores ſcirent, talem iniquum ipſorum propoſitum notum habere, & non contradicere, quod eſſet tacitè conſentire. Rebell. *p.* 1. *lib.* 2. *q.* 14. *ſec.* 3. *num.* 13. Aduerte autem, quòd ſi filius aut ſeruus nomine patris aut domini neſcientis damnum inferret, pater & dominus ad reſtitutionem minimè teneretur, etiam ſi poſtea ratum habeat; quia reuera non eſt cauſa damni. Leſſius *dub.* 3. *nu.* 13. contra Paludanum *in* 4. *d* 15. *q.* 2. *ar.* 3. *P.* 4. *T.* 4. *Reſ.* 64. Quid ſi quis non impediat eos, qui ſuo nomine damnum ſunt illaturi?

Et hæc ſufficiãt de eo, qui obligatur ex iniuſta actione. Nũc videamus,

RESTITVERE QVIS TENEATVR
Ex re accepta.

21 † RES alterius, aut benè accepta eſt, aut malè: & vtraque reſtitui debet, cum diſcrimine, vt infra *V. Reſtitui, à n.* 2. Malè accepta dicitur res, quæ accipitur per furtum & rapinam, vt innuimus ſupra; vel per contractum iniquum, de quo infra. Hic agendum de reſtitutione rei benè acceptæ; non quidem, quæ accipitur à domino per contractum iuſtum: nam de ſolutione iſtius diximus V. *Debitor*; ſed quæ aliter abſque vlla culpa ad aliquem peruenit. Et quidem de re empta à latrone bona fide, vel mala, dictum eſt V. *Emere, à n.* 9. †. EX re accepta reſtitui debent.

22 Res ergo inuentæ, ſi dominum habeant, reſtitui ei debent. Si autem non inueniatur, Salonius, & alij quamplurimi, dicunt reſtitui debere pauperibus, ex vſu recepta conſuetudine, fundata in dominorum voluntate rationabiliter præſumpta. Sotus vero *lib.* 5. *q.* 3. *ar.* 3. probabiliter retineri poſſe inquit ab inuentore: quia in iure perinde eſt, dominum ignorari, & rem nullius eſſe. *P.* 2. *T.* 17. *Reſ.* 5. Res inuentæ, ſi habent dominum.

23 Poſſeſſor ſimiliter bonæ fidei, dubitare incipiens, num res, quam poſſidet, ſit ſua, ſi poſt adhibitam diligentiam adhuc dubius manet, poteſt ſibi illam retinere: quia in pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis. vnde talis in foro externo non ſpoliaretur poſſeſſione. Merolla *to.* 1. *diſp.* 3. *c.* 3. *coroll.* 3. *n.* 11. & alij communiter contra Adrianum *quodl.* 2. *ad* 2. *conſ. arg.* 1. *P.* 4. *T.* 3. *Reſ.* 25. Imò poteſt rem illam vendere. Sed tunc debet hoc dubium emptori exponere, nè poſtea domino comparente damnum patiatur. Vnde ſi non exponit, tenetur damna reſarcire. Leſſius *lib.* 2. *c.* 14. *dub.* 4. *n.* 23. & alij. Addit Sayrus *lib.* 2. *tr.* 2. *c.* 4. *n.* 29. venditorem in tali caſu debere eſſe paratum reddere pretium Et res poſſeſſæ, ſi in dubio an ſint alienæ, inueniantur eſſe. Secus retineri poſſunt. Et vendi.

vero domino, si constiterit rem esse illius. Sicut restituere ei deberet rem, si esset apud se. Sed benè hoc negat Sanchez *in decal. lib.* 2. *c.* 3. *n.* 187. Quia possessor bonæ fidei, quando non habet rem apud se, tenetur solum ad id, in quo factus est locupletior. *P.* 2. T. 15. *Ref.* 11.

Sed si vsu consumuntur, durante inuestigatione nō possunt vsui haberi.

24 Nota hic, quód durante inuestigatione si res vsu consumitur, vt pecunia & res comestibiles, possessor non potest ea vti: si verò non consumitur, vt equus, potest. Villalobos *to.* 1. *tr.* 1. *diff.* 20. *n.* 4. Comparenti autem postea domino tenetur restituere rem, vt reperitur; vel id, in quo ditior factus est. Lessius *ibid* P. 4. *T.* 3. *Ref* 25. *à* §. *Notandum.*

Etiam si post adhibitam diligentiam dubium incli net magis pro alio, quam pro possessore.

25 Sed quid, si possessor bonæ fidei post adhibitam diligentiam incipiat magis inclinare in eam partem, quód res sit aliena, quàm sua? Teneri aliquid restituere, iuxta inclinationem & propensionem, ait Coninch *disp.* 34. *dub.* 10. *nu.* 93. Sed ego cum Palao *to.* 1. *disp* 3. *pun.* 2. *n.* 11. & alijs, puto, ad nihil teneri; quia possessio præponderat omnibus contrarijs rationibus non conuincentibus. *P.* 2. *T.* 15. *Ref.* 10. & P. 4. T. 3. *Ref.* 26.

Quid, si quis in tali dubio negligat inuestigare?

26 Quód si possessor bonæ fidei in tali dubio inuestigare negligat veritatem, ex quo deinde euadat impotens eam sciendi, Villalobos *nu.* 2. ait, teneri restituere aliquid ei, cuius rem esse dubitat, vel pauperibus pro quantitate dubij aut spei inueniendi verum dominum. Palaus verò, *n.* 9. probabile etiam putat, ad nihil teneri, licèt negligentiæ peccatum commiserit. tum quia possidet, & possidere incepit bona fide; tum etiam, quia non satis constat, quód illa negligentia alicui damnum intulerit. *P.* 4. *T.* 3. *Ref.* 29.

Quid de venditore accipiente bona fide pecunias alienas, & cum proprijs commiscente?

27 Venditorem accipientem bona fide pecuniam furtiuam & cum propria commiscentem, probabile est teneri comparenti domino restituere, vt docet Lessius *ca.* 20. *dub.* 18. *nu.* 57. ex l. *Marcellus* §. *Pomponius ff de rei vindic.* & §. *si duorum, instit. de rer. diuis.* vbi habetur, quód si duorum dominorum materiæ confusæ fuerint, vtrique competit vindicatio pro sua parte. Probabile etiam est, non teneri, vt docet Vasquez *de rest. c.* 9. §. 2. *dub. vlt.* nam non tenetur ratione iniustæ acceptionis, cum bona fide acceperit; nec ratione rei acceptæ, cum pecuniam acceperit in pretium, & bona fide consumpserit, vel cum sua commiscendo suam effecerit; nec enim in aliquo factus est ditior. *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 67. † & olim *P.* 3. T. 5. *Ref.* 40. quæ tamen diminuta est, & ante periodum *Et ratio* integra sententia excidit, vt legenti patebit †.

Aut expendente?

28 Falsam monetam ignoranter accipiens, & scienter expendens, tenetur ad restitutionem damnificato, ait Syluester *v falsarij q.* 6. Qui proinde tenere videtur, quod si expendat ignoranter, non tenetur. Sed secundùm Nauarram *lib.* 3. *c.* 1. *nu.* 312. tenetur etiam tunc; quia error meus non debet nocere alteri, sed omnis error suos tenere debet auctores. Vtraque sententia est probabilis. *P.* 3. T. 6. *Ref.* 3.

RESTITVERE QVIS TENEATVR
Ex iniquo contractu.

RATIONE iniqui contractus.

ACceptio rei alienæ per contractum iniustum obligat ad restitutionem tamquam species iniustæ acceptionis. & sic

Con-

29 Contrahens cum pueris, seruis, Religiosis, & alijs, qui non habent dominium, vel liberam rerum administrationem, quidquid acquirit, etiam per contractum onerosum, restituere tenetur. Aduerte tamen, quod pupillus habens sufficientem ætatem ad consensum (quæ in mare est decem, in fœmina nouem annorum, cum dimidio) si contractum onerosum circa res suas mobiles, non cum tutore, vel curatore contrahat, probabile est, teneri illi stare de iure naturæ, quamuis vti possit beneficio restitutionis in integrum iuris ciuilis, quia obligatio naturalis oritur ex consensu, *l. Stichum*, §. *naturali ff. de solut.* Tannerus *in 2. 2. disp. 4. q. 6. dub. 11. n. 310.* Vnde sequitur, eum, qui aliquid à pupillo huiusmodi per contractum onerosum acquisiuisset, posse sibi retinere, donec iuris ciuilis beneficio repetatur. Sed quia contraria sententia est etiam probabilis, pupillus absolui deberet, siue tali obligationi stando soluere nolit: (si iuramentum non adhibuit) siue solutum difficulter in iudicio repetibile, sibi palam vel occultè compenset. Layman *lib. 3. sec. 5. tr. 4. c. 9. n. 7. P. 3. T. 5. Res. 44.*

Restituendum est id, quod acquiritur per contractũ cum minore,

Etiam onerosum.

30 Qui ficta paupertate eleemosynam quærit, secundùm Fabrum *in 4. d. 15. q. 2. disp. 50. c. 4. n. 120.* tenetur restituere, quia donatio ratione erroris censenda est inuoluntaria. Quod quidem cum Granado *in 2. 2. contr. 3. tr. 11. disp. 7. n. 4.* existimo non procedere in eleemosynis paruis & ordinarijs, quæ dantur ostiatim mendicantibus, quia nimirum dantur absque vllo onere, vel conditione: conditio enim illa mente retenta, *si es pauper*, quam aliqui interuenire arbitrantur, in conscientia non obligat, nec datum facit conditionale, *l si repetendi, C. de condit. ob caus. dat.* Sed solùm in eleemosynis magnis & extraordinarijs, quæ darentur fingenti se Episcopum expulsum, vel captiuum, pro reditu, vel redemptione. *P. 5. T. 6. Res. 21.* † Item si diues pauperiem fingens, filios in hospitali alendos exponeret, sine causa †. Imo etiam, si cum causa, dicunt communiter DD. nam hospitalia instituta sunt pro alendis pauperum, non diuitum filijs. Et quamuis Acugna *in decr. p. 1. d. 87. c. 9. n. 13.* in contrariam sententiam inclinare videatur, eo quia hospitalia non sunt instituta ad mutuandum, sed ad succurrendum necessitatibus præsentibus propter Deum absque vllo onere: vnde absque onere sustentant peregrinos ægrotantes, vel a latronibus spoliatos, etiam si in patria sint ditissimi: nihilominus postea tres classes miserorum distinguit, nimirum pauperum re & spe; pauperum re, sed spe diuitum; & diuitum re, qui tamen ob metum, vel aliam causam iustam filios alere prohibentur, & hos inquit ad restitutionem teneri, hospitalibus faciendam. *P. 3. T. 6. Res. 40.*

Eleemosyna magna ficta paupertate extorta.

Vt expensæ hospitalis, in alendo filio diuitis exposito.

Etiam cum causa.

31 Adultera supponens filium spurium pro legitimo, tenetur restituere damna legitimis filijs illata ex largitione alimentorum, &c. Imò DD. communiter cum Vasquez *de rest. c. 5. §. 1. n. 22.* huic obligationi obnoxium faciunt etiam adulterum, quia ipse quoque talis damni causa fuit. Sed Sotus *lib. 4. q. 7. ar. 2.* teneri quidem inquit ad alimenta, saltem à tertio anno; ad alia tamen damna, si non fuit causa suppositionis, nisi solùm permissiuè, non teneri. quia per hoc solum, quòd adulterium fecit, fuit causa remota, non proxima talis damni: non enim intendebat generare, sed suam solummodo explere libidinem. Quæ opinio est probabilis, & talis visa est Fausto *in spec. disp. 23. q. 8. n. 8.* ex eo, quia si adultera procurasset abortum, non ob id adulter diceretur causa illius, nisi

Dos & aliæ expensæ factæ filiæ spuriæ suppositæ ab adultera pro legitima.

nisi illum suasisset, vel adiuuisset. ergò idem in suppositione. Sed prima opinio est probabilior. *P.* 2. T. 17. *Res.* 55.

Minime veró bona sponte accepta a debitore in fraudem creditorum.

32 † Quia plerumque debitores nè molestentur in bonis, eorum donationem alteri faciunt palliatam, iura creditorum indemnitati prospicere volentia, concesserunt eis priuilegium petendæ rescissionis per annum á die, quo talis donationis notitiam habeant, computandum †. Quod si non petant, nihilominus donatarium, qui donationem fieri sibi cognouisset in fraudem, etiamsi non impulisset, ad restitutionem teneri, ait Layman *c.* 17. §. 4. *n* 30. quia licèt non sit causa efficiens damni creditorum quoad propositum, cum non sollicitauerit, est tamen quoad executionem, in quantum acceptauit. Sed æque probabiliter docuit Lessius *lib.* 2, *c.* 20. *dub.* 19. *n.* 168. tunc solùm teneri, si donatarium impulisset. nam de reliquo non tenebatur respuere suum commodum, vt creditores ab æquali damno seruaret indemnes, sed potuit peccato alterius in suum commodum vti, sicut qui mutuum accipit sub vsuris: donatio autem valida fuit, & traustulit dominium. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 39.

Quid si iudex in pari causa accipiat munera pro ferenda sentētia?

33 Circa contractum innominatum *Do vt facias*, restitui debet quidquid accipitur pro opere alias debito ex iustitia. Secus, si sit debitum ex charitate, vel alia virtute. Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 4. *q* 6. *dub.* 10. *n.* 291. Vbi benè aduertit contra Lessium *lib.* 2. *c.* 14. *dub.* 9. *n.* 71. hanc doctrinam procedere etiam si quid accipiatur pro deponendo odio; nam hoc non caret difficultate & sensus mortificatione vnde & est pretio æstimabile. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 55. Et Fagundez *in dec.* 10. 2. *lib.* 8. *c.* 26. *nu.* 40. putat, aliquid accipi posse non solùm ab electoribus ad maioratum, cathedram, capellam &c. sed *n.* 34. etiam à iudice, quando sententiam profert in causa æquali, seclusa lege positiua in contrarium. nam tam illi, quàm iste, præferre possunt pro suo arbitratu vtramlibet partem; quare datur locus gratificationi, quæ est pretio æstimabilis, vtpote quæ coniuncta est cum iactura amicitiæ & gratiæ alterius partis. Verùm contrarium ego teneo, non solùm quoad iudicem, vt diximus V. *Iudex*, *n.* 6. sed etiam quoad electores: quia & ille tenetur ex iustitia ferre sententiam determinate in fauorem vnius partis ratione muneris. & hi etiam, si sponte munus electionis acceptarunt, sponte se veluti ex contractu obligarunt ad deliberandum, & suum consensum determinandum in electione vnius ex concurrentibus. quare non possunt pro tali determinatione mercedem accipere. Sayrus *lib.* 10. *tr.* 5. *c.* 3 *nu.* 8. Aduerte autem, iudices & ministros publicos non teneri restituere munera, ex mera liberalitate, vel gaudio, & gratitudine ipsis collata; nisi lege aliqua positiua sibi prohibita forent. in quo casu non tenerentur restituere ante sententiam. Molina *de iust. to.* 1. *disp.* 88. P. 6. T. 6 *Res.* 59.

Et electores pro electione ad cathedam capellam &c?

Circa contractus nominatos iniquos præter prædictos scil. cambium, mutuum, simoniam, emptionem, venditionem &c. vide sub suis nominibus. Solum hic nota, filios primogenitos & vxores non teneri ad debita patris & mariti defuncti, etiam illorum causa contracta, de bonis maioratus, vel dotis, vt dictum est V. *Heres*, *n.* 2.

RE.

Quis non teneatur.

NVnc videndum [*quæ causa excuset iniquum*] ideſt quibus de cauſis à reſtitutione facienda poſſit quis excuſari. Et

34 Prima cauſa eſt remiſſio libera ipſius creditoris poteſtatem habentis. Et ſic ſi occiſus ante mortem omnia interfectori condonet, hic ad nihil tenebitur. Bañez *in 2.2.q.62. ar.2. dub. 6.* Verùm tamen eſt, quod ſi occiſus habeat filios indigentes, non debet omnem occiſori reſtitutionem remittere. & alicubi prohibentur teſtamentarij condonare debitoribus vltra quartam vel quintam debitorum partem: ſed ſi faciat, relaxatio in conſcientia valebit. & aliqui dicunt, has leges non eſſe intelligendas de debitis, quæ non connumerantur inter bona creditorum, vtpote quæ ab honeſtiſſimis viris vt plurimum condonari ſolent. P.5.T.4. *Reſ.*58 Sanè ex homicidio viri nobilis nulla reſtituendi obligatio oritur, quia viri nobiles & diuites ex communi vſu videntur huic iuri renunciaſſe, ſolius iniuriæ memores. Sanchez *in opuſ. tom. 1. lib. 1. c. 4. dub. 11. n. 6.* P. 5. *T.* 4. *Reſ.* 61. Famuli quoque recipientes pecuniam à luſoribus pro chartis, candelis, aqua frigida &c. non tenentur exceſſum pecuniæ reſtituere; quia illi cenſentur remittere, cum abſit fraus. Sà *v. traditio n.* 1. P. 5. *T* 14. *Reſ.* 39. Et ſtuprator virginis, qui illatorum damnorum ab ea remiſſionem obtinuit, ad nihil tenetur, nec requiritur remiſſio etiam parentum. Valerus *v. reſtitutio diff.* 11. *n.* 1. & 2. *P.* 2. *T.* 16. *Reſ.* 48. §. *Limitanda*, circa medium.

A RESTITVTIONE facienda excuſat.

Remiſſio libera ipſius creditoris.

Etiam præſumpta.

35 Secundò excuſat a reſtitutione æquiualens compenſatio; hoc tamen intuitu facta, vt diximus V. *Eleemoſyna*. Porrò pœna capitis, quæ à iudice imponitur pro homicidio, non compenſat damnum illatum heredibus, ſecundùm Sanchez *vbi ſup. dub. 2. n. 2.* quia non eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ in ſatisfactionem partis, ſed iuſtitiæ legalis in ſatisfactionem reipublicæ, & terrorem aliorum. Quam opinionem procedere, ait Aragonius *in 2.2.q.62. ar. 2.* quando bona damnati ad mortem tranſeunt ad heredes, non ſucceſſione hereditaria, ſed libera donatione. Ego vero cum Becano *in 2. 2. q. 10. concl. 2.* ſi heredes nihil exigerent, nullum onus imponerem. quia probabilem exiſtimo cum Leſſio *lib. 2. c. 9. dub. 22. n. 139.* contrariam ſententiam Bañez. & ſi ſententia Sanchez vera eſſet, hoc onus tranſire etiam ad Fiſcum. *P.* 5. *T.* 4. Reſ 60.

Item compenſatio æquiualens.

Quam multi exiſtimant eſſe pœnam capitis pro homicidio.

36 Tertiò, ſi reſtitutio fieri debeat ob amiſſum depoſitum, vel commodatum, & generaliter ex contractu, probabile eſt excuſare inaduertentiam, non ſolùm ſi omiſſa ſit diligentia maxima, ſed etiam ſi communis ac proinde non teneri, niſi de dolo & lata culpa. Et ita tenet Sotus *lib.* 4. *q.* 7. *ar.* 2. *P.* 3. *T.* 6. *Reſ.* 21. & *P.* 4. *T.* 3. *Reſ* 30. §. *Notandum*.

Aliquando etiam inaduertentia.

37 Quartò, ex quocunque capite facienda ſit reſtitutio, excuſat neceſſitas, non ſolum extrema, ſed etiam grauis. Vnde abſolui debet homicida, ſi non vult reſtituere ad vitandam grauem neceſſitatem: non enim tenetur cum tanto diſpendio. niſi heredes occiſi eamdem neceſſitatem patiantur. Sanchez *vbi ſup. dub.* 7. *n.*2. contra Ledeſmam *in* 2.2. *p.* 4. *q.* 18. *dub.* 2. *ar.* 2. P. 5. *T.* 4. *Reſ.* 62.

Et ſemper neceſſitas.

An verò veniens ad pinguiorem fortunam debeat reſtituere, & ſimilia

de paupere furante, inuenies V. *Pauper*, *à num.* 2.

38 Quintò, si quis vti velit beneficio cessionis bonorum, potest in conscientia retinere necessaria suo & familiæ victui: etiam si multa debita iniuste & ex delicto notorio contraxisset. Lessius *lib.* 2. *c.* 16. *dub.* 3. *nu.* 63. contra Strouers-dorff *in* 2. 2. *disp.* 10. *memb.* 2. *caus.* 2. Quòd si postea ad pinguiorem fortunam deueniat, nec tunc ad restitutionem obligari ait Danza *cap.* 3. *de contum. n.* 12. Sed Lessius, licèt hanc opinionem probabilem iudicare videatur, contrarium tamen determinat, cum communi; quia ignominia, quam sustinuit, non satisfecit debitis, tamquam solutio, sed delicto, quód præsumitur in accipiendis mutuis cum impotentia solutionis, tamquam poena. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 78.

Etiam si quis velit sibi retinere necessaria, & frui priuilegio cessionis bonorum.

39 † Sextò, si dominus ignoretur excusat compositio summi Pontificis. Vide V. *Bulla compositionis*.

Item in incertis compositio cum summo Pontifice.

40 Septimò, excusatur à restitutione, qui rem alterius acquisiuit per aliquam viam dominium transferentem, vt per præscriptionem, aut ludum, de quibus sub proprijs nominibus † Species ludi est etiam sponsio super futuro euentu contingente; vulgò *scommessa*. Quæ iusta est, non solùm si neuter certitudinem habeat; sed etiam si alter habeat, & protestatus se habere, alter nihilominus vult spondere: quia volenti non fit iniuria. Sanchez *cap.* 8. *dub.* 13. *n.* 11. contra Garsiam *de contr. p.* 1. *c.* 18. *P.* 4. T. 4. *Res.* 186.

Præscriptio, Et acquisitio per ludum, aut sponsionem.

41 Sed petes: An, concurrentibus multis v. g. quatuor ad cathedram, spondere liceat æquale pretium cum singulis, quòd non obtinebunt? Nam qui cum his spondet, certus est se lucraturum cum tribus; & amissurum solùm cum vno. Hanc sponsionem accidisse Salmaticæ testatur Ledesma apud Villalobos *to.* 2. *tr.* 28. *diff.* 6. *n.* 3. & DD. communiter condemnasse spondentem ad restitutionem, & ità tenendum est: nam licèt talis sponsio sit licita cum singulis; non est tamen cum omnibus, ob magnam inæqualitatem. † Hinc Genuæ in frequentissimis sponsionibus, quæ fiunt super extractionem Senatorum, quia ex magno numero singulis vicibus soli quinque extrahuntur, sponsores ad compensandam inæqualitatem, sumunt à singulis sex, vel septem, cum periculo soluendi centum †. Nihilominus contraria sententia Sanchez *dub* 16. *n.* 2. non est improbabilis: quia (ait ipse) is cum omnibus dubius est de futuro euentu, & cum singulis perdere potest *P.* 4. *T* 4. *Res.* 185. † Sed hoc argumentum transit à sensu distributiuo ad collectiuum: nam potest quidem lucrari à singulis, quia cum singulis distributiuè perdere potest; non tamen cum omnibus collectiuè; quia cum his non potest perdere æquale, sed solùm quadrantem †.

Quæ non debet fieri cum inæqualitate.

RESTITVI
Quid debeat.

1 † Hactenus de obligato restituere; nam circa id, quod restitui debet, sit prima regula: Si quis habet apud se rem alterius quocunque modo, & potest absque periculo infamiæ, vel alterius grauis damni, tenetur illam eandem in specie restituere. Si autem res non extat, distinguendum est. Nam, vel quis tenetur restituere ratione rei

RESTITVI debet res aliena in specie, si adest. Si autem non adest, restituendus est valor.

rei acceptæ, quam bona fide consumpsit, vel vendidit; vel tenetur ex furto, vel alias iniqua actione, aut retentione. Item res alterius aliquando eundem habet valorem tempore acceptionis, & retentionis, venditionis, consumptionis, ac restitutionis; aliquando diuersum. Item valor rei, qui creuit vel decreuit debitori, creuisset vel decreuisset etiam creditori, vel non: aut etiam contra, licet debitori non creuerit vel decreuerit, creuisset tamen, vel decreuisset creditori †. Variari autem potest valor tum intrinsece, cum scilicet melior vel deterior efficitur; tum extrinsece, per mutationem loci, temporis, vel aliarum circumstantiarum. *P.*2. *T.* 17. *Ref.* 51. initio. Quibus positis, sit

2 † Secunda regula. Possessor bonæ fidei, si rem alterius bona fide consumpsit, non tenetur restituere valorem, nisi in quantum factus est locupletior, v. g. si quis consumpsit bona fide vestem alterius, solum tenetur ad pretium vestis, quam aliqui emisset †. Item si quis in alieno conuiuio cibos furtiuos comedisset, restituere teneretur quantum domi expensurus fuisset pro illo cibo. Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 2. *c.* 23. *n.* 34. Imo probabile est, in his, quæ vnico actu consumuntur, non adesse onus restituendi, vt docuit Bañez *dub.* 3. *concl.* 4. nisi fur euasisset impotens ad restituendum: nam alias dominus rei non habet ius ad res ipsas iam consumptas, sed ad personam furis pro restitutione æqualium vel similium, vel pretij illarum: quod proinde cum recuperare possit à fure, potest ad illum remitti. *P.* 3. *T.* 5 *Ref.* 43.

3 Probabile quoque est, ementem & vendentem eodem pretio rem furtiuam bona fide, non teneri restituere pretium domino comparenti: quia totum actum est bona fide, & ipse in nihilo ditior factus est. Quod enim dicitur l. *si rem*, *ff. de pet. her.* pretium succedere loco rei, id non est verum in omnibus; sed solùm in vniuersalibus iudicijs, hereditate, fideicommisso, dote &c. Lessius *lib.* 2. *c.* 14. *dub.* 5. *n.* 19. contra Vasquez *in p.* 1.2. *q.* 96. *ar.* 5. *disp.* 122. *c.* 1. *n.* 4. *P.* 1. *T.* 8. *Ref.* 68. & P. 3. *T.* 5. *Ref.* 42.

4 Imo contra Lessium *n.* 134. probabile censeo cum Molina *tom.* 3. *tr.* 2. *disp.* 721. *n.* 10. quòd si vendidisset plus, non teneretur restituere excessum; quia non esset fructus rei, sed industriæ. Patet, quia si in tali casu fur rem redimeret à tertio possessore, & restitueret absque læsione &c. primus emptor, qui emit à fure & pluris reuendidit, totum pretium retinere posset. Adde, quod si ipse fur rem furtiuam à tali possessore vilius quàm vendiderat, sed iuste redimeret, secundùm Molinam contra Sanchez *n.* 28. non teneretur restituere domino illum excessum: sed satisfaceret reddendo rem suam non deterioratam, & fructus. *P.* 3. T. 5. *Ref.* 41. Adde etiam, quòd emptor bonæ fidei, etiam si postea cognoscat rem esse furtiuam, potest nihilominus restituere illam latroni ad recuperandum pretium, vt dictum est V. *Emptor*, *n.* 12.

5 † Tertia regula. Possessor iniquus rei alienæ, quam apud se non habet, tenetur restituere valorem summum intrinsecum, quem habuit res aliquando apud se, & apud dominum habuisset, detractis expensis; nec non fructus, cum lucro cessante & damno emergente †. Si vero dominus eam rem non vendidisset summo valore, seu tempore, quo summum valorem habebat, Nauarrus *c.* 17. *n.* 26. adhuc restituendum ei inquit summum valorem: quia fur, seu iniquus detentor, tenebatur eo tempore restituere cum illa melioratione, nec à tali obligatione vnquam liberatus fuit. Sed contraria sententia est communis recentioribus, & pro-

A possessore quidem bonæ fidei, si in aliquo factus est ditior.

Seclusa ipsius industria.

A possessore autê malæ fidei, etiamsi nihil ei remansisset.

Et quidem totus valor, quem acquisiuisset dominus rei.

babilior. Vnde ait Ponacina *de contr. disp.* 1. *q.* 3. *pun.* 11. *n.* 9. eum valorem attendendum esse, quo dominus rem suam vendidisset, minime verò eum, quem res habuit in receptione vel consumptione, siue valor intrinsecus sit, siue extrinsecus, quia iniquus possessor solùm tenetur seruare dominum rei indemnem, id quod sufficienter facit, restituendo pretium, quod ille alias accepisset: quæ ratio licèt videatur parum firma; opinio tamen est probabilis. *P.* 2. *T.* 17. *Res.* 51. *à* 9. *Tertia opinio*.

(Exempla) 6 Itaque, qui rapuisset pullum equinum, qui postea apud ipsum adoleuisset, & peruenisset ad senium: aut furatus esset dolium vini tempore, quo valebat tribus vncijs, sed detinuisset multum temporis, in quo scilicet paulatim pretium creuisset ad quinque, & iterum decreuisset ad tres: in his casibus, si dominus pulli & vini venditurus fuisset pullum tempore iuuentutis, & vinum tempore maioris pretij, tale ei pretium restitui debet. Si verò fuisset detenturus vsque ad id tempus, ad quod dilata est restitutio, sufficit soluere pretium, quo valebat tempore acceptionis, vel tempore restitutionis, si non esset deterior, vt ait Angelus *v. furtum n.* 44. præsertim si valor creuisset extrinsecùs ex inopia emptorum, &c. vt ait Layman *lib.* 3. *sec.* 5. *tr.* 2. *c.* 4. *n.* 6 *P.* 4 *T.* 4. *Res.* 63.

Quid, si de hoc dubium sit? 7 Sed quid, si dubium sit, an dominus vendidisset rem tempore valoris summi, medij, vel infimi? Restituendum esse ei summum, respondent passim DD. apud Lessium *c.* 12. *dub.* 16. *n.* 109. quia eo pretio vendere poterat, & in dubijs fauendum est innocenti. Sed ego id procedere existimo in foro externo: in interno autem satis esse, si restituatur ei medius: quia æqualiter ei contingere potuisset, vendere illam infimo, & summo pretio. Turrianus *in* 2. 2. *to.* 2. *disp.* 10. *dub.* 2. *n.* 7. *P.* 2. *T.* 17. *Res.* 52.

Item fructus naturales, & misti. 8 † Fructus verò, alij sunt naturales, quos scilicet res parit natura sua; alij ex industria, quos nimirum res ex natura sua non est apta nata producere; & alij misti, qui nimirum procedunt ex natura rei cooperante hominis industria. Exemplum primi generis est fructus arboris, ouium, &c. secundi, fructus pecuniæ per mercaturam, &c. tertij, fructus fundi alieni, in quo fur seminasset; &c. Et quidem iniquus possessor non tenetur restituere fructus meræ industriæ, sed solùm naturales, vel mistos, detractis expensis, &c. †. Pretium locationis rei, quæ locari non solet, vt pecuniæ in ostentationem, censeri debet inter fructus industriæ; vnde fur, qui in hunc finem locaret alienam pecuniam, non teneretur restituere pretium. Et idem dicendum cum Maldero *in* 2. 2. *tr.* 4. *dub.* 10. *c.* 1. de pretio locationis animalis, cuius dominus diues esset, & aliàs non locaturus. Imò Nauarrus *n.* 25. omnis locationis animalis pretium computat absolutè inter fructus industriæ, licet Sanchez *nu.* 132. computet inter mistos. *P.* 2. *T.* 17. *Res.* 50. *&* *P.* 3. *T.* 6. *Res.* 14. in fine.

Et lucrum cessans, ac damnum emergens. Ad quod etiam tenetur damnificator. 9 † Si autem dominus locaturus esset, tunc pretium restituendum esset, non solùm, quod acceptum est, sed etiam quod dominus acquisiuisset, licet iniquus possessor non acquisierit. quia is tenetur ad lucrum cessans & damnum emergens, ad quod tenetur etiam debitor morosus, vt dictum est V. *Debitor, n.* 1. & quilibet damnificator ex ijs, quos supra V. *Restituere ex iniusta actione* enumerauimus †.

Nā occisor & mutilator tenetur ad expensas morbi, vel vulneris. 10 Vnde homicida & mutilator tenetur restituere impensas in curatione morbi vel vulneris, & omnia damna inde secuta, vna cum lucro cessante, iuxta dicenda infra *à n.* 24. & ad damna tenetur etiam fiscus, si

bona

bona rei confiscantur. Nihil tamen restituendum est pro sumptibus sepulturæ. & si occisus erat mox moriturus, nihil omninò restituendum est heredibus, quia nullum damnum resarcibile eis illatum est. Sanchez *c. 22. à n. 74. P. 3. T. 6. Res. 53. & P. 5. T. 4. Res. 53.* Item nihil restituendum est pro ipsa vita, vel deformitate hominis liberi, quia non potest pretio compensari, vt dictum est V. *Restituere*, *n.* 8. Quæ etiam ratio militat ad non ponendam obligationem iustitiæ in homicida, ad restituenda bona cuiusuis alterius ordinis, v. g. ad fundendas preces, vel offerenda sacrificia pro anima occisi, vt docuit Scotus *in 4. d. 15. q. 3.* Quamuis Confessarius similem ei pœnitentiam iniungere debeat pro satisfactione sacramentali, vt ait Layman *lib. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 6. n. 2.* & nos V. *Pœnitentiam*, *n. 7. P. 5. T. 4. Res. 55.*

Non tamen sepulturæ.

Aut pro vita ipsa hominis liberi.

11 Item non tenetur restituere damna secuta per accidens ex sua occisione. Vnde non tenetur restituere familiaribus, amicis, & cognatis occisi beneficia, quæ ab illo gratis percipiebant: aut sustentare eos, quos ille liberaliter sustentabat. quia nec sunt illis hæc debita, nec homicidium commissum est cum intentione inferendi hæc damna. Aliàs enim teneretur etiam restituere amicis occisi expensas, quas illis faciebat excipiendo conuiuio, & famulis beneficia, quæ vltra stipendium ab ipso sperabant. Lessius *c. 9. dub. 26. n. 154.* contra Azorium *p. 3. lib. 5. c. 3. q. 11. P. 3. T. 6. Res. 54. §. Notandum est, & P. 5. T. 4. Res. 56.*

Nec damna secuta per accidens. Familiaribus, Amicis, Cognatis,

12 Imò nec tenetur restituere damnum secutum innocenti, cui inimicitiæ titulo impositum sit suum homicidium, etiam si id præuidisset. quia hoc etiam damnum per accidens cum homicidio connexum est, ac proinde occisor non tenebatur ex iustitia præcauere, sed tantùm ex charitate. Lessius *dub. 16. à num. 110.* contra eundem *q. 10.* Ex quibus infert, vendentem catapultam occisuro, etiam cum intentione, vt ille inimicum suum occidat, non peccare contra iustitiam, sed solùm contra charitatem; ac proinde non teneri ad restitutionem; quia intentio non facit actum esse contra iustitiam, si ex natura sua non est. Et *n. 114.* addit, quod si quis habeat ius ad aliquam actionem, ex qua plerumque damnum tertio sequitur, tenetur quidem ex charitate, si absque æquali incommodo, potest, ab ea abstinere; non tamen ex iustitia, ita vt obligetur ad restitutionem damni secuti: quia qui vtitur iure suo, nemini facit iniuriam. P. 5. T. 4. *Res.* 51.

Innocenti, cui imputatum fuisset homicidium,

13 Sed an homicida teneatur restituere debita occisi suis creditoribus? Affirmat, & probabiliter, Molina *to. 4. tr. 3. disp. 83. n. 8.* quia debita ex iustitia præferri debent emolumentis vxoris, filiorum, &c. quæ occisus restituere tenetur. mortuo enim viro, prius deducenda sunt debita, deinde emolumenta vxoris & filiorum. Negat Lessius *dub. 26. n. 151.* magis ex vsu, ac etiam probabiliter; tum quia damnum creditorum cum homicidio debitoris per accidens quoque coniungitur, quia non ex natura sua, nec vt plurimum coniungi solet. Tum, quia ius creditorum non erat in personam, nisi quoad bona, quæ habebat, vel verisimiliter erat habiturus: quare cum bona actualia transeant ad heredes, & occisor restituat eis lucra cessantia, ad eos quoque transire debet ius creditorum. Sanè absurdum esset, omnes, qui cum aliquo contrahunt, acquirere ius iustitiæ in eius inimicum, nè illum occidat. Et illis imputari debet, si non sint oculati in contrahendo cum cautione sufficienti. P. 3. T. 6. *Res.* 54. & P. 5. T. 4. *Res.* 57.

Aut etiam creditoribus occisi.

Et si non adfuit culpa, nihil restituendum est.

14 Ex homicidio porrò inculpabili nulla restitutio est facienda, vt diximus V. *Restituere*, *n.* 9. Siue commissum sit in iustam defensionem, siue ex inaduertentia inculpabili. Si tamen aliqua venialis negligentia interuenisset, parua aliqua restitutio facienda foret, vt precum & sacrificiorum pro anima occisi, &c P. 5. T. 4. *Ref.* 44.

RESTITVI

Cui, quantum, quomodo, quando, debeat.

RESTITVTIO fieri debet illi, cui damnum illatū est.

Et si illatum sit pluribus, pluribus restituendum.

Vt si per fraudem factum esset, vt dignus non obtineret beneficium, sed indignus.

Aut donatio non insinuaretur à mandatario vsque ad mortem donatoris.

15 † Restitutio in primis facienda est ijs, quibus damnum illatum est. Et quidem si restitutio facienda est ex impedimento malitioso & fraudulento boni alieni, restitui debet illi, cui bonum impeditum est. Et contingere potest, vt iniquus impediens teneatur restituere duobus totam assem, si vna actione impediuit bonum duorum †. Qui enim vi vel fraude efficeret, vt beneficium vel officium non conferretur digno, sed indigno, teneretur restituere non solùm Ecclesiæ, vel reipublicæ damna, quæ patitur ex defectu boni ministri, sed etiam digno emolumentum beneficij vel officij, quo illum priuasset. *P* 3. *T.* 6. *Ref.* 33. §. *Sextò*. Et mandatarius donationis faciendæ, vel manifestandæ, qui consignationem, vel manifestationem vsque ad mortem donatoris malitiose differret, teneretur rem donatam, non solùm donatario, sed etiam heredibus, restituere: illi quidem, quia voluntaria dilatione priuasset eum emolumento, quod esset alias percepturus; his verò, quia cum mandatum donationi, per donatoris mortem expirauerit, rei dominium transijsset ad illos. Molina *to.* 2. *tr.* 2. *disp.* 263. *n.* 7. *P.* 6. *T.* 7. *Resp.* 4. Si autem impediens collationem officij vel beneficij non adhibuisset fraudem, aut vim, non teneretur restituere digno, sed tantùm Ecclesiæ, vel reipublicæ. *P.* 3. *vbi sup.* §. *Tertiò*. Et Auctor cas. Bonon. probabiliter etiam excusat mandatarium donationis à restitutione facienda heredibus. quia Sà *v. donatio*, *n.* 21. dubitat, an mandatum donationis, cum sit gratiosum & fauorabile, expiret morte mandantis. *Ref.* 4. *mox cit.*

HOMICIDA expensas infirmitatis tenetur restituere quibuscumque heredibus.

16 Restitutio ex homicidio titulo expensarum in curatione, &c. debetur heredibus siue necessarijs, siue non: quia ad illas habebat ius occisus antè mortem, & in iuribus debitorum realium defuncti succedunt heredes etiam extranei. *P.* 5. *T.* 4. *Ref.* 59. in fine.

Alimenta autem, non nisi necessarijs.

Et si reuera detrimētum passi sunt.

17 Titulo autem alimentorum, quæ debebantur ab occiso, facienda solum est heredibus necessarijs, nimirum parentibus, filijs, & vxori. Becanus *in* 2. 2. *q.* 14. *concl.* 3. Imò, si vxor æquè commodis postea nuptijs posita esset, nec vllum passa detrimentum, nec illi aliquid restituendum fore, ait Filliucius *to.* 2. *tr.* 32. *c.* 8. *n.* 207. († & nouissimè Trullench *in decal. to.* 2. *lib.* 7. *c.* 8. *n.* 3. & Vvigers *tr.* 5. *c.* 3. *dub.* 8. *n.* 23 †.) & idem de parentibus, si vel illos filius occisus non alebat, vel illis aliunde postea prospectum esset. Et Tannerus *to.* 3. *disp.* 4. *q.* 6. *dub.* 4. *nu.* 122. probabile putat, quòd si occisor de restitutione facienda non conuenit cum occiso ante mortem, & necessarij eius heredes alimentis non egent, nullam restitutionem facere tenetur ante sententiam. quamuis Sanchez restituendum his dicat, etiam si sint diuites, *in opus. to.* 1. *lib.*

1. c. 4. dub. 3. n. 9. Quòd verò occisor non teneatur creditoribus, amicis, & familiaribus occisi, dictum est, *nu.* 11. *P.* 5. T. 4. *Res.* 59. & ex parte olim *P.* 3. *T.* 6. *Res.* 22.

18 Cui facienda sit restitutio rei bene acceptæ, constat ex dictis V. *Restituere quis teneatur ex re accepta.* Rei autem malè acceptæ fieri debet verò domino, vel heredibus, si mortuus sit. & si dominus nesciatur, pauperibus; & in his habet locum Bulla Compositionis. Vide V. *Bulla Compositionis*, vbi inuenies, an per Bullam hanc componi possit restitutio facienda à venditoribus vtentibus falsis ponderibus & mensuris, & à Senatoribus ciuitatis fraudantibus pretia frumentorum, &c.

Quibus restituendum sit ratione rei benè, vel malè acceptæ?

19 Ratione contractus iniqui, qui acquisiuisset per ludum v. g. cum minore, puta Religioso, aut filiofamilias, satisfaceret restituendo eidem, secundùm Villalobos *to.* 2 *tr.* 18. *diff.* 5. *n* 11. quia non tenetur ponere rem v. g. conuentus in meliori statu, quàm ex quo ad ipsum peruenit, vt de eo, qui emisset à latrone, diximus V. *Emere, num.* 12. Nisi quod si inde daretur minori occasio iterum ludendi, vel aliter peccandi, charitas obligaret ad non illi restituendum, sed conuentui. *P.* 3. *T.* 2. *Res.* 98. §. *Sed si aliquis.* † Verùm Clemens VIII. *in Bulla de largit. mun.* statuit, accipientes munera à Religiosis in casibus prohibitis teneri ea restituere conuentui: quem nouissimè Vrbanus VIII. declarat esse illum, de cuius bonis munera data sunt, vel qui est proximior loco, in quo huius peccati absolutio petitur †.

Ratione contractus iniqui, puta cum Religioso, restitui debet.

Conuentui.

20 Restitutionem eleemosynarum à paupere ficto Sotus docet faciẽdam esse ipsismet dantibus, quia dominium earum remansit apud illos, *lib.* 9. *q.* 7. *ar.* 3. & hanc opinionem sequitur Granado in eleemosynis magnis, quas solùm esse restituendas nobiscum tenet, vt diximus V. *Restituere n.* 30. Sed Villalobos *to.* 1. *tr.* 22. *diff.* 9. *n.* 4. tenet, faciendam esse pauperibus, quia talis præsumitur illorum intentio. & ita tenet Molina si eleemosynæ multæ & paruæ sint *disp.* 1. *tr.* 2. *disp.* 210. *n.* 4 tum quia domini difficile cognoscerentur; tum etiam, quia paruum illis emolumentum afferret. secus verò in eleemosynis magnis. imò absolutè sententiam Soti in rigore meliorem esse. Palaus verò *to.* 1. *tr.* 6. *disp.* 2. *pun.* 14. *n* 7. cum vtramque opinionem probabilem existimet, consequenter asserit, restitutionem & dantibus, & pauperibus fieri posse. *P.* 5. *T.* 8. *Res.* 22.

Eleemosyna ficta paupertate quæsita, iis, qui illam dederunt.

21 †. De QVANTITATE restitutionis faciendę magna ex parte dictum est cùm QVID restiendum sit dixerimus. Hic inquirendum superest, quantum restituendũ sit in dubijs de damno dato, & pro lucris incertis †.

QVANTVM restituendum sit.

22 Itaque, damnificantem culpabiliter in seminibus & plantis, siquidem messis & recollectio erat proxima, omnes fructus restituere debere, ac si essent maturi, deductis expensis, ait Sayrus *lib.* 10. *tr.* 4. *c.* 1. *n.* 6. secus si à maturitate multum aberant. Alij alias afferunt distinctiones. Supra omnes placet Lessius, qui *lib* 2. *c.* 11. *dub.* 19. absolutè asserit, satis esse restituere æstimationem temporis, quo damnum illatum est. *P.* 3. *T.* 6 *Res.* 6.

Pro damno in seminibus & plantis?

23 Impediens per vim & fraudem, nè aliquis, vel aliqui beneficium consequerentur, teneretur singulis, quanti spes illorum valebat, arbitrio boni viri. *P.* 3. T. 6. *Res.* 33. §. *Quintò*, & §. *Septimò.* Idem dic de impediente per fraudem, ne quis piscaretur, aut venaretur. *Ibid* § *Octauò.*

Impedimento ini quo boni alieni?

24 Homicida personæ vtilis, puta opificis, tenetur restituere here

dibus

Et homicidio artificis?

dibus ſpem lucri, taxandam ex ætate, valetudine, ſollicitudine, & alijs circumſtantijs perſonæ, loci, & temporis; detrahendo aliquid ratione incertitudinis, quia lucrum in ſpe, quia multifariam impedıri poteſt, minus cenſetur, quàm lucrum in re, Ita D. Thomas 2. 2. q. 62. ar. 2. ad 1. Et quidem ætatem exiſtimo cum Becano *ibid. q. 8. concl. 1.* menſurandam eſſe iuxtà diſpoſitionem Iuris ciuilis in *l. compenſationi ff. ad leg. falcid.* quod fingens hominis vitam futuram fore ſexagenariam, compenſationem fieri mandat per id tempus, quod, dempta ætate occiſi, ad ſexagenarium ſupereſt. Aliqui vero hanc diſpoſitionem non admittunt: nam ex ea inferri dicunt, quod occidens ſexagenarium ad nullam reſtitutionem teneatur, cum ille alioqui potuerit eſſe validus, & adhuc multùm victurus, quod eſt abſurdum. Vtriſque autem Doctores conueniunt, quod mutilator ſolùm teneatur ſoluere annuatim lucrum ceſſans propter membrum abſciſſum, vel debilitatum. *P. 5. T. 4. Reſ. 53.*

25 Facta porro taxatione lucri ceſſantis, detrahendum aliquid ab ea eſt pro victu & veſtitu ipſius occiſi. Et quamuis probabile ſit, nihil detrahendum eſſe pro moleſtiæ & laboris æſtimatione; vt ait Leſſius *ca. 9. dub. 19. n. 125.* ſicut ſi impedias aliquem à labore vnius diei, teneris reſtituere totum lucrum abſque deductione laboris, quia opifex voluiſſet laborare & lucrari: & ſæpe lucrum non eſt maius, quam æſtimatio ipſa laboris, vt in artificijs, quæ multum laboris requirunt, & parum induſtriæ: probabile nihilominus eſt, detrahi aliquid poſſe, etiam pro æſtimatione laboris, arbitrio prudentis, vt ait Rebellius *p. 1. lib. 3. q. 13. n. 2. P. 3. T. 6. Reſ. 53. & P. 5 T. 4. Reſ 53 §. Secundò.*

Præſertim caſuali?

26 Reliqua ſumma non tota reſtituenda eſt, ſi homicidium fuit caſuale, etiam cum lata culpa comiſſum; ſed pars, arbitrio viri prudentis, ſecundùm Syluest. *v. reſtitutio 3. q. 2. P. 5. T. 4. Reſ. 46.* in fine, & ſecundùm Fernandez *p. 1. c. 14. §. 1. n. 7.* dimidium. *Ibid. Reſ. 44.* in fine. Contra vero, ex modo occidendi magis iniurioſò, nihil plus reſtituendum eſt. Azor. *p. 3. lib. 5. c. 3. q. 3.* contra Sotum *lib. 4. q. 6. ar. 3. ad 3. Ibid. Reſ. 53. §. Notandum.*

Notatu dignum.

27 Nota hic, quòd, ſtante difficultate maxima in his caſibus, decidendi, quænam reſtitutio ad æqualitatem reſpondeat, ſanum conſilium eſſet, conuenire inter ſe partes de aliqua ſumma, remittendo inuicem, ſi quid plus debeatur, aut detur. *Ibid. §. Verùm*, in fine.

AD quid teneatur dubius, num damnum alteri ſecutũ ſit ex ſuo conſilio?

28 Dubium, an ſuum conſilium furti, vel homicidij cauſa fuerit, probabile eſt ad nihil teneri, vt diximus *V. Reſtituere, n. 14.* Sed ſtando in contraria ſententia, ſufficeret reſtituere partem damni pro quantitate dubij poſt peractam diligentiam remanentis. Molina *to. 3. diſp. 736. n. 6.* contra Merollam, qui *to. 1. diſp. 3. c. 3. coroll. 6. n. 44.* tenet reſtituere debere integrum damnum. *P. 3. T. 5. Reſ. 84. §. Notandum*, & *P. 4. T 3. Reſ 28. à § Verùm.*

Vel ſuffragio?

29 Qui ſuo ſuffragio concluſit rem iniuſtam, tenetur ad totum damnum. Vide *V. Parlamentum, nu. 2* An idem de militibus deprædantibus ſimul oppidum, vide *V. Pugna, num. 32.* Quantum & quibus reſtituendum ſit pro omiſſione Horarum canonicarum, vide *V. Horæ canonicæ ſub quo onere recitandæ.*

RESTITVTIO ab eo, qui poteſt, debet fieri tota ſimul ſtatim.

30 Circa MODVM, potens reſtituere totum ſimul, & reſtituere volens per partes, inuito creditore, ob aliquod emolumentum ſibi proueniens, qui alias vel nunquam reſtituet, vel non ità vtiliter, ſecundum

Na-

Nauarrum c. 17. n.65. absolui potest. Secundùm Salonium *in 2. 2. q. 62. ar. 8.* & alios, non potest; quia per consensum in retentionem iniquam illius residui, perseuerat in peccato. *P. 3. T. 6. Res. 5.*

31 In restituendo per alium magna diligentia adhiberi debet: nam si debitor ex delicto committat restitutionem Confessario, hoc non restituente, secundùm Syluium *in 2. 2. cit. ar. 6. q. 9.* non liberatur ab onere; quia, vt probat Rebell. *p. 1. lib. 2. q. 13. sec. 3.* creditor non debet damnum pati ob debitoris delictum. Sed probabilem censeo contrariam opinionem Cenedi *de paup. dub. 34. n. 8.* † quam tenet nouissimè Ghilinus *v. restitutio n. 14.* & probabilem censet Tqullench *in decal. to. 2. lib. 7. c. 15. dub. 11. n. 11.* †. quia fur non tenetur restituere cum infamia; nec maiorem diligentiam adhibere potest, quàm restituendo per Confessarium; in quem propterea modum creditor irrationabiliter non consentiret. *P. 2. T. 17. Res. 2.* — Et si fiat per tertium, magna cautela adhiberi debet.

Qua meliori via restituere possit testator, vide V. *Testator, n. 6.*

32 Verùm, vt dictum est, circa TEMPVS restituendum est; cùm obligatus primùm potest. Et moribundus, qui potest statim restituere, & vult restitutionem committere heredibus, non est absoluendus. Tum quia talis voluntas est conditionalis, scilicet restituendi, si moritur. Tum etiam, quia heredes testatoris voluntatem implere in his sæpe non curant: & quandoque etiam non possunt, obueniente alijs hereditate, quàm nominatis; vel suscitatis litibus &c. Et idem dicendum de restitutione famæ. nec absoluendum esse sanum, qui cùm statim possit, vult illam differre; aut moribundum, qui cum possit per se, vult post mortem per Confessarium. nam neuter est benè dispositus. Et hæc est doctrina communis, ex qua refellenda omnino est opinio Poza *in prax. benè mor. in præcep. mand. 8. post §. 6.* *P. 5. T. 3. Res. 104.* — ET si quis potest per seipsum, & vult restituere per testamentum post mortem, non est absoluendus. — Tā de re alterius, — Quam de fama.

REVS Delinquens, Captiuus.

1 IN quibus delictis reus pertineat ad Iudicem Ecclesiasticum, in quibus ad laicum, in quibus ad vtrumque, in quibus gaudeat immunitate loci sacri, in quibus pertineat ad Inquisitores, dictum est sub VV. *Iudex, Crimina mixti fori, Immunitas Ecclesiarum, Inquisitorum iurisdictio in quæ delicta.* — REVS.

2 Alienigena delinquens in territorio Episcopi extranei, euadit eius subditus, potestque ab illo excommunicari, dum manet in sua diœcesi, vel etiam in propria, si post citationem discessit, vel in ea citetur postea à proprio Episcopo ad requisitionem alterius (quod facere debere, notant Doctores *in c. fin. de foro comp.* & ex neotericis Hurtad *de cens. disp. 6. dub. 2. q. 31.*) & non respondeat. (An autem excommunicari possit extra territorium ab Episcopo proprio vide V. *Censura, n. 7.* & an citari, vide V. *Episcopi, n. 50.*) Aduerte autem hic quòd excommunicatio Episcopi per sententiam generalem non ligat, nisi eos, qui sunt eius subditi ratione personæ & domicilij. minimè verò eos, qui per transitum in sua diœcesi reperiuntur, vel nondum domicilium acquisierunt. & sententia referenda est ad tempus, quo pronunciatur: vnde si feratur excommuni- — Puniri potest à iudice territorij, in quo deliquit. — Etiam per censuras. — Notabile.

catio in non reuelantes tale furtum, hæc excommunicatio non ligabit, nisi eos, qui tempore talis sententiæ erunt subditi ratione domicilij ipsius Episcopi, & scientes non reuelabunt: minimè verò extraneum, si post datam sententiam in diæcesim perueniret, vel tempore sententiæ nondum acquisierat domicilium, vt probabiliter docuit Auila *p.2.c.3.disp.2. dub. 3. concl. 2.* contra Hurtad. *vbi sup. n.* 39. P 5. T. 9. *Res.* 36.

3 Legatus Principis graue delictum committens in territorio legationis, euadit etiam subditus Principis, apud quem gerit legationem, potestque ab eo puniri, vt dictum est V. *Princeps, n.* 17.

Et procedit etiam in Legatis.

4 Reus occultus potest se prodere iudici, iusto supplicio puniendus. Vide V. *Occidere, num.* 37. An in aliquo casu etiam teneatur, vide V. *Vitam exponere*.

Reus potest se prodere iudici.

5 Mutus & surdus, si habet intellectum, habilis reputatur ad delinquendum. & Farinacius *in pract. quæst.* 98. tradit modum, quo per nutus & signa possit interrogari. Baldus vero *in l.1.n.27.C.de confess* posse quidem damnari inquit, conuictum per legitimos testes, minimè verò confessum per nutus & signa, quia hæc non sunt clara: si tamen sciat scribere, cogi posse ad confessionem scriptam, & per eam puniri posse videri pœna ordinaria. Vide etiam Plazam *in epit. delict. lib.* 1. *c.* 32. *num.* 17. & Guazzinum *tom.* 2. *defens.* 32. *c.* 29. P. 5. *T.* 6. *Res.* 31. Cæcus verò, quia facilius excusatur, secundùm Gizzarellum *decis.* 16. non potest torqueri, & ordinaria pœna mulctari. *Ibid. Res.* 37.

AN condemnari possit surdus, & mutus?

Et cæcus?

6 Reus CAPTIVVS potest effringere carcerem, & fugere, † siue detineatur ad custodiam ante, siue † post sententiam iustam mortis, vel triremium. Villalobos *to.* 2. *tr.* 16. *diff.* 11. *nu.* 14. & alij communiter contra Syluestrum. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 101. §. *Notandum secundò* Cumque iustè fugiat, nec aliquid ex fractione acquirat, non tenetur damnum fractionis compensare. Tannerus *in* 2. 2. *disp.* 4. *q.* 4. *dub.* 5. *nu.* 104. & alij, contra Sotum. *Ibid.* §. *Notandum quartò* Idque etiam, si per hoc causa sit, vt alij quoque captiui fugam arripiant, si eis fugam non consuluerit, † Imò, consequenter ad dicenda, etiam si consuluerit †; quia non tenebatur postponere ius ad saluandam vitam, vel libertatem, pro vitando damno per accidens consequente. Sylvius *in* 2. 2. *q.* 69. *ar.* 4. *q.* 2. *ad* 4. *Ibid.* §. *Notandum est tertiò*. Non potest tamen fugere de manibus iustitiæ, inferendo vim birruarijs. sed in hoc datur paruitas materiæ, vt ait Syluius, vnde si solùm a se illos excutiat, aut in terram sine læsione prosternat, vel custodes dormientes alliget, peccabit solùm venialiter. *Ibid.* §. *Notandum est tamen*. In quibus autem casibus reus fugere potest, potest quilibet illi fugam consulere. DD. communiter cum Valentia *to.* 4. *disp.* 5. *q.* 13. *pun.* 4. Vbi tamen negat, posse ei subministrari arma ad carcerem effringendum: hoc enim esset armare manus reo contra publicam potestatem, & impedire delictorum animaduersionem contra bonum commune: adde, quòd si liceret suppeditare arma captiuo ad confringendas vectes, liceret quoque mittere famulum cum securi ad idem præstandum, quod est absurdum: quas rationes non militare in consilio, quod non est adeo efficax. Verùm Malderus *in* 2. 2. *tr.* 6. *c.* 3. *dub.* 9. & alij communiter, contrarium docent, & meritò: quia quicunque consulere potest finem, potest quoque media ad illum consequendum suppeditare. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 102. An reus fugere possit à carcere dato in pœnam, dicemus, *n.* 18.

REVS captiuus potest fugere.

Etiam cum læsione & fractione carceris.

Et periculo, quod fugiant etiam alij.

Et hoc consuli ei potest.

Et ministrari possunt ei arma ad hoc faciendum.

7 An reo detento in carceribus S. Officij debeat dari Confessarius, vide V. *Inquisitorum*, *n.* 193. An criminosi captiui depositari possint super triremes in necessitate remigum, vide V. *Prorex* *n.* 3.

REVS
Indiciatus, Calumniatus.

REus indiciatus quãdo torqueri possit, vide V. *Inquisitorum iurisdictio quoad torturam*.

8 Porrò indiciatus ad torturam, non potest damnari ad triremes, vel aliam pœnam, etiam extraordinariam, absque termino defensionis. quia defensio competit reo de iure naturali & diuino, (*clem. Pastoralis de re iud.* & Theologi communiter cum Iuris peritis. Vide Pegueram *in praxi c.* 12. §. 6. *n.* 2,) in quo nec Summus Pontifex dispensare potest, *c.* 1. *de causa possess. & propriet.* Imò Iuris consulti communiter apud Farinac. *q.* 39. *n.* 35. tenent, non posse condemnari reum indefensum, etiam si sit conuictus, vel confessus, etiam si defensionem non petat. (& quamuis nullus textus clarè dicat, defensionem dari debere ante torturam; communis nihilominus opinio apud Nauarrum *cons.* 8. *de accus.* tenet dari debere. *Res.* 29. *vbi infra*, §. *Ad quartum*.) Potest tamen Princeps reum indefensum damnare in certis casibus expressis, in quibus scit nullam ei defensionem competere, vt si delictum esset notorium, & timeretur populi tumultus. Sed extrà hos casus non potest. Rudolphinus *de princ. pot. c.* 2. *n.* 92. Consistit porrò defensionis substantia in scientia eorum, quæ testes dixerunt, cap. *qualiter & quando, de accus. in* 6. ibi: *& exponenda sunt ei capitula, vt facultatem habeat se defendendi*. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 98. & *in add. Res.* 29.

REVS indiciatus non potest damnari indefensus.

Nec ad torturam quidem.

9 Reus CALVMNIATVS, seu per falsos testes indiciatus, de crimine, ijsdem falsis testibus falsum crimen objiciens, non peccat contra iustitiam; sed tam testes ab ipso inducti ad periurium, quam ipse, peccarent contra Religionem. Ledesma *to.* 2. *tr.* 8. *cap.* 35. *concl.* 21. Et Cruz *pr.* 8. *ar.* 4. *dub.* 17. *concl.* 1. probabile putat, hunc modum defensionis non esse mortaliter, sed solùm venialiter malum, secluso periurio. Sed Malderus *vbi sup. dub.* 3. & DD. communiter dicunt esse mortiferum: quia cum mendacium sit intrinsecè malum, reus non potest habere ius, per illud se defendendi. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 4. † quæ tamen ratio non probat esse mortale †.

At si testes sint falsi, non potest illis falsum crimen objicere, ad infringẽdam fidem.

REVS
Interrogatus, Condemnatus.

10 † REus indiciatus, accusatus, vel diffamatus de delicto, post semiplenam probationem interrogari potest à iudice, an crimen commiserit, & ipse tenetur illi verum dicere, etiam contra se: & confessarius potest illum ad hoc obligare absque periculo irregularitatis, si delictum sit capitale, vt dictum est V. *Irregularitas*, *n.* 54 †. Debet au-

REVS tenetur respondere iudici, quem iuridicè interrogare,

Sciat. autem scire, quòd iuridicè interrogatur: vnde, vt obligetur respondere debet ei notificari testium depositio. Aldrete *de relig. disc. lib. 2. cap. 4. n. 7.* & alij cum Miranda, quem vide *to. 2. q. 19. ar. 13. concl. 1.* Et ratio est, quia donec depositionem videat, non tenetur præiudicare suæ famæ, quam iustè possidet. Et hæc opinio secundùm hos DD. contra Iosephum à S. Maria *in trib. relig. tr. 4. c. 17. §. 3.* procedit etiam in causis Regularium. *P. 3. T. 5. Res. 91.* Non tamen hæresis, vt dictum est V. *Inquisitorum n 199.* Adde, probabilissimam esse Sancij *disp. 43. n. 29.* & aliorum sententiam, quòd reus licèt iuridicè interrogetur, non teneatur in conscientia delictum, ex quo ei capitis, triremium, mutilationis, confiscationis, vel alicuius grauis dedecoris malum imminet, fateri, donec delictum plenè probatum sit; quia quilibet habet ius à natura se conseruandi; idque etiam cum morte inuasoris, vel alienæ rei dispendio. nec præceptum iudicis obligat illum in conscientia, cum nec obligare possit ad testificandum contra parentes, & sanguine iunctos, l. 4. *ff. de test.* sed solùm imponitur ad illum terrendum, & inducendum ad confessionem. Nec absurdum est (ait Pesantius *disput. xn. ad q. 70.*) quòd iudex iustè interroget, & reus iustè neget: nam iustè etiam iudex reum carceribus mancipat, & dominus iustè seruum detinet apud se, & nihilominus vterque iustè fugere potest. *P. 2. T. 15. Res. 27.*

Sed probabile est, non procedere in causa capitali, &c.

11 Sancius verò, stando in contraria sententia, quam docuimus, ait reum teneri respondere, etiam si dubitet, num legitimè interrogetur, *n. 28.* quia ex quo superior in prælaturam assumitur, acquirit possessionem præcipiendi, qua spoliari non potest per ius dubium subditi, sed solùm per ius certum, vel probabilem opinionem, quod mandatum iniustum sit: quod etiam de testibus docuit Pitigianus *in pract. c. 3.* Sed ego cum Lessio *lib. 2. c. 31. dub. 3. n. 10.* puto, hanc opinionem non procedere, quando reo, vel testi, ac etiam tertiæ personæ, graue periculum imminet; nisi delictum vergat in perniciem publicam. alioqui enim maius periculum est, ne occidatur homo iniustè v. g. quàm quod non obediatur superiori; & iura fauent reo, sicut possessori suæ famæ, qua proinde possessione spoliari non debet, nisi per certitudinem, quòd iuridicè interrogetur. *P. 3. T. 5. Res. 106.*

Præsertim, si non sit certus quòd interrogatio sit iuridica.

12 Postquam verò reus iuridicè interrogatus negauit delictum, etiam in nostra sententia, non tenetur se retractare, nec ad hoc Confessarius debet eum cogere. Imò contra Azorium, si reus est in bona fide, nec debet eum monere de obligatione confitendi ad nouam interrogationem; sed satis est, quòd illum in genere moneat cauere peccata. Sanchez *in sum. to. 1. lib. 3. c. 7. n. 9 P. 2. T. 15. Res. 26.* Quòd adeo verum est, vt si reus negauisset delictum postquam conuictus est (in quo casu secundùm omnes veritatem manifestare tenetur, *Ibid. Res. 27.* in fine) non teneatur se retractare, ad purgandum iudicium & sententiam: neque enim timendum est, ne aliqua inde iudici, testibus, vel accusatori sequatur infamia, quasi iniustè damnatus sit: nam notum est apud omnes, reos in constantiæ speciem negare solitos delicta, etiam in torment s. neque hoc taciturnitas euacuat præsumptionem iuris, quæ stat pro iudice & testibus. Regiualdus *to. 2. lib. 24. c. 7. sec. 6. n. 145.* contra Bañez *in 2. 2. q. 69. ar. 2. Res. 26. cit.* prope finem, & *P. 3. T. 5. Res. 103.* Quod Sanchez *num. 11.* procedere putat, etiam si reus ob metum tormentorum confessus sit falsum delictum. non enim teneri se retractare, nisi ex hoc

Et si semel negauit delictum, non tenetur se retractare.

Etiam si postea cōuincatur, & condemnetur.

Et idem est, si confessus fuisset falsū delictum.

hoc

hoc damnum tertio secuturum foret. *Ref.* 103. *cit.* in fine.

13 Reus enim ad vitandum grauia tormenta, potest sine mortali crimen etiam capitale sibi imponere, quia vita non est digna, quæ tanto dolore seruari debeat. & posse etiam iurare æquiuocando, docent DD. communiter cum Nauarra *lib.* 2. *c.* 4. *n.* 21. Imo nec peccare venialiter, ait Sancius *disp.* 46. *n.* 16. *P.* 3. T. 5. *Ref.* 7.

Quod ad vitanda grauia tormenta fa cere potest.

14 Conuictus autem reus, vel confessus de crimine, non potest reuelare complices nulla infamia laborantes, etiam interrogatus. Nec si correcti, vel corrigendi sint per fraternam monitionem. Aliàs peccabit mortaliter. Secus verò in crimine hæresis, & alijs ad S. Officium Inquisitionis pertinentibus, vt dictum est V. *Denunciare*, & in quibuscunque delictis contra bonum publicum, in quibus correctio fraterna non speratur profectura. Villalobos *to.* 1. *tr.* 14. *diff.* 10. *n.* 2. *P.* 3. *T.* 5. *Ref* 99.

Non tamen potest reuelare complices nondum diffamatos.

15 Aduerte hic cum Portell. *in add. ad v. iuramentum nu.* 16. quod si quis crimen solùm materialiter commisisset, v. g. furtum in iustam compensationem, homicidium in iustam defensionem &c. interrogatus à iudice, negare posset æquiuocando: quia mandatum iudicis solùm tendit ad opus criminosum. P. 3. T. 5. *Ref.* 66.

Et si delictum cõmisisset materialiter tantùm, negare posset æquiuocando.

16 Quod autem reus negans delictum, cum aliàs fateri teneretur, non teneatur restituere pœnam pecuniariam fisco, vel parti, diximus V. *Restituere num.* 6.

17 Reus CONDEMNATVS ad mortem tenetur ad destinatum locum ire, collum subijcere, manus apponere, & alia efficere, quæ ab alio commodè fieri non possunt: non tamen sibi mortem inferre. Vide v. *Occidere num* 35.

REVS damnatus ad mortem, non potest exequi seipso.

18 Pœnam tamen verberationis, exilij, triremium, carceris &c. secundùm communem opinionem apud Azorium *tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 8. *q.* 6. tenetur reus exequi, si non sit appellationi locus, vel alio iuris remedio. Palaus vero mitigat hanc sententiam *to.* 1. *tr.* 3. *disp.* 2. *pun.* 4. *n.* 5. ità vt non procedat, si aer exilij sit insalubris, triremium, vel carceris duratio diuturna, vel alia pœna nimis molesta: inhumanum enim esse, obligare hominem, vt tam grauia tormenta exequatur in semetipsum: & si quæ lex pœnalis non obligat in conscientia, hanc illam esse, quæ pœnam ipsam, eamque grauem præcipit, & quam satis est, si reus subire cogatur absque eo, quod cogatur spontè subire. P. 2. *T.* 17. *Ref.* 39. & *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 102. §. *Notandum secundò*, & *T.* 6. *Ref.* 79.

Secus de alijs pœnis.

19 Ad quodcunque supplicium reus ducatur; si obuiam habeat Cardinalem, liberandus est. quia hoc priuilegio potiebantur olim apud Romanos Flamines, Diales, & virgines Vestales, apud Gellium *lib.* 10. *c.* 15. quibus Cardinales non debent esse deteriores Barbosa *de iur. eccles lib.* 1. *c.* 4. *n.* 61. & alij contra Farin. *in fragm. p.* 1. *n* 631. Hoc priuilegio olim vsum fuisse cum quodam, qui ducebatur ad furcam, Cardinalem Ximenium, testatur Gomezius. *P.* 5. T. 2. *Ref.* 29.

REVS ductus ad supplicium, obuiã habens Cardinalẽ, liberari debet.

20 Petes hic: An liceat malefactoris supplicium campanæ benedictæ sono præsignari? Respondeo, in eum finem, vt audientes prò eius anima preces effundant, licere. Secus, Syluium non licere, docuisse v. *campana*: nam hoc esset, rem sacram prophano vsui adhibere: & in re, à qua Ecclesia multùm abhorret. Tolerari tamen vtcunq; posse, partim ob necessitatem, partim ob Episcopi conniuentiam. P. 6. *T.* 7. *Ref* 37.

An supplicium malefactoris præsignari possit campana benedicta?

RÉX non potest compellere Ecclesiasticos ad obseruantiam Tridentini.

1 Rex non potest compellere Ecclesiasticos ad obseruantiam Tridentini: quia non habet in eos iurisdictionem, vt dictum latè est V. *Immunitas Ecclesiastica*, & V. *Statutum laicale*. Sunt autem Reges Tridentini executores & protectores iq ordine tantùm ad laicos, & in subsidium Episcoporum. Vnde si clerici aliquod decretum non obseruent, id significent Episcopis; si non obseruent Episcopi, Archiepiscopis, & si opus est, Summo *Pontifici*. Hanc sententiam sustinent non solum Theologi, sed etiam Iuris consulti communiter cum Pereira *p.* 1. *c.* 8. *n.* 11. contra Bobadillam *to.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *n* 194. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 102. P. 3. T. 1. *Ref.* 8. in fine, & *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 75.

Aut expellere Episcopos simoniacè electos.

2 Quod etiam ait Bobadilla *n.* 65. Regem expellere posse ab Episcopatu Episcopum simoniacè electum, benè impugnat Megalius *in* 3. *p. lib.* 3. *c.* 21. *n.* 18. cum in hac re tam persona, quàm causa, sit extra limites suæ potestatis. vnde si Reges id faciant, proculdubio incurrent in excommunicationem Bullæ Cœnæ. P. 4. *T.* 1. *Ref.* 76.

3 An Rex teneatur ad beneficia præsentare, & ad officia sæcularia eligere digniores, vide V. *Beneficium*, *n.* 11. V. *Electio*, *n* 1. & V. *Prorex*, *n.* 1. An reuocare possit promissionem futuræ successionis in Proregem, vide V. *Promissio*, *n.* 3.

Aut legitimare spurium pro dignitatibus Ecclesiasticis.

4 Legitimatus in sæculo à Rege, vel alio magistratu sæculari, si Religionem ingreditur, non censetur legitimatus ad officia Ordinis, quia non est Regis tollere impedimenta canonica. Portell. *v. illegitimus*, *n.* 5. *P.* 3. *T.* 2. *Ref.* 102. §. *Nota*.

SACERDOS.

† Vide V. *Celebrare*, V. *Missam applicare*, V. *Confessarius*, V. *Communionis minister*, & VV. singulorum Sacramentorum *quoad ministrum*. Hic pauca adnotabimus ex sexta parte †. Et primò quoad ritum sacrificij.

SACERDOS consecrare potest particulas allatas post Offertorium.

1 V. *Eucharistiæ*, *n.* 10. diximus, Sacerdotem consecrare posse particulas allatas post Oblationem; ante Præfationem. Nunc vero inuenimus Marchinum *de sacr. Ord. tr.* 3. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 15. id extendere etiam ad allatas post Præfationem; quia & est eadem ratio, & nulla est in contrarium prohibitio. *P.* 6. *T.* 6. *Ref.* 7.

Et sumere reliquias Hostiæ inuentas post sumptam ablutionem.

Si sint de Hostia eiusdem sacrificij.

2 V. *Communionis*, *n.* 43. & 44. diximus, Sacerdotem adinuenientem in patena reliquias Hostiæ sacræ post sumptionem ablutionis, posse illas sumere, non solùm ad Altare, sed secundùm aliquos etiam in Sacristia priusquam sacras vestes deponat. Et hanc sententiam docere Fabris, *in man. c.* 11, *n.* 142 *P.* 6. T. 6. *Ref.* 17. Nunc vero Marchinum *p.* 3. *c.* 3. *n.* 19. id extendere inuenimus ad casum, quò reliquiæ inuentæ essent de Hostia consecrata ab altero Sacerdote, quia est eadem ratio, nec facilè discerni potest, an sint propriæ, vel alienæ. Et in die Parasceues Sacerdos post ablutionem consumit reliquias consecratas die præcedenti, si quæ in calice remanent iuxtà doctrinam iam dictam. Affertque praxim aliquarum Religionum. Et *nu.* 16. etiam laicis dari posse inquit fragmentum in linteolo communionis inuentum, post communionem & aquam. Verùm in vtroque casu contrarium sentio. Quia in primo reliquiæ illæ præconsecratæ non pertinent ad idem sacrificium, nec earum

rum sumptio ad eandem actionem sacrificandi. Vnde si inter communicandum laicos, fragmentum aliquod cadere contingat, non est sumendum à non ieiuno, sed reponendum in sacrario. Quæ à fortiori procedunt in secundo casu. Imò Fagundez *pr. 3. lib. 3. c. 5. n. 31.* neq; ante aquam permittit laico dari posse fragmentum, quia esset noua & distincta communio. *P. 6. T. 6. Ref. 23.* Si autem Sacerdos post sacrificium, aut laicus post communionem, in periculum mortis incideret, teneretur iterum communicare per modum viatici, vt diximus V. *Communionis, n. 9.* & tenet nouissimè Megalius, & Bresserus *lib. 3. de consc. prob. c. 8. nu. 100.* & deduxerunt in praxim Patres Societatis domus professæ Panormi *an. 1638. P. 6. T. 6. Ref. 18.*

3 V. *Celebrare, n. 26.* diximus, liberum esse omnibus Sacerdotibus celebrare in sabbato sancto. Nunc addimus, Sacram Congregationem Rituum apud Persicum *de off. Sacerd. lib. 1. dub. 6. n. 40.* decreuisse, quòd feria v. in Cœna Domini vnicum sacrificium celebraretur. hoc tamen decretum in Sicilia & alibi non videri vsu receptum, & contrariam praxim approbare Marchinum *vbi sup. c. 8. nu. 1. P. 6. T 6. Ref. 19. §. Non desinam.*

Et celebrare in Sabbato sancto.

4 Secundò quoad obligationem celebrandi ex eleemosyna; tenet Marchinus *tr. 2. p. 2. c. 27. à n. 5.* quòd si ex fundatione capellæ solùm constet, capellanum celebrare teneri ad tale Altare, vel in tali Ecclesia, non tenetur applicare sacrificium pro fundatore, sed potest applicare alteri danti stipem: quia obligatio non debet imponi; vbi clarè non exprimitur, l. *quidquid astringendæ. ff. de verb. oblig.* & cum lex non obliget, nisi sufficienter intimata, idem dici debet de contractu oneroso, qui est lex quædam priuata. Et denique in dubijs melior est conditio possidentis suam libertatem. Sed hæc opinio meritò refellitur in cas. Bonon. *cas. 1.* quia fundator censetur voluisse sibi omni meliori modo consulere, applicando sibi Missæ valorem, iuxtà consuetudinem capellas instituentium. & hunc casum decidere videtur sacra Congregatio *in declar. decreti de celebr. Miss. ad 4. dub. P. 6. T. 6. Ref. 13.*

SACERDOS obligatus celebrare in certa Ecclesia ob institutionem capellaniæ, si aliud non exprimitur, tenetur applicare sacrificium pro fundatore.

5 Docet præterea Marchinus *tr. 3. p. 2. c. 16. nu. 7.* Sacerdotem accipere posse pro sacrificio duplex stipendium, applicando vni suam partem. Sed hæc sententia repugnat decreto sacræ Congreg. vt diximus V. *Missarum n. 9.* & docet nouissimè Persicus *lib. 2. dub. 9. nu. 102. P. 6. T. 6. Ref. 8.* Et *n. 17.* ait duplex stipendium accipi posse, pro duplici diuerso Missæ valore: vt, si quis petat Missam ad impetrandam aliquam gratiam, & alter pro remissione pœnæ suorum peccatorum, applicando illi valorem impetratorium, isti satisfactorium. quia ex vna parte isti fructus sunt distincti & separabiles, & de facto separantur, quando Missa offertur pro homine existente in peccato, cui Missa prodesse potest quoad satisfactionem, non quoad impetrationem, &c. & consequenter Sacerdos potest se obligare ad applicationem vnius & non alterius: ex altera verò, dans stipem non intendit Sacerdotem obligare ad vtrumque fructum, cum præsertim quandoque sentiat, se non esse vtriusque capacem. Et testatur de praxi virorum doctorum & piorum. Sed huic doctrinæ obstant in primis decreta sacræ Congregationis, vt idemmet fatetur. Et nè quis dicat, habere posse locum, sicubi decreta non sunt recepta, obstat secundò, quòd Sacerdos in tali casu excederet taxam Episcopi præscriptam, non in ordine ad applicationem fructus, sed ad la-

Et non potest pro vna Missa duas stipes accipere,

Applicando vni valorem medium, alteri suam partem.

Aut vni fructum impetrationis, alteri satisfactionis, &c.

laborem & sustentationem ipsius. Et tertiò, vt obseruat Graff. *de celebr. miss. to. 2. cons.* 3. qui petit Missam, intendit Sacerdotem obligare omni meliori modo, & ad id totum, quod sibi prodesse potest. Et ità tenet Posseuinus *de off. cur. c. 2. q. 7. n.* 25. Notat quoque Marchinus *cap.* 17. quod, stante infinitate valoris sacrificij tam intensiua, quàm extensiua, potest Sacerdos illud applicare duobus; vni quidem pro stipe, alteri ex gratitudine &c. quia æqualiter prodest multis & paucis. Nec sacram Congregationem obstare; quia hæc prohibet vnico Sacrificio satisfieri duplici stipendio. Sed de hac re vide V. *Missam n. 2. P. 6. T. 6 Res.* 9.

Nec Missam acceptam alteri celebrandam committere, parte pretij sibi retenta.

6 V. *Missarum nu.* 10. diximus, in dicto decreto prohiberi, nè Sacerdos eleemosynam accipiens pro celebranda Missa, alteri illam celebrandam committat, pretij parte sibi retenta. Iam verò Bordònus *in cons. reg. res.* 25. *n.* 28. putat, in dicto decreto nec censura notari sententiam contrariam, nec talem actum damnari, sed solùm prohiberi: idque nec verbis adeo rigorosis, vt denotent culpam mortalem, sicut postea, cùm in §. *Deinde sub attestatione diuini iudicij* sacra Congreg. *mandat & præcipit, vt tot omninò Missæ celebrentur, quot ad rationem tributi stipendij præscriptæ fuerint*; subdens *suæ obligationi non satisfaciant, quinimmò grauiter peccent, & ad restitutionem teneantur*. Quare, cum aliunde res non sit illicita, qui contrafecerit, non fore reum peccati mortalis. Sed hanc sententiam non admitto. *P. 6. T.* 8. *Res.* 10.

An obligatus celebrare in Altari priuilegiato, satisfaciat celebrãdo in alio cum calculo benedicto?

7 Petes hic: An Sacerdos obligatus ad celebrandum in Altari priuilegiato, satisfaciat celebrando in alio Altari cum numismate, vel calculo priuilegiato? Respondeo, Marchinum *c.* 24. *nu.* 8. affirmare: nam licèt in tali casu mens dantis stipem non impleatur materialiter, impletur tamen formaliter; quia impletur quoad effectum per liberationem animæ. nec verò refert, quodnam ex æquipollentibus fiat, *l. fin. §. fin. ff. mandati*. & licet in Altari priuilegiato esset maior certitudo, Sacerdos non tenetur ad maiorem certitudinem, dum tamen sequitur probabiliter certum. Excipit tamen casum, quo Altare eligeretur non solùm ob Indulgentiam, sed etiam ob cultum diuinum illius loci. Cum qua limitatione hæc opinio est probabilis, vt eam censet Ruteus *de fructu sacr. Miss lib. 3. disp. 3. q.* 3 *n.* 10. quamquam ratione maioris certitudinis, quæ est in Altari priuilegiato, contrarium determinatum sit in casib. Bonon. *cas.* 1. *P.* 6. *T.* 6. *Res.* 12. & olim *P.* 2. *T.* 14. *Res.* 29. & *P* 4. *T* 4. *Res.* 40.

Et Missam nouam celebrans possit accipere oblationes?

8 Nota hic, quòd Sacerdos Missam nouam celebrans, potest se in fine Missæ de Altari ad populum vergere, & spontè factas oblationes recipere. nòn tamen Ecclesiam circuire: Sacra Congreg. apud Naldum *v. missa, n.* 19. *P.* 2. T. 14. *Res.* 50.

Et præmittere debeat Cõfessionem peccati dubij?

9 Nota etiam, quòd licèt nouissimè Marchin. *c. 1. nu.* 17. & Auct. *cas. Bonon.* doceant, non esse necessariò confitenda peccata mortalia dubia dubio negatiuo; nos tamen hanc opinionem damnauimus V. *Confessionis, n.* 38. & nunc iterum damnamus cum Lugo *de sacr. pœn. disp.* 16. *sec. 2. §. 2. n.* 63. vbi doctè, & solide nostram sententiam probat, & ad contraria argumenta respondet. Vnde si Sacerdos ante Missam, aut laicus ante Communionem, dubitat, vtrum morosæ delectationi consenserit, tenetur Confessionem præmittere. *P.* 6. *T.* 6. *Res.* 32.

SACERDOS non approbatus inualide absoluit a mortalibus.

10 Circa iurisdictionem absoluendi, Crousers *in reg. S. Franc. c.* 7 *lect.* 3. docet contra communem, simplicem Sacerdotem illicitè quidem absoluere à mortalibus, sed non inualidè. Nam antiquitùs, statim ac-

quis Presbyter ordinabatur, sola populi, vel alicuius pœnitentis electione ministrare poterat Pœnitentiæ Sacramentum, vt constat ex multis canonibus. siue hanc potestatem Sacerdotes acciperent ex vi ordinationis, siue in ipsa ordinatione, dante eam illis Ecclesia, tamquam aliquid ex communi consuetudine adnexum. Nunc autem nullus canon extat, qui absolutionem simplicis sacerdotis declaret irritam, quia nullus tollit à Sacerdote potestatem ligandi & soluendi, quia hæc accipitur in Ordine, & ab homine tolli non potest. nec satis constat eam Canones tollere voluisse: quia quamuis dicant, *non possit absoluere, non valeat aliquis eligere*, & similia, interpretari possunt de absolutione & electione licita: nam de matrimonijs clandestinis in c. *aliter legitimum* 30.q 5. dicebatur, *non esse coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, vel fornicationes*, & nihilominus nemo ex his verbis vnquam collegit, matrimonia clandestina esse irrita, donec id expresse statuerit Tridentinum. Si autem tollatur potestas executionis, absolutio non irritatur, sed solùm prohibetur. Nec aliud ab eo tolli potest. In pænitente autem olim erat facultas se submittendi in foro pœnitentiæ cuilibet Sacerdoti, quæ licèt nunc sit restricta, canones tamen eam restringentes commodè interpretantur de electione Sacerdotis, qui possit absoluere licitè. Adde, quòd si simplex Sacerdos nullum mortale posset absoluere, omnia mortalia essent reseruata: quia quamuis eorum absolutio multis non Prælatis esset permissa, hoc nihil faceret: quandoquidem casus papales non desinant esse reseruati per hoc, quòd ab Episcopis & Prælatis Regularibus ordinaria potestate possint absolui. Ita Crousers; quæ etiam opinio tribuitur Armacano *lib.* 10. *de quæst. Arm.* & non improbabilis visa fuit Durando *in* 4. *dist*. 19. *q*. 2.

Ego verò nec probabilem, nec tutam existimo, imò dignam maioris censuræ. quia certissimum est, ad valorem Sacramenti non sufficere solum id, quod Sacerdoti in ordinatione tribuitur, dicente Tridentino *sess.* 14. *c.* 7. nullius momenti esse absolutionem, quam Sacerdos profert in eum, in quem ordinariam, aut subdelegatam iurisdictionem non habet. quod ante in Florentino decisum fuerat; & nouissimè declarauit Gregorius XV. *in declar.* 12. *super Bull. Inscrutabili*, apud Zambellum *v. confessor quoad auctor. nu.* 5. Nec te turbet, quod in ordinatione tribuatur Sacerdoti potestas absoluendi per illa verba, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* &c. aut quod in alijs Sacramentis sufficiat in ministro potestas in ipsa ordinatione recepta. Nam hoc Sacramentum peculiare habet, exerceri per modum iudicij: iudicium autem non exercetur nisi cum subditis. subditos verò Sacerdos non acquirit per ordinationem, sed per specialem traditionem Ecclesiæ, quæ & dare potest, & auferre. & non dare cuicunque Sacerdoti eo ipso, quòd ordinantur, constat ex iuribus citatis, & consentanea ratione: quia nimirum, nec congruum, nec hierarchico Ecclesiæ regimini expediens erat, quod omnis Sacerdos subditos omnes Christianos haberet. Simile quid contingit in matrimonio, cuius materia cum à Christo institutus fuerit contractus humanus, nec determinatum fuerit, qualis esse debeat, ipsius valor manet cùm dependentia à iure; & Ecclesia potest nouas circunstantias ad illum exigere, & contractus aliter celebratos irritare, in quibus casibus nec Sacramentum integrum maneret. Aduerte tamen, quòd Sacerdos simplex absoluens, nullam censuram, vel irregularitatem

incurreret, vt obseruat Thesaur. *in pract. de pœn p. 2. v. absol. sacram. c. 2.* *P. 6. T. 6. Res. 52.*

Sed facultas ei concessa pro vnica confessione, extenditur ad absoluenda oblita in eadem cõfessione.

11 Iurisdictio verò Sacerdotis, alia est ordinaria, alia delegata. & iterum, hæc aut expressa, aut tacita, seu præsumpta. præsumpta quidem ex ratihabitione de præsenti, aut de præterito, nam de futuro non sufficit, vt diximus V. *Confessarius nu. 6.* & iterum V. *Ratihabitio*. Si autem simplex Sacerdos facultate pro vna tantùm vice delegata, Confessionem pœnitentis audiret, & absolueret, satis probabile est, posse deinde absoluere peccatum eiusdem pœnitentis in ea Confessione oblitum. nam hæc noua absolutio videtur pars illius iudicij, ad quod delegatus fuerat, & veluti complementum illius. Et sic decisum fuit Bonon. *in discuss. cas. 2.* *P. 6. T. 7. Res. 46.*

Et concessa ad beneplacitum videtur non expirare per mortem Epi.

12 Petes: An facultas Confessarij concessa ad beneplacitum, expiret morte concedentis? Videtur respondendum affirmatiuè; quia voluntas morte finitur, l 4. *ff. locati*, l. *centesimis*, §. *fin. ff de verb. oblig.* l. *uxor* §. *scæuola, ff de legat.* 3. & cap. *si gratiosè, de rescrip. in 6.* Et disparitas de approbatione absoluta est, quia hæc ad sui conseruationem non requirit actualem voluntatem, sicut requirit approbatio ad beneplacitum; sed satis est, quòd non reuocetur per actum contrarium. Sed, his non obstantibus, non esse improbabile, ait Palaus *tom. 1. tr. 3. disp. 4.* *pun. 16. §. 5. n. 5.* approbationem ad beneplacitum, quemadmodum absolutam, non expirare morte concedentis, sed requirere reuocationem per actum contrarium, quia verba *ad beneplacitum* idem significare videntur, quod *donec reuocauero*, seu *aliter ordinauero*. Et confirmatur à simili, quia ex doctrina Molinæ Iurisconsulti *de primog. Hispan. lib. 1. c. 15.* *n. 14.* constitutus à Principe iudex ad beneplacitum, per mortem Principis non amittit officium. Potest etiam confirmari ex quodam principio Carrancæ *in alleg. pro ord. mend. ad Reg. p. 2.* quòd Confessarius idoneus cum aliqua limitatione approbatus, potest se habere tanquam approbatum absolutè: existimat enim, Episcopos Sacerdotibus idoneis præsertim Regularibus, licentiam ad Confessiones nec licitè nec validè limitare. Sed de hac re diximus V. *Confessarius Regularis*, *à num. 5. P. 6.* *T. 6. Res. 48.*

SACRAMENTVM.

SACRAMENTVM quid?

Ex quibus?

1 † Sacramentum est signum sensibile practicum rei sacræ sanctificantis hominem. Tribus perficitur, absolutè & generaliter loquendo; materia, forma, & intentione ministri. Verùm alia, citra Eucharistiam, in suscipiente adulto requirunt etiam intentionem in suscipiente, si sit adultus, vt Scotus *in 4. dist. 4.* apud Hurtadum Complutem. *de sacr. in gen. disp. 4. diff. 13.*

Quis Sacramentorum Auctor?

Quæ materia, & forma?

2 Auctor Sacramentorum est Christus. vnde non est in potestate Ecclesiæ eorum essentiam immutare. Materia Sacramenti est res; forma verba, dicente Augustino, *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*. Aliquando res sunt etiam verba, prout habent significationem minùs expressam, vt in matrimonio. Et quidem de materia & forma singulorum sacramentorum dictum est, cùm de singulis, sub proprijs nominibus †, Hic

3. No-

3 Nota primò, materiam Confirmationis Christum Dominum instituisse Chrisma benedictum; non quidem determinata benedictione, sed determinanda postea ab Ecclesia, quæ proinde iuxtà temporum & locorum varietatem, variam instituere & præscribere potest, & de facto præscribit in Rituali: non ea tamen intentione, vt omnes cærimoniæ ibi præscriptæ sint essentiales, ità vt, si vna omittatur, benedictio irritetur, cum periculo, vt multi deinde confirmentur, aut extremè inungantur inualidè. sed essentialis solùm sit olei & balsami commistio cum Spiritus sancti inuocatione, quocunque ritu fiat. Et sic tenet Præpositus *in 3. p. q. 72. ar. 3. dub. 1. nu. 21.* (*P. 6. T. 8. Res. 21.*) Qui etiam *de sacr. ord. dub. 10. n.* 109. probabile existimat, Ordinum quoque materiam & formam non determinatè, sed generaliter Christum instituisse, monendo nimirum, vt Ordines conferrentur per aliquod signum sensibile ab Ecclesia determinandum, quo eorum potestas significaretur. Et ratio est, quia in conferendis Ordinibus Ecclesia Græca valde dissonat à Latina, quæ modum illius non propterea reuocauit vnquam in dubium. Posita ergo Ecclesiæ Latinæ determinatione & ritu, Ordines aliter collatos nullos esse; subsistere nihilominus posse, Ecclesia eo modo materiam & formam determinante. Neque huic doctrinæ repugnare Tridentinum *sess. 21. c.* 2. nam in tali mutatione Ecclesia non tolleret vsum aut substantiam sacramenti, sed eius materiam & formam concessa sibi potestate variè determinaret. sed hoc mihi non multũ arridet. *P.6.T.8.Res.18.*

An Christus determinauerit ritum benedicẽdi Chrisma?

Et materiam & formam aut Ordinum?

4 Nota secundò, nouissimè Stephanum Bauny *tr. 2. q. 4.* approbare opinionem Puteani, quam attulimus V. *Baptismi n. 16* quòd in necessitate conferri possit Baptismus cum aqua rosacea, aut simili sub conditione. Idemque docere de lacrymis & sudoribus. Oppositum tamen docere nouissime Lanfranchum *to. 2. opus. 1. c. 4. à n. 7.* An verò aqua rosacea sit apta materiæ eucharisticæ, si ex ea & farina triticea fiat panis, aut immisceatur vino? Circa primum Caietanus *in 3. p. q 74. ar. 7.* dubius hæsit: quia panis ex aqua rosacea non videtur diuersæ speciei ab ordinario, cum aqua non sit pars panis essentialis, sed solùm materia transiens. Sed iure contra ipsum insurgit Fagundez *in pr. 3. Eccles. lib. 2. c. 1. n* 14. quia, esto panis rosaceus non differat specie physica ab elementari, differt tamen specie artificiali & vsuali, quæ spectari debet in materia sacramentali. vnde contrariam sententiam docuit D. Thomas *l. c. ad 3.* & Sotus *in 4. dist. 9. q. 1. ar. 7.* sententiam Caietani dicit non esse tutam. licèt Valentia *to. 4. disp. 6. q. 2. punct. 1.* dicat, non esse improbabilem. Quoad secundum dico, eam mistionem non fore inualidam; fore tamen illicitam; quia aqua non est de essentia sacramenti; vsus tamen aquæ elementaris in tali mistione præcipitur ab Ecclesia, & est materia grauis. D. Thomas *l. 1.* Imò Persius *de off sacerd. lib. 1. c. 2. dub. 7. nu. 53.* contra Paludanum *in 4. dist. 11. q. 1. ar. 6. concl. 3.* existimat, aquam rosaceam nec in casu necessitatis posse adhiberi. Et *n. 55.* asserit, mortale peccatum esse, miscere vino consecrando aquam elementarem calidam, quia esset nouus ritus contra Ecclesiæ stylum. Aliqui verò nimis durum id censent. Et si in aliqua frigidissima regione esset consuetudo miscendi vino calidam, nè congeletur, absque vllo peccato fieret. P. 6. *T. 7.* Res. 18.

AN aqua rosacea sit sufficiens materia Baptismi?

Cõponere valeat panem consecrandum?

Aut vino consecrãdo immisceri?

Et quid de vsu calidæ?

5 Nota tertiò, materiam & formam Sacramentalem debere esse simul, aliàs formam non verificari. Quanta esse debeat hæc simultas, dictum

MATERIA & forma Sacramenti debent esse simul.

Et verba formæ simul proferri.

est V. *Baptismi n.* 27 Multò magis simultas requiritur in proferẽdis verbis formæ, ea nimirum, quæ secundũ regulas logicæ necessaria est, adhoc vt censeantur vna propositio, ait Gamachæus *in* 3. *p. q* 60 *c.* 4. & Nugnus *ib. ar.* 8. qui hoc voluisse inquit dicere D. Thom. *in resp ad* 3. per illa verba, *Si non intercipiatur intentio proferenti*. Aduertitque, verba formæ faciliùs discontinuari per interpositionẽ aliorũ verborum, quam per interpositionẽ silentij. & faciliùs, si interruptio fiat inter syllabam & syllabam, quam si inter terminum & terminum; vnde si quis dicat: *ego te bapt*.. & ibi sistendo, vel alia verba miscendo, prosequatur *tizo in nomine* &c. licèt distantia non sit magna, sed mediocris, non conficere Sacramentum. Si verò sit aliqualis interruptio, qua sensus proferentis non interciperetur, fieret Sacramentum. Et ità confici Baptismum, ait Marchant. *tr.* 1. *c.* 2. *q.* 2. *cas.* 3. si dum Sacerdos inquit: *ego te baptizo*, puero se retrahente, interponat: *Admouete propiùs puerum fonti*: & postea subiungat, *in nomine Patris* &c. licet in hoc interueniat venialis irreuerentia (*P.* 5. *T.* 5. *Res.* 41) Quæ etiam interuenit, quotiescunque verba mutantur & alterantur, aut corruptè proferuntur, aut in alia synonyma commutantur, aut contingit quid simile, manente eadem essentiali significatione, & secluso scandalo, vt ait Sotus *in* 4. *d.* 14 *q.* 1. *ar.* 3. *Ibid Res.* 39.

Cum intentione, saltem virtuali, Ministri,

6 † Quoad intentionem, sciendum est eam triplicem esse posse: actualem, virtualem, & habitualem. Prima est, quando quis actù cogitat & intendit agere quod agit: secunda cùm fuit quidem talis intentio, sed postea absque retractatione cessauit, manente adhuc opere vel effectu ipsius intentionis, à qua ortum habuit, aut cùm ea immediatè vel mediatè connexum est: tertia, cùm quis aliquando habuit intentionem aliquid faciendi, quam numquam retractauit, sed nec in se, nec in alio perseuerat, quod habeat connexionem cum illa †. Conueniunt ergò Doctores, in ministro Sacramenti nec intentionem actualem requiri, nec solam habitualem sufficere; sed sufficere & omnino saltem requiri virtualem, modo, quo eam iam explicauimus cum Cabrera *de sacr. q.* 64. *ar.* 8. *disp.* 1. §. 5. *n.* 41. licèt Reginaldus magis amplè, & Enriquez nimis laxè in hac re se habuerint. Ille enim *to.* 2. *lib.* 26. *c.* 3. *n.* 38. docuit, sufficere in ministro intentionem virtualem in alia intentione, suapte natura, vel ex Ecclesiæ institutione implicitam, vt est, v. g. intentio celebrandi, quæ includitur in intentione induendi vestes sacerdotales iuxtà morem Ecclesiæ; nam ob similem connexionem, ait ipse, intentio vouendi castitatem includitur in intentione suscipiendi subdiaconatum; quia ex institutione Ecclesiæ connexa sunt, & qui vult vnum, censetur velle etiam aliud. Hic verò *lib.* 1. *c.* 10. *n.* 2. putauit, ad conficienda Sacramenta quæcunque, non aliam intentionem esse necessariam ab ea, qua quis sacros Ordines recepit, vt Sacerdos fieret, & Christi minister euaderet. P. 2. T. 17. *Res* 32.

Et aliquali suscipientis.

7 In suscipiente verò non requiritur consensus positiuus, ait Caietanus, sed sufficit quòd non resistat id quod expressisse videtur Innocen. III. in cap. *maiores de Baptis.* vbi etiam supponitur sufficere consensus coactus ex metu, quod & habetur in Concil. Tolet. IV. *can.* 55. nam talis consensus est simpliciter liber, licet inuoluntarius secundùm quid. Sufficit etiam intentio generalis, quam habet omnis catholicè viuens vt conferantur sibi Sacramenta, quandocunque eis indiguerit. & hunc consensum præsumit Ecclesia in moribundo, dum extremam ei, licèt

non petitam, exhibet Vnctionem. Et tandem sufficit intentio habitualis, vt supponitur in dicto cap. *maiores*. quia suscipiens non se habet vt agens in ordine ad Sacramentum, sicut minister; & ideo minor intentio sufficit in illo, quam in isto Et hæc omnia docet Hurtadus *de sacr. in gen. disp. 4. diff. 14. P. 5. T. 13. Res. 32.*

8 † Effectus Sacramentorum duplex est, generalis omnium, & peculiaris vniuscuiusque. Effectus generalis est in primis gratia sanctificans: omnia enim Sacramenta debitè accedentibus conferunt gratiam sanctificantem ex opere operato. Est autem duplex gratia sanctificans; prima, quæ datur peccatori, & expellit peccatum mortale; & secunda, quæ datur iusto, ad augendam priorem gratiam. Et primam quidem gratiam regulariter conferunt soli Baptismus & Pœnitentia, quæ proinde dicuntur Sacramenta mortuorum. Alia autem Sacramenta, quæ dicuntur viuorum, regulariter conferunt secundam †. Dixi *regulariter*: nam existimo cum Coninch *de sact. q. 62. ar. 1. dub. 2.* contra Vasquez apud Hurtad. *disp. 3. diff. 4.* aliquando conferre etiam primam, quando nimirum quis ea recipit in peccato, existimans se esse in gratia, cum sola attritione, vt de Eucharistia diximus V. *Communionis, n. 18.* nam sic de diuina clementia credere, pium est. Cuius sententiæ auctores aliqui dicunt, id Sacramentis viuorum competere ratione generis, qua Sacramenta sunt, per se; alij, ratione specifica talis sacramenti, secundario & per accidens. & in hoc sensu probabilem eam iudicat Villalobos *to. 1. tr. 4. diff. 7. n. 2.* nam, ait ipse, quemadmodum Sacramenta mortuorum, si suscipientem inueniunt viuum, conferunt ei per accidens secundam gratiam; ita probabile est, Sacramenta viuorum, quando inueniunt mortuum, conferre per accidens primam. *P. 5. T. 13. Res. 31.* † Est item generalis effectus Sacramentorum, gratia virtutum, seu donorum, vt fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ, &c. Particularis Baptismo, Confirmationi & Ordini est character: & proprius singulorum, quædam auxilia ad obtinendum finem, in quem singula ab ipsorum Institutore sunt ordinata.

EFFECTVS Sacramentorum omniũ est Gratia habitualis,

Prima quidem regulariter Baptismi & Pœnitentiæ tantùm.

Aliquando etiam aliorum.

Sicut secunda regulariter aliorum. Aliquando etiam illorum.

9 Requirunt autem præter intentionem, de qua supra, debitam dispositionem tam in ministro, quàm in suscipiente adulto. Et in hoc quidem, Baptismus & Pœnitentia requirunt fidem & attritionem saltem. alia statum gratiæ iuxta dicta, cùm de subiecto singulorum Sacramentorum. Et si quis absque debita dispositione Sacramentum susciperet, non reciperet gratiam †. Reciperet tamen postea, recedente fictione, seu accedente dispositione, si susceptio fuit valida (quod putamus contingere posse etiam in absolutione Sacramentali, vt diximus V. *Confessionis, n. 52.*) idque in omnibus Sacramentis: nam in omnibus militat ratio, cur hoc priuilegium communiter conceditur Baptismo. quia nimirum, licèt gratia postea haberi possit per contritionem; facilius tamen & vtilius est homini, illã acquirere virtute Sacramẽti per solã attritionẽ. Sic Caiet. *in opusc. to. 1. tr. 5. q. 5.* & alij. *P. 3. T. 4* R 15. & *P* 5 T 13. R 30.

Et si fictè suscipiatur, recedente fictione, omnia conferunt gratiam.

10 In ministro autem omnia Sacramenta requirunt gratiam. Et quamuis Crousers nouissimè *in reg. S. Franc. c. 7. lect. 21.* conetur probare, ministerium Sacramenti in mortali, aut non esse sacrilegium, aut non lethale: hæc tamen opinio non est admittenda, vtpote contraria toti scholæ Thomistarum, ipsique D. Thomæ *3. p. q. 64. ar. 6.* & rationi. Cum enim in Sacramentis dispensetur Christi sanguis, & minister

SACRAMENTI minister ex officio debet esse in gratia.

gerat personam Christi; seclusa necessitate, de qua infra, & distributione Euchristiæ, de qua V. *Communionis, n. 67.* requirit in eo sanctitatem & conscientiam mundam, posito, quod sit ab Ecclesia ad tale ministerium deputatus. *P. 6. T. 6. Ref. 53.*

Seclusa necessitate. In qua absolutio impendi potest etiam a peccatore,

11 Sed quid in necessitate? v.g. Parochus, dum existit in peccato mortali, vocatur ad ægrum morientem, & oportet festinare. in illis angustijs non videtur moraliter disponi posse per Confessionem aut contritionem. Hic sanè si peccati non recordatur, excusatur à sacrilegio. Si autem recordatur, negat Marchantius *tr. 1. c. 4. q. 2.* non posse conteri in quocumque breuissimo tempore, ac proinde posse cum peccato Confessionem audire. Nihilominus plerumque contingit, actum contritionis propriæ infirmitatis, & prauorum habituum vitio, non in quauis temporis breuitate elici posse, saltem moraliter. Et in hoc casu Lugo *de sacr. disp. 8. sec. 9. n. 151.* & alij ab obligatione dispositionis talem ministrum excusant; quia necessitas proximi, in cuius subsidium Sacramenta sunt instituta, præponderat præcepto de ministrandis illis in gratia. Hac enim ratione, cùm necessitas vrget, multa fiunt circa personam Principis, quæ extra necessitatem irreuerentiam maximam continerent. *P. 5. T. 13. Ref. 74.* (Et quod dictum est de peccato, diximus etiam de excommunicatione maiori V. *Excommunicationis, à n. 16.* Ministrare autem cum excommunicatione minori, etiam seclusa necessitate, non est peccatum, vt dictum est, *ibid. n. 67.* Quid dicendum sit de interdicto & suspensione, vide V. *Interdicti personalis*, & V. *Suspensio*. An autem quis petere possit Sacramenta a malo ministro, vide V. *Scandalum nu. 9. 10. & 17.*) Ob eamdem rationem diximus V. *Opinio probabilis n. 7. & 8.* vrgente necessitate, conferri posse Sacramentum cum materia dubia, & cum dubia potestate: quia in his casibus Sacramentum in fauorem animarum cedit iuri suo.

Excommunicato.

Et ab eo peti.

Et adhiberi materia dubia, & dubia potestas.

NVMERVS Sacramentorum.

12 † Sacramenta sunt septem: Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema Vnctio, Ordo, & Matrimonium; de quibus in particulari sigillatim sub proprijs nominibus actum est †.

SACRILEGIVM.

SACRILEGIVM quid? Et cuius fori?

1 † Sacrilegium dicitur omne peccatum contra virtutem Religionis, quasi *sacri læsio*, seu violatio rei, loci, aut personæ sacræ, non tamen temporis, vt dictum est V. *Circumstantiæ n. 126.* Estque delictum misti fori, vt dictum est V. *Crimina misti fori n. 4.*

2 Est itaque sacrilegium omne peccatum contra votum. At quamuis de eadem re plura vota emissa sint, vnum peccatum est, ea violare vnico actu. idque, probabiliter etiam si vnum illorum sit simplex, aliud solemne. Sacrilegium etiam est non solùm copula, sed etiam tactus impudici, cum persona religiosa. Vide V. *Circumstantiæ, à nu. 20.* Item violenta sanguinis effusio facta in Ecclesia, aut homicidium; vel etiam pollutio voluntaria, vt dictum est V. *Pollutio Ecclesiæ*. Furtum rei sacræ de loco sacro, vel non sacræ de sacro, vel sacræ de non sacro. Vide V. *Circumstantia Vbi*. Sacrilegium est simonia, fractio sigilli Sacramentalis, & Sacramenti susceptio vel ministratio in mortali, iuxta dicta, vel dicenda V. *Simonia*, V. *Sigillum*, & V. *Sacramentum*.

1 † Salarium est merces laboris. Et debetur famulis & operarijs, quamdiu laborauerint, aut per ipsos non steterit, quin postquam conducti sunt, laborauerint †. In primis ergo dominus non tenetur soluere salarium seruo pro tempore infirmitatis. Imo potest ab eo exigere expensas; nisi sit pauper tantæ necessitatis, vt ex charitatis regula subministrare illi debeat medicinas & alimenta: Filliuc. *to.* 2. *tr.* 28. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 84. & alij, contra Speculatorem *in tit. de locat.* §. *postquam tam plene n.* 20. *P.* 1. *T.* 8. *Ref.* 86.

SALARIVM.

Non debetur famulo pro tempore infirmitatis.

2 Secundò, si per conductorem stetit, etiam fortuitò, ne conductus operam suam præstiterit, tenetur salarium ei soluere; non solùm in foro fori, ex *l. si addes*, §. *cum quidam*, *ff. de locat.* sed etiam in conscientia, posito, quòd conductus aliam mercedem inuenire, aut aliter cum fructu laborare non potuit. Secus si conductor maturè illum monuisset, & salarium ab alio acquirere, vel in re propria, laborare potuisset: nam tunc culpa sua non esset lucratus. Valerus *v. Locatio diff.* 3. *P.* 3. *T.* 6. *Ref.* 14. Idem dicit Guttierez de salario annuo, pacto inter aduocatum, aut procuratorem, & partes. Vide V. *Aduocatus*, *n.* 5.

Debetur verò operarijs conductis, etiam si, cum prompti essent, non laborauerint.

3 Famulus conductus per annum, & fugiens infra annum, in foro fori amittit salarium, vt ait Bartolus. In foro conscientiæ debetur ei rata, etiam si nolit redire, nisi tantundem damni esset domino sua discessio. Valerus *diff.* 4. *P.* 3 *T.* 5. *Ref.* 15.

FAMVLO fugienti infra annum, debetur rata salarij.

4 Vbi famulus conuenit cum hero de pretio iusto, licèt infimo, non potest sibi facere compensationem, ait Villalobos *to.* 2. *tr.* 25. *diff.* 13. *n.* 6. quia nulla ipsi irrogatur iniuria (qua etiam ratione sartores conuenientes de pretio iusto, quamuis infimo, cum domino vestis, non possunt absque ipsius voluntate, saltem præsumpta, retinere sibi reliquias notabiles panni, vel serici, titulo modici pretij. *Vbi infra*, & *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 176.) Imò Valerus *diff.* 8. *nu.* 2. ait, id verum esse, etiam si conuenerit de pretio minori iniusto; si dominus ipso instante esset facilè soluturus iustum. Et etiam si famulus postea præstaret illi seruitia magna & extraordinaria; nam hæc non pariunt debitum legalem, sed solius gratitudinis, in recipiente. Verùm contra hos auctores insurgit Rebellius *lib.* 14. *q.* 15. *nu.* 9. *P* 3. *T.* 6. *Ref.* 16. Et Suarez *in* 3. *p.* *tom.* 3. *disp.* 86. *sec.* 4. pro certo supponit, quòd si famulus de pretio iniusto conuenisset paupertate coactus, posset sibi damnum resarcire. *P.* 2. *T.* 14. *Ref.* 7. §. *Sed hæc.*

Quid si conuenerit cū domino de pretio infimo?

Aut iniusto?

5 Filius in sententia Molinæ *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 234. non potest à patre mercatore, caupone &c. pro opera in illo officio à se impensa, salarium petere. quia dum filius est in domo patris, videtur obligatus ad operas obsequiales. Layman tutè & probabiliter tenet, posse, *lib.* 3. *sec.* 5. *tr.* 4. *c.* 8. *n.* 6. quia illud lucrum, quatenus proueniens ex bonis patris & ex opera simul filij, videtur numerandum partim inter profectitia, partim inter aduentitia. Si ergo pater totum sibi lucrum retineat, nec aliquid filio societatis veluti iure relinquat, tenetur illi salarium, quod extraneo deberet, præbere, saltem si exigat. quòd si hic metu reuerentiali ab exigendo repellatur, posse clam sibi prospicere, computatis expensis sustentationis. *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 66.

Et an filius petere possit salarium a patre mercatore, &c. pro opera a se in eo officio exhibita?

6 Commissarij agentes eodem tempore negotia duorum, non possunt integrum ab vtroque salarium capere. Vide V. *Commissarij*.

SCANDALVM quid? Quotuplex?

1 Scandalum appellatur, dictum, aut factum, ſpiritualis ruinæ occaſionem alteri præbens. Duplex eſt; actiuum & paſſiuum. illud eſt poſitio laquei vel occaſionis, ſeu ipſum dictum vel factum: hoc ruina ipſa eius, qui peccat. Rurſus, ſcandalum actiuum duplex eſt; vnum per ſe, aliud per accidens. Scandalum per ſe contingit, cùm quis opus illud elicit, vel dictum profert, ea intentione, vt proximus peccet; aut cùm opus ipſum, vel dictum ex natura ſua, vel circunſtantijs, tale eſt, vt ſufficiat ad lapſum ſpiritualem alterius († vel etiam, cùm quis proximum non inducit, ſed illi ad peccatum diſpoſito cooperatur, ipſumque adiuuat ad peccandum, vt dictum eſt V. *Peccato cooperari* †) Per accidens vero contingit, quando nec operantis intentio, nec operis natura aut circunſtantia eo tendit, vt alter ruat; ſed praua peccantis diſpoſitione fit, vt occaſionem peccandi inde hauriat, vbi non eſt. † Scandalum per ſe eſt ex ſuo genere peccatum mortale, aut contra præceptum correctionis fraternæ, aut contra generalem virtutem charitatis, qua tenemur proximũ corporaliter & ſpiritualiter diligere, & ſic dirigere potius in viam ſalutis, quam ab ea ſeducere †. Scandalum vero per accidens verbo tenus ſcandalum eſt, nec abſolutè ſcandalum appellatur, niſi quod eſt per ſe. Paſſiuum item duplex eſt: alterum, quod naſcitur ex infirmitate, & dicitur puſillorum, ſeu infirmorum: alterum, quod ex malitia, & dicitur phariſæorũ. Poteſt autem dari ſcandalum actiuum ſine paſſiuo; quando nimirum occaſio peccandi ſufficiens datur, ſed proximus non labitur: paſſiuum ſine actiuo, cùm abſque ſufficienti occaſione proximus labitur: & actiuum ac paſſiuum ſimul, cùm data ſufficienti occaſione, proximus peccat. ex his primum & tertium dicuntur ſcandalum datum; ſecundum autem acceptum. *P.* 5. T. 7. *Reſ.* 1. Quo pacto ſcandali peccatum explicari debeat in Confeſſione, vide V. *Circumſtantia, à n.* 98. Certe, quamuis Lugo *de pœn. diſp.* 16. *ſec.* 4. §. 3. *n.* 164. neget, explicari debere ſpeciem peccati, ad quam proximu inducitur, & numerum perſonarum inductarum; nos non recedimus à ſententia affirmatiua, quam *l. c* docuimus, & docet nouiſſimè Ghilinus *v. circumſtantiæ n.* 21. *P* 6. *T*, 6. *Reſ.* 33.

Et quomodo confitendum?

2. Porrò is, qui occaſionem præbet proximo labendi in peccatum, multis capitibus excuſari poteſt. PRIMO ratione finis boni. Sic viro ſuſpicanti adulterium vxoris, & here latrocinium ſerui, licitum eſt, illos non ſolùm non impedire, ſed etiam data commoditate obſeruare cum teſtibus, vt in delicto comprehenſi reſipiſcant, ait Sancius *in ſe ect. diſp.* 35. *n.* 12. hoc enim non eſt formaliter cooperari peccato, ſed illud permittere, miniſtrando materiam, ad impediendum grauius damnum. † quam opinionem nouiſſimè docet etiam Ghilinus *v. Peccatum n.* 11 †. licèt quoad punctum de danda occaſione diſſentiat Sanchez *de matr. to.* 3. *lib* 10. *diſp* 12. *nu.* 13. *P.* 3. *T.* 5. *Reſ* 18. & *P.* 5. *in addit. ad* T. 7. §. *Nota tertiò*.

A peccato ſcandali excuſat bonus finis.

Virum, dãte m, cõmoditatem vxori ſuſpectæ de adulterio, ad eam in delicto cõprehendendam.

3. Similiter, volenti committere maius malum, licitum eſt ſuadere, vt committat minus, dum aliter ab iniquo propoſito reuocari non poteſt. Id enim non eſt inducere abſolutè, ſed ſub conditione, vt ſi paratus ſit eligere maius, eligat minus. Barboſa *in collect. tom.* 4. *p.* 1. *decreti d. duo mala diſt.* 13. *n.* 11. & alij contra Sà *v. peccatum n.* 8. cuius ſententia eſt etiam probabilius eo quibus non ſunt facienda mala, vt eueniant bona: & tunc ex duobus malis minus eſt eligendum, quando alterutrum ex neceſ-

Suadentem minus malum vt auertat maius, non aliter auertibile.

cessitate sustinendum est, non quando ex nostra malitia. *P.*3.*T.*5.*Res.*37.

4 Et nostra sententia limitatur à Mendoza *in* 2. 2. *disp.* 173. *sec.*10. §. 110. & 119. vt non procedat, quando quis paratus est solum ad maius malum, nec de minori aliquid cogitat: vnde non esse licitum, hortari ad fornicandum eum, qui solùm paratus est adulterare. nam tunc consulens esset vera causa fornicationis. Solùm igitur sic parato proponi posse minus malum, v. g. volenti committere crimen nefandum, non licere suaderi, vt fornicetur potius; sed solùm proponi, quod aliqua fœmina est pulchra, aut quòd maior delectatio sit in congressu cum fœmina, quàm cum viro: hæc enim propositio obiecti non est causa per se fornicationis vt suasio, & alioqui est de se bona, & in bonum finem prolata. Sed mihi probabilis & tuta videtur absolutè sententia contraria Pontij *lib.* 5. *c.* 18. §. 5. *n.* 16. quam in praxim deduxerunt Lot cum nefarijs sodomitis; & decem illi viri, qui ad vitandum homicidium obtulerunt Ismaeli materiam furti. P. 5. *T.* 7. *Res.* 18. Ex his resolui potest illud dubium: An paratum ad aliquod facinus, conuiuio recipere & multos haustus vrgendo, ad ebrietatem prouocare liceat, ad illud malum vitandum? Ad quod Lessius *lib.* 4. *c.* 3. *dub.* 4. *n.* 33. affirmatiuè respondet: Vuigers *de temp. c.* 2. *dub.* 7. *nu.* 11. negatiuè. Et prima quidem sententia probabilis est, licèt secunda sit probabilior. *P.*6. T. 7. *Res.* 43.

Vt fornicationem ad vitandum adulterium.

(An inducere ad ebrietatem paratū patrare magnum facinus?)

5 Docet etiam ex dictis Mendoza §. 156. non esse licitum, hortari ad furandum à diuite paratum furari a paupere; sed solùm posse ei proponi, quòd furtum de rebus diuitis sit minus peccatum. aliàs sic hortantem teneri ad restitutionem. Sed quoad onus restitutionis contrarium tenendum est cum Sanchez *de matr. to.*2. *lib.*7. *disp.*11. *n.*24. & 25. Qui tenet, talem suaderi posse, vt furetur ab aliquo diuite indeterminatè: & Vasquez apud Palaum *to.* 1. *tr.* 6. *disp.* 6. *pun.* 6. *n.* 12. etiam determinate à tali diuite. qui non esset rationabiliter inuitus respectu suadentis, posito quòd fur aliter à furto pauperis dehortari non posset. *P.*3. *T.* 5. *Res.* 37. §. *Sed hæc omnia*, & *P.* 5. *T.* 7. *Res.* 19. & *in addit. ad* T.7. §. *Nota quintò.*

Furtum diuitis ad vitandum furtum à paupere?

6 Ex hoc eodem capite excusat Mendoza §. 234. dignum, qui offert pecuniam electori, aliàs volenti eligere indignum, ad beneficium &c. quia minus malum est eligere dignum cum pecunia, quàm indignum gratis. illud namque vnum solum peccatum est simoniæ; hoc autem multiplex: primò, contra iustitiam distributiuam, vel etiam commutatiuam, vnde elector maneret obligatus ad omnia damna; quæ cùm plerumque difficile sit restituere: talis electio secundo aduersaretur charitati sui ipsius, ipsumque induceret in magnum discrimen salutis æternæ: tertiò, esset contra charitatem Ecclesiæ, cui perniciosissima est indignorum electio. Secus vero, si sint plures iuste eligibiles; quia tunc nulla esset vexatio. Quòd si essent duo æquè digni, inter quos non esset notabilis meritorum excessus, & alter illorum dedisset pecuniam electori, probabile esse, quòd alter possit etiam offerre pecuniam, quia magnum damnum illi est, quòd excedatur à competitore in affectu electoris, cum præsertim hic non poneretur in peccato per exhibitionem pecuniæ, sed supponeretur. Absolutè tamen contrariam sententiam tenendam esse; quia cum elector possit alterutrum absque iniustitia eligere, & contingere possit, quod ante acceptam pecuniam determinatus fuerit ad

Redimentem vexationem non ante beneficium obtentum,

eligendum illum, nulla est vexatio redimenda. Posse tamen alium ostendere, se esse paratum ad dandam pecuniam, si elector eam voluerit. *P.* 5. *T.* 7. *Ref.* 17. Ipse verò in hac re puto cum Lessio *lib.* 2. *c.* 35. *n.* 106. & alijs, esse simoniam, dare pretium electori pro beneficio nōdum acquisito, quando nimirum dignus non habet ius in re, sed solùm ad rem, ex c. *de hoc* c. *sicut tuis*, & c. *Matthæus, de sim.* (P. 4. T. 4. *Ref.* 152. P. 5. T. 7 *Ref.* 17. *cit.* & T. 14. *Ref.* 1.) Et licet Valentia dicat, vexationem in beneficijs etiam ante ius acquisitum redimi posse, *in* 2. 2. *disp.* 6. *q.* 6. *pun.* 3. rectè illum impugnat Raphael dela Torre *in* 2. 2. *tom.* 2. *q.* 100. *ar.* 4. *disp.* 9. P. 5 T. 14. *Ref.* 2. in fine. Secus, vt idem ait post beneficij collationem, si quis, v. g. impediretur inique possessionem adire: quia in hoc casu iam supponeretur tota spiritualitas beneficij. *Ref.* 152. *cit* & *P.* 5. T. 14. *Ref.* 3. Cum tertio autem molestatore, existimo redimi posse vexationem, dando illi pretium; siue adhibeat fraudem & vim, siue subornationem & munera: hoc enim non est emere beneficium. Villalobos *to.* 1. *tr* 37. *diff* 10. *n.* 3. contra Sotum *de iust. lib.* 9. *q.* 6. *ar.* 1. *ad* 5. Quod Sanchez *in opus. to.* 1. *lib.* 2. *c* 3. *dub.* 30. *n.* 5. probabiliter dici posse inquit, etiam si subornans esset de numero electorum, qui proinde posset etiam prodesse, dummodo pecunia non detur ei pro suffragio. quamuis impugnet Syluius *in* 2. 2. *q.* 100. *ar* 2. *concl.* 3. *Ibid. Ref.* 2.

Nisi cum tertio molestatore.

7 Excusat SECVNDO necessitas. Sic excusatur mulier, vestibus virorum se induens, causa occultandi se ab hostibus, vel propter defectum vestium muliebrium, secundùm Syluium *quæst.* 169. *ar.* 2. *ad* 3. *P.* 5. *T.* 7. *Ref.* 32.

Excusat deinde NECESSITAS.

8 † TERTIO, si proximus inducitur ad actionem indifferentem, quæ benè & malè fieri potest (& multò magis si ad actionem per se licitam) inducens excusatur à peccato scandali, præsertim si iusta causa suppetat eam actionem petendi †. Vnde excusatur primò petens mutuum ab vsurario, etiam non parato ad fœnerandum, si adest aliqua causa rationabilis, puta, aliquod opus pium, vel etiam ludus publicus, conuiuia, torneamenta, & similia, iuxtà exigentiam proprij status, quæ sine dedecore omitti non possunt. Ità probabiliter Faustus *in spec. disp* 16. *q.* 127. *n.* 4. *P.* 1. *T.* 8 *Ref.* 31. & *P.* 5. *T.* 7. *Ref.* 8. † & quoad non paratum *Ref.* 8. *cit.* §. *Nota etiam*. illud autem de torneamentis &c. *in P.* 1. *cit.* probabilius existimauit; addiditque, probabilem esse opinionem Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 3. *c.* 8. *n.* 23. quòd petere dictas pecunias ad vana & inutilia, non sit mortale †. Verùm aduertit Pontius *lib.* 3. *c.* 18. §. 7. *n.* 47. in tali casu mutuum non esse petendum expresè sub vsuris, quia mutuum cum vsuris non potest bene & malè præberi. Sed Sanchez *nu.* 26. ait, hoc non referre: nam dicens, *da mihi mutuum sub vsuris*, directè intendit solum mutuum, vsuras verò solùm permissiuè. Et hæc sententia est probabilis. *Ref.* 8. *cit.* §. *Et tandem*. Eamque existimo cum Mendoza *sec.* 14. §. 176. procedere, etiam si vsurarius vsuras exigit ex vehementi passione auaritiæ: nam auaritia non & ex genere illarū passionum, quæ commouent animum excitatis humoribus, vt tristitia, ira &c. & cum sit appetitus diuturnus, illum non vincere, mera malitia est. *Ibid.* §. *Sed quid*.

TERTIO indifferentia actus petiti, excusat

Petentem mutuū ab vsurario,

9 Secundò, docet Azorius *to.* 2. *lib.* 12. *c.* 17. *q.* 7. extrà necessitatem non esse licitum, petere Sacramenta à Sacerdote existente in peccato mortali, si non est obligatus, aut paratus ad illa ministranda. Esse

Aut Sacramenta, à malo ministro,

autem

autem licitum, si sit paratus, vel obligatus, aut contingat necessitas. nam hæc actio potest bene fieri, mundante prius Sacerdote conscientiam suam. Vide etiam Granadum *in 3. p. contr. 3. tr. 5. disp. vlt. n. 6. P. 5. T. 7. Res. 4.*

10 † Sed quid si sacerdos sit excommunicatus? Respondeo. si non est toleratus, & non vrget extrema necessitas, non est inducendus ad ministerium Sacramenti †. *Si* autem sit toleratus, Vasquez *in opus. de bar. q. 43. ar. 8. dub. 4. n. 42.* nec induci posse existimat sine necessitate, aut maiori vtilitate: quia existimat excommunicationem prohibere exercitium Sacramentorum etiam tolerato, aliàs existenti in gratia, & inuitato ad ministerium. Sed Mendoza probabiliter docet, posse à tali peti Sacramentum, etiam absque vlla causa, quia potest iustificari per contritionem, in quo casu excommunicatio illum non impediret ab vsu actiuo Sacramentorum: nam per concilium Constantien. excommunicatus toleratus inuitatus, communicare potest cum fidelibus etiam in Sacramentis; cum enim concedatur his liberè cum illo communicare, & illum inuitare, etiam ad Sacra, vtique inuitando non peccabunt: nec ille peccabit consentiendo, quia Concilium indirectè fauet etiam sibi. Ità ille *sec. 18. §. 149. P. 5. T. 7. Res. 4 §. Sed difficultas*: & iterum infrà T. *9.* Res. 133. Existentem autem in periculo mortis, ait Ochagrauia *in 3. p. q. 7. dub. 5. n. 42.* secluso subuersionis periculo, non solùm posse, sed etiam debere absolutionem petere à malo ministro, dum non est alius; etiam si sciat illum peccaturum in absoluendo. quia præceptum vrget, & ille absoluere potest sine peccato. *P. 5.* T. *5. Res.* 58. quæ doctrina procedit etiam in excommunicato non tolerato. *Ibid. T. 9.* Res. 83. *§. Igitur.*

An etiam excommunicato?

11 Ex his tertiò inferri potest, an liceat inducere ad iurandum falsum eum, qui putat esse verum, aut si, cum possit bene & male iurare, timeatur falsò iuraturus; aut ad iurandum verum, quod ignorat. De quibus vide V. *Iuramentum, à n. 5.*

12 Quartò, Caietanus apud Sanchez *in sum. to. 1. lib. 1. c. 7. nu. 3.* excusat deponentem absque causa pecuniam apud vsurarium tali pecunia fœneraturum: quia talis depositio non videtur causa vsurarum. Sed ego cum Mendoza *sec. 14. §. 101.* existimo, talem grauiter peccaturum; quia daret occasionem proximo peccati grauis. non tamen obligarem ad restitutionem, vt Pontius *lib. 5. c. 18. § 4. n. 13.* quia non peccaret contra iustitiam. *P. 5. T. 7. Res. 11.* Qui autem vsuras solueret in casu, quo mutuum sub vsuris licitè acciperet, non peccaret. Vide V. *Peccato nu. 16.*

Et an liceat deponere pecuniā apud vsurarium?

13 Quintò, excusatur à peccato scandali offerens pecuniam Sacerdoti nolenti puerum moribundum sine pretio baptizare. nam is petit rem, quæ potest fieri sine peccato, & Sacerdos peccat ex mera malitia. Item ille non vult emere Sacramentum, sed allicere voluntatem iniqui ministri, nè infans pereat absque Baptismo. Imo existimo, talem peccare, si non offerat pecuniam; quia ex hoc sequeretur damnatio infantis, & si offerat, nullum incommodum sequitur, stante opinione probabili, quòd sit licitum. Mendoza *sec. 17. §. 111.* contra D. Thomam *in 4. d. 5 q. 2. ar. 2. q. 5. ad 2.* & Scotum *dist. 15. q. 2. ad 2.* Et idem dicendum est circa adultum moribundum pro sacramentis Pœnitentiæ & Eucharistiæ. *P. 5. T. 3 Res. 29. & T. 7. Res. 16.* Imò Mendoza existimat, idem dicendum in quacunque graui necessitate, nam hæc excusat à vitando

Et offerre pecuniā ad redimendam vexationem, in Sacramentis?

ſcandalo phariſaico. Et ſic practicari poſſe pro adimplendo præcepto annuo Confeſſionis vel Communionis, pro extrema Vnctione in articulo mortis, quoties quis eſt in mortali, & eo die non eſt habiturus alium, qui illum abſoluat; quia grauiſſimum malum eſt, ire cubitum cum peccato mortali. Item, ſi Sacerdos quem frequentia Sacramentorum & ſacrificio Miſſæ priuaret, ſi quis aggreditur longum iter, Sacerdotibus cariturus, & quoties obligat præceptum audiendi Sacrum. Sed Suarez *de relig to.* 1. *lib.* 4. *c.* 12. *nu.* 13. id admittit ſolùm in extrema neceſſitate: & ipſe Mendoza non vult harum opinionum primus auctor haberi. *Reſ.* 16. *cit.* §. Notandum.

Petere à mago ſolutionem maleficij?

14 Sexto excuſatur petens à mago ſolutionem maleficij, qui illud ſcit ſoluere licitè, quamuis ſciat illicitè ſoluturum; hoc enim ex ſua malitia eueniet. Mendoza *ſec.* 16. §. 205. contra Caietanum *in opuſ. to.* 2. *tr.* 12. *q. vn. P.* 5. T. 7. *Reſ.* 15.

Rogare iudicis concubinam, vt ſe iudici interponat?

15 Septimò, Sanchez *in ſum. to.* 1. *lib.* 1. *c.* 1. *n.* 38. docet, illicitum eſſe, rogare iudicis concubinam, vt ipſum propitium reddat: nam hæc non poteſt iudicem alloqui, quin periculo peccandi ſe exponat. Sed, ſi adſit iuſta cauſa, nec alia appareat via iudicem propitiandi, contrarium teneo cum Mendoza *ſec.* 11. §. 143. nam & iudex & concubina poſſunt benè agere, quòd ego peto, & ex malitia malè agunt, quod ego non intendo, nec vitare teneor cum graui incommodo. *P.* 3. T. 6. *Reſ.* 44. §. *Ex his*. *P.* 4. *T.* 4. *Reſ.* 138. & *P.* 5. *T.* 7. *Reſ.* 20. & *in addit. ad T.* 7. §. *Primo*, in fine.

Vendere vinum tabernario fraudulento? Aut dare ei vendendum?

16 Et tandem, excuſatur vendens vinum tabernario vendituro cum fraude, ſi non inueniatur alius, v.g. qui velit emere &c. quia hæ fraudes procedunt ex mera malitia. Et procedit etiam contra Sanchez *vbi ſup. n.* 37. ſi vinum detur tabernario vendendum, pretio iuſto, & ſine fraude, quamuis præuideatur vendendum cum fraude. dummodo dominus accipiat pretium iuſtum. Merolla *to.* 1. *diſp.* 2. *c* 4. *coroll.* 6. *n.* 304. *P.* 3. *T.* 6. *Reſ.* 44. & *P.* 5. T. 7. *Reſ.* 39. Verùm Hurtadus *in* 2. 2. *diſp.* 10. *diff.* 7. exiſtimat, in vtroque hoc caſu interuenire iniuſtitiam, in ſecundo quidem primariam cum onere reſtitutionis, non reſtituente tabernario; in primo verò ſecundariam abſque onere. *P.* 5. *in addit. ad T.* 7. §. *Nota quartò*.

Quartò excuſatur præbens occaſionē peccandi PARATO,

Vt petens Sacramentum à malo miniſtro parato,

17 QVARTVM caput excuſans à peccato ſcandali præbentem alteri peccandi materiam, eſt, ſi proximus ſupponitur ad peccandum paratus. Ex quo capite excuſatur in primis pœnitens, petens abſolutionem à malo miniſtro parato confeſſiones excipere. Et ratio eſt, quia ſupponit illum iam voluntate peccaſſe. Debet tamen habere intentionem petendi ab eo tale miniſterium, quatenus ab eo præberi poteſt ſine peccato. Ledeſma & alij. Si tamen nulla in hoc caſu vrgeret neceſſitas, petens non excuſaretur à veniali. Sanchez lib. 3. c. 8. *n.* 23. P. 4. *T.* 4. *Reſ.* 21. P. 5. T. 7. *Reſ.* 4. & referendo olim P. 3. T. 4. *Reſ.* 59.

Mutuum à parato vſurario.

18 Secundò, quamuis probabilior ſit ſententia Vaſquez *opuſ. de ſcand. ar.* 8. *n.* 33. quòd petere mutuum ſine vlla cauſa ab vſurario parato, ſit peccatum mortale; quia abſque vlla neceſſitate vel vtilitate offertur proximo occaſio peccati grauis; probabile tamen eſt, eſſe ſolum veniale, vt docuit Mendoza *ſec.* 14. §. 176. & 177. etiam ſi auarus petat vſuras ex vehementi paſſione auaritiæ, vt ſupra diximus *num.* 8. *P.* 5. *T.* 7. *Reſ.* 8.

19 Ter-

19 Tertiò, quamuis similiter probabilius sit, non licere inuitare ad cœnam paratum ieiunium frangere: probabile tamen etiam est, licere; dummodo ipse intelligat inuitari sub conditione, quòd velit cœnare, vt dictum est V. *Ieiunium n.* 39. vbi habes, quid dicendũ sit de cauponibus.

Offerre cœnam parato ieiunium frangere.

20 Ex hoc etiam capite excusantur cooperantes peccato alterius materiali, qui paratus est illud committere, & illis cessantibus, alios cooperatores inueniet, vt dictum est V. *Peccato cooperari.*

Et c.

21 Ab his autem, quæ soli agimus, & proximus ex infirmitate scandalizatur, tenemur aliquando abstinere, etiam si sint licita, v.g. fœmina habet ius audiendi Sacrum in hoc, & illo templo; transeundi per hunc & illum vicum; prospiciendi per fenestram &c. si timet, se in hoc vico, aut templo, aut sub hac fenestra, expectari ab aliquo, qui illam prospiciens, arripiet occasionem ruinæ, & potest commode ire in aliud templum, transire per alium vicum, non exire ad fenestram, tenetur hoc facere: quia tenemur vitare peccatum proximi, quando possumus absque magno incommodo. Palaus *to.* 1. *tr.* 6. *disp.* 6. *pun.* 7. *nu.* 4. *P.* 5. *T.* 7. *Ref.* 31. §. *Sed ego.*

FOEMINA tenetur abstinere ab eundo in tale tẽplum, prospiciendo per fenestram, &c.

Ad vitandum proximi lapsum.

22 Si verò adesset magnum incommodum, fœmina non teneretur à talibus actibus abstinere; quia se habent valdè remotè & per accidens ad lapsum alterius: quod proinde est potius scandalum acceptum, quam datum. Mendoza *sec.* 31. § 404. *Ibid.* Propter quod Granado *contr.* 3. *tr.* 13. *disp.* 5. *sec.* 5. *n.* 31. docet, non teneri mulierem ornamenta licita & suo statui conuenientia in eundem finem respuere. Teneri tamen respuere ornatus valde nimios sub mortali, non solùm si sciat se ab aliquo in specie concupiscendam, sed etiam si credat, se fore alicui indeterminatè lapsus occasionem: quia talis ornatus est illicitus, & ad illum fœmina non habet ius. Nihilominus Layman *lib* 2. *tr.* 3. *c.* 13. *n.* 11. *q* 13. putat, nimium ornatum, secluso malo fine, non excedere culpam venialem, quia secundùm se non est malus, nec prohibitus. & Mendoza *sec.* 24. §. 299. non esse peccatum scandali, si mulier vult se ornare & comere cum peccato veniali ostentationis inanis; quia scandalum in tali casu non procedit ab illa intentione, sed à substantia ornatus, a qua mulier non præcipitur abstinere. *P.* 5. *T.* 7 *Ref.* 31.

Si non sit illi magnum incommodum.

Nam nec tenetur respuere in hunc finem ornamenta cõgrua suo statui,

23 Similiter ait Mendoza *sec.* 28. §. 319. non teneri mulierem abstinere à choreis licitis ob dubium, ne aliquis illam sit concupitura. Si autem id sciat, aut probabiliter timeat, & sine incommodo possit, teneri abstinere; præsertim si ille peccat ex subita passione. *P.* 5. *T.* 7. *Ref.* 25.

Vel à choreis licitis abstinere.

24 Si proximus occasionem peccandi lucepturus præuideatur, nobis iustæ bonorum temporalium acquisitioni incumbentibus, Lorca *in* 2. 2. *q.* 43. *ar.* 8. *nu.* 11. debere, inquit, nos illam differre, quousque assignetur illi ratio iustitiæ, & doceatur nos malè non agere: at si reddita ratione, non vincitur, illius scandalum non debere nos ad magnæ vtilitatis iacturam vrgere. quidquid afferat Caietanus. Ex quibus Suarez *disp.* 10. *sec.* 3. *nu.* 10. obseruat, excusari Pontificem simulantem, aut conniuentem, quando Princeps sæcularis bona temporalia Ecclesiæ vsurpat, dum id sine maiori scandalo aut damno impedire non potest. Non tamen excusari Episcopos &c. qui non habent dominium rerum, sed teneri sub mortali se opponere, & scandalum pharisaicum contemnere, *P.* 5. *T.* 7. *Ref.* 24.

An propter scandalum aliorum teneatur quis licitã bonorum acquisitionem prætermittere?

25 Ab operibus spiritualibus consilij, Sancius *disp.* 37. *num.* 10. ait non

Abstinere ab operibus bonis de cõsilio?

non esse abstinendum ob scandalum ex malitia: ob scandalum ex infirmitate abstinendum esse semel, aut iterum. & in specie, ingressum Religionis eius, cuius conuersatio continet aliquos in officio ne peccent, differendum esse ait Valentia *to. 3. disp. 3. q. 18. pun. 4.* non tamen perpetuò ab eo abstinendum, nisi fortè timeretur aliquod magnum scandalum totius communitatis, v. g. in fide, in quo casu bonum commune præferendum foret particulari non necessario. Turbationem parentum in tali casu obligare solùm ad dilationem, non ad retrocessionem omnimodam, ait Malderus *in 2. 2. q. 43. ar. 7. P. 5. T. 7. Res. 23.*

26 Cæterum, opera præcepta ob aliorum scandalum nunquam omittenda esse, docuit Vasquez *opus. de scand. ar. 8. dub. 1. n. 4.* tum quia ità habetur in c. *cum ex iniuncto, de noui op. nunciat.* ibi: *Illa opera, quæ sine peccato mortali omitti non possunt, non sunt pro vitando scandalo dimittenda: neque ea debent pro vitando scandalo committi, quæ sine peccato mortali committi non possunt.* tum etiam, quia vnusquisque tenetur vitare magis proprium, quàm alienum peccatum. Quòd si dicas, præceptum de vitando scandalo esse naturale, ac proinde magis obligare, quàm præceptum ecclesiasticum, v. g. audiendi Sacrum: Respondet, negando consequentiam: nam tunc præceptum naturale magis obligat, quam positiuum, quando vtrumque primario refertur ad vitandum peccatum proprium: alioqui enim positiuum relatum ad cauendum peccatum proprium magis obligare, quàm naturale relatum ad cauendum alienum.

Aut de præcepto?

Sed Mendoza *sec. 20. à §. 256.* existimat, ad vitandum scandalum ex infirmitate omitti debere omne illud præceptum positiuum, ex cuius omissione nullum aliud ergà proximum sequitur inconueniens. quia Deus misericordiam vult & non sacrificium. Aduertit tamen, occasiones scandali ex infirmitate accidere per aliquod breue tempus: vnde si diu durent, videri habere plus malitiæ, quàm infirmitatis; & ideo non propterea prætermittendum esse opus præscriptum. Itaque fœminam, quæ prospecta occasionem daret concupiscentiæ, teneri a Sacro abstinere semel aut iterum: at vero, si alter in concupiscendo sit diuturnus, non teneri abstinere à Sacro: sed potius ei interesse. *P. 5. T. 7. Res. 21.* Ego veró ad vitandos scrupulos, dico, cum Granado *n. 28* nec semel fœminam in tali casu teneri à Sacro abstinere: quia quilibet habet ius faciendi bonum, præsertim obligatorium; quod proinde non tenetur prætermittere ad vitandam culpam alterius, quod etiam docet Vasquez *vbi sup.* & omnes DD. primæ sententiæ. P. 5. T. 7. *Res. 22.*

SECRETVM.

SECRETVM seruandum est de iure naturæ.

1 † AGimus de secreto naturali, nam de Sacramentali infra V. *Sigillum*. Dicitur autem secretum, quod paucis est notum. Et lege naturæ obligamur non reuelare secretum proximi, nisi ob publicum bonum, vt in casu hæresis, & similibus, iuxta dicta V. *Denunciare, n. 3.* †. Vnde è contra, si secretum concernat bonum publicum, tenemur illud seruare etiam cum periculo mortis; quia naturalis ratio sic dictat. vnde miles Hispanus à Gallis captus, v. g. non posset ex metu mortis reuelare secretum sui exercitus, conducens ad conseruationem

Et si concernat bonum publicum, etiam cum periculo vitæ.

nem ipsius. Si autem concernat bonum particulare, tunc qui sine fraude illud habuit, ad vitandum graue damnum, v. g. torturam, potest illud detegere: nam si non teneor seruare secretum in damnum proximi, multo minus tenebor seruare in damnum meum. & depositum non debet seruari cum tanto incommodo. Fagundez *in dec. to. 2. lib. 8. c. 6. n. 11.* & alij apud ipsum. P. 6. T. 6. Res. 60. An secretum proximi liceat committere vni, vel duobus taciturnis, vide V. *Detractio*. Secus, si particulare.

2 Litteras alienas aperire inuito domino, regulariter est mortale. Aliquando autem licet, vt iure belli, iustæ defensionis contra inimicum insidias molientem, si sit suspicio, quòd aliquid contineant contra bonum publicum: & denique, si in aliqua Religione sit statutum aut consuetudo, quod Prælatus aperiat litteras Religiosorum, Vide Peyrinum *to. 1. q. 2. c. 1. §. 13. P. 3.* T. 6. Res. 55. Aperire litteras alienas regulariter est mortale.

3 Porrò litteras laceratas & proiectas potest quis colligere & legere absque peccato, vt contra Rebellium *p. 2. l. 9. q. 7. n. 9.* tenet Layman *lib. 3. sec. 5. tr. 3. p. 1. c. 4. n. 4.* qui benè aduertit, talem teneri non reuelare secretum in ipsis inuentum, si in alicuius perniciem cederet. *Ibid. §. Sed difficultas*. Non tamen colligere & legere laceratas, & proiectas.

SEPVLTVRA
In loco sacro.

1 † SEpultura in loco sacro conceditur omni Christiano decedenti absque excommunicatione, interdicto, aut crimine manifesto †. SEPVLTVRA in loco sacro debetur

2 Infans baptizatus Baptismo dubio, ex quocunque capite oriatur dubium, rebaptizandus (si superuixisset) sub conditione, sepeliri deberet in loco sacro. Homobonus *vol. 2. p 7. resp. 67.* P. 4. T. 3. Res. 69. Vnde in loco sacro sepeliri debet baptizatus in pelle secundina. *Ibid.* & P. 6. T. 3. Res. 112. aut in vmbilico, per quem sugebat à matre alimentum, vt ait Marchantius *tr. 2. de bapt. c. 1. q. 1. cas. 2.* P. 5. *cit. Res.* 15. Post Baptismum, etiam dubium.

3 Si quis moritur excommunicatus toleratus, secundùm Raynaudum *p. 2. c. 3. n. 7.* priuari debet sepultura ecclesiastica, posito quod sit publicus. quia in extrau. *ad euitanda* nullus ipsi fauor intenditur fieri: sepultura autem ecclesiastica est magnum bonum, & in cap. *Sacris*, & *Clem. 1. de sepult.* excommunicatis omnibus interdicitur. Ego verò cum Suarez *de cens. disp. 12. sec 4. n. 5.* id verum puto solùm de non toleratis, nam dicta prohibitio non refertur ad mortuos, sed ad viuos sepelientes: ne cum excommunicato communicent, quod cum in ordine ad toleratum per dictam extrauag. permissum sit, nihil obstat, quominus in loco sacro sepeliri possit. P. 5. *T.* 3. *Res.* 140. & T. 9. Res. 97. & 98. *§. Non desinam*. Potest etiam excommunicatus defunctus ab habente potestatem absolui, & in loco sacro sepeliri, si non est mortuus in claro peccato mortali, ait Fernandez *p. 1. docum. 6. n. 5.* Villalobos verò *to. 1. tr. 16. diff. 20. n. 20.* requirit aliquod signum contritionis. P. 5. T. 9. *Res.* 24. Quòd si exibeat interdictus, posse etiam post mortem absolui in eundem finem, ait Bonacina *de cens. disp. 5. pun. 5. n. 11.* Sed hunc Nisi quis sit excommunicatus denunciatus.

Cor-

Cornejo non indigere absolutione, inquit *in 3. p. tr. 5. disp. 2. §. 4. q. 2.* nam eo ipso, quòd decessit pœnitens, mansit absolutus a iure. ad hunc enim effectuum interdictum impositum fuerat cum clausula, *nisi pœnituerit*. P. 5. *T.* 10. *Ref.* 74.

Quem qui sepelirēt in loco sacro, excommunicationem incurrerent.

4 Qui autem excommunicatum denunciatum in loco sacro sepelirent, incurrerent excommunicationem *Clem. 1. de sepult* vbi habetur: *Qui propriæ temeritatis audacia in cœmeterijs excommunicatos publicè aut nominatim sepelire præsumunt, &c. nullatenus absoluantur, &c.* Quibus verbis, licet in rigore comprehendantur ij solùm qui proprijs manibus cadauer sepeliunt, vt ait Caietanus *v. excommunicatio, c 46.* tamen ex consueto vsu comprehenduntur etiam mandantes sepelire, iuxta cap. *mulieres, §. illis verò, de sent excom* ibi, *cum is committat verè, cuius auctoritate vel mandato delictum committi probatur*, & alioqui talis censura esset frustratoria. Ità Suarez *disp. 12. sec 4. n* 10. Et in particulari ait Megalius *in 3. p. lib. 2. c. 6 q. 1. n. 15* excommunicari heredes & consanguineos, qui faciunt sepelire: item, rectores & Clericos Ecclesiæ in qua sepelitur, quamuis proprijs manibus non sepeliant. nam in cap. *ad hæc, de priu.* hospitalarij dicuntur sepellisse, nec est verisimile, eos sepelisse proprijs manibus. Alij verò non comprehenduntur. dum solùm cooperantur remotè, aut negatiuè, non impediendo, &c. nisi fauor tantus esset, vt iure dicerentur auctores. Vide etiam Fabrum *in 4. d. 25. q. 1. disp. 4. n.* 188. vbi putat, excommunicari etiam comitantes, cantantes, deferentes crucem, fodientes sepulturam, & similes. *P.* 5 T. 9. *Ref.* 98.

Et nisi in peccato mortali manifesto decedat.

5 In publico peccato mortali decedere, & ideo extra locum sacrum sepeliendos, ait Marchantius *tr. 5. de morib. c. 3. q. 4.* meretrices, concubinarios, vsurarios, & qui in flagranti delicto occiduntur; nisi quis attesletur, eos signa pœnitentiæ dedisse. At Mendoza *in 2. 2. disp. 76 sec. 1. §. 21* ait, non esse peccatum sepelire quemlibet peccatorem publicum, & seclusa excommunicatione, etiam hæreticum, morientem absq; signis doloris; quia potuit saluari per conuersionem occultam, & *c. 2. de vsur. in 6.* sepultura sacra permittitur vsurario post restitutionem, nec exigitur pœnitentia externa. *P* 5. T. 3. *Ref.* 99. † Sed vide V. *Sigillum n.* 50. †.

Vt si laqueo suspēsus vel in puteum demersus inueniatur.

6 Qui reperiretur laqueo suspensus, vel demersus in puteum, non deberet sepeliri in loco sacro, quia præsumeretur seipsum interemisse. At Villalobos *to. 2. tr. 31. diff 3. n. 4.* requirit alias coniecturas, nam esse potest quòd ab alio suspensus fuerit, vel demersus. cum præsertim semetipsum occidere naturæ adeo repugnet. *P.* 5. *T.* 3. *Ref.* 100. Et sanè si puella in defensionem pudicitiæ ex ignorantia se mactasset, in loco sacro sepeliri deberet, vt diximus V. *Ignorantia n. 6. P. 6. T. 7. Ref* 47.

Vel si non confessus in Paschate decedat sine Confessione aut dolore.

7 Priuari quoque deberet sepultura secundum Villalobos *n* 5. decedens absque Confessione, & signo doloris, quem certò constaret non esse confessum & communicatum in Paschate. Aduertit. tamen, id non facile sciri posse: quia potest contingere, vt confessus cum Religioso, prohibitus fuerit communicare. Quandonam vsurarius publicus ecclesiastica sepultura priuandus sit, vide Vgolinum *de vsura c. 24. §. 4.* P. 5. T. 3. *Ref.* 100.

Vel si Religiosus decedat proprietarius.

8 Priuandus item foret ecclesiastica sepultura Religiosus moriens proprietarius, cap. *super quodam, de statu monach.* At non propterea proprietarius mori censendus est, quòd inueniatur mortuus in cella cùm

mar-

marsupio denariorum. Vide V. *Paupertas num. 7. vers. Patet tertiò.*

9 Et tandem, stante Tridentino & Bullis Pontificum, priuari debet sepultura ecclesiastica, qui moritur in duello. Minimè verò, qui in duello vulneratus, decidit postea extra locum duelli, vt contra Peregrinum Sancius & alij, & nouissimè Mendoza §. 178. *P. 2. T. 16. Res. 52. P. 4. T. 4. Res. 192. §. Verùm* & *P. 5. T. 3. Res. 99. §. Notandum*, & 141.

Aut denique quis moriatur in duello

10 Si autem moriatur in ipso loco duelli, etiam post duellum, & cum signis contritionis, non potest sepeliri in loco sacro. Sic docet Sancius *disp. 36. n. 9.* & determinatur in Rituali Romano Pauli V. *rubr. de exequ.* quòd etiam determinatum fuerat in *c. 1. de torneam.* de ijs, qui hoc modo moriuntur in torneamentis, quorum vsus non est visu duelli detestabilior. Sed Portell. *in resp. p. 3. cas. 10. n. 3.* contendit, sepeliri posse. & interpretatur Concilium, quasi illud *in duello* idem significet, quod *in ipso conflictu*, quatenus qui sic moritur, decedat in claro peccato mortali; quod non contingit in eo, qui moritur post conflictum cum signis contritionis. leges enim pœnales ampliari non debent. *P. 4. T. 4. Res. 192.*

Etiam post duellum cum signis contritionis.

11 In interdicto personali speciali persona interdicta non potest gaudere sepultura ecclesiastica, *c. si ciuitas, de sent. excom.* In generali similiter, ait Faber *in 4. d. 25. q. 1. disp. 5. t. 2. n. 56.* nam hoc interdictum est denunciatum communitati, & alioqui interdicti possent quoque communicare in diuinis officijs & omnibus Sacramentis, quod est contra essentiam interdicti. Sed Suarez quem secutus est Cornejo *de interd. disp. 3. §. 5. q. 2.* contrarium tenet: nam extrauag. *ad euitanda* requirit quòd persona sit nominatim denunciata, denunciatio autem communitatis est remota respectu cuiuslibet particularis. *P. 5. T. 10. Res. 66.*

Quid de interdicto personali?

12 Petes: An in interdicto locali habentes priuilegium assistendi diuinis Officijs, censeantur habere priuilegium sepulturæ? Et quid, si quis moriatur in festis Paschæ, Pentecostes & similibus, in quibus licet vnicuique sacris Officijs interesse? Cornejo §. 4. q. 1. negatiuè in vtroque casu respondet; quia priuari sepultura ecclesiastica, & interdici à diuinis Officijs, sunt duo distincti effectus interdicti, quorum neuter includitur, vel dependet ab alio, *c. episcoporum, de priu.* & *c. si sententia, de sent. excomm. in 6.* Sotus *in 4. d. 22. q. 3. ar. 1. post 4. concl.* & alij vtrumque affirmant. quia sepultura sacra prohibetur propter duo, idest propter diuinum Officium adnexum, & propter dependentiam ab Ordine sacro ratione consecrationis Ecclesiæ: nec enim in loco sacro sine diuino Officio, nec extra locum sacrum cum diuino officio dari potest. Ergò cui non interdicuntur diuina Officia, nec sacra sepultura carere debet. *P. 5. T. 10. Res. 67.*

Et locali?

SEPVLTVRAM Eligere.

1 † Sepulturam eligere potest, quicunque testari potest †: est enim electio sepulturæ quædam species testamenti, & cum fiat de præiudicio Ecclesiæ parochialis (nam sepulturam non eligens, sepeliri debet in Ecclesia parochiali, vt dicemus infra) requirit duos, et tres testes, sicut quælibet dispositio ad pias causas, ex *c. cum esses, de test.*

SEPVLTVRAM eligere, est testari.

Et requirit duos testes?

test. Sic Lauorius tit. 2. c. 11. n. 18. qui addit, sufficere codicillum inualidum, scripturam manu propria signatam, & testes singulares singularitate adminiculatiua. & Molfesius to. 2. tr. 13 c. 8. n 32. ait, sufficere dictum Confessarij, quòd Lauorius testatur practicari in Curia Archiep. Neapolit. P. 5. T. 3. Res. 106.

Et demnadari potest.

2 † Potest quoque electio sepulturæ alteri demandari †. Sed tunc fieri debet eo viuente, ait Lapus in c. 1. de sepult. in 6. aliàs sepeliendus erit in Ecclesia parochiali. quia talis commissio expirat morte mandantis. & sic seruari Neapoli, testatur Genuen. c. 61. n. 2. Guttierez verò de sacr. conf. p. 2. c. 4. existimat, fieri etiam posse post mortem. P. 5. T. 3. Res. 105.

Impuberi eligere potest pater

Non tamẽ puberi.

Nec frater fratri. &c.

3. Sepulturam impuberum eligere potest eorum pater, ipsis tamen viuentibus, ait sacra Congregatio in vna Faglin. 27. Octobr. 1587. P. 5. T. 3. Res. 107. Nec pater filio puberi, nec auus nepoti, nec frater fratri, nec tutor pupillo, sepulturam eligere potest. Bellett. p. 1. de cler. debit. §. 3. n. 18. Nec amicus amico. Riccius p. 1. res. 567. n. 1. nisi contraria existeret consuetudo. Gratian. lib. 1. c. 94. Ibid. Res. 108. in fine.

4 Nouitij possunt sepulturam eligere secundùm Villalobos. Vide V. Nouitius, n. 8. Non autem professi. Vide n. 9.

Clerici & Religiosi suadentes promittere, quòd quis sepelietur in suis Ecclesijs, &c. excommunicãtur.

5 Porrò Religiosi vel Clerici suadentes alicui iurare, vouere, aut promittere, quòd apud eorum Ecclesias sepelietur, vel mutabit sepulturam iam alibi electam, peccant mortaliter, & incurrunt excomm Bon. VIII. apud comp. v. sepelire, §. 6. & nihilominus talis in dictis Ecclesijs sepeliri non potest. Portell. v. sepultura, nu. 3. Quæ tamen non procedunt, si suadeatur sepultura in Ecclesia aliena. Tolet. lib. 1. c. 36. nu. 3. P. 5. T. 3. Res. 101.

SEPVLTVRAM
Non eligens.

MORIENTES absque electione sepulturæ, filij sepeliri debent in sepulchro maiorum suorum.

6 IMpuberes sepulturam eligendi facultate carentes, si moriantur, antequam patres sibi illam elegerint, iuxtà dicta n. 3. sepeliri debent in sepultura maiorum suorum. Sacra Congregatio Episcop. & Regul. in vna Asculana 21. Octobr. 1616. P. 5. T. 3. Res. 107. in fine. Idem de puberibus dicendum est contra Lapum alleg 59. si mortui fuerint absque electione sepulturæ. Villalobos to. 2. tr. 31. diff. 2. n. 4. Sed quid, si maiores in varijs locis sepulti sint? Respondet Villalobos, si pater & auus sint in eodem loco, ibi sepeliendos; quia ius sepulturæ est sicut ius domicilij, & vnusquisque consequitur domicilium patris vel aui. horum præterea consanguinitas est maior, & consequenter affectio. Si autem pater in vno loco, & reliqui maiores in alio sepulti sint, his consepeliri debere, secundùm Syluestrum, qui id colligit ex quibusdam testibus. Et tandem, si omnes maiores dispersi sint, sepeliendum in parochia; quia non habet sepulturam maiorum. P. 5. T. 3. Res 108.

Et si non habent, in Parochia.

Vxor sepeliri debet in sepulcro viri Vltimi.

Vxor sepulturam non eligens, sepeliri debet in sepulchro viri, & si plures viros habuit, in sepulcro vltimi, c. is qui, §. mulier, de sepult. in 6. inque illud transferri debet, si in aliena parochia moriatur. Molfes. to. 2. tr. 13. c. 8. n. 22. Ibid. §. Notandum.

7 Canonicus cathedralis non eligens sepulturam, sepeliri debet in cathedrali, ait Bonacina *de contr. disp.* 3. *q.* 21. *pun.* 3. §. 6. *nu.* 10. quia hæc est eius parochia. Iulius Clarus *tit.* 2. *c.* 11. *a n.* 62. tractat hanc quæstionem ad partes. Vide etiam Lupum *alleg.* 63. *num.* 4. *P.* 5. *T.* 3. *Res.* 111. Canonicus in Cathedrali.

8 Nouitius, sepulturam non eligens, sepeliri debet in monasterio nouitiatus, ait Villalobos *nu.* 13. stante consuetudine, quam Rodriquez ait esse conformem priuilegijs Religionum. Idque etiam si moriatur in domo paterna cum habitu & licentia Prælati; quamuis de iure sepeliri deberet in sepulchro maiorum, & in defectu in parochia. Nota etiam cum Portell. *v. sepultura, n.* 2. quod Religiosi sepelire possunt in Ecclesia propria laicos familiares morientes intra claustra. *P.* 5. T. 3. *Res.* 109. Circa Tertiarias, videantur declarationes sacræ Congregationis apud Lauorium *tit.* 2. *c.* 11. *n.* 102. & 103. P. 6. *T.* 8. *Res.* 30. §. *Circa*. Nouitius in monasterio nouitiatus.

9 Religiosi autem professi, quia sepulturæ electionem non habent, in proprijs monasterijs sepeliri debent c. *vlt. de sepult. in* 6. & ad ea deferri si extra claustra decedant, Parochis inconsultis. sacra Congreg. apud Peyrin. *to.* 2. *const.* 7. *tij V. n.* 13. Si autem a monasterio valde remotè diem obirent, possent eligere sepulturam, & non eligentes deberent sepeliri in parochia vicinnori, instar peregrinorum. Quod etiam procedere, ait Sanchez, si adesset monasterium Ordinis, in quo non residebat, & tunc monasterium teneri parochiæ soluere expensas. Et hæc omnia docet Barbosa *de off. par. c.* 26. *n.* 30. *P.* 5 *T.* 3. *Res.* 110. Et Religiosi professi in proprijs monasterijs. Nisi in loco valde remoto diem obirent.

Vbi sepeliendi sint peregrini sepulturam non eligentes, vide V. *Peregrinus, num.* 4.

SERVVS.

1 SErui Clericorum gaudent foro. Vide V. *Immunitas Ecclesiastica*. Serui Religiosorum possunt implere præceptum Communionis paschalis in eorum Ecclesijs. Vide V. *Regularium, n.* 6 Possunt conuersari cum hero excommunicato. Vide V. *Excommunicationis, n.* 39. An possint illi in rebus illicitis ministrare, vide V. *Peccato cooperari, n.* 4. 5. & 11. An teneantur reuelare conseruos furantes, vide V. *Restituere, n.* 17. SERVVS

2 † Seruus propriè dictus, nimirum non Christianus in bello captus, emptus, aut domi natus, non potest habere plenum & absolutum alicuius rei dominium, cum non habeat sui corporis †. An possit habere imperfectum, & secundùm quid? Megala *p.* 2. *lib.* 6. *c.* 19. *q.* 2. *n.* 15. & alij negant: quia quidquid serui nostri ex qualibet causa acquirunt, nobis acquirunt, l. *acquiritur*, §. *igitur*, *ff. de acqu. rer. dom.* & l. *id vestimentum, ff de pecul.* dicitur, seruum non esse dominum vestimenti quotidiani; quia, qui ab alio possidetur, nihil possidere valet. Ego verò cum Fausto *in spec. disp.* 1. *q.* 19. *n.* 4. probabilius puto, quòd seruus habere possit imperfectum dominium aliquarum rerum, quas non teneatur tradere domino. & præcipuè in his casibus. Primò, si accedat consensus domini tacitus vel expressus. Secundò, si aliquid sibi detur cum conditione, vt nihil acquiratur domino. Tertiò, si aliquid sibi detur intuitu sui, propter seruitium factum ab ipso. Quartò, si quid sibi detur in compensationem iniuriæ. Quintò, si aliquid sibi subtrahit de victu assigna- Non potest habere perfectum dominium rerum. Potest tamen imperfectum. In multis casibus.

to, absque domini incommodo. Sexto, si aliquid acquirit ex turpi corporis vsu. Septimò, si cum hac pecunia aliquid lucratur, v.g. per ludum, siue licitum, siue illicitum. Imò in his casibus puto, seruum acquirere absolutum dominium, ita quòd dominus non possit ea sibi auferre; & si auferat, ipse possit occultè sibi compensare. Adde, quòd si seruus tempus destinatum labori, in ludo, vel alio negotio transegisset, non teneretur restituere lucrum ludi, vel negotij, sed solùm damnum secutum ex operarum debitarum omissione. Rebell. *p.* 1. *lib.* 1. *q.* 11. *sec.* 2. Leges ergò in contrarium, in fauorem seruorum miserabilium mitigatas esse per consuetudinem, qua eos conspicimus sua pecunia se redimere. *P.* 2. *T.* 17. *Res.* 58. & *P.* 5. *T.* 8. *Res.* 26.

3 Quòd vero seruus cum nummis domini quiescentibus negotiari, & lucrum suum facere possit, seruando dominum indemnem, dictum est *V. Negociari, nu.* 4.

SIGILLVM.

SIGILLVM quid? Quotuplex? Quare institutum? Et qualiter seruãdum?

1 Sigillum est obligatio occultandi, quæ ab alio secretè detecta sunt. Est autem duplex, naturale & sacramentale: vtriusque auctor Deus est; primi, vt auctor naturæ; secundi, vt auctor gratiæ. Finis primi est bonum proximi; secundi, reuerentia Sacramenti, eiusque facilitas. Quare primum aliquando frangere licet, scilicet ob bonum publicum, quòd præferri debet priuato. Secundum, nullo modo, nec si totus orbis, nec si tota fides Christiana periret, quia nunquam licet iniuriam facere Sacramento. *P.* 5. *T.* 11. *Res.* 1. De sigillo naturali dictum est sub *V. Secretum*, nunc de Sacramentali.

SIGILLVM SACRAMENTALE Quid.

SIGILLVM sacramentale obligat cœlare Confessionem

1 † Sigillum sacramentale est obligatio occultandi ea, quæ in Confessione, vel propter Confessionem scita sunt. Dixi *vel propter Confessionem*: nam non solus Confessarius tenetur ad sigillum, sed etiam omnis, ad quem notitia Confessionis quoquo modo pertingit; vt dicemus †.

SIGILLVM SACRAMENTALE Ad quos se extendat.

IN primis Confessarium, Etiam fictum.

2 IN primis ergò sacramentale sigillum seruare tenetur Confessarius, non solùm verus, sed etiam fictus. Si enim laicus, fingens se Sacerdotem Confessionem audiret, teneretur illam tacere sub sigillo non solùm naturali, sed etiam sacramentali; nam eo ipso, quòd pœnitens bona fide venit ad Confessionem animo efficiendi Sacramentum, reuelatio Confessionis cedit in iniuriam Sacramenti, Ochagrauia *de sacr.*

tr. 3. de sigillo q. 2. n. 4. & alij, contra Toletum lib. 3. c. 16. n. 15. P. 5. T. 11. Ref. 15. Imò id etiam procedere contra Ochagrauiam num. 6. si laicus non se fingeret Sacerdotem, sed pœnitens ipsi bona fide confiteretur, existimans in absentia Sacerdotis absoluere posse. nam etiam tunc cognosceret peccata in confessione intentionaliter sacramentali. Hurtadus de sacr. disp. 12. diff. 3. Ibid. Ref. 13.

Etiam laicum.

3 Contra verò, ait Sotus in 4. d. 18. q. 4. ar. 7. & post illum recentiores communiter, si laicus audiat Confessionem ex aliqua necessitate; nã tunc nõ cognoscit peccatum ex confessione sacramentali, nè intentionaliter quidem. Quod à fortiori dicendum foret cum Maldero de sigillo c. 13. in casu, quo laicus assumeretur cum Sacerdote, ad majorem erubescentiam Confessionem auditurus. Sed Fagundez pr. 2. lib. 6. c. 6. n. 5. ait, sigillum sacramentale obligare etiam in hoc casu, nam Confessio illi fit modo sacramentali, quod satis est ad obligationem sigilli, cum sigillum sit gratia pœnitentis, & gratiæ sint ampliandæ. Stando autem in prima sententia, aduertit Onuphrius de sigillo sec. 3. q. vn. dub. 5. laicum illum adeo strictò sigillo teneri, vt nec iudex illum possit interrogare, nec ipse ex metu mortis reuelare. P. 5. T. 11. Ref. 14.

Etiam si adhibeatur in necessitate non tamquam Cõfessarius.

4 Ex quibus patet, in Confessione, quæ fit in naufragio, peste, & similibus casibus publicè, obligari ad sigillum tam Confessarium, quàm circunstantes, vt nec inter se loqui possint de peccatis auditis. Fagundez c. 5. n. 1. P. 5. T. 11. Ref. 23.

Aut audiat Confessionem publicã in naufragio, &c.

5 Tenetur autem Confessarius siue verus, siue fictus, ad sacrum sigillum, etiam si Confessionem audire incipiat inuitus, si reuera pœnitens peccata sua bona fide ei communicat; sicut ille, qui prope confessionarium constitutus, inuitus audit confessionem. Malderus c. 9. P. 5. T. 11. Ref. 34. Item, etiam si pœnitens non afferat dolorem & propositum sufficientem, ait Ochagrauia de sacr. tr. 3. q. 2. n. 7. Secus si nullum. nam in primo casu pœnitens habet intentionem confitendi sacramentaliter, in secundo non ità. At Suarez in 3. p. to. 4. disp. 33. sec. 2. putat obligari etiam in hoc casu, si pœnitens habeat animum se accusandi, vt Ecclesiæ aliquo modo satisfaciat. P. 5. T. 11. Ref. 26.

Et Confessarius quilibet, etiam si audire incipiat Cõfessionem inuitus.

Etiam si inualidã.

6 Deinde, tenetur seruare sacrum sigillum is, cui Sacerdos alterius Confessionem impiè reuelaret, & qui ab hoc iniquè audiret, & sic successiuè: quicunque enim habet notitiam ortam ex Confessione, siue licitam, siue illicitam, mediatam siue immediatam, tenetur sigillo; † quia vbi semel peccatum afficitur obligatione sigilli ratione sacramenti, semper transit cum hoc onere †. P. 5. T. 11. Ref. 7.

ITEM quicumque notitiam Confessionis haberet mediatè, vel immediatè.

Vt si Confessarius illi reuelaret.

7 Contra verò, ait Hurtad. de sacr. disp. 12. diff. 3. si cui Confessarius reuelaret Confessionem de licentia pœnitentis: nam in tali casu pœnitens cedit iuri suo, & tollit à Confessario obligationem sigilli. Sed ego censeo cum Moscoso tr. 7. c. 15. n. 7. obligari ad sigillum etiam hunc, & pœnitentem dare licentiam Confessario cum hoc onere, saltem interpretatiuè. P. 5. T. 11. Ref. 11.

Etiam cum licentia pœnitentis,

8 Id quod etiam dicendum est in casu, quo Confessarius parùm doctus de licentia pœnitentis consulit peritiorem circa aliquod dubium conscientiæ. In quo casu, peculiare est, quod consiliarius participat actum clauium quoad scientiam, supplens defectum Confessarij, ità vt ex ipso & Confessario consurgat integer minister ad tale munus sufficiens. Ità Suarez sec. 4. n. 6. contra Vasquez in 3. p. to. 4. disp. 93. ar. 4. dub. 2. n. 10.

Ad petendum cõsilium.

n 10. *P*. 5. *T*. 11. *Res*. 11. §. *Sed hæc*, ante medium. † hoc loco Au-ctor retractat opinionem; quæ probabilior visa sibi fuerat in *P*. 2. *T*. 15 *Res*. 14 †.

Vel auctoritatem in reseruata.

9. Et eadem obligatione ligatur superior, à quo petitur facultas pro casu reseruato, siue pœnitens illi confiteatur, siue Confessarius ante, vel post Confessionem, auctoritatem ab eo postulet. quia peccatum detegitur illi vt habenti claues, & Christus non videtur dedisse potestatem casus reseruandi absque onere sigilli, aliàs Confessio fieret odiosa. Vbi etiam aduerte, quòd, cum Confessarius in tali casu non possit aliquo modo aperire superiori pœnitentem, cauere debet superior à nimia inquisitione, per quam venire possit in notitiam illius. Et hæc docet Præpositus *in* 3. *p*. *q*. 11. *dub*. 2. *nu*. 23. & alij multi, refragante Vasquez *vbi sup*. *n*. 13. *P*. 5. *T*. 11. *Res*. 12.

In quo casu superior non potest inuestigare de pœnitente.

Et consiliarius tenetur sigillo, etiā si illum consuluisset pœnitens.

10 Imo existimo cum Fagundez *c*. 6. *n*. 23. contra Suarez *vbi supra*, quòd si pœnitens, priusquam ad Confessionem accedat, consulat virum doctum de re pertinente & in ordine ad confessionem, talis consiliarius teneatur ad sacrum sigillum; quia licèt talem notitiam non habeat ex confessione, vel per Confessionem, habet tamen in ordine ad illam, & aliquo modo participat vsum clauis scientiæ, dirigendo pœnitentem ad confitendum, & faciendo id, quod facere deberet Confessarius, si doctus esset. Vnde rectè inquit Medina *lib*. 1. *c*. 14. §. 36. quòd talis consiliarius non posset talem notitiam manifestare Prælato præcipienti sub excommunicatione. P. 5. T. 11. *Res*. 44.

ITEM tenetur, qui chartam peccatorum inuenit,

11 Teneretur præterea ad sacrum sigillum, quicunque inueniret chartam, in qua quis sua peccata scripsisset. Ratio est, quia aut scripta sunt ad virum doctum pro consilio, aut ad memoriam iuuandam in confitendo. Et tunc aut confessa adhuc non sunt, aut iam confessa sunt. Et in primo quidem casu consiliarius assumitur tanquam persona necessaria ad confessionem: in secundo, schedula illa dici potest Confessio inchoata: in tertio denique, peccata iam manent affecta sigillo confessionis, sicut si Confessarius confessionem alicui reuelasset. Ita Fagundez *c*. 5. *nu*. 16. contra Sotum *de secreto q*. 4. *dub*. 3. *nu*. 3. *P*. 3. *T*. 4. *Res*. 112 & *P*. 5. *T*. 11. *Res*. 27. Vide V. *Iudex nu*. 3.

Aut confitentem audit.
Etiam per nutus.

12 Rursus, imo potiori iure, tenetur ad sacrum sigillum, qui, siue casu, siue industria confitentem audiret; quia iam audit in Confessione. Quod etiam procedit de eo, qui intelligit confitentem per nutus & signa, vel surdastrum alterius confitentem. Ita Onuphrius *de sigil. sec*. 3. *q*. *vn*. *dub*. 3. & alij communiter contra Sotum *in* 4. *dist*. 18. *q*. 12 *art*. 5. *P*. 5. *T*. 11. *Res*. 16.

Et (licet non teneatur ipse pœnitens)

13 Ipse autem pœnitens non tenetur seruare sacrum sigillum in hac manifestanda pœnitentia, quia tota sigilli ratio ad fauorem pœnitentis spectat: peccaret nihilominus mortaliter contra sigillum naturale, si proderet ea, ex quibus Confessarij fama vel honor notabiliter læderetur: præterquam in casibus, in quibus à iure exigitur, vt si à Confessario ad malum solicitatur, &c. Tannerus *to*. 4. *disp*. 6 *q*. 9. *dub*. *num* 135. contra Paludanum *in* 4. *dist*. 21. *q*. 3. *nu*. 61. *P*. 5. *T*. 11. *Res*.

Interpres Confessionis.

14 At ex hoc nonlicet inferre quòd interpres non teneatur seruare sacrum sigillum; quia, quamuis se teneat ex parte pœnitentis, qui eo mediante confitetur, nihilominus cognoscit peccatum pœnitentis ex confessione inchoatiuè sacramentali, nam medio ipso & per ipsum

con-

confeſſio fit, & peccata clauibus ſubijciuntur. Et alioqui ſi pœnitentes ſcirent, interpretem non teneri ſacro ſigillo, nunquam illum adhiberent, quod multos remoueret, vel ſaltem retardaret à confeſſione, quæ multoties expedit fieri per interpretem. Henriquez *lib.* 3. *c.* 19. *nu.* 9. & alij quamplurimi, contra Sotum *q.* 4. *ar.* 5. *P.* 5. *T.* 11. *Reſ.* 48.

SIGILLVM SACRAMENTALE ad quæ ſe extendat.

† VIdeamus nunc, quæ ſint, quæ cadunt ſub ſigillo ſacramentali †.

15 Ad ſigillum confeſſionis pertinent non ſolùm peccata mortalia & venialia, necnon circumſtantiæ, & ea omnia, quæ ad explicanda peccata ſunt neceſſaria; ſed etiam ea, quæ ſunt vtilia, imò & quæ nec vtilia ſunt; dum à pœnitente ad ea explicanda dicuntur. Et in hoc tolerari debent à Confeſſarijs, vt ad peccatorum manifeſtationem animentur, dum ſciunt à Confeſſario ſeruanda eſſe ſub ſigillo. ita Malderus *de ſigillo c.* 18. *P.* 3. *T.* 4. *Reſ.* 111. *§. Dices*, & *P.* 5. *T.* 11. *Reſ.* 5. & 38. Hinc ſi pœnitens imprudens complicem reuelaret, ſeruandus eſſet ſub ſigillo; imò potiori iure, quia ex reuelatione complicis cognoſcitur ſæpenumero peccatum pœnitentis. Malderus *ibidem*, & alij communiter. *Reſ.* 111. *cit.* & eadem eſt ratio de quacumque perſona in Confeſſione detecta, ſiue ad declarandam aliquam circumſtantiam, ſiue ex imprudentia. Reginaldus *to.* 1. *lib.* 3. *c.* 4. *n.* 41. *P.* 5. T. 11. *Reſ.* 24. in fine.

SVB ſigillo cadũt peccata,

Et circumſtantiæ,

Et quæcumque ad explicanda peccata dicuntur à confitente,

Vt complices,

16 Pertinent etiam ad ſigillum peccata, quæ abſolutionem non merentur; vt ſi quis confiteatur propoſitum, etiam non reuocatum, prodendi Rempublicam, occidendi innocentem, &c. ſi pœnitens illud confiteatur cum animo ſe accuſandi, & cum aliquali deteſtatione; quia tale propoſitum explicatur in Confeſſione tamquam obiectum prauum voluntatis præſentis; vnde non poteſt reuelari ſine iniuria Sacramenti: & cum ex hac reuelatione ſecutura foret infamia pœnitentis, Confeſſio fieret odioſa. Secus verò ſi tale propoſitum explicaretur animo inducendi ad id Confeſſarium, vel illudendi illum, aut irridendi Confeſſionem, vel tandem vt quædam hiſtoria: nam tunc non adeſſet animus confitendi. Fagundez *pr.* 2 *lib.* 6. *c.* 4 *n.* 26. & alij, *P.* 5. *T.* 11 *Reſ.* 25.

Et propoſitũ peccandi.

17 Cadit etiam ſub ſigillo pœnitentia impoſita; non enim poteſt Confeſſarius dicere in particulari, quam pœnitentiam impoſuit pœnitenti, ſi illa ſit ſignum culpæ mortalis certæ aut dubiæ, aut peccatorum venialium ſpecialium quoad numerum vel ſpeciem. Secus ſi pœnitentia ſit ita leuis, vt ex illa colligi nequeat, niſi quòd pœnitens confeſſus ſit venialia. Granado *in* 2. 2. *contr.* 7. *tr.* 11. *diſp.* 6. *n.* 5. *P.* 5. *T.* 11 *Reſ.* 31.

Item pœnitentia,

18 Præterea occultandi veniunt ſub ſigillo à Confeſſario defectus naturales pœnitentis ſibi ignominioſi, vt defectus natalium &c. ſi ab ipſo dicantur vt conducentes ad explicationem ſui peccatis ſecus ſi dicantur incidenter; in quo etiam caſu abſtinere debet ab illorum manifeſtatione. Hurtadus *de ſacr. diſp.* 12. *diff.* 3. Imo Malderus *de ſigillo, c.* 15. etiam in tali caſu putat tales defectus cadere ſub ſigillo. *P.* 5. *T.* 11. *Reſ.* 29.

Et defectus naturales pœnitentis.

19 At verò dona & virtutes pœnitentis, quia quaſi ſemper non mai-

Non autem dona & virtutes.

Nisi pœnitens sic se explicet.

manifestantur ad explicationem peccati, nec ex earum manifestatione redditur odiosa Confessio, non cadunt sub sigillo? Malderus c. 11. qui rectè notat, posse nihilominus pœnitentem obligare Confessarium ad hæc dona cœlandi sub naturali sigillo. P. 5. T. 11. Res. 30.

Quæ autem communicantur extra confessionem, obligant solùm ad sigillum naturale.

20 Quæcunque etiam alicui communicantur extra Confessionem, quamuis dicantur cum protestatione, quòd taceri debeant sub sigillo Confessionis, non cadunt sub sigillo Confessionis, sed tantùm sub naturali. Raynaudus de monit. p. 1. c. 3. q. 4. P. 5. T. 11. Res. 54.

SIGILLVM SACRAMENTALE
An certis locutionibus frangatur.

† DVbium est de quibusdam modis loquendi generalibus & remotis †. Et primò.

SIGILLVM frangitur, si Sacerdos dicat, se audiuisse graue peccatum in monasterio,

Vel ciuitate.

21 Frangeret sigillum Confessarius dicens, se audiuisse in tali monasterio peccatum graue; etiam si non nominet pœnitentem, vt ait Villalobos tom. 1. tr. 9. diff. 73. num. 5. Et Hurtadus de pœnit. disp. 12. diff. 4. idem docet de Confessario, qui infamaret ciuitatem alicuius generis peccati, quod ex sola Confessione nouit, quando ipsi ciues in particulari, etiam pœnitentes, aliquo modo afficerentur infamia; quod facilè contingit; quando ciuitas non est ampla, & pœnitentes sunt aliquo modo suspecti. Et ratio est, quia tunc Confessio fit illis odiosa. Vide etiam Vasquez in 3. p. tom 4. q. 93. art. 4. dub. 3. P. 2. T. 15. Res. 13. & P. 5. T. 11. Res. 35.

A ut si superior conuentus dicat Prouinciali, in ea domo facultatem in reseruata sæpius peti.

22 Dubitat Turrianus de pœn. q. 11. ar. 11. disp. 33. dub. 1. an Superior localis, dicens Prouinciali vel Generali, in ea domo facultatem quo ad reseruata sæpius postulari, frangat sigillum. Et concludit iniustè agere. Nam si id facit, vt Prouincialis habeat aliquam notitiam in ordine ad gubernationem externam, est periculum nè ex illa notitia & ex alijs circumstantijs, vel cognoscatur peccatum aliquod subditi, vel sinistra illius intentio. Si verò absque hoc fine id faciat, talis manifestatio est inutilis & imprudens, contra bonam existimationem eius communitatis. Ità ille, & benè quidem. P. 5 T. 11. Res. 45.

Item si Sacerdos dicat se audiuisse Confessionem alicuius ad ipsum secretò accedentis.

23 † In particulari verò, si explicet pœnitentem, & dicat solùm in genere se audiuisse peccata Petri, vel eius Confessionem, regulariter non frangit sigillum †. Si tamen pœnitens ità secretò ei confessus esset, vt nollet id ab aliquo, v. g à suo Confessario ordinario, sciri, nè ex hoc suspicetur subesse peccatum aliquod graue, tunc per talem locutionem frangeret sigillum, si non sacramentale, saltem naturale, cui illum pœnitens obligauit, siue expressè afferens nè id alicui dicat, siue tacitè, secretò ad ipsum accedens. Ita ex Nauarro Reginaldus to. 1. lib. 3. c. 4 n. 54. P. 5. T. 11. Res. 47.

Aut se non absoluisse Paulum, v. g.

24 Frangeret quoque sigillum Confessarius, si diceret: Non absolui v. g. Paulum. Nam quamuis multæ adsint honestæ causæ retardantes absolutionem absque detectu pœnitentis; ex tali tamen Confessarij dicto absque additione causæ honestæ, colligitur, absolutionem non esse datam, ex defectu dispositionis, vel quia habuit casum reseruatum, & sic modo quodam confuso datur intelligi status pœnitentis. Ità Granado

in

in 3. p. contr. 7. tr. 11. disp. 6. n. 2. & alij contra Henriquez *lib. 6. c. 2. n. 5.* Idem dicendum est cum Fagundez *pr. 2. lib. 6. c. 5. n. 9.* si Confessarius interrogatus, an Petrum absoluerit, dicat; *non absolui, quia propter superueniens impedimentum nondum Confessionem finiuit*; nam talis responsio statim offendit audientium aures, & malam opinionem de statu pœnitentis ingenerat, nisi alioqui probatæ ac notæ virtutis esset & conscientiæ. Aduertit tamen Suarez *in 3. p. to. 4. disp. 33. sec. 6.* sic interroganti responderi posse, *non absolui, quia nondum perfecit Confessionem*. Sed in hoc adhibenda est magna cautela, ne detur occasio credendi, quod confessio sit longa propter peccata mortalia, vel extraordinaria venialia. Granado *vbi supra*. Nota etiam hic, quod Confessarius dicens de peccatore publico, se non illum absoluisse, quia non videt pœnitentiam publicam de peccato, aut quia scandalo publico non satisfacit, frangit sigillum; quia non solùm dat intelligere, quòd non fecit pœnitentiam, non satisfecit &c. quod est publicum; sed etiam quod confessus est illud peccatum sine vera pœnitentia, quod alias non constat, cum potuerit verè confiteri, cum proposito scilicet, & promissione satisfaciendi, & postea non satisfacere. Solùm ergo dicere posset: *Feci officium meum sentiorum Ecclesia catholica, quòd impœnitentes absolui non debeant*. Tannerus *to. 4. disp. 6. q. 9. dub. 6. n. 127* Vbi etiam contra Sà *V. confessor* asserit, nec dici posse, quòd publicus peccator suum peccatum confessus sit. *P. 5. T. 11. Res. 42.* Aut publicum peccatorem.

25 Si Confessarius diceret, Petrum venialia confessum esse, sigillum non frangeret. nam sine his non potest dari absolutio. Secus (ait Hurtadus *disp. 12. diff. 4.*) si dicat, confessum esse plura venialia, nam hoc est occultum. Sicut etiam (ait Malderus *c. 12.*) si dicat, confessum esse venialia grauia. *P. 5. T. 11. Res. 49.* Aut Petrum confessũ esse venialia

26 Frangere quoque sigillum, ait Granadus *disp. 3. nu. 3.* Confessarium, si diceret pœnitentem suis minutissimis peccatis caput eius obtundere: quia dicit aliquid ignominiosum pœnitenti, ex quo ipse erubesceret: nam scrupuli propriè procedunt ex ignorantia. Sed reuera nomen *scrupulosus* communiter denotat hominem timoratum. Benè ergò faceret Confessarius, si ab his quoque locutionibus abstineret. Sed secus non frangit sigillum. Coninch *de sacr. disp. 9. dub. 1. nu. 11. P. 5. T. 11. Res. 50.* Et bonum erit, si Sacerdos neque dicat, aliquem esse nimis scrupulosũ.

SIGILLVM SACRAMENTALE
An aliquando aperire liceat.

27 IN nullo penitus casu sigillum sacramentale aperire licet inuito pœnitente. Non ad tuendam vitã propriam, nec ad bonum siue temporale siue spirituale totius mundi. Quòd enim Confessarius vitam potius debeat amittere, docent contra Gabrielem *in 4. dist. 21. q. 1. ar. 3.* DD. quos citat & sequitur Turrianus *de pœnit. disp. 33. dub. 5.* & ratio est, quia reuerentia debita sacramento præponderat omni bono siue priuato, siue publico. *P. 5. T. 11. Res. 1.* in fine, & 46. SIGILLVM non potest aperiri. Ad tuendam vitã.

28 Vnde primo, si Sacerdos iter agens cum alijs, ab vno sociorum audiret in Confessione, sibi in ingressu siluæ parari insidias, teneretur po-

Et sic Sacerdos non potest retrocedere, propterea quod in Confessione audierit in ingressu siluæ parari sibi insidias.

tius mori syluam ingrediendo, quàm fuga aut retrocessione Confessionem suspectam reddere. Idque etiam si esset in peccato mortali; nam deberet sibi prouidere de actu contritionis, & ingredi. alioqui socij irruerent in pœnitentem, qui factum reuelauit. Licet enim talis retrocessio de se non foret manifestatiua sigilli, esset tamen manifestatiua ex circumstantijs: supposito quòd nullo honesto titulo rem totam cooperire posset absque eo, quod Confessionis factæ suspicio oriri possit. *P.* 5. *T.* 11. *Res.* 46. §. *Ex quibus*.

Nec cõmunionẽ omittere sacri Sãguinis, cui sciuerit admistum esse venenum.

29 Secundò, si Sacerdos ex Confessione cognosceret, in vino, quod consecrare debet, immistum esse venenum, nec posset aut sacrum omittere, aut vinum aliud petere sine suspicione reuelatæ Confessionis, teneretur tale vinum sumere, & Deo se commendare, etiam si esset in malo statu, & non posset confiteri. Sotus *in* 4. *dist.* 18. *q.* 4. *art.* 5. quia fractio sigilli, etiam indirecta, est per se & intrinsecè mala; vnde nulla potest necessitate iustificari. *Ibidem* §. *Secundò*.

Quid si Confessarius interrogetur sub iuramento, nũ Petrus tale peccatum cõfessus sit?

30 Quòd si quis impiè Confessarium interroget sub iuramento, an in Confessione peccatum aliquod audierit, respondet Sotus *ibidem* non posse negare, quia mentiri in nullo casu licet; sed debere obiurgare interrogantem, quamuis iudicem, quod talia interroget. Ego verò existimo cum Grafflio *p.* 1. *lib.* 1. *c.* 23. *n.* 3. posse iurare, se illud nescire, subintelligendo, *tamquam homini subiectum*. Et si compellatur iurare, an audierit, idem iurare posse subintelligendo, *tamquam purum hominem*. Et tandem si impius vrgeat, an audierit vt Deus, iurare etiam posse, se non audisse, subintelligendo *ad modum causæ principalis*. Et ratio est, quia cum his restrictionibus non iurat falsum, & amphibologia ex rationabili causa non est illicita, vt dictum est V. *Iuramentum*, *à n.* 8. Imò Confessarius teneretur sic respondere, quando, silendo, vel respondendo in genere, generaretur suspicio, quòd pœnitens peccatum illud commiserit. Ex quibus reprobanda est opinio Altisiodorensis *lib.* 4. *tr.* 6. *c.* 3. *q.* 7. quòd in tali casu Confessarius reuelare possit Confessionem, ne sit periurus. *P.* 3. *T.* 6. *Res.* 30. §. *Sextò*, & *P.* 5. *T.* 11. *Res.* 43.

Et quid si in tali casu crimen tale sit, vt maius pœnitenti præiudicium fieret ipso negãte, quàm affirmante?

31 Aduertit tamen Granado *in* 3. *p. contr.* 7. *tr.* 11. *disp.* 6. *nu* 4. quòd si peccatum sit tale, vt melius consulatur famæ pœnitentis, illud non negando, quàm negando, respondere potest his, aut similibus verbis; *Peccata sua confessus est, & egò illum absolui*: vel, *functus sum officio meò*. Nam si meretrix publica, v. g confessa sit peccata carnalia; Confessarius absolutè negans se talia audisse, ingeret rudi populo suspicionem, quòd non sit ritè confessa. Sic etiam si quærat sacrista vel minister Missæ, an apponenda sit particula pro communione Petri, respondeat, id ab ipso Petro quærendum esse. *P.* 5. *T.* 11. *Res.* 43. §. *Non desinam*.

Dare nè debet testimonium cõfessionis ei, quem non absoluit?

32 Quando pœnitentes ferre debent testimonium suæ Confessionis, vt sunt multoties famuli Principum, filij familias &c. si Confessarius quempiam non absoluit, ait Henricus *lib* 3. *de pœn. c.* 22. *n.* 4. dare ei posse schedulam, vel non dare, prout ei libuerit: nam si non det, vti iure suo, non dando schedulam indignis: si verò det, magis fauere sigillo; nam pœnitens absque schedula venire potest in suspicionem apud sodales, dominum, patrem &c. Sed Coninch *de sacr. disp.* 9. *dub.* 1. *n* 14. docet, absolutè teneri dare; quia sic non mentitur: schedula enim non est de absolutione, quam non obtinuit, sed de Confessione, quam reuera fecit, & alias aliquo modo franget sigillum. *P.* 5. *T.* 11. *Res.* 22.

33 Pe-

33 Petes: Quid, si Confessarius non possit aliter suum peccatum confiteri, nisi reuelet peccatum in Confessione auditum? Respondeo, debere illud peccatum tacere. Nam materialis integritas non est de essentia Confessionis, sed solùm de præcepto, & quidem minori, quam sit præceptum seruandi sigillum. Tannerus *de pœn. disp.* 33, *dub.* 3. & alij contra Sotum *in* 4. *dist.* 18. *q.* 4. *ar.* 5. cuius sententiam in nullo prorsus casu sustinendam puto. P. 5, *T.* 11. *Res.* 9. Et confiteri peccatum auditum, si aliter peccatum suũ explicare non potest?

34 In vno ergò casu tantum licitum est Confessario reuelare Confessionem, quando nimirum pœnitens dat ei licentiam, D. Thomas *in* 4. *dist.* 21. *q.* 3 *ar.* 3. & alij. Quia licet sigillum imperatum fuerit in dignitatem sacramenti, principaliter tamen institutum est in fauorem pœnitentis, vt Confessio facilis & suauis esset: ergo, eo ipso quod pœnitens cedit iuri suo, nulla fit iniuria sacramento: quemadmodum, si quis alicui aliquid sub iuramento promitteret, remittente illo obligationem, nulla fieret Deo iniuria in non seruato iuramento. *P.* 5. T. 11. *Res.* 10. SIGILLVM frangi potest à Confessario cum licentia pœnitentis.

35 Et ideo Confessarius cum licentia pœnitentis defuncti manifestare potest heredibus restitutionem faciendam. cap. *præterea, de off. deleg.* In quo casu ipsi credendum est; maximè si id vergat in bonum animæ ipsius pœnitentis, & heredibus incumberet onus probandi, id non fuisse ex mente pœnitentis iam mortui: quia præsumptio stat pro Confessario. Onuphrius *de sigillo, sec.* 2. *q.* 5. & alij apud ipsum. P. 5. T. 11. *Res.* 28. Cum qua manifestare potest heredibus defuncti restitutionem faciẽdam.

36 Sed si in tali casu restitutio facienda esset ex delicto, non posset dicere, ex delicto deberi, etiam si pœnitens dixerit, vt obligationem restituendi heredibus iniugeret; sed solùm dicere deberet, quod ille voluit tantum solui Francisco. Et melius esset suadere moribundo, vt secreto codicillo heredibus id iniungat, iuxtà dicenda V. *Testator nu.* 6. Quod si ex hoc Confessarij mandato oriatur delicti suspicio, Confessarius excusabitur. Et hoc solum forte voluisse Graffium *p.* 1. *lib.* 1 *c.* 23. *n.* 14. ait Malderus *de sigillo*, *c.* 4. dum ait, dari casum, in quo ad frangendum sigillum sufficiat tacitus consensus pœnitentis. Debuisse tamen dicere, quòd sufficit consensus in tacitam reuelationem, seu in actionem, ex qua sequitur reuelatio. non autem tacitum consensum in reuelationem. *P.* 5. *T.* 11. *Res.* 32. Nam non quæcunque licentia pœnitentis sufficit ad reuelationem, siue tacitam siue expressam, siue virtualem præsumptam, aut interpretatiuam. Sed requiritur formalis & expressa. Ità Fagundez *pr.* 2. *lib.* 6. *c.* 1. *n* 14. Qui rectè notat, talem licentiam à pœnitente absque vlla causa reuocari quandocumque posse. *P.* 5. T. 11. *Res.* 10. §. *Notandum*. Imo Aldrete *lib.* 2. *c.* 19 § 1 *n.* 6. existimat, talem licentiam petendam esse in scriptis, nè detrimentum aliquod pati possit Confessarius. Quod tamen non approbat Suarez *in* 3. *p. to.* 4. *disp.* 33. *sect.* 5. *n.* 14. Esset enim id valde periculosum pœnitenti. Et alioqui in dubio de licentia Confessarij credendum est ipsi, non penitenti. P. 5. *T.* 11. *Res.* 41. Et quid si facienda sit ex delicto? Debet autem licẽtia esse expressa, Et formalis.

37 Pro foro autem conscientiæ debet esse etiam libera & spontanea, non extorta vi, iniuria, aut metu aliquo, etiam reuerentiali, alioquin erit nulla, & reuelatio foret fractio sigilli. Fagundez *vbi sup n* 21. Quod cogitent Magistri Nouitiorum. *P.* 5. *T.* 11. *Res* 10. §. *Nota etiam*. Et libera.

38 Cum libera penitentis licentia Confessarius non solum peccatum ipsius pœnitentis, sed etiam complicis absque complicis licentia reuelare potest, si aliàs ipsi non fiat iniuria. Et ratio est, quia sigillum obli- Cum qua reuelari potest etiam complex.

Seclusa ipsius iniuria.

gat in fauorem solius pœnitentis, nè Confessio fiat illi odiosa; ex reuelatione autem complicis de licentia pœnitentis nulli fit odiosa confessio, nec etiam complici. Ergò. Ita Suarez *disp*. 34. *sec*. 3. *n*. 7. Quamuis opposita sententia Vasquez *in* 3. *p* *to*. 4. *q*. 93. *ar*. 4. *dub*. 5. *n*. 5. sit etiam probabilis. *P*. 5. T. 11 R*es*. 24.

Et sine ea non potest reuelari aliquid, etiam alienum.
Etiā si vrgeat maximum periculum
Licèt in tali casu non debeat dari absolutio, nisi vel ab ipso fiat reuelatio, vel impetretur facultas illam faciendi.

39 Sine licentia pœnitentis non licet eius Confessionem, vel aliquid in ea auditum, etiam alienum, reuelare, quamuis casus sit talis, quod pœnitens deberet consentire. Et sic si fateretur, esse quædam hæreticorum conuenticula, & nec ipse reuelare vellet, nec in reuelationem Confessarij consentire, Confessarius reuelare non posset. Verum est, quòd talem non deberet absoluere, nisi promittat vel proponat se reuelaturum prima opportunitate, dum malum reuelandum talem dilationem patitur (aut, si non patitur, det sibi licentiam ad reuelandum iuxtà dicta V. *Pœnitens*, *n*. 3.) Absoluere etiam deberet, si haberet aliqualem probabilitatem, quod sibi non incumberet reuelare. Nec deberet consensum in tali casu extorquere sub prætextu, quod non absoluet; quia consensus extortus non est consensus, vt dictum est. *P*. 5. *T*. 11. R*es*. 33. † intellige, cùm pœnitens probabiliter non obligatur. nam si obligatur, metus de non absoluendo, iustus esset, & consequenter non efficeret consensum inualidum †.

40 Est autem obligatio sigilli adeo stricta, vt neque cum ipso pœnitente possit Confessarius extrà Confessionem de peccatis confessis tractare, sine eius licentia. Sotus *in* 4. *dist*. 18. *q*. 4. *ar* 6. Quamuis Granado *in* 3. *p*. *contr*. 7. *tr*. 11. *disp*. 8. *n*. 3. dicat, talem locutionem non esse contra sigillum strictè sumptum de non reuelandis peccatis, sed tantùm contra sigillum latè sumptum, de non loquendo cum aliquo circa Confessionem. Sed ego teneo cum Soto. *P*. 2. *T*. 15. R*es*. 12. in fine, & P. 5. T. 11. R*es*. 6.

Sacerdos errorem in Confessione cōmittens, non potest pœnitentem de illo monere, sine eius licentia extra eamdem Confessionem.

41 Quid ergo faciendum à Confessario, qui errorem commisit in confessione, ex quo obligatur ad monendum illum? Respondeo, in tali casu petendam esse à pœnitente licentiam, dicendo, quód cuperet loqui de re ad Confessionem pertinente, & tunc de errore commisso commonefaciendum. Quòd si licentiam præbere nolit, Confessarium debere sui erroris pœnitere, & contentum esse. Granadus *disp*. 5. *n*. 1. & DD. communiter. Scio Nugnum *in add. ad* 3. *p*. *to*. 2. *q*. 11. *art*. 1. & alios docere, quod etiam si pœnitens iniustè hoc neget, Confessarius nihilominus loqui possit, & defectum supplere: nam tunc non tam loquitur extra Confessionem, quàm complet Confessionem præteritam, & pœnitens est irrationabiliter inuitus. Sed hanc opinionem meritò improbabilem censet Fagundez *lib*. 6. *c*. 4. *n*. 33. nam hoc esset pœnitenti peccata exprobare, eumque inuitum secundo sibi subijcere, ac sacrum tribunal reddere onerosum & odiosum. P. 11. *T*. 15. R*es*. 12. *P*. 3. *T*. 4. R*es*. 87. & *P*. 5. *T*. 11 R*es*. 18. Quibus rationibus vlterius probari existimo, Confessarium nec in secunda Confessione pœnitentem de errore monere posse, quia prima Confessio iam terminata fuit, & quo ad illam eius auctoritas expirauit. Fagundez *n*. 36. contra Præpositum *in* 3. *p*. *q*. 11 *dub*. 5. *nu*. 41 († Sed paulo ante *in* R*es*. 18. prope finem obiter contrarium docuerat cum Granado †.) Ex quo sequitur, quód si Confessarius aduertat, pœnitentem non impleuisse pœnitentiam primæ Confessionis, non possit illum monere vt impleat in secunda. P. 5. T. 11. R*es*. 20.

Res. 20. Et tandem ait Fagundez *n* 33. non posse Confessarium monere pœnitentem de errore commisso in eadem Confessione, si tim post absolutionem, sine licentia. Contrarium docuerat Henriquez *lib* 3 *c*. 2 *n*. 2. *P*. 3. *T*. 4. *Res*. 87. §. *Notandum*, & P. 5. T. 11. *Res*. 19.

Nec statim post absolutionem,

SIGILLVM SACRAMENTALE
An frangi possit in bonum finem.

42 QVærimus hic, an notitia Confessionis possit Confessarius aliquando vti in aliquem bonum finem? Et dico cum Sanchez *de matr. to.* 1. *lib*. 3. *disp*. 16. *n*. 2. solùm in ijs vti posse, iustis de causis, quæ nullo modo pœnitenti præiudicant: vel illius honorem, aut personam lædere, rubore suffundere, vel à Confessione retrahere possunt, v. g. scit Confessarius ex Confessione, parari sibi insidias mortis, si exeat; potest non exire, vel se benè custodire, &c. quia id in nihilo lædit pœnitentem, nec illum retrahit à Confessione. Secus si ex hoc pœnitens subiret periculum, vt dictum est supra *num*. 28. Item, scit Confessarius, Petrum pœnitentem non esse verum Sacerdotem, sed fictum; potest deinceps, quæsito bono titulo, non illi, sed alteri confiteri. & similia. P. 5. T. 11. *Res*. 3. §. *Notandum*.

NOTITIA Confessionis potest Confessarius vti solum in ijs, quæ pœnitenti nullo modo præiudicant.

43 Taunerus *to*. 4. *disp*. 6. *q*. 9. *dub*. 6. *nu*. 140. & alij dicunt, Confessarium notitia peccatorum in bonum finem absque vlla limitatione vti posse. Et sic primò, si nouit pœnitentem proditorem, posse monere vigiles ad diligentem custodiam ciuitatis. Secundò, dimittere famulum, quem ex sola Confessione nouit furem, vel res suas melius custodire. Tertiò, si est prædicator, inuehi in grauia peccata, quæ audiuit in Confessione. Quarto, si est Episcopus, dimissorias, vel beneficium negare ei, quem ex Confessione nouit indignum. Quinto, negare occultum suffragium indigno. Sextò, monere alium, cui malum paratur, vt tali loco & tempore sibi caueat. Septimo, Prælatum ex notitia Confessionis amouere posse pœnitentem indignum ab officio ad nutum amouibili; non admittere ad officia eum, qui putatur nociturus: negare licentiam è domo exeundi; erigere murum monasterij, & similia. Et probant quintum ac septimum dictum, ex quibus alia sequuntur. quia si Confessarius non audiuisset Confessionem, irrationabiliter conquerentur pœnitentes de negato suffragio, aut amoto officio ad nutum amouibili; ergò idem post Confessionem, ex qua Confessarius non debet fieri peioris conditionis. alioqui enim scelerati, ne eis denegetur votum, vel officium, occasionem arriperent vtendi indignis cautelis, non absque iniuria Sacramenti, faciendo scilicet confessionem cum electoribus & superioribus, illius indignitatis.

Secus in ijs, quæ illi præiudicant.

Sed hæc opinio in his casibus, in quibus periculum est proditionis sigilli, vel in quibus id esset confusioni ac pudori pœnitenti, prorsus non est tenenda. Nam, vt ait Fagundez *p*. 2. *lib*. 6. *c*. 2. *n*. 2. potissima ratio, ob quam sacramentale sigillum tam inuiolabiliter obligat nè eius notitia ad notitiam fori externi deducatur, est, ne hoc diuinum Sacramentum, quod in salutem animarum est institutum, reddatur formidabile; quapropter fugiendum est omne id, quod illud onerosum ac odiosum reddere

po-

potest. At nihil magis odiosum reddere illud potest hominibus, quàm si intelligant, posse priuari à suis superioribus officijs, & ordinibus, aut mutari in alia loca, aut sibi negari suffragia ad communes honores & commoda ex notitia Confessionis: abhorrerent enim ab ea, ijs præsertim facienda, quos vel leuiter suspicantur, aliquando sibi prodesse, vel obesse posse, vt cum superioribus, cum Magistro Nouitiorum, cum vocalibus &c. Deinde, ex Confessione pœnitens non debet aliquod incommodum reportare. Neque permittit religio sacramenti, vt detur hominibus occasio amittendi spirituale solatium in suis miserijs, minus fidenter, & frequenter ad Confessionem accedendo. Et in specie de Prælatis, cum ad ipsos subditi accedere debeant pro reseruatis, onus durissimum esset, si notitiam sacramentalem in gubernationem externam dirigere posse scirent. Quibus rationibus motus Claudius Aquauiua Præpositus Generalis Societatis suo decreto prohibuit ne Confessarij supradictam opinionem ad praxim aliquando deducerent, vel Professores Theologiæ illam publice, vel priuatim docerent. Ad argumentum contrarium respondetur, pœnitentem non posse conqueri ante Confessionem de negato iusté suffragio; posse tamen post Confessionem, si sciat ex notitia Confessionis sibi negatum esse. Nec vllam sceleratis ansam porrigi vtendi perniciosa cautela: quia si Prælatis alia via constiterit esse indignos, iuste eos priuare poterunt. P. 5. *T.* 11. *Res.* 3. & ex parte olim. P. 3. *T.* 4. *Res.* 76.

Nam Prælatus nõ potest vti notitia Confessionis in regimine, Amouendo subditum ab officio, etiam manuali, Clausuram meliùs custodiendo, Et similia faciẽdo.

44 Ex his igitur primo, Prælatus pro nullo Religionis bono potest se dirigere in suo regimine, ex notitia confessionis: & sic non potest subditum ab officio etiam amouibili remouere, aliò transmittere, clausuram meliùs custodire, ostium claudere, solitum egressum e domo negare, in mores subditi acriùs inuigilare. Item nec vti notitia complicis alicuius delicti, vt fiat vigilantior circa alios complices, & similia. Et hæc omnia prohibere voluit Clemens VIII. superioribus *in decreto de casuum reseruatione*, *die* 26. *Maij*. 1594. §. 6. Quod obligare sub mortali patet ex §. *vlt*. Et obligare in omni euentu, constat ex materiæ grauitate, & fine Pontificis, qui fuit, consulere facilitati, integritati, & puritati Confessionis. P. 3. *T.* 4. *Res.* 76. §. *Ex quibus*, initio & fine, & P. 5. *T.* 11. *Res.* 3. §. *Et ideo*. Et quamuis Mercerus putet *in* 3. *p. q.* 11. *ar.* 5. *dub.* 2. *concl.* 2. dicto decreto non prohiberi, quin superiores Regulares notitia Confessionis vtantur ad aliquod malum publicum auertendum, quod in Religionum domibus rarissimè contingit; quia hoc est iuris diuini, illud humani: attamen, an hæc sententia sit probabilis, ipse considera. *P.* 4. *T.* 4. *Res.* 202.

Nec vocalis suffragium negare ei, qui ex Confessione sola noscitur esse indignus.

45 Deinde vocales Religionum, & Magistri Nouitiorum non possunt negare suffragium illi, quem in Confessione sciunt esse indignum. Suarez *in* 3 *p. to.* 4. *disp.* 33. *sec.* 1. & alij contra Henriquez *lib.* 3. *c.* 23. *n.* 6. *P.* 3. T 4. *Res.* 76. & *P.* 5. *T.* 11. *Res* 4.

Nec Confessarius monialiũ, aut Magister nouitiorum concionari contra peccatum auditũ in Confessione.

46 Tertiò, Magister Nouitiorum, & Confessarius Monialium non potest in exercitijs spiritualibus coram illis concionari contra peccata in Confessione intellecta sine fractione sigilli; facile enim orietur scandalum & rubor in pœnitente. Malderus *de sigillo cap.* 14. Secus, si id faciat ità prudenter, vt impossibile sit detegi peccatorem. At tunc nihilominus peccaret mortaliter propter scandalum, & quia Confessionem redderet odiosam. Beia *p.* 3. *cas.* 15. P. 5. T. 11. *Res.* 36.

47 Quartò, non potest Confessarius dicere Prætoribus Vrbis aut Inqui-

quisitoribus, vt diligentius inuigilent; facilè enim conijcient, eum loqui ex notitia Confessionis, quod est contra sigillum. Fagundez p. 2. lib. 6. c. 3. n. 9. P. 3. T. 4. Res. 76. §. Ex quibus, ante medium.

Nec Confessarius dicere Prætoribus Vrbis vt cautius Ciuitatem custodiant.

48 Quinto, Confessarius sciens in Confessione furtum sibi factum, non potest furem accusare ex alijs indicijs extra Confessionem cognitis, si hæc indicia absque notitia Confessionis supponamus non sufficere: nam tunc verè vteretur scientia orta ex Confessione, redderetque illam odiosam. Præpositus in 3. p. q. 11. dub. 3. nu. 25. P. 5. T. 11. Res. 17. Imo si talis fur cognitus, esset famulus Confessarij, nec posset illum dimittere; quia talis dimissio esset quædam correptio extra Confessionem, pudefaciens pœnitentem. Secus si cautiùs in actus eius inuigilans, deprehenderet iterum furari; nam tunc alio prætextu, & occultè posset illum dimittere; si tamen adeo speciosum inuenire posset prætextum, vt famulus suspicari non possit, se dimitti originaliter ex notitia Confessionis. Malderus de sigillo c. 14. P. 5. T. 11. Res. 37. † Sed in hoc quoque vltimo casu negandum videtur consequenter ad superius dicta n. 44. ex Resol. 3. P. 5. T. 11. †.

Aut famulum furem cognitum ex Confessione accusare.
Vel expellere.

49 Sexto, non potest Confessarius vti cognitione habita in Confessione de complice ad negandam huic absolutionem, si in confitendo taceat illud peccatum. Vide V. Confessarius quoad examen, à n. 29. Adde neque posse illum corrigere, etiam cum licentia pœnitentis; hoc enim non potest fieri absque iniuria Sacramenti, cum eius notitia ad finem adeo extrinsecum dirigatur. Nugnus in add. ad 3. p. q. 11. ar. 2. dub. 2. & Thomistæ communiter, contra Suarez in 3. p. to. 4. disp. 34. sec. 4. n. 4. Cuius quidem opinio, posito quòd sit probabilis, numquam tamen confessarius interrogare posset pœnitentem de persona complicis in finem correctionis, neque se inuitare ad correctionem faciendam, sed expectare deberet pœnitentem. Henriquez lib. 2. c. 9. n. 10. P. 3. T. 2. Res. 42. in fine, & T. 4. Res. 113. & P. 5. T. 11. Res. 39. An verò pœnitens complicem reuelare possit, & in aliquo casu etiam debeat, vide V. Pœnitens, n. 3.

Vel negare absolutionem complici tacenti peccatū ab alio complice confessum.
Illumue cum licentia pœnitentis corrigere.

50 Tandem, Confessarius non potest vti notitia Confessionis in bonum ipsius pœnitentis, absque eius licentia, v. g. moritur publica meretrix. non potest Confessarius dicere, illam perijsse contritam & publice pœnitentem, vel, quòd peccata sua publica confessa sit, aut quòd ipse eam à suis peccatis publicis absoluit, vt Parochus det illi sepulturam ecclesiasticam. Neque etiam si ille de licentia pœnitentis secreto id dicat, poterit Parochus illam in loco sacro sepelire, secundum Malderum de sigillo. c. 12. Nisi publicè conuersam esse sciat, siue Confessarius de eius licentia publicè id reuelet, siue ipsa coram pluribus protestata sit de tali peccato dolere: quia talis satisfactio debetur Ecclesiæ. P. 5. T. 11. Res. 40. & 42. §. Notandum. † Contrarium in hoc docet Mendoza. Vide supra V. Sepultura, n. 5 †.

Nec tandem reuelare aliquod peccatum Confessum in bonum ipsius pœnitentis.

SIGILLVM SACRAMENTALE Frangens.

51 Confessarius frangens sigillum Confessionis, duo peccata committit: vnum sacrilegij contra virtutem Religionis, & re-

SIGILLVM frangens peccat peccatum sacrilegij,

Et iniustitiæ.

irreuerentiam debitam Sacramento, aliud iniustitiæ contra virtutem infusam iustitiæ, non seruando pactum virtuale, quod inter ipsum & pœnitentem intercedit de seruando secreto in omni casu, absque vlla exceptione. Ochagrauia *de sacr. tr. 3. q. 1. n. 4.* & alij communiter. Ab his tamen peccatis excusare posset aliquando inaduertentia, quæ tamen difficilè excusabit à veniali, cum ad fractionem quamcumque semper accedat aliqua negligentia, qua Confessarius non aduertit id, quod ex officio deberet aduertere. Onuphrius *de sigillo, sec. 5. q. 1. P. 5.* T. 11. *Res.* 2. Nunquam verò excusabitur Confessarius ex paruitate materiæ; quia quantuncunque parua sit materia, quæ reuelatur, semper integra erit ratio irreuerentiæ & offensionis Dei. arcta enim obligatio seruandi sigillum, non oritur ex eo, quod peccata quæ cælantur, sint magna; sed ex eo potius, quod res maximi momenti sit, totum negotium Confessionis esse secretum. Maldetus *de sigillo, c. 3.* & alij. Vnde Henriquez contrariam sententiam rectè improbabilem iudicauit *P. 5. T. 5 Res. 8. n.*

52 Confessario reuelanti Confessionem in foro externo duæ pœnæ imponuntur, cap. *si Sacerdos, de pœnit. dist. 6.* depositio, quæ secundum Granadum *in 3. par. contr. 7. tract. 11. disp. 8. num. 3.* significat prohibitionem cuiuscunque muneris Sacerdotalis & perpetua peregrinatio ignominiosa, quæ in cap. *omnis vtriusque sexus, de pœn. & remiss.* immutata est in perpetuam reclusionem in Monasterio. P. 4. T. 8. Res. 95. *§. Notandum, & P. 5. T. 11. Res* 51. Et quidem Maiolus *lib. 5. c. 19. n.* 16. in pœna depositionis putat includi irregularitatem. sed immeritò; quia depositio non imponitur ipso iure, sed post sententiam iudicis. P. 5. T. 11. Res 53. Impositæ etiam sunt hæ pœnæ solis Confessarijs, non autem alijs reuelantibus Confessionem, qui minoribus pœnis puniendi sunt, vtpote qui in fractione sigilli non ita grauiter peccant, sed tamen grauioribus, quam si solum secretum naturale fregissent. Ochagrauia *de sacr. tr. 3. q. 9. n. 11. Res. 51. cit. §. Nota tamen.*

Et confessarius in hoc delinquens incurrit pœnam depositionis,

Et perpetuæ peregrinationis.

53 Notat etiam Granado *vbi supra*, supradictas pœnas non infligi Confessario ob quamcumque violationem sigilli, sed solùm ob reuelationem peccati, nam de ea solùm agitur in iure, quia peccatum est præcipua materia sigilli: vnde qui solùm reuelaret aliquod ignominiosum in Confessione cognitum, quod non sit peccatum, non incurreret istas pœnas. sicut nec, qui cum pœnitente loqueretur extra Confessionem de peccatis confessis sine licentia. *Ibidem §. Notat.* Sed in hoc vltimo casu existimo Confessarium puniendum esse supradictis pœnis. P. 5. T. 11. Res 6. *in fine §. 1.* Id quod etiam docet Sotus *in 4. dist. 18. q. 4 ar. 5.* de Confessario reuelante fornicationes publicas confessas a notissima meretrice. Quamuis Hurtadus velit, talem Confessarium non frangere sigillum strictè sumptum, sed latè: ac proinde non esse puniendum pœna ordinaria, sed extraordinaria P. 5. *T.* 11. *Res.* 6. *§. Notandum.* Puniendus item esset pœna ordinaria Confessarius, qui diceret; *Non absolui Paulum*: vel interrogatus responderet; *Non absolui, quia nondum Confessionem finiuit ob superuenicns impedimentum*; quibus locutionibus supra *n.* 24. diximus frangere sigillum. Et ratio est, quia in cap. *omnis*; sic habetur, *Caueas autem Sacerdos, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo reueles peccatorem*, quod perinde est, ac dicere, *reueles statum peccatoris*; qui enim reuelat Confessionem huiusmodi, reuelat statum peccatoris in peccato. ergo pœnis ordinarijs iuris subijcitur. Fagun-

Sed non in omni casu.

gundez *p. 2. lib. 6. cap. 7. num. 11.* & alij contra Diaz *in pract. crim. cap. 109. à num. 2. Par. 5. Tract. 11. Ref. 42. §. Sed an.*

54 Quæres primò: Quomodo constare possit de hoc delicto fractionis sigilli? Respondeo cum Onuphrio *de sigillo, sect. 5. q. 3.* Si Confessarius id fateatur, vel conuincatur: ad quod propter naturam delicti sufficiunt plures testes non contestes. Si vero nec confessus sit, nec conuictus, tum ex diuersis accidentibus, & circunstantijs Confessarij, pœnitentis, vel etiam tertiæ personæ, si hæc accuset, rem totam definiendam. Nec enim certa regula in hoc tradi posse. Vnde minimè admittendum, quod ait Viualdus *de sigillo, n. 39.* Confessario neganti dandum esse iuramentum; numquam enim ad has angustias reduci debet; & cœteris paribus semper præsumendum est pro ipso, etiam sine iuramento. Onuphrius, quem in casu occurrenti vide, & vide etiam Fagundez *n. 10. P. 5. T. 11. Ref. 52.* HOC delictum quomodo probari potest?

55 Quæres secundò: Ad quod Tribunal pertinet Confessarius frangens sigillum? ad Inquisitores, an ad Ordinarium? Respondeo: Si non habet errorem in intellectu, ità vt existimet, hoc esse licitum, nec aliter male sentit de sacramento Confessionis, non pertinet ad Inquisitores, sed ad Ordinarium, & sic denunciationes in alijs casibus in Tribunali sanctæ Inquisitionis, ad Ordinarium remittuntur. Molfesius *to. 1. tr. 7. c. 23. n. 68. P. 4. T. 8. Ref. 95.* Et ad quod tribunal pertinet?

SIMONIA.

1 † Simonia est commutatio, aut studiosa voluntas, vel pactum commutandi rem spiritalem pro temporali. Nam simonia triplex est: mentalis, quæ in sola voluntate consistit: conuentionalis, quæ ad pactum externum deducitur; & realis, quæ procedit ad ipsam permutationem. Est peccatum mortale contra virtutem Religionis, prohibitum iure diuino, naturali, & humano, præter aliquam de qua infra †. Nec admittere paruitatem materiæ censet Suarez *de relig. to. 1. lib. 4. c. 3. n. 5.* nam si materia sit res spiritualis, quæ venditur, hæc quantulacunque sit in suo genere, contemnitur & conculcatur, si cum temporali pretio commutatur, & ex parte huius actionis subtrahitur à donatione Dei gratuita. Si verò sit pretium, hoc quò minus est, eo res spiritualis, quæ cum eo commutatur viliùs æstimatur. At Bonacina *de leg. disp. 10. q. 2. pun. 8. n. 13.* in affirmatiuam sententiam inclinauit censitque, eam materiam, quæ excusat à mortali furti, excusare etiam à mortali simoniæ. † Quamquam deinde *in tract. peculiari de simonia, q. 3. nu. 13* sibi contrarius, sententiam Suarez expressè docuerit †. Tenet tamen Merolla *to. 1. disp. 2. c. 4. dub. 7. nu. 116.* & quantitatem remittit arbitrio boni viri. *P. 5. T. 5. Ref. 2.*

SIMONIA quid? Quotuplex? Quale peccatum? An admittat paruitatem materiæ?

2 † Aduerte autem primò, simoniacos, præter culpam sacrilegij, incurrere ipso iure excommunicationem papalem, priuationem beneficij venditi, vel empti, & obligationem restituendi pecuniam acceptam, *extrauag. 1. & 2. de simonia*, quæ latiùs explicabimus infrà à *n. 12.* Quæ pœnæ simoniacis infligantur?

3 Aduerte secundò, nomine rei spiritualis venire quidquid à Deo vt gratiæ auctore procedit, & in Deum vt gratiæ finem ordinatur. Hæc autem sunt in triplici differentia. Nam quædam sunt purè spiritualia, vt Quænam sint res spirituales?

virtutes supernaturales, & potestates, & vsus ipsarum: quædam mista cum temporalibus, sed plus participant de spiritualitate, vt sunt Sacramenta, sacramentalia, & beneficia: tertia, plus participant de temporali, quàm de spirituali, vt vasa sacra, templorum loca, cantorum officia, & similia. Pretium verò triplex est: nimirum pecuniæ, seu rei pecunia æstimabilis, linguæ, seu laudis, & obsequij, siue seruitutis †.

In beneficio 4 Aduerte tertiò, nomine beneficij non venire commendas Equitum Ierosolymitanorum: quia licet dentur solis professis, tamen dantur titulo laico, & pro temporali militiæ ministerio, professio verò est solùm conditio sine qua non. Lezana *to. 2. c. 5. n. 16.* & Theologi communiter, & ex canonistis Quintinus *in repet. ad c. de multa de præb. nu. 8. & à n. 163.* & declarauit Iulius II. *an.* 1505. & Pius II. *an.* 1460. *P. 6. T. 8. Ref. 17.* Item probabile est, non venire pensionem, quæ solet assignari seni renuncianti beneficium ob labores exhibitos, aut Clerico pauperi in alimentum, & quæ conceditur in renunciatione & commutatione beneficiorum, quæque datur personæ sæculari vt Principi, militi, ad componendam litem dubiam super beneficio, vel filio comitis etiam Clerico, pro seruitijs, quæ pater Ecclesiæ præstitit; & generaliter nullam pensionem, dempta ea, quæ datur in titulum beneficij ob aliquod ministerium spirituale futurum coadiutori Episcopi, vel Parochi senis, quia omnes aliæ pensiones sunt mere temporales. Ità Sanchez *in opusc. to. 2. lib. 2. c. 3. dub. 46. nu. 19.* contra Enriquez *lib. 13. c. 13. nu. 2.* & alios multos. *P. 4. T. 4. Ref. 153.* Item non venit Vicariatus Episcopi. Ità Sanchez *dub. 113. nu. 6.* contra Lopez *p. 1. c. 307. P. 4. T. 4. Ref. 167.* Veniunt tamen prælaturæ Regularium non amouibiles, vt sunt Generalatus, Prouincialatus, Guardianatus, Prioratus, &c. vt ait Bononia *de elect. p. 2. c. 1. dub. 58.* quamuis contrasentiat Peyrinus *de relig. sub d. to. 1. q. 1. c. 31. d. 9. d. 21. P. 4. T. 4. Ref. 156.* †. Verùm V. *Prælati nu. 52.* Prioratem & Guardianatum & similes prælaturas inter amouibiles numerauimus cum Auctore †.

NON est simonia si detur temporale pro spirituali, non tamquam pretium illius; 5 Porrò non est simonia, si temporale detur, non tamquam pretium rei spiritualis, sed, vel ante ad excitandum per beneuolentiam & debitum antidorale animum collatoris, vel postea in gratitudinem. Et sic primò, ait Sanchez *dub. 28. n. 7. & 8.* si quis inseruiat Episcopo ad impetrandum beneficium ex beneuolentia & gratitudine, & Episcopus hoc titulo beneficium familiari suo conferat, etiam si explicet, se illud dare ad exonerandum se ab obligatione antidorali, neuter est simoniacus: licèt de Episcopo contrarium sentiat Abbas apud ipsum. *P. 4. T. 8. Ref. 151. & Et idem.* **Sed in gratitudinem, &c.** Secundo, ait Valentia *to. 3. disp. 6. q. 16. pun. 3.* non esse simoniam, resignare beneficium spe obtinendi aliud, sine qua non resignaretur, si non adsit intentio obligandi superiorem supra obligationem antidoralem. Etiam si talis spes verbis aut scripto exprimatur, sed de hoc infra *n.* 8. *P. 6. T. 7. Ref* 42. prope finem. Tertiò, ait Turrianus *in select. p. 2. disp. 16. dub. 3.* non esse simoniam, si quis promittat Titio se daturum eleemosynam Caio, vel Ecclesiæ, si sibi impetret beneficium, idque solùm ad excitandum eius animum, vt fit, quando promittitur aliquid infideli, si conuertatur ad fidem, aut fideli si Religionem ingrediatur. *P. 5. T. 14. Ref. 95.* Quartò probabile esse, ait Malderus *in 2. 2. tr. 5. c. 3. dub. 6.* nec vsuram fore, nec simoniam, si quis daret mutuum collatori beneficij, animo eum prouocandi ad propensionem in eum. *P. 1.*

P. 8. Ref. 61. §. Sed licèt, circa medium.

6 Item non est simonia dare aliquod temporale tamquam pretium rei temporalis ordinatæ ad spiritualem, aut illi connexæ, puta laboris damni emergentis, lucri cessantis &c.

Hinc primò Suarez *ubi sup. c. 18. n. 19* excusat à labe simoniæ Responsorem casuum conscientiæ accipientem stipendium pro declarato casu, non quidem per modum exhortationis, sed per modum instructionis doctoralis, etiam si petatur ad conscientiam peccandam, vel dirigendam, quia hoc est per accidens & consequenter. Ità ille, contra Sanchez *in opusc. to. 2. lib. 2. c. 3. dub. 5. 7. & 8.* probabiliter. *P. 5. T. 14. Ref. 4.*

7 Item *disp. 53. n. 17.* eum, qui pretium reciperet pro labore in eundo & redeundo ad collatorem beneficij, aut pro damno emergente, & lucro cessante; nisi sub hoc colore aliquid accipiat supra iustum. in quo casu, ait Rodriquez *in sum. to. 4. c. 133. n. 19.* non fore peccatum simoniæ, sed iniustitiæ. quod & vitari posse existimo, si illud plus detur liberaliter & gratis, ita vt in tali casu adsit contractus iustæ emptionis, & liberæ donationis. *P. 2. T. 16. Ref. 37. §. Vnde* Pro intercessione ad beneficium apud collatorem nihil sumi potest, aut dari citra simoniam. Pro intercessione autem mediata, quæ fiat apud intercessorem immediatum ipsius collatoris, Vasquez, quem citat & sequitur Sanchez *dub. 26. n. 7.* probabile putat, posse: quia illa intercessio remota est mere temporalis. Aliqui etiam apud Sanchez docent, simoniam illam, quæ committitur soluendo pretium intercessori immediato, esse solius iuris humani, non diuini, vel naturalis, quia hæc etiam intercessio est temporalis. Sed an vtraq; hæc opinio sit probabilis, alij videant. *P. 4. T. 4. Ref. 151.*

8 Aliqui etiam dicunt, non esse simoniam, sponsionem, vulgò *scommessa* cum tertio, vt si spondens habeat beneficium, soluat tot aureos v. g. tecus, acquirat; si postea tertius ad acquirendam pecuniam intercedat apud collatorem & impetret prætensori colludenti beneficium. De qua re vide etiam Sanchez *l. c. P. 4. Ibid.* Item quibus titulis, nimirùm gratitudinis, excitationis animi, laboris &c. licitum est, dare aliquid temporale, Cœlestinus *in comp. tr. 7. c. 4. n. 3.* & alij dicunt, licere de eo pacisci, ita quòd prætensor, obtento beneficio, teneatur illud soluere, in gratitudinem, v. g. vel in pretium laboris &c. non obtento autem, non teneatur: quam sententiam licèt speculatiuè loquendo probabilem iudicauerim *in P. 2. T. 16. Ref. 37.* † & *P. 3. T. 2. Ref. 64. §. Sed ex his*, in fine †. nunc tamen in praxi puto non esse amplectendam: quia non sunt compossibilia, obligari ad dandum ob gratitudinem, vel laborem, & non obligari nisi obtento beneficio; cum, etiam si beneficium non obtineatur; & labor insumptus, & gratitudinis obligatio producta fuerit, vt ait Syluius *v. simonia 2. concl. 2.* Et idem aliqui dicunt, si resignans beneficium significet spem aliud obtinendi, vt sup. diximus *nu. 5. P. 6. T. 7. Ref. 42.* Potest nihilominus dari & promitti pretium temporale pro redimenda iniqua vexatione in Sacramentorum collatione, vt diximus *V. Scandalum, n. 13.* & etiam beneficiorum, vt *ibid. n. 6.*

9 Pro sepultura in loco honoratiori, Magrouiejo *tom. 2. c. 4. de ind. n. 60.* ait, non posse pretium sumi: nam sumeretur propter maiorem loci sanctitatem, † v. g. propter maiorem, ad altare maius, in quo sit tabernaculum, vel sæpius celebretur. propinquitatem †. & quamuis homo intendat pretium sumere ex motiuo humano honoris, ille tamen

Aut temporale pro temporali, licèt ordinato ad spirituale, vel illi adnexo.

Vt pro declarato casu conscientiæ.

Pro labore eundi & redeundi ad collatorem beneficij.

Pro damno emergente, &c.

An etiam pro intercessione mediata, vel immediata ad dandum beneficium?

Et an liceat pacisci de certa pecunia soluenda, vel exigenda si acquiratur beneficium, interueniente impetratione ad acquirendam pecuniam à prouiso? Et generaliter pacisci de soluenda pecunia obtento beneficio eo titulo, quo dari potest?

Potest accipi pretium pro loco honoratiori sepulturæ.

honor est coniunctus sanctitati, ob quod pretio æstimari prohibetur, sicut honor & dignitas Episcopatus. Ego verò existimo cum Garsia *de benef to. 1. p. 5. c. 9. n. 117.* emi posse propter eam temporalitatem honoris apprehensi pretio æstimabilis, sicut emuntur vasa & vestes sacræ ratione materiæ. & pro hac sententia Garsias affert decisionem Rotæ Romanæ. *P. 2. T. 15. Res. 57.* & P. 5. T. 3. *Res. 102.* Eodem pacto existimo aliquid accipi posse ab eo, qui facit aliquem adscribere inter Equites D. Iacobi, Alcantaræ &c. nimirum pro temporali honore, qui in talis habitus susceptione magni æstimatur. Et si detur gratis, & ex beneuolentia, multò magis. præterquam quod probabiliter dici potest, dictos Ordines non esse proprie Religiones. Et hanc sententiam contra Azorium *to. 3. lib. 12. c. 16. q. 5.* docet Vechius *disp. 1. dub. 3 n. 1. P. 3. T. 2. Res. 64.* & *P. 6. T. 8. Res. 17. §. Notandum.*

Et pro impetratione habitus militaris.

10 Petes primò. An Cancellarius Episcopi ratione laboris sumere aliquid possit pro licentia audiendi Confessiones & concionandi? Respondeo negatiuè. nam sacra Congregatio apud Barbosam *in Trid. sess. 21. c. 1. n. 16.* declarauit, Cancellarium Episcopi gratis omnino præstare debere approbationem ad audiendas Confessiones, licentiam administrandi Sacramenta, deseruiendi beneficijs, sepeliendi cadauera in Ecclesia, celebrandi Missas, colligendi eleemosynas; mandata publicandi in Ecclesia eos, qui primam tonsuram suscipere, & ordinari voluerint. Pro litteris verò collationum, institutionum seu prouisionum beneficiorum vacantium per obitum, vel per resignationem, etiam ex causa permutationis vel alia: pro litteris dimissorialibus, quæ conceduntur Clericis ad alias diœceses transituris, vel ab extero Episcopo ordinandis: pro approbatione tituli patrimonij aut beneficij: pro licentia absentandi se ab Ecclesia, vel beneficio, vel erigendi capellas: pro litteris approbationis concurrentium ad parochiales in mensibus Papæ Romam transmittendis: pro approbatione iurispatronatus ex fundatione vel donatione: pro creationibus vicariorum in parochialibus: pro deputationibus œconomorum, dum vacant beneficia: pro executionibus litterarum Apostolicarum, gratiam seu iustitiam concernentium. Pro his inquam scripturis, si nullum sibi salarium vel stipendium fuerit assignatum, posse congruam sui laboris mercedem accipere, quæ quoad litteras collationis vel institutionis curatarum Ecclesiarum, vel deputationis vicariorum in illis, vnum aureum; quoad litteras dimissorias & testimoniales, decimam vnius aurei partem, non excedat. *P. 5. T. 13. Res. 70.* Aduerte hic, quòd licèt Concilium Tridentinum *sess 23. c. 15.* & Eminentissimi eius Interpretes præcipiant Episcopis, approbationem ad audiendas Confessiones gratis dare, non tamen propterea approbationes per pecuniam obtentæ nullæ sunt. Fagundez *pr. 2. lib. 7. c. 2. num. 66. Ibid §. Notandum*, & T. 14. *Res. 41. §. Sed non desinam.* Secus si aliquid accipiatur in Sicilia à Commissario Cruciatæ vel eius notario, aut ab alijs, pro executione Indulgentiarum. Vide V. *Indulgentia, n. 10.* Pro dispensationibus matrimonialibus, Sanchez putat à delegato recipi aliquid posse ratione laboris. Sed contrarium declarauit sacra Congregatio Vide V. *Dispensatio, n. 18.* vbi *n. 17.* videbis etiam, quid de alijs dispensationibus sit dicendum.

CANCELLARIVS Episcopi tenetur gratis dare facultatem concionandi, audiendi cõfessiones, & multas alias litteras.

Pro aliquibus alijs sumere potest pretium à S. Congregatione taxatum.

11 Petes secundò: An commutatio rerum spiritualium inter sese sit simonia? Respondeo affirmatiuè ex c. *quæsitum, de rer. permut.* vbi

COMMVTATIO rerum spiritualiũ inter sese est simonia.

pro-

prohibetur permutatio beneficiorum. Nomine autem beneficiorum veniunt etiam Prælaturæ Regularium, quæ vt diximus *n.* 4. sunt beneficia. Vnde si vocales Religionum conueniant inter se: *elige me in Prouincialem, & ego eligam te in Priorem*, committent simoniam. Lopez *p.* 1. *c.* 299. Sanchez *dub.* 44. *n.* 4. negat, prælaturas Regularium esse beneficia in eo rigore, vt nomine beneficij in lege hac pœnali comprehendi censenda sint. Villalobos *to.* 1. *tr.* 27. *diff.* 24. *nu.* 1. sentit nobiscum, cum hac tamen limitatione, quod si offeratur sola spes, v. g. *Da mihi suffragium, & ipse tibi de re alia prouidebo*, absque vllo pacto & conuentione, non erit simonia. Quod & si verum sit, erit nihilominus damnabilis oblatio, quia subornationis speciem refert. Adde, quod licet prælaturæ Regularium non sint beneficia, sunt tamen res spirituales. Et omnis rerum spiritualium permutatio est simonia, vt si, v. g. Sacerdotes conueniant inter se, vt applicent sibi inuicem Sacrificium, vel alter alterius audiat Confessionem &c. nisi prædicta commutatio, ait Lopez, fieret ex beneuolentia & gratitudine, absque vlla obligatione. *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 150. & olim *P.* 3. *T.* 2. *Ref.* 125.

12 Petes tertio: An pœnæ, de quibus supra *n.* 2. incurrantur in omni simonia? Respondet Sotus *lib.* 9. *q.* 8. *ar.* 2. *prope finem*, *& ar.* 1. *ad* 6. *v. porro*, pœnam restitutionis incurri solùm in simonia in beneficio, Ordine, & ingressu Religionis; excommunicationem vero in omni simonia. Ego vero cum Tannero *in* 2. 2. *disp.* 5. *q.* 8. *dub.* 4. *n* 95. & alijs, existimo, omnes pœnas simoniæ incurri in tribus casibus recensitis; alijs verò nullam pœnam à iure impositam esse, *extrauag.* 1. *&* 2. *de simon.* & sic pretium acceptum pro collatione Sacramentorum, probabile esse, ait Turrian. *in cens. Theol. cent.* 4. *dub.* 59. non debere ipso iure restitui. Vide multa circa hanc rem apud Tannerum *nu.* 99. P. 4. *T.* 4. *Ref.* 157. & 167. §. *Quoad secundum*. Ex quibus probabilis censenda est opinio Sanchez. *dub.* 108. *n* 3. contra Nauarrum *in c. si quando*, *de rescrip. excep.* 4. *in fine*. quòd dictæ pœnæ non incurrantur in simonia, iure tantùm humano prohibita, qualis est simonia in permutatione beneficiorum inter duos beneficiarios propria auctoritate facta, cum reseruatione pensionis, & similes. nam *extrauag.* 2. sic præfatur: *Cum scelus simoniacæ prauitatis tam diuinorum, quàm sacrorum canonum auctoritas abhorreat*, ex quo datur intelligi, quòd loquatur de simonia humano simul & diuino iure prohibita. nam præfatio legis dat intellectum toti legi. Merito autem excipit ab hac doctrina simoniam, quam dicunt confidentialem, licèt aliquando prohibitam iure tantùm humano, vt esset, si quis renuntiaret beneficio cum pacto, vt sibi, vel alteri postea reddatur; vel cum reseruatione pensionis, non sibi, sed alijs soluendæ. Et tu excipe etiam si quid datur Notario vel Cancellario Episcopi vel alteri pro executione Indulgentiarum, iuxta dicta V. *Indulgentia nu.* 10. nam licèt hæc simonia sit solùm iuris humani, affert nihilominus pœnas Tridentini *sess.* 21. *c.* 1. Vide Tannerum *n.* 95. *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 155. Sequitur etiam ex supra posita opinione Sanchez, probabile esse, non incursurum pœnas simoniæ, si non habens adhuc ius in re ad beneficium redimat vexationem, dando pretium electori, ne sibi præferatur indignus: nam licèt hic sit simoniacus, iuxtà dicta V. *Scandalum, n.* 9. probabiliter tamen docet idem Sanchez *dub.* 3. *n.* 6. contra Torre *in* 2. 2. *to.* 2. *q.* 100. *ar.* 4. *disp.* 9. esse simoniam solius iuris humani. *P.* 5. *T.* 14. *Ref.* 1. Aduerte

Non tamen omnis simonia trahit pœnas legis.

uerte etiam cum D. Thoma *ar.* 6. *ad* 6. supradictas pœnas non incurri in simonia mentali tantùm. Vnde si Episcopus contulisset beneficium famulo tamquam pretium seruitij ab eo exhibiti, animo impetrandi tale beneficium, etiam tamquam pretium, nullo existente pacto externo, nec implicito quidem, non teneretur talis famulus resignare. quidquid in contrarium afferat Sotus *lib.* 9. *q.* 8. *ar.* 1. *ad* 2. P. 4. *T.* 4. *Res.* 168. In reali vero parua ex parte pretij, Suarez ait incurri pœnas, quia non admittit paruitatem materiæ. Sed stando in contraria sententia, de qua sup. *n.* 1. contrarium dicendum est. *P.* 5 *T.* 5 *Res.* 2. in fine.

Restitutio autem, quæ in pœnam imponitur, fieri potest & danti, & pauperibus.

13 Petes denique: Cui restituendum est pretium pro simonia in Ordine, beneficio & ingressu Religionis? Ecclesiæ, cui facta est iniuria, vel pauperibus, ait D. Thomas *ad* 4. ex c. *de bon.* & c. *audiuimus de sim.* Sed ego teneo cum Sanchez *dub.* 114. *n.* 11. quod ante iudicis sententiam restituendum sit danti, qui non censetur à se abdicare dominium, nisi vt transferat in recipientem, & si hic non potest recipere, dominium remaneat penes ipsum. nec restituendum est Ecclesiæ ob legem pœnalem, quia hæc non obligat ante sententiam. At cum vtraque sententia sit probabilis, potest quis tuta conscientia restituere danti, Ecclesiæ, vel pauperibus, & si pauper est, retinere ipse. Ita Sanchez *ibid. nu.* 12 & 13. qui benè excipit pretium datum simoniace pro gratia & iustitia, quod ex Bulla Greg. XIII. restitui debet pauperibus, & datum ob ingressum Religionis, quod ex cap. *veniens de simon.* restituendum est danti. *P.* 4. T. 4. *Res.* 167. §. *Sed licèt*, prope finem. Quid porrò veniat in dicta Bulla nomine gratiarum, vide V. *Pœna*, *n.* 4.

SODOMIA.

SODOMIÆ definitio, Species, Grauitas, Tribunal, Pœnæ, Et circunstantiæ confitendæ.

1 † Sodomia, propriè loquendo, est actus libidinosus consummatus inter masculos in vase non naturali. largè est et concubitus cum fœmina in vase præpostero, & coitus fœminarum inter sese. Est peccatum mortale grauissimum, & indignationis diuinæ maximè prouocatiuum. In aliquibus Regnis Hispaniarum sodomitæ puniuntur ab Inquisitoribus. Vide V. *Inquisitorum*, *nu.* 99. Clericus sodomita subijcitur multis pœnis per Bullam Pij V. Vide V. *Clericus sodomita*.

2 An sodomia inter consanguineos, vel affines, contrahat distinctam malitiam incestus, in Confessione aperiendam, vide V. *Circunstantia*, *n.* 18. vbi *n.* 17. inuenies, an explicari debeat circumstantia sexus.

3 Circumstantiam agentis vel patientis taceri posse docuimus *Ibid.* *n.* 97. At Lugo *de sacr. pœn. disp.* 16. *sec.* 5. §. 1. *nu.* 243. existimat omnino explicandam esse: nam diuersa specie malitia est in agente, qui eo tactu impudico se polluit, ac in patiente, qui eodem tactu passiuo solùm cooperatur pollutioni alterius. Sed nostram sententiam nouissimè etiam docent Zàbellus, Lupus, & Ghilinus *v. circunstantia*, *n.* 50 P. 6 T. 6 *Res.* 36.

SPONSALIA.

SPONSALIA quid?

1 † Sponsalia dicuntur promissio mutua viri & fœminæ futuri matrimonij inter personas legitimas contrahendi. Dictum est

pri-

primo PROMISSIO, & tu subintellige *libera*, seu voluntaria. nam sponsalia metu graui contracta, nulla sunt; & probabiliter etiam si iuramento firmata sint. Vide V. *Iuramentum*, n. 11. & V. *Metus*, nu. 4. Et eadem est ratio de consensu ficto. Vide V. *Promissio*, *num.* 3. & V. *Iuramentum*, *nu.* 10.

2. Quoniam vero voluntarium non est sine discursu, sponsalia non possunt contrahi ante vsum rationis †. Ille autem rationis vsus ad ea sufficit, qui satis est ad peccatum mortale, nam hic idem vsus sufficit ad obligandum quem voto solemni Ordinis sacri & Religionis, qui similiter est status perpetuus. Gratis autem omnino Bonacina notauit, sponsalia contracturos habere debere futurorum præuisionem. nam iura præscripserunt sponsalibus ætatem annorum septem (l. *in sponsalibus* 2. *ff. de sponsal.* & c. *litteris*, c. *accessit*, c. *ad dissoluendum, de despons. impub.*) quæ futurorum præuisioni non est sufficiens. Sanchez *to.* 1. *lib.* 1. *disp.* 16. *n.* 16. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 273. Septennium autem requisitum à iure pertinet solùm ad forum externum nam in conscientia sufficit vsus rationis, etiam si septennium multùm præcedat, vt ait contra Richard. Pontius *lib.* 12. *c.* 5. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 274. §. *Et hæc omnia*. In quo casu non solùm sponsalia forent valida, sed neque esset mortale illa contrahere. Quod etiam procederet si vsus rationis deesset, & sponsalia non valerent, quia sponsalia non sunt Sacramentum, cui fiat iniuria. In hoc inquam casu non peccarent parentes († nam contrahentes rationis expertes qui peccarent †?) Pontius *vbi sup. n.* 4. contra Enriquez *lib.* 11. *c.* 13. *nu.* 13. Cap. autem 2. *de despons. impub.* ait Pontius, prohiberi solùm cohabitationem, vel contractum per verba de præsenti ante pubertatem. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 275. Pro foro externo Coninch requirit septennium completum, ità vt saltem inceptus sit vltimus dies. & ego probabile puto, sufficere, si completum sit moraliter, vt si deffecerent duo, vel tres dies, ait Gutierez, aut octo vel decem, ait Rebellius *p.* 2. *lib.* 4. *q.* 5. *concl.* 2. *nu.* 2. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 274.

Et in qua ætate contrahi possint?

3. Sufficit porrò consensus contrahentium tacitus, quando nimirum parentes, ipsis præsentibus & tacentibus, contrahunt, c. *unico, de despons. impub. in* 6. si verò alij hoc modo contrahant, censeo cum Sanchez *to.* 1. *lib.* 1. *disp.* 22. *n.* 7. ipsorum silentium non esse sufficiens signum consensus. quia *c. cit.* hoc de parentibus tamquam quid speciale statuitur, & illa regula, *qui tacet consentire videtur*, vera est in fauorem, non in præiudicium tacentis. Nihilominus probabilissima est sententia Pontij *lib.* 2. *c.* 14. *n.* 7. quod præsumatur consensus etiam tunc. & multo magis, si ipsis præsentibus contrahant eorum tutores, vt docuit Coninch, aut parentes contrahant coram filijs emancipatis, vel spurijs. Vide etiam Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 13. *in fine*. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 270.

REQVIRVNT consensum, saltem tacitum.

4. Quòd si parentes vel tutores pro filijs & pupillis absentibus contraherent, tunc sponsalia eatenus vim haberent, quatenus accederet postea eorum ratihabitio expressa, vel tacita, sed per signum aliquod sensibile manifestata: nec satis esset, quòd scientes silerent. nam id cap. *unico* disponit, quando sponsalia contrahuntur in eorum præsentia. Sanchez *n.* 16 Enriquez *lib.* 11. *c.* 13. *nu.* 5. propter paritatem rationis extendit cap. citatum ad contractum in absentia. Coninch vero *nu.* 39. tunc eorum taciturnitatem sufficere inquit, quando tacerent coram parte, patribus vel tutoribus referentibus: secus si referant alij, quorum

Et si contrahantur in absentia, debent ratificari.

non

non interest: quia his non tenentur suam mentem significare, sicut illis. Et vtraque hæc sententia est probabilis. P. 3. T. 4 Res. 271.

Consensus autem debet esse mutuus,

5 Deinde dictum est, sponsalia esse promissionem MVTVAM. nam Pontius lib. 12. c. 4. n. 2. existimat, quod si vnus promittat, & alter non repromittat, neuter remanet obligatus: sunt enim sponsalia contractus cuiusdam commutationis, ita vt alter nec velit, nec possit velle se tradere, nisi sub conditione, quod alter in compensationem se retribuat. Eo tamen ipso, quod alter alterius promissionem acceptat, vtrumque manere obligatum; quia nemo potest promissionem acceptare, nisi sub conditione repromissionis. Sanchez verò *de matr. to.* 1. *lib.* 3. *disp.* 5 *n.* 12. docuerat, posse quem acceptare promissionem absque repromissione, in quo casu solùm promittentem manere obligatum, donec alter ex nimia dilatione repromissionis & matrimonij, obligationem partis tacitè contemnere censeretur. Vtraque opinio est probabilis. P. 3. T. 4. Res. 244.

Et inter personas aptas ad contrahendum.

6 Denique dictum est INTER PERSONAS LEGITIMAS. nam qui matrimonium contrahere non possunt, nec sponsalia inter eos valent, vt inter consaguineos, v. g. nisi apponatur conditio, *si Papa dispensauerit*, ait Pontius *lib.* 3. *c.* 15. *n.* 5. tunc enim rata interim esse debere, donec Pontifex dispensare noluerit: cum nec turpia sint, nec vlli legi contraria: & si Papa dispensauerit, obligare in conscientia. Ratio autem est: nam hoc modo valet institutio filij spurij, si Princeps eum legitimauerit; venditio rei feudalis, si dominus feudi voluerit; votum Episcopi transeundi ad Religionem, si Papa consentiet, & similia. Sanchez verò *lib.* 5. *disp.* 5. *q.* 3. *n.* 12. putat esse inualida, etiam si accedat conditio, imò etiam si accedat iuramentum; ac proinde vtrumque contrahentem in tali casu ante, & post dispensationem resilire posse. Nisi quòd si magnæ expensæ fuerint in impetratione dispensationis insumptæ, resiliens eas restituere teneatur. Vtraque opinio est probabilis. Vide etiam Valerum *v. matrimonium diff.* 7. P. 3. T. 4. Res. 293.

Quæ per sponsalia obligantur ad contrahendum statim, aut cum alter requirit.

7 Porrò ex sponsalibus oritur obligatio contrahendi matrimonium per verba de præsenti tempore præfixo. si autem nullum præfixum sit tempus, vterque tenetur alterutro petente, ait Sanchez *disp.* 28. *nu.* 2. Pontius verò *c.* 6 *n.* 1. putat, talem obligationem adesse incipere à momento contractus, & statim implendam esse, si alter illorum non petat ex causa differendi; ex l. *in omnibus obligationibus*; *ff. de reg. iur.* P. 3. T. 4. Res. 245.

Sed obligatio contrahendi dissoluitur in impuberibus, si alteruter adueniente pubertate resiliat.

8 Sunt tamen multæ causæ, quibus obligatio contrahendi ex sponsalibus soluitur. Et quidem, si contracta sint ante pubertatem, adueniente pubertate dissolui possunt, altero illorum resiliente; quia videntur celebrari sub hac tacita conditione, *nisi ad pubertatem deueniendo resiliant*. (Nec expectare debet alterius pubertatem, vt ait Naldus *nu.* 1. nam frustra expectatur euentus, cuius nullus est effectus, c. *cùm contingit de off. deleg.* Si autem factus puber, non rec amet statim (idest intra triduum; l. *fin. C. de err. adu.*) censebitur in foro externo confirmare sponsalia, at in foro conscientiæ satis est, tempore statuto interiùs dissentire. Coninch *dub.* 2. *n.* 6. P. 4. *cit.* Res. 282.) Quod si iuramento confirmata fuissent; Villalobos *to.* 1. *tr.* 12. *diff.* 12. *n.* 27. & alij communiter, rectè dicunt dissolui non posse, ex c. *ex litteris*, *de sponſ.* (P. 3. T. 4. Res. 288.) At satis etiam probabiliter docent alij apud eundem, etiam stante iuramento dissolui posse, quia iuramentum sequitur naturam actus, quem

Etiam si alter nõdum factus sit pubes,

con-

confirmat. *Ibid. Ref.* 246. Si autem contracta sint post pubertatem, tunc primò dissoluuntur de communi consensu partium. nec remanet impedimentum publicæ honestatis, vt dictum est V. *Impedimenta, n.* 17.

In puberibus verò soluitur de consensu vtriusque.

9 Secundò per ingressum Religionis. In quo casu Toletus *lib.* 7. *c.* 21. existimat, eo ipso, quod vnus ingreditur, vtrumque deobligatum manere. Rebell. *lib.* 4. *q.* 8. *sec.* 6. putat, dissolui obligationem solius ingredientis, alterum vero manere obligatum, donec ille profiteatur. Denique Nauarrus *c.* 22. *n.* 26. neutrum deobligari existimat, nisi secuta professione: quia nullus canon dicit, sponsalia dissolui per solum Religionis ingressum; & alioqui dum sponsus est nouitius, potest habitum deponere, & contrahere. Omnes hæ sententiæ sunt probabiles. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 207.

Per ingressum Religionis,

10 Tertiò, dissoluuntur per susceptionem Ordinis sacri, aut ipsius votum, & simpliciter ob votum castitatis. Pontius *c.* 12. *n.* 3. licet Sanchez *de matr. to.* 1. *lib.* 1. *disp.* 46. *n.* 9. probabiliter neget. Nec peccat sponsus, qui Sacris se addicit, vel votum emittit Ordinis sacri vel castitatis. quia sponsalia censentur contrahi sub conditione, nisi sponsi meliorem statum eligere velint. Pontius *c.* 11. *n.* 3. contra Rebellium *lib.* 4. *q.* 8. *sec.* 5. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 208. Nec similiter peccat, qui Religionem ingreditur, nec facit contra cap. *commissum* 16. *de spons.* vt fuse probat idem *c.* 10. *n.* 9. *Ibid. Ref.* 207. §. *Notandum.*

Per votum castitatis, &c.

11 Quartò, dissoluuntur sponsalia per matrimonium ratum cum altero. Si enim alteruter contrahit per verba de præsenti cum alio, ille qui remanet, solutus manet ab obligatione sponsaliorum. Et probabile est, manere solutum etiam contrahentem, vt docet Sanchez *disp.* 48. *nu.* 3. ex c. 1 *de sponsa duorum*, cap. *sicut*, cap. *si inter*, cap. *veniens*, cap. *is, qui fidem. de spons.* At Pontius *c.* 13. *n.* 4. tenet, quod si alter sponsus expectet, sponsalia non extinguuntur, sed suspenduntur vsque ad solutionem illius matrimonij: nam iura citata solum decernunt, quod si sponsus contrahit matrimonium cum altera, debet manere cum illa. ex quo non sequitur, quod obligatio sponsalium extinguatur. Sanè, qui post votum Religionis matrimonio copulatur, vxore defuncta, tenetur votum implere *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 209.

Per matrimonium ratum alterutrius cum alia,

12 Quintò, dissolui cum prima, ait Pontius *c.* 14. *nu.* 4. sponsalia, si sponsus contrahat sponsalia cum secunda, & cum ea copulam habeat: nam vbi prima haberet ius solùm ad lucrandum, secunda ius haberet ad damnum vitandum, vnde huic potius, quàm illi fauendum esset. Et quamuis prima sponsalia essent priora, reuocarentur tamen à secundis propter strictius vinculum resarciendæ iniuriæ. Oppositum docuerat Sanchez *disp.* 49. *n.* 5. Sed vtraque sententia est probabilis. In casu verò, quo prima sponsalia præualent, si quæ causa illos irritat, non proinde seruari debent secunda. nam si prius non tenebant, successu temporis conualescere non possunt. Pontius *ibid. n.* 2. contra Rebell. *sec.* 8. *concl.* 1. *P.* 3. *T.* 4. *Ref.* 210.

Vel per alia sponsalia interueniente copula.

13 Sextò, si alteruter fornicatur, alter solutus manet ab obligatione sponsaliorum, non tamen ipse c. *quemadmodum* 23. *de iureiur.* Item si sponsa se ab alio impudice tangi permittat per oscula, amplexus, &c. sponsus manet etiam solutus. Minimè verò sponsa, si id sponso contingat: quia non æquale vtrique dedecus resultat ex tali alterius delicto. & ius efficit illos pares solum in casu fornicationis. Sanchez *disp.* 55. *n.* 5.

Item per fornicationē alterutrius,

Tactus impudicos à sponsa voluntariè passos.

Non tamē è contra.

n. 5. Nisi fortè, ait Coninch *disp.* 23. *dub.* 7. *num.* 56. oscula & tactus sponsi cum altera adeo frequentes essent, vt meritò timeri possit, nè minus sponsam sit amaturus, aut fidem ei seruaturus. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 283.

Quid si vterque in fornicationem inciderit?

Sed quid, si vterque sponsus in fornicationem inciderit? In tali casu ait Bonacina *q.* 1. *pun.* 8. *n.* 6. delictum vnius compensari cum delicto alterius, & neutrum resilire posse. Sicut post adulterium vtriusque coniugis neuter habet ius repudij. Hæc sententia est probabilis. Sed opinio Coninch *n.* 63. quod solus sponsus resilire possit, magis arridet. quia maior est iniuria sponsi, quàm sponsæ, altero fornicante. Nec valet paritas adulterij. quia separatio thori, quàm sponsalium est difficilior. *P.* 3. T. 4. *Res.* 284.

Item ob amissionē oculi, Auris, Narium, Paralysim, Lepram, &c.

14 Septimò soluuntur sponsalia, si alter sponsus oculum, aurem, vel nasum amittat, morbo contagioso, paralysi, lepra, suspicione morbi Gallici, aut oris immedicabili graueolentia afficiatur c. *quemadmodum de iureiur.* Si autem alia notabilis deformitas sponsæ superueniat, Guttierez *de matr. c.* 21. *n.* 5. ait, non posse sponsum gaudere beneficio text. cit. cum viri pulchras plerumque vxores omittant, & ad deformes accedant. Sed si deformitas sit talis, vt à principio existens sponsum à sponsalibus diuertisset, probabilissimè ait Sanchez *disp.* 57. *n.* 4. ipsum deobligare. Sed id non procedit in casu deformitatis sponsi, nisi valde magna esset, ita vt spectantibus horrorem ingereret, aut cum turpitudine inhabilitas ad suum opificium aut officium exercendum coniungeretur. nam in viro non multum consideratur pulchritudo. Coninch *dub.* 8. *n.* 66. *P.* 3. *T.* 4. *Res.* 285.

Item ob nimiam deformitatem sponsæ.

Vel horrendam turpitudinem spō so superueniente.

Quid si alter ex sponsis patitur defectum occultum?

15 Ille autem ex sponsis, qui defectum patitur occultum, si est defectus perniciosus, vt morbus contagiosus, improbi mores, grauis infamia, & similes, non potest cum alio contrahere, nisi similem defectum pateretur. si verò defectus non sit perniciosus, sed solùm redderet nuptias minus appetibiles, vt deformitas, vel corruptio in ea, quæ existimata fuerit pulchra & virgo, tunc honestè viuere studens, contrahere potest, non quidem tales defectus dissimulando, sed non manifestando: & si cum infamia coniuncti essent, vt defloratio, posset artificio cooperire sine mortali. Ex quibus colliges, patientem defectum occultum perniciosum, non posse alterum defectus ignarum cogere ad contrahendum; patientem vero non perniciosum, qui alterum ad sponsalia non induxit, probabile esse, quòd possit cogere, probabilius quòd non possit. Vide Pontium *c.* 18. *n.* 5. & 6. & Coninch *dub.* 12. *à nu.* 91. *P.* 3. T. 4. *Res.* 287.

Item ob superuenientem alterutri paupertatem.

16 Octauò, si sponsalia contracta sint nulla dotis promissione præuia, superueniente postea sponsæ paupertate, non tenetur sponsus eam ducere, etiam si sponsalia iuramento firmauerit. quia promissio obligat rebus notabiliter non mutatis, c. *quemadmodum de iureiur.* Est autem sponsæ paupertas mutatio notabilissima. † idem dic de paupertie superueniente sponso ad eximendam sponsam, cum Bonacina *de matr. pun.* 7. *q.* 1. *n* 11. †. Si autem ipse sponsus noua hæreditatis accessionē statum notabiliter melioraret, non ob id ab obligatione sponsalium eximeretur; quia in conditionem propriam non cadit consensus. Coninch *dub.* 8. *n.* 69. Si autem, nulla dotis promissione præmissa, diues iuret, se aliquam ducturum, & nullam dotem assignare velit, aliqui dicunt, teneri eam ducere, alij dicunt non teneri; vtrique probabiliter. Vide Sanchez *to.* 1.

lib. 1.

lib. 1. *disp.* 60. P. 3. T. 4. *Ref.* 186.

17 † Sunt & aliæ causæ sponsalia dissoluentes, quas vide apud Bonacinam *q.* 1. *cit. à pun.* 5. & alios †. Earum autem cognitio spectat ad iudicem ecclesiasticum, priuatiuè quoad laicum. Sed si non agatur de valore sponsalium, etiam iuramento firmatorum, cumulatiuè. Sanchez *disp.* 69. *n.* 9. P. 1. *T.* 2. *Ref.* 131. CAVSA sponsaliũ pertinet ad forum ecclesiasticum.

18 Itaque, si quis post contracta in pubertate sponsalia, absque causa implere recusat, ait Pontius *c.* 19. *n.* 8. monendum esse per iudicem, & si adhuc negat, compellendum per censuras, iuxtà c. *ex litteris el.* 2. *de despon.* Aduertit tamen Villalobos *to.* 1. *tr.* 12. *diff.* 19. *n.* 3. quod si iudex sit multùm seuerus, matrimonium, tamquam ex metu graui, erit inualidum, & aliquando malos effectus parturiet, vnde si censura non censetur profutura, ab ea abstinendum est. P. 3. *T.* 4. *Ref.* 206. Si autem in contractu sponsalium apposita fuisset pœna conuentionalis contra resilientem iniustè, iniustè resiliens teneretur eam soluere, vt probat Pontius *c.* 19. *n.* 8. quamuis probabile sit, non teneri, propter auctoritatem Sanchez *disp.* 30. & DD. communiter. *Ibid.* 211. Quod sponsos cogere potest ad cõtrahendum. Sed an debeat?

An sponsis licitum sit se inuicem tangere, & osculari, vide V. *Tactus, num.* 6.

STATVTVM LAICALE.

1 † PRincipes violare solent libertatem ecclesiasticam, non solùm actuali iudicio, vt dictum est V. *Princeps*, & V. *iudex laicus*, sed etiam statuto. Ideo videndum quódnam statutum sit contrarium ecclesiasticæ libertati †. STATVTVM laicale lædit immunitatem Ecclesiæ,

2 Primò igitur est contra libertatem ecclesiasticam statutum Principis, quoties tangit Ecclesiam (vt si prohibeat Ecclesias absque licentia Principis ædificari, vt dictum est V. *Ecclesia, nu.* 1.) † aut causas merè ecclesiasticas †. aut prohibet, vel impedit personas ecclesiasticas, vti rebus, aut facultatibus sibi à iure communi concessis. cap. *Ecclesia S. Mariæ* 4. *de priu.* c. *fin. de immun. eccl. in* 6. Tusch. *to.* 5. *concl.* 342. *n.* 13. 19. *&* 137. & Rota Rom. *in vna Corrigien.* 16. *Febr.* 1589. *in vna Massafren.* 21. *Iun.* 1591. *& in vna Cryptæferratæ* 16. *Ian.* 1604. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 59. §. *Sed his*, post medium, *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 55. *P.* 5. *T.* 1. *Ref.* 8. §. *Sed his* paulo ante medium, & nouissimè *P.* 6. *T.* 8. *Ref* 1. §. *Sed his*, & *Ref.* 4. *à* §. *confirmantur*. Secundò, quando tolluntur, aut minuuntur priuilegia Ecclesiæ & Clericis concessa à Deo, summis Pontificibus, aut Principibus sæcularibus. Alexand. *lib.* 1. *conf.* 209. *n.* 3. & alij communiter. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 62. in fine, *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 55. §. *Secundò*, & nouissimè P. 6. T. 3. Ref. 1. Tertiò, quando Clerici & ecclesiastici efficiuntur timidiores. Tusch. *n.* 39. *Ref.* 55. *cit.* §. *Tertiò*. Quartò, quando Clerici efficerentur deterioris conditionis, quàm laici, cap. *quanto*, *de priu.* & cap. *fin. de immun.* Pechius *de amortiz.* *c.* 6. & alij. *Ibid.* §. *Quartò*, & *Ref.* 52. §. *Deinde*. Quintò, omne statutum aptum Ecclesiæ & ecclesiasticis ferre semper incommodum, quamuis indirectè, & quamuis non disponat super illis, super quæ Ecclesia haberet speciale priuilegium. c. *quanto* cit. *de priuil.* Felin. *in c. Ecclesia nu.* 104. & alij. *Ref.* 55. *cit.* §. *Quinto*, & *Ref.* 52. *cit.* §. *Verum*. Et denique omne statutum dire- Primò, si tangit Ecclesiam, Vel causas Ecclesiasticas,

ctum ad Clericos & ecclesiasticos, vel ad omnes in generali, etiam sub prætextu boni publici; quia hi de iure communi ab ipsorum potestate liberi sunt. Vnde in statutis laicorum nunquam comprehenduntur, P. 4. T. 1. Res. 88. & P. 6. T. 3. Res. 6. & T. 8. Res. 4. §. Verùm. Imò etiam si statutum esset Clericis fauorabile, per hoc tamen quòd ipsos nominaret, foret inualidum. Surdus vol. 2. cons. 301. n. 13. & alij. P. 4. T. 1. Res. 14. & P. 6. T. 3. Res. 3. in fine, & Res. 7. Imò etiam si statutum non dirigatur ad Clericos, sed ad laicos contrahentes cum illis; quia Ecclesia habet liberam de iure facultatem, vt laici cum ipsa liberè & absque vllo onere contrahant, & commercium habeant. Aponte in resp. super cens. Veneta, & alij communiter. Vnde statutum generale nunquam comprehendit laicos contrahentes cum Ecclesia & ecclesiasticis, aliàs læderetur ecclesiastica libertas, non verbis, sed mente, faciendo fraudem de persona ad personam. Abbas in c. Ecclesia S. Mariæ, de const. n. 17. & 31. P. 4. T. 1. Res. 52. P. 5. T. 1. Res. 8. §. Dicendum, & P. 6. T. 8. Res. 4. §. Vnde.

Vt causas beneficiorum,

3 In primis ergò inualida & contra immunitatem ecclesiasticam forent omnia statuta disponentia de causis beneficiorum, iuramentorũ, decimarum, matrimoniorum & similibus, quæ cum sint spirituales, pertinent ad ecclesiasticos priuatiuè. Vnde rectè ait Tamburinus to. 1. disp. 15. q. 19. n. 21. inualidum fore statutum Principis, quòd beneficia sui status solis ciuibus conferantur. Et licèt id in Gallia & aliquibus Hispaniarum Regnis practicetur, id tamen procedit ex consensu & priuilegijs Summorum Pontificum. Barbosa collect. to. 1. lib. 1. tit. 5. c. 4. num. 7. Quibus nihilominus ipse pro libito derogare potest. Vide V. Papa, n. 4. P. 3. T. 1. Res. 26. Idem dic de priuilegio nostri Regis, ne quis possessionem apprehendat alicuius Ecclesiæ seu beneficij sine ipsius, vel ministrorum suorum licentia. Cessante enim priuilegio, iniqua lex foret; cum Ecclesia habeat ius à Deo immittendi Clericos in possessionem beneficiorum. Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. can. 15. q. 11. n. 59. P. 1. T. 2. Res. 63.

Iuramentorum,

4 Rectè quoque ait Molinus de ritu nupt. lib. 1. comp. 19 n. 60. inualidum fore statutum Principis irritans iuramenta, & oppositum est falsum, vt ait Martha de iurisd. p. 4. cent. 1. cas. 72. n. 18. contra Molinam de iust. to. 1. tr. 2. disp. 147. n. 13. P. 1. T. 2. Res. 74. & 114. & P. 5. T. 1. Res. 8. §. Sed restat. Quòd si tale statutum existit in Cathalunia, Molinus iustificari dicit tamquam editum in Comitijs generalibus, ad quæ concurrunt etiam ecclesiastici. Res. 114. cit. Nam de reliquo Princeps, non solùm non irritare, sed neque iuramenti præstiti obligationem relaxare propriè potest, cum sit spiritualis, vt notat Ledesma to. 2. tr. 11. c. 4. dub. 3. licet possit eam condonare & remittere, sicuti pars, secundùm Sanchez in sum. to. 1. lib. 3. c. 22. n. 15. P. 1. T. 2. Res. 115. Quòd si iuramentum metu aut iniuria extortum sit, in materia merè laicali, tunc poterit Princeps, & iudex sæcularis cogere laicum ad condonandam obligationem, cumulatiuè cum ecclesiastico, qui, si dubium esset de turpitudine iuramentum recipientis, solus esset competens. Molina to. 2. tr. 2. disp. 149. Ibid. Res. 116. An verò Princeps non irritare iuramenta, sed prohibere possit nè in contractibus apponantur? Ne hoc quidem posse, aiunt DD. quia sic impediretur indirectè iurisdictio ecclesiastica. Vide infra num. 11.

Decimarum,

5 Torres quoque in 2. 2. q. 87. ar. 1. disp. 9. nu. 17. contra Turrianum in sum. p. 1. c. 137. dub. 4. concl. 3. inualidum esse, ait, statututum

Caroli V. & Philippi II. Regis Hispaniarum, quòd laici non soluant decimas, quæ solui non consueuerunt; nisi ex priuilegio summi Pontificis latum sit. quia licèt consuetudo legitima seruanda sit instar legis, præcipere tamen nè Clerici contra eam faciant, Ecclesiasticorum est, non sæcularium Principum. *P.* 5. *T.* 14. *Ref.* 42. §. *Sed hic.* Vide plura V. *Iudex Ecclesiasticus nu.* 4.

6 Circa matrimonij substantiam statuta sæcularia nulla forent, siue sit ecclesiastica de iure canonico, reseruante eam sibi summo Pontifice, vt ait Sanchez *to.* 2. *lib.* 7. *disp.* 3. *n.* 2. siue de iure diuino, reddente eam sacram Christo per institutionem Sacramenti, vt ait († & melius †) Pontius *lib.* 7. *c.* 2. *n.* 3. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 128. Et præcipuè inane esset statutum laicale, libertatem in contrahendo diminuens; quia matrimonia ab omni coactione libera esse debent, ex l. *Titia, ff de verb. oblig.* & decreto Trident. *sess.* 24. *c.* 9. Tale autem esset statutum ne filia nubat sine consensu parentum, Sanchez *de matr. to.* 1. *lib.* 4. *disp.* 25. *n.* 2. contra Molinam *to.* 1. *tr.* 2. *disp.* 176. *à n.* 24. (*P.* 1. T. 2. *Ref.* 75. *&* 105.) aut ne fœmina nubat extraneo, Abbas *in cap.* 1. *de spons.* contra Alex. *lib.* 2. *cons.* 251. *n.* 2. (*P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 57.) aut affini, etiam post dispensationem Pontificis. *P.* 5. *T.* 1. *Ref.* 17. & omne statutum statuens impedimenta matrimonij. Pontius *lib.* 6. *c.* 1. *&* 2. contra Cœlestinum *tr.* 2. *c.* 31. *nu.* 1. *P.* 5. T. 1. *Ref.* 16. Imò Pontius *nu.* 4. nec circa matrimonij accessoria disponere posse laicos existimat, si eo accessorio impediatur principale. Secus de accidentalibus & accessorijs non impedientibus principale, vt sunt dos, dotis fructus, donatio inter coniuges, & similia. Sed circa hanc materiam vide etiam Riccium *p.* 3. *decis.* 178. & Bellettum *p.* 1. *de exempt. cler. à stat. laic.* §. 4. *n.* 43. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 128. §. *Ex his.* Et matrimonij.

7 Quatenus verò interdicit Ecclesiæ & ecclesiasticis, quæ sibi de iure, vel priuilegio competunt, inualidum & contra immunitatem esset statutum Principis: primò, si præciperet Ecclesiæ infra certum tempus bona stabilia sibi relicta vendere, quale olim edidit in Sicilia & Neapoli Rex Fridericus, † & hodie extat Venetijs †. nam omni iure licitum est Ecclesijs, bona immobilia possidere, & per hoc statutum fiunt deterioris conditionis, quàm laici. & ideo statutum Friderici reuocauit postea Carolus II. apud Afflictum *lib.* 3. *const.* 26. *nu.* 12. qui proinde *in commentarijs constit. Regni Neapol.* non eam illustrauit commentario, sed tamquam inualidam prætterijt. Vtinam ipsum imitatus esset Cutellius, nec suscitasset opinionem Pauli Seruitæ à Paulo V. damnatam, & communi DD. calculo reprobatam. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 64. *P.* 5. *T.* 1. *Ref.* 3. & *P.* 6. *T.* 3. *Ref.* 10. §. *Ad exempla*, & *Ref.* 11. † Adde, quòd lex prædicta pugnat ex diametro cum Bulla Pauli III. de rebus Ecclesiæ immobilibus non alienandis absque licentia Papæ †. Secundò, & multò magis, inualidum foret statutum, quòd bona immobilia in Ecclesiam & ecclesiasticos transferri non possint. & si prohiberet alienationem in extraneos, non comprehenderet Clericos, quamuis violaret libertatem eorum mentaliter; vt supra dictum est, & iudices ecclesiastici cogere possent sic statuentes declarare, quòd in illis legibus Clerici non comprehenduntur, vt ait Paludan. *in* 4. *dist.* 18. *q.* 3. *ar.* 3. *cas.* 14. Gemin. *n.* 4. & alij multi. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 58. *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 13. *&* 70. *P.* 5. *T.* 1 *Ref.* 3. & *P.* 6. *T.* 3. *Ref.* 3. Et præter rationes prædictas (præsertim quòd ecclesiastici fierent deterioris conditionis, quàm quilibet ex sæculi fæce: vnde ex-

SECVNDO si interdicat Ecclesiæ, quæ sibi competũt de iure aut priuilegio,

Vt si præcipiat ei, bona recens quæsita infra certum tempus ponere extra manum,

Aut prohibeat in eam transferri.

exclamauit D. Hieronymus contra similem legem *in epist. 2. ad Nepotianum; Sacerdotes idolorum, auriga, & scorta hereditates capiunt: solis Clericis & Monachis hoc lege prohibetur.* P. 6. T. 3. in fine) probatur vlterius conclusio, tum quia in cap. *fin. de immun. eccles. in 6.* dicitur, esse contra ecclesiasticam libertatem statutum prohibens vendi, donari, vel relinqui Ecclesijs; quia præsumitur conditum in derogationem illius; quæ præsumptio, cum sit iuris & de iure, non admittit probationem in contrarium, c. *is, qui fidem,* Felin. *in c. quanto n. 3. de præsumpt.* & alij, P. 6. T. 3. *Res.* 4. Tum etiam, quia summi Pontifices statuta huiusmodi sæpe reuocarunt, Innocent. III. cum Henrico Imp. Constantinop. Gregor. IX. cum Rege Castellæ, Clemens IV. cum Rege Lusitaniæ, & alij nonnulli cum alijs; quibus adde Concilia Lateranen. sub Innocent. III & Leone X. Constantien. & Trident. *sess.* 25 *c.* 20. *Ibid. Res.* 5. Et ideo hanc sententiam docuit Bartol. *in l. filius familias §. Diui nu.* 12. Bald. *in l. fin. n.* 17. *C. de sacros. eccles.* Iason *in l. filius familias §. Diui in prima lect. n.* 72. *vers. tu aduerte,* notatq. esse communem, propter textum in c. *fin. de immun.* vt etiam ait Marian. Socin. *cons.* 76. *n.* 30. *lib.* 3. & ex Theologis Comitolus, Duardus, Filliucius, Reginaldus & alij communiter, contra Molinam *to. 1. tr. 2. disp.* 140. *n.* 18. (quem Surdus *cons.* 301. *n.* 56. vt gratus fieret Principibus, aliquando hallucinatum fuisse inquit, quamuis alioqui doctissimus fuerit) & alios paucos. *Ibid. Res.* 6. & 10. §. *Ad sextum.*

Quidquid obijciāt Politici.

Sed contra obijcit Additionator anonymus impressionis Venetæ: primò, quia priuati ex pacto & testamento conuenire possunt pro ipsorum interesse, ne bona in Ecclesias alienentur, l. *fin. C. de pact. inter empt. & vend.* vnde & id statuere poterit Princeps ob interesse Reipublicæ, quia à pacto ad statutum valet argumentum, l. *fin. C. de fideiuss.* Secundo, quia valet statutum, quòd monasterium ingrediens non succedat, teste Barthol. *in l. fin. n. 6. C. de pact.* Tertiò, quia hoc statutum non cadit super bona Clericis acquisita, sed solùm super acquirenda. Quartò, quia ex nimia bonorum in Ecclesias translatione timeri potest, ne breui tuendo imperio non sufficiant. Et denique, quia multa talia statuta subsistunt; vt in Purtugallia, Venetijs, Brabantia & Germania, *P. 6. T.* 3. *Res.* 1. & Cutellius addit, id etiam interdictum fuisse leuitis & Sacerdotibus legis veteris. *P. 5. T. 1. Res.* 3. §. *Ad id.*

Quibus facilè respondetur.

Sed facilè respondemus. Ad primum, argumentum à pacto ad statutum valere, quando militat eadem ratio. Surdus *cons.* 2. *nu.* 8. *vol.* 1. & alij. at non esse eamdem rationem in casu nostro: nam in re propria quilibet est moderator & arbiter, l. *in re mandata, C. mandati,* nec prohibetur aliquis disponere, quòd eius bona in Ecclesiam non transeant. At Ecclesiæ concessum est priuilegium, vt quilibet possit ei donare, l. *illud, C. de sacros. eccles.* & relinquere, l. 1. *C. eod.* & vendere, sicut & Clericis, l. *fin eod.* quibus priuilegijs contrarium statui prohibetur *c. fin. de imm. eccles. in 6.* Adde, quòd pactum est voluntarium, & procedit solùm de rebus paciscentis: at statutum est generale, & impedit efficacius donationem, saltem indirectè; & ideo argumentum à pacto ad statutum non valere, ait Ripa *in l. filius familias nu.* 82. *vers. nam pactum, ff. de leg.* 1. *P. 6. T.* 3. *Res.* 8.

Ad secundum, respondemus contra Bartolum, statutum excludens à successione Religiosum, non valere, vt ait Pontius *lib. 3. c. 8. nu.* 25. & de-

determinauit Rota *in vna Assisien. bonorum die* 31. *Maij*, 1606. Vnde statutum excludens à successione ab intestato fœminas stantibus masculis, sic generaliter latum valet, & ligat fœminas, etiam si fiant monachæ; nam tunc non sequitur deterioratio conditionis. Socin. iun. *in consil.* 15. *pro vera n.* 11. *vol.* 3. at statutum latum specificè, excludens mulieres religiosas, non valet, ob contrariam rationem, siue de ingressa loquatur, siue de ingressura. Abbas *in c. quod clericus n.* 40. *de foro comp. P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 125. *&* P. 6. *T.* 3. *Ref.* 8. *à §. Ad tertium*. Et conditiones illæ in legatis, *si Religionem non ingrediatur* &c. non sunt admittendæ, nec habent effectum, vt dictum est V. *legatum*, *n.* 2. Imò, quamuis Vasquez *de rest. c.* 6. *§.* 1. *dub.* 2. *n.* 34. non censeat aduersari immunitati legem 11. *tit.* 10. *lib.* 5. *recopil.* irritantem donationem bonorum omnium factam filio Clerico, eo quòd in tributorum fraudem præsumitur fieri. Alij nihilominus dicunt, Ius ciuile talem præsumptionem introducere non potuisse. & ego puto stante sententia Vasquez, præter donationem aliud quoque indicium ad talem præsumptionem requiri. Et nihilominus tunc admittere probationem in contrarium, quia, vt ait Flores de Mena *lib.* 2. *q.* 21. *§.* 2. *n.* 73. non est iuris & de iure, sed solùm iuris; & sic si in tributorum fraudem non fieret, valere. *P.* 3. *T.* 1. *Ref.* 3.

Ad tertium, priuilegia quocumque titulo Ecclesiæ concessa, competere ei non solùm pro bonis acquisitis, sed etiam pro acquirendis, & canones in hac materia indistinctè loqui, vt videre est in c *benè quidem* 96. *dist.* c. *Ecclesia S. Mariæ*, *de const.* & c. *fin. de rebus eccles. non alien.* & quòd talis distinctio non subsistat, expreßè definiri in c. 1. *de immun. Eccles. in* 6. & notauisse Cardin. Alban *de immun. n.* 12. ponderantem tex. in c. *ea enim* 10. *q.* 2. *ex l. iubemus §.* 1. *vers. ea enim C. de sacros. Eccles. P.* 6. *T.* 3. *Ref* 9.

Ad quartum argumentum illud à Ioanne Hus primùm, dein à Paulo Seruita eructatum, ingenium sapere nimis politicum, & de diuina prouidentia & retributione nimium diffidens: *Quis enim abnuat*, ait Gretserus lib. 3. conf. 3. *Deum nequaquam pati, vt liberalitas laicorum in Ecclesias immensam suam beneficentiam superet, dum cultus eius propagatur & amplificatur? Neque enim frustra se coli sinit Deus*. Maiori sane pietate in suos Sacerdotes floruerunt Hebræi, & Gentiles. Nam Sacerdotes illorum & leuitas alijs tribubus multò ditiores fuisse, obseruat Becanus *anal. vet. Eccles. c.* 7. *q.* 6. *n.* 3. nam à singulis recipiebant decimas omnium bonorum, vnde nouem illis remanentibus, vndecim ad ipsos perueniebant: & Sacerdotes deinde accipiebant decimas decimarum à leuitis. & his accedebant primitiæ oblationes, primogenita: quæ omnia simul posita in magnum thesaurum excrescere necesse erat. *P.* 5. *T.* 1. *Ref.* 3. *§. Ad id verò*. Et quoad Gentiles, Aristoteles in sua republica sic bona Ciuitatis distribuit, vt quarta pars cultui sacro destinetur, & præterea Sacerdotibus tamquam priuatis sua pars relinquatur. *lib.* 7. *polit. c.* 10. *P.* 6. T. 3. *Ref.* 10. *§. Sed non desinam*. Bona verò Ecclesiastica Christianorum non solùm facta comparatione ad prædictos, sed etiam absolutè considerata, & cum solo respectu ad eos, qui ex illis sustentari debent, sunt adeò exigua, vt obseruat Comitolus *apol. pro monit. Pauli V. c.* 3. *n.* 6. quòd si in vnum congregata singulis ecclesiasticis, qui ex illis sustentari debent, æqualiter diuidantur, oppidò quamplurimis victus & vestitus defuturi essent, præterquam quòd in tali calculo

nul-

nulla iustitiæ distributiuæ forma seruaretur; ex quo factum est, quòd in tot Congregationes Regularium proprietas sensim irrepserit; dum de bonis communitatis non possunt singuli congruentem sustentationem habere, & nihilominus, cum res ita se habeant, exclamant nostri politici, Ecclesiam & ecclesiasticos nimium habere. Contra quos Concilium Parisiense sub Ludouico, & Lothario Imperatore celebratum: *Mira res*, inquit, *ambitio mundialis satis non habet, & Ecclesia Christi nimium habet.* Desinant porro timere, ne omnia bona communitatis in Ecclesiæ potestatem aliquando deueniant. Nam (vt bene Theologi Relig. Seruorum *c. 7.*) nunquam in Ecclesiam transferentur feuda, fideicommissa, aut bona necessaria sustentationi principatuum; quia hæc semper manebunt in familijs. Nec item transferentur omnia alia bona non vinculata, quia ex his multa possident auari, multa homines lubrici & perditæ vitæ, qui omnia consumunt viuendo luxuriose, nec vnquam Ecclesiæ recordantur. Experientia præterea docet, Ecclesiarum bona nonnunquam ad laicos deuolui, sic ferente temporum vicissitudine & varietate. Ex quibus omnibus factum est, vt quamuis per septendecim fere sæcula Ecclesiæ bona legentur, & quidem quo antiquius, eo copiosius, adhuc non omnia, imò nec adeo multa in eam transierint. *P. 5. T. 1. Res. 3. §. Sed deueniendo.* Quòd si in tanta securitate, Principes adhuc timent, recurrant pro remedio ad summum Pontificem, cui inest tales leges condendi potestas, vt obseruat Hostiensis *in c. cum laicis n. 10. de rebus eccles. non alien. P. 6. T. 3. Res. 10. §. Respondeo primò.*

Ad vltimum, quidquid sit de illis exemplis, non quid factum sit, sed quid fieri debeat, spectandum esse, *l. sed licèt, ff. de offic. præs.* nec exempla, nisi bona, sequi debere, *Gell. noct. Attic. c. 19.* Cum modò sit exemplum Caroli V. & Philippi II. Regis Hispaniarum, qui ad talem legem in suis Regnis condendam ab eorum Procuratoribus sæpius in comitijs sollicitati, nunquam eam condiderunt, aut se illam condere posse iudicauerunt. Bonius *resp. ad consid. Pauli Seruitæ p. 3. ad 10. argum.* vbi etiam respondet ad exempla Germaniæ, & simile Oduardi Regis Angliæ. Sane Reges Portugalliæ ob talem legem fuere excommunicati, & Regnum interdicto suppositum, donec illam Dionysius reuocauerit, præstito per suos Oratores iuramento de parendo mandatis Ecclesiæ, vt videre est ex litteris Nicolai IV. datis 10. *kalend. April.* 1290. Sunt tamen aliqui Doctores, qui asserant, exinde in eo Regno adesse priuilegium Papæ in fauorem talis legis, quod alij negant adesse; & priuilegium allegantibus incumbit illud in authentica forma demonstrari, cap. 1. *de fide instrum.* & *c. porrò, de priuil.* Rota in vna *Oscensis Canonic. die 1. Decemb.* 1595. & Pesantius *de immun. disp. 5. n. 2.* Obseruat quoque Germonius *in assert. libert. eccles. c. 7.* in eo Regno stabilia Oratorijs, & Monasterijs titulo perpetuandi obligationes Missarum passim relinqui. *P. 6. T. 3. Res. 11.*

Quod autem ait Cutellius de leuitis & Sacerdotibus veteris legis, falsum est: nam ex *leuit. c. 25.* habetur, eos habuisse ædes vrbanas quouis tempore redimibiles, & Ieremias in Anathoth Vrbe sacerdotali agrum emit, vt obseruat Sancius *in Ezech. c. 44. vers. 28. num. 59.* imò notat Becanus *in analog. vet. Eccles. c. 7. q. 6. num. 3.* ex 48 ciuitatibus tredecim datas esse Sacerdotibus, reliquas leuitis. Quòd si in aliquibus scripturis dicitur, leuitas nihil possidere, id ideo dicitur, quia omnia habebant titulo eleemosynæ, non per sortem, vt alij, Nicolaus le Maistre *de sacro*

Pa.

Patrim. lib. 1. *c.* 10. P. 5. *T.* 1. R*ef.* 3. §. *Ad id verò*.

Et omnia prædicta militant tertiò contra leges amortizationis, quibus præcipitur, vt in transferendis rebus immobilibus in Ecclesiam & Ecclesiasticos, impetrari debeat licentia Principis, & solui certa pecunia. Contra quas inuehitur ex Gallis Petrus Iacobus *in pract. tit. de success. Regni Franc.* & ex Hispanis Beltran. de Gueuara *in propugn. libert. Eccles. assert.* 1. §. 6. *nu.* 22. vbi ait, Philippum II. similem legem Ioannis II. abrogasse, & in noua recollectione loco illius apponi fecisse aliam legem de non condendis legibus contra libertatem Ecclesiasticam. & in Francia extant Constitutiones Henrici II. Caroli IX. Henrici III. & Henrici IV. vetantes, ne Clerus bona recens quæsita extra manum suam ponat, aut pro illis amortizandis quicquam soluere compellatur. Vide Annæum Robertum *lib.* 2. *rer. iudicat. c.* 21. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 104. *P.* 3. *T.* 1 *Ref.* 14. *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 57. *&* *P* 6. T. 3. R*ef.* 10. §. *Ad exemplum*. Item si præcipiat, ab Ecclesia & ecclesiasticis aliquid solui pro immobilibus amortizandis.

8 Quarto, ex hoc etiam capite inualidum foret statutum prohibens laicis, ne Clericis vendant, molant, aut coquant panem, &c. & aliqua seruitia eis exhibeant, quæ ipsis debentur vt ciuibus, & nouo etiam titulo vt Clericis; nam dum Clerici fiunt, non amittunt iura ciuium; sed ratione status maioris reuerentiæ & honoris digni fiunt. Gueuara *vbi supra n.* 11. *&* 12. & alij communiter contra Pereiram *p.* 2. *c.* 67. *n.* 15. *P.* 1. *T.* 7. *Ref.* 54. *&* *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 15. Item si prohiberet Laicis ne Clericis molant, coquant, vendant, vel seruitia exhibeant,

9 Quinto, etiam inualidum esset statutum circa funera, disponens de his, quæ spectant ad vtilitatem Ecclesiæ, & Clericorum, vt de eleemosyna Missarum, eleemosyna Clericorum, numero candelarum, & Religiosorum comitantium cadauer: indirectè enim prohiberet liberam facultatem dandi eleemosynam Ecclesiæ & Clericis. Alterius *de cens. to.* 1. *disp.* 16. *lib.* 5. *c.* 6. Idem dic de culcitris, quæ apponuntur super corpus defuncti; nam hæ remanent apud Ecclesiam pro ornamento parietum. Secus verò, si disponant de vestibus lugubribus, apparatu cubiculorum & similibus ad Ecclesiam non pertinentibus, vt ait Alter. *ibid.* Et idem docet Duard. *in can.* 15. *q.* 19. *n.* 7. de extructione sepulturæ. At Grassus in hoc contrarium censet, *de eff. cler. eff.* 2. *n.* 483. *P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 65. † Adde, quòd statutum circa Missas, candelas, & sepulturam esset inualidum alio titulo, quia nimirum disponeret de rebus sacris, pertinentibus ad cultum diuinum †. Sicut etiam pragmatica Sicula, quam citat & sequitur Burgius *de modo proc. ex abrupto cens.* 1. *q.* 65. *num.* 29. quod Clerici minores non gaudeant foro, nisi singulis Dominicis & festis diebus in Ecclesia horis congruis cum superpelliceo assistant: quia dirigitur ad Clericos, qui à potestate laicali exempti sunt. Guazzinus *de defens. to.* 2. *defens.* 20. *c.* 9. *n.* 35. *P.* 4. T. 1. R*ef.* 88. Si disponeret de numero Religiosorum, Missarum, Candelarum, Vel de culcitris in funere. Vel aliquod onus imponent Clericis, vt gaudeant foro.

10 Sextò, idem dic de statuto Principis, nè suis priuilegijs potiantur ij, qui sibi subditi non sunt, vt ait Duard. *n.* 41. contra Azorium, nam Clerici de iure communi frui possunt priuilegijs communitatis, cap. *constitutus*, *de rest. in integr. P.* 1. *T.* 2. *Ref.* 60. Vnde ex vi statuti laicalis possunt conuenire laicos pro iure congrui, non tamen ab eis conueniri. Surdus *lib.* 1. *cons.* 2. *n* 14. contra aliquos apud Giurbam *decis.* 25. *n.* 10. vtrumque affirmantes, & alios apud Riccium *p.* 3. *decis* 180. *n.* 3. vtrumque negantes. Item ex vi statuti laicalis possunt laicos cogere ad compromittendum, non tamen ipsi ad compromitendum compelli. Grass. *vbi sup. n.* 414. contra Riccium *in collect. decis. p.* 1. *decis.* Item si vetaret Clericis frui priuilegio concesso alicui communitati,

177. *P.* 3. *T.* 1. *Ref.* 43. Idem dic de declaratione, vt Clericus aliquis, vel aliqui, inter quos esset Clericus, non gaudeant priuilegio vniuersitati concesso, v. g. de franchigia quinquennali in ciuilibus. *P.* 1 *T.* 2. *Ref.* 59.

Aut laicis prorogare iurisdictionẽ ecclesiasticam.

11 Septimò, idem dic de statuto, ne laicus alienam iurisdictionem prorogare possit: nam id laicis in fauorem iudicis ecclesiastici concessum est, non solùm de iure canonico, c. *significasti*, *de foro comp.* sed etiam ciuili, l. *si qui ex consensu*, & l. *episcopale C. de episcop. audient*. Cochier *p.* 1. *c.* 66. *nu.* 5. *&* 10. *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 24. in fine, P. 5. *T.* 1 *Ref.* 8. & *P.* 6. *T.* 2. *Ref.* 7. in fine. Vnde statutum prohibens adhiberi contractibus iuramenta, irritum est; quia nimirum impedit prorogationem iurisdictionis Ecclesiasticæ, quæ ratione iuramenti exerceri potest in contractus ciuiles, etiam de re prophana, inter personas merè laicas. Villá sante *in cap. decernimus de iud. n.* 127. vbi damnat similes leges existentes in Regnis Castellæ & Portugalliæ, quamuis hæ permittant iuramenta in conductione redditus Ecclesiarum & ecclesiasticorum, vt notat cum alijs Heuia *in cur. philipp. p.* 1. §. 5. *n.* 33. Adde quod materia iuramenti est sacra, & ex hoc capite extra limites iurisdictionis laicalis, vt dictum est *n.* 4. *P.* 1. T. 2. *Ref.* 114. & *P.* 5. *T.* 1. *Ref.* 8. §. *Adde*.

AVT denique, si ferretur etiam pro ecclesiasticis.

12 Deniq; contra immunitatem esset omne statutum Principis communiter latum pro laicis & ecclesiasticis, etiam si spectet ad bonum commune: quia necessitas & bonum publicum non dat iurisdictionem. Et quamuis Clerici teneantur seruare leges ciuiles latas pro bono communi, id quidem verum est, quando non pugnant cum immunitate ecclesiastica. *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 52. §. *Suppono*, & P. 6. T. 3 *Ref.* 7. in fine. Et tunc non tenentur coactiuè, quasi teneantur ex vi legis laicalis, & iudex laicus eos ad illarum obseruantiam possit astringere; sed solùm directiuè, nimirum ex vi rationis naturalis, quæ dictat partem suæ comparti conformari debere *Ref.* 52. cit. & *P.* 6. *T.* 8. *Ref.* 4. §. *Dicendum*. Adde, quòd Caspens. *to.* 1. *tr.* 13. *de leg. disp.* 4. *sect.* 2. putat, in tali casu Clericos non teneri ad tales leges sub mortali secluso scandalo, & citat Bonacinam & Salaz. Verùm alij contra sentiunt: quia si astringuntur illas seruare, non est vnde eorum obligatio minuatur. Vide Palaum *tom.* 1. *tr.* 3. *disp.* 1. *pun.* 24. §. 6. *n.* 2. *P.* 6. *T.* 8. *Ref.* 4. in fine.

Qui non tenentur coactiuè ad leges laicorum etiam latas pro bono communi.

Tale esset statutũ, quòd auferantur arma inuenta horis prohibitis etiã a clericis,

13 Ex his igitur primò inualidum & ecclesiasticæ immunitati contrarium foret statutum, quòd capiantur arma cuicunque inuenta horis prohibitis. Nisi Clericis capi præciperet ad vitandum malum, reddenda postea cessato periculo, iuxtà dicta V. *Iudex laicus*, *nu.* 17. Palaus *to.* 1. *tr.* 3. *disp.* 1. *pun.* 14. §. 6. *n.* 9. contra Pereiram *p.* 2. *c.* 43. *nu.* 2. *P.* 4. *T.* 1. *Ref.* 19.

Quòd non imprimantur libri etiam Clericorum sine licentia Principis,

14 Secundò, idem dic de statuto prohibente indistinctè laicis & Clericis impressionem librorum absque licentia Principis, qui nullam habet in Clericos potestatem, sicut habet Episcopus in hoc circa laicos in finem spiritualem ex Concilijs Lateran. *sess.* 10. & Trident. *sess.* 4. Adde quòd quandoque libri exempti sunt de iurisdictione laicorum, ratione materiæ sacræ, quales sunt expositiones Bullarum, Commentaria in sacram Scripturam, in D. Thomam &c. Bariola *cons* 34. *P* 4. *T.* 1. *Ref.* 60.

Quòd non extrahantur victualia à territorio, etiam a Clericis.

15 Tertiò, idem dic de statuto laicali, prohibente extractionem frumenti, vini, leguminum &c. extrà territorium, vt seruetur abundantia in ciuitate. hoc enim statutum si directum sit etiam in Clericos extrahentes

tes prædicta de suis prædijs recollecta, lædit immunitatem. Si verò non nominat, non comprehendit. Azorius *p.* 3. *lib.* 5. *c.* 19. *nu.* 13. & alij contra Menoch. *to.* 8. *cons* 800. *n.* 38. & Bobadillam *to.* 1. *lib.* 2. *c.* 18. *n.* 117. cautè legendos. P. 1. *T.* 2. *Res.* 69. & P. 6. T. 8. *Res.* 4. Nec approbanda est consuetudo Sicula, quòd Clerici extrahentes prædicta de suis prædijs extra Regnum, soluant gabellam, vulgò *li tratti.* & sic illam nominatim reprobat Ciarlinius *contr. foren. c.* 31. *num.* 15. & 16. *P.* 5. *T.* 1. *Res.* 27. §. *Sed aduersus.* Et eadem est ratio de consuetudine huius Vrbis Panormi, si amplius obseruatur, vt in eam non possint introire vina extrà territorium recollecta, etiam à Clericis. quæ quidem consuetudo & lex nec respicit bonum publicum, sed peculiare, personarum habentium vineas & prædia in territorio. Bellett. *p.* 1. *tit.* 6. §. 3. *n.* 3. *P.* 1. *T.* 2. *Res.* 70. & *P.* 6. T. 8. *Res.* 4. Quòd si contingat necessitas magna, vt carestiæ, quæ subleuari non possit, nisi concurrant ecclesiastici, tunc quidem ecclesiastici tenentur directiue dictis legibus prohibentibus extractionem annonæ, aut præcipientibus denunciationem & venditionem; non tamen ità, quòd per laicos ad id cogi possint, sed per ecclesiasticos, iuxtà dicta V. *Iudex laicus*, *n.* 22. Et consulo Episcopis, vt in tali necessitate suis edictis Principum statuta corroborent, vt notat Surdus *cons.* 301. *n.* 39. & fecit S. Carolus Borromæus, & pluries ordinauit sacra Congregatio, & signanter Nuntio Neapol. *die* 3 *Septemb.* 1591. & Episcopo Parmen. *an.* 1599 *Res.* 4. *cit.* §. *Sed instabis.* Quod autem de introductione victualium dictum est, procedit contra Lagunam *in alleg. ar.* 2. *n.* 45. etiam si Clericus prædicta de suis prædijs recollecta in Ciuitatem introduceret, vt ibi cariùs venderet: nam hæc non est negotiatio Clericis interdicta. Vide V. *Negotiari*, *nu.* 3. *Ibid.* §. *Et tandem* 1. Ex quibus apparet primò, quàm male auferatur à iudice laico annona Clericorum, quæ contra ipsorum leges extrahitur vel introducitur. hæc enim est verè pœna, licèt pecuniaria, & nascitur ex delicto, vt patet ex l. 1. *ff. si quadrupes*, ibi, *noxa autem est ipsum delictum*, & §. 1. *Inst. de noxal.* l. *Quintus* & sequ. *ff. ad leg. Aquil.* Clerici autem exempti sunt à iurisdictione laicorum in persona & bonis, vt dictum est V. *Immunitas Ecclesiastica* (vnde exempti sunt à l. *si te bonis*, & l. *fin.* 15. *cum igitur C. de iur. delib.* quibus indicitur onus soluendi creditoribus hereditarijs etiam supra vires hereditatis, heredi hereditatem adeunti absque confectione inuentarij. Duard *in can* 15. *q.* 17. *n.* 8. P. 1. T. 2. *Res.* 71.) Quod etiam procedit, si Clericus prædicta vendat supra taxam, corrupta, falsis ponderibus & mensuris &c. P. 1. *T.* 2. *Res.* 72. P. 5. *T.* 1. *Res.* 6. & P. 6. *T.* 8 *Res.* 4 §. *Secundò.* Apparet secũdò, quàm malè vexentur in tali casu Clericorum famuli, coloni, vel alij ministri, qui de eorum mandato in ciuitatem introducunt, vel de ea extrahunt frumentum &c. vt docet Ciarlinius *lib.* 1. *c.* 31. & Sperellus *decis.* 12. *n.* 61. & *decis* 24. *n* 7. qui testatur, ità passim respondere sacram Congregationem immunitatis. Et ratio est, quia operarij, quando obediunt mandato conductoris in re, quæ de sui natura non sapit delictum, ad nihil tenentur. Gloss. *in l. in rem* §. *Signum ff. de rei vendic* quam teste Decio *in l. velle* omnes sequuntur. Et ministri in tali casu nullum habent ius in re; vnde delictum non substantiatur in eis, sed in Clericis, quorum negotium geritur. *Res.* 4. *cit.* §. *Ex supradictis.* Apparet tertiò, quàm malè cogantur venditores vini Clericorum præstare fideiussionem de soluendis pœnis latis

Vel quòd in territorium non introducantur etiam ab ipsis.

Nam ipsi his legibus non ligantur. Vnde in necessitate cogi debent à iudice ecclesiastico.

Ex vi autem statuti laicalis, iniustè auferuntur à Clericis victualia inuenta contra pragmaticam,

Vendita supra taxam,
Cum falsis ponderibus, mẽsuris, &c.

Aut vexantur eorum ministri hæc peragentes,

Vel coguntur præstare fideiussionẽ de soluendis pœnis, si in vini venditione fraudem commiserint,

contra vendentes falsis mensuris, supra taxam &c. nam ex hoc Clerici non inuenient venditores, nisi seruent eos indemnes de omnibus pœnis, quæ ex tali venditione soluendæ forent, cum tamen ipsi ad tales pœnas minimè teneantur. Landerchius *cons.* 103. *n.* 5. *&* 9. Mandell *cons.* 8. *n.* 16, 17. *&* 18. & alij. Et custodes animalium Clericorum non tenentur banno, quod pro damno animalium teneantur custodes; quia famuli & coloni religiosorum non alligantur statutis laicorum, siue specialiter, siue generaliter de illis disponant. Duard. *q.* 27. *n.* 6. & alij. Apparet quartò, lædi immunitatem, si cogantur venditores vini vendere in quarta domo ab Ecclesia distante. per hoc enim Clerici & Religiosi coguntur conducere tabernam extrà suas domos cum dispendio & damno; fiuntque laicis deteriores, quia hi vendere possunt in proprijs domibus: cum tamen iura proclament, magis Clericis fauendum esse, quàm laicis, l. *sunt personæ, ff. de relig. & sumpt. fun.* P. 4. *T.* 1. *Res.* 52. Apparet quinto, quòd si in aliqua Ciuitate adesset statutum, vt aliqui tantùm vendant vinum &c. hoc statutum non impediret, quominus Clerici aperire possent tabernas &c. etiam si pecuniam ex dicto monopolio Ciuitas insumeret in manutentione alicuius hospitalis, aut monasterij, vel in subleuatione necessitatis publicæ; nisi vt obseruat Azor. *p.* 3. *lib.* 5. *c.* 19. *q.* 13. publica vtilitas respiciat æquè primò Clericos & laicos, sicut esset reparatio aggerum, ne flumen inundet vicinos agros laicorum & Clericorum. nam ad hanc Clerici contribuere tenerentur cum requisitis, de quibus V. *Gabellas, n.* 3. *P.* 5. *T.* 1. *Res.* 20. Adde, non deesse Doctores, qui dicant eiusmodi monopolium seu zagatum etiam quoad laicos illicitum esse, & interdictum in quinto canone Bullæ Cœnæ, vt dictum est V. *Bulla Cœnæ, n.* 4.

Vel animalia Clericorũ ab ipsis custodita pauperiem fecerint,

Aut vendere vinũ vltra quartam domum ab Ecclesia.

CLERICI non cõprehenduntur in monopolijs Principum.

16 Quarto, idem dic de l. *illud, C. de sacros. eccles.* & l. *Sancimus, C. de donat.* vbi præcipitur, vt donationes supra quingentos aureos, etiam factæ Ecclesijs, in actis curiæ insinuentur. vnde hodie donationes Ecclesiæ non insinuantur, vt ait Aponte *in resp. super cens. Ven.* ex Io. Andrea & DD. communiter. *P.* 4. *T.* 1. *Res.* 63.

Non in lege (Sancimus) de insinuandis donationibus,

17 Denique idem dic de lege seu statuto, quòd concubinæ non teneantur pro furtis factis ab ipsis de bonis concubinariorum, si extendatur ad concubinas Clericorum; quia denegaretur ipsis actio furti, quæ eis competit de iure communi. Valenzuela *in defens. monit. Pauli V. p.* 1. *tr.* 1. *n.* 24. & alij, contra Pereiram *p.* 2. *c.* 75. *n.* 1. P. 4. *T.* 1 *Res.* 11.

Vel statuto, quòd concubinæ non teneantur de furto ex bonis concubinariorum.

18 Postremò, monendi hoc loco veniunt Reges, & Principes, eorumque Consiliarij, vt si Regna stabilire, & ab eis calamitates arcere desiderant, nihil statuant, quod Ecclesiasticæ libertati non sit consentaneum; sed si quod simile statutum in suis ditionibus extat, omnino abrogent & expungant: in dubijs verò eam semper amplectantur opinionem, quæ fauet Ecclesiæ, aut saltem consulant sanctam Sedem, vt docet Bernardus Iustus *in defens. libert. fol.* 27. & Carolus Imperator apud Granadum *in c. memoriam dist.* 19. Sciantque, violantibus iurisdictionem Ecclesiæ Regnorum euersionem & amissionem imminere, vt fassus est Basilius Imperator. Vnde notat Baron. *ad annum Christi* 701. *& alias*, olim Deum Regnum Hispaniæ tradidisse Mauris & Mahometanis, quia à sancta Sede Apostolica in iurisdictione defecerat. (*P.* 1. T. 2. *Res.* 66. & P. 5. T. 1. *Res.* 23. *à §. Et tandem*) *& ad annum* 549. Iustinianum, dum ecclesiasticis dogmatibus perscrutandis, plusquam Impe-

Principes cauti sint in salua manu tenenda Ecclesiastica libertate,
Si tranquillè, & prosperè regnare cupiunt.

gatorem decet, studiosè vacaret, vniuersum pessundedisse Imperium.: Hunc tamen ait Tannerus *in 2. 2. disp.1.q. 4. dub.1. n.* 30. multa iustè & legitimè de rebus ecclesiasticis sanxisse, quę tamen non sunt leges Ecclesiasticæ, sed meræ excutiones Canonum. P. 1. T, 2. *Ref.* 116.

19 Monendi quoque veniunt Episcopi, & iudices ecclesiastici, si quando statutum editur contra libertatem ecclesiasticam, præcipere magistratibus & legislatoribus, vt illud tollant, & ipsis recusantibus, ipsi tollere, & inualidum declarare. & in dubijs cogere ad declarandum expressè, tali statuto Ecclesias & ecclesiasticos minimè comprehendi. Vide Sayrum *de cens. lib.* 3. *c.* 34. *n.* 17. *P.* 3. T. 1. *Ref.* 68.

Et si aliquando eã lædant, Episcopi se opponant.

STATVTVM Papale.

1 DIximus V. *Lex n.* 23. legem papalem, secundum Vuigers, non obligare in prouincijs, antequam in eis publicetur. ex cuius sententiæ probabilitate multa infert Præpositus *in p.* 2. *q* 95. *disp.* 1. *dub.* 7. præsertim quòd regulæ Cancellariæ, saltem extra Italiam non obligant, & quòd cultus disparitas apud Chinenses & Iaponios in his conuersionis initijs non sit impedimentum dirimens. Verùm ipse contrariam sententiam tenet, quam nos loco citato docuimus, & nunc confirmamus primò, quia dicta promulgatio in diœcesibus nec naturali, nec positiuo iure requiritur. & *nouella 66* Iustiniani posita est pro legibus imperialibus, non pro papalibus. Secundò, quia corpus Ecclesiæ bene dirigitur, si deliberationes promulgentur Romæ, quæ est caput illius. & quando Pontifices nolunt suas leges obligare, nisi in singulis diœcesibus publicentur, id solent exprimere: vnde quando non exprimunt, censentur velle obligare per solam promulgationem Romanam. Porro in materia immunitatis S. D. N. Vrbanus VIII in Bulla *Romanus Pontifex*, *die* 5. *Iun.* 1641. damnat præiudicia, quæ illi fiunt sub prætextu, quòd Bullæ Pontificiæ non fuerint publicatæ, vel vsu receptæ. P. 6. T. 6. *Ref.* 39.

STATVTA papalia vt obligent omnes, sufficit promulgatio Romana.

2 Episcopi ergò eo ipso, quòd lex aliqua publicata est Romæ, cogere possunt subditos ad obseruantiam. Syluius autem, qui *in p.* 2. *q.* 96. *ar.* 4. *q.* 11. *concl.* 3. contrariam sententiam probabilem admittit, consequenter asserit, Episcopos, si id illis Pontifex non præcipit, probabile esse, quod non teneantur leges publicare, & obseruari curare: nisi fructum aliquem notabilem ex alicuius Bullæ obseruatione sperarent. Si autem Pontifex significet, se velle, vt lex absque alia promulgatione vbique seruetur, tunc teneri procurare obseruantiam, non tamen eam promulgare, nisi lex dirigatur ad ipsos. P. 6. T. 6. *Ref.* 38. Vide etiam *V. Lex, n.* 24.

Vnde Episcopi post notitiam publicationis Romanæ, cogere possunt subditos ad obseruantiam.

3 † Petes: Quid dicendum de legibus Tridentini, vbi publicatum & receptum non est? Respondeo, ibi leges eius pœnales non ligare incolas, vel alienigenas commorantes. An nec extraneos transeuntes vel apostatè euntes animo se exemptandi à dictis legibus, vide V. *Impedimenta, n.* 23. & 24. Fauorabiles verò, secundùm aliquos, fauere etiam in ijs locis †. nam Zypeus *in consult. can. lib.* 4. *cons.* 1. *de congr. spir.* exi-

Quid de legibus Tridentini, vbi receptum non est?

existimat, Episcopos dictorum locorum vti posse facultate ipsis tradita in *sess.* 24. *cap.* 6. circa absolutiones & dispensationes in casibus papalibus occultis. & Duuallius *de sum. Pont. p.* 3. *q.* 7. testatur de praxi Episcoporum Galliæ. Verùm Sanchez & alij, quos citat & sequitur Barbosa *de pot. Epis. p.* 2. *alleg.* 39. *n.* 3. contrarium docent. & Garsius *de benef. p.* 7. *c.* 11. *n.* 23. adducit pro hac sententia declarationem sacræ Congregationis Interpretum. P. 6. T, 8. R*es.* 27.

STVPRVM.

STVPRVM

1 † Stuprum est puellæ virginis repugnantis defloratio per fractionem claustri virginalis. Nec prima fornicatio masculi est stuprum, nec defloratio puellæ consentientis. Vide V. *Circumstantiæ, n.* 8. 9. & 24. †

Inducit obligationem nuptiarum, vel dotis, si accessit dolus, Vis, Vehementes preces, &c.

2 Ad stuprum consequitur in stupratore obligatio defloratam in vxorem accipiendi, vel eam pro suo statu decenter dotandi, non solùm si vi aut dolo deflorata sit; dicunt DD. communiter cum Nauarro *c.* 16. *n.* 16. sed etiam si importunis precibus & vehementibus blanditijs. Sed probabile est, teneri solùm de vi & dolo; quia preces & blanditiæ non minuunt, sed augent potius voluntarium; nisi procedant à persona, cui puella reuerentiam debeat. Nec obstat, quod absque precibus non consensisset: nam multa sponte fiunt per preces, quæ sine illis minimè fierent. Turrian. *in* 2. 2. *disp.* 30. *dub.* 2 *n.* 15. P. 2. T. 16 R*es.* 48.

Et si interuenisset promissio nuptiarum etiam ficta, ad eas stuprator tenetur.

3 Si autem interuenerit promissio matrimonij, tunc omnino tenetur ducere. etiam si promissio fuerit ficta: si tamen virgo fictionem ex ambiguitate, inconstantia, nimia exaggeratione, &c. non potuit comprehendere. nisi ipse sit longè nobilior, vel opulentior, & puella id sciuerit, & secundùm aliquos etiam si ignorauerit. Sanchez *de matr. tom.* 1. *lib.* 1. *disp.* 10. & alij communiter. P. 3. T. 6. R*es* 81. Solus Præpositus fictum promissorem excusat a nuptijs, *in* 3 *p. q.* 9 *dub* 4 *n.* 46. quia promissio ficta non parit obligationem, & damnum illatum reparari potest per pecuniam. Sed non est recedendum à communi sententia. *P.* 5. *T.* 14. *Res.* 32.

Nisi esset longe ditior, Vel nobilior.

Vel accederet aliqua causa ex ijs, quibus soluuntur sponsalia. In quo casu maneret obligatio dotandi. Quæ etiam cessare potest multis de causis.

4 Verum tamen est, quòd quibus causis dissoluuntur sponsalia, dissoluitur etiam obligatio talis promissionis, manente solùm obligatione compensationis pecunialis. quæ etiam cessaret, si vir deprehendisset non virginem. Sanchez *ibid. Res.* 81. *cit.* Et generaliter, ex quocunque capite contracta sit, cessat quoque, si puella postea nuptijs æquè commodis potiatur, ità vt nihil detrimenti sustineat. (Lessius *lib.* 2. *c.* 10. *dub.* 2. *n.* 11. contra Rebellium.) aut remissionem faciat. Valerus *v. restitutio, diff.* 11. *n.* 2. & si sponte consensit, nulla ipsi, aut parentibus est restitutio facienda pro grauata dote, aut alijs damnis inde secutis. Sotus *lib.* 4. *q.* 7. *ar.* 1. *ad* 2. P. 2. *T.* 16. *Res.* 48. §. *Limitanda*. Probabile etiam est, non teneri ducere, sed solùm pecuniam soluere, qui matrimonium fictè promisit, sciens esse corruptam. Vide Sanchez & Lessium *locis cit. P.* 3. T. 6. *Res.* 81. Quid agendum ab eo, qui voto Religionis astrictus virginem violaret sub vera promissione coniugij, vide V. *Ingredi Religionem, n.* 2.

1 SVbditus tenetur obedire, etiam in dubio de potestate Prælati, secundùm Sanchez *in sum. to. 2. lib 6. c. 3. nu. 29.* quia Prælatus est in possessione iurisdictionis, qua spoliari non debet per solum dubium. Contrarium tenet Vasquez, & probabiliter, *in 1. 2. q. 19. ar. 6. disp. 62. c. 6. in fine*. Si verò adsint opiniones pro vtraque parte, vide V. *Opinio probabilis*, *n.* 10. *P.* 4. *T.* 3. *Res.* 8.

SVBDITVS tenetur obedire, Etiam in dubio de potestate Prælati.

2 Sanè non tenetur obedire in dubio, an impleta sit conditio, sub qua superior aliquid præcepit; quia præsumenda est non impleta. Sanchez *n.* 26. Nec si de honestate rei præceptæ, vel de excessu iurisdictionis dubitat etiam ipse Prælatus. Palaus *to.* 1. *disp.* 3 *pun.* 13. *num.* 13. contra Enriquez *lib.* 12. *c.* 6. *n.* 5. *in gloss lit.* T. Debet verò obedire, si ipse de honestate rei præceptæ dubitaret, non dubitante Prælato, vt ait Sanchez *n.* 3. contra Vasquez *n.* 51. Nisi tamen graue aliquod damnum in corpore, fama, aut rebus sibi, vel tertiæ personæ immineat: quia in dubijs fauendum est reo. & subditus in tali casu esset in possessione, si non libertatis, saltem securitatis, seu iuris conseruandi se, vel alterum à periculo. Nec in hoc, aut alio quocumque casu, quo obedire non tenetur, excommunicari potest: quia excommunicatio prærequirit culpam. Sanchez *n.* 27. *P.* 4. *T.* 3. *Res.* 9.

Etiam

In dubio de honestate rei præceptæ

An subditus vnius diœcesis possit ligari censura à proprio Episcopo, dum absens est, vide V. *Censura*, *num.* 7. an ab Episcopo alieno, vide V. *Reus*, *num.* 1.

SVRDVS.

1 SVrdus omninò, computatur inter personas miserabiles, & potest declinare forum. Nouarius *de elect. fori sec. 2. q. 8. nu. 6. P.* 5. *T.* 6. *Res.* 30. & liber est à muneribus publicis, *l. 1. C. qui morbo se excusant*. Secus si sit surdaster, aut tardè audiat, *l. 2. §. minùs audiens, de vac. mun.* Idem *n.* 10 *Ibid. Res.* 33. Itaque surdus non potest esse executor testamenti. Angelus *v. executor, n. 2. Ibid. Res.* 28. Nec eligi in Prælatum, *c. constitutionem, de verb. sign. in 6.* nec de iure ciuili gerere publicum officium, vt testatur Campanili *rubr.* 11. *c.* 17. *num.* 37. *Ibid. Res.* 20. Non priuari tamen iure eligendi alios, ait Bononia *p. 2. c. 4. dub. 89. n.* 13. quamuis tutiùs acturum, si huic iuri renuntiet, cum facile decipi possit. *Ibid. Res.* 13. Potest nihilominus esse testis in his, quæ cadunt in sensum non impeditum. Farinac. *q.* 60. *Ibid. Res.* 32. & si spontè veniat, nec à notario vel alio fraudulenter inducatur, posse fideiubere, putat Richter *de contr. disp. 8. thes. 1. Ibid. Res.* 29.

SVRDVS tamquã miserabilis declinat forum,

Et munera publica.

Non potest esse executor testamẽti,

Aut Prælatus.

Potest tamen esse testis,

Et fideiussor.

2 Surdus non potest aliquid donare. quod illi benè prohiberi à iure ciuili in l. *qui id quod, §. mutus, v. donare, ff. de don.* tenet gloss. & Sanchez *de matr. to. 1. lib. 1. disp. 8. n.* 12. quia facilè decipi potest. Azorius vero *to. 3. lib. 11. c. 3. q. vlt.* hoc procedere existimat, si surdus sit etiam mutus. & Megalius *in 2. 2. lib. 2. c. 3. q. 4. n.* 135. ait, eos solùm contractus surdo prohiberi, qui confici non possunt, nisi vtroque loquente, & contractus verba intelligente. minime verò eos, qui sine verbo celebrantur, vt emere, vendere, locare, conducere: imò posse etiam donare, eo pacto, quo testari potest & donare causa mortis, iuxta *l. discretis, C. qui testam. fac. poss.* Item posse hereditatem adire. *Ibid.*

Item donare.

Et aliquos contractus efficere.

Res.

Ref. 12. Regulariter tamen non succedit in feudo, nisi seruitium feudi tale sit, ait Spino *in spec. test. gloss. 9 rubr. n. 4.* vt à quolibet sanæ mentis præstari possit, vt in maioricatu: si tamen per signa exteriora perfectè intelligit, vt ait Molina *lib. 1. de primog. Hisp. c. 13. n. 40.* Vide Rosenthal *de feud. c. 3. concl. 8.* & Intrighiolum *de feud. cent. 2. ar. 1. a n. 554. Ibid.* Ref. 21. Aduertit etiam Megala, Surdum celebrare posse quemlibet contractum per alios, & si non est omninò surdus, per seipsum. *Ibid.* Ref. 12.

Non potest ordinari.

3 Omninò surdus est irregularis, & non potest ordinari. imo ordinatus eijci debet. Maiolus *lib. 1. c. 25. n. 1. P. 5. T. 6.* Ref. 22. Canonicus verò, surdus euadens, lucratur distributiones. nec Choro interesse tenetur. Moneta *p. 2. q. 6. n. 16.* contra Sanchez *in opus. to. 1 lib. 2. c. 2. dub. 90. nu. 7. Ibid.* Ref. 14. Tenetur tamen officium seorsim recitare, quia quod legit, & si non audit, intelligit. Si autem legitime impeditus, non potest recitare solus, excusatur à recitando cum socio. Si vero sit simul cœcus, tenebitur solùm ad id, quod memoriter tenet, si illud sit maior pars. Bonartius *de hor. can. lib. 2. c. 38 n. 21. Ibid.* Ref. 15.

Sed Canonicus surdus lucratur distributiones absque obligatione chori. Tenetur tamen ad Horas.

Et præcepta Ecclesiæ.

4 Surdus tenetur præcepto Missæ, annuæ Confessionis, & communionis; & in articulo mortis vngi debet etiam in aure, vt dictum V. *Extremæ Vnctionis*. Sed circa Confessionem aduertat Confessarius, quæ illum monuimus V *Confessarius*, *n.* 40. An Sacerdos surdus possit Confessiones audire, vide V. *Confessarius*, *n.* 28. De surdo, qui simul est mutus, vide V. *Mutus*.

SVSPECTVS de fide.

SVSPECTVS de fide esset,

1 † SVspecti de fide sunt illi omnes, quos enumerauimus V. *Inquisitorum Iurisdictio in quæ delicta*. Et alij quidem suspecti sunt grauiter, alij leuiter: & primi abiurant de vehementi, secundi de leui. Vide V. *Abiurare*.

Qui fingens se infidelem, permitteret se rebaptizari, ad lucrandam magnam eleemosynā

2 Hic nota duo †. Primum, contra Pasqualigum *decis.* 475. Christianum, qui infidelem se fingens, Baptismum iteratò susciperet ad eleemosynam impetrandam, cogendum esse abiurare; non obstante, quòd dicat, se ob commodum temporale, non ob malam opinionem Sacramenti, id fecisse. Quemadmodum abiurare coguntur polygami, & confessarij sollicitantes, licèt negent opinionem. Et ratio est, quia intentio, cum sit occulta, præsumitur ex facto. *P. 6. T. 8* Ref. 9.

Dicens porro (Puttana di Dio bacco) aut (Al dispetto di Di) omittens litteram O, non esset blasphæmus hæreticalis.

3 Secundum, Auctorem casuum Bonon *decis.* 3. docere, quòd si impius dicat: *Puttana di Dio*, licèt postea subiungat *Bacco*, vel dicat, *Al dispetto di Di*-omittens litteram O, erit nihilominus blasphæmus hæreticalis. quia in primo tribuit Deo per contumeliam aliquid ei repugnans: in secundo aufert ab eo, quod habet. Et quamuis in primo addiderit paulo post particulam *Bacco*, & in secundo omiserit litteram O; adhuc tamen verba hæreticalem blasphæmiam continentia sufficienter prolata censentur. Nisi primus particulam *Bacco* ad fugiendam blasphæmiam addere consueuisset. Sed reuera, cum verba non sint completa, non apparet, intentionem proferentis esse blasphæmare; quia intentio non nisi ex verbis colligi debet, l. *inciuile, ff. de leg.* Ità Ricciullus *de perf. quæ in*

statu

ſtatu repr. verſ. lib. 1. *c.* 4. *nu.* 18. Cui non aſſentior in eo, quòd docet deinde *in c.* 6. *n.* 11. iurantem per membra honeſta Chriſti eſſe blaſphæmum, & *in c.* 11. *n.* 7. proferentem contra eumdem Sanctum vno & eodem impetu plures blaſphæmias, plura peccata committere. Et ſic in vtroque diſſentit ab eo Fagundez *in decal. to.* 1. *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 24. & 14. P. 6. T. 8. Reſ. 38.

Nec iurans per membra honeſta Chriſti, blaſphæmus.

SVSPENSIO.

SVSPENSIO quid?

1 † SVſpenſio eſt cenſura eccleſiaſtica priuans vſu eccleſiaſtici officij, aut beneficij, aut vtriuſque. Suſpenſio ab officio alia priuat vſu ipſius in totum, alia in partem. Et omnis ſuſpenſio vel eſt pœnalis, vel medicinalis: perpetua, vel ad tempus: à iure, vel ab homine &c. †.

Et quotuplex?

2 Suſpenſus ab officio non cenſetur priuari fructibus beneficij: nam poteſt illos percipere, temporalem beneficij adminiſtrationem gerendo, promptus quantum ei conceditur, officio ſatisfacere, Horas canonicas recitando, & ad alia eccleſiaſtica munera vicarium ſubſtituendo: contra Gloſſ. *in c. latores de Cler. excomm. miniſtr.* Sanchez *de matr. lib.* 3. *diſp.* 51. *n.* 12. qui contra Nauarrum *c.* 27. *n.* 6. hanc ſententiam procedere putat, etiam ſi ſuſpenſio ab officio ſit perpetua; quamuis, ſi crimen graue ſit, priuatio quoque beneficij accedere debeat, cap. *tuarum, de purg. canon. P.* 5. T. 10. *Reſ.* 1. Adde, quòd ſuſpenſo ab officio conferri poteſt nouum beneficium, non ſolùm validè, contra Auilam *p.* 3. *diſp.* 2. *dub.* 10. ſed etiam licitè, contra Coninch *diſp.* 15. *dub.* 2. *n.* 7. ex c. *vel non eſt compos*, 14. *de temp. ordin.* Cap. autem *vlt. de Cler. excom.* non debet transferri ad Clericum ſuſpenſum; quia ſumus in odioſis. Acugna *in decr. p.* 1. *diſt.* 71. *c.* 3. *n.* 3. *P.* 5. *T.* 10. Reſ. 2. Et è conuerſo, ſuſpenſus à beneficio, non cenſetur ſuſpenſus ab officio, ſed poteſt, imò debet ſuo officio ſatisfacere, & iuriſdictionem vel adminiſtrationem competentem exercere. Abbas *in c. cum dilectus n.* 20. *de elect.* & DD. communiter. *Ibid.* Reſ. 3.

SVSPENSVS ab officio, non eſt ſuſpenſus a beneficio,

Sed poteſt fructus percipere.

Et nouum beneficium obtinere.

Nec ſuſpenſus à beneficio, cenſetur ſuſpenſus ab officio.

3 Officium duo dicit, Ordinem & iuriſdictionem, vnde ſuſpenſus ſimpliciter ab officio, ab vtroque ſuſpendi cenſetur. Gloſſ. *in c. cum dilectus, de conſuetud* (contra Suarez *diſp.* 44. *ſec.* 2. *n.* 6. vnde non poteſt adminiſtrare Sacramenta, niſi in neceſſitate, & in eo caſu, quo id facere poſſe excommunicatũ, diximus V. *Excommunicationis, à n.* 16. *P.* 5. *T.* 3. *Reſ.* 81.) Beneficij verò nomine in ſuſpenſione veniunt etiam duo, fructus, & temporalis adminiſtratio. nam ius conferendi, eligendi, confirmandi &c. pertinent ad officium, cui ipſum beneficium adnexum eſt. Et cum auctor Canonis ſuſpendere vult etiam à iure eligendi, ſolet id exprimere, vt in c. *cum in cunctis* §. *vlt. de elect.* Faber *in* 4. *d.* 25. *q.* 1. *diſp.* 6. *c.* 1. *n.* 29. & alij contra Toletum *lib.* 1. *c.* 43. P. 5. *T.* 10 Reſ 8. Probabile etiam eſt, nomine fructuum non venire penſionem collatam titulo clericali, vt tenet Alterius *to.* 2. *diſp.* 5. *c.* 1. *ad finem*, & venire, vt docet Suarez *diſp.* 27 *ſec.* 1. *n.* 15. P. 5. T. 10. *Reſ.* 15. Exiſtimo autem cum Coninch *n.* 14. contra Villalobos *tom.* 1. *tr.* 18. *diff.* 4. *num.* 6. collationem noui beneficij factam ſuſpenſo à beneficio, ex *Clem* 2. *de vita & hon. Cler.* & alijs iuribus, non eſſe ipſo facto irritam, ſed irritandam.

SVSPENSVS ab officio, priuatur vſu Ordinis & iuriſdictionis.

Suſpenſus à beneficio priuatur fructibus, & temporali adminiſtratione

Non autem iuribus beneficij Conferendi, Confirmandi. Eligendi.

Et probabile eſt, non priuari penſione.

Nec fieri incapacẽ alterius beneficij

dam. *P.* 5. *T.* 9. *Ref.* 100. & T. 10. *Ref.* 7. Nec improbabiliter docuisse Auilam *p.* 2. *c.* 6. *disp.* 6. *dub.* 1. *concl.* 1. suspensum à beneficio, si præter officium, lucrari omnes fructus, & distributiones. *P.* 5. *T.* 10. *Ref.* 3. prope finem.

Suspensus solùm ab Ordine, non priuatur iure eligendi.

4 Suspensio ab Ordine est suspensio partialis ab officio. & non includit ius eligendi, quod nimirum pertinet ad iurisdictionem, & stat sine Ordine, vt in monialibus, c. *in indemnitatibus, de elect. in 6.* contra Syluestr. *v. suspensio, n.* 5. *P.* 5. *T.* 10. *Ref.* 21. Si non est suspensio ab omni Ordine, sed ab aliquo, tunc quidem suspensus a maiori, non censetur suspensus etiam à minori; quia, qui prohibet maius, non intendit prohibere minus. Sed suspensus à minori, censetur indirectè suspensus etiam à maiori exercendo, vel suscipiendo, propter decentiam. Suarez verò *disp.* 26. *sec.* 4. *n.* 8. probabile censet, non omnes actus superioris Ordinis impediri per suspensionem inferioris, sed illos solùm, qui exercitium includunt inferioris suspensi, & sic suspensum à Diaconatu non posse celebrare, quia debet legere Euangelium, quod est actus Diaconi: posse tamen Confessiones audire, baptizare &c. propter contrariam rationem. *P.* 5. T. 10. *Ref.* 5.

Et suspensus ab Ordine superiori, non censetur suspendi ab inferiori.

5 Suspensus ab Ordine episcopali, eos tantùm Ordinis actus exercere prohibetur, qui Episcopo proprij sunt, & Sacerdoti de iure ordinario competere non possunt. Et si suspendatur ab vsu Pontificalium, directè prohibetur solùm vti baculo & pallio: per accidens verò & consecutiuè illorum actuum exercitio, qui sine baculo & pallio exerceri non debent, vt ordinatio, confirmatio, consecratio Ecclesiæ, Altaris, aut virginis. Minimè verò celebrare sine Pontificalibus, Confessiones audire, aut forensem iurisdictionem exercere. Layman *lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 6. *P.* 5. *T.* 10. *Ref.* 4.

Et ideo suspensus ab Ordine Episcopali, non priuatur actibus simplici sacerdoti de iure ordinario competētibus.

Quid si suspendatur ab vsu Pontificalium?

6 Cœterum, suspensus à collatione tantùm minorum Ordinum, non censetur suspensus à collatione maiorum. & secundùm Layman, suspensus ab officio confirmandi, non censetur suspensus à consecrando vel ordinando; quia quamuis hæc illo maiora sint, non sunt tamen connexa. Suspensus item ab audiendis Confessionibus, vel ab administratione Sacramentorum, non censetur prohibitus celebrare; quia celebratio Missæ non solet comprehendi sub ministerio Sacramentorum. Præpositus *in* 3. *p.* *q.* 3. *dub.* 2. *n.* 18. P. 5. T. 10. *Ref.* 6.

A collatione minorum Ordinum?

Vel ab administratione Sacramentorum?

7 Causæ suspensionis eædem sunt, ac aliarum censurarum. & de ijs diximus V. *Censura*. Hic solùm proponemus tria dubia. duo circa causam formalem, vnum circa materialem. Primum dubium circa formam: An suspensio disiunctiua, *ab officio, vel beneficio*, teneat? Enriquez *lib.* 13. *c.* 22. *n.* 4. *in gloss. lit.* Z, & DD. communiter apud Hurtadum *de susp. diff.* 4. *n.* 11. respondent negatiuè. quia non est maior ratio, quòd reus ab vno potiùs, quàm ab alio, suspensus maneat. Ipse verò Hurtadus respondet affirmatiuè. nam Confessarius potest imponere in pœnitentiam hoc vel illud; & iudex damnare aliquem vt ferat aliquot verbera, vel soluat certam pecuniam. Et nulla est ratio negandi in iudice potestatem obligandi reum, vt acceptet vtramlibet ex his censuris. *P.* 5. T. 10. *Ref.* 13.

AN valeat suspensio Disiunctiua [ab officio, vel beneficio]

8 Secundum dubium: An suspensio lata sub hac forma, *sit suspensus*, sit valida, & à quo suspendat? Bizozerus *de susp. c.* 1. *n.* 13. refert opinionem aliquorum, quòd sit inualida; quia imperitia iudicis non de-

Et lata sub hac forma [sit suspensus]

debet obesse reo; & aliorum, quòd sit valida, & suspendat ab eo, in quo reus deliquit. Ipse vero tenet, & validam esse, & priuare tum officio tum beneficio; quemadmodum dum dicitur, *sit excommunicatus*, intelligitur de excommunicatione maiori. Vide Mercerum *in 3.p.q.24.dub.1.* & Gordonum *to.2 lib.7.q.14.c.2.n.7.* P.5.T.10.Res.14.

9 Tertium dubium circa materiam: An suspensio contrahi possit pro culpa aliena? Negat Caietanus *v. suspensio*: quia nemo puniri debet ob culpam alterius, c. 2. *de const.* & c. 2. *de his quæ fiunt à mai. par.cap.* C. *de pœn.* Affirmauit verò D. Thomas *in 4.d. 18. q. 2. ar. 3. q. 2. ad 2.* quem sequitur Cornejo *in 3. p. tr. 5. disp. 3. dub. 2. q. 1.* & ad argumentum Caietani respondet, locum habere in suspensione vnius particularis, non autem quando suspenditur simul collegium: nam tunc sufficit culpa plurium, vel superioris, iuxta c. *si sententia de sent. excom. in 6.* quia suspensio non priuat bonis pertinentibus ad propriam animam. *P.5.* T. 10. *Res.* 22.

Et an contrahi possit pro culpa aliena?

SVSPENSIONES
Aliquot in particulari.

1 MOnachi Benedictini præscripto habitu non vtentes, incurrunt suspensionem *Clem. 1. §. si quis autem, de statu mon.* Excusantur autem, tum ex inaduertentia vel ignorantia huius Bullæ; quia fertur in eos, qui habitum prohibitum *portare præsumpserint*, quæ verba important dolum & temeritatem; tum ex paruitate materiæ, si deferant ad breue tempus. Imò Suarez *disp. 31. sec. 6. n. 10.* non incurrere eos inquit, nisi habitum prohibitum pro ordinario deferant. *P. 5. T. 10. Res.* 44.

De Suspensione Benedictinorum vtentium habitu prohibito.

2 Clericus vtens vestibus prohibitis, incurrit suspensionem c. 2. *de vita & hon. Cler.* & *Clem. 2. eod.* Cornejo *disp. 4. cas. 13.* Excusatur tamen ab Auila *p. 3. disp. 5. dub. 8.* si vtatur occultè, vt domi in studio, vel sub alijs vestibus absconditas, vel si occurrat iusta causa, vt doctoratus, nuptiæ, vel simile festum. Et Enriquez *lib. 13. c. 39. n. 3.* testatur, esse quorumdam Recentiorum opinionem, quòd hæc suspensio vsu abrogata sit. P. 5. *T.* 10. *Res.* 51.

Clericorum similiter prohibitas vestes ferentium.

3 Clericus publice concubinarius est ipso iure suspensus, secundùm Nauar. *c. 29. nu. 76.* per c. *vlt. de cohab Cler. & mulier.* c. *si qui sunt, dist. 81. q. 8.* & c. *Sacerdos, dist. 50.* Sed Suarez *sec. 4. à n. 10.* ait cum Soto, hanc etiam suspensionem derogatam esse per non vsum. additque, nec satis ex citatis testibus colligi, suspensionem hanc esse latæ sententiæ. *P. 5. T. 10. Res.* 49.

Concubinariorū.

4 Quomodo suspensio cōtrahatur per malam Ordinis susceptionem, dictum est V. *Ordinis subiectum*, & *ibid. n.* 48. Hic nota, quòd si quis durante matrimonio Sacros Ordines suscipere præsumeret, incurreret suspensionem extrauag. *Antiquæ*, Ioann. XXII. à qua absolui non posset, pro ministerio post mortem vxoris, vel pro ascensu ad alios altiores, aut pro capacitate officij vel beneficij ecclesiastici, nisi per Papam, aut in approbata Religione professus, per diœcesanum. † intellige de illis Religionibus, quæ non communicant in priuilegijs Mendicantium †. Sed

Suscipientium Ordines durante matrimonio.

quia Bulla lata est contra præsumentes non ligaret suscipientem ignoranter, aut bona fide. Præpositus *in 3. p. q. 3. dub. 5. num. 40.* P. 5. T. 10. *Res.* 59.

Et Episcopi ordinantis non subditum. Vel in aliena diœcesi, sine licentia.

5 Incurreret etiam suspensionem Episcopus ordinans Clericum non subditum sine dimissoria, vel in aliena diœcesi sine licentia. Vide V. *Ordinis, n. 42.* Clericus sodomita non incurrit suspensionem. Vide V. *Clericus sodomita.*

SVSPENSIONIS Effectus.

SVSPENSVS ab Ordine, si exerceat Ordinem suspensum, fit irregularis.

1 PRæcipuus suspensionis effectus est, quòd exercens actum, à quo est suspensus, si materia est grauis, peccat mortaliter. & si est actus Ordinis, incurrit irregularitatem papalem c. 1. *cùm medicinalis de sent. excom. in 6.* c. 1. *de sent. & re iud. in 6.* c. *si quis episcopus in consilio*, & c. *si quis Episcopus damnatus* 11. q. 3. quam non bene Maiolus extendit ad vsum beneficij vel iurisdictionis, vt ait Suarez *disp. 26. sec. 2. n. 6.* Qui *n. 3.* bene aduertit, suspensum, quoties excusatur à culpa, excusari etiam ab incurrenda irregularitate. P. 5. T. 10. *Res. 9.*

Secus, si ad Superiorem ascendat. Vel superiorem exerceat,

2 Suspensus ab Ordine, si ad superiorem Ordinem ascendit, non fit irregularis; quia hoc non est exercitium Ordinis. Vide V. *Ordinis, n. 10.* Idem dic cum Cornejo *tr. 5. disp. 2. dub. 2. q. 5.* si suspensus ab inferiori, exerceat actum superioris, quia non exercet Ordinem, à quo directè, sed à quo indirectè, & per consecutionem suspensus est. P. 5. T. 10. *Res. 5. §. Verùm*, circa medium.

Vel Episcopus suspensus a Pontificalibus, celebret cum illis.

3 Episcopus suspensus à Pontificalibus, celebrando in Pontificalibus, non fit irregularis. quia non est suspensus à substantia celebrationis, sed solùm quoad solemnitatem accidentalem. Auila *p. 7 disp. 9. sec. 2. dub 2.* P. 4. T. 2. *Res. 92. §. Notandum*, & P. 5. T. 10. *Res. 4. §. Sed difficultas.*

Nec fiunt irregulares, Suspensus a concionando, Vel a susceptione Sacramentorum, Si contraueniant. Aut Clericus suspensus ab officijs si illis assistat vt laicus.

4 Non incurrit irregularitatem si concionetur, etiam solemniter, suspensus ab officio concionandi, quia concionari non est per se actus Ordinis. Tannerus *to. 4. disp. 6. q. 10. dub. 7. n. 137.* contra Nauarrum *c. 27. n. 163.* P. 5. T. 10. *Res. 10.* Eadem est ratio de susceptione sacramentorum ab eo, qui ab eorum susceptione suspensus erat. Bonacina *de cens. disp. 3. pun. 4. n. 6.* P. 5. T. 10. *Res. 26.* Et eadem de clerico suspenso ab officijs diuinis, si illis assistat tamquam laicus. Filliucius *to. 1. tr. 17. c. 2. n. 33.* contra Siluest. *v. suspensio q. 5.* P. 5. T. 10. *Res. 12.*

ACTVS iurisdictionis procedentes a suspenso denunciato, sunt irriti; Actus verò Ordinis, validi.

5 Petes: An acta suspensi sint valida? Respondeo, actus iurisdictionis esse inualidos, nisi sit occultus, in quo casu supplet defectum Ecclesia, sed si non est denunciatus, inuitatus ab alijs, validè & licite iurisdictionem exercet, vt de excommunicato tolerato dictum est suo loco. Suarez *disp. 26. sec. 2 n. 2.* Actus autem Ordinis sunt validi, etiam in denunciato, præter absolutionem sacramentalem, quæ est etiam actus iurisdictionis, quam si non est toleratus, inualidè exercet: vnde, si est toleratus, validè etiam absoluit. Victoria *de clauib. n. 227.* contra Sotum *in 4. d 22. q. 1. ar. 5. concl. 2* P. 5 T. 10. *Res. 52.*

SVSPENSVM nō tenemur vitare in actibus a quibus suspensus est.

6 Alter effectus suspensionis communiter assignatur, quòd post denunciationem nemo possit cum suspenso communicare in his, à quibus suspen-

suspensus est. Quod cum Nauarro *c.* 27. *num.* 163. eatenus verum puto, quatenus quis cooperaretur illi in delicto, ob quod fuit suspensus, vel illum absque necessitate ad secum in diuinis communicandum induceret, vt generaliter de malo ministro diximus V. *Scandalum*. Si autem suspensus ab ingressu Ecclesiæ in Ecclesiam intret, non tenebor exire. imò si suspensus ab Ordine celebret, possum assistere, non tamen cooperando. Nam ex vi præcepti ecclesiastici tenemur quidem vitare excommunicatum denunciatum, non tamen suspensum. cuius ea potest esse ratio, quia suspensio non respicit per se communionem cum fidelibus, sicut excommunicatio. Cornejo *disp.* 2. *dub.* 1. Vide etiam Suarez *disp.* 34. *sec.* 3. *n.* 4. & Sayrum *lib.* 4. *c.* 11. *n.* 6. *P.* 5. *T.* 10. *Res.* 20.

Vnde secluso scandalo & cooperatione possumus assistere Sacro celebrato a suspenso.

Quibus actibus priuet suspensio, dictum est V. *Suspensio*. nam hoc ad naturam ipsius potius, quam ad effectum pertinet.

SVSPENSIONIS Cessatio.

7 SVspensio lata ad certum tempus, elapso tempore, cessat absque alia absolutione. Et contra Suarez *disp.* 29. *sec.* 2. *nu.* 14. si lata est sub conditione, *quousque satisfeceris*, posita satisfactione, cessat similiter ex se. quod non contingit in excommunicatione; quia hæc non cessat sine certa forma, c. *si seruetur* 7. *q.* 3. ibi, *quousque Episcopo suo visum fuerit humaniorem circa eos ferre sententiam*. & cap. *à nobis*, ibi, *absolutionis etiam formam*. Suspensio verò (& secundum Anguianum *de leg. lib.* 2. *contr.* 3. *n.* 48. etiam interdictum) cessat posita voluntate, etiam tacita, superioris, quæ resultat ex illis verbis, *suspendo, quousque satisfeceris*. Adde, quòd consuetudo ita recepta est quoad suspensionem, non quoad excommunicationem. quamuis aliqui idem doceant de ea. *P.* 5. *T.* 10. *Res.* 24.

SVSPENSIO lata ad tempus, Aut sub tali conditione, Cessat, transacto tempore, Vel posita conditione.

8 Suspensio lata absolute ob contumaciam, non cessat secundùm Layman *lib.* 1. *tr.* 5 *p.* 3. *c.* 4. *n.* 2. per hoc, quod reus recedit a contumacia, & offert satisfactionem: quia non fuit lata sub tali conditione, nec vllus textus est in contrarium. Sed Megalius *in* 3. *p. lib.* 5. *c.* 2. *q.* 1. *n.* 2. & 3. putat cessare: tum ex c. *ex litteris, de const.* & can. *Presbiter* 2. *q.* 5. tum quia non tolli absque absolutione per resipiscentiam, statuitur solùm de excommunicatione, c. *cum desideres, de sent. excom.* Tum denique, quia in absolutione excommunicationis & interdicti, c. *quæ fronte*, statuitur, præstandam esse cautionem iuratoriam; nec ibi fit aliqua mentio suspensionis absoluendæ. quod signum est, eam per se euanescere. *P.* 5. *T.* 10. *Res.* 25.

Et latam ob contumaciam, aliqui dicunt cessare cessante contumacia.

9 Tollitur etiam suspensio, seu mauis suspenditur per appellationem, iuxta dicta V. *Appellatio*, *n.* 18.

Omnis tamen cessat per appellationem,

10 Quando autem exigit absolutionem, tunc absolui potest ab eo, qui eam tulit, vel eius superiore. Si verò est à iure, & est reseruata Papæ, ab eo tantùm absolui potest; nisi delictum sit occultum, quo casu militat decretum Tridentini *sess.* 24. *c.* 6. concedentis facultatem Episcopo absoluendi & dispensandi in omnibus occultis. Qui absoluere similiter potest publicam, si nemini reseruata est, iuxta textum cap. nu-

Et absolutionem. Quam, si non est reseruata, Præbere potest Episcopus,

tis secundùm aliquos etiā simplex Confessarius.

nuper, de sent. excom. propter paritatem rationis cum excommunicatione. Eam tamen non potest tollere Parochus, vel simplex Confessarius, quia requirit iurisdictionem in foro exteriori. & disparitas de excommunicatione est, quia hæc impedit absolutionem peccatorum. Hurtadus *de susp. diff.* 12. *n.* 31. Quamquam Præpositus *q.* 3. *dub.* 4. *n.* 31. etiam simplicem Confessarium posse eam absoluere doceat, si retinet rationem censuræ. P. 5. *T.* 10. *Res.* 23.

11 Cum Clericis suspensis ratione Ordinis malè suscepti, dispensare potest Episcopus, vt videre est V. *Ordinis, nu.* 12. & Confessarius per Cruciatam. Vide V. *Bulla Cruciatæ, n.* 44.

S V S P I C I O.

SVSPICIO quid?

1 † SVspicio est assensus circa vnam contradictionis partem, cum incertitudine & cum magna formidine alterius partis. Differt ab opinione, quia fertur in partem deteriorem, cum opinio in vtramque partem indiscriminatim feratur †.

In quo differat ab opinione?

Et an suspicari malum de proximo, sit mortale?

2 Quando quis ex leuibus indicijs temerè & voluntariè malum de proximo suspicatur, secundum Syluium *in* 2. 2. *q.* 60. *ar.* 3. & alios peccat mortaliter, si malum sit graue, & persona honesta. Sed contrarium teneo cum Fabro *in* 4. *d.* 15. *q.* 3. *disp.* 54. *c.* 1. *n.* 10. quia nullum iudicium citra certitudinem est mortale, per D. Thomam *in* 2. 2. *cit.* P. 3. T. 5. Res. 31.

3 Ex quibus delictis oriatur suspicio hæresis, vide V. *Inquisitorum iurisdictio in quæ delicta*, & V. *Suspectus de fide*.

T A C T V S.

1 TActus inhonesti inter non coniuges, sicut & oscula, sunt peccata mortalia. nec in rebus venereis datur parua materia, vt dictum est V. *Luxuria, n.* 3. *Si* tamen fiant in Ecclesia, non erunt sacrilegi, vt dictum est V. *Circumstantia, n.* 43. At tactus manuum in choreis secundùm consuetudinem non sunt illiciti. nec mulier negare eos tenetur, si ab aliquo mala intentione se tangi sciat, dum abest periculum sui consensus. Filliucius *to.* 2. *tr.* 30. *c.* 10. *n.* 198. P. 3. *T.* 5. *Res.* 22. in fine. Sunt etiam liciti in aliquem bonum finem, etiam cum periculo pollutionis inuoluntariæ, vt dictum est V. *Pollutio, n.* 3.

TACTVS impudici inter solutos sunt mortiferi.

2 Liciti porro sunt tactus inter coniuges, quoties non est periculum pollutionis. & non est illis mortiferum, tangere & osculari inuicem pudenda, quamuis sit actus animi nimis mollis, & libidini dediti. Fagundez *to.* 2. *tr.* 30. *c.* 10. *n.* 195. contra Paludanum *in* 4. *d.* 31. *q.* 3. *ar.* 2. *concl.* 6. P. 3. *T.* 4. *Res.* 225. Esset tamen mortiferum, si vir membrum virile in os vxoris immitteret, contra Sanchez *de matr. to.* 3. *lib.* 9. *disp.* 17. *n.* 5. quem citaui P. 2. *T.* 17. *Res.* 37 §. *Ad secundùm*. quia hoc non esset simpliciter osculum pudendorum, sed quædam irrumatio diuersæ speciei, cum periculo consummandi præposterè. Fagundez *in dec. to.* 2. *lib.* 6. *c.* 3. *num.* 19. P. 6. T. 7. *Res.* 7 § *Quærendum*.

Sed inter coniuges, secluso periculo pollutionis, sunt liciti, etiam in pudendis.

Secus de irrumatione.

Et quandocunque adest periculum, pollutionis.

3 Ponit etiam Sanchez *disp.* 45 *n.* 35. alium casum, in quo non sit il-

illicitum coniugibus se tangere libidinosè, cum periculo pollutionis, vel cum ipsa pollutione non sit mortale; vt si id facerent ad excitandum & conseruandum amorem, & tunc præter intentionem sequeretur pollutio, aut si dum oscula & tactus fiunt, is, qui illa non petijt, præter intentionem polluatur, vel polluatur ille, qui petijt, vt ad copulam se excitaret: nam vterque dat operam rei licitæ, quam non tenetur deserere ob periculum pollutionis. P. 3. T. 4. *Ref.* 217. & 226. Sed in contrarium stat Præpositus *in* 3. *p. q.* 6. *dub* 25. *n.* 186. Nam, vel periculum in his casibus præuerti potest per copulam legitimam, vel non potest. Si potest, ille qui motum sentit, tenetur illam petere sub mortali, quia nec nimis grauis est, nec statui matrimoniali extraordinaria. Si non potest, tenentur ab illis actibus abstinere etiam sub mortali, quia repugnant fini matrimonij. Ità ille. Et reuera in his materijs cautè procedendum est. P. 6. T. 7. *Ref.* 65.

4 Si vir fœmina calidior, semine intra vas immisso, membrum extrahat, fœmina, quæ nondum compleuit, non potest se ad semen emittendum prouocare manibus sine mortali. quia in seminatione viri, quæ sola est necessaria, iam completus manet actus maritalis. Rodriquez *in sum. p.* 3. *c.* 88. *n.* 4. Sanchez vero *disp.* 17. *n.* 12. & alij, existimant posse. quia, quamuis semen mulieris ad generationem non sit necessarium, multum tamen confert; vnde illa prouocatio dici potest complementum copulæ maritalis. & alioqui fœminæ, quæ frequenter viris frigidiores sunt, in omni copula se exponerent euidentissimo periculo peccati mortalis. *P.* 2. *T.* 17. *Ref.* 38. Aduerte hic, quòd si vir copulam inceptam, ex morbo, vel alia causa interrumperet, sequens inde, sed non intenta pollutio, secluso periculo consensus, non esset mortalis: quia sequeretur ex opere licito. Præpositus *q.* 74. *ar.* 10. *dub.* 1. Vnde fornicans potest quandocunque ab actu retrocedere, etiam post semen emissum à meretrice, & cum periculo seminandi extra vas. Vide Lessium *lib.* 4. *c.* 3. *dub.* 7. *n.* 55. Aduerte etiam, non esse licitum, sumere medicamentum ad conuertendum semen in alium humorem, vt eijci licitè possit. quia repugnat eius institutioni, licèt Sanchez *disp.* 17. *n.* 15. *vel* 16. *edit. Veneta* dicat licere. *P* 6. *T.* 6. *Ref.* 37.

Nec fœmina non feminans in copula, potest postea se manibus prouocare.

Potest autē homo ex iusta causa copulam interrumpere.

Etiam cū periculo pollutionis inuoluntariæ.

5 Si coniux in absentia alterius coniugis tangit libidinosè verenda propria, Sanchez *disp.* 44. *n.* 16 & post ipsum Præpositus *q.* 6. *dub.* 26. *n.* 188. & Hurtadus *de matr. disp.* 10. *diff.* 10. *n.* 47. censent, non peccare mortaliter, si non refert illos tactus ad actum illicitum, etiam si sint commouenda & alteranda cum pollutionis periculo. quia quamuis illi tactus actù non referantur, ex sua tamen natura ordinantur ad actum coniugalem. Sed tu contrarium tene cum Sancio *disp.* 21. *n.* 26. quia intrinsecè malum est, quòd quis vtatur proprio corpore ad explendam secum libidinem. *P.* 2. T. 17. *Ref.* 37. § *Ad tertium*, P. 3. T. 4. *Ref.* 215. & P. 4. *T.* 4. *Ref.* 137.

Non tamen tangere libidinosè verenda propria in absentia coniugis.

6 Inter sponsos de futuro tactus & oscula illicita esse, ait Hurtadus *n.* 48. quia, cum nondum sit matrimonium, nihil est, quòd illos excuset ab intemperantia. Quod si dicas, sponsalia tamquam inchoationem matrimonij, iustificare tactus & oscula, quæ sunt quædam inchoatio copulæ coniugalis: Respondet, quòd inchoatio contractus non transfert dominium rei, & qui non habet dominium, non potest ea vti, nè inchoatè quidem. Sed, si tactus non sint nimium impudici, vt partium veren-

SPONSIS de futuro tactus non sunt illiciti.

Secluso periculo pollutionis.

darum, & absit periculum pollutionis, puto non esse mortiferos. & Sanchez *disp.* 46. *n.* 50. idem docet, si prævideatur secutura pollutio, si ex alia parte concurrat iusta causa nimirum ad vitandam notam austeritatis & inurbanitatis. Et hæc à fortiori procedunt in colloquijs & aspectibus. Imo Salas *in p. 2. eo. 2. q. 74. tr. 13. disp. 6. sec. 26. num. 177.* permittit aspectus pudendorum, quia aspectus non tantam connexionem habet cum copula, quantam tactus. Sed an hoc sit probabile, ipse considera. *P. 2. T. 17. Res. 6.* & *P. 4. T. 4. Res.* 131. Aduertit tamen, hæc non procedere, quando sponsalia contracta sunt cum impedimento, & conditione, *si Papa dispensauerit*; nisi post obtentam dispensationem. *Res.* 131. *cit. §. Notandum*. Quibus autem licita sunt oscula & tactus, licitas quoque esse delectationes & commotiones ex eorum cogitatione prouenientes; quia sunt de obiecto licito, quod apprehenditur tamquam præsens. *Res. 6. cit. §. Notat etiam.*

Et multò minus colloquia & aspectus.

Et delectationes ab illis prouenientes.

7 Confricare verenda brutorum ex curiositate videndi semen, est mortale, ob periculum pollutionis, vel affectus alicuius inordinati, & propter violationem instituti naturæ de tali semine non sic emittendo. Bonacina *de matr. q. 4. pun. 9. n.* 15. Et licèt Sanchez *disp. 46. nu.* 15. contrarium docuerit, quia ex tali contactu non excitatur delectatio admodum vehemens, & bruti generationem impedire, sicut etiam illud necare, non est mortale. hæc tamen opinio in nouissima suorum operum editione non reperitur. P. 2. T. 17. Res. 37.

Confricare verenda brutorum, est mortale.

TERTIARIÆ.

1 TErtiariæ secundùm Stratium *in opus. de Tert, c.* 9. non comprehenduntur in reseruatis Ordinarij, sed quoad ipsas reseruare sibi potest aliquos casus Prælatus Regularis; quia huius, non illius potestati subijciuntur. Probabile item esse, quòd à Prælato Regulari absolui possint in foro animæ ab omnibus casibus & censuris, seclusis casibus Bullæ Cœnæ: & obtinere commutationem votorum, in quibus Episcopus dispensat cum suis subditis. Imò in Relig. Carmelitarum propter peculiare votum obedientiæ, quòd Tertiariæ emittunt, posse earum vota à superiore irritari. Et denique probabile esse, quòd gaudeant priuilegio canonis, *si quis suadente*. quod vltimum negat Bordonus *in conf. Regul. res.* 28. *n.* 19. P. 6. T. 8. Res. 30. An gaudeant priuilegio fori, & gabellarum, vide V. *Immunitas Ecclesiastica, n.* 24. & V. *Gabellas, num.* 12.

TERTIARIÆ quoad reseruata,

Vota,

Et priuilegium canonis.

TESTAMENTVM.

1 † TEstamentum est significatio voluntatis propriæ de eo, quod quis de vniuerso patrimonio fieri vult cum institutione heredis. Qui testamentum condere possit, dicemus V. *Testari*. Quibus legandum sit, & an testamentum reuocari possit, dicemus V. *Testator*. Et aliqua dicta sunt V. *Legatum*. Nunc de aliquibus conditionibus testamenti.

TESTAMENTI natura,

2 De iure ergò ciuili multæ conditiones requiruntur in testamento.

Et requisita.

Septem

Septem testes, nominatio heredis habilis, habilitas etiam testatoris, de qua V. *Testari*, integritas testamenti (nam decedente testatore ex parte intestato, testamentum inceptum nullum est, l. *si is, qui, ff. qui test. fac. poss.*) & multæ aliæ, quas videre est apud Doctores passim. De iure autem canonico pauciores sufficiunt: nam in pijs causis sufficiunt duo vel tres testes, c. *relatum de testam.* † (& in non pijs, in terris Ecclesiæ duo testes & Parochus, c. *cum esses, eod. P.* 5. T. 3. *Res.* 119. §. *Posset.*) quod per epicheiam probabiliter transferri potest ad casum, quo testator esset peste correptus, cum Maldero *in* 2. 2. *tr.* 1. *c.* 11, *dub.* 6. contra Alexand. *cons.* 78. *n.* 16. *lib.* 2. *P.* 5. T. 3. *Res.* 123.

Quæ non omnia requirũtur in pijs causis.

In testatore peste correpto.

3 Porrò, milites in castris ex priuilegio iuris ciuilis testari possunt cum paucioribus solemnitatibus. Et in primis sufficiunt illis duo testes. Deinde si decedant inter testandum, pars testamenti tenet, l. *miles ità, ff. de milit. testam.* Tertiò, instituere possunt heredem incapacem, vt deportatum, l. *neque,* §. *& deportati, ff. eod.* quo priuilegio gaudere etiam Cardinales, Albanus *de Card. q.* 4. §. *secundò* & alij docent. *P.* 5. *T.* 2. *Res.* 51. Et quoad legata pia, quicunque testator incompleto testamento decedat, si iàm expressa sunt, valent. quia licèt illa testator mutare potuerit; hanc tamen mutationem non significauit. & sic præualet ius naturale, cui adde canonicum. Vide Malderum *in* 2. 2. *tr.* 1. *cap.* 11. *dub.* 8. *P.* 5. T. 3. *Res.* 126.

Milite.

Et Cardinali.

Et quidem ad pias causas si quis, dum testatur, decedit, iàm testatũ valet.

4 Item, si quis testetur ad pias causas, potest testamentum alteri committere, hoc modo: *Instituo heredes bonorum meorum pauperes, quos Titius elegerit*: vel, *Lego centum aureos alicui puellæ in dotem, si Titius voluerit*. Clarus & DD. communiter in c. *cum tibi, de testam.* Quibus addit aliam formam Layman *lib.* 3. *sect.* 5. *tr.* 5. *c.* 2. *n.* 6. *&* 7. videlicet: *Committo omnia bona mea arbitrio & dispositioni Titij*. in quo casu Titium omnia testatoris bona in pias causas, distribuere debere, ipsumque solo, nudoque nomine heredem esse. *P.* 5. T. 3. *Res.* 127. De nominatione executoris, dicemus V *Testamenti executor*.

Sicut etiam testamentum alteri cõmissum.

5 Aduerte hic, quòd omnes solemnitates iuris siue ciuilis, siue canonici, requiruntur tantùm pro foro externo. nam in foro conscientiæ heres siue testamentarius siue ab intestato, tenetur præbere hereditatem, vel soluere legatum, cuicunque nouerit intentionem testatoris esse, quòd hereditas vel legatum perueniat. Vide V. *Legatum, n.* 10 & ibi per totum multa inuenies hùc spectantia. An quando instituitur in testamento capellania, eligi ad illam possit Clericus, vide V. *Beneficium n.* 18. & 19.

Iuris autem solemnitates requiruntur solùm pro foro externo.

TESTAMENTI Executor.

1 † EXecutores vltimarum voluntatum alij sunt legitimi, & constituuntur a iure, alij testamentarij & constituuntur ab homine. Item, alij vniuersales totius hereditatis, alij particulares aliquorum legatorum. Et quidem testator nominare potest in executores eos omnes, qui non repelluntur à iure. Religiosi non possunt esse executores testamenti †. Potest tamen testator executorum nominationem alicui Religioso etiam ex Minoribus committere, qui postea nominare eos poterit.

EXECVTOR testamẽti multiplex.

Is non potest esse Religiosus.

rit cum licentia. Vide Sanchez *in sum. to. 2. lib. 6. c. 11. num. 41. P. 5. T. 3. Res. 127.* in fine.

Et nemo ad hoc munus cogi potest

2 Nemo tamen cogi potest ad acceptandum officium executoris à testatore relictum. Etiam si sit consanguineus testatoris. Sanchez *in opusc. to. 2. lib. 4. c. 1. dub. 42. n. 4.* contra Padillam *in l. 1. ff. de legat. 2. n. 28.* Et quamdiù expressè vel tacitè eo modo, quo explicat Sanchez loco cit. non acceptauit; potest illud non acceptare & renuntiare sine peccato, contra Spino *in spec. gloss. 28. n. 18.* nam aliàs hoc officium non esset voluntarium, contra communem. *P. 4 T. 4. Res. 162.*

Et si electus executor renunciet,

Vel sit inhabilis,

Succedit Episcopus.

Qui est executor legatorum piorũ,

Et post annum etiam prophanorum.

3 Nolente autem executore testamentario officium acceptare, executor erit Episcopus. Ancharanus *in c. religiosus de test. in 6. n. 2.* Vbi idem docet in casu, quo testator nominaret inhabilem (quales sunt surdus & mutus, vt ait Angelus *v. executor, n. 2. P. 5. T. 6. Res. 28.*) aut nominatus obiret. Et sanè Episcopus est executor legatorum piorum, priuatiuè quoad laicos, & post annum etiam prophanorum, vt dictum est V. *Legatum, n. 12.* & 13. nam heres & executor habent annum in foro externo ad soluenda legata. Sed tamen in foro conscientiæ statim tenentur, vt dictum est *ibid. n. 11.* nec valet excusatio, quòd differrant solutionem ad vendendas interim res defuncti maiori pretio, nisi hoc fiat ad modicum tempus, vt rebus meliùs venditis, copiosiores dentur eleemosynæ. *P. 4. T. 4. Res. 162. §. Et tandem.*

TESTARI.

1. TESTARI prohibetur filius familias.

Nisi sit miles,

Vel Clericus.

1 † DE iure communi multi testari non possunt. In primis, filius familias, nisi de bonis castrensibus vel quasi, & de aduentitijs ad pias causas cum licentia patris †. Si autem fiat Clericus, etiam per tonsuram, aut certiùs per minores Ordines, conueniunt omnes, quòd testari possit sine licentia patris de bonis aduentitijs, etiam acquisitis ante Clericatum. dummodo ascendentibus & descendentibus legitimam relinquat, & seruet solemnitates iuris communis, §. *sciendum tamen Inst. de milit. testam.* Malderus *in 2. 2. tr. 1. c. 11. dub. 3.* Vbi *dub. 6.* docet, seclusa in contrarium consuetudine, Clericum eo ipso, quòd gaudet priuilegio fori, gaudere beneficio c. *cum esses, de testam.* de testando absq; solemnitatibus iuris ciuilis. *P. 5 T. 3. Res 124.*

Qui, si est beneficiarius, non potest disponere de fructibus beneficij ad vsus prophanos.

2 Secundo beneficiarius non potest testari de fructibus beneficij in causas non pias. Consuetudo autem, quòd in certis Regnis heredes succedant in bonis ecclesiasticis Clericorum tam ex testamento, quàm ab intestato, procedit solùm in foro externo. Vnde ait Villalobos *to. 2. tr. 30. diff. 11. n. 3.* peccare mortaliter beneficiarium, qui partem reddituum ecclesiasticorum notabilem in prophanos vsus legaret; aut testari negligeret, vt in huiusmodi bonis heredes ab intestato succederent. Quod cum verum sit, limitandum est cum Maldero *dub. 3.* in casu, quo Clericus testaretur in vsus prophanos per modum iustæ remunerationis, siue consanguineis, siue famulis, siue alijs benemeritis. de quibus tamen non creditur ipsis, sed aliter probari debent. *Ibid. §. Notandum.*

Nisi de licentia Summi Pontificis,

3 Sed quid, si Clerici beneficiati, vel Episcopi, habeant à Summo Pontifice facultatem disponendi de bonis Ecclesiasticis in quoscunque vsus voluerint? Respondet Malderus, hanc facultatem intelligendam

esse

esse de vsu pio; nisi disertè addatur, *etiam in prophanos*. Et quamuis concedat testari cognatis diuitibus absque intuitu pietatis, hoc accipiendum esse pro foro tantùm exteriori. Sed Molina *to. 1. disp. 147. nu. 33.* licèt asserat, facultatem testandi intelligi debere pro pijs vsibus: id tamen verum putat, quando nulla ratio legitima apparet, concedendi talem licentiam ad vsus prophanos, aut aliunde res est dubia. nam alioqui Summum Pontificem concedere posse beneficiarijs, etiam Episcopis, facultatem testandi ad vsus prophanos, ex iusta causa, remunerationis, v.g. pro munere optimè administrato, obsequij Ecclesiæ impensi, vel simili. quia habet plenissimam potestatem, qua Ecclesiam in tali casu non dissiparet, sed ædificaret. *P. 5. T. 3. Res. 125.* — Expressa.

4 Idem de Cardinalibus habentibus facultatem testandi de bonis galeri, docet Azorius: quia non eis dantur ratione Ecclesiæ, vel Ecclesiastici beneficij, sed ratione muneris, quo apud Summum Pontificem funguntur. Vide V. *Cardinales, n. 8.* vbi *n. 9.* & *10.* habebis, quas solemnitates Cardinales adhibere debent in tali casu, & quamdiu duret talis facultas. — Sicut etiam Cardinales.

5 Rursus testari prohibentur Religiosi, non quidem milites, vt dictum est V. *Religiosi milites, n. 3.* sed Regulares. qui tamen possunt aliquid cum licentia donare causa mortis, eligere personas, inter quas distribuendum sit aliquid ipsis relictum, & declarare testamentum factum in sæculo. Vide V. *Regulares, n. 5.* — ITEM prohibetur testari Religiosus,

6 Item prohibetur testari damnatus ad mortem, l. *deportati*, l. *in metallum*, auth *bona damnatorum, C. de bon. præscript.* Quia tamen ius codicis non seruatur vbique, attendi debet locorum consuetudo. quam Malderus *dub. 3. cit.* dicit esse in contrarium; nam quando bona damnati non publicantur, ferè vbique testari permittitur, & testamentum prius conditum firmum manet; & si non testatur, successores habet ab intestato. Vide Layman *lib. 3. sec. 5. tr. 5. c. 3. n. 3.* Aduerte etiam, ius codicis procedere in foro externo tantùm, vnde si coram duobus testibus testetur, heres hereditatem in conscientia retinere potest, donec Fisco per iudicem restituere compellatur. Valerus *v. testamentum diff. 7. n. 2.* *P. 5. T. 3. Res. 120.* — Damnatus ad mortem,

7 Item prohibetur testari mutus, qui nihil loquitur, si simul sit surdus & nihil audiat. Imò iuxtà l. *qui in potestate 6. §. surdus, ff. de testam.* etiam solùm surdus, vel solùm mutus. sed *in Instit. quibus non est permissum &c. §. item surdus*, constitutum esse, ait Pegada *in rep. ad l. inter cetera, ff. de lib. & posth. p. 1. c. 1. §. 9.* surdum sine vlla distinctione testari posse (siue scribere sciat, siue nesciat, addit Molfesius *to. 2. tr. 13. c. 2. n. 90.* nam satis est, quòd heredem ore proprio nuncupet, & exprimat, quidquid disponere velit de rebus suis, l. *discretis, §. sin autem infortunium, C qui testam. fac. poss.* Si tamen detur casus, quo surdus loquelam habeat: nam surdus à natura regulariter est etiam mutus, & ideo *in d. §. item surdus* dicitur testari non posse. siue id ex communicatione organorum contingat, vt dicunt medici, siue ex eo, quòd loqui discimus per auditum, siue ex quocunque alio capite. *P. 5. T. 6. Res. 24.*) Mutum verò testari posse, si sciat scribere, nam testamentum nutu factum non valere. Ità Pegada. Sed Rippol *c. 3. n. 185.* ait, quòd si mutus & surdus talis sit, qui signis intelligat, & suos conceptus signis det intelligere, testari potest. Quam doctrinam admittit etiam Molfesius *nu. 84.* — Surdus & mutus.

in militibus,& quibuscumque habentibus priuilegium Principis. Item si quis testari velit inter liberos, vel instituere venientes ab intestato, aut tandem testari ad pias causas. P. 5. T. 6. Res 23. An mutus & surdus donare possint, vide V. *Mutus*, *n*. 3. & V. *Surdus*, *n*. 2.

Non tamen cœcus.

8 Cœcus non prohibetur testari. sed eius testamentum requirit nouem conditiones, appositas in l. *hac consultissima, C. de testam.* Prima est, vt adsint septem testes; secunda, vt adsit tabellio; tertia, vt cœcus roget testes, & dicat, quòd ad hoc vocati sunt; quarta, debet exprimere nomen heredis; quinta, testari debet eodem tempore & vnico contextu; sexta, tabellio debet testes scribere, ipseque & testes omnes subscribere; septima, institutio heredis debet præcedere legata; octaua, si deest tabellio, adhiberi debet octauus testis; nona, testamentum cœci debet semper esse nuncupatiuum † idest apertum †, nunquam in scriptis, † idest clausum †. Vasquez *in opusc. de test. c.* 1. §. 5. *n.* 32. & alij. & idem testium numerus adhiberi debet à cœco in codicillis, secundùm Baldum *in l. cit.* quamuis gloss. dixerit sufficere quinque. Hinc monet Figuerius *in introd. vlt. vol. lib.* 3. *c.* 8. vt cœcus disponat de rebus suis per donationem causa mortis (quam facere posse diximus V. *Cœcus*, *n*. 3.) aut dicendo, quòd eius testamentum vult valere, tamquam donationem causa mortis. Aduerte tamen, quòd si cœcus testari velit inter liberos, & successores ab intestato, Baldus, & alij dicunt, sufficere duos testes. quod procedere etiam ait Molfes. *num.* 93. & 94. si testari velit ad pias causas. *P.* 5. T. 6. *Res.* 26.

9 Excommunicatus non toleratus non potest testari: sed eius testamentum non erit irritum. Vide V. *Excommunicationis n.* 22.

TESTATOR.

TESTATOR non tenetur pro herede nominare

1 † TEstator, ex dictis V. *Testamentum*, tenetur in testamento nominare heredem vnum, vel plures, qui succedant in omnia bona & iura ipsius, demptis legatis. Debet autem primo loco instituere descendentes †. & in defectu, ascendentes. quia sunt consanguinei in linea recta. Si verò nec habeat ascendentes, instituere potest extraneum, omissis fratribus, consobrinis, & alijs collateralibus, seclusa ipsorum necessitate & scandalo. nam aliàs nullo iure cogitur ad illos instituendos. Bonacina *de cont. disp.* 3. *quæst. vlt. punc.* 3. *num.* 13. & alij, contra Riccium *decis.* 213. *P.* 1. *T.* 8. *Res.* 85. & *P.* 5. *Tract.* 3. *Res.* 114.

Collaterales.

Imò filijs satis est relinquere legitimam.

2 Adde, quòd non tenetur pater filium vltra legitimam heredem relinquere. & legitimam grauare potest donationibus remuneratorijs etiam supra beneficium acceptum, aut veris contractibus onerosis. Peccaret tamen mortaliter contra charitatem filijs debitam, si illam ex odio, absque causa iusta, gratuitis donationibus grauaret. Megala *in p.* 2. *lib.* 2. *c.* 23. *q.* 4. *n.* 111. quod etiam procedit in matre. *P.* 1. T. 8. *Res.* 84 & P. 5. T. 3. *Res.* 114. prope finem. Vnde patet, quòd si pater velit residuum ex legitima inter filios diuidere, non tenetur seruare æqualitatem, sed potest ad libitum legare plus vni, etiam minus digno, ait Philiarcus *to.* 1. *p.* 2. *lib.* 4. *cap.* 20. præsertim si accedat iusta causa. & si id faciat ex affectu inordinato, non propterea peccare mortaliter

Et præterea, si aliud quid vult relinquere, non tenetur æqualiter eis diuidere.

ait

ait ipse; quia non omnis inordinatus affectus est mortalis. *P.* 1. T. 8. *Res.* 83. & *P.* 5. *T.* 3. *Res* 130.

3 Et hæc procedunt in filijs legitimis: nam filio spurio pater nihil relinquere potest, l. *licèt, C. de nat. lib.* ibi, *qui ex damnato sunt coitu, omni prorsus beneficio secludantur.* Excipe alimenta, quæ sunt de iure naturæ (vnde ius canonicum reuocauit auth. *ex complexu C. de incert. nupt.*) *P.* 5. *T.* 3. *Res.* 112. §. *Nota verò.* Et relinqui debent congruentia statui, consideratis etiam personis, quas ipse alere debet, videtur enim dissonum rationi, quòd filio nobili tribuantur solùm panis & olera, vt colligitur ex l. *Sed & si quid,* §. *sufficienter,* ff. *de vsu fr.* Sanchez *in opusc. to.* 2. *lib.* 4. *c.* 3. *dub.* 34. *n.* 2. & 3. contra Castanæum *cons* 39. *num.* 55. Excipe etiam æqualem remunerationem pro benemeritis, quia hæc non censetur donatio, sed solutio. sed in hoc casu non veniunt pro benemeritis officia & obsequia, quæ patri ex necessitate, vel legis præcepto debentur. *P.* 5. *T.* 3. *Res.* 131. Vide etiam V. *Pater, n.* 5. Potest tamen auus instituere nepotem filium spurij, si non id faciat intuitu & in bonum ipsius. Vasquez *in opusc. de rest. c.* 5. §. 7. *dub.* 7. *n.* 123. P. 3. T. 6. *Res* 33. Spurijs verò nihil relinquere potest, Præter alimenta Conuenientia statui, Et remuneratione aliculus benemeriti. Filium tamen spurij nepotem auus instituere potest.

4 De matre vero non est improbabile, quòd possit heredem instituere filium spurium, si non habeat legitimos; & non illustris, etiam si habeat. nam auth. *ex complexu* loquitur tantùm de patre, & l. *si qua illustris ad S. C. Orficianum* loquitur de muliere illustri, quæ habeat proles legitimas. Lessius *lib.* 2. *c.* 19. *dub.* 6. *n.* 66. *P.* 5. *T.* 3. *Res* 121. §. *Nota etiam.* An verò pater instituere possit heredem filium spurium sub conditione *si capax erit,* siue *si à Principe legitimabitur,* vide Marinum *c.* 254. *n.* 19. negantem. *Ibid.* Et non improbabiliter ipsum spuriũ mater illustris, si non habeat legitimos, Et non illustris, etiam si habeat.

5 Quòd si pater heredem instituat extraneum, rogans, vt hereditatem restituat spurio, heres ille hereditatem acceptans cum promissione implendi petitionem, peccat mortaliter: quia talis promissio in lege grauiter prohibetur & punitur. Et non tenetur restituere spurio, quia promissio fuit nulla, vt ait Becanus *p.* 3. *to.* 3. *c.* 7. *q.* 6. *nu.* 2. neque fisco; nam l. *pen.* ff. *de iur. fisci* non obligat ante sententiam. quòd si à iudice de hoc nulla præcedente infamia interrogetur, non tenetur fateri veritatem, vt idem ait *ibid.* Potest autem huiusmodi heres acceptare hereditatem absque tali promissione, & retinere sibi tamquam heres testamentarius. Et siue promiserit, siue non, potest ex liberalitate largiri spurio, & hic illam in conscientia acceptare; quia talis traditio fit à vero domino, nulla lege vetante. *P.* 5. *T* 3. *Res.* 121. Quid si pater hereditatem spurio relinquat sub fideicommisso?

6 Si testator habet onus restituendi, nec id in testamento, salua reputatione, declarare potest, faciat in eo capitulum, quòd heres det tantam pecuniam Confessario, vel alicui amico, vt eam ad suum arbitrium expendat, ore, vel scripto ipsi manifestatum. Potest etiam initio testamenti declarare, quòd relinquit schedulam apud Confessarium vel amicum, propria manu firmatam, quæ habeat vim, ac si in testamento esset inserta. nam si aliquid postea declarandum occurrit, fieri potest schedula ab ipso subscripta, suo olim tempore manifestanda. & hanc schedulam, etiam quoad institutionem heredis, valere, ait Pegas *repert. ad l. inter cetera ff. de lib. & posth. p.* 3. §. 6. ex l *hoc, art.* 29. ff *de her. instit.* & valere, ac si esset codicillus testamento confirmatus. Et nota, quòd in tali casu Confessarius vel alius, non tenetur manifestare heredi Et quid si testator debeat aliquid restituere?

per-

personam, cui restitutio facienda est. Figuerius *lib* 2. *c.* 7. *num.* 13. P. 5. *T.* 3. *Res.* 115.

7 Condito autem testamento in vita cum iuramento, sic benè dispositо, & omni ex parte perfecto, vt nulla occurrat causa iusta mutandi, si illud testator reuocet, peccabit mortaliter peccatum periurij. Sed reuocatio in vtroque foro valebit. Si autem iusta mutationis causa se offerat, poterit vtique reuocare; quia aut censetur sibi talem potestatem reseruasse in hoc casu, aut iuramentum fuit iniquum, & proinde non obligat. Sicut etiam si dispositum esset contra leges iustas, in quo casu reuocari omninò deberet. Becanus *cap.* 7. *q.* 8. P. 5. T. 3. *Res.* 122.

AN testator reuocare possit testamentum iuratum?

8 An peccet mortaliter & teneatur ad restitutionem, qui impedit testatorem, ne quem heredem instituat, vel facit testamentum reuocare, & alium heredem, vel legatarium instituere, dictum est V. *Restituere*, *num.* 4.

TESTIS.

1 † TEstis dicitur rei gestæ probator. Non omnes ad testificandum admittuntur. repelluntur enim excommunicati, vt dictum est V. *Excommunicationis*, *nu.* 57. item minores, infames inimici. Alij e contra sunt priuilegiati, & non possunt cogi ad testandum, vt milites, sexagenarij, valetudinarij, l. *inuiti ff. de test.* item coniuncti, l. *Iulia ff. eod.* Sed in causa fidei & admittuntur primi, & coguntur secundi. Vide V. *Denunciare*, *nu.* 4. & V. *Inquisitorum iurisdictio quoad torturam*, & *Inquisitorum praxis circa testes*, vbi multa de testibus, deque eorum qualitate, sufficientia, & examine dicta sunt †.

TESTIS quid?

Quis ad testandũ inhabilis?

Et qui cogi non possit?

2 Mutus & surdus non repelluntur à testificando super re cadente in sensum non impeditum. Vide V. *Mutus num.* 2. & V. *Surdus*, *nu.* 1. Testimonium Cardinalis magnam fidem habet, vt dictum est V. *Cardinales à n.* 21. An in eorum causis familiares ipsorum sint idonei testes, vide V. *Cardinalium*, *n.* 4. Quotue ad condemnandos Cardinales requirantur, V. *Cardinales*, *n.* 25.

Quid de muto, Surdo, Cardinali, Et eius familiari?

3 Testis in iudicio non potest iurare, se certò scire aliquid, propterea quod audierit à viro optimæ opinionis & famæ; alioqui omnes testes de auditu efficerentur testes ex certa scientia. Adde quòd testis tenetur reddere rationem sui dicti. Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 3. *c.* 4. *n.* 13. contra Mexiam *in l. reg. Tolet.* 23. *p.* 2. *n.* 32. & 33. At si quis ità iuraret extra iudicium, in foro conscientiæ non esset periurus. Sanchez *ibid.* P. 3. *T.* 5. *Res.* 66. in fine, & P. 4. *T.* 4. *Res.* 77.

TESTIS an possit iurare se certò scire, quod audiuit a fide digno?

4 † Tenetur autem testis iuridicè interrogatus à iudice verum dicere; sic exigente obedientia, seu iustitia legali; non tamen commutatiua. vnde non tenetur ad restitutionem damni fisco, vel parti illatum ex suo testimonio falso, vel negato, præsertim si suum testimonium non fuisset ex efficacibus, vtpote quod supponeret falsum crimen alijs testibus sufficienter probatum, vt dictum est V. *Restituere*, *à n.* 16. Quandonam legitimè interrogetur, vide Aret. *in pract. crim. de test. c.* 3. an vero teneatur respondere in dubio, num legitimè interrogetur, vide V. *Reus*, *n.* 11. †. Certè non tenetur respondere, si iudex interroget in delicto notorio, sed cuius auctor ignoratur; quia potest sequi opinionem pro-

Et teneatur iudici respondere, & verum dicere, sub onere restitutionis.

ba-

babilem Caietani, quòd non interrogat legitimè, quamuis hanc opinionem refutauerimus V. *Iudex*, *n.* 3. *P.* 2. *T.* 15. *Ref.* 63.

5 Si testis non iuridicè interrogatus occultum crimen inaduertenter manifestet, tenetur ex charitate se retractare. non tamen sub aliquo onere. P. 3. T. 5 *Ref.* 101. in fine. Si tamen falsum iuret culpatè in re magni momenti, ex quo mors, vel mutilatio sit inferenda, tunc si speret profectum, tenetur omnino se retractare, etiam cum periculo æqualis pœnæ: quia in pari causa melior est conditio innocentis. Lessius *lib.* 2. *c.* 30. *dub.* 7. *n.* 53. Imò Strouersdorff *in* 1. 2. *q.* 70. *ar.* 4 *concl.* 3. idem docet, si testis timeat pœnam maiorem, & dubitet de profectu. quia tenetur tentari & experiri quod suum est. Si autem reuocatio certò non est profutura, Nauarra *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 251. existimat, non teneri reuocare; sed solùm resarcire damna. Et si testis non ex malitia, sed ex ignorantia vel obliuione falsum iurauit, puto cum Lessio ad nihil teneri, quamuis Strouersdorff existimet, teneri reuocare dictum, & restituere damna. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 105. & *P.* 4. *T.* 4. *Ref.* 99. Sanè si quid acceperit pro veritate dicenda, tenetur restituere. quia tenetur ex iustitia testificari. Secus si acceperit à tertio, quia ipsi non tenebatur, vt diximus de iudice V. *Iudex*, *n.* 6. *P.* 3. *T.* 6 *Ref.* 4. † Huic doctrinæ obstat, quod mox dictum est *n.* 4. testem non teneri ex iustitia commutatiua, sed ex obedientia dicere veritatem: & V. *Restituere*, *num.* 33. accipientem aliquid pro opere debito non ex iustitia, sed ex alia virtute, non teneri ad restitutionem faciendam †.

Et quid, si manifestauerit crimen occultum inaduertenter?

Aut iurauerit falsum culpatè?

AN testis pro veritate dicenda possit aliquid accipere?

6 Laicus ratione iuramenti falsi coram iudice ecclesiastico, potest ab ipso puniri. non idem de Clerico coram laico falsum iurante. Couarruu. *c.* 12. *n.* 8. *P.* 3. *T.* 1. *Ref.* 60.

Et crimen periurij pertineat ad forū ecclesiasticum?

TVTOR, CVRATOR.

1 † TVtor est, qui datur orphano impuberi ad tuendam personam, & secundario etiam bona: Curator verò, qui datur puberi minori ad seruanda bona, & secundario etiam personam †. Vterque potest facere eleemosynam moderatam de rebus minorum, vt dictum est V. *Eleemosyna*, *n.* 19.

TVTOR & curator qui sint?

2 Cœterum vota minorum ante pubertatem emissa tutor irritare potest, vt dicemus V. *Voti*, *n.* 26. De curatore autem dubium est. & Suarez *de Relig. to.* 2. *lib.* 6. *c.* 6. *n.* 25. negat; quia gubernatio curatoris est ad bona minoris, non ad personam, l. *in copulandis*, 9. *C. de nupt.* tum, quia conditio implicita in votis impuberum est, *si placuerit patri, &, eo defuncto, tutori*; non autem *si placuerit curatori*. Adde, quòd Alcocer *in sum. c.* 16. *concl.* 5. & alij docent, neque patrem irritare posse vota filiorum impuberum post pubertatem. Sed ego teneo cum Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 30. *n.* 5. & alijs, posse: quia pater irritare potest vota & iuramenta impuberum, etiam post pubertatem, vt *ibidem* dicemus; ergo etiam curator, qui filio puberi loco patris substituitur. Nec refert, quòd curator detur primariò ad regimen rei familiaris: nam secundario datur etiam personæ. Aduertit etiam Palaus *tom.* 3. *tr.* 15. *disp.* 2. *pun.* 3. §. 3. *n.* 7. quòd si mater curatoris officium exercet, idem de ea, ac de alijs dici debet. Secus, etiam si puber nullos habeat curato-

An vterque possit vota irritare?

ratores, vota irritare non posse; quia vt mater est, nullam filiorum puberum curam exercet. P. 6. T. 7. Res. 22.

Et à quo dari debent Clerico minori?

3 Clerico minori, vel mente capto, tutor, aut curator à iudice ecclesiastico dari debet. Cabedo *in clem. 1. de off ord. reg. 4. fall. 25.* contra Aufrerium *p. 1. decis. 80. num. 2.* Notat tamen, quod si Clericus minor litigat coram iudice sæculari tamquam actor, is dare ei poterit curatorem: & inuentarium Clerici mortui relinquentis pupillos, a iudice laico faciendum esse. P. 1. T. 2. Res. 95.

VASA SACRA.

CALIX & patena,

Si quis in eis celebret, remanet consecrati.

1 † VAsa sacra sunt Calix, patena, pyxis, & custodia, quæ immediatè tangunt sacram synaxim. Ex his, Calix & patena debent esse consecrata, priusquam in Missa inseruire possint †. Sed probabile est & tutum in praxi, quòd si sacerdos semel in eis non consecratis bona fide celebraret, remanerent consecrata: quemadmodum ait Palaus *de leg. lib. 2. disp. penult. c. vlt.* remanere reconciliatam Ecclesiam pollutam, si quis in ea celebret. Et ratio est, quia vbi semel tangunt corpus & sanguinem Christi, non possunt esse amplius prophana. Niger *add. ad Ruiz. p. 6. animad. 8. n. 4.* Quãuis contra sentiat Eminentiss. Lugo *in 3. p. to. 2. disp. 20. sec. 4. n. 91.* P. 2. T. 14 Res. 69 & P. 5. T. 13. Res. 60.

Et probabile est, quòd si nouiter deaurantur, non indigeant noua consecratione.

2 Si calix & patena nouiter deaurantur, eo quòd aurum antiquum vsu consumptum sit, Suarez *in 3. p. to. 3. disp. 81. sec. 7.* & DD. communiter dicunt, debere iterum consecrari. quia consecratio fit propter contactum, id autem quod in hoc calice proximè tangit, est aurum recens. Contrariam sententiam docuit Coninch *de sacr. q. 83. ar. 3. dub. 3. n. 246.* Quam & si Reginaldus *to. 2. lib. 29. c. 9. sec 6. n. 199* existimauerit periculosam, ego probabilem existimo cum Layman *lib. 5 tr. 5. c. 6. nu. 7.* quia calix manet idem; ergo manet consecratus, & aurum superadditum per superadditionem consecratum fuit: sicut cum Ecclesia paulatim reficitur, lapides superadditi consecrantur. Nec verum est, quod ait Suarez, aurum superadditum ratione contactus esse partem principalem calicis; nam si ita esset, calix nouiter deauratus non esset idem, qui erat; & detracto auro, destrueretur in ratione sacrificij: sicut destruitur quoad consecrationem Ecclesia, si præcipua pars parietis corruit: quæ tamen communiter negantur. P. 2. T. 15 Res. 3.

An Pyxis benedici debeat?

Aut in ea poni corporale?

3 Pyxis non debet necessariò benedici; quia nullum ius id strictè præcipit. In Pontificali verò eius benedictio ponitur, sicut ponuntur benedictiones campanarum, ornamentorum Altaris, &c. Ità Vasquez *in 3. p. disp. 235. c. 4. nu. 36.* Qui tamen putat, in pyxide poni debere corporale benedictum, in quo immediatè Corpus Christi seruetur; quemadmodum seruatur in Missa super Altare, ad repræsentandam sacram syndonem. Sed hoc reprobat Nugnus *in 3. p. to. 1. q. 83. art. 3. dub. 5.* & consuetudo est in contrarium. Nec paritas obstat, quia plura requirit Sacramenti confectio, quàm conseruatio. P. 2. T. 15. Res. 2.

Et an sit sacrilegium, vasa sacra prophanare?

4 Vasa sacra & vestes, manentes in sua forma, in prophanos vsus conuertere, est mortiferum sacrilegium, *c. ligna, dist. 1.* Si vero mutetur forma, non est mortale illa prophanare: nam calix, v.g. qui formam amisit, iam non est amplius consecratus: ergo prophanari potest. Ita

Pa-

Palaus *to. 2. tr. 8. disp. 1. punc. 6. n. 25.* contra Azorium *p. 1. lib. 9. c. 9. q. 7.* At decentissimum est, res semel vsui sacro dicatas, numquam prophano vsui deseruire. *P. 5. T. 13. Ref. 76.*

VENDERE, VENDITOR.

1 AN liceat vendere idolum Gentili, agnum Iudæo, & similia indifferentia, vsuris in malum finem ex necessitate, vide V. *Peccato cooperari, à n. 8.* Et an liceat vendere vinum per tabernarium, qui fraudat in mensuris, &c. vide V. *Scandalum, n. 20.* An Clerici prohiberi possint nè vendant &c. vide V. *Statutum laicale, à n. 5.* — VENDERE quid liceat? Et quibus?

2 † Res vendi debet iusto pretio, & si sit taxatum, eo vendi debet †. Et quidem V. *Pretium n. 7.* diximus, taxam victualium factam tempore abundantiæ, in annis sterilitatis relaxari debere. Si verò non relaxetur, Salas *de empt. & vend. dub. 7. n. 3.* existimat, seruandam esse, sub pœna peccati mortalis, & obligatione restituendi. Nam cum multi DD. ità asserant, & proinde res sit dubia, obediendum esse Principi, cui in causis dubijs fauendum est. Sed Molina & PP. Societatis communiter apud Ledesmam *to. 2 tr. 8. c. 32. diff. 19.* tenent, pragmaticam factam tempore abundantiæ, non esse seruandam in conscientia tempore sterilitatis; Sed tunc frumentum vendi posse secundùm pretium commune & vulgare: quia talis præsumi debet intentio Principis, aliàs non est rationabilis, nec obligat in conscientia. Ad argumentum supra factum respondetur, Principi esse fauendum in dubijs, non quando opinio contra ipsum est manifestè probabilior, vt in casu nostro. Vide Molfesium *to. 2. tr. 12. c. 5. n. 86.* qui tenet, primam opinionem procedere, quando taxatio fit vniuersaliter, & vniformiter, habita ratione annorum fertilium, & sterilium; secundam verò, quando fit singulis annis. P. 1. T. 8. *Ref. 70.* — Et quo pretio? An pragmatica facta tempore abundantiæ, seruanda sit tempore sterilitatis?

3 Porrò Salas *dub. 12. n. 9* docet, res cuiuscumque bonitatis & excellentiæ sint, vendi debere pretio taxato; quia Princeps potest & vult propter bonum commune rebus valdè inæqualibus æquale pretium imponere, alioqui enim omnes dicerent, res suas esse alienis notabiliter meliores. Quæ doctrina vera est, quando excessus esset modicus; quia parum pro nihilo reputatur; nam si res esset notabiliter melior rebus aliorum, quæ pretio taxato communiter vendi solent, probabilior est opinio Molinæ *to. 2. disp. 364. n. 11* † Et nouissimè Trullench *in deca. to. 2. lib. 7. c. 20. dub. 2 n. 10.* †. quod vendi possit supra pretium taxatum: nam sicut vendens triticum, v. g. corrosum à vermibus, & notabiliter peius eo, quod communiter venditur, non potest accipere totum pretium taxatum; ita vendens notabiliter melius, potest aliquid recipere vltra taxam. *P. 1. T 8. Ref. 52.* — Et iuxta illam vendi debeant res etiã excellentissimæ in suo genere? Nam notabiliter malæ non possunt eo pretio vendi.

4 Aduerte etiam, quod venditor rei taxatæ habentis vitium occultum, ob quod sit valde deterior reliquis, quæ passim venduntur, non solùm debet descendere in pretio pro qualitate defectus, sed etiam secundùm Homobonum *to. 2. tr. 9 c. 4. q. 8.* aperire defectum; aliàs si emptor rem illam sit conseruaturus, vel alteri venditurus, & ideo damnificatur, venditorem peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem: si verò emptor rem illam breui sit consumpturus, a restitutione excusari. Turrianus verò *in 2. 2. disp. 58. dub. 6. nu. 1.* addit aliam limitationem, — Et si vitium est occultum, venditor non solùm pretiũ minuere, Sed etiam tenetur reuelare defectum

nem, nè scilicet sæpius talis venditio fiat, nam damnificarentur alij venditores. Vendente enim aliquo vinum dilutum pretio viliori, emptores existimarent pretium decreuisse, & ab alijs purum eodem pretio emere vellent. *P.* 1. *T.* 8. *Res.* 80. Et sub eisdem limitationibus, taceri potest vitium occultum rei non habentis taxam. nam in hac quoque venditione adest æqualitas inter contrahentes: res enim cum tali vitio supponitur emptori vtilis, & pretium non excedit eius valorem. Salas *dub.* 34. *nu.* 5. & alij. secus si emptor emat rem illam ad reuendendum, aut explicet, se velle emere vitij expertem. nam in primo casu venditio esset iniqua, quia emptor posset reuendere maiori pretio, quàm cum illo vitio valeret: in secundo autem casu conditio non subsistit. Ex quibus infer primò contra Medinam *lib.* 1. *c.* 14. §. 25. *reg.* 2. iustam esse venditionem vnius rei pro alia, si illa sit æque bona, vel parum deterior. & sic excusari pharmacopolas dantes vnam medicinam pro alia æquali vel ferè, vt docent DD. communiter apud Salas *vbi supra*. Infer secundò, sutorem non teneri emptori manifestare, quòd calcei sint ex corio debiliori; teneri tamen pretium minorare, quod tamen in praxi putat Filliucius seruari non posse *to.* 2. *tr.* 35. *c.* 6. *nu.* 129. quia omnes eodem pretio vendi solent. Secus si corium esset adustum. Tertiò, nec mercatorem explicare teneri, si galerus non est consuetæ durationis vel splendoris, sed paulò minoris. Molina *to.* 2. *tract.* 2. *disp.* 353. *num* 22. Et ratio horum omnium est supradicta, quia venditur res vtilis pretio iusto, & sic talis occultatio vitij non est dolosa, nec facit contractum inuoluntarium. *P.* 1. T. 8. *Res.* 39.

5 Quòd si quis habeat vinum adeo generosum, vt per magnam aquæ accessionem, vino ordinario, quod passim venditur, æquale fiat, Rebellius *p.* 2 *lib.* 9. *q.* 9. *nu.* 17. & alij dicunt, ita dilutum pretio taxato vendi non posse: quia pretia imponuntur rebus puris & naturalibus, & qui vendit vinum dilutum, vendit plus vini quam habeat, ait Azorius *p.* 3. *lib.* 8. *c.* 23. *q.* 3. si enim habet tres amphoras, vendit, v. gr. quatuor. Sed contraria sententia Lessij est probabilior, nam nulla iniuria in tali venditione irrogatur emptori, cui venditor non tenetur tradere res melioris conditionis ijs, quæ passim venduntur: & cum æstimatio rei desumatur per ordinem ad vsus humanos, & tale vinum æquè, ac reliqua, humano vsui vtile sit, eodem cum illis pretio vendi potest. Vide illum *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 11. *n.* 82. *P.* 1. *T.* 8. *Res.* 51.

Vnde per locum a contrario videtur sequi, quòd vino generosissimo addi potest tãtum aquæ, quod sufficiat ad æquiparandum illud ordinario, quòd passim venditur.

6 Macellarij vendentes carnes electas pretio maiori, & deteriores pretio taxato, peccant, & tenentur ad restitutionem. Et idem dic de venditionibus fructuum &c. si illos separent eodem modo. Filliucius *to.* 2. *tr.* 35 *c.* 4. *n.* 88. Et ratio est quia taxa facta est pro carnibus, & fructibus permistim, etiam si sit modicus excessus in bonitate. Quod autem ait Molfesius *to.* 2. *tr.* 12. *c.* 5. *num.* 89. excusari ratione damni, quod sustinent in vendendo res deteriores minori pretio: non satisfacit; nam communiter macellarij vendunt carnes residuas pretio taxato: & si aliquando minus vendunt, longè maior excessus est pretij carnis electæ, quod percipiunt. Possent verò aliquid plus accipere ratione gratitudinis pro facilitate, & bona voluntate in vendendo, vt ait Rodriquez *sum. to* 4. *c.* 172. *n.* 1. Sed communiter emptores excessum non dant gratis, sed quia aliter obsonia non haberent. Aduerte autem cum Grassio, sic vendentes peccare mortaliter, quia quamuis excessus

An macellarij vendere possint carnes electas pretio cariori.

Sed negandum est

sit

sit modicus, intentio tamen est accipiendi quantitatem notabilem. *P.* 1. *T.* 8 *Res.* 35.

7 Contra verò: quia in domibus virorum nobilium ludentes dant famulis, seu reuera dominis, pecuniam pro chartis, candelis, aqua frigida &c. scientes valere minus, nec petunt excessum, nec vlla interuenit fraus &c. censentur excessum liberaliter illis dare. quamquam enim Lessius *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 4. *n.* 37. & alij dicant, non præsumi donationem, nisi inter vendentes & ementes aliqua coniunctio sanguinis intercedat; tales nihilominus sunt amici dominorum, quorum seruis, vel quibus per seruos excessum dimittunt, & præterea nobiles, ac proinde naturaliter munifici & liberales. Sà *v. venditio*, & alij. P. 5. *Tract.* 14. *Res.* 39. — Secus dicendum, si quid venditori detur supra pretiũ ex liberalitate.

8 Consuetudinem seu priuilegium populi Panormitani de vendendo vinum è suis vineis recollectum supra taxam, benè moderauit Illustriss. Senatus. Vide V. *Priuilegium*, *n.* 8.

9 Senatus ciuitatis, vel consiliarij Regis, scientes breui diminuendam esse taxam alicuius rei, non possunt secundùm Molinam *to.* 2. *tr.* 2. *disp.* 354. rei talis, quam apud se habent, venditionem anticipare. quia non possunt vti suo munere in damnum exterorum: cum ratione officij eorum vtilitati consulere debeant. Sed Turrianus *in* 2. 2. *to.* 2. *disp.* 18. *dub.* 3. *n.* 7. probabiliter docet, posse, (dummodo absque vlla fraude venditioni exponant, nec legis publicationem malitiose differant, vt interim vendant omnes suas merces) quia & vendunt pretio communi, & ratione officij non obligantur ad non vendendum eo tempore pretio communi, aut manifestandum futuram legis promulgationem ante tempus. *P.* 1. *T.* 8. *Res.* 42. — Si quis sciat, diminuendam esse taxam alicuius rei, posset illam vendere. Siue sit persona publica,

10 Ex quibus satis liquet, posse id facere personas priuatas, si eis futuram taxæ diminutionem scire contingat. non solùm si sciant, emptorem emere, vt statim consumat, vt ait Valentia *to.* 3. *disp.* 5. *quæst.* 20. *punct.* 4. *ad* 3. sed etiam contra ipsum, si sciant, emere, vt seruet & reuendat; quia vtuntur iure suo. Turrianus *num.* 5. P. 1. T. 8. *Res.* 40. & 45. §. *Et ratio.* — Siue priuata.

11 Imò venditor, rogatus de futura copia mercium, de tritici vel monetæ diminutione, discessu Proregis &c. potest sine mortali, & onere restitutionis dicere, se nescire, vel negatiue respondere, vt suas merces cariùs vendat sine mortali; quia non tenetur ex iustitia veritatem manifestare. & ideo tale mendacium est officiosum, non perniciosum; cum præsertim ipse non vendat res suas pluris, quàm pretio currenti. Et licet vtatur malo medio, scilicet mendacio, non tamen peccat contra iustitiam, sed contra veritatem, & aliquando contra charitatem, si emptorem in extremam vel grauem necessitatem, quæ sibi non imminet, præuideat incursurum. Id tamen rariùs accidit. Salas *dub.* 23. *n.* 2. *P.* 1. *T.* 8. *Res.* 46. — Quæ nec tenetur id interrogantibus asserere.

12 Licitum est, vendere res anticipate certo pretio inter contrahentes statuto, vel pretio currente tempore contractus, quando dubium est, num taxa imponenda erit maior, vel minor. nam sic venditor & emptor sunt paris conditionis, quia vterque lucrari potest & perdere. Azorius *p.* 3. *lib.* 8. *c.* 9. *q.* 4. Nec obstant in nostro Regno Pragmaticæ 1. 2. 3. & 4. *to.* 1. *tit.* 61. id prohibentes; quia fundantur in præsumptione fraudis, quæ si cessat, non vrgent. *P.* 3. *T.* 5. *Res.* 115. — Et vendere ante taxam pretio statuto inter partes, nõ est illicitum.

RES, quæ non taxantur, vendi debent pretio naturali.

13 Quando res non habent pretium legale, vendi debent pretio naturali, quod crescit & decrescit ex multis capitibus. vt diximus V. *Pretium*. Et inter alia ex modo vendendi Et sic sub hasta vendi possunt res pluris, quàm alias valerent, & secundùm aliquos, toto eo pretio, quod, seclusis fraudibus, extorqueri potest. Vide *ibi n.* 5.

Non tamen alteratio ex monopolio.

14 Quando pretium rerum crescit ex monopolio aliorum, nec ipsi monopolæ, nec alij eo pretio vendere possunt. quia non potest idem pretium simul & semel esse iniustum pro auctoribus monopolij, ac iustum pro alijs. Rebellius *p.* 2 *lib.* 9 *q.* 7. *n.* 5. Sed contrarium etiam probabiliter docuit Reginaldus *to* 2. *lib.* 25. *c.* 22. *nu.* 330. quia mercator, qui non fuit auctor monopolij, vendit pretio communi, quod proinde iustum est, quamuis creuerit fraudibus aliorum. P. 1. *Tract.* 8. *Resolut.* 24.

An venditor domus possit sibi reseruare fructus, donec sibi soluatur pretium?

15 Probabile est, vendentem domum vel feudum pretio credito, non posse sibi fructus reseruare, quousque pretij complementum obtineat: nam dum transfertur dominium rei, res debet fructificare domino suo, cuius periculo subsistit. Adde, quòd in hoc casu venditor aliquid acciperet ratione dilatæ solutionis, quod est vsura. Syluester *v. vsura q.* 11 & alij canonistæ, & PP. Societatis Pœnitentiarij apud S. Petrum, teste Antonuccio *lib.* 5. *c.* 21. Sed contrarium quoque est probabile, illudque docent Sanchez *opus to.* 1. *lib.* 1. *c.* 7. *dub.* 21. *nu.* 3. Medina *in leg. Toleti p.* 2. *fund* 2. *n.* 12. & alij; quia tales fructus non sumuntur vt lucrum pretij non soluti, sed ad seruandam æqualitatem inter emptorem & venditorem: nam cum venditor non teneatur tradere rem pretio non soluto, potest compensationem accipere eius, quod iuste sibi competebat: vt sicut ipse impleuit tradendo rem, ita emptor impleat tradendo pretium, vel fructus rei receptæ *P* 4. *T.* 4. *Ref.* 139.

Et ratione periculi aliquid plus accipere?

16 Potest quis rem credito vendens, aliquid plus accipere ratione periculi, si sit verum & graue. Vide V. *Mutuum*, *n.* 15.

Vt cùm venditur aliquid soluto, soluendum, cum primùm vxorem duxerit?

17 Hinc ait Megala *cons* 70. licitum esse vendere equum, torquem aureum, vel aliquid aliud supra iustum pretium, cum hoc, quod soluendum sit, cùm primum emptor vxorem duxerit. Licere inquam, ratione periculi, quod in eo maxime consistit, quòd conditio adimplenda pro soluendo pretio, in simplici emptoris voluntate sit posita. Ait tamen, ad hunc contractum quinque conditiones requiri. Prima, vt periculum sit reale, non imaginarium. Secunda, vt sit graue. Tertia, vt fiat sine scandalo ob suspicionem palliandi vsuram. Quarta, vt manifestetur emptori, quòd ipse emit supra iustum pretium propter periculum. Quinta, vt excessus pretij sit proportionatus periculo. *P.* 1. *Tract.* 8. *Resolut.* 38.

Vel etiam secluso periculo, ratione lucri cessantis, & damni emergētis?

18 Merces verò, quæ pretio credito communiter pluris venduntur, etiam secluso periculo pluris vendi possunt; tum ratione lucri cessantis, seu damni emergentis; tum quia in tali venditione illud est iustum pretium, ex communi ementium & vendentium consuetudine. Sà *v. Venditio*, *n.* 7. & alij. *P.* 1. *T.* 8. *Ref.* 21.

VENDITOR non tradēs emptori rē statuto tempore, ad quid tenetur?

19 Venditor, qui non tradit emptori rem venditam tempore determinato, in foro externo tenetur solùm de damno emergente intrinseco, vt si res deterior sit facta, vel minoris pretij. & sic non tradens frumentum venditum tempore statuto, tenetur restituere excessum pretij, quo decreuit à die, quo obligabatur, vsque ad diem consignationis, vt ait

Me-

Megala *in 2. 2 lib. 2. c. 6. q. 1. n. 37.* ex l. *sterilis, §. cum per venditorem ff de action. empt.* At in foro conscientiæ tenetur etiam, de damno extrinseco, & accidentali, vt si ex defectu illius rei, mortua sint sibi mancipia &c. Nam venditor est causa damni, ob iniustã retentionẽ, si culpabiliter tradere omisit; & si adest pactum, etiam si sine culpa. Ita Lessius *lib. 2. c. 21. dub. 13. n. 102.* contra Molinam *to. 2. tr. 2. disp. 368. n. 10.* P. 3. T. 5. *Ref.* 113.

20 Similiter, si emens pretio credito, statuto tempore culpabiliter non soluit, tenetur in conscientia ad lucrum cessans & damnum emergens: fructus autem pretij non potest venditor ab eo exigere: nam hoc esset vsura, quæ est intrinsece mala. Lessius *lib. 2. c. 21. dub. 13. n. 109.* Quamuis Rebellius *p. 2. lib. 9. q. 16. sec. 1. n. 11.* probabiliter etiam doceat, exigere posse, in pœnam culpabilis moræ, cum proportione &c. ex l. *vlt. ff. de periculo*, & l. *curabit, ff. de act. empt.* quæ talem actionem concedere potuerunt venditori, ad vitandam negligentiam emptoris. Sed is non tenetur in conscientia ante sententiam iudicis. *P. 3. T. 5. Ref.* 114. Et ad quid emptor tẽpore statuto nõ soluens?

21 Petes hic: An officia secularia vendi possint? Turrianus *disp. 23. dub. 2. n. 5.* & alij negatiuè respondent, quia Principi ius est, ad distribuenda officia dignioribus vel dignis, non ad uendenda. Sic enim præsumitur ius accepisse à Republica. Et sanè sic practicari deberet; quia plerumque venduntur indignis, qui vt pretium recuperent, non administrant vt debent, sed multa iniustè extorquent. Accedit, quod ex tali venditione homines magis prouocantur ad acquirendas pecunias, quam ad studia litterarum & probitatis. Posset tamen talis venditio aliquando iustificari ob Reipublicæ necessitatem, vel vtilitatem, quando videlicet summa conflanda esset, quæ aliunde haberi non posset; dummodo vendantur personis saltem dignis, & pretio moderato. Lessius *lib. 2. c. 32. dub. 4. n. 29.* & plerique alij. Azorius vero *to. 3. lib. 8. c. 7. q. 3.* videtur non damnare talem venditionem, etiam extra necessitatem & regulariter, si vendantur dignis, probabiliter benè ministraturis, pretio moderato, taxenturque pretia pro laboribus & operibus: nam sic metu amittendi officium simul & pretium benè ministrabunt, & Princeps poterit eos delinquentes faciliùs amouere, quàm si gratis dedisset. *P. 3. T. 5. Ref.* 108. Adde, quod Rex potest licitè vendere aliquem Statum cum administratione iustitiæ, sicut quælibet Respublica, ex quo benè infertur, quod vendere possit officia. P. 6. T. 6. *Ref.* 3. §. *Dico secundo*. OFFICIA secularia possunt vendi.

22 Porro non statim ac (ait Malderus *in 2. 2. tr. 9. c. 1. dub. 5.*) quis habet à Rege facultatem officia transferendi, potest illa vendere. sed debet accedere expressa vel tacita licentia vendendi, quam censeretur habere is, qui vendere solet; aut pater, cui concederetur facultas transferendi officium in vnum ex suis filijs, qui sibi placuerit; nam tunc videretur reseruare posse alijs filijs pensionem. Item, si Rex (inquit Azorius *q. 6.*) officia traderet fœminis, aut viris nobilibus, quos scit non obituros per se. Sed si quis absque vlla Regis facultate vendendi, vendat officia, quæ transferre potest, absque detrimento Reipublicæ, Sotus apud Salonium *in 2. 2. to. 1. q. 63. ar. 2. contr. 8. concl. 4.* sentit, peccare tantùm venialiter. Et quidquid sit de peccato, certè non tenetur ad restitutionem pretij. Ledesma *to. 2. tr. 7. c. 1, concl. 25. P. 3.* Sed non ab eo, qui habet facultatem ea conferendi delegatam.

3. T. 5. Ref. 109. † Sed peccare mortaliter; & ad restitutionem teneri, docet nouissimè de Proregibus *in* P. 6. Vide V. *Prorex*, n. 4. †.

23 Petes iterum. An liceat vendere agnos Dei? Respondeo. Vide Verbo *Agnus Dei*.

VESTES SACERDOTALES.

VESTIVM sacerdotaliũ numerus, Materia,

1 † Vestes Sacerdotales pro celebrando sunt amictus, alba, cingulum, manipulus, stola, & casula. † . Et quidem amictus, & alba esse debent ex lino: cætera indumenta esse possunt ex quacumque materia. Nec multum refert, cuius sint coloris: ordinatio enim Missalis est directiua, non præceptiua. Homobonus *p. 1. tr. 4. c. 15. q.* 144. Rursus, stola seruire potest pro manipulo, & è conuerso: quia talia indumenta non habent determinatam figuram. Villalobos *p. 1. tr. 8. dub. 28. n. 3. P. 2.* T. 14. Ref. 57. §. *Nota vero*, & *Nota etiam*.

Color, Figura,

2 Debent autem sacræ vestes esse benedictæ. Sed Casula, manipulum & stola ex vna parte benedictæ, possunt seruire ex vtraque. Nec consecrationis formam amittunt, si pars aliqua non sacrata illis cum filo prophano suatur, vel scindantur aliquantò: nisi ad proprium vsum fiant ineptæ. Azorius *par. 1. lib. 10. cap. 28. quæst. 9. 10. Ibidem §. Nota quarto*.

Benedictio.

3 Cingulum non amittit benedictionem, si frangitur in diuas partes ad cingendum sufficientes. *P. 2. T.* 14. *Ref* 57. §. *Nota tertio*. Et si neutra sufficiat, possunt necti, & vsurpari. Marchantius *tr. 4. qq. Pastor c. 4. q. 2.* qui testatur de praxi. quamuis contrarium doceat Eminentissimus Lugo *de sacr. Euch. disp. 20. sec. 4. n.* 100. Ibid & T. 15. *Ref.* 4. & *P.* 5. T. 13. *Ref.* 92.

An cingulum fractum necti possit, & vsurpari?

4 Deficiente benedicto, vsurpari potest cingulum non benedictum, si sacerdos pauper velit celebrare pro eleemosyna, vel ad superandas tentationes, aut ex feruore deuotionis, vel alia suppetat iusta causa. *P. 2.* T. 14 *Ref.* 68. in fine. In necessitate verò, vt ad implendum præceptum in die festo, secundùm Llamas *p. 3. c. 5. §.* 16. Sacerdos semel, vel bis celebrare potest absque stola, manipulo, vel alio quouis indumento non benedicto. Extra predictos casus, omnes fatentur fieri non posse sine mortali. Vide Nugnum *in 3. p. to. 1. q. 83. ar. 3. dub vlt. in fine*. P. 2. *T.* 14. *Ref.* 57. Nihilominus probabilis est sententia Enriquez *lib. 9. c. 29. num. 5. in gloss. lit. A. & . B.* quod vti cingulo non benedicto extrà necessitatem, sit solùm veniale; ex paruitate materiæ; quia cingulum non est indumentum, sed ligamen indumentorum. Nec obstat, quod in Missali posita sit cinguli benedictio; nam ibi etiam ponitur benedictio Missalis & aliorum librorum Ecclesiasticorum, & tamen non est mortale, celebrare cum Missali non benedicto. *P. 2. T.* 14. *Ref.* 68. & *P. 5. T. 5. Ref.* 62.

Et an vsurpari possit non benedictũ? Saltem in necessitate?

5 Celebrare omninò sine aliqua veste sacra, vt sine manipulo, aut stola extra necessitatem, est mortale. Et Filliucius *to. 1. tr. 5. c. 5. n.* 149. non admittit paruitatem materiæ. Sed ego puto, non esse mortale celebrare sine cingulo, dummodo aliquid aliud eius vicem gerat. Et hoc ex paruitate materiæ. Non licere, sine omni veste, aut cum vestibus nimium sordidis, in aliquo casu celebrare, etiam ob periculum mortis

Aut celebrari sine aliqua omnino veste? Vel omnibus?

tis, saltem si immineat in contemptum fidei, docuimus V. *Metus, nu.* 3. *P.* 2. *T.* 14. *Ref.* 57. & *P.* 5. *T.* 5. *Ref.* 62.

6 Vestes sacræ, amissa forma, possunt sine mortali in prophanos vsus conuerti; sed decet non conuertere. Vide supra V. *Vasa sacra, n.* 5.

VICARIVS Episcopi.

1 PEr Vicarium Episcopi intelligit Ochagrauia *de sacr. tr.* 4. *q.* 11. *n.* 23. Vicarium habentis iurisdictionem episcopalem, quales sunt quidam Abbates. item Vicarium Episcopi electi & confirmati, sed nondum consecrati, & Vicarium Capituli sede vacante: quos proinde omnes cognoscere posse de causis delegatis Vicario generali Episcopi, & exequi dispensationes in matrimonij impedimentis, & litteris in forma *dignum*, quæ Vicario Episcopi committi solent. Sed de hoc vide *nu.* 4. *P.* 5. T. 14. *Ref.* 29. VICARIVS Episcopi an significet Vicariū omnis habentis iurisdictionem episcopalem?

2 Vicarius Episcopi, secundùm Sanchez *de matr. to.* 1. *lib.* 3. *disp.* 7. *n.* 11. dispensare potest, vt denunciationes matrimonij ex iusta causa omittantur, nisi sibi hanc facultatem Episcopus reseruauerit: quia hæc potestas à Tridentino conceditur Ordinario, qualis est Vicarius. Sed contrarium tenendum est cum Pontio *lib.* 5. *c.* 31. quod declarauit sacra Congregatio apud Enriquez *lib.* 11. *c.* 5. *n.* 5. Et certè si Tridentinum hanc facultatem commisisset Vicario, nec ei posset impediri ab Episcopo, vt ait Sanchez. *P.* 3. T. 4. *Ref.* 238. Et dispensare possit in denunciationibus matrimonij?

3. Vicariatus Episcopi non est beneficium. & ideo in illius emptione & venditione non incurruntur pœnæ simoniæ, de quibus V. *Simonia, num.* 2. & 4.

VICARIVS Capituli.

4 VIcarius Capituli sede vacante secundùm Ochagrauiam *de sacr. tr.* 4. *q.* 11. *n.* 23. succedit in omni iurisdictione ordinaria Vicarij Episcopi, ac proinde exequi potest dispensationes in impedimentis matrimonij, & litteras in forma *Dignum*, quæ Vicario Episcopi committi solent. Contrarium docet Garsias *de benef. tom.* 2 *p.* 6. *c.* 2. *a n.* 44. quia vsus Curiæ & Cancellariæ habet, sede Episcopali vacante, non dirigere litteras in forma *Dignum* Vicario Capituli, quia non confidit de illo, sed Vicario Episcopi vicinioris. Et sic sacra Congregatio *die* 24. *Maij* 1621. declarauit, dispensationes matrimoniales directas Episcopo & eius Vicario generali, si sedes vacare contingat, non posse per Vicarium capitularem expediri. Et iterum *die* 2. *Augusti* 1631. censuit, Capitulum, seu eius Vicarium, non posse exequi commissiones apostolicas in forma *Dignum*, & alias directas Episcopo vel eius Vicario generali, intuitu officij, vel sub nomine dignitatis. Et hæc omnia docet Barbosa *de iur. Eccles. lib.* 1. *c.* 32. *n.* 57. Quamquam obseruet Gauantus AN Vicarius Capituli succedat in omni iurisdictione Vicarij Episcopi?

enchir.

enchir. v. Capitulum sede vac. n. 55. sacram Congregationem Episcoporum *die* 5. *Februarij* 1601. declarasse, Vicarium Capituli posse exequi litteras directas ad Vicarium Episcopi sub nomine Vicarij. Et *die* 10. *Aprilis* 1615. Vicarium Capituli posse exequi litteras Congregationis directas Episcopo defuncto, & ab eo non executas. *P.* 5. *T.* 14. *Ref.* 29.

Et in omni iurisdictione Capituli absque speciali commissione?

5 Succedit etiam, secundum Genuensem, quem citat & sequitur Garsias *de benef. to.* 1. *p.* 5. *c.* 7. *n.* 25. in omni iurisdictione Capituli absque speciali mandato aut commissione, etiam quoad ea, quæ ad Vicarium Episcopi absque commissione non transeunt. Nam cum Tridentinum arctet Capitulum ad constituendum Vicarium, qui totam iurisdictionem administret; eo ipso, quod Vicarius eligitur, totam Capituli iurisdictionem recipit, à quo proinde nec vlla causa alteri delegari potest. Sed alij censent, iurisdictionem Vicarij esse cumulatiuam, quoad Capitulum: nam ità erat de iure antiquo, quemadmodum potestas Vicarij Episcopi, cui in iurisdictione succedit Capitulum iure ordinario, exceptis certis casibus: nec Tridentinum in hoc aliquid innouauit, sed solùm arctauit Capitulum ad eligendum Vicarium intra octiduum, quo elapso potestas eligendi deuoluatur ad Metropolitanum. Ex quibus sequitur, posse Capitulum aliquas causas delegare, & in eius Vicarium non transire maiorem potestatem, quam quæ inest Vicario Episcopi, ac proinde non posse sine speciali mandato dispensare in casibus, in quibus dispensat Episcopus. Et denique Capitulum restringere posse iurisdictionem Vicarij, quandocunque sibi libuerit. Merolla *tom.* 3. *disp.* 7. *dub.* 25. *à num.* 152. P. 6. T. 7. Ref. 41.

Nec à Capitulo reuocari possit absque iusta causa?

6 Verùm, Capitulum secundùm Zypæum *lib.* 3. *tit. Ne sede vacante, n.* 4. non potest ad libitum, & absque iusta causa Vicarium reuocare. Et sic aiunt, rescripsisse sacram Congregationem; quia reuocare aliquem ab officio, maxima pœna est, l. 2. *ff. de off procur.* Sed affirmatiuam sententiam tenet Azorius *to.* 2. *lib.* 3. *c.* 38. *q* 18. & Gallettus *Marg. v. Vicarius, n.* 3. testatur, ità declarasse sacram Congregationem. Sed in hoc casu teneretur Capitulum alium Vicarium intra octo dies instituere, aliàs ius instituendi deuolueretur ad Metropolitanum, vel, si ipsum sit Metropolitanum, ad Episcopum antiquiorem. P. 3. T. 6. Ref. 27.

VICARIVS Cardinalis.

Quid de Vicario Cardinalis?

7 SI Cardinalis suo Vicario generali dederit facultatem conferendi beneficia, hic potest, secundum Germonium *de Indulg.* §. *tibi, n.* 85. illa conferre extra diœcesim. Sed Massobrius *prax.* 26 *dub.* 5. *n.* 6. id verum putat, si Cardinalis reperiatur in Curia Romana, aut absit à Curia & diœcesi cum licentia Papæ, minime verò si absit sine licentia; quia tunc ipse Cardinalis conferre non posset, & nemo dat quod non habet cap. *Daibertum* 1. *quæst.* 7. facit c. *nemo* 79. *de reg. iur. in* 6. *P.* 5. *T.* 2. *Ref.* 43.

VI-

8 Vicarius domus Religiosæ, absente superiore per vnum diem naturalem, potest secundum Peyrinum *in priu. to. 1. const. 4. Sixti V. §. 6. n. 16.* concedere facultatem absoluendi reseruata; quia est absolutus Superior, ac proinde habere debet omnia necessaria ad administrationem, & sic potestatem spiritualem. Neque enim diù Religiosus in malo statu detinendus est. Sed hæc opinio non procedit, si superior eodem die sit reuersurus, aut si subditus de industria Confessionem sine causa distulisset ad illum diem. vel denique in ea religione, vbi contrarium statutum sit. *P. 3 T. 2. Ref. 28.* QVANDONAM Vicarius Conuentus possit dare facultatem reseruatorum?

9 Potest etiam ipse Vicarius in tali casu Confessarium extrà Religionem eligere; ex priuil. c. *ne pro dilatione*, vt dictum est V. *Prælati*. Minime verò superiore præsente, nam tunc non potest verè dici Prælatus exemptus. Contra Pasqualigum *decis. 103. n. 2.* Imò Bordonus *res. 34. n. 30.* nec absente superiore, tali priuilegio frui eum posse permittit. *P. 6. T. 8. Ref. 15.* Et Confessarium extra Religionem eligere?

V I D V A.

1 † Vidua dicitur non solùm, quæ nupta esse desijt, sed etiam quæ numquam nupta fuit, vel maritum habet inhabilem, idest damnatum ad perpetuum carcerem. Et sic Baldus *C. ad l. fla. de pla. per quam no.* tenet, priuilegijs viduæ gaudere inutiliter nuptam †. VIDVA quæ dicatur?

2 Inter alia viduæ priuilegia illud est, quod potest conuenire laicum coram iudice Ecclesiastico, quod etiam habet pupillus, orphanus, & omnes personæ miserabiles, ex cap. *super quibusdam, de verb. signif.* Cenedus *qq. can. q. 14. n. 4.* & alij. Sed hoc conceditur viduæ & pupillo pauperibus, non autem diuitibus. *P. 4. T. 1. Ref. 90.* Et quæ habeat priuilegia?

3 An ex Monialibus vidua eligi possit in Abbatissam, vide V. *Abbatissa, num. 2.*

4 An viduæ licitum sit delectari de copula matrimoniali præterita, vide V. *Delectatio morosa, n. 8.*

5 Viduæ Comitissæ, Marchionissæ, Ducissæ, & Principissæ an teneantur pro sumenda Bulla Cruciatæ soluere decem tarenos, vide V. *Bulla Cruciata, num. 83.*

V I T A M
Exponere.

† Verbo *Occidere semetipsum* dictum est, nemini & in nullo casu licere, directè seipsum occidere, quamuis in aliquo casu possit quis permittere sibi mortẽ inferri ex iusta causa. Nunc videndum, an ex aliqua causa quis periculo vitam exponere posit, aut etiam debeat. VITAM exponere tenetur homo.

1 Igitur primò, potest & tenetur homo propriam vitam exponere pro salute Reipublicæ & bono communi. Et sic innocens, si peteretur Pro salute temporali reipublicæ,

ab hostibus obsidentibus ciuitatem, teneretur se prodere, & vitam exponere pro ciuitatis salute. Vide V. *Occidere, n.* 30. †.

2 Secundò tenetur homo vitam naturalem exponere pro subleuanda extrema necessitate spirituali proximi, nisi ipse timeat amittere Dei gratiam & amicitiam, terrore videlicet cruciatuum; aut nisi quis teneatur strictiori vinculo alijs proximis, qui, illo vita functo, magnum forent subituri discrimen. Villalobos *to.* 3. *tract.* 3. *diff.* 7. *num.* 7. *P.* 5. *T.* 13. *Ref.* 23.

Et spirituali proximi, In extrema necessitate.

3 Cæterum Valentia *to.* 3. *disp.* 3. *q.* 4. *punct.* 3. extremam necessitatem spiritualem proximi vrgere putat, quoties aliquis non potest, nisi cum graui difficultate, vitare mortem æternam, quamuis physicè possit. *P.* 5. *T.* 13. *Ref.* 24. Vt si quis (ait ipse *punct.* 6. *post* 4. *concl.*) seducatur ab hæretico, sed vincibiliter veritatem ignoret; aut quis exerceat aliquem contractum iniustum ignorantia vincibili, & nemo sit, à quo veritatem edoceatur; item si quis velit filiam prostituere, vnde illa ex circunstantijs videatur, moraliter loquendo, spiritualiter peritura, in his inquam casibus teneri hominem subuenire, etiam cum detrimento propriæ vitæ. *P.* 3. *T.* 5. *Ref* 51. Sed contrarium tenet Mendoza *in* 2. 2. *disp.* 144. *sect.* 3. §. 28. scilicet extremam necessitatem spiritualem esse, quando Petro, v. g. salus physice est impossibilis, si ego non succurram. Nam si potest sibi cum Dei gratia prouidere, quamuis ægrè & difficillime, eius vitio tribuitur, si id negliget. Non enim teneor subuenire proximo cum meo dispendio, quando ipse sibi sufficit. Et sic iniustum mei aggressorem possum occidere, quamuis videam esse damnandum; quia potest sibi, ab aggressione abstinendo, prouidere, & non vult. *P.* 5. *T.* 13. *Ref.* 24. §. *Sed contrariam*. Itaque in casibus Valentiæ non vrget extrema necessitas; quia illæ personæ laborantes ignorantia vincibili, possunt se iuuare, & illa filia potest resistere defloranti, & non peccare. Ita Coninch *de fide, disp.* 25. *dub.* 3. *n.* 91. *vsque ad* 95. Qui tamen in casu de hæretico subuertente docet, occurrendum esse cum vitæ discrimine, sed ex alio capite. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 51. §. *sed omnino*. Deducit etiam ex dictis Mendoza, me non teneri per se lege charitatis ad commorandum in vrbe purganda aut defendenda ab hæresi, ob salutem priuatam huius, vel illius hominis; quia hæresim nemo contrahit, nisi suo vitio *P.* 5. *T.* 13. *Ref.* 24. §. *Ex quibus*. Contra verò (ait Syluius *in* 2. 2. *q.* 26. *ar.* 5. contra Sà *v. charitas, n.* 4.) si infans moribundus nondum sit baptizatus, & quis me impedit ab illo baptizando, si non est aliud remedium, teneor illum baptizare, & permittere me occidi; quia ille non potest sibi succurrere. Nec refert, quod talis necessitas sit ab extrinseco; imò magis vrget, quia minùs voluntaria. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 51. §. *Notandum*. Ità etiam (ait Coninch *vbi supra, n.* 89.) Confessarius tenetur cum vitæ discrimine confessionem moribundi audire, si in peccato mortali existens, ignorat omnino esse sibi necessariam contritionem extra sacramentum, aut quid sit contritio, & quomodo possit ad illam se excitare. Secus si ille possit sibi per contritionem prouidere. *P.* 3. *T.* 5. *Ref.* 50.

Quæ non vrget, quando proximus potest sibi opem ferre, saltem physicè,

4 Porro supradicta doctrina procedit per se, & ex vi solius præcepti charitatis. Nam secus dicendum est, si adest obligatio ex voto aut officio: Episcopus enim non potest fugere vim hæreticorum, si adsit spes fructus; quia *bonus Pastor animam suam ponit pro ouibus suis*. Et idem

Sed, si quis tenetur ex officio, vel alio capite, tenetur etiam in necessitate moraliter à proximo insuperabili.

est de Parochis & beneficiatis quoad administrationem sacramentorum. Vide V. *Parochus*, *à n.* 5. At milites Ordinum militarium non tenentur hoc onere, quia eis beneficia dantur ob bellum. Tenentur tamen eorum Capellani, & ipsi obligati sunt defendere armis eos, à quibus beneficium habent. *P.* 5. *T.* 13. *Ref.* 24. in calce.

5 Petes hic primò. Quid faciendum, si quando vrget extrema necessitas subueniendi saluti proximi cum periculo vitæ, ipse inueniar in statu peccati mortalis? Respondet Mendoza *in* 2. 2. *disp.* 144. *sec.* 3. §. 25. duo genera periculorum distinguens. Primum, quod imminet ab hominibus in odium fidei, aut pietatis. Secundum, quod imminet à rebus inanimatis, vel ab hominibus, non in odium Dei, sed priuatum, vt si, v. g. debeam moribundum baptizare, aut absoluere, transeundo per flumen periculosum, vel per viam ab inimico obsessam, vt me occidat. In primo casu teneri me subuenire proximo; quia vel tunc pateretur martyrium, cum quo vel sufficit attritio supernaturalis, quæ est facilis, vel si contritio requiritur, in facto tàm heroico Deus de ea prouidebit. In secundo verò, si possum facile exercere amorem Dei super omnia, & valde probabiliter me putare in gratia, sicut putare possum post Confessionem, teneri subire periculum. At si quis peccatis assuetus, & ad contritionem perdifficilis esset, & nixus illum exercere, adhuc prudenter timet, non teneri se exponere: quia in periculo æquali vnusquisq; tenetur prius sibi, quam alteri. At Bañez *in* 2. 2. *q.* 23. *art.* 5. *concl.* 2. absolutè respondet ad dubium, hominem iustum teneri; ex quo omnem peccatorem excusare videtur. *P.* 5. *T.* 13. *Ref.* 23.

Sed quid, si in tali casu suffragaturus sit in statu peccati?

6 Petes secundò. An qui administrauit Sacramentum Baptismi, vel Ordinis inualidè, teneatur hunc defectum manifestare cum periculo vitæ, aut honoris? Quoad Baptismum vide V. *Baptismi*, *nu.* 54. Quoad Ordinem teneo contra Ochagrauiam, quòd si sit sermo de Ordinibus minoribus, vel etiam Subdiaconatu, & Diaconatu, & successerit validus Presbyteratus, non teneatur. Nam omnes hi Ordines continentur virtualiter in Sacerdotio; atque adeo mala, quæ timet Ochagrauia, non imminent. Secus verò, si inualidè quis contulisset Ordinem Sacerdotalem, vel Episcopalem: quia ex his inualidè susceptis sequuntur multa incommoda; propter quæ diximus V. Ordinis, *n.* 4. & 5. Episcopatum & Presbyteratum receptos cum probabili opinione de validitate & inualiditate, iterandos esse sub conditione, minime verò Diaconatum, & alios inferiores. *P.* 5. *T.* 13. *Ref.* 55.

Et an, qui ministrasset inualidè Sacramenta, teneretur se exponere pro vitando periculo spirituali proximi?

7 Petes tertiò. An liceat vitam propriam exponere pro conseruanda vita, honore, vel facultatibus alterius? Respondeo, pro conseruanda vita Principis, aut personæ necessariæ Reipublicæ, licere; (imò adesse obligationem. Vide V. *Occidere*, *n.* 15.) vnde potest quis se obijcere telo ad conseruandam vitam Principis. P. 5. *T.* 4 *Ref.* 31. §. 1. post medium. At pro seruanda vita priuati, Scotus *in* 3. *dist.* 29. *arg. ad oppositum* ait non licere, quia dilectio sui est mensura dilectionis proximi, dicente Domino *Matt.* 22. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Sed mensura est perfectior mensurato, ergo non licet magis diligere proximum, quam se ipsum. Azorius *to.* 3. *lib.* 2. *c.* 3. *q.* 2. & alij dicunt, licere. quia ordo charitatis incipiens à se ipso, statutus est in bonis gloriæ, vel virtutis; non autem in naturalibus. Faber *in* 4. *dist.* 15. *q.* 3. *disp.* 52. *c.* 1. *n.* 41. distinguit, & non licere, inquit, exponere vitam propriam

LICITVM est vitam exponere pro conseruanda vita proximi.

pro saluanda solum vita corporali proximi; licere tamen pro saluanda vita cum aliqua virtute, saltem amicitiæ, quæ, si non est virtus, est tamen virtuti coniuncta. Paulo aliter distinguit Lorca in 2. 2. q. 26. ar. 5. sec. 3. disp. 28. memb. 3. n. 55. dum ait, non licere exponere vitam pro conseruanda vita extranei (esset enim imprudentia) licere tamen pro seruanda vita patris, matris, vel etiam amici, cum quo intercedat magna & honesta amicitia. Sed secunda sententia est probabilis. P. 5. Tract. 4. Resolut. 28.

Vt in pari necessitate relinquere illi cibum vnicum, Occurrere bestiæ furenti, vt proximus euadat, Seruire infectis peste, Præbere alteri tabulam vnicam in naufragio.

8 Igitur probabile est, licere constituto in extrema necessitate relinquere cibum vnicum & necessarium, vt sumat alius paris necessitatis: item occurrere hostibus, vel bestiæ furenti, vt amicus euadat: item, non se defendere, occidendo inuasorem, cum possit: item, tradere equum alteri, vt fugiat, & in manibus hostium remaanere: item in maximo frigore dare alteri vestem vnicam. Vide Bonium p. 2. lib 12. c. 4. q. 4. Ibid. §. Eodem. Item potes seruire infectis peste, etiam si putes te moriturum. P. 5. T. 4. Res. 31. §. 1. propè finem. Item, probabiliter docuit Malderus in 2. 2. tr. 3. c. 1. dub. 19. contra Sotum, lib. 5. q. 1. ar. 6. licere naufrago habenti tabulam, vt se super aquas detineat, dare illam alteri, & euidenti, seu certo periculo se exponere. nam id non est directè se occidere, sed solùm non se tueri, cum possit. alioqui enim neque id liceret pro vita Regis. Aduerte hic obiter, te non teneri ad tabulam in naufragio præoccupatam alterum admittere, si non sufficit vtrique: at si vterque simul occupastis, sponte quis potest alteri cedere, aliàs lis sorte dirimenda. P. 5. T. 4. Res. 28. §. Sed quia, & Res. 42.

Et aliqui dicunt, licere vitam exponere, pro conseruando honore proximi;

Aut facultatibus.

9 Pro seruando proximi honore, vel facultatibus, ait Lorca in 2. 2. sec. 3. disp. 28. mem. 3. n. 60. posse quem negligere vitam, v. g. ne alius illam tueatur cum suo dedecore, vel dispendio bonæ partis suarum facultatum; minime verò se offerre euidenti mortis periculo, obijcere se, v. g. latronibus, bona alterius diripientibus, vt illi contra se occupati cessent à furto. Nam in primo casu ille solùm non conseruat suam vitam; at in secundo voluntariè perdit. Sed Sotus lib. 5. q. 1. ar. 6. absolute, licere, inquit, vitam exponere pro tuendo honore vel facultatibus amici, sicut pro tuendis honore, vel facultatibus proprijs. P. 5. T. 4. Resolut. 29.

AN liceat sumere venenum ad experiendam virtutem theriacæ?

10 Petes quartò. An licitum sit, ad experiendam virtutem theriacæ, sumere venenum? Negatiuè respondet Malderus in 2. 2. tr. 3. c. 1. dub. 9. Rodriquez verò in sum. to. 1. c. 221. n. 3. distinguit, si auctor theriacæ sit valde peritus, & qui illam sumpturus est, certus sit de illius virtute, facta prius experientia cum bruto, posse venenum sumere. Si verò adest periculum vitæ, non posse. P. 5. T. 4. Res. 38.

VITAM
Abbreuiare.

Nimijs mortificationibus vitam sibi breuiorem reddere?

11 DEditi mortificationibus & pœnitentijs non sint multum scrupulosi (ait Granado in 2. 2. contr. 3. tr. 6. disp. 2. sect. 3. n. 12.) in eo, quòd nimijs pœnitentijs sibi vitam abbreuiant, rarò enim, aut potius nunquam, damnandus esset in hoc quis peccatis mortalis.

lis. Vnde ait Victoria, quod si medicus dicat, te bibendo vinum, protrahere posse vitam ad decennium, adhuc potes ab illo abstinere. Alij se extendunt ad annos duodecim. item non se teneri inquit, pretiosum pharmacum emere, vel Ciuitatem salubriorem inquirere ad protrahendam vitam. Neque dicas, quod non potest homo, cui vnicus vitæ superest dies, se occidere; ergo non potest abstinentijs vitam sibi ad aliquot annos abbreuiare. Nego enim consequentiam. siquidem in primo casu peccatum committitur propter homicidium, non propter detractionem diei illius vitæ: in secundo autem solum gubernat homo vitam modo debito circa diuina obsequia, quæ plerunque consistunt in rebus vitæ corporali contrarijs. Adde, quod cum incertum sit, quantum vitæ vnicuique supersit, iuuenibus & robustis plerumque senes superstites relinquentibus; qui carnem spiritui subijcit, opera exercens, vitæ conseruationi minus accommodata, non agit contra rationem. Ita ille. Sed in hoc optimum consilium erit, nihil facere sine consilio prudentis confessarij & Superioris. *P. 5. T. 4. Ref. 33.*

12 Excusant etiam eos aliqui apud Bonacinam *to. 2. disp. 2. q. vlt. sec. 1. p. 7. n. 9.* à mortali, qui ad tollendum vini calorem adhibent nivem, etiam si inde præuideant fore, vt citius pereant: quia hæc videtur ad mortem leuis & indirecta cooperatio. *P. 5. T. 4. Ref. 27.* An damnatus mori per famem, possit cibum clam oblatum, & infirmus medicamentum respuere, vide *V. Occidere, n. 37. & 38.*

Et vino niuem adhibere?

V O T I
Natura.

1 † VOtum est deliberata & voluntaria promissio facta Deo de meliori bono. Explicatur definitio. Dictum est primò, *Deliberata*, requiritur enim ad votum ea deliberatio, quæ sufficit ad peccatum mortale: vnde votum emissum in primo motu, in quo nulla est deliberatio & libertas, vel etiam in secundo primo, in quo est deliberatio imperfecta, sufficiens solum ad committendum veniale, nullum est. Dictum est secundò, *Voluntaria*. Ad voluntarium duo requiruntur: Scientia obiecti, circa quod versatur, & libertas. Actus factus ex ignorantia, vel per vim & metum, non est voluntarius, nec esse potest votum. Hinc vota infantium sunt inualida, quia non habent discursum †. Quod si dubium sit de deliberatione perfecta, quia fuit aliqua animi perturbatio, ex morbo, v. g. Suarez *de Relig. to. 2. lib. 4. c. 6. n. 10* docet votum obligare, quia raro contingit in his casibus deliberationem esse imperfectam, & ideo ex communiter accidentibus præsumi fuisse perfectam. Et idem in dubio circa ætatem, respondet Turrianus *opusc. 10. disp. 1. dub. 2.* Sed contrarium docet Sotus *lib. 7. q. 3. ar. 2. docum. 1.* & probabiliter. Sanchez *in sum. to. 1. lib. 4. c. 1. n. 14.* distinguit, & si erat completum septennium, obligare; si non erat completum, non obligare: quia post septennium præsumitur vsus rationis adesse, antea non item. Si verò dubium sit, an completum fuerit vel ne, in fauorem voti præsumendum. Sed, stando in hac sententia, aduertit Suarez, præsumptionem discursus post septennium posse ex contrarijs coniecturis deficere,

VOTVM est deliberata,

Et voluntaria

vel

vel minui, & à contraria æquari, & tunc votum non obligare. *P.3.T.6, Ref.50. §. Notandum*, & *P.4.T.3.Ref.11.*

2 †. Tertium, in voto necessarium est, *Promissio*. nam quamuis aliquis proponat ex toto animo aliquid facere, adhuc non tenetur, nisi promittat. Itaque in tantum obligat votum, in quantum accessit promissio: & eo modo obligat, quo obligare se voluit promittendo. Sed circa hoc sunt multa dubia. †.

Promissio,

3 Primum est. An teneatur ad votum, dubius an illud emiserit? Affirmatiue respondet Vasquez *in p. 2. q. 19. ar. 6. disp. 65. c. 3.* si voti adimpletio non sit multum incommoda; quia in dubijs tutior pars eligi debet. Sed contrarium tenendum est cum Maldero *in 1. 2. q. 19. ar. 5. disp. 87.* Siue votum sit positiuum de faciendo aliquid, siue negatiuum, de non faciendo, contra Garsiam. Quia in tali dubio possessio stat pro libertate, & in dubijs melior est conditio possidentis. *P. 2. T. 17. Ref. 45.* & *P. 4. T. 3. Ref. 10.* Contra verò, si quis certus est se vouisse, dubitat verò, an habuerit animum se obligandi; nam tunc possessio stat pro voto. *P. 3. T. 6. Ref. 50. §. & tandem*, & *P. 4. T. 3. Ref. 10. §. Notandum* Et 11. §. *Notandum*. Et quamuis Rebellius *p. 2. lib. 1. q. 2. sec. 2.* contrarium doceat, in casu, quo dubium non esset æquale, sed magis propensum in partem affirmatiuam: & in hoc casu obligari ad partem voti pro ratione maioris propensionis, docuerit Sanchez *de matr. to. 1. lib. 2. disp. 41. n. 34.* tamen nostra conclusio ad hunc etiam casum extendenda est. quia possessio libertatis præponderat maiori probabilitati contrariæ partis: nec vinci potest, nisi per rationes efficaces, quòd votum emissum sit. Et ità docuit postea Sanchez *in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 36.* & post ipsum Palaus *to. 3. disp. 3. punct. 9. n. 2.* & alij. *P. 2. T. 15. Ref. 9. P. 3. T. 6. Ref. 50. §. Nota etiam*, & *P. 4. T. 3 Ref. 12.*

Certa,

4 Secundum dubium. Vouens Religionem absolute, ad quid tenetur? Respondet Caietanus *in 2. 2. q. ult. ar. 4. dub. 3.* teneri illam ingredi, & si in anno probationis inuenit omnia grata, profiteri; quia hæc est communis intentio vouentium Religionem. Sed Nauarrus *lib. 3. cons. 19. & in 2. edit. cons. 25.* putat, tale votum intelligi de ingressu ad experiendum cum omnimoda libertate ad profitendum, eo scilicet modo, quo annus probationis in iure conceditur, *c. 1. & 2. de Regul. in 6.* Aduerte autem, quòd stando in prima sententia, causa legitima egrediendi è Religione est sola displicentia Religionis, & inuenire eam sibi incommodam. Quam displicentiam, ait Sanchez *in sum. to. 1. lib. 4. c. 16. n. 100.* debere esse cum passione, anxietate & tristitia animi, siue ex naturali causa, siue ex Dæmonis tentatione proueniat, quæ duret per mensem & expelli non possit. Et si sit valde magna, excusare posse in primo congressu. Quòd si quis bona fide ingressus, sua postea culpa expellatur, remanet obligatus, ac si ingressus non fuisset, quia hoc votum includit conditionem, si *detineatur*, & cuius culpa conditio non impletur, tenetur voto, ac si impleta fuisset. Toletus *lib. 4. c. 17. n. 12.* Contrarium tenet Azorius *p. 1. lib. 11. c. 22. q. 9.* & amplecti potest in casu, quo quis mediocri diligentia adhibita ad se corrigendum, ex infirmitate tamen, aut praua indole, vel habitibus, in culpas lapsus est, *P. 4. T. 4. Ref. 25.* † Sed hæc doctrina non videtur congruere cum responsione ad dubium tertium, nec cum doctrina *n. 18.* †. Si autem determinatam vouens Religionem, ingressum tentans, repulsam haberet absolutam

Dubia circa vouentem Religionem absolute,

tam, cessaret obligatio, ita quòd, etjam si à Superioribus postea inuitaretur, non teneretur amplius ingredi; quia non censetur se obligasse ad voti executionem per totam vitam; (nimis enim grauis esset hæc obligatio) sed infra annum, v. g. in quo si diligentiam adhibeat ut acceptetur, iam votum adimplet, uel dic, illud uotum esse conditionatum, *si facta petitione acceptetur*: unde si non acceptetur, obligationem extingui. Secus si Prælatus repulisset ob falsam informationem, quam postea cognita, uellet admittere. Lessius *lib. 2. c. 41. dub. 5. num. 44.* contra Sanchez. *num. 71. P. 6. T. 7. Ref. 52.*

5 Dubium tertium. Quid, si, qui uouit Religionem, promisit etiam profiteri? uel de hoc dubitat? Respondeo. in primo casu Sanchez teneri putat *in Decal. to. 1. lib. 4. c. 16. n. 81.* ad professionem; quia cum promiserit duo, idest ingredi, & profiteri, utrunque implere debet. Sed Reginaldus *to. 2. lib. 18. c. 25. num. 383.* probabiliter docet, hoc etiam uotum intelligendum esse secundum Canones, concedentes annum probationis ad probandum, an Religio placeat. Vnde Tridentinum *sess. 25. c. 15. & 16.* irritat professionem emissam ante annum; & suspendit omnes renunciationes in tempus professionis, ut Nouitius omninò liber sit toto anno ad exeundum, si Religio displiceat; & uotum suprafactum intelligitur conditionaliter, *si bona fide Religio placere deprehendatur*. *P. 2. T. 17. Ref. 10.* Quod a fortiori procederet, si quis Religionem ingressus, & perseuerare volens, ex iusta causa, licèt temporanea, expelleretur; cessante enim causa, non teneretur redire; quia non est uerisimile, uoluisse se obligare ad superandas difficultates profitendi in omnibus probationibus possibilibus. Suarez *de relig. to. 3. lib. 4. c. 4. n. 15.* contra Sanchez *vbi supra n. 82. P. 6. T. 7. Ref. 53. & 246. Notandum.* In secundo casu vouens non tenetur in Religione perseuerare; quia uotum in dubio obligat ad id, quod minus est, dum possessio non stat pro uerbis uoti, quorum uouens non recordatur. Sanchez *in sum. vbi supra, c. 13. n. 17. P. 4 T. 3. Ref. 10. §. Ex his*, post medium, & *Ref. 36.* Qui benè addit, quòd si quis dubitat, an uouerit castitatem independenter à Religione, si recordetur uerborum uoti, iudicandum est secundùm communem illorum intellectum, ut si expressa sit castitas & Religio, utrunque obliget principaliter, ita ut si è Religione egrediatur, teneatur castitatem seruare; si uerò sola Religio expressa sit, & dubitetur de intentione uouentis, uel ipse recordetur se uoluisse obligare ad castitatem, at dubitet an dependenter uel independenter à Religione, castitas obligabit dependenter à Religione; nam possessio stat potius pro libertate, etiam in secundo casu, cùm sola Religio expressa sit. qui enim utrunque principaliter promittit, solet utrunque exprimere. *P. 4. T. 3. Ref. 42.* Ex dictis generaliter ad

6 ¶ Quartum dubium: Certus de uoto quoad substantiam, & dubius quoad quantitatem, uel qualitatem, ad quid tenetur? Respondeo teneri ad minus. quia ubi agitur de obligatione inducenda, interpretatio debet esse mitis, *c. 1. de iureiur. lib. 6.* & *l. quidquid adstringendæ, ff. de verbis oblig. P. 3. T. 6 Ref. 50.* Igitur primo, uouens Religionem in communi, non specificans hanc uel illam, uel dubitans quam specificauerit, satisfacit ingrediendo laxiorem. Sanchez *c. 13. n. 17.* contra Azorium *to 1. lib. 11. c. 15. q. 9. P. 4. T. 3. Ref. 10. §. Ex his, & Ref. 36.* in fine. Imò probabile est satisfacere, si fiat miles S. Ioannis Ierosolymi-

Aut etiam professionem,

De incerta quantitate,

mitani; Nam hæc est uera Religio, ut dictum est V. *Religiosi*. Aragonius *in 2.2. q.* 88. *ar.* 11. contra Sotum *lib. 7. q. 5. ar.* 3. & Pontius *de imp. causa* 27. *q.* 2. §. 4. satisfacere putat, si suscipiat Ordinem D. Iacobi, & profiteatur in illo iuxta præscriptum Alexandri III. non aliorum Pontificum, qui illud ex parte immutauerunt. *P.* 2. *T.* 16. *Ref.* 36.

7 Secundò, qui vouit castitatem, & dubitat an promiserit omnimodam, an tantum coniugalem, perpetuam, an ad tempus, tenetur solùm ad coniugalem & temporaneam. Sanchez *sum. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 13. *n.* 16. & 17. *P.* 3. T. 6. *Ref.* 50. §. 1. *circa medium*, & P. 4. T. 3. *Ref.* 36. §. *Verum*, post initium.

8 Tertiò, qui vouit dicere Rosarium, & dubitat an promiserit totum, vel tantùm tertiam eius partem, obligatur solùm ad tertiam partem. quia tertia pars Rosarij Rosarium etiam appellatur. Suarez *de Relig. to.* 2. *lib.* 4. *c.* 8. *n.* 5. *P.* 3. *T.* 6. *Ref.* 50. initio, & *P.* 4. *T.* 3. *Ref.* 10. §. *Ex his*, in fine.

9 Quartò, qui vouit dare alicui Ecclesiæ triticum, vel nummos, & dubitat, an de maioribus nummis & mensuris promiserit, vel de minoribus, tenetur de minoribus: nisi aliqua ratio verisimilior fundet præsumptionem in contrarium. Rebellius *p.* 1. *lib.* 2. *q.* 14. *sec.* 2. *num.* 10. *Ref.* 50. *cit. in fine* §. 1.

Vel qualitate

10 Quintò, Promittens aliquem calicem Ecclesiæ, nihil explicans de materia, non tenetur dare aureum; sed argenteum. imo nec totum argenteum, sed solùm quoad cuppam: quia talis est etiam aptus diuino cultui. Merolla *to.* 1. *disp.* 3. *c.* 3. *n.* 109. *Ibid.* §. *Vnde* & P. 4. *T.* 3. *Ref.* 48. §. *Infertur primè.*

11 Sextò, vouens dare vinum ad vsum Sacrificij, satisfacit dando decens pro tali vsu, licèt non optimum. Et vouens dare panem pauperibus, satisfacit dando panem pauperibus vsitatum, etiam si non sit ex puro tritico, secundùm Merollam *ibid. n.* 110. Et vniuersaliter in dubijs satis est quæcùmque quantitas vel qualitas, qua censeatur promissio verè compleri, etiam si infima sit. §. *Vnde* in fine, & P. 4. *T.* 3. *Ref.* 48. *in fine*. An vouens singulis, v. g. sabbatis ieiunare, aut non comedere oua &c. possit comedere carnes in Vigilia Natiuitatis ea die occurrente, vide V. *Ieiunium*, *n.* 10. Vbi etiam, *n.* 57. habebis, an vouens ieiunare extra Quadragesimam, possit comedere lacticinia. Vouens quotannis communicare in festo Annuntiationis, non tenetur communicare eo anno in quo dictum festum incideret in feria sexta Parasceues, licèt eo die non sit prohibitum communicare, vt dictum V. *Communionis num.* 59. *P.* 6. *T.* 6. *Ref.* 19.

Facta Deo,

12 † Quarta particula definitionis voti est, *facta Deo*, & nomine Dei intellige etiam Sanctos, quatenus peculiari modo sunt Deo coniuncti.

De meliori bono, Idest de re possibili,

13 Quinta est, *de meliori bono*. & hæc determinat materiam voti, vt primo sit possibilis. Votum enim de re impossibili nullum est. Hinc, si quis vouit ieiunare tali die, & in eo est legitimè impeditus, non tenetur †. Et si promissio alligata fuit illi diei ob speciale motiuum, non tenetur ieiunare in crastino; tenetur verò, si promisit principaliter ieiunium, & deinde secundario in tali die, vt dicunt aliqui. Quod, si de hoc dubitet, Sanchez *c.* 14. *n.* 31. putat teneri; quia possessio stat pro voto. Sed mihi placet negatiua sententia Caietani *in* 2. 2. *q.* 88. *ar.* 12. *in fine*; quia ex dictis, in dubio circa obligationem stricta fieri debet

in-

Interpetratio. Neque possessio stat pro voto, quia dubium est, an emissum sit cum dependentia ad talem diem. P. 3. T. 5. Res. 26. Item, ex defectu possibilitatis; qui vouit ieiunare aliquo die in pane & aqua, sed non potest, nisi sumendo parum vini aut obsonij in quantitate notabili, non tenetur ieiunare; quia res promissa in indiuiduo, quod est, ieiunium in pane & aqua, est impossibilis. Similiter, qui vouit recitare septem Psalmos, & nec librum habeat, nec memoriæ teneat nisi vnum, non tenetur illum septies repetere, maxime si est ex maioribus, sed ad nihil tenetur. Sanchez *lib.* 1. *c.* 19 *n.* 3. contra Sancium. P. 3. T. 5. Res. 61. Rursus, qui vouit aliquo die ieiunare, vbi fregit ieiunium, bis comedendo, non tenetur amplius ad ieiunium illius diei; sicut si vouit ieiunare in pane & aqua, postquam fregit ieiunium bibendo vinum, non iterum peccat, si iterum bibat. Vide V. *Ieiunium*, *n.* 7. Virgo etiam, quæ vouit solùm integritatem signaculi, vbi semel virginitatem amittit, potest nubere; quia virginitatem, quam vouit, amplius seruare non potest. Sed, si dubitat an vouerit solam integritatem, tenetur seruare perpetuam castitatem, quia tale votum censetur votum continentiæ absolutum. P. 2. T. 11. Res. 60.

14 † Secundò, materia voti debet esse bona; nam si sit mala, vel indifferens, votum non tenet †. In dubio verò, an sit bona vel mala, non potest vouens contra id votum operari sine legitima dispensatione, vel interpretatione Pontificis, qui declaret, an sit bona, & consequenter an Deus tale votum acceptauerit; nam quòd voluerit obligari, certus est; & dubium non est ex parte sui promittentis, sed ex parte Dei acceptantis. Suarez *de Relig.* *to.* 2. *lib.* 4. *c.* 6. *n.* 12. Sed Sanchez *in sum. to.* 1. *lib.* 4. *c.* 6. *n.* 6. probabiliter docet, tale votum non obligare, & si circa hanc bonitatem, & malitiam sint opiniones probabiles, vtramlibet sequi posse, etiam minus probabilem. P. 4. T. 3. Res. 13.

VOTVM ... Bona.

15 † Tertiò, debet esse de bono meliori, idest cum quo maius bonum non sit incompossibile. Hinc votum nubendi non tenet, quia matrimonium impedit cœlibatum, quod est maius bonum. Posset tamen esse validum, si cui ob procliuitatem in venerem cœlibatus esset moraliter impossibilis †. Sed an votum castitatis, vel non nubendi factum a procliui in venerem valeat? Homobonus *vol.* 1. *p.* 2. *resp.* 18. probabile putat, non valere, nam huic, ob lapsum in libidines, matrimonium esse salubrius. Sed tu cogita; Nam ego existimo, debere petere dispensationem ab Episcopo P. 4. T. 4. Res. 102.

Et cum quo maius bonum non sit incompossibile.

16 Petes hic: An votum de non acceptando Episcopatum teneat? Syluester non tenere inquit *v. iuramentum* 4 *nu.* 1. quia *qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*: est enim status perfectionis: Ergò eius negatio non est bona. Sed illa propositio procedit in eo, qui *irreprehensibilis* esset, & qualitates ab Apostolo *ad Tit.* 1. requisitas haberet: Episcopatus enim in tantum est status perfectionis, in quantum perfectionem in subiecto requirit: quam perfectionem, etiam qui haberet, de se non præsumere, ad heroicum humilitatis gradum pertineret. Ad quem cum peruenissent D. Augustinus, Gregorius, Ambrosius, ne Episcopi crearentur, magnopere restiterunt, & Patres Societatis hoc votum emittunt approbantibus Pontificibus. Et ita tale votum tenere tenet D. Thomas 2. 2. q. 185. ar. 2. quem sequitur Suarez *de Relig. to.* 2. *lib.* 2. *de iuram. c.* 13. *n.* 13. *&* *lib.* 2. *de voto cap.* 11. *num.* 10. *&* 11.

Ex quo vltimo capite non est inualidum votum de non acceptando Episcopatum.

Vel officia sæcularia.

Quæ doctrina procedit etiam in uoto respuendi officia sæcularia. P. 6. T. 7. Ref. 27. Et hinc sequitur, uotum Religionis non posse propria auctoritate in Episcopatum commutari, quia Episcopatus ideo est perfectior Religione, quia maiorem perfectionem requirit; non quia ad illam magis conducat. Et ita tenet mordicus Palaus to. 3 tr. 16. disp. 1. pun. 16. n. 2. & determinatum uidetur in c. penult. de voto. Quamquam contrarium afferat Viuald. p. 1. tit. de imped. matr. nu. 89. & ad citatum textum respondeat. P. 6. T. 6. Ref. 62.

VOTI
Species.

17 † VOtum inprimis aliud est simplex, aliud solemne. Primum consistit in sola promissione uouentis. Secundum addit acceptationem per superiorem, uel ab eo substitutum ex parte Dei. Votum solemne est in professione religiosa, de qua uide V. Professio, & in uoto castitatis adnexo Sacris Ordinibus. Reliqua sunt simplicia. Secundò, uotum diuiditur in personale, & reale. Primum est, quod impleri debet per personam, ut uotum castitatis, peregrinationis &c. Secundum, quod implendum est per aliam rem, ut uotum de eleemosyna &c. quod potest impleri per alium.

VOTUM aliud simplex, aliud solemne:

Aliud personale, aliud reale:

18 Tertio, diuiditur in absolutum, conditionale, & pœnale. Votum absolutum est, quod emittitur ex affectu rei, quæ uouetur, sine ulla conditione, aut pœna. Conditionale, quando aliquid promittitur, si ponatur talis conditio. Pœnale, cum aliquid promittitur in pœnam, ver. gra. *si lusero, voueo soluere tantam pecuniam*. Inter hæc vota est magnum discrimen quoad dispensationem, & commutationem, vt infra dicemus. Est etiam discrimen essentiale, quod votum absolutum statim obligat positis circumstantijs, pro quibus fit. Conditionatum non obligat, nisi ponatur conditio †. Et quidem probabile est non obligare, etiam si conditio ex culpa uouentis non ponatur; nam uouens non censetur se uoluisse obligare, nisi posita tali conditione; quocumque ergo ex capite non ponatur, uotum non obligabit. Et sic ait Suarez de Relig. to. 2. lib. 4. c. 17. n. 21. quòd si quis uouit Religionem, *si per annum à fornicatione abstineret*, non abstinens postea, siue ex malitia, siue ex praua intentione, non tenetur ad Religionem, quamuis fortasse peccet contra uotum. Et probabiliter etiam dicendum est, quod qui uouit sub conditione, si sanitatem recuperet infra mensem, & postea ex intemperantia non obtinet, non tenetur ad uotum: quamuis contrarium etiam probabiliter docuerit Sanchez *in sum to. 1. lib. 4. c. 23. n. 46.* & deinceps. P. 4. T. 4. Ref. 101. † Sed hæc doctrina non uidetur congruere cum doctrina Resol. 25. tradita à nobis n. 4. †.

Aliud absolutum,

Aliud conditionale;

19 Votum pœnale tunc obligat ad pœnam, quando scienter & culpabiliter uiolatur. Qui enim uouit v. g. non ludere sub pœna centum aureorum, & postea uoti immemor, uel etiam memor uoti, sed immemor pœnæ, ludit, non tenetur ad pœnam; quia naturalis obliuio æquiparatur ignorantiæ inuincibili, quæ excusat à pœna, etiam si sit ignorantia solius pœnæ, ut dictum est suo loco. Sanchez c. 22. num. 18. & 19.

Aliud pœnale.

19. P. 3. T. 6. Res. 41. §. Notandum, qui ait, pœnam soluendam esse, quoties uotum culpabiliter uiolatur; quia pœna est accessoria actui, pro quo uouetur; unde quemadmodum uouens non ludere, quoties ludit, toties frangit uotum; ita uouens soluere tantum, si ludat, obligat se soluere, quoties ludit. Sed si, pensatis omnibus circumstantijs, dubius sit uouens, an promiserit soluere talem pœnam quoties uotum soluet, probabiliter docuit Layman lib. 4. tr. 4. c. 5. n. 4. obligare solùm pro prima uice; quia in dubijs de obligatione uoti benignior pars est amplectenda. Et Sanchez suam opinionem limitat; ut non habeat locum in pœnis grauissimis, & quæ iterari non solent; ut si quis uouerit non ludere sub pœna peregrinationis Ierusalem, Religionis, uel exorbitantis eleemosinæ. P. 4. T. 4. Res. 181.

VOTI Obligatio.

20 AD quid obliget votum, dictum est supra, cùm de natura. Hic videndum superest, quanta sit voti obligatio, seu sub qua culpa obliget votum. Sed prius VOTVM

21 Aduerte, quod Suarez de Relig. to. 2. lib. 4. c. 26. nu. 8. docet, votum obligare ad præstandum opus promissum cum intentione satisfaciendi voto, vnde si audias Missam animo non satisfaciendi voto, ad quod teneris, sed audiendi postea aliam pro voto, tacitè te prorogare votum, vel nouum votum facere, & sic teneri aliam Missam audire. Sed ego contrarium teneo cum Sanchez lib. 4. c. 13. n. 18. iam enim præstitisti quod vdueras, & falsum est, quòd voluntas satisfaciendi per aliam Missam fuerit noua Missæ promissio. P. 3. T. 6. Res. 77. Idque à fortiori procedit, si non habuisti voluntatem expressam non satisfaciendi, sed Missam audisti ex deuotione, immemor, quòd ad id tenebaris ex voto. P. 5. T. 13. Res. 94. in fine. Aduerte etiam, quòd promittens v. g. recitare aliquo die tertiam partem Rosarij, satisfacit recitando interruptè, idest partem manè, & reliquum uesperi, etiam si incipiat cum intentione interrumpendi, sicut diximus de interruptione Horæ Canonicæ. Sanchez in opus. to. 2. lib. 7. c. 2. dub. 19. n. 5. P. 4. T. 4. Res 17. His positis,

Non obligat ad intentionem, sed solùm ad præstandum opus promissum.

22 Votum regulariter obligat sub peccato mortali. Et si violetur totaliter, peccatum mortale esse, ait Caietanus in 2. 2. q. 89. ar. 7. dub. 1. siue materia voti magna sit, siue parua: quia talis transgressio est actus perfectus contra Religionem. Ego verò teneo cum Enriquez lib. 9. c. 20. n. 4. gloss. lit. M. in transgressione voti paruitatem materiæ excusare à peccato mortali, siue materia sit totalis, siue partialis: nam si promissio rei leuis non obligat sub mortali, si fiat homini, multo minus obligabit, si fiat Deo, qui est mitior suarum promissionum exactor. Deinde, grauitas peccati non est sumenda ex quantitate & necessitate obiecti, sed ex magnitudine, vel paruitate materiæ, vt patet in furto. Et tandem; votum est quædam lex, quam sibi homo imponit: proinde non debet obligare plusquam lex diuina & ecclesiastica; sed hæ leges in parua materia non obligant sub mortali; Ergo. P. 5. T. 5. Res. 36.

Sub mortali, si sit graue.

23 Sic igitur, in voto non bibendi vinum, & non ludendi, *sicut &* in iuramento, paruitas materiæ excusat à mortali, vt dictum est V. *Iuramentum*, n. 16. & 17. Aduerte autem quod plures paruæ materiæ in voto aliquando coeunt in vnam grauem, cuius transgressio sit mortifera; Vide V. *Materia leuis*, n. 4.

Etiam si sint plura parua opera, quæ constituant vnum graue.

24 Petes hic: An possit vouens obligare se ad materiam leuem sub mortali? Respondeo cum Sanchez *in sum. to. 1. lib. 11. c. 4. n. 4. & to. 1. de matr. disp. 9. n. 6.* contra Fagundez *pr. 2. lib. 9. c. 3. n. 15.* negatiuè; quia id non potest legislator; & dum Fagundez & alij dicunt, intentionem legislatoris, & vouentis sufficere ad obligationem mortalem; respondendum est, id verum esse de intentione rationabili, vt intelligitur dictum *l. 1. ff. de const. Princ. Quod Principi placuit, legis habet vigorem.* non est autem rationabile, imponere obligationem mortalem in materia incapaci talis obligationis. *P. 3. T. 5. Ref. 24. circa medium*, & P. 5. T. 5. *Ref.* 50. Potest tamen vouens materiam grauem, se obligare solùm ad veniale, vt dictum est V. *lex*, n. 35.

Nisi se ad opus graue obligare intendisset sub veniali 9.

VOTI
Relaxatio.

25 † Vota relaxantur per irritationem, dispensationem, & commutationem. Votum irritare est illud annullare, vt non sit amplius votum. Dispensare est relaxare voti obligationem, in totum, vel in partem. Commutare, est materiam voti in aliam mutare.

VOTA subditorũ

26 Irritari possunt vota serui à domino, vxoris à viro, & è contra: filij impuberis à patre, pupilli à tutore, Religiosi à Prælato, & omnis inferioris à superiore, absque necessaria causa. (an etiam minoris à curatore, præsertim si sit mater, vide V. *Tutor*, n. 2.) Dum tamen durat subiectio ‡. Nam Prælatus Regularis non potest irritare vota sui Religiosi, postquam ad Episcopatum vel Cardinalatum assumptus est, quia à potestate ipsius dominatiua iam est exemptus. Palaus *tom. 3. tr. 15. disp. 2. punc. 3. §. 3, n. 3.* P. 6. T. 7. *Ref.* 26. Nihilominus pater irritare potest votum filij impuberis, etiam post pubertatem, dummodo post pubertatem non ratificauerit. Cassianus *in 2. 2. q. 89. ar. 5.* P. 6. T. 7. *Ref. 22. 9. Ex his*. Sed in hac re sunt multa dubia.

Irritari possunt ab eo, qui habet potestatem dominatiuam,

Durante subiectio ne.

27 Primum est: An in dubio, num vota emissa sint à subdito tempore subiectionis, vel libertatis, irritari possint à superiore? Negatiuè respondet Salas *in 1. 2. q. 21. tr. 8. disp. vn. sec. 25. n. 261. & 262.* quia votum emissum esse certum est; vnde eius obligatio debet præponderare dubiæ superioris potestati. Adde, quod dubitans, an tempore contractus minor fuerit, non habet ius rescindendi contractum, nisi probet se fuisse minorem. Sed contrarium tenendum cum Sancio *disp. 43. n. 9.* quia licet votum quodammodo possideat respectu vouentis, at non possidet respectu superioris; sed potius hic est in possessione, qui habet potestatem irritandi vota tempore subiectionis, qua priuari non debet, nisi constet de exemptione vouentis ab eius dominio per lapsum ætatis &c. Itaque pater potest irritare vota personalia & realia filij, in dubio an illa emissa sint ante 14. annum, hæc ante 25. Item tutores & curatores, viri,

Etiam in dubio, num emissa sint tẽpore subiectionis.

&

& domini, in dubio an vota emissa sint à pupillo & minore tempore sui iuris, ab vxore tempore matrimonij, & à seruo tempore libertatis. P. 4. T. 3. Res. 37.

28 Sed quid, si dubium sit, an impuber votum confirmauerit post pubertatem? Respondeo, à patre nihilominus irritari posse, siue dubium sit, an confirmauerit, siue constet de hoc, & dubium sit, an confirmauerit ante, vel post pubertatem. Sanchez *sum. to. 1. lib. 4. c. 32. n. 7.* & P. 6. T. 7. Res. 22. §. *Ex his*.

Aut num confirmata sint tempore libertatis.

29 Secundum dubium. An Superiores Prælati irritare possint vota subditorum emissa tempore subiectionis, sed implenda tempore libertatis? Caietanus *in 2. 2. q. 88. art. 8. dub. penult. ad 3.* absolute negat quia vota huiusmodi referuntur in tempus, quo nulla est eorum potestas. Sanchez *c. 29. n. 31* distinguit, & loquendo de personis, quæ sunt plenè subditi suo superiori quoad voluntatem, quales sunt Religiosi respectu Prælatorum, & filij impuberes respectu patrum & tutorum, concedit irritare posse; de alijs, qui sunt subditi solum quoad aliqua obsequia, vt vxores, serui, & filij puberes, negat. At Ledesma *tom. 2. tr. 10. c. 7. dub. vlt. dist. 10.* de omnibus habentibus facultatem dominatiuam absolute affirmat. quia, cùm votum emissum est, voluntas erat subiecta: vnde non poterat vouere & deliberare sine licentia, nec ad executionem futuram tempore libertatis quidem. P. 4. T. 4. Res. 29.

Et etiam si implenda sint tempore libertatis.

30 Igitur probabiliter docuit Sanchez, *vbi supra c. 34.* virum irritare posse votum vxoris de ingredienda Religione post eius obitum, vel de non transeundo ad secundas nuptias. Quod etiam tenet Præpositus *in 3. p. q. 6. dub. 20. n. 54. P. 4. T. 4. Res. 110.* Constantius verò *P. 3. T. 4. Res. 220. §. Et hanc*.

Et sic vir irritare potest votum vxoris, de non transeundo ad secundas nuptias.

31 Dubium tertium. An superior irritare possit vota inferioris ante subiectionem emissa? Respondet Sanchez apud Præpositum, votum vxoris ante matrimonium emissum, irritari non posse à viro, posse tamen eius executionem suspendi. Sed præposito *vbi supra* id videtur parum conformiter dictum; nam si vir per matrimonium sit superior vxoris, vt propter muliebrem leuitatem possit eius voluntatem dirigere & gubernare, illius vota non solùm suspendere, sed etiam irritare potest, sicut (ait ipse) potest Prælatus vota sui Religiosi irritare emissa ante professionem. (Sed hoc negat Portellius, *v. dispensare, n. 13.* quia superior non habet potestatem dominatiuam in nouitios. P. 3. T. 2. Res. 7. in fine.) Et hæc doctrina procedit etiam de votis emissis tempore primi matrimonij quoad secundum maritum. P. 3. T. 4. Res. 220. in fine. & P. 4. T. 4. Res. 110. §. *Notat*.

Etiam si emissum sit ante subiectionem.

32 Dubium quartum. An superior possit irritare omnia vota sui inferioris? Pontius *lib. 10. c. 17. n. 3.* & alij respondent, virum non posse irritare omnia vota vxoris, sed illa tantum, quæ, & quatenus, iuri suo præiudicant, & sic non posse irritare vota de præceptis, & rebus necessarijs, vt de seruanda castitate coniugali, de non mentiendo, de recitanda aliqua oratione certis diebus &c. Sed Villalobos *to. 2. tr. 34. dub. 21.* tenet, virum irritare posse omnia vxoris vota, sicut irritare possunt Prælatus & pater vota Religiosi & filij impuberis. Et sic, vt ait Sanchez, irritare posse votum non petendi debitum (P. 3. T. 4. Res. 220.) etiam si emissum sit de licentia viri; nam hic, dum concedit facultatem vouendi, non adimit sibi potestatem irritandi. Aduertit tamen Sanchez, quod

Et superior irritare potest omnia vota sui subditi.

Etiam suo iuri nô præiudicantia.

Etiam de eius licentia emissa.

quod si vterque coniux continentiam voueat, & iuri debitum petendi renuntiet, hoc votum à viro irritari non potest. Quod verum putat Præpositus *in 3. p. q. 6. dub.* 20. si sensus sit, quód non possit licite, minime veró, si sit sensus, quód non possit valide. *P. 4. T. 4. Res.* 110. *à* 8. *Nota etiam*.

VOTA commutari & dispēsari possunt ab Episcopo.

Excipe quinque reseruata Pontifici.

33 DISPENSARE, & COMMVTARE est Episcopi respectu suorum subditorum; præter quinque, quæ sunt reseruata Papæ, nimirum castitatis perpetuæ, Religionis, & tria preregrinationis, Ierusalem, Romam, & Compostellam. Vide V. *Episcopi iurisdictio in vota*. Et auctoritatem Episcopi quoad hoc habet simplex Confessarius per Bullam Cruciatæ, vt dictum est V. *Bulla Cruciatæ quoad vota*, & per Iubilæum, vt dictum est etiam V. *Iubilæum quoad vota*. Nota hic, Episcopum dispensare posse votum reseruatum conditionale, etiam si post impletam conditionem confirmatum sit: nam talis confirmatio cadit super votum prius emissum, nec tollit, quin maneat conditionatum. Trullench *in decal. to. 1. lib. 2. c. 2. dub. 40. n. 5. P. 6. T. 8. Res.* 16. In graui autem necessitate, si non pateat ad summum Pontificem aditus, Episcopus etiam in voto absoluto castitatis, aut Religionis dispensare potest. Sanchez *lib. 8. de matr. disp. 9. n.* 22. & alij communiter. Quod tamen, contra Crousers *in reg. S. Fran. c. 7. lec.* 29. non possunt Regulares per priuilegia: nam illis concessa est iurisdictio in ea vota, quæ ordinariæ Episcoporum potestati subijciuntur, non quæ ex sola iuris interpretatione, & per accidens, vt est de quo loquimur: nam hæc non dicuntur vere Episcopalia. Fagundez *in dec. to. 1. lib. 2. c. 45. n. 15. P. 6. T. 6. Res.* 5.

PRÆLATVS regularis irritare, Dispensare,

Et commutare potest omnia vota non reseruata suorum subditorum,

Etiam nouitiorū.

34 Prælatus Regularis non solùm potest dispensare, & commutare omnia vota suorum subditorum non reseruata, sicut Episcopi suorum, sed etiam irritare, vt dictum est supra à *n.* 27. Et potest commutare ac dispensare vota nouitiorum, quia quamuis in illos non habeat potestatem dominatiuam, habet tamen ecclesiasticam. Lessius *lib. 2. cap. 40. dub. 13. n.* 80. contra Azorium *p. 1. lib. 11. c. 19. q. 2. P. 3. T. 2. Res.* 71. Item & Tertiariarum, secundùm Stratium. Vide V. *Tertiariæ*. Et secundùm Rodriquez *comp. res.* 123. *n.* 80. dispensare potest votum professi de transeundo ad Religionem strictiorem, quia hoc non est simpliciter votum Religionis reseruatum, sed tantùm qualitatis Religionis. P. 3. T. 2. Res. 41. Imò secundùm Mirandam *to. 1. q. 9. ar. 6. concl. 1. & 3.* dispensare potest in quarto voto vitæ quadragesimalis Minimorum, Redemptionis Mercenariorum, &c. saltem Generalis, quia Tridentinum *sess.* 25. *c.* 1. distinguit inter tria vota essentialia, & alias obseruantias & præcepta regulæ, & in illis tantùm inquit, dispensari non posse, quia si illa, quæ Religionis basis sunt, non obseruentur exactè, totum necesse est corruat ædificium. quæ ratio non militat in quarto voto, sine quo vita Regularis in multis Religionibus subsistit. Sed contrarium tenendum est cum Suarez *de Relig. to. 4. lib. 2. c.* 11. *à n.* 28. & Bordone *res.* 14. *n.* 24. quia tale votum & eius materia, ex quo per constitutiones à Papa approbatas statui religioso adnexa sunt, sunt extra iurisdictionem & dominium Prælati. P. 6. T. 8. *Res.* 34.

A N dispensatio papalis censenda sit data pro vna vice tantum?

35 Quando dispensandum est in voto reseruato, & adiri potest Papa, ad ipsum recurrendum est. An vero dispensatio ipsius sit interpretanda pro uno tantùm actu contra uotum, an uero omninò uotum tollere, vide V. *Dispensatio*, n. 13.

Sim-

36 Simplex Confessarius, secundùm Suarez *de Relig. to. 2. lib. 6. c. 19. n. 6.* non potest commutare uotum in bonum æquale; quia commutatio uoti pertinet ad forum externum, in quo ipse non est superior. Sed Lessius *dub. 16. n. 105.* docet, posse. *P. 1. T. 11. Ref.* 48. Et ego existimo cum Sancio *disp. 14. n.* 3. quod possit sibi commutare ipse pœnitens, contra Taunerum *in 2. 2. disp. 5. q. 4. dub. 5. n.* 81. & alios. Sed debet materia subrogata esse euidenter æqualis. Nam in dubio, an sit minor, votum possidet. *P. 1. T. 11. Ref* 48. *P. 2. T. 16.* Ref. 7. & *P. 3. T. 5. Ref.* 25. §. *Primò.* Et stando in contraria sententia, si pœnitens sibi votum commutet in æquale vel minus, commutatio non est irrita, sed satis est, quòd vouens suppleat quod commutationi defuit, ad hoc vt fit in euidenter melius: *P. 2. T. 16. Ref. 7. §. Notandum.*

VOTVM commutare in bonum æquale potest quilibet Confessarius. Imò etiam ipse vouens.

37 Qui commutat suum votum in melius, vel æquale propria auctoritate, non eget iusta causa. Villalobos *to. 2. tr. 34. diff. 31. n.* 8. contra Layman *lib. 4. tr. 4. c. 8. n. 22.* P. 3. *T.* 5. Ref. 25. §. *Tertiò.* Potest autem vouens, vel iurans aliquid dare pauperi vel Ecclesiæ, etiam determinatè, ante acceptationem votum illud aut iuramentum propria auctoritate in melius commutare; quia probabilius est, ius à paupere vel Ecclesia non acquiri, donec votum acceptetur. Et Deus, cuius intuitu vota & iuramenta pia emittuntur, gratius habet quod melius est. Vuitgers *tr. 8. c. 4. dub. 20. n.* 123. contra Azor *tom. 1. lib.* 11. *c.* 19. *q.* 12. At post acceptationem non potest, quia per eam votum transit in contractum; & acceptans acquirit ius, quo inuitus priuari non potest. Sanchez *in sum. to. 1. lib. 4. c. 41. num.* 13. Fagundez verò *in Decal. to. 1. lib. 2. c. 49. n.* 11. etiam post acceptationem id fieri permittit; quia vota pia, vt dictum est, vltimatè diriguntur in Deum, tamquam in finem cuius, & ideo ipsius habenda est ratio, qui maius bonum semper gratius habet. *P. 6. T. 6. Ref.* 61. Quando vota commutat Confessarius per Bullam aut Iubilæum, sufficit præstare eleemosynam pro bello, & opera in Iubilæo præscripta. Suarez *n.* 5. *P. 2.* T. 16. *Ref.* 8. §. *Nota verò.* Quando verò commutat auctoritate ordinaria; requiritur iusta causa, sine qua, ait Sanchez *c. 51. n. 15.* contra la Torre *in 2. 2. tom. 1. q.* 88. *ar. 12. disp. 5. n. 7.* votum pœnitenti commutans peccaret solùm venialiter; quia abuteretur potestate in re leuissima. Iusta verò causa, secundùm Lessium *dub. 11. n. 96.* erit, si res subrogata hilariùs acceptetur implenda, & secundùm Sanchez *cap. 50. num.* 23. si pœnitens petit. *P. 2. T. 16. Ref.* 8. Aduerte etiam, quòd si Confessarius inueniat, alium commutasse votum in minus æquale, si ille est doctus; potest acquiescere, existimans, considerasse aliquam circumstantiam, meliùs, quàm ipse: si verò est ignarus, & ipse sperat facere fructum, moneat pœnitentem; sin verò, relinquat illum in bona fide. *P. 3. T. 5. Ref. 25. §. Septimò.*

Sine iusta causa.

At in simplici Confessario requiratur iusta causa.

Quæ esse potest hilarior acceptatio, vel etiam petitio pœnitentis.

38 Quicumque potest dispensare vota ex potestate delegata, potest etiam illa commutare, quia qui potest plus, potest minus. Ita Layman *lib. 4. tr. 4. c. 8. n.* 20. quamuis Sanchez probabiliter contrarium doceat *to. 2. lib. 8. disp. 2. n.* 15. Et qui habet potestatem commutandi & dispensandi vota, potest etiam iuramenta pia, quia arctius est vinculum uoti, quam iuramenti: & priuilegia in fauorem animarum ampliari debent. Tannerus *n. 36. & 37.* contra Nauarrum *c. 27. n.* 275. *Ibid. §. Secundò.*

DELEGATVS ad dispensandum vota, potest etiam illa commutare.

Et qui potest dispensare vota, potest etiam iuramenta pia.

39 Petes primò: An commutatio & dispensatio uotorum facienda

DISPENSATIO

fit

sit necessario in Confessione Sacramentali? Respondet, per Bullam, & Iubilæum, commutationem fieri posse extra Confessionem sacramentalem. Nec obstat hic Panorm. decretum synodale p. 2. c. 4. num. 12. Nam dici potest, illud non continere præceptum, quia utitur verbis imperatiuis, ex doctrina Caietani in 2. 2. q. 186. ar. 9. ad 2. Vel melius, quia materia non est grauis. Nam Pontifex in Clem. Exiui, de verb. sign. §. item quia n. præceptum colligendum esse inquit, ex illis verbis, Non itaque ex materia grauitate. Quæ doctrina a fortiori procedit quoad Regulares, qui non tenentur statutis Episcoporum. P. 5. T. 12. Ref. 36. Et si ipsi dispensant vota virtute priuilegiorum, possunt etiam id facere extra Confessionem. Nam quamuis in concessione Pauli III. ponatur clausula *confessionibus diligenter auditis*, ea tamen non refertur ad commutationem votorum, sed ad absolutionem peccatorum: quando enim non currit eadem ratio, clausula, quæ apponitur initio alicuius dispositionis, non refertur ad totum contextum. Villalobos diff. 29. n. 7. contra Peregrinum Schol. ad priu. Theat. post commutationem 3. P. 3. T. 2. Ref. 9. & T. 5. Ref. 25. §. Quarto. & P. 4. T. 4. Ref. 8. ... 40. Idem docuerat probabiliter Sanchez de matr. lib. 8. disp. 34. n. 29. contra Reginaldum, to. 2. lib. 31. c. 28. n. 216. de commutatione, seu dispensatione facienda virtute litterarum apostolicarum, quia Pontifex in illis non dicebat, dispensationem expediendam esse in foro pœnitentiæ, sed in foro conscientiæ, quod solum requirit secretum, & forum animæ, non autem Confessionem, sicut absolutio censurarum. Verum hæc opinio hodie sustineri non potest, quia in dictis litteris apponitur clausula, *audita Confessione, non aliter, nec alio modo*. Filliucius p. 2. cap. 10. num. 355. P. 4. T. 4. Ref. 21. Sed aduerte, quod in hoc sufficit Confessio inualida ex defectu propositi, vel integritatis quoad alia, dummodo sit integra circa ea, de quibus petitur dispensatio. Suarez to. 4. disp. 31. sec. 4. n. 9. Ibidem §. Cum igitur. At Confessarius debet esse proprius illius pœnitentis, sicut qui sit approbatus; pro illo. Vnde non sufficit approbatus limitate, v. g. pro mulieribus, pro alio oppido &c. vt docuit Sanchez de matr. to. 1. lib. 8. disp. 34. n. 16. Nam, cum debeat præmitti Confessio, ille solus potest talis pœnitentis vota dispensare, qui potest eius confessionem audire. Pontius lib. 8. c. 14. §. 1. n. 13. Ibidem §. Sed aduertendum.

41. Aduerte etiam ad ornatum dictarum litterarum, quod delegatus debet esse Doctor Iuris Canonici, vel sacræ Theologiæ in aliqua Academia, & non sufficit esse Doctorem Iuris ciuilis, aut Professorem dictarum facultatum in aliqua Academia, nec Magistrum in Theologia secundum institutum Regularium (nisi quod Regulares, quibus Superiores permiserint, habent priuilegium ex quo dictas litteras, etiam si non sint Doctores vel magistri. Ibidem §. Notandum.) Deinde, dispensans debet præmittere cognitionem causæ, alias dispensatio est nulla. In hac autem cognitione potest credere dicto pœnitentis, etiam non iurato, sed si vult, potest petere iuramentum. Quod si causa sit notoria, nullum est opus examinis. Sicut si aliunde cognoscat causam esse falsam, non debet credere pœnitenti. Monita vero, vt sacerdos dicat veritatem, manifestando ei quantum intersit, ne dispensatio fiat, non sunt adeo necessaria, ita vt dispensans sine illis peccet & dispensatio sit nulla. Ibidem §. Sed quia. Si autem iudicat, litteras esse subrepticias,

Et commutatio voti auctoritate propria, non vero per Iubilæum, aut Bullam.

Vel per priuilegia Regularium,

Fieri potest extra Confessionem.

Minime vero, si fiat virtute litterarum Apostolicarũ.

Quamuis ad hanc sufficiat Confessio inualida,

Dummodo Confessarius sit proprius pœnitentis.

Et sit Doctor Theologiæ, vel Iuris Canonici in aliqua Academia,

Et præmittat cognitionem causæ.

tias, vel dispensationem inualidam, potest postea mutare sententiam; vel pœnitens ad alium ire, qui sibi videatur validam iudicaturus; quia non tenetur acquiescere dicto vnius Confessarij. Secus verò, si delegatus in foro externo iudicet dispensationem esse subrepticiam, quia reus in foro externo tenetur stare sententiæ iudicis. Pontius *ibid. num.* 14. *Ibidem* §. *Notandum*. Circa tertiam clausulam aduerte, quod opera, quæ præscribuntur in litteris, apponuntur pro forma, vnde non est in potestate dispensantis illa omittere; potest tamen moderari, si sibi videbitur, dummodo sint supererogatoria. vnde Confessio præscribi potest bimestris, sed non ità, vt ei satisfiat per aliam debitam ex voto, vel pœnitentia. Quarta clausula, quod litteræ dilanientur, solùm requirit, nè illæ litteræ in foro externo suffragentur. Quod attinet ad illam clausulam, vt nihil occasione talis dispensationis accipiatur, vide V. *dispensatio*, *n*.15. & 16. *P*.4.*T*.4.*Ref*.71.§.*Sed quia*.

Et alia præstet, quæ in litteris præscribuntur.

42 Petes secundo: An is, cui votum commutatum fuit, possit redire ad prius votum, etiam si commutatio facta fuerit in melius? Negat Fillsiucius *c.* 10. *n.* 288. quia commutatio in melius habet vim voti, & votum propria auctoritate non potest commutari in minus: Sed ego affirmo cum Sanchez *de matr. to.* 2. *lib.* 8. *disp.* 9. *n.* 21. quia commutatio fit in fauorem vouentis, & sic potest illi renunciare, intelligitur enim facta sub conditione, si vouens nolit votum implere. Hinc infert Lessius *lib.* 2. *c.* 40. *dub.* 11. *n.* 47. quòd si pluries facta sit commutatio, potest vouens eligere quam maluerit. (Et postquam elegit vnam, & renuntiauit alijs, potest iterum ad prius votum, vel aliam commutationem redire, vt probabiliter docuit Villalobos *to.* 1. *tr.* 27. *claus.* 9. *n.* 34. contra Trullench *in Bull. lib.* 1. §. 7. *c.* 3. *dub.* 14. *n.* 10. *P.* 3. *in Add. secunda Ref.* 18.) Limita tamen, nisi vouens acceptasset, aut consultò elegisset commutationem in melius bonum ad maiorem Dei cultum; nam tunc commutatio facta esset in Dei fauorem. Si autem dubium esset, an commutatio in melius facta esset in Dei fauorem, aut commutatio facta esset in æquale, adhuc redire posset ad prius votum. Ad argumentum Filliucij respondetur, mutationem non habere vim voti independenter a priori, sed cum dependentia, & sub conditione, nisi vouens ad prius votum, vel aliam commutationem redire velit. P.2.T.16. Ref.6. & P.3 T.5.Ref.25.§.Sextò.

IS, cui votum cōmutatum est, etiā in melius, potest spōtè ad prius votum redire.

Etiam si pluries facta fuerit commutatio.

Et facta fuerit electio vnius materiæ,

Non tamen in Dei fauorem.

43 Petes tertiò: An dispensatio in voto ab eo, qui existimat adesse causam, cùm reuera non adsit, sit valida? Affirmatiue respondeo cum Lessio *dub.* 17. *n.* 119. contra Palaum *to.* 3. *tr.* 15. *disp.* 2. *pun.* 9. *num.* 4. quia sic exigit recta Ecclesiæ administratio. Vide etiam V. *Dispensatio* *P.* 6. *T.* 7. *Ref.* 23. Est autem sufficiens causa dispensandi, si votum non ex plena deliberatione, sed ex leuitate, aut vehementi passione emissum sit: sicut etiam si fuerit metu extortum; etiamsi non sit exequendo difficile: nam obstaculum executionis requiritur pro dispensandis votis plenè voluntarijs. & ita docet Sanchez *de matr. to.* 2. *lib.* 8. *disp.* 40. *n.* 12. contra Valentiam *to.* 3. *disp.* 6. *q.* 6. *pun.* 7. *P.* 6. *T.* 7. *Ref.* 24.

AN in dispensanda vota requiratur causa vera?

Et sufficiat leuitas in emittendo?

44 Nota hic in fine huius materiæ, omnia vota commutari & extingui per votum solemne Religionis, vt dictum est V. *Professio*, *n* 17.

VOTA omnia in solemni professione Religiosi commutantur in vota essentialia.

VSVRA quid?

Quotuplex?

1 † VSura est lucrum rei pecunia æstimabilis, principaliter proueniens ex mutuo. Triplex est: mentalis, exterior explicita, & exterior palliata. Prima contingit, cùm quis dat mutuum animo recipiendi lucrum, sed hunc animum non manifestat exterius. Secunda, cùm manifestat per pactum expressum. Tertia, cum manifestat per pactum implicitum seu palliatum. Igitur ad vsuram semper requiritur mutuum, quod tamen aliquando palliatur sub nomine venditionis, emptionis, solutionis &c. Quando ergo contractus sit vsurarius, vide V. *Contractus*, V. *Debitor*, V. *Emere*, V. *Vendere*, V. *Cambium*.

Et quale peccatū sit?

A peccato mortali vsuræ excusat paruitas materiæ,

2 Est peccatum mortale †; & secundum Leonem *p. 1. resoll. 7. n. 37.* non admittit paruitatem materiæ; nam quidquid sorti accidit, vsura est, dictio enim *quidquid*, etiam minutissima comprehendit. Sed tu cogita. nam alij DD. hanc quæstionem non tangunt. Et mihi non videtur, vsura in quauis materia idem habere iudicium, vt hæresis, magia &c. Et si in simonia datur paruitas materiæ, cur non etiam in vsura? *P. 5. T. 5 Res 30*.

Et bona fides.

3 Videtur etiam excusare bona fides, qua quis mutuum daret, existimans, posse aliquod lucrum accipere, cùm alioqui non dedisset, sed contractum lucratorium legitimum celebrasset. Vide V. *Mutuum*.

MVTVVM sub vsuris an liceat petere?

4 Petere mutuum expressè sub vsuris, animo inducendi vsurarium ad peccandum, est peccatum scandali. At sine hoc animo mutuum petens ab vsurario parato, non peccat. idque probabiliter, etiam si expressè petat sub vsuris, Vide V. *Scandalum, n. 8. & 18.*

Et vsuras soluere?

5 Vsuras soluere non est peccatum. Vide V. *Vsura*.

VSVRA an sit crimen misti fori?

6 Vsura, secundùm Sà, est crimen misti fori, & pertinet ad vtrunque iudicem, Ecclesiasticum, & laicum: siue quæstio sit de facto, vt an contractus celebratus sit, vel nè; siue de iure, vt an contractus celebratus sit vsurarius, vel nè. Sed meritò docuit Bonacina *de contr. quæst. 3. punct. vlt. n. 2.* quod, quando quæstio est de iure, ad solum Ecclesiasticum pertinet cognoscere & punire. *P. 1. T. 2. Res. 78.*

VSVS, CONSVETVDO.

VSVS

† CIrca consuetudinem multa dicta sunt V. *Consuetudo*. Nunc verò, quoniam Auctor in sexta parte, quæ serò ad manus peruenit, integrum de ea tractatum instituit, hoc loco illum subteximus †.

Abrogat legem,

Quoad vtrunque forum,

Et quoad alterutrum.

1 Primò ergò quoad EFFECTVS consuetudinis, sciendum est, per eam abrogari legem *c. fin. de consuet.* si tamen habeat conditiones, de quibus infra *nu. 8.* & potest abrogare legem, tam quoad culpam & pœnam simul, quam quoad alterutrum. nam de facto multæ leges olim obligantes ad vtrumque, hodie obligant ad solam culpam, vel solam pœnam. Olim namque filij Clericorum in pœnam paternæ incontinentiæ nascebantur serui, ex c. *cum multis dist. 15.* quæ tamen pœna hodie per dissuetudinem exoleuit, manente obligatione ad culpam. & fortasse multæ leges ciuiles exactionem imponentes, vel prohibentes venari, & similes, initio directiuæ, vsu deinde euadunt mere pœnales. Si tamen pœna supponit intrinsecè culpam, vt sunt censuræ, tunc vsus non potest abrogare culpam, remanente solùm pœnam. Et hæc omnia

nia docet Vuigers, & alij apud ipsum *in p. 2. q. 97. ar. 3. à n. 35. P. 6. T. 5. Res. 19. & 20.*

2 Sed quid, si lex prohibeat contrariam consuetudinem? Suarez *lib. 7. c. 7. nu. 2.* distinguit: aut lex prohibet consuetudinem introduci, aut illam improbat. si primum, abrogari posse consuetudine, si secundum, non ita. quia consuetudo prohibita potest esse rationabilis, improbata non potest. Et pro hac sententia facit etiam Vuigers *vbi supra num.* 43. qui *num.* 42. addit, quod consuetudo non potest abrogare legem improbantem consuetudinem, quamdiu manent eædem circumstantiæ, in quibus nimirum talis consuetudo declaratur esse corruptela. Si autem mutentur circumstantiæ, secus esse, quia non semper consuetudo improbatur, quod sit contraria iuri naturali aut diuino; sed aliquando etiam propter notabilem aliquam indecentiam, pericula, vel incommoda communitatis, quibus proinde cessantibus, consuetudo desinit esse improbata, fitque rationabilis. Adde, quod Palaus *tr. 3. disp. 3, pun. 4. §. 2 n. 7.* consuetudinem inquit semper ob id reprobari, ac proinde eandem esse rationem de lege prohibente, ac de reprobante consuetudinem. P. 6. T. 5. *Res.* 21. Aduerte hic, quod Suarez existimat contra Sanchez *to. 1. lib. 7. disp. 4. num.* 13. per verba illa, solita in lege apponi, *non obstante contraria consuetudine*, reuocari solùm consuetudinem præteritam, non etiam & futuram: quia talis improbatio est odiosa, & ideo restringenda; cum præsertim consuetudo futura clarioribus uerbis soleat improbari. Adde, quod consuetudo futura non est contraria, quia nondum est. Quod etiam tenet Villalobos *to. 1. tr. 2. diff 39. num.* 8 obseruans, quod si lex aliquam consuetudinem reprobaret tanquam iniquam, tunc etiam de futura interpretanda foret, quia est eadem ratio de utraque. P. 6. T. 5. *Res.* 23.

Sed quid, si lex prohibeat contrariam consuetudinem?

3 Sciendum secundò, consuetudinem habere etiam uim interpretandi legem, ut docet Montesinus *in p. 2. to. 2. disp. 23. q. 73. nu.* 226. & sacra Rota *in vna Romana pensionis, die* 14. *Februar.* 1583. non solùm, quatenus ex consuetudine seruandi legem colligitur verus & germanus sensus legislatoris, iuxta quod dicunt Doctores, legem interpretandam esse secundum consuetudinem loci, etiam si oporteat verba minus propriè exponere. (Vide Gloss. *in c. nonnulli, de rescript.*) Sed etiam quatenus esse potest causa introducendi & stabiliendi aliquem sensum legis, qui forsitan cum prima mente legislatoris minus congruat. Vnde, licèt aliquando ex legis verbis & materia dubium sit, vtrum obliget sub mortali, quæ proinde obligare non deberet, secundùm benigniorem interpretationem: si tamen constat, eam vsu receptam esse sub obligatione mortali, sic obligare censenda est. Syluester *v. præceptum n. 2. P. 6. T. 5 Res.* 24.

DEINDE consuetudo interpretatur legem.

4 Sciendum tertiò, concurrente consuetudine generali, totius Episcopatus v. g. cum particulari vnius loci, hanc præualere, & ad illam recurri in subsidium, ista deficiente. cap. *super eo de cons.* Paris *cons. 25. n. 42. lib.* 4. & sacra Rota *in vna Calaritana decimarum die* 19. *Martij* 1610. & aliàs pluries apud Guerillos Venetos *decis. 169. num* 8. Item consuetudinem non extendi de loco ad locum, aut de persona ad personam, l. 3. §. *si quis hoc interdicto*, & ibi Bart. *de itin. actuque priu.* ex l. *ius singulare*. & l. *quod verò, contra ff de leg.* vnde consuetudo in specie probari debet, Crauetta *cons. 96. n. 4.* & Rota *in vna Burgensi de*

Sed particularis præualet generali.

Et non extenditur de loco ad locum, aut de persona ad personam.

Cudejo die 3. *Iun.* 1599. coram Mantica *decis.* 284. *nu.* 6. Et quamquam Salas *de leg. disp.* 19. *sec.* 14. *n.* 10. quoad interpretandam aliquam legem, vel iudicandum in causa, deficiente statuto, dicat, consuetudinem rationabilem extendi posse de vna ciuitate in aliam, iuxta c. *cum eo, de cens.* & c. *cum olim, de consuetud.* P. 6. T. 5. *Res.* 31. Id tamen intelligendum est de conuenientia, & æquitate, non de obligatione. Nam sicuti lex vnius Ciuitatis non obligat alias, ita est de consuetudine. Quod adeo verum est, vt consuetudo Episcopatus Romani, quatenus est particularis Ecclesia, non obliget alias, vt notat Panormit. *ad c. fin. de fer.* In cap. verò *super eo, de cognat. spir.* vbi præcipitur Episcopo, inquirere consensum Ecclesiæ Metropolitanæ, vel aliarum circumiacentium, supponitur adesse consuetudo in tota prouincia; quæ tamen in eo Episcopatu non fuerit nota; quia forsitan à multis annis non acciderat casus. Vuigers *diff.* 5. *n.* 30. P. 6. T. 5. *Res.* 17.

Sed an credendū sit Doctori testanti adesse consuetudinem?

5 De consuetudine autem in forò interno, ait Granado *in p.* 2. *contr.* 7. *tr.* 3. *p.* 2. *disp.* 16. *sec.* 1. *n.* 12. credi posse testimonio vnius Doctoris, donec contrarium clarè probetur; nam vnius Doctoris auctoritas facit opinionem probabilem; quamdiu oppositum apertè non constat. At in foro externò auctoritas vnius Doctoris probat solùm præsumptiuè, non concludenter, vt decidit Rota *in vna Romana Thesaur. die* 3. *Iulij* 1606. apud Durandum *decis.* 137. *n.* 27. P. 6. T. 5. *Res.* 28.

CONSVETVDO obligat subditos

6 SECVNDO, quoad personas subiectas consuetudini, dicendum est, eam instar legis obligare solùm subditos, in territorio, in quo introducta est. Vnde, si est vniuersalis totius Ecclesiæ, obligat omnes Christianos; si vnius Regni, aut Episcopatus, illius Regni & Episcopatus incolas obligabit &c. An consuetudo obliget Principem, vel Senatum supremum. an forenses, vel ciues extra territorium, &c. eodem modo philosophandum, ac de lege humana, de qua nonnulla à nobis V. *Lex* dicta sunt. Sic Suarez *lib.* 7. *c.* 16. *n.* 8. P. 6. T. 5. *Res.* 17.

An laicorum obliget Clericos?

7 Petes: An consuetudo laicorum obliget Clericos? V. *Consuetudo, n.* 6. negatiue respondimus. At Syluius *in p.* 2. *q.* 97. *ar.* 2. *concl.* 10. & Vuigers *ibid. ar.* 3. *n.* 32. dicunt, quòd si materia consuetudinis sit mista, pertinens ad politiam tam ciuilem quam ecclesiasticam, & ab vtrisque seruetur, obligat etiam Clericos, vigore consensus superioris ecclesiastici. Et si materia sit spiritualis, vt ieiunium, obseruatio alicuius festi, & similia: tunc maiori eos ratione obligare; quatenus tota eius vis dependet à consensu superioris ecclesiastici, qui generalem in laicos & Ecclesiasticos potestatem habet, non tamquam in tales & tales, sed tamquam in Christianos. P. 6. T. 5. *Res.* 16.

CONSVETVDO debet esse rationabilis,

8 TERTIO, quoad requisita, Consuetudo non est valida, nisi primo sit rationabilis. Quænam autem sit rationabilis, Abbas *in c. fin. de consuetud.* relinquendum inquit arbitrio iudicis, considerantis num eius finis sit bonus, vel malus. Gerson Nauarr. & alij dicunt, omnem consuetudinem, quæ iuri diuino, aut naturali non aduersetur, esse rationabilem. Sane, non propterea consuetudo dici debet irrationabilis, quia euertit legem aliquam positiuam; si alias seclusa lege, quam euertit, nullam contra legem naturalem, aut rationis æquitatem, deformitatem contineat: alioqui enim omnis consuetudo legem euertens esset irrationabilis. Vnde non est necesse (quod ait Bart. *in l. de quibus nu.* 11.) vt in introducenda consuetudine concurrat principium rationabile;

ae: non enim attenditur principium consuetudinis, quod quamuis sit irrationabile, & actus primi consuetudinem introducentes, iniqui; consuetudo tamen legitimè per illos actus præscripta, æqua esse potest, vt Caietan. *in* 1. 2. *q.* 97. *ar.* 3. & DD. communiter. cum præsertim principium in rebus vetustis ignorari plerunque oporteat, l. *si arbuer* 28. *ff. de prob.* Non est autem necesse, quòd primi actus consuetudinem legi positiuæ aduersam introducentes, semper mali sint, vt docuit Suarez *c.* 12. nam fieri possunt in illis circumstantijs, in quibus alioquin Princeps legem obligare non vellet, si ità populus consultiùs iudicaret. Et sic docet D. Thomas *l.* 1. *ad* 2. & DD. communiter. Vide Rotam *in vna Hispalen. voti, die* 28. *April.* 1597. *apud posthumas Farinac. to.* 1. *decis.* 28. *n.* 1. In dubio autem, num consuetudo sit rationabilis nec nè, in fauorem ipsius iudicari debet, vt tradit Suar. *c.* 6. *n.* 15. Et posteri seruantes consuetudinem, excusantur a culpa; quia præsumere debent in fauorem ipsius, nec de eius iustitia inuestigare tenentur. Palaus *to.* 1. *tr.* 3. *disp.* 3. *pun.* 2. §. 1. *n.* 5. Verùm, si consuetudo à lege reprobata sit, tunc in dubio de eius rationabilitate, iudicandum est in fauorem legis, quia reprobatio est certa, & propterea non debet vinci ab honestate dubia. Ita etiam Palaus & alij ex *c.* 3. *de eo, qui mittitur in possessionem*, ibi *si laudabilem esse constiterit.* *P.* 6. *T.* 5. *Ref.* 1. & 9. *à* §. *Notandum.*

9 In specie verò, non esset irrationabilis consuetudo firmandi testamentum testibus paucioribus, quam septem. quam ideo validam esse, tradit Bart. *in l. omnium C. de testam.* nam hoc induci potest per statutum (idem *in* §. *testamentum q.* 15. *n.* 23.) cui æquiparatur consuetudo, *l. omnes populi* ibi, *legibus, vel moribus.* Et regulare est, quòd quoad actus solemnitatem consuetudo regionis inspicitur, l. 1. *in fin. ff. de ventr. inspic.* Præterquam, quòd talis consuetudo non est omninò contra ius; quia de iure canonico testamentum coram duobus testibus & Parocho, sustinetur, c. *relatum*, c. *cum esses, de testam.* & DD. dicunt, præsentiam Parochi suppleri per alios duos testes. Quæ omnia firmauit Rota *in vna Leodien. dominij die* 4. *Mart.* 1619. coram Caualerio *decis.* 497, *à n.* 1. *P.* 6. *T.* 5. *Ref.* 30. Nec similiter irrationabilis & inualida esset consuetudo, introducens præcedentiam abhorrentem à dispositione iuris communis, vt determinauit Rota *in vna Pampilon. præeminentiarum die* 29. *Octobr.* 1593. coram Mantica *decis.* 244. *n.* 2. & alias multoties. quod tamen procedit in aliquo casu particulari; nam consuetudo, quæ absolutè, & in omnibus casibus digniori minus dignum præferret, esset irrationabilis, vt ait Rota *in vna segunt. praced.* 23 *Iun.* 1609. Vnde, licèt de iure Archidiaconus sit maior Archipresbytero, c. *ad hac de offic. archid.* & cap. 2. *de offic. archipresb.* consuetudo tamen Ecclesiarum, præferendi Archidiacono Archipresbyterum, vel aliam dignitatem, potest esse rationabilis, propter diuersas causas, vel officia singulis dignitatibus attributa. Tuschus *lit. A. conclu.* 482. *num.* 22. *P.* 6. *T.* 5. *Resolut.* 29. (Corollarium.)

10 Irrationabilis verò est omnis consuetudo contra libertatem & immunitatem Ecclesiasticam; tum quia illa, si non est à iure diuino, est illi multum conformis, & sic contraria consuetudo irrationabilis; tum quia omnis talis consuetudo damnatur & reprobatur à sacris Canonibus. Vide Ver. *Consuetudo num.* 2. & Verbo *Immunitas Ecclesiarum*, *num.* 16.

De-

11 Deinde, consuetudo, vt sit legitima, debet esse introducta à maiori parte communitatis, vt tradit Villalobos *to. 1. tr. 2. diff.* 38. *num.* 4. vbi aduertit, communitatem Clericorum sufficere ad introducendam consuetudinem contra ius canonicum: imò etiam populum laicum absque Clericis introducere posse consuetudinem circa legem ecclesiasticam ieiunij, v. g vel festi seruandi; quia id non efficitur absque consensu Prælati ecclesiastici. Ad reuocandam autem legem sufficit minor pars seniorum prudentiorum ac præcipuorum ciuium, si Princeps conniueat, vt infra dicemus. quia hi, licèt sint minor pars quoad numerum, sunt tamen maior quoad qualitatem. Montesinus *in p. 2. tom. 2. disp.* 23. *q.* 13. *nu.* 222. *P.* 6. *T.* 5. *Ref.* 14. Ob contrariam rationem, pueri, ebrij, amentes, & alij huiusmodi, non sunt habiles ad præstandum consensum in consuetudinem, ita quòd maior pars, istis computatis, sufficiat. Mulieres vero possunt ipsæ quoque consuetudinem introducere obligantem ipsas, vt si in aliquo loco esset consuetudo, quod mulieres audirent Sacrum in Sabbato, vel ieiunarent sexta feria &c. Montesin. *ibid n.* 220. *Ibidem Ref.* 15. Id quod Villalobos ex Bartolo & Suarez affirmat de Monasterio Monialium, quas nos V. *Horæ Canonicæ* diximus fuisse habiles ad introducendam consuetudinem obligantem ad Horas canonicas extra chorum. Vide *ibi, n.* 12. *Ibidem Ref.* 14.

Intro ducta à maiori parte,

Saltem secundùm qualitatem.

Etiam à mulieribus pro se ipsis.

12 Tertiò, consuetudo debet esse legitimè & sufficienter præscripta, etiam pro foro conscientiæ, ait nouissime Basseus *in flor. Theol. pract. v. consuetudo n.* 16. & recitanter diximus V. *Consuetudo*, *n.* 1. *P.* 6. *T.* 5. *Ref.* 5. Præscripta verò sufficienter censetur contra ius ciuile per decennium, quod in iure ciuili est longum tempus, *toto tit. C. de præscript.* & longum tempus requiri ad inducendam consuetudinem, habetur ex l. 1. *C. quæ sit longa consuetudo*, & l. *sed ea quæ ff. de leg.* & ità tenet Tannerus *to.* 2. *disp.* 5. *q.* 7. *dub.* 1. *n.* 8. (*P.* 6. *T.* 5. *Ref.* 2.) vbi contra Suarez tenet, quòd si Princeps sit absens, consuetudo non præscribitur nisi per vicennium. quæ opinio probari potest; quia longum tempus inter absentes est vicennium, l. *vlt. C. de præscrip. long. temp.* Sed ego sentio cum Suarez, quem sequitur Vuigers, & testatur de communi *concl.* 3. *n.* 26. etiam inter absentes sufficere decennium: quia ad legis inductionem expedit communi bono, quod rationabiles consuetudines, sufficienti vsu probatæ, robur obtineant. Et, cum robur habeant ex potestate legislatoris per ius commune applicata, hic non censetur inuoluntarius, & consequenter præiudicium pati, vt in aliarum rerum præscriptionibus contingit. P. 6. *T.* 5. *Ref* 3. Contra autem ius canonicum, probabilis est opinio Granado, quòd sufficiat etiam decennium, vt diximus V. *Consuetudo*, *n.* 1. Sed probabilior nunc videtur sententia Suarez, & Tanneri *vbi supra*, quam canonizauit Rota *in vna Gerunden. administrationis* 13. *Maij* 1630 apud Guerilios Venetos *decis* 375. *num.* 10 requiri nimirum spatium quadraginta annorum, vt probatur ex Auth. *quas actiones*. *C. de sacros. Eccles. P.* 6 *T.* 5. *Ref.* 2. § *Sed quidquid ego*. Vnde consuetudo, quòd Archipresbyter præcedat Archidiaconum, vel similis, cum sit contra ius canonicum, si non sit præscripta per quadraginta annos, non releuat. vt docet Barbosa *de canon c.* 5. *n.* 40. contra Beloraminum *decis.* 124. *n.* 4. *Ibidem Ref.* 29.

Itèm debet esse præscripta,

(In ciuilibus per decennium.

Etiam inter absentes,

In Ecclesiasticis per annos quadraginta.)

13 Verùm, nota primò, ad stabiliendam consuetudinem actus præscribentes debere esse voluntarios; nam actus ex errore, ignorantia, aut metu

Per actus voluntarios,

metu procedentes, etiam per longum tempus, non sufficiunt. Rota *in vna Giennen. portionis die* 13. *Nouemb.* 1613. coram Burato *par.* 1. *decis.* 19. *num.* 11. & Granado *in p.* 2. *contr.* 7. *tr.* 3. *p.* 2. *disp* 16. *sec.* 2. *n.* 14. affert duo exempla. Primum: Si populus induxerit consuetudinem celebrandi festum talis Sancti in suo oppido, putans in eo corpus illius esse sepultum, constito deinde, hanc esse deceptionem, cessat consuetudinis obligatio. Secundum: Si propterea consuetudo aliqua inducta esset, quia credebatur tale, vel tale opus non esse a iure prohibitum; eo ipso quod constaret esse prohibitum, non obligaret consuetudo. *P.* 6. *T.* 5. *Res.* 9.

14 Nota secundò, ad inducendam consuetudinem obligatoriam opus esse, quòd primi actus præscribentes fiant cum intentione inducendi obligationem; nam si fiant ob deuotionem, v. g. non orietur obligatio; sicut si quis solet ex liberalitate & vrbanitate aliquod donum elargiri, etiam per longum tempus alicui, hæc vrbanitas non transit in obligationem, vt ait Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 5 *casu* 494. *num.* 4. Hinc est, quod consuetudines salutandi Deiparam ad signum campanæ, ieiunandi in vigilijs Sanctorum extra præceptum, sumendi aquam lustralem in Ecclesiæ ingressu, cinerem benedictum feria IV. cinerum, ramum in Dominica Palmarum & similes, quas plena manu congerit Bellarm. *lib.* 4. *de Rom. Pontif. c.* 18. non obligant. Et sic decidit Rota *in vna Gienn. sup. cit. P.* 6. *T.* 5. *Res.* 10. Quomodo autem constare potest, consuetudinem introductam esse animo inducendi obligationem? Respondet Suarez *c.* 15. *num.* 13. si consuetudo sit de re graui, & communiter seruetur: si viri timorati de contrauentoribus malè sentiant, & Populus communiter scandalizetur; si Prælati & Superiores eos puniant: & si materia consuetudinis eiusque obligatio multum conferat reipublicæ. Quælibet enim ex his regulis seorsim sumpta, sufficit ad tale iudicium faciendum. *P.* 6. T. 5. *Res.* 11. In dubio autem, num eo animo introducta fuerit, cæteris paribus, non est habenda pro obligatoria. quia in dubijs semper præsumitur pro libertate. Vuigers *n.* 29. & alij. *Ibidem*, *Res.* 12.

Elicitos cum intentione se obligandi, vt obliget.

15 Nota tertio, ad quamlibet consuetudinem præscribendam requiri frequentiam actuum: circa quam ait Duualius *de leg. q.* 7. *art.* 2. *&* 3. in causis criminalibus duos actus, 25. *q. vlt. can. fin.* in ciuilibus quatuor, sufficere, *extra de caus. possess. c. cum Ecclesia*. imò etiam in ciuilibus sufficere duos iudiciarios & notorios, vt ait Emanuel *v. consuetudo*; & ex Syluestro *v. consuetudo*, *num.* 4. sufficere etiam vnum, si effectum habeat diuturnum; & sic contra ius Principis de pontibus non cōstruendis, vnam pontis publici ædificationem absque consensu Principis præscribere, si diu permaneat. vbi verò materia consuetudinis non est de rarissime contingentibus, duos actus per longum tempus, puta decennium, distantes, non concurrere ad consuetudinem introducendam. Lessius *lib.* 2. *c.* 6 *dub.* 14. *n.* 10. vt dicatur esse consuetudo contraria, ait sufficere, quòd bis, vel ter contra actum sit, Principe sciente & dissimulante. At Lorca *in p.* 2. *to.* 2. *disp.* 29. *memb.* 1. putat, id procedere stante Principis consensu, qui solus legem statuere potest; vel etiam si duo, uel tres actus fiant à maiore parte populi simul, ad resistendum legi nouiter latæ: ad inducendam vero nouam legem, aut veterem antiquandam; nec tres, vel plures sufficere; nam tres actiones

Et frequentes.

non

non possunt efficere, vt quòd fit, de cōmuni populi consensu factum censeatur. Ego verò cum Pontio *lib. 6. c. 6 n. 1.* existimo, id relinquendum esse arbitrio iudicis, (P. 6. T. 5 *Ref. 7.*) Non tamen esse necessarium, vt concurrant aliqui actus iudiciales, ita vt decreto & sententia iudicis in fauorem consuetudinis pronuntiatum fuerit. nam rerum iudicatarum auctoritas consuetudinem non inducit, sed probat: vnde l. 38. *de leg.* consuetudo à rerum iudicatarum auctoritate secernitur per particulam *aut*, & Principis populique consensus, qui est vera consuetudinis causa, æque extraiudicialibus, ac iudicialibus actibus declaratur. Ità cum alijs multis Præpositus *in p. 2. q. 97. dub. 1. n. 8.* contra Syluestrum *v. consuetudo q. 4. P. 6. T. 5. Ref. 8.* Cœterum, non vsus non potest introducere consuetudinem vim legis habentem: si autem inuoluat contrarium vsum, potest legem abrogare, vt si lex præceptum statuat affirmatiuum, & non vsus eius præualeat, qui quidam vsus est. Debet autem vsus legis cessare, occurrente occasione & materia legis: nam non vsus non potest præualere contra legem statuentem, quod hermaphroditus, v. g. deputetur sexui præualenti; quia materia huius legis raro contingit. Lorca *in p. 2. to. 1. disp. 29. mem 3. Ibidem Ref.* 18. Denique consuetudo per supra dictum tempus non præscribitur, nisi continuetur: si enim mille actus stent pro consuetudine, & probetur vnicus contra illam, satis est ad illam infringendam. Rota *in vna Viterbien. de cursu aquar. 15. Mart. 1604.* & docet Basseus *num. 11. Ibidem, Ref. 4.*

Non tamen iudiciales.

Quid de non vsu?

Et quid, si consuetudo interrumpitur?

16 Nota quartò, secundùm Sanchez *de matr lib. 7. disp. 4. nu. 11.* ad inducendam consuetudinem non requiri consensum Principis tacitum, vel expressum; sed sufficere consensum cap. *fin. de consuetudine*, vbi conceditur, legem consuetudine statui posse & abrogari. Idque procedere etiam contram Summum Pontificem. Lorca verò *vbi sup n 2.* consensum vtriusque Principis requirit cum alijs multis; nam actus Principi occulti non possunt consuetudinem introducere: Et requirit scientiam Principis supremi, nam rectorum & magistratuum licentia non sufficit, nisi circa ea, quę ipsorum dispensationi commissa sunt. Sæpe tamen istorum consensum arguere consensum supremi Principis, sine cuius beneplacito tolerare quod agitur, præsumi aliquando non debent. Et hanc sententiam quoad ius canonicum omnino tenendam existimo, quam decidit Rota *in vna Treueren. Abbatiæ S. Maximi, die 24. Ian. 1625.* atque, requiri expressum Papæ consensum: quia Summus Pontifex non habet potestatem à populo, sed immediate à Deo; & ideo non populus, sed Papæ permittentis auctoritas consuetudinem introducit. Abbas *in c. fin. n. 8. in fin. de consuetud.* Adde, quòd ius canonicum, cum à potestate spirituali institutum sit, in laicos cadere minime potest. Si ergo Papa hanc consuetudinem introducit, requiritur eius scientia absque errore, & animus inducendi consuetudinem, l. 1. *C. quæ sit longa consuetudo.* & consequenter expressus consensus; nec enim sufficit tolerantia, vt dictum est V. *Consuetudo n. 4.* Et quamuis Lorca ad vtranque consuetudinem sufficere dicat consensum Principis tacitum; nam hic est verus, & voluntarius consensus; ego tamen ob reuerentiam Rotæ debitam, ab eius sententia non discedo. *P. 6 T. 5. Ref. 13.* Multo autem potiori iure irrita erit consuetudo, cui Princeps resistit. *Ibidem §. Notandum, & T. 6. Ref. 3. §. ad id.* Quia tamen propter

AD inducendam consuetudinē non est opus consensus Principis.

Est autem opus consensu Papæ.

pter pacem reipublicæ, & ad vitanda maiora incommoda, oportet quandoque cedere multitudini, consuetudinem etiam contra legem iniustè introducenti; etiam si Princeps coactus tandem, tacite vel expresse consentiat, consuetudo erit legitima. §. *Notandum cit.* Sicut etiam si Princeps ob desidiam, vel ineptiam iniustè, vel absque causa in consuetudinem contra legem consentiat; dummodo soli legi positiuæ contraria sit. Lorca *vbi supra*. *Res.* 13. *cit.* in fine.

17 Nota denique, secundùm Vuigers *n.* 28. stante Principis conniuentia, in lege abroganda non requiri decennium, sed sufficere tempus breuius; non tamen generaliter determinabile, sed determinandum iuxta diuersas coniecturas, quæ quandoque frequentiùs, quandoque rariùs contingentes, in breuiori, aut longiori tempore diuersas consuetudines personaliter approbatas esse significant, prudentum arbitrio. *P.* 6. *T.* 5. *Res.* 6.

Et si adest consensus Principis, non requiritur decennium.

18 QVARTO, quoad abrogationem consuetudinis, lex abrogare potest consuetudinem, c. 1. *de const.* & c. *cum consuetudine*, *de consuet.* Et Episcopus sicut suam legem tollere, ita & propriam suæ diœcesis consuetudinem abrogare potest. Granado *in p.* 2. *contr.* 7. *p.* 2. *disp.* 16. *sec.* 3. *n.* 18. *P.* 6. *T.* 5. *Res.* 25. Numquam tamen abrogari censenda est, nisi lex è diametro illi opponatur; nam æquiparatur legi, cuius correctio vitanda est pro posse. Abrogatur vero consuetudo generalis per legem æquè generalem oppositam, etiam si de ea in lege non fiat mentio. At per legem generalem non abrogatur consuetudo peculiaris alicuius loci, nisi de ea fiat expressa mentio, vel apponatur clausula derogatoria cuiuscumque consuetudinis. nam alioqui Princeps peculiares consuetudines ignorare censetur. Et probabile est, nec legem specialem factam pro aliqua Ciuitate, vel prouincia absque clausula derogatoria, derogare consuetudinem illius loci: nam etiam de hac præsumi potest ignorantia Principis. Suarez *lib.* 1. *c.* 20. *n.* 7. *Res cit.* à §. *Nota Secundò* & *Res.* 22.

CONSVETVDO derogatur per legem contrariam.

At particularis nō reuocatur per legem generalem, nisi adsit clausula derogatoria.

19 Censet autem Suarez *n.* 12. etiam non præscriptam consuetudinem ad sui abrogationem clausulam requirere derogatoriam, si sit rationabilis & honesta, & tam publico vsu, & tanto tempore firmata, quod si Princeps eam sciret, verisimiliter in illam consensurus foret. quia in hanc quoque consuetudinem verba, & ratio *c* 1. *cit.* optimè cadunt. Verùm Castrus Palaus *to.* 1. *tr.* 3. *disp.* 3. *pun.* 5. §. 1 *num.* 8. probabiliùs tenet, regulam *c.* 1. *cit.* procedere solùm de consuetudine præscripta, quæ nimirum sola præualet aduersus legem latam, & facultatem tribuit illa vtendi, cum non præscripta nullum tribuat ius, quod derogari debeat. & cum consuetudo sit stricti iuris, strictè venit interpretanda; vt tradit Rota *in nouiss. p.* 2. apud Farinac. *decis.* 112. *n.* 4. *P.* 6. *T.* 5. *Res.* 26.

Etiam si nondum præscripta sit, ait Suarez.

20 Aduerte autem, consuetudinem immemorabilem non derogari per clausulam generalem reuocantem omnem consuetudinem. Gordon. *to.* 1. *lib.* 2. *q.* 14. *c.* 8. *nu.* 27. & determinauit sacra Congreg *sub die* 4. *Maij* 1573. teste Bellarmin. *in Trid. sess.* 22 *c.* 7 *lit* S & alias multoties apud Narbonam *lib* 2. *tit.* 4 *leg.* 59. *gloss.* 1. *num* 240. Et ratio est; quia pro consuetudine immemorabili præsumitur iustus titulus, habetque vim priuilegij, quod non derogatur per clausulam generalem reuocantem consuetudinem. Excipe tamen, nisi consuetudo esset iniqua,

Et consuetudo immemorabilis debet derogari specialiter.

& irrationabilis. Rota *in vna Cracouien. Iuris legendi die* 21. *Maij* 1617. apud Gueril. Venet. *decis.* 71 *n.* 3. & 7. *P.* 6. *T.* 5. *Ref.* 32.

Derogatur etiam consuetudo per superuenientem cõsuetudinem contrariam præscriptã,

In ciuilibus per decennium,

In canonicis per quadragennium.

21 Aduerte etiam, vnam consuetudinem derogari posse per aliam contrariam superuenientem: seruata tamen proportione, vt generalis per generalem, particularis abrogetur per particularem in eodem loco vniuersalis per particularem vnius loci, pro eodem loco. & particularis per generalem. nam consuetudines æquiparantur legibus. Quæ autem antiquiorem deroget consuetudinem contra ius canonicum non omninò reuocatum; si consuetudo fuit particularis, satis est decem annorum; quia hæc non est contra ius, sed imo regressus ad ius. Si autem generalis, & ius omnino antiquauit, debet esse quadragenaria, quia debet tollere ius commune per illam inductam. Id quod potiori iure procedit, si prior consuetudo non fuit contra, sed præter ius; nam illa condidit ius, cui posterior est contraria. Et huic opinioni standum est, quidquid contra afferat Palaus *to.* 1. *tr.* 3. *disp.* 3. §. 2. *pun.* 5. *nu.* 5. *P.* 6. *T.* 5. *Ref.* 27.

22 De consuetudinario periuro, aut blasphæmo, an teneantur consuetudinem in confessione explicare. vide Verbo *Confessarius quoad examen*. An teneantur acceptare aliquam pœnitentiam præseruatiuam, vide V. *Pœnitentiam*, *n.* 9.

VVLNERANS.

VVLNERANS ad quid teneatur? Et quando fiat irregularis?

Et quid, si quis vulneretur vnico vulnere in subita multorum rixa?

VVlnerans tenetur ad damna vulnerato secuta. Vide V. *Restitui*, *à num.* 11. Et si secuta est mutilatio, aut mors; fit irregularis. Vide V. *Irregularitas ex homicidio*, & *ex mutilatione*.

1 Vnum hic nota, quòd quando in subita rixa multi aliquem percutiunt, sed ille moritur vno tantùm recepto vulnere, solus ille fit irregularis, qui læthale vulnus inflixit, si quidem certus est. reliqui verò non tenentur de homicidio, sed solùm de percussione, l. *item mela*, §. *Sed si seruum*, *ff. ad leg. Aquil.* & l. *si rixa*, *ff. de sicar.* & Sayrus *lib.* 7. *c.* 14. *num.* 13. Quamuis Suarez *in* 3. *p. to.* 5. *disp.* 45. *sec.* 3. *num.* 11. probabiliter etiam doceat, omnes irregulares fieri, & de homicidio teneri, *P.* 2. T. 15. *Ref.* 18.

VXOR.

VXOR

Non peccat, copulam habendo in die Communionis post illam.

Non tenetur red-

QVoad matrimonium, impedimenta, copulam, & debitum, vide VV. *Matrimonium*, *Impedimenta*, *Copula*, *Debitum*, & *Tactus*.

1 Nota hic primò contra Beiam *p.* 1. *cas.* 8. nullum peccatum esse coniugatis, copulam habere post Communionem eodem die: nam nullibi prohibitum reperitur. nec vlla fit iniuria Sacramento, dum species Sacramentales corruptæ sunt. Est autem dispar ratio de copula præcedente Communionem, de qua diximus V. *Communionis*, *nu.* 56. nam abstinentia à copula requiritur tanquam dispositio ad receptionem Corporis Christi. Reginald. *to.* 2. *lib.* 29. *c.* 7. *q.* 7. *nu.* 117. *P.* 6. *T.* 6. *Resolut.* 14.

2 Nota secundò, coniugem non teneri debitum reddere cum no-

tabili corporalis salutis detrimento, etiam si in coniuge adsit periculum incontinentiæ. Nam nec coniux est Prælatus, qui propriam salutem corpoream spirituali alterius postponere debeat: nec periculum incontinentiæ illum ineuitabiliter vrget, cum alijs medijs præuerti possit. Maior *in 4. dist. 32. quæst. 1. arg. 1. conc. 3. concl.* contra Gabr. *ibid. ar. 2. P. 6. T. 7. Res. 64.* — dere debitum cum morbi periculo.

3 Nota tertio, secundùm Fagundez *in dec. to. 2. lib. 6. c. 4. nu. 50.* non esse necessariò reddendum debitum coniugi amenti, ebrio, aut furioso, dum tales sunt, etiam si periculum sit effudendi foras semen dum sanæ menti restituuntur. Idque ob ingentem molestiam: nec enim cum tanto incommodo soluendum est illud debitum, quod in eo casu est solius charitatis, ad vitandum peccatum alterius. *Ibidem §. Sed hic obiter* Quid, si vir in fine copulæ membrum foras extrahit, & semen emittit? potest nè coniux ab hoc dissentiens, debitum reddere? Pontius affirmat: Bauny nouissime *p. 1. tr. 12. q. 4.* negat, & cum ipso sentiunt aliqui viri docti. *P. 6. T. 7. Res. 7.* — Aut viro amenti, ebrio, furioso. — Aut coeunti cum peccato mortali.

4 Quas eleemosynas efficere possit vxor, vide V. *eleemosyna, n. 19.* Vxores Religiosorum Equitum D. Iacobi, Alcantaræ &c. gaudent foro. Vide V. *Immunitas Ecclesiastica, n. 23.*

5 Vxor communicare potest cum viro excommunicato non tolerato. Vide Ver *Excommunicationis, nu. 32.* Tenetur tamen denuntiare maritum hæreticum. Vide Ver. *Denunciare, num. 4.* Et post declaratum hæreticum, non tenetur cum illo cohabitare, etiam si reconcilietur. Vide Ver. *Ingredi Religionem, num. 6.*

6 An procurare possit abortum, aut sumere poculum sterilitatis ex iusta causa, vide Ver. *Abortus*. Circa vxorem adulteram, vide Verbo *Adulterium*.

FINIS POSTERIORIS PARTIS.

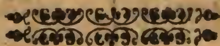

Errata corrige.

P*Agina* 10. *linea deorsum versus* 23. *vbi habet* n. 10. *corrige* n. 5. *pag.* 11. *l.* 21. hæreticus, hæreticorum. *pag.* 16. *l.* 29. n. 30. num. 12. *pag.* 17. *l.* 30. n. 9. n. 5. *pag.* 21. *l.* 13. exeptione exceptione. *pag.* 57. *l.* 45. n. 109. n. 54. *pag.* 91. *l.* 15. n. 7. n. 17. *pag.* 119. *l.* 26. num. 20. n. 17. *pag.* 127. *l.* 42. n. 20. n. 11. & *l.* 43. n. 39. n. 34. *pag.* 134. *l.* 25. n. 4. n. 20. *pag.* 142. *l.* 28. n. 18. n. 13. *pag.* 145. *l.* 23. rationi, ratione. *pag.* 151. *l.* 18. n. 50. n. 21. *pag.* 165. *l.* 36. n. 14. n. 11. *pag.* 176. *l.* 44. n. 10. n. 13. *pag.* 203. *l.* 31. conferentur, conferantur. *pag.* 225. *l.* 43. cœpi, *corporis*. *pag.* 242. *l.* 5. n. 30. n. 26. *pag.* 245. *l.* 1. *adde* P. 4. T. 3. R. 52. *pag.* 253. *l.* 14. si, a. *pag.* 284. *l.* 45. inuestitur, inuehitur. *pag.* 288. *l.* 22. non, vox. *pag.* 314. *l.* 46. nam, nunc. *pag.* 318. *l.* 42. posita, potita. *pag.* 320. *l.* 12. vtrisque, vtrique. *pag.* 330. *l.* 37. in suscipiente adulto, *dele totum*. *pag.* 336. *l.* 35. here, hero. *pag.* 338. *l.* 44. & est. *pag.* 361. *l.* 35. censitque, censuitque. *pag.* 363. l. 8. peccandam, pacandam. *pag.* 374. *l.* 12. & Leone X. constantien. Constantien. sub Leone X. *pag.* 382. *l.* 36. pestea, postea. *pag.* 394. l. 18. differrant, differant. *pag.* 406. *l.* 7. casulat, casula. & *l.* 20. diuas, duas. *pag.* 411. *l.* 15. pateretur, paterer. & *l.* 20. illum, illam. *pag.* 413. *l.* 43. ad esse, adesse. *pag.* 417. *l.* 46. D. DD. *pag.* 426. *l.* 24. V. Vsura, V. Peccato cooperari n. 16. & *l.* 50. pœnam, pœna. *In postillis pag.* 305. *l.* 4. ob, ab. & *pag.* 309. *l.* 8. dominam, dominium.

SERIES TITVLORVM POSTERIORIS PARTIS.

I

L

Ti-

Finis Indicis posterioris partis.

